Annonij monachi Benedictini diserti & veridici, quorũdamq; aliorum venerabilium eiusdem professiõis patrum, de Regum procerumq; Francorum origine gestisq; clarissimis vsq; ad Philippum Augustum Libri quinq; nunc primum impressi: Cũ Gratia & Priuilegio regio in tergo huius exprimendo.

Domus S: Pantaleonis Scholarum Piarum



Venũdantur in edibus Ioannis Parui, & Ascensianis.

Ex Legat: Fr. de Rubeis

Longe Reuerēdo patri Guilielmo Paruo/sacri praedicatorii instituti/diuinaeq; sapientiae professori eximio,& regię cōfessionis auditori prudentissimo, Iodocus Badius Ascensius cum omni obseruantia Salutem.

SI historię scribēdae lex prima est/vt vera sit/eiusq; legēdę
primus praecipuusq; fructus vt rerū ante nos gestarum
& ad nos nonnihil ptinentium cognitionem habeamus:
ne videlicet semper pueri simus/nec nostrę dūtaxat aetatis(quae nimirum omnibus breuissima est)rerum periti:sed vel a primordio gentis repetitarū. Vt enim in pręfatione prima scripsit historiographorū columen. T. Liuius:hoc illud est pcipue in cognitiōe rerum salubre ac
frugiferum/omnis te exempli documēta in illustri posita monumento intueri/vnde tibi tuaeq; reip. qd imitere
capias:vnde foedum incoeptu foedumq; exitu qd vites.
Si inquā:haec pria lex est;hicq; prim9 fruct9:& prudēter/& pie(vt semp soles)pater
venerande facis qui Francorū regū res clarissimas licet magis vere q̄ eleganter scriptas a religiosissimis viris Annonio monacho Benedictino/aliisq; eiusdē professiōis
patribus/chalcographa arte in lucem emittēdas curasti. Vt videlicet Christianissimus rex Ludouicus duodecim9 nulli regum vel pietate vel armorum felicitate secūdus(Cuius a confessione es)te subinde interpte maiorum suorum praeclara miretē
facinora. Quae res quantum illius regiae maiestati placitura sit ex eo liquet:q nfos i
transcribundis/castigandis/imprimendisq; praefatis historiis labores & sumpt9 tā
liberali priuilegio quod his subiiciendum duximus/prosequi dignatus est. Vale pater dignissime & boni cōsule. E Chalcographia nostra ad Idus Augusti. M.D.XIIII.

Priuilege pour ce present Liure

Le Roy nostre sire a donne & octroye a Iehan Petit libraire iure de luniuersite de
Paris/& a Maistre Iosse Badio imprimeur a la dicte vniuersite/priuilege de trois ans
pour ce psent liure intitule les chroniques des roys de Frāce: composees par venerable Pere Annoine de lordre de saint Benoist: de imprimer & faire imprimer; & a
defendu & defend/a tous aultres de ce Royaulme de nō imprimer/ne faire īprimer
vēdre/ne distribuer aultres que ceulx que les dicts libraires dessus nōmes aurōt fait
imprimer ne eulx en mesler en maniere q̄ ce soit/du iourduy douziesme Daugst lan
mille cinqcens & quatorze: iusques a trois ans reuolus & acomplis. Non obstāt quelcōques ordōnāces/inhibitiōs/ou defenses a ce cōtraires/sur certaines grādes peines
a plain & bien au long declaires es lettres du dessusdit priuilege. Donne a Bloys le
douziesme iour de Mars lan mille cinqcens & vnze. Par le Roy. Et signe Geuffroy.

Tabula Alphabetica.

Rerũ & verborũ insigniũ i historia Annonii monachi benedictini diserti & veridici annotandorũ partim in marginibus ptim in frontibus singulorũ capitum (nam omniũ titulos pręposuimus) Index.

B.

Tabula.

Tabula

Tabula:

FINIS.

Annonij monachi in Frācoꝝ historiā ad Abbonē abbatē ep̄l'a nūcupatoria

Domino venerabili & in Christi dilectiōe fundato, Abboni Abbati, totius gregis illi a deo commissi minimus Annonius, perpetuę felicitatis munus.

PRAECEPTIS BEATITVDINIS TVAE PARVI BE
atissime pater: qbꝰ p̄ceperas vt īgeniolū exercēdo meū: qđ
tribuente Christo per tuę sollicitudinis tuorūq; discipulo
rū laborē ad meliora profecisse arbitrabaris: res gestas gen
tis Francorū siue regum quæ & per diuersos sparsæ libros
& inculto erant sermone descriptę: in vnuꝰ redigerem cor
pus opusculi: ac ad emendatiorem latinitatis reuocarem
formam. Institi igitur vt potui, atq; vtinam tā efficaciter
q̄ libenter. Porro de opere tua paternitas viderit: recte ne
an secus egerim. Ego autem solius obediētię (si tn̄ volunta
te, conatuq; eā decoraui) testimonio cōtentꝰ sum. Ammo
nitionis itaq; tuæ non immemor: qua sæpissime hortatus es: vt situm Germaniæ &
Galliæ, in quibꝰ hæc quę referentur acta sunt nō pręteritterē: ea q̄ in auctoribus Iu
lio, Plynio, ac Orosio inuenire potui colligens huic opusculo inserēdo volūtati subli
mitatis tuę satisfacere cōmodū duxi. His igit̄ adiunxi q̄ Iuliꝰ de Germanoꝝ Gallorū
q; moribus ac īstitutis ī libro suę īterserit historię. Ab egressu quoq; Frācoꝝ e Troia
vsq; ad id tēporis quo Pipinus magni Caroli pater regnare coepit cunctā rerū gesta-
rū seriē in quatuor decreui libros partiri. Quos ea cōtexui ratione: vt sequēs semper
priorē quātitate sui & numero regū trāscēderet. Verbi gratia. Primo cōtinētē quin- Operis diuisio.
q; regū actus, Secūdus cōtinet sex. Tertius septē. Quartus vero octo & eo amplius.
Genealogias quoq; regū, q̄ ꝓpter similitudines nominū valde cōfusę erāt, quāta po-
tui diligentia distinxi: vnūquēq; vel patris nomine, vel senioris iuniorisve appellatio
ne ab altero distinguēs: quēadmodū diligēs lector in suis animaduertere pōt locis. Id
pręcipue cōseruare curaui vt in omnibꝰ his libris mentio fieret Benedicti patris cer
tis ex causis, cui ego meū scire, meū posse, meūq; viuere post deū acceptum fero. Nec
ignoro multos fore qui solita libidine omnibus detrahendi: huic volumini genuinū
infigant dentē: qđ vitare nō poterit nisi qui nihil omnino scribet. Calumniabunt̄ in
tp̄a: cōuertent ordinē: res arguent: syllabas euentilabūt: & qđ accidere plęrūq; solet,
negligētiā librarioꝝ ad auctorē referēt. dicēt ēt. En noster historiographꝰ nouusq; au
ctor q alioꝝ verbis p suis vtit̄. Hoc qdē me fecisse nō nego, neq; id me piget: ac factuꝝ
autumo: habeo bonoꝝ exēplū quo mihi id licere facere qđ illi fecerunt puto. Nec sen
tentiis detrahentium satis moueor: tua laude vel vituperatione doctus esse sufficiēs
Vale pater venerande: & prosperis ad vota successibus polle.

Explicit Epistola. Incipit pręfatio cōtinens p̄notamēta in gesta Francorū. De Germanię diuisione, lōgitudine, latitudine, amnibꝰ, Hercinia sylua. Cap. I. Germaniæ diuisio.

GErmania omnis in quinq; populorum conuentus diuiditur. e qui
bus primi sunt Vindelici, deinde Cimbri, post hos Teutones, ac Peutini.
Peutini: vltimis oīm existentibus Basternis: qui confines sunt Da Daci.
cis. Porrigit̄ autē Germania in longitudinē sexcētis octoginta sex Lōgitudo.
milibꝰ passuū. In latitudinē cētū quadragīta octo milibꝰ. Amnes Latitudo.
ī ea clari atq; ī oceanū decurrētes: Sūthalꝰ, Disurgis, & Rhenꝰ. In Amnes.

Rheno aūt ipo cētū ppe habēt ī lōgitudīe īsulę:quaꝝ nobilissima ē Batauoꝝ:& alię q̄
plurimę:q̄ ſternūt itra Helinū ac Flenū.ita vero appellāt ostia ī q̄ Rhen⁹ ī septētrione
in lac⁹ varios,ab occidēte ī amnē mosā se ſpgit:mediū īnt hęc & modicū noī suo cu-
Rheni ort⁹ ſtodiēs alueū.Orit aūt ex Lapōtus q̄ Alpes īcolūt:& lōgo ſpatio p fines Heluetioꝝ,me
diomatricū,atq̄ Treueroꝝ citat⁹ fert.Et vbi oceano appropinq̄t ī plures defluit ptes
mltis īgētibusq̄ īsul'vt p̄missū ē effectis:quaꝝ ps magna a feris barbarisq̄ nationib⁹ ī
colit.Ex qb⁹ sūt q solis piscib⁹ atq̄ ouis auiū viuere existimāt:multisq̄ capitib⁹ ī oce
anū fluit.Intra Germaniā vero nulla īferi⁹ nobilitate Herciniū iugū p̄tēdit de quo
videlicet iugo Iuli⁹ Cęsar ī historia belli Gallici q̄ sylua adoptus sit variisq̄ feraꝝ gnī
Hercinia sylua. b⁹ abūdās hoc mō scribit.Ea(igens)q̄ fertilissīa Germāię sūt loca circū Herciniā syl
uā quā Eratostheni & q̄busdā gręcꝭ fama notā eē video,quā illi orciniā appellāt,puol
Orcinia. ge Tectosages nūcupauerūt atq̄ ibi cōsederūt.Quę gēs vsq̄ ad hoc tp̄s his sedib⁹ se
se cōtinet:sūmāq̄ habet iustitię & bellicę laudis opinionē.nūcq̄ ī eadē iopia,egestate
patiētia,q̄ Germani pmanēt: eodē victu & cultu corpis vtūt.Gallis aūt puinciaꝝ p
Germani virtute pręstant. pinqtas & trāsmarinaꝝ reꝝ notitia mlta ad copiā atq̄ vsus largit:q paulatim assue
facti supari mltisq̄ victi p̄liis,nec se qdē ipi cū illis virtute cōparāt.Hui⁹ Hercinię syl
uę,q̄ supra demōstrata ē,latitudo nouē dieꝝ iter expedito patet. Nō aūt aliter finiri
pōt neq̄ mēsuras itinerū nouest.Orit ab Heluetioꝝ & Nemetū & Tauriacoꝝ finib⁹
Hercinię extensio. rectaq̄ flumīs Danubii regiōe:& ptingit ad fines Dacoꝝ & Anartiū.hic se flectit sini
strorsus diuersis a flumie regiōib⁹:multaꝝ gētiū fines pp̄ter magnitudinē attingit.
Neq̄ qsq̄ ē hui⁹ Germanię q se aut audisse,aut adisse initiū hui⁹ syluę dicat:cū ī dieꝝ
iter sexagita pcesserit:aut quo ex loco oriat accepit.Multaq̄ gn̄a feraꝝ ī ea nasci cō-
stat q̄ reliqs ī locis visa nō sunt.ex qb⁹ q̄ maxīe differāt ab aliis & memorię pdenda vi
dent hęc sunt. De feris Germanię pręcipue in Hercinia sylua. Cap.II.

EST bos ceruī figura cui⁹ a media frōte int aures vnū cornu existit excelsi⁹ ma
Bos syluester. gisq̄ directū his q̄ nobis nata sūt cornib⁹:& ab ei⁹ summo sicut palmę rami
diffūdunt.Eadē ē fœmię marisq̄ natura:eadē forma magnitudoq̄ cornuū.
Sūt itē q̄ appellāt Alces.haꝝ ē cōsimilis capris figura & varietas pellium :sed ma
Alces. gnitudīe paulo āntecedūt.inutiles sūt cornib⁹:& crura sine nodis articulisq̄ hn̄t:neq̄
getis cā pcūbūt:neq̄ si quo aff lictę casu cōciderit erigere sese aut subleuare pn̄t.His
sūt arbores p cubilib⁹ & ad eas se applicāt:atq̄ ita paululū mō reclinatę qetē capiūt.
Quaꝝ ex vestigiis cū est aīaduersū a venatorib⁹ quo se recipe cōsuerint : oēs eo loco
aut a radicib⁹ subruūt:aut arbores abscindūt,tm̄ vt sūma spēs earū ſtātiū relinquat.
Hinc cū se cōsuetudīe reclinauerint:arbores pōdere aff ligūt atq̄ vna ipsę concidūt.
Tertiū est gen⁹ eoꝝ q Vri appellāt . Hi sūt magnitudīe paulo īfra elephātꝭ:specie
Vri. & colore & figura tauri.magna vis eoꝝ ē & magna velocitas:neq̄ hoī neq̄ ferę quam
cōspexerint pcūt.hos studiose captos foueis interficiūt.Hoc se labore durāt adolescē
tes atq̄ hoc gn̄e venatiōis se exercēt.Et q plurimos ex his iterfecerint: relatis ī publī
cū cornib⁹ q̄ sint testimōio magnā ferūt laudē.Sed assuescere ad hoies & māsueti fie
Vrorum cornua. ri ne puuli qdē excepti pn̄t.amplitudo cornuū & figura & spēs multū a nroꝝ boū cor
nib⁹ differt.hęc studiose cōqsita ab labris argēto circūcludūt atq̄ ī amplissimis epu-
lis pro poculis vtuntur. De moribus Germanorum. Cap.III.

DE moribus quoq̄ hoīm ac cultu idē auctor ī eodē libro hoc refert.Germani
Germanorū mores. (ait)multū a cōsuetudīe Galloꝝ differūt.Nā neq̄ Dryides quos nos sacer-
dotes vl' diuinos vates possumus vocare habēt vt illi q rebus diuinis p̄sunt
Dryidę. neq̄ sacrificiis studēt.de deorū numero eos solos ducūt quos cernūt & quorū aperte
operib⁹ iuuant Solē.f.& Vulcanū & lunā.Reliquos nec fama acceperūt.Vita oīs in

venationibꝰ atq; in studiis rei militaris cõsistit. A paruulis labori ac duritię studēt. Qui durissime ipuberes ꝑmãserũt maximã inter suos laudem ferũt. Hoc alii staturã alii vires, neruosq; cõfirmari putãt. Intra annũ vero vicesimũ fœmię notitiã habuisse, in turpissimis habẽt rebꝰ. Cuiꝰ rei nulla est oculatio: ꝙ & ꝑmiscue in fluminibꝰ ꝑluunt & pellibꝰ aut ꝑuis Rhenonũ, id est nomẽ aĩalis, tegumẽtis vtunt magna corpis ꝑte nuda. Agriculturę nõ studẽt: maiorq; pars eoꝝ victꝰi lacte caseo carneq; cõsistit neq; quisꝗ agri modũ certũ aut fines habet ꝓprios. Sed magistratus ac principes i annos singulos gẽtibꝰ cognationibusq; hoim ꝗ cũ vna cõierũt quãtũ & quo loco visum est agri attribuũt atq; post annũ alio trãsire cogũt. Cuiꝰ rei multas afferũt causas: ne assidua cõsuetudie capti studiũ belligerãdi agricultura cõmutẽt: ne latos fines ꝑare studeãt: potẽtioresq; humiliores possessionibꝰ expellãt: ne accuratiꝰ ad frigora atq; ęstus vitãdos ædificẽt: neq; oriat pecunię cupiditas qua ex re factiões dissensiõesq; nascũt: vt aĩ ęꝗtate plebẽ cõtineãt cũ suas qsq; opes cũ potẽtissimis ęquari videat. Ciuitatibꝰ maxĩa laus ẽ ꝗ latissime circũ se vastatꝭ finibꝰ solitudies habere. Hoc ꝓpriũ virtutꝭ existimãt expulsos agrꝭ finitios cedere neq; queꝗ̃ ꝓpe audere cõsistere. Simul hoc se fore tutiores arbitrãt repẽtinę icursiõis timore sublato. Cũ bellũ ciuitas aut illatũ defẽdit aut ifert, magistratꝰ ꝗ ei bello ꝑsint vt vitę necisq; habeãt ꝑtãtem deligunt. In pace nullꝰ ẽ cõis magistratꝰ: sed pricipes regionũ atq; pagoꝝ iter suos ius dicũt cõtrouersiasq; minuũt. Latrocinia nullã hñt ifamiã: ꝗ extra fines cuiusq; ciuitatꝭ fiũt. atq; ea iuuẽtutis exercẽdę ac desidię minuẽdę cã fieri ꝑdicãt. Atq; vbi qs ex pricipibꝰ in cõcilio dixerit se ducẽ fore ꝗ se ꝗ velint ꝓfiteant: cõsurgũt hi ꝗ & cãm & hoĩem ꝓbãt suũq; auxiliũ pollicent atq; a multitudie collaudant: ꝗ ex his secuti nõ sũt ĩ desertoꝝ ac ꝓditoꝝ nũero ducunt: oimq; his reꝝ postea fides derogat. Hospitẽ violare fas nõ putãt: qq; qua de cã ad eos venerint ab iiuria ꝓhibẽt sctõs eosq; hñt: hisq; oim domꝰ patẽt victusq; cõicat. Ac fuit ãtea tps cũ Germãos Galli virtute suparẽt: vltro bella ĩferrẽt: ꝓpter hoim multitudinẽ agriq; iopiã trãs rhenũ colonias mitterẽt. Hactenꝰ de Germania ꝗ in veteribꝰ reperire potuimꝰ pãdere curauimꝰ: nũc de Gallia dicẽdũ.

De Gallia: vt tripertitus est situs Galliæ. Cap.IIII.

Galliam omnem in quatuor ꝓuincias, Orosius hoc modo diuidit. Gallia inquiens belgica habet ab oriente limitẽ fluminis Rheni & Germaniã: ab euro Alpes penninas: a meridie prouinciã Narbonensem: ab occasu prouinciam Lugdunensem: a circio oceanũ Britannicum: a septentrione Britanniam insulam. Gallia.

Gallia Lugdunẽsis ducta ꝑ lõgũ & ꝑ angustũ iflexa Aqtaniam ꝓuinciã semicingit. Hęc ab oriẽte habet Belgicã: a meridie ꝑtẽ ꝓuincię Narbonẽsis qua Arelas ciuitas sita ẽ: & mari Gallico Rhodani flumĩe accipit. Lugdunẽsi.

Narbonensis prouincia pars Galliarum habet ab oriente Alpes Coccias: ab occidente Hispaniam: a Circio Aquitaniã: a septentrione Lugdunẽsem: ab aquilone Belgicam Galliam: a meridie mare Gallicum quod est inter Sardiniã & ĩsulas Baleares habens in fronte qua Rhodanus fluuius in mare exit insulas Stichadas. Narbonẽsi.

Aquitanię ꝓuincia obliquo cursu Ligeris fluminis ꝗ ex plurima ꝑte terminꝰ eiꝰ ẽ in orbẽ agit: hęc a Circio oceanũ ꝗ Aquitanicꝰ finꝰ dicit: ab occasu Hispanias habet: a septẽtriõe & oriẽte Lugdunẽsẽ: ab euro & meridie Narbonẽsem ꝓuinciã cõtingit. Aquitania.

Iuliꝰ vero Cęsar ꝗ cũ eiusdẽ terrę icolis decẽnio bellũ gessit cõcordãte secũ Plynio multisq; aliis ꝑhis tres tñ vult eẽ ꝓuincias. Cuius nos scripta eodẽ quo ipse vsus est hic iserimꝰ ordie: aliꝗ tñmõ ꝗ ille i aliis suę historię locis de ciuitatibꝰ siue fluminibꝰ dixit seu ꝗ Plyniꝰ aliter ac ille sensit iterponẽtes.

De Gallia sm Cęsarẽ. Cap. V.

GAllia ē oīs diuisa ī ptes tres quarꝫ vnā īcolūt Belgę, alterā Aqtani. Tertiā q ipsorꝫ lingua celtę nr̄a Galli appellāt. hāc quoq; ptē Plyni⁹ Lugdunēsē Galliā eē asserit. Hi oēs lingua, īstitutis, legib⁹, inter se differūt. Gallos Lugdunēses ab Aquitanis Garōna flumē, a Belg[is] Matrona & Sequana diuidit, horꝫ oīm fortissimi sūt Belgæ: ppter

Belgæ. ea q a cultu atq; hūanitate puincię lōgissime absunt minimeq; ad eos mercatores sępe cōmeāt atq; ea q̄ ad effœminādos aīos ptinēt ī portāt: pximiq; sunt Germanis q trās rhenū īcolūt cū qb⁹ cōtinēter bellū gerūt. Qua

Heluetii. de cā Heluetii quoq; reliquos Gallos virtute pcedūt q fere quotidianis pliis cū Germanis cōtēdūt cū aut a suis finib⁹ eos phibēt aut ipi in eorꝫ finib⁹ bellū gerūt. Hi vna ex parte flumīe Rheno latissimo atq; altissimo cōtinent: q agrū Heluetiū a Germanis diuidit. Altera ex parte mōte Iura altissimo q est iter Sequanos & Heluetios. Tertia lacu Lemāno & flumine Rhodano qui prouinciam nostram ab Heluetiis diuidit.

Celtica. GAllię vna ps quā eos q specialiter Galli dicunt optinere dictū est, initiū capit a flumīe Rhodano: cōtinet Garōna flumīe: oceanū in finib⁹ Belgarꝫ attingit ēt ab Sequanis & Heluetiis flumē Rhenū vergit ad septētriones. Vrbes ī ea multę ac opulentę. Sed ex his pcipuę sunt nr̄orꝫ ęuo plus cognitę: Lugdunū, Cabillo Heduaq;, & Augustudunū, Senones, Altissiodorum, Meldi, Trecę, Parisi⁹, Carnotū, Gēnab⁹ vbi nūc Aureliani, Rothomagus, Ebroas, Oximus, Cenomāni, Lixouiū, Nannetū, Redoni, Venet⁹, Abrincatina, Andus qui & Andegaui, Turoni, Bituri-

Senones. ges, Niuedunū quā qdā Niuernos eē putāt. harꝫ Augustudunū & Senōes magnę antiqtus apd̄ Gallos fuere auctoritatis atq; potētię. Adeo vt vna earꝫ. i. Augustudunū quā Iuli⁹ Heduā noīat amicitiā ppl'i Romani amplectēdo, toti pene Gallię nixa fauore pricipata fit. Porro Senonū vrbs viribus cōfisa suis ipsam Romā orbis caput obsidere nō ptimuerit: quā & cepit. Vrbs vero Biturica atq; Turōica fm̄ Orosii diffini

Aquitania. tionē q Aqtaniā a flumīe Ligeri vsq; ad Pyrenæos determīat mōtes quāq; moderni se

Lugduneñ. quūt nō in celtica Gallia sed magis ī Aqtania sūt puincia. Flumīa ī Lugdunēsi Gallia plurima sed ex eis pcipua Rhodan⁹ q ei⁹ ab oriētali pte termin⁹ est Q; aūt verbis Iulii posuim⁹ q puīciā nostrā ab Heluetiis diuidit, terrā illā ītelligim⁹ q̄ hoc noīe p

Araris. prio sortita ē. Deide ararim q p fines Heduorꝫ & Sequanorꝫ īcredibili lenitate ī Rhodanū īfluit ita vt ocul'ī quā ptē fluat iudicari vix possit. Qd̄ nos quoq; pspexim⁹ ac admirati sum⁹ tātę magnitudīs fluuiū tā tardo motu pfluētē. Post eū extat Liger q trā illā q̄ iter illū & sequanā iacet pene īsulā efficit. Sylue mltę sed eminētior cęteri Particus. Et hoc qdē de Gallia celtica q̄ & Lugduñ. vocat. Nūc de Belgica puīcia videam⁹

Belgica. BElgę ab extremis Gallię finib⁹ oriūt. ptinēt aūt ad īferiorē ptē flumīs Rheni spectātq; ī septētrionē & oriētē solē. Vrbes ei⁹ īclytę ac famosę: Colōia Agrippina. Tūgri, Treueri, Metiq;, & Mediomatricū, Rhemi, Laudunū, Suessiones, Ambiani, Viromādi, Belouaci, Atrebatū, Lingōes & pag⁹ Heluetiorꝫ quē nūc Alemāni īcolūt. Ei⁹ puīcię fluuii Scalde matrona atq; mosa pfluēs ex mōte vosego q ē ī finib⁹ Lingonū. & pte q̄dā ex Rheno recepta q̄ appellat Vaccul⁹ vulgo aūt dr̄ Vnal īsulā efficit Batauorꝫ q̄ rustico fmōe vocat Bartua. Ali fluui⁹ est apd̄ Belgas Axona

Arduēna. vltios Rhemorꝫ fines pterfluēs. Sylua quoq; Arduēna q̄ ē toti⁹ Gallię maxia atq; a ripis Rheni finibusq; Treuerorꝫ milib⁹ āpli⁹ quigēti ī lōgitudinē patet. Hec de Belgi[ca] satis dixisse sit dummodo de Aquitania quę digna sunt memorię tradantur.

Aquitania AQuitania vt Plynio atq; Iulio videt a Garōna flumīe vsq; ad Pyrenęos mōtes & ad eā ptē q̄ ē ad Hispaniā ptinet: spectat int occasū solis & septētrionē. Pl⁹ tñ hoc tpe determīatio Orosii supi⁹ a nobi[s] declarata tenet fm̄ traditionē

in Aquitania cõtinẽt vrbes egregię:Narbona,Aruernus q̃ nũc Clarus mons vocat Cadrux,Tolosa,Ganalis,Rotenꝰ,Lemouis,Petragorica,Pictauis,Burdegalis,Santona,& Angolisma.Fluuii quoq; haud parui nõis in eadẽ sunt ꝓuincia:Helauer q nõ multo minor Ligeri eiꝰ excipit alueo.Dordonia etiã q ex mõte q dor dicit:& est ĩ finibꝰ Aruernorũ duobꝰ scaturiẽs fõtibꝰ quorũ vni nomẽ est dor alteri donia:q haud ꝓcul a mõte ipo cõiũgunt:in Garonnã ĩfluit.Deniq; Aquitania dicta est eo ꝙ p̃ cęteris ꝓuinciis fontibꝰ fluminibusq; exuberet.Est in ea sylua vocabulo Lecenna nõ cõtẽnẽdę magnitudinis Biturigibus atq; Aruernis cõfinis:in qua vsq; hodie oñdit lapidea domus Brunichildis reginę quõdã Frãcorũ amoeno satis vt nos quoq; aspeximꝰ sita loco.Nã fluuiolus eã p̃terfluẽs irrigua a latere efficit prata:messesq; a frõte oppositę cingunt sylua venatiõi cõgrua.Has oẽs ꝓuincias dũ Frãci occupassẽt,ĩ duas tm̃mõ ꝑtes diuidẽtes eã q̃ septẽtrionẽ versus tẽdit & inter Mosã & Rhenũ est Austriam:illã vero q̃ a Mosa ad Ligerim vsq; ꝑtingit,Neustriã vocauerũt.ꝑs tñ Lugdunẽsis Gallię quã Burgũdiões occupauerãt Burgũdię nomẽ retinuit.Aqtania quoq; auitũ nõ ẽ di-(gnata nomẽ mutare.

His de situ Germanię vel Gallię ꝓut ĩ libris veterũ ĩuestigare potuimꝰ oñsis,nũc q̃ Iuliꝰ de antiquorũ cõsuetudie vel moribꝰ scẽserit Gallorũ ipsiꝰ explicemus verbis.

De consuetudine vel moribus Gallorũ.Cap.VI.

Alt ergo ĩ oĩ inquiẽs Gallia eorũ hoim q aliquo sunt nũero atq; honore,gñа sunt duo.Nã plębs pene seruorũ habet loco:q nihil habet ꝑ se:nullo adhibet cõsilio.Plęriq; cũ aut ęre alieno aut magnitudine tributorũ aut iniuria potẽtiorũ premunt sese ĩ seruitutẽ addicũt.Nobilibꝰ in hos eadẽ sunt oĩa iura q̃ dñis ĩ seruos.Sed de his duobus generibꝰ alterũ est Dryidũ,alterũ equitũ.Illi rebꝰ diuinis intersũt:sacrificia publica ac priuata ꝓcurãt:religiões ĩterp̃tant:ad hos magnus adolescẽtiũ numerꝰ disciplinæ cã cõcurrit:magnoq; hi sunt apd eos honore.Nã fere de oĩbus cõtrouersiis publicis priuatisq; cõstituũt.Et si qđ est admissũ facinus:si cędes facta:si de hęreditate,de finibus cõtrouersia ẽ:iidẽ discernũt p̃mia & poenas cõstituũt.Siqs aut priuatus aut ppl̃s eorũ decreto nõ steterit sacrificiis ĩterdicũt.hęc poena apud eos est grauissima.qbus ita est interdictũ hi numero ĩpiorũ ac sceleratorũ habent.his oẽs decedũt:aditũ sermonẽq; diffugiũt ne qd ex cogitatiõe incõmodi accipiãt:neq; his petẽtibꝰ ius reddit:neq; vllus honor cõmunicat.His aũt oĩbus Dryidibꝰ p̃est vnꝰ q summã ĩter eos habet auctoritatẽ.Hoc mortuo aũt siqs ex reliqs excellit dignitati succedit:aut si sũt plures ꝑ sufffragio Dryidũ nõnũq̃ et armis de pricipatu cõtẽdũt.Idcirco oĩ tp̃e in finibꝰ Carnotũ,q̃ regio totius Gallię media habet,cõsidũt ĩ loco cõsecrato.Huc oẽs vndiq; q cõtrouersias habẽt cõueniũt:eorũq; iudiciis decretisq; parẽt.Disciplia in Britãnia rep̃ta atq; ĩ Galliã trãslata esse existimat.Et nũc q diligẽtius eã rẽ cognoscere volũt plęrũq; illo discẽdi cã ꝓficiscũt.Dryides a bello abesse cõsueuerũt:neq; tributa vna cũ reliqs pẽdũt:militię vacationẽ omniũq; rerũ habẽt ĩmunitatẽ.Tãtis extãtibus p̃miis & sua spõte multi in disciplinã cõueniunt & a parẽtibꝰ ꝓpinquisq; mittunt.Magnũ illi numerũ versuũ ediscere dicunt.Ita ꝙ annos nõnulli.xx.in disciplina ꝑmanẽt:neq; fas esse existimãt,ea lr̃is mãdare:cũ in reliquis fere rebus publicis priuatisq; ratiõibus gręcis literis vtant.Id mihi duabus de causis instituisse vident ꝙ neq; in vulgũ disciplinã efferri velint,neq; eos qui discũt lr̃is cõfisos,minus mẽorię studere.qđ fere plęrisq; accidit vt p̃sidio literarũ diligẽtiã ĩ ꝑdiscẽdo ac memoriã remittãt.In primis hoc volũt ꝑsuadere nõ iterire aĩas:sed ab aliis post mortẽ trãsire ad alios:atq; hoc maxie ad virtutẽ excitari putãt metu mortꝭ neglecto.Multa p̃terea de syderibꝰ ac eorũ motu,de mũdi ac terrarũ magnitudie,de

rerũ natura, de deorũ immortaliũ vi ac potestate disputant & iuuet. tuti tradunt.

Alterũ genꝰ ẽ eqtũ. hi cũ ẽ vsus atq; aliqd bellũ ĩcidit: qd fere añ Cęsaris aduẽtũ quotannis accidere solebat: vt aut ipi iniurias ĩferrẽt aut illatas ꝓpulsarẽt: oẽs in bello versant̃: atq; eorum vt quisq; genere copiisq; amplissimꝰ ita plurimos circũ se ambactos clientesq; habet. Hanc vnã gratiã potentiãq; nouerunt.

De Gallorum religione. Cap. VII.

Religio Gallorum.

Natio est omniũ Galloꝝ admodũ dedita religionibꝰ; atq; ob eã causam q sũt affecti grauioribus morbis, quiq; in prælιis ꝑiculisq; versant̃: aut ꝓ victimis hoĩes immolãt aut se imolaturos vouẽt: administrisq; ad ea sacrificia Dryidibꝰ vtunt̃: q ꝓ vita hoĩs nõ nisi vita hoĩs reddat̃ nõ posse deoꝝ immortaliũ numẽ placari arbitrant̃: publiceq; eiusdẽ gñis habẽt ĩstituta sacrificia. Alii immani magnitudine simulacra habẽt: quorũ cõtexta viminibꝰ mẽbra viuis hoĩbus cõplẽt. Quibꝰ succensis circũueniũt flãma: exanimant̃ hoĩes. Supplicia eoꝝ q in furto aut in latrocinio aut aliqua noxa sunt cõprehẽsi gratiora diis imortalibus esse arbitrant̃. sed cũ eiꝰ gñis copia deficit, etiã ad ĩnocẽtiũ supplicia descendũt. Deũ maxime Mercuriũ colũt. huiꝰ sunt plurima simulacra. hũc oĩm inuẽtorẽ artiũ ferũt: hũc viarũ atq; itinerũ ducẽ: hũc ad q̃stus pecunię mercaturasq; habere vim maximã arbitrãtur. Post hũc Apollinẽ & Martẽ & Iouẽ & Mineruã. de his eandẽ fere quã reliq̃ gẽtes habẽt opinionẽ. Apollinẽ morbos depellere: Mineruã operũ atq; artificiorum initia tradere: Iouẽ imperiũ tenere: Martẽ bella regere. Hinc cũ ꝑlio dimicare cõstituerunt ea q̃ bello ceperint plęrũq; deuouẽt: q̃ superauerint aĩalia capta immolãt: reliquasq; res in vnũ locũ cõferũt. Multis in ciuitatibꝰ harũ rerũ extructos tumulos locis cõsecratis cõspicari licet. Neq; sæpe accidit vt neglecta quispiã religione aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet: grauissimũq; ei rei suppliciũ cũ cruciatu cõstitutum est.

De Gallorum origine. Cap. VIII.

Gallorum origo.

Galli se oẽs ab Dite patre ꝓgnatos ꝑdicãt: idq; ab Dryidibꝰ ꝑditũ dicũt. Ob hãc causã spatia oĩs tẽporis nõ numero dierũ sed noctiũ finiũt. dies natales & mẽsiũ & annorũ initia sic obseruãt vt noctẽ dies subsequat̃. In reliquis vitæ institutis ĩ hoc fere a reliquis differũt: q suos liberos nisi cũ adoleuerit vt munus militię sustinere possint, palã se adire nõ patiunt̃: filiũq; puerili ętate ĩ publico in cõspectu patris assistere turpe ducunt. Viri quãtas pecunias ab vxoribꝰ dotis noĩe acceperũt: tãtas ex suis bonis ęstimatiõe facta cũ dotibꝰ cõicãt. huius oĩs pecunię rõ habet̃: fructusq; ꝯuant̃: & vter eorũ vita supauerit ad eũ ps vtriusq; cũ fructibꝰ supioꝝ tẽpoꝝ ꝑuenit. Viri in vxores sicuti ĩ liberos vitę necisq; habẽt ptãtẽ. Et cũ pr̃familias illustriore loco natꝰ decessit, eiꝰ propinq cõueniũt: & de morte si res in suspitionẽ venit de vxoribꝰ ĩ seruilẽ modũ q̃stionẽ habẽt. Et si cõpertũ est: igni atq; oĩbꝰ tormẽtis excruciatas interficiũt. Funera sunt ꝓ cultũ Galloꝝ magnifica & sumptuosa: & oĩa quę viuis cordi fuisse arbitrant̃ ĩ ignẽ inferũt etiã aĩalia: ac paulo supra hãc memoriã serui & cliẽtes quos ab his dilectos eẽ cõstabat, iustis funeribꝰ cõfectis vna cremabant̃. Quę ciuitates cõmodiꝰ suã rẽpublicã administrare existimant̃, hñt legibꝰ scriptũ: si qs qd de republica a finitimis rumore aut fama acceperit vti ad magistratũ deferat: ne ve cũ quo alio cõicet: q sępe hoĩes temerarios atq; ĩperitos falsis rumoribꝰ terreri & ad facinꝰ ĩpelli, & de sũmis rebꝰ cõsiliũ capere cognitũ est. Magistratꝰ q̃ visa sunt occultãt: q̃q; ẽsse ex vsu iudicauerit multitudini ꝓdũt. De republi. nisi ꝑ cõciliũ loqui nõ cõceditur.

Gallorum ritus.

De aliis Gallorum institutis. Cap. IX.

ITem idē ipē alio in loco inqt.Est hoc iquā Gallicę cōsuetudīs:vti
& viatores ēt iuitos cōsistere cogāt:& qd qsq; eorū de qcūq; re au
dierit aut cognouerit qrāt:& mercatores in oppidis vulgus circū
sistat:qbusq; ex regionib⁹ veniāt quasq; ibi res cognouerint pnun
ciare cogāt.His reb⁹ atq; auditiōib⁹ pmoti de sūmis sępe reb⁹ cō-
silia ineūt:quoꝝ eos euestigio poenitere necesse ē cū icertis moribus
seruiāt & plęriq; ad volūtatem eorum ficta respondeant.His de libro Iulii sententiis
antepositis,nō videat lectori onerosū duorū clarissimorū exēpla subnectere virorū
Orosii atq; Sallustii de virtute plata Galloꝝ.Quis pfatio nō vl'id spopōderit se actu
rā tñ cōgruū ęstimatū ē duorū aut triū testimōia iserere vt dū eorū virt⁹ magna fuis
se docet maior fortitudo Frācoꝝ q eos vicerūt fore declaret.Ait deniq; Orosi⁹.Quo
tiescūq; iquiēs Galli exarserūt cōtra Romāos scilicet totis opib⁹ suis ita Roma detrita
est vt sub pñti nūc cōcursiōe Gothorū,magis debeat meminisse Galloꝝ.Iō vero pñtē
dicit cōcursionē Gothoꝝ qa ei⁹ tēporib⁹ Gothi primū Romā cepert:quos postea Frā
ci vicert vt i sequētib⁹ declarabit.Sallusti⁹ aūt ita scribit.p idē tpš haud dubiū qn quo
bellū cōtra Iugurthā a Romāis gerebat,a ducib⁹ nrīs Quito Scipiōe & Mēmio Mālio
aduersus Gallos male pugnatū ē.Quo metu oīs Italia cōtremuerat.Illiq; & vsq; ad
nram memoriā Romani sic habuere.Alia oīa virtuti suę pna eē:cū Gallis p salute nō
p gloria certari. Explicit praefatio:incipit prooemiū Historię Frācorū.Cap.X.

REgnū Frācoꝝ antiqua Troianę gētis psapia nobilitatū cū viro
rū tū ferocis corpis aīq; virtute,tū maxie regū excellētissīa sęp
viguisse potētia luce clari⁹ cōstat.Quę p certo natio licet eo quo
cēset noīe pferox eē cognoscat,māsuetudis tñ eius isignia adeo
elucēt vt rebelliū colla hostiū ñ tā vidici ferire mucrōe q sibi sub
iicere maluerit.verū vt dixim⁹ cū regū pcellētissīa floruerit au
ctoritate viroꝝq; pualida aīositate,nō tā finiū āpliare spacia su
orū q exteraꝝ sibi agrere studuit dñationē gētiū.vitidā nāq; bello dextrā pferēs & p
cere norat subiectis & debellare supbos.Quę nō immerito dña euasit mltaꝝ nationū
dū nō diu passa ē semet idololatrię fuire demonū.Nā creatori poti⁹ q creaturę subdi
recti⁹ ducēs ipa (vt ita dictū sit) sui primordia regni Xpo auspice coepta cultui ipsi⁹
dedicar maluit.Hic ad altiora se subrigēs catholicę fidei norma ardēti⁹ vsa desyderio
ea cū regni termīs vt dilatarer ardēti effecit.Rerū vero scdarū pcessu excitata ipetū
nō refrenabat suū:sed adiūgeri sibi finitios bello coactos haudqq dissimulādū arbitra
bat:donec Alemānoꝝ gēs dñatiōis iugū ferre detrectās bellū imane excitauit.Qd q
dē rex inclytus Clodoue⁹ q quint⁹ regū ipsi⁹ gētis regnū tenebat,sollerter ad victoriā
vsq; perduxit.Sed hic pprio digesta referentur in loco.nunc historię ordo texatur.
Explicit poemiū.Incipit Lib.I.de gestis Frācorū:& prio de Troianoꝝ dispsiōe.Cap.I.

POst triūphū victorię quā Gręci de excidio egerūt Troię,mlti ciuiū
euersę vrbis q effugere cladē potuere necq; qquersū poterāt sedes sibi
qrere pcurabāt.Eoꝝ qdē Antenor noīe nō ifim⁹ gñe adiūcta sibi
socioꝝ nūerosa mltitudīe nauib⁹ altū petiit mare.Tādē post ma-
gnos pelagi variosq; labores Tanais igressi ostia,Meotides trans-
meātes paludes i finib⁹ Pānonioꝝ castrametati sūt.Adridēte aūt
eis locoꝝ amoenitate statiōnē ibi cōstituert suā:ędificata citate quā Sicābriā vocauer Sicambria.
Post multorum vero curricula temporum contra valentinianum qui Romanii tene
bat imperii principatū,Alanorum gens contumax rebellauit audacia perfidorum.
Quos ille pręlio superatos Meotidis coegit expetere latibula paludis.Illuc quoq; eos
cum exercitus multitudine insecutus dum situ & difficultate locorū quo minus eis

noocre posset impediretur, Troianos Sicambriā habitātes in auxilium euocat. Hos hortatꝰ monetq; vt suis tantūmodo viā pandāt per quā securos hostes & nil tale verētes inuadēdo opprimāt. Illi nō id solū se facturos verū se Alanos vi expulsuros spondēt. Imperator decennio eis tributa si id efficiāt indulget. Troiani fiducia animati ꝙ forent gnari locorum, simul & munerum promissione allecti, Alanis locorum firmitate fidentibꝰ ex improuiso supueniūt: cędūt ꝓsternūtq; multos mortales: cęterosq; in fugā actos a palude perturbant. Imperator virtutem gentis audaciāq; miratus: ꝙ loca quæ totius orbis victores Romani expauissent, nō solum ītrare veꝝ & immanissimos hostes expellere non dubitassent: attica lingua Frācos. i. feroces nuncupauit.

De Francorū appellatione altera opinio. Cap. II.

QVidā vero auctores referūt ꝙ a Francione rege vocati sunt Franci: dicētesq; digressi a Troia regē sibi Frigā noīe constituerint: sub quo inquiunt eis Asiam peruagātibus quędā ex ipsis pars inter Macedones sortē habitationis accepit. Quorū viribus aucti Macedones quāta sub Philippo & Alexandro regibus bella gesserunt ꝓspera ꝑspicuū habetꝰ. Porro reliqua portio cū pręfato principe Europę partes adiit: & inter oceanū & Thraciā sup littora Danubii cōscedit. Quę duobꝰ a se electis regibꝰ ī duarū se diuisit noīa gētiū. Et vna qdē natio Thorchoꝝ a Thorchoto rege, alia vero a Frāciōe Francorū adepta nomē est: q̄ Alanos vt diximus a Meotidis expulit paludibus.

De Francorum anteq̄ in Galliam venerint gestis. Cap. III.

DEcēnio sane exacto misit imperator qui cōsueta de gente Frācorū exigerēt tributa. Illi ꝓtio sui sanguinis se eo leuatos fatentꝰ: seq; vectigal non soluturos ꝓ quo remittēdo mortis discrimen perpessi forēt. His indignatꝰ Cæsar suorū instruit aciē: q̄ & viribꝰ foret exercitata & tātę gēti obuiā ire pata. Nec morati obuiā eunt Frāci Romanis pugna in manibꝰ nec cōperendinata q̄uis vni genti aduersus plures gentes ꝓlio decertandū foret. Frāci sane robur aliarum nationū Romanis subsidio venisse cōspicati, cedendū sibi loco vtilius æstimantes, Sicābriā egressi ripas Rheni fluminis occupauerūt. Duces aūt sibi Marchomirū Sminonē & Genebaudū post funus memorati regis Frāciōis eligētes plurima Germanoꝝ oppida peruasere. Quoꝝ quidē numerus cū primo digressionis suę ab Asia tempore vix ad duodecim milia armatoꝝ æstimaretꝰ: in tantā coaluit īnumerositatē: vt ipis ētiā Germanis: ꝓceritate & virtute corporū ꝑminentibus formidini essent. Quos tp̄e Theodosii Nāniꝰ & Quitinꝰ magistri militū collecto exercitu Germania pellere moliti sunt. Quos pria quidē acie supasse sibi visis postmodū tn̄ cū maiores copias iūctis sibi Heradio ac Iouiniano Romanę militię principibꝰ ad se iuissēt: cōmissa pugna tātā ex Romāis Frāci stragē fugamq; Heradio ac Iouiniano ediderūt: vt cūctis ī circuitu nationibꝰ hęc audiētibus terrorē suę virtutis īcuterent. Nec fuit in reliquum gens quæ Francos iure belli sub iugo redigeret tributi.

Sane Arbogastes eiusdē gētis comes ad Romāos se cōtulit, & victꝰ bello a Frācis primo cōgressu aufugit. Postmodū tn̄ inita pugna nō paruā multitudinē manu fudit cū residuis vero pacē firmauit: vti in vita beati Ambrosii plenius inueniri valet.

Treueroꝝ vrbē Frāci factiōe Lucii cōsularis eodē tp̄e ꝑuasērt. Qui videlicet Luciꝰ īdignatiōe cōmotus eo ꝙ cognouisset ab Auito Galliaꝝ Augusto vxorē suā stupro maculatam: atq; cauillando sibi audisset eum dicentem ꝙ calidas quidem haberet

thermas, sed ipse frigido lauaretur, ista pperrauit.

De Faramundo primo Francorum rege. Cap. IIII.

Regem vero caeterarum more nationum Franci sibi eligentes Faramundum Marchomiri filiū solio sublimant regio. Cui fili⁹ successit Clodio crinitus. illo in tpe Francorum reges criniti habebant. Finitimos itaq; bello lacessendo Thorigorū qui Germaniā colūt fines depopulantes, castellum quoddam Disbargū noīe occupāt in quo rex Clodio sedem sui constituit regni.

De Ro. Imperii excidio & Frācorum incremento sub Clodio aut Clodione rege. Cap. V.

EO in tempore Romano Imperio a ferrea firmitate in testaceā decidente fragilitatem, Burgondiones Lugdunēsem, Gothi aquitanicā puaserant puinciā: eaq; tm̄ pars Galliarū Romanę suberat ditioni quā Rheni fluenta ac amnis Ligeris determināt. Rex āt Clodio angustos regni fines dilatare cupiēs exploratores a Disbargo trans Rhenū dirigit: & ipse cū exercitu subsecut⁹ Camaracum ciuitatem obsidens expugnauit & cepit. Carbonariam syluam ingressus Tornacū vrbem obtinuit: quosq; Romanorum obuios habuit neci tradidit.

De Meroueo Rege. Cap. VI.

POst haec Clodione rege vita decedēte Merouetis ei⁹ affinis regni Frācorū gubernacula suscepit. regnauit aūt Clodio p. xx. annorū curricula. Qua tempestate etiam Huni Rhenū transeuntes Metis ciuitatē cōcremant: Treueris diripiunt: Tungrense deuastāt territorium. Ita per totam Galliam sęua bellorum exardescebant incendia. Vbiq; luct⁹: vbiq; dolor: & plurima mortis imago. Aurelianensem quoq; adeuntes vrbē obsidione claudūt: & ne qs eutte egrediat portis custodia vallatis studioso conamīe prouidēt. Erat tunc temporis eiusdē ciuitatis psul virtute admirabilis Anianus. Cui⁹ meritis & orationibus immanissimas Hunorū phalanges omnipotētia Christi ita protriuit vt quibus profugi habitant in terris hucusq; sit incognitum.

De Childerico rege. Cap. VII.

MEroueo autē rege Francorꝝ hac luce casso Childericus fili⁹ eius solio sublimat regio. Hui⁹ regni primordia quibusq; bonis detestāda fuere. Hic nanq; contra Frācos primū negter agens cū filias nobiliū incesto cōtaminare nō desisteret regno eiicitur. Qui expulsus regem Thoringorum Bissinum noīe expetiit tutā sibi apd eū latebrā fore autumans. nec spe sua frustratus est. Nam cuncto exilii sui tempore cū rege cōuersatus honorifico apd eū loco habit⁹ est. Erat ei quidam e Francorꝝ pceribus familiaritatis vinculo colligatus nomine Vuinomadus: cuius ille om[illegible]gebat cōsilio dū adhuc regni potiret sceptro. Hūc ergo euocans aīositatē Francorum sese regno pellere minitantium edicit: quid factoopus sit consulit. ille irę eorum cedēdum suadet: ne si pmanēdū putaret augeret potius odium q̄ minueret: humani dicēs esse ingenii morem psentię alicuius inuidere: absentię compati. se interim dū ille quoquo locorum immoratur animos gētis ptentaturū pollicetur psuasurumq; vt cum eo in gratiā redeant: diuidēsq; aureū

sibi medium retinet:mediumq; illi confert dicens.Suscipe mediam huius aurei ptē
& si quidem Francos tibi conciliare potuero hoc tibi erit signum. dum hanc tibi mi
sero partem & conuenire vtrasq; contigerit, animaduertas oportebit eodem mo-
do cōuenientia populi studia tibi cōgruere. reditū ergo ad patriam accelerabis tuā
vt regnum quo nūc priuaris recipias.Post hęc verba Childeric⁹ primus inuasor re-
gni Francorum Thoringam vt p̄libatum est petiit.Franci immemores iniuriarum
quas Romanis intulerant Egidium patricium qui a Romanis tuendę Gallię curam
susceperat regem sibi statuunt.Cęca mens hominum eum sibi putare consulere: cui
ipse mala non desinit irrogare.Nam quo pacto is bene illis consultum vellet cuius
agros igne,populum gladio,vrbes vastatione protriuerunt! Vuinomadus sane ver
suta callens astutia & ad quæ animum intenderat efficere satis promptus,in breui
amicitiæ Egidii inhęsit.Cui ille familiarissimum sibi ęstimās amicorum se suaq; oīa
credebat cōsilia. Vuinomadus itaq; p̄sentiscens Francorum ei suspectam fore potē-
tiam cumulare & ipse verbis quibus poterat inuidię simultates nō cessabat.Suadet
ergo tributi onere eos opprimi oportere.sed perpendens hac eos iniuria non flecti
quin vt cœperāt odio Childericum honore Egidium dignum adamarēt:Egidio sic
locutus est.Ita inquit Francorum frangere quibis cōtumaciā si aliquos potentium
gladio peremeris.Egidius id illi committit negotii. Vuinomadus opportunā nact⁹
occasionem,quos infestiores fuisse Childerico cognouerat criminibus insimulatos
Egidio mittit puniēdos:ille vt reos imperialis maiestatis gladio puniri iussit.Hac re
gis īmanitate permoti Franci Vuinomadū ab hoc consilio immunem ęstimantes q̄-
relam ei suam depromunt,ille mirari se dicit variam eorum mutabilitatem mentiū
vt de eius nunc crudelitate querantur quem tanto ante p̄conio dignum iudicauis-
sent: simulq; hac eos oratione conuenit.Quæ inquit demētia vestris vesanis insedit
animis vt expulso ciue dominatui vos superbi subderetis aduenæ!Sed dicturi estis
infrenatā eius luxuriam vobis pudori fuisse. Vt quid ergo de huius feritate causa-
mini: quem illi præferendum ęstimauistis! spuistis regem vestra de gēte creatū:qui
benign⁹ natura benignior etiā abolita potuit esse lasciuia: & elegistis tyrānū ob hoc
vel maxime pertimescendum: Q; genus externa habeat natione deductum. Anima
lia sane ratione carentia sui potius q̄ externi dominium expetunt gn̄is.Solis ciconiis
Scilicet cor nicum, alieni duces placent sanguinis:quæ ventri deditę aliarum se tuentur periculo auiū
Verum si consiliis decreuistis parere meis, redeūdum in gratiam censeo: & placan-
dum principis animum expulsione offensum.Durum certe iudico vnius nō posse p
peti luxuriam & tantorum perferre nobiliū perditionē ciuium .His illi animati ver
bis simul & atrocitate facti permoti quo primores regni pessundari videbant, Vui-
nomado dixerunt pœnitet nos iniuriarū p̄prio regi illatarum: quē sicubi gentium
inueniri posse sciremus supplices legatos mitteremus exoratum vt suum rediret ad
regnum. Ille conuenientia regi Francorum persentiscēs studia fidelem per puerum
dimidium ei dirigit aureum cuius partem mediam abeunti dederat in signū:legato
q; hęc illi dicere iussit.Reuertere iam nūc vt desyderatus dn̄s ac vt felix vtere regno
tuo.Qua legatione Childericus accepta ouans pa[illegible]m repetit: & e medio itineris
mittit q Vuinomado aduētū nūciet sui & edicat vt sibi festinato occurrat. Qđ ille
iūctis sibi Frācorū p̄ceribus maturato impleuit: & apud Castrū cui nomē Barrū est
ei occurrit. Pręceperat porro p̄fatus dux Barrensibus vt cū summo honore regem
aduenientem exciperent.Cuius ipsi p̄cepto parentes honorificentissime eū obuiam

progressi susceperunt. Qđ rex pro omine accepit: gratanterq; eorum obsequio vsus tributū qđ regni eius dependebāt ptibus liberalitate indulsit regia. Iunctis itaq; cū Vuinemado viribus Childericus inde pgressus Egidiū acie superatum regno decedere compulit. Qui expulsus Suessionem ciuitatem petiit: reliquoq; quoad vixit tēpore inibi deguit. Eo aūt psenti lumine casso Siagrius filius eius eandem vrbem hereditario iure possedit.

CHildericus vero cum & manu promptus & consiliis esset puidus, cū Adouagrio Saxonū rege Aurelianis pugnās victor extitit. Quem fuga lapsum Andegauos vsq; psequēs cum eum nō reppetisset ipsam vrbem oppugnās cepit. Paulum Romanarum comitē ptium interemit. Sicq; regni terminos Aurelianensem ac demum Andeganesem vsq; ciuitatem dilatare haud segniter pcurauit.

De Basinæ Thoringorum regis vxoris ad Chil. transitu. Cap. VIII.

BAsina aūt Bissini Thoringorꝝ regis vxor cognoscēs Childericum paternum recepisse regnum ad eum priori abiecto viro ire contēdit. dicebatur autē idem princeps cōsuetudinē stupri cum ea habuisse dum apud pfatum exularet regem. Childericus ergo dum ab ea q̄reret qua de causa ad se venire tāto ope curasset: hoc ab ea respōsum accepit. Tua inquit virtute & modestia cognita expete re decreui. Nam si vltimi in finib⁹ orbis te vtiliorem inuenire me sperarem, nulla itineris molestia impediret: quin eum properanter adirem. Cūq; ab ea rex hæc accepisset responsa, īmemor amicitiæ & bñficiorum ab eius viro sibi collatorum, ipso superstite vtpote paganus eam sibi in matrimonium adsciuit. Cū aūt se creta iugalis thori supueniissent silentia mulier virū ammonet a mutua eum debere vacare coniunctione: hortaturq; vt ante fores palatii exeat & q̄ viderit sibi renūciet. Ille monita mulieris haud aspernanda arbitratus dicto paret. Et ecce p foribus aulæ regię videt magnarum formas bestiarum veluti deambulantium pardorū scilicet vnicorniū atq; leonū. pterritus itaq; ad coniugē pperat: rem ordine refert: illa confidere eū impat: & vt secundo ac tertio id faciat edicit. Reuertenti itaq; regi apparent iterum vrsorum luporumq; circūcursantiū imagines. Tertio quoq; regressus aspicit canū figuras minorumq; animalium se inuicem lacerantiū. Stupēs igit visionis ignarus stratum repetit: causam prudenti fœminę pandit: & qd ista portēdant sollicitus explorator exquirit. Nanq; non se ab ea frustra ad hęc intuenda missum certo sciebat. Illa caste se agere virum ea nocte pmonet: cūcta se ventura luce declaraturā pollicens. Dum ergo aurea polum facies rutiliq; iubar solis diē decorarēt, surgit mulier maritiq; animum dubia visione suspensum hac reddidit oratione lenitū. Has inquit mi vir corde pelle curas: & q̄ dicam intenta pcipe mēte. Etenī nō tm̄ p̄ntiū acta rerum q̄tum futurorum est ostensum psagium. Nec te formas animalium vti aū pedes vidisti positas dignum est perpendere: sed potius in his posterorū mores & actus nostrorum oportet prospicias. Nostro nanq; qui primus surget a femine filiiq; cēsebitur nomine insignis erit potentię: quem leonis vel vnicornis conspexisti in spē. In figura sane lupi ac vrsi signantur ipsius posteri virtute pualidi rapinęq; auidi. ac canis libidinis impatiens nulliusq; virtutis humana fine esse ope pualēs eorum psagit ignauiam qui vltimis in seculis huius regni potientur sceptris. Porro minorum tur

ba animalium semetq; inuicem lacerantium populus est sine timore principũ. Qui dum regni primoribus mutuo sese odio impugnantibus obsequitur attẽtius, variis sese implicat causarum tumultibꝰ: dũq; ꝓceres alterutris sese moliũtur priuare honoribus illis ignobile vulgus fauendo patet sine numero cędibus. Hęc mihi domine rex tuę visionis est expositio manifesta & futuri indicatrix certa. Ita rex postposita visionis proprię mordaci cura numerosa venturę suæ prolis lętatus est se agnouisse auspicia.

De Antemii imperio & prodigiis sub eo. Cap. IX.

EA tempestate Antemio Romanũ gubernante imperiũ: Leone Constantinopolitanum: apud Tolosam Galliæ vrbem e medio eius tota die sanguis largissimo fluxit riuo. Qđ prudentes quiq;, Gothorum q eadem regnabãt in ciuitate, ꝑditionẽ: Frãcorũq; dixerũt portẽdere dominationẽ. His quoq; diebꝰ Odoacer qui Herulis aliisq; nationibus quę Danubii ripas incolunt ĩperitabat, victoria elatus quã Feletheo Rugorũ rege bello deuicto adeptus erat, Italiam a ꝑte Pãnonioꝝ inuadere cogitabat. Cũq; fines Noricoꝝ ingrederetur, colloquium cuiusdã serui dei nomine Seuerum petiit: qui his in locis monasterium sibi cõstruxerat. A quo petita benedictione & impetrata dum domum egredi vellet: & se ad limẽ ostii ne caput offenderet inclinasset: erat eñ statura procerus: hęc ab eodem viro dei audiuit. Vade Odoacer vilibus nũc animantiũ pellibꝰ vestitus Italiæ dñs mox futurus. Qua viri dei prophetia ille audita Italiam ingressꝰ, non vt debuit sed vt voluit cędibus ac rapinis cuncta vastauit.

De Theodorici imperio. Cap. X.

ANtemio vero imperatore fraude Ricimiri generi sui interẽpto ĩpis etiã Romanæ vrbis summis arcibꝰ infestus minitare cœpit. Qua de causa Romani & maxime Gothi legatos ad Leonẽ Constantinopolitanũ imperatorem dirigunt oratum vt sibi aliquis mitteretur principum: per cuius auxilium impetum propulsarent hostium. Erat autem quidam inter primores imperial' aulę Theodoricꝰ nomine vir spectatæ prudentiæ. Cuius pater Theodorus Macedonia genitus cuiusdam Idatii patricii dum esset famulus quandam conseruam suam nomine Liliã amare cœpit ardentius. Quod agnoscens dominus coniugis Eugenię consilio vsus/eam illi tradidit coniugem: sciens eadem de gente esse ꝓgnatam. Cuius dña, q̃ se fructu ventris dolebat esse priuatam, hęc illi in mãdatis dedit: vt qđ prima nocte iugalis thori in sõnis videret id sibi nũtiare curaret. Ea igiẽ nocte q̃ primũ cum viro secreta petiit cubiculi silentia, videt mulier ab vmbilico sibi procedere arborem vsq; ad tecta domus excrescentem. Terrore visiõis expgefacta narrat viro visionem simul & dominę iussionẽ. ille mirari visum: dñæq; cœpit laudare ꝓceptũ. Sed timens pueri interitum mutare iussit somnium: taleq; dedit mandatũ. Dum inquit ante dominę veneris conspectum & iussa fueris pãdere somniũ, dices vidisse te equũ & equã pulcherrimos omnium obambulantes aliumq; puulum pene eos sequẽtem. Parens illa verbis viri refert dñis ficti verba somnii. Gratulantur illi pro auspicio nasci turi pueri: famulos libertate donant: natumq; puerum sibi adoptant in filiũ. Post hęc Idatio & eius coniuge vita decedentibus iussu Leonis imperatoris Theodoricus castris imperialibus miles ẽ ascitus. Qui cũ cęteris ꝓceritate corporis esset eminentior, fortitudine quoq; membrorum virtuteq; animi erat pñtior. Vnde ipsi imperatori multisq; senatoribus charus habebatur. Venientibꝰ itaq; supradictis Romanorũ

Gothorumq; legatis, & propter quę venerãt intimantibus, ĩperator Theodoricum
patriciatus honore insignitum ad partes direxit Italiæ tuendas. Qui euectu nauali
hesperiam ingressus cum Odoacro ac Herulis variis successib9 bella gessit. Quadã
autem vice bello deuictus Rauennã fugiens petere est coactus. Cui mater Lilia ob-
uiam venit orat vt in bellum redeat. Cunctanti taliter infit. Mihi crede fili non ẽ tu-
gurium quo fugiẽs te recipere possis nisi alleuẽ vestem & eam ex qua primã fusus es
in lucem ingrediaris domum. Quibus verbis irritatus iuuenis pudoreq; inflamma
tus collecta suorum quos ad pñs repperit parua qdem sed robusta manu super ho-
stes irruit qui securi victorię late diffusi iacebãt in cãpo. Hos ergo circumfusos ster
nit fugatq; ipsumq; Odoacrũ capit. Quem nõ multo post occidit: omnẽq; Italiam a
dominatione Herulorum eripuit. Sed hũc eius prosperum successum inuida muta
uit fortuna. Nam sicut fieri assolet vt bonis virtutis augmẽtum apud improbos in-
uidię det locum: quidã de senatoribus apud vrbem regiam cõmanentes fędis Theo
dorici inuidebant actibus. Quapropter derogare apud imperatorẽ rebus ab eo opti
me gestis conati sunt: adeuntesq; Leonem imperatorem eius clemẽtissimũ animum
ex sua leuitate alios existimantem ab amore Theodorici auertere gestiebant: confin
gentes velle Theodoricum hesperię arripere regnum. His imperator credul9 verbis
eum ab Italia accersiuit: cuius Theodoricus parens p̃ceptis cum nobilibus Gotho-
rum ei Constantinopoli occurrit. Delatorum vero versutia princeps deceptus se-
gregatum a suis Theodoricum interficere cogitabat. Sed huius machinationi Tedi
nis obuiauit Tholemęus vir senatorii ordinis ꝓuidus consiliis. Qui fidissimus ami
corum Theodorici dum esset & ab adolescentia iure amicitiæ fœderat9, nulla pote-
rat in eius odium calliditate ꝺeflecti. Hic ergo subdola aduersariorum ꝑsentiscẽs cõ
silia adiit principem: taliq; apud eum oratione vsus est. Romani inquit gloria nõis q̃ Oratio
uis sit bellorum sublimata triũphis: plus tñ decoris emeruit insignib9 integræ fidei Tholemęi.
magnificęq; pietatis. Maiores quippe nostri plus se alterutrum pietate q̃ hostes cer-
tabant vincere bellico iure. Prestãtissimũ qdem q; fertur Scipio de Carthagine triũ
phasse: p̃stabilius vero q; dicitur infestissimi hostis exequiis nõ solum interfuisse ve-
rum & funus ipsum subiectis vexisse humeris. Laudabile quoq; Pompeium. Mitri-
datis delesse copias ipsumq; ad mortem coegisse. Laudabili9 etiã Tigranẽ sese deden
tem terręq; ante pedes ꝓstratum ac diadema suũ super genua eius ponentem non so
lum eleuasse verũ etiã coronã eius capiti imposuisse sibiq; cõsedere fecisse. Quid mi
rabilem Reguli cõsulis referam fidem? qui maluit inter inimicorum manus inaudi-
tis perire suppliciis: q̃ iurisiurandi frangendo fidem Romę amantissimus viuere ci
uis. Non ergo suscipias clementissime imperator eorũ verba qui decus imperii tui ꝑ
fidię volunt inquinare macula. Quid eñ toto dicetur in orbe si p̃stantissimum ducẽ
tam infandissima ꝑemeris morte? Sed placeat tibi consilium meum: & dũ palatium
intrauerit Theodoricus custodię mancipetur vinctus. Post hæc mittantur ex sena-
toribus aliqui qui hoc a tua pietate responsum referant Gothis. Nõ inquiãt dimit-
tetur Theodoricus nisi se purgauerit obiectis criminibus. Placuit sermo principi cũ
ctoq; senatui. Mittitur Ptolemęus cum aliis legatis hęc nuntiaturis Gothis. Pręmi
serat sane puerum hæc illis intimaturũ vt eum cum cęteris veniẽtem caperẽt & hęc
imperatori mandarent. Non remittentur senatores nisi dominum suum receperint
Gothorum nobiles: Illi monit9 sibi vtillimis obsecundant: circũuentos senatores in
vincla cõiiciunt. Qua re comperta Cæsar feritatem gentis veritus ne qd in suos cru
dele agerent cõsulto p̃cauit & Theodoricum saluum Gothis reddidit. Ita prouido

amici consilio ad p̄sens de mortis liberatꝰ est periculo. Dum vero Romam reuersus esset varios eum cōtigit bellorum habere successus. Nam & Auaros sæpe bello deuicit victusq; ab eis est. Quodam autem die supradictos hostes prælio superatos fugientesq; totis cędens viis, haud procul ab amne cui Hister nomen est, castra constituit: & paucis suorum assumptis speculatum hostes processit: cum ecce quidam Auarꝰ xerses nomine itidem tentoria Theodorici exploraturus singularis adueniebat. Quem Theodoricus solum aduentare cōspicatus tres e suis dirigit, qui eum captum ocyꝰ sibi p̄sentarent. Quos Auarꝰ Xerses fugā fingens singillatim interemit. Alios quoq; tres pari modo neci tradidit. Tūc Theodoricus sociis reformidantibus eum aggreditur: cum quo diu multumq; decertās tandem xerses brachio vulneratus a Theodorico capitur atq; ī castris Gothorum vinctꝰ statuit̄. Cuius virtutem supradictꝰ princeps ammiratꝰ primū blanditiis de hinc minis ad cohabitandum sibi cogere nitebatur. Sed dum eum nec terrore concuti nec promissis flecti posse cōspexisset, multis affectum iniuriis ad patriam redire permisit inuitꝰ. Ille vero natatu flumē histrū ingressus retro respiciens ad Theodoricū taliter infit. Tua inquā exutus dn̄atione meq; redditus libertati ad te nūc iam meū reuertar dn̄m: pollicens me tibi fidelem fore famulū. His dictis ripā quā reliquerat repetiit & ditioni se Theodorici commisit. His prosperis successibus dū in Italia sępe fatus polleret patricius, Constantinopoli apud imp̄atorē inuidis detrahentiū lacerabat̄ relationibus, improborum etenī mentes hoīm aliorum incommodis sua volentes augmentare commoda, bonorum benefacta virorum contrariam moliunt̄ vertere in ptem. Deniq; imperator delatorū versutiis in errorē inductꝰ insimulationibꝰ furensq; aīo q̄ Theodoricꝰ insidiator regni esse ferebatur, eū iterū ad se venire mādat: habitoq; cū senatoribꝰ mortis eius tractatu iurisiurādi fide eos obligat ne quis arcani sui proditor existat. Theodoricꝰ aūt legatione principis accepta e uestigio ad Ptolemæū cuius supra meminimus mittit puerum vt sibi remandet vtrū expediat imperatoris audire p̄ceptum. ille dū simulat se velle responsum nō reddere: pueri qui missus fuerat instātia/veterisq; viri deuictꝰ amicitia tādem Theodorici legato talia dat p̄cepta. Hodierna inquit die natalitio īperatoris existente nobisq; senatoribus cum eo pariter discūbentibus tu vice obseq̄ntis famuli stans meo adhærebis lateri. Et inter cōuiuandum de qua re mihi fiet sermo ad senatores vel principem intēta curabis aure p̄cipere: eiq; a quo directus es nūtiare. Paret ille mandato ac sedulus Ptolemęi auditor fit in conuiuio. Tūc inter epulas & pocula cum procerum mero incaluissent corda, tali eos Ptolemæus est hortatus affamine. Hic inquiens dies cum sit magnificis lętus epulis iocundus oportet fiat delectabilibus fabulis. Satisfiat ergo eorum voluntati qui his delectantur perfrui quandoquidem auxit talium auiditatem exuberans opulentia vini. Omnibus ergo

Fabula lepida. hoc sermone suspensis hęc ille dicere est orsus. Eo inquit in tempore quo humanę copia eloquentiæ cunctis inerat animantibus terræ, bestiæ saltus in vnum coiere consensum vt sibi eligerent regem: & q̄ hominum fastidiebant dominium haberent sui generis imperatorem electum. His sese mutuo cohortantes verbis adoriuntur Leonem rogantq; vt earum non abnuat voluntatem: dicunt se velle eum habere principem quem scirent esse consilio prudenti. Suscipit ius dominationis leo & ab vniuersis feris solio sublimatur regio. Conueniunt frequentes ad eum salutandum & adorant vt dominum. Inter cæteras igitur aduenit ceruus forma corporis egregius ramosisq; pollens cornibus. Qui dum submissa ceruice procideret adoraturus, a leone arripitur epulum ei mox futurus. Sed ipse dolum persentiscens

fortiq; conamine caput excutiens amissis cornibus syluā petiit profugus. Indignatus imperator cōtēptum sui & impatiens iræ multa furibundus ceruo interminat. Congruntur inter se feræ pro principis iniuria: nec tamē inuenitur vlla quę ceruum persequi audeat, hanc contumeliam vindicatura. Qui etsi videretur esse inermis pernici tamen cursu transiliēs ardui iuga mōtis euaderet sine beneficio noctis. Erat inter eas vulpes artibus callens ingeniosis: hanc mittunt vt ceruū callide conueniat & ad leonē redire faciat. obtemperat illa iussis: ceruum adit: dicitq; se eius dolori cō pati & q; sine cā talia passus sit sibi iniustū videri. Ille econtra multa in leonem congerens maledicta se dum obsequitur male multatū cōqueritur. Cui vulpes. Videndū inquit est ne qđ iniurię deputas ille amoris tui causa fecisse comprobetur. Nam dñs te vt ęstimo sibi supplicem ad suum eleuare vult osculum, tu forte putans morsum eius declinasti conspectum at ipse te nunc absentem esse dolet: de te absente sermonē agitat: in te solo eius intētio moratur. Quid plura? suadet ceruo vt leonem adeat ac eius se ditioni committat. Qui dum vt ante inclinato capite regem adoraturus veniret, ceruice tenus vnguibus infixis a leone arripiē & a circunstātibus feris sine mora discerpitur. Vulpes prope stans furtim cor eius aufert & deuorat. Cor cerui quęrens & non inueniens leo fremit graue. Tremefactę ferę inquirunt sollicite quę earū huic sit obnoxia culpę. Suspitio erat vulpem huius esse furti ream: q; vidissent eam ceruo proximius adhærentem. Inquisita vulpes negat se conscíam huius criminis. Sed dum ei non creditur cruciatib⁹ addicta, in hęc prorupit verba. Væ inquā mihi miserę quę tantas pœnas patior indigne. vt quid enim a me exquiritur qđ eum minime habuisse certa ratione cognoscitur. Eteñ si cor habuisset pfecto huc nō redisset. Primo cornibus auulsis inermis aufugit. Secundo non dubitauit subire periculum mortis. Nullatenus ergo cor habuit qui sibi cōsulere nesciuit. hęc locutus Prolemę⁹ conticuit. Puer Theodorici hæc intente auscultans & sagaci animo dicta intelligēs ad dñm suum reuersus cuncta per ordinem pandit: & cautiorem aduersus dolos insidiantiū esse pmonuit. Theodoricus itaq; imperatoris iussionib⁹ spretis quib⁹ Cōstantinopolim adire iubebatur in Italia resedit. Deniq; postmodum Gothorum qui Italiam inuaserant rex est effectus & dñs. Imperii vero partibus quotannis modium terræ dependebat. Vnde rei veritatem ignorantibus dum modiū rex Theodoricus ærariis publicis soluere diceretur non addito cuiusq̄ rei vocabulo vt puta vini aut olei, modium nummorum conferre putabatur.

Modiū terę ærariū contulit Theodoricus.

De duobus Papis, & pœna antipapæ fautoris. Cap. XI.

TO tempore defuncto Anastasio Papa Romano pro eius successore fœda in clero simul & populo erat dissensio. Quędam etenim ps in personā cuiusdam Laurentii consensum pbebat. Maior vero & vt post patuit saniori vtens consilio sanctissimū sibi elegerat Symmachum. Ordinantur ergo vna die ambo: & Symmachus quidem in basilica Cōstantiniana: Laurentius vero in ecclesia sanctę Marię. Sed cum neutra pars alteri cederet, constituerūt vt lis cœpta iudicio supra memorati regis Theodorici finiretur. Qui Rauennæ positus dum legatos vtriusq; partis audisset decreuit vt qui prior ordinatus esset aut quem maior ps cleri simul ac populi elegisset in sede apostolica resideret. Vnde Symmachus pontifex factus constituit Laurentium in Nucerina ciuitate epm intuitu misericordię. Hæc autem plenius in gestis pōtificalib⁹, qui scire voluerit, inueniet. In hac vero dissensione vt beatus scribit papa Gregorius, sanctissimus Paschasius ecclesiæ Romanæ

Papæ duo.

exempla sectari: vt plus reuerẽtiæ sibi ex benignitate q̃ timoris exigat ex crudelitate. Recti⁹ igit̃ duxi mãsueti aĩ beniuolẽtia id vos rogare: qd possem regia vr̃⁹ authoritate icõsultis vobis pripe. Vñ oratos vos oẽs eẽ volo: vt vas istud, vrceũ demõstrãs, vr̃a mihi munificentia extra sortis meę portionẽ tribuat: deq̃ remunerationis p̃mio nullus nr̃m ambigat cũ me retributorẽ p̃fitear: si hoc cũ bona quero ĩpetrare gratia. Ad hęc Frãci tñdẽtes regi dixerũt. Nos o iclyte rex sacramẽto olim tibi fidẽ p̃misisse recolim⁹: vtq̃ mortẽ p̃ corporis tui salute subire pati essemus p̃fiteri nõ erubuim⁹: si ergo vitã ipsam q̃ cũctis carior est opib⁹ tibi vouimus: qd maius erit q̃d iuste negemus? Sane ex his spoliis nõ partẽ sed totũ tuę p̃tati cedimus: vt volueris fac: aut mergi fluminibus aut flãmis iubeas tradi voracibus: nil ad nos attinet: tñ vt tuo satisfiat desyderio. Tã deuotã toti⁹ erga se exercitus voluntatẽ rege ammirante, atq̃ laudante, vnus ex Frãcis leuitate aĩ commotus gladio vrceũ percutiens, ad regẽ dixit. Tu ingens rex hinc nihil accipies nisi q̃d tibi vera sors auferre p̃miserit. Mirantibus cęteris simulq̃ audaciã viri incusantibus rex moleste id se ferre dissimulans vas supra memoratũ legato põtificis reddidit. Emẽso labẽtis anni circulo idẽ priceps exercitum adunari p̃cepit in campo qui martius dicebat: gñale proponens edictũ vt sic adeẽnt armati ac si cõtra hostes pugnaturi. Procedit eo loco quo iussum fuerat exercitus gestis militiæ clarus ac armoꝝ nitore cõspicuus: p̃gredit̃ & rex Clodoueus ordinatã suoꝝ aciẽ inspecturus. Circuitoq̃ agmine deuenit ad eũ qui vrceũ suo percusserat mucrone. Quẽ intuitus taliter alloquit̃. Vniuersum inq̃t perlustrãs exercitũ te ignauiorem non reppereri nec inutiliora gerentẽ arma cõspexi. Nam nec hasta aut clypeus nec galea aut gladius alicuius sunt vtilitatis. Et extensa manu Franciscã eius terræ deiecit: q̃ spata dicit̃: ad quã recipiendã cũ se inclinasset, rex suã vagina exemit eiusq̃ ceruici valido conamine illisit dicens. Sic tu Suessionis in vrceo illo mihi fecisti. Eo itaq̃ mortuo rex vnũquẽq̃ ad p̃pria redire p̃cepit. Grãdis p̃pter hoc factũ Frãcos terror inuasit: & ne quis ei⁹ volũtati ĩ posterũ contrairet coercuit. Inerat vultui eius grauitas mixta alacritati: vt & iucunditate aspectus mulceret probos: & seueritate terreret improbos. — *Clodouei vindicta in militem.*

De Clodouei regis procatione. Cap. XIII.

Vo ergo ordine ad matris ecclesiæ finũ ac catholicę puenerit fidei vnitatẽ paucis edicã. Duxit vxorẽ ex gñe Burgũdionũ Crothildẽ noĩe Christianã ab ipsis cunabulis infantię. Hęc tali quadã ex causa ad notitiã ipsi⁹ regis puenit. Miserat idẽ pricẽps legatos ad Gũdebaldum regem Burgũdionũ ferendæ pacis gratia. Qui dũ palatio immorant, Crothildem puellam contemplati inquirũt quæ sit: dictũ eis est neptẽ regis eẽ ex fratre p̃genitã: quę inquiunt parentibus orbata nũc stipe alitur regia. Regressi itaq̃ legati nũtiãt p̃fecta esse p̃quib⁹ ierãt inter cętera dicũt vidisse se puellã a deo forma venustã vt cuilibet potẽtissimo regi nuptui possit tradi. Quã inquiũt regia manantẽ a stirpe p̃re eius hac vita carente patruus ab ineunte nutrit ætate. Hoc audito rex Clodoueus amore capit̃ puellę sp̃rãs se ex hac occasione regnũ Burgũdiæ arripere posse, dirigit e uestigio quẽdã sibi familiarissimũ noĩe Aurelia[illegible] munera puellæ a se missa p̃ferens spẽm eius diligẽti⁹ cõteplaret: huic imperat vt puellam adeat: de nuptiis volũtatẽ regis edicat: & quid animi illa super hac re habeat agnoscat. Ille præcepto parens Burgundiæ partes ingreditur: Palatio appropinquans socios sylvis se abdere iussit habitu mendici circumamictus ad aulam properat: & vt futuræ sibi domine colloqui possit explorat. Tunc forte illa ad ecclesiam processerat dño vota suarum solutura p̃cum. Erat q̃ppe dies — *Crothildis*

dñica. Aurelianus inter ceteros paupes p̄ foribus stans egressum eius opperiebat. Expletis missarũ soleniis egredit puella egenis vt ei mos erat eleemosinã largitura. Accedit Aurelianus vt mendicus stipẽ postulaturus. Cũq; illa aureũ ei porrigeret, ipẽ apphensam manũ eius pallio sup brachiũ reducto nudã ori suo osculaturus admouit. Illa pudore puellari rubore perfusa domum repetit. Mittit continuo puellã quę inuẽtũ vt putabat mẽdicũ ad se deduceret. Quem coram positũ taliter alloquitur. Quid tibi o hõ visũ vt eleemosinã acceptur⁹ manũ meã vestẽ denudãs oscularerís? Cui ille interrogata omittẽs tale dedit responsum. Dñs meus rex Francorum audita generositatis tuę excellentia desiderat te habere cõiugẽ. Ecce anulus eius & cetera ornamẽta sponsalia. Conuersus aũt vt sacculũ quẽ post ostiũ deposuerat sumeret oblaturus ei munera q̃ detulerat: furtim ablatũ esse psensit. Questione habita inuenitur sacculus: recepit eum vt peregrinus munera puellæ offert de nuptiis iam securus. Nam illa vbi de thori copula audiuit legato in hæc verba respondit. Nõ est inquit fas christianę mulieri paganũ sortiri maritum. Sed si hoc cunctorum p̄ordinauit conditor deus: vt ille per me creatorẽ agnoscat suũ: petita nõ abnuo: quinimmo omnipotentis fiat dñi iussio. Illo dicente regem eius desyderio p oĩa assensum p̄biturum, rogat illa vt secretum apud se hoc verbũ teneat: ne patruus aliquo illud pacto psentiscat. Qui fidem dãs se id nulla pferre ratione regredit ad regem: quem psperο nuntio reddidit alacrẽ. Puella sane cum quẽ Clodoue⁹ miserat anulũ in thesauris patrui reposuit custodiendum.

De Crothildis desponsatione. Cap. XIIII.

Iterato Clodoueus eundẽ Aurelianũ ad regẽ dirigit Gundebaldũ vt spõsam requirat suã nuptiali foedere sibi copulãdã. Qui regem adiens Burgũdionũ mãdata ei depromit regis Frãcoꝝ. Ille se nescire fatetur q̃ eius sit spõsa: nec se vlla posse dare respõsa. Sed tibi inquã cauẽdũ ne publica affect⁹ cõtumelia ex hac pellaris aula qui nostra aduenisti exploratũ regna. Cui legatus hæc inquã mãdat dñs tuus rex Francoꝝ nr̃ Clodoueus. Si vis mihi Crothildem meã reddere sponsam, locũ designa quo eã recepturus adueniam. At ipse miratus q̃ neptẽ suã peteret Clodoue⁹, cõuocatis regni primorib⁹ cõsiliũ cũ eis habuit qd eẽt facturus. Qui Francoꝝ veriti aĩositatẽ ne in Burgunidã pararent expeditionẽ si eorũ regi memorata nõ traderet puella, talia suo principi dedere cõsilia. Requirat inquunt dñs noster qd puellæ desyderet aĩus & vtrũ eidẽ regis Frãcoꝝ delat⁹ fuerit anulus. Qđ si est vt hęc illa velit & forte iam sponsalia munera suscepit reniti nõ poteris quin potius legatis eã tradere maturabis. Burgundiones nãq; omnes plus consiliis q̃ armis suã tutantur rempublicã. Inquisita puella fatet supramemorata se suscepisse dona, regisq; copulã mẽte velle cupida. Gundebaldus licet inuit⁹ Clodouei eã tradidit legatis: nihil ei de suis tribuens thesauris. Postmodũ tñ ope & industria Aureliani pars maxima ex ipsis cessit dñio Clodouei. Vñ cũ Clodoue⁹ regnũ suũ vsq; sequanam atq; postmodũ vsq; ligerim fluuios ãpliasset, Milidunũ castrũ eidẽ Aureliano cum totius ducatu regionis iure beneficii concessit.

Vsceptã ergo sæpedictus Aurelianus Crothildẽ deducere festinabat ad regem. Quæ finibus appropians regni sui patrui imperat Francis qui secũ erãt vt p̄dã capiant incẽdiaq; villarũ in regno Burgundię faciant. Nec morati illi haud secus ac iussi fuerãt pficiũt iniectoq; circũiacentibus villis incẽdio auersaq; p̄da Burgũdia q̃totius egrediuntur Francoꝝ repetẽtes solum. Hoc illa cernẽs

dixisse fertur. Gratias tibi inquit summe deus refero: q initium vindictę paternę necis conspicio. Nā Gūdebaldus rex patrē eius infandissima peremerat morte: vt post in sequentibus demōstrabitur. Porro rex Clodoueus in Suessionis ciuitate nuptias cū magna celebrans gloria sępdictā Crothildem duxit vxorē. Hęc fidelis infideli cōiūcta viro eū ad fidē pducere conabat. At ipse idē agere posse negabat: ritūq; & more Francis assuetū se nolle deserere testabatur.

De Clodouei regis ad Christi fidē conuersione. Cap.XV.

COncipit iterea regina puerū: natūq; perducit ad baptismū: quem vocauit Ingomirū. Qui in albis positus spm exhalans vitæ transmissus est ppetuę. Pro qua re rex nimia repletus indignatione dixit reginę. Quia inqt puer in dei vestri baptizatus est noīe, dii nostri illum pñti luce fraudauerūt. Cui regina. Gratias ago ait omnipotenti deo qui dignatus est ex meo vtero primogenitū in suū suscipere regnum. Genuit & aliū filiū quē baptizatum vocauit Clodomirū. Quo ęgrotāte rex coniugem cœpit increpare dicēs. Et hic ,ppter supstitionē vestrā deorū incurret offensam. Sed orante regina puero salus est restituta.

VErū rege in īfidelitate pmanēte tādē vt supradictū ē cōmouet exercit⁹: bellumq; a Francis & Alemannis totis regnorum viribus excitur. Tunc rex Clodoueus signo suis dato bellū aggredi impat. Sed inter pliandū suos grauiter hostiū mucrone sterni cōspiciēs in hāc vocē prorupit. Christe inquit potētissime deus quē Crothildis cōiunx mea colit pura mente, trophęū meę tibi voueo fidei tribuas si his ex hostib⁹ triūphū victoriæ. His poratis Alemānos inuadit timor: Frācos accendit virtutis ardor. igitur hostes terga vertentes victoriam Clodoueo relinquunt. ac demū regem suū gladio cęsum cōspicientes iure tributario Francis se fore seruituros libentissime spondent. Bellū Francorū contra Alemānos.

Clodouei conuersi ad suos Concio: & eiusdē baptizatio. Cap.XVI.

VIctor Clodoueus exinde regrediēs Tullū ciuitatem deuenit: reptūq; inibi beatū Vedastū postea Atrabatēn epm comitem sui asciuit itineris. Vētum dū eēt Remos cūctos suos suorūq; casus cōiugi refert rex. Gratiæ deo in cōmune referunt: rex credulitatē suā profitetur. Gratulabūda cōiūx ad sanctū Remigiū Remēsis vrbis epm pperat: fidē regis edicit: qd facto opus sit edocet: hortat Antistitē ad aulam q̄tocyus regis pperet. Dūq; animus adhuc dubia pēdet sub sorte, viā ei veritatis qua ad deū itur pandat. Vereri se dicit ne mēs prosperis elata successibus largitorē horū dū ignorat contemnat. facilius eñ ,p libitu nobis attributa nostro temporis interstitio memoriæ eximunt: q̄ si qua aliorsum ac volumus euenerint. Accelerat pōtifex monitis religiosę pere mulieris: cōspectib⁹ sese offert regis iamdudū pñtiā eius opperientis. fides ab antistite pfert: modus credendi edocet. Rex quoq; veritate agnita vni se deo famulaturū deuotus spōdet: pcerū sane regni atq; exercitus se tētaturum sententiā. Ex hac re q̄ sit fatet: quo tanto magis deuoti⁹ Christo ceruices subdat... as quanto plus blanditiis q̄ terroribus allici se cōspexerint. Placet cōditio & ex regis edicto fit publica populi euocatio. Cōueniūt regni primates nec militaris quoq; man⁹ defuit. Quibus corā positis rex taliter infit. Franci inqt troiugenæ: meminisse etenī vos noīs gñisq; vři decet: qbus nūc vsq; seruierim⁹, diis ad memoriā reducere aios vestros virtutēq; deposco. Cōpetēs nāq; ac vtilis visa est rō ostendendi primū quorum cultui mancipati sumus: vt dum inutiles eos fore S.Remigi⁹ Remēn epīscopus. Clodouei concio.

cōstiterit vnius veriq; agnitio dei libentius accipiatᷣ. Qđ tunc rectissime fiet si maiorum res gestę recenseantur: ac primū vrbem illam troianę quondā gloriam gentis intueamur: quā tot vt autumabatᷣ numinū ꝑsidio cinctā in bellis grę corū leuitas illis nil opis ferentibus fraude magis q̄ virtute oppssit. & certe mœniū illius ꝓpugnacula deoꝝ esse structa manu audieramus: arci quoq; simulachroꝝ effigies ipsis cōsecratę vt inexpugnabilis contra aduersantiū maneret incursus, impositę feruntᷣ. Qđ vero adiumētum non dicā hoībus verū ipsis maceriaꝝ ꝑberent structuris: q nec imaginibus opitulati sunt suis! Abiiciamus ergo eos quos inutiles esse probauimus: cultumq; deseramus inanē. Soli vero deo patri filioq; eius Iesu Christo socia sancti Spūs virtute mētes nostras corporaq; subdamꝰ vnū ī trinitate & trinū in vnitate venerātes. Huiusmodi religionis vel disciplinæ patronū nostrū dn̄m Remigiū nobis tradidisse certum habetote: sed & collateranea mea Crothildis huius se esse profiteᷣ fidei meq; huius ab omni potētia diuinitatis si qđ esset infortuniū sꝑare suasit auxilium. Hic plane Christꝰ deus in Alemānico qđ nuperrime confecimus bello, Alemannoꝝ ꝓteruā strauit cōtumaciā: vestroꝝq; cordiū īcētiuo notę virtutꝭ excitauit audaciā. Ad rectas ergo spes animos subleuemꝰ, humiles ꝑces in excelsa porrigamꝰ: eū nobis ꝓtectorem quęramus qui in se sperantibus omnia ꝑstat. Hæc dum rex fide plenus ꝑorasset plærosq; de populo flexit vt Christo mitia subderēt colla gaudet sacerdos regem nondū initiatū iam suę gentis esse apostolū factum. Exornatᷣ baptisteriū descendit rex veluti alter Cōstātinus in sanctificatū fontis alueum. Cui cū sanctus pōtifex modū dn̄icę passionis retētasset, rex ait illi. Si ego cū Francis meis inibi affuissem, eiꝰ

Clodoueus baptizatᷣ.

iniurias vindicassem. Q̄ vero grata acceptabilisq; deo ꝑdicti regis fides fuit ostensum declarauit miraculum. Nā cū forte qui chrisma ferebat interclusus a populo deesset: ecce subito nō alius sine dubio q̄ sanctus apparuit spūs in columbę visibili figu

Affertur chrisma a columba.

ratus specie. Qui rutilanti rostro sanctum deferens chrisma inter manꝰ deposuit sacerdotis vndas fontis sanctificantis. Fit gaudium & exultatio: baptizantur multi de populo: deo laudes deo gratiæ ac clamantᷣ: & gaudens rex ab ecclesia ad ꝓpria regreditur: & vt plenius deuotionē suæ propalaret fidei, basilicā in ecclesia pisiaca deo ac principi apostolorū in qua ipsiꝰ sedes erat construi fecit: permansitq; in eo vsq; ad terminū vitæ custodia religionis & iustitiæ vigor.

De Clodouei expeditionibus & victoriis reliquis. Cap. XVII.

Contra huc regē ciues Viridunen̄ vrbis rebellauerūt. Sed dū rex vrbē obsidiōe vallasset: & iā admoti arietes alta murorū pulsarēt: supplicante sancto viro Euspicio eiusdem tunc vrbis archipꝛ̄sbytero, verbū impunitatis a principe ꝓmeruerūt: & rex ciuitatem recepit. Postea cū Aurelianensem vrbem Clodoueus rex adire disposuisset, sanctū Euspiciū ac eiꝰ nepotem beatū Maximiū iussit vt suū ꝓsequerētur iter. Quibus & initiacense cōtulit ꝑdium: & vt ipsi ac posteri eorum illum possiderent locum ꝑ suum firmauit pragmaticum.

De Sancto Furseo. Cap. XVIII.

Cuius in diebꝰ sanctus quoq; Furseus in Gallias venit: & eodē concedēte rege monasteriū qđ Latiniacū diciᷣ ędificauit. Hic aūt beatus Furseus ex Hybernia veniēs prius a rege saxonū Sigiberto honorifice susceptꝰ cœnobiū in eadē cōstruxerat ꝓuincia Saxonię de hoc rege Sigiberto scilicet nil aliđ ī ātiqs repire potuimꝰ historiis q̄ ꝙ in vita sc̄ti Fursei legiᷣ excepisse hospitio eūdē virū dei. Verū in cronica q̄ diciᷣ Gregorii & putatᷣ eē Turonen̄ epi referᷣ ꝙ qdā rex Sigibertꝰ filiū

suū Chlodericū ad Clodoueum principē direxerit Francoꝝ auxiliū contra Gothos laturū. Memorat etiam idem cronicus eosdem videlicet patrē cū filio fraude Frācorum esse interemptos regnūq; eoꝝ ac thesauros a Francis occupatos: sed qa codex in quo hæc digesta inuenimus vitio scriptorum erat deprauatus, ad liquidum inuestigare nequiuimus cuius gentis rex fuerit: vel quę iusta necis hui⁹ causa extiterit. Tātūmodo narrat regnū eius opesq; a Clodoueo peruasas.

De Bello contra Gundebaldum. Cap.XIX.

Essit vero bellum Clodoue⁹ contra Gundebaldum regē Burgundionū: exercitūq; eius ad internecionē deleuit. Causa autē huius vel pugnę fuit: qa Gūdebaldus fratrē suū Chilpericū patrē videlicet Crothildis reginę gladio interemerat: vxorēq; ei⁹ matrē supra dictæ reginę lapide ad collū ligato fluuio immergi fecerat. Ob id rogatus a coniuge rex Clodoueus Burgūdiā cū exercitu Frācoꝝ ingressus deuastauit: regēq; ipsum Gundebaldū longa obsidione fatigatū tributa dare coegit. Godegisil⁹ aūt frater Gūdebaldi ad Frācos defecerat: & cōiūnctis cū Clodoueo viribus fratrē expugnabat. Sed ope & industria Aredii viri sapiētis q ab Arelatensi vrbe auxiliū Gūdebaldo latur⁹ aduenerat, idē rex auro hostē repulit quē ferro nequerat. Nā Clodoueus acceptis muneribus repedauit ad propria relinquens Godegisilo in auxiliū quinq; milia Francoꝝ. Porro Gūdebaldus sui iā securus fratrē Viennę obsidione circūdat: atq; p aquęductū vrbē ingressus multorum cęde patrata fratrem vna interemit. Francos quoq; in quadam turri congregatos ferro trucidauit.

De Bello contra Alaricū Gothorum regem. Cap.XX.

Ontra Alaricū etiā regē Gothoꝝ pugnans Clodoueus victor extitit. Quā pugnā ideo q̄maxime noscis inchoasse qa Gothi arrianę hęreseos secuti Burgūdiones erant: optimāq; Galliarū partē a fluuio scilicet Ligeris vsq; ad pyrenęoꝝ iuga mōtiū obtinebāt.

Xtitit & alia iusta hui⁹ pugnę occasio. Miserat idē Clodoueus legatū suū noīe Paternū ad Alaricū regem Gothorū vt q̄ pacis essent cū eo tractaret: simul etiā vt volūtatem eius agnosceret: quo in loco ambos reges sibi p vtriusq; regni vtilitatibus collocuturos oporteret occurrere: & Alaric⁹ iuxta morē antiquoꝝ barbā Clodouei tangens adoptiuus ei fieret pater. Legato aduenieti & ꝓpter q̄ venerat intimanti Alaricus designat locū: dicitq; se colloquio nō defuturū. Inquirit demū legat⁹ vtrū cum paucis: an cum multitudine adueniret exercitus. ille se fatetur paucis assumptis eorū experiturū colloquiū. Rursus īterrogat Patern⁹ vtrū armati eēnt an iermes? dicit ille suos oēs iermes vēturos & vt itidē Frāci faciāt postulaturos. His oīb⁹ cōsentiēs Patern⁹ ad dn̄m suū regress⁹ nūciat ei quę cognouerat cōplacuisse Gothis. Progressus itaq; Clodoueus e Frācia venit in Aquitaniā. Et anq̄ pueniret ad locū placito destinatū supramemoratū dirigit legatū quo habitu Gothi vterent exploraturū. Quī dū Alarico regi colloqueret, ferreū ostii obiicē eū p baculo manu gerere psensit & q̄ reliq idem facere agnouit: apphēsaq; regis dextra dixit ei. Quid ingt O rex te lęsit dn̄s meus Clodoueus & Frāci vt nos fraude machinareris decipere? Quo negāte & causa ad iurgium vsq; procedente, definitū est vt iudicio Theoderici Gothorum regis cuius supra meminimus hæc res terminaretur. Vnde ambo reges legatos

Alarici regis fraus.

ad eū in Italia vbi & regnabat dirigunt. Qui vtriusq; partis agnita causa statuit vt legatus Francorum equo ascenso ante fores palatii regis Alarici stās eleuatam tene ret hastam manu: super quā Alaricus & Gothi eo vsq; copiam iacerent nūmorū ar genti quousq; summitas operiret conti: quorum summa solidorum ad dominiū de ueniret regis Francorum. Redeūt qui fuerant missi iudiciū referūt regis Theodori ci: qđ cuncti laudauerūt Frāci. Sed Gothi id se non posse implere dixerūt: insup & le gatum contumeliis affecerunt. Nam quadam nocte dum ille in solario cuiusdam do mus dormitum iisset, Gothi tabulatū qđ ante lectum eius erat destruxerūt. Qui ad requisita dum surgeret naturę, pede lapso corruit brachioq; contrito vix viuus eua sit. Festin⁹ itaq; natale solum repetit: rei gestę ordinē ei a quo missus fuerat pādit: fle bilemq; suæ querelam ęrumnę miserabiliter depromit. Rex ergo Clodoue⁹ in talib⁹ non esse perahnandū ratus: simul pro iniuria legati irę impatiēs: congregat exerci

Oratio Clodouei.

tum quem tali hortatur oratione ad pugnam. Virtutis inquit vestrę o fortissimi cō militones securus animositatē vestram nullius exhortationis indigā iudico: quam adeo hostes extimuerūt vt legatū nostrū infanda cede perimere vellent. Ostendūt p fecto se totius iram gentis non posse perpeti qui vnius expauerunt constantiam lega ti. Hoc solum vos nosse cupio vobis aduersum immanissimos hostes non pro cōiugi bus aut liberis non etiā pro acquirēdis certamē esse diuitiis: sed potius pro insepara bili sanctę trinitatis vnitate: quā illi nefandissimo diuidunt errore. Ad extremum p diuinis simul humanisq; legibus: quę iniuriarum immunes sanciunt debere esse eos qui mediatores hostiliū efficiuntur armorū. inter arma nāq; hostilia sola legatio pa cis sequestra est. Exuit hostem qui legatione fungitur. Festinemus igitur ad pliū: & de diuina protectione confisi hostiles phalāges aggrediamur intrepidi. Hac allocu tione ducis animati viri virtutis cōtra hostes proficiscuntur corde cōstanti aut vin cere aut mori parati.

De Omine victoriæ: & Ceruę apparitione. Cap. XXI.

IN hoc bello diuinū illi affuisse auxilium signa a deo ostensa docue rūt. Nā dum legatos munera ferentes ad se pulchrum sancti mit teret Martini, dixit eis ite & a basilica Sancti Martini mihi signū victorię referte. Abeūtes illi dū ecclesiā oraturi intrant, vox canto ris eorū insonuit auribus dicēs. Precinxisti me domine virtute ad bellum & inimicorum meorum dedisti mihi dorsa. Letātes illi ora tione completa muneribusq; oblatis regi signum victorię a deo si bi concessum depromunt & alacrem efficiunt.

CVm aūt flumē cui vigenna nomē est transire deliberaret, & dum vadū non inueniret eo q; fluuius pluuiis auctus exūdauisset, his dnīm verbis exorare cœpit. Trinitas inquit in personis deus & in maiestate vn⁹ mihi contra ad uersarios fidei catholicæ victoriam tribuēs / facilem huius aluei concede trāsitum. Annuit his pcibus clemens auris omnipotentis. Cūq; illucescente die castra mouis sent: ecce cerua quædam se subito conspectibus eorū ingessit. illi vt moris est Franco rum venatui scilicet insistere pdam putantes eam aufūt insequuntur. At ipsa transi to flumine vadum ostendit ac deinceps nūlli comparuit. Ita rex cum omni exercitu transmeans Pictauos peruenit: & haud procul a basilica sancti Hylarii tentoria fixit edictoq; compescuit populum qui secum aderat nequid in ea prouincia raperēt nec cibi quidem necessaria: cum ecce medio noctis silētio pharus ignea visa est egredi ab ecclesia sancti Hylarii ac super tabernaculum in quo rex quiescebat protendi. Con-

ferto ergo ꝓlio victi Gothi terga verterũt. Inter ipsas vero confertissimas acies Clo
doueus cũ Alarico certamẽ iniit. Cũq; eũ terrę ꝓstrauisset: & qua letale vulnus infli
geret rimaretur: duo Gothi eum a latere contis feriunt: sed ꝑpter loricã eum vulne
rare nequiuerunt.

De Theoderici expeditionib⁹. Cap. XXII.

REge itaq; Alarico qui Gothos per. XII. annos rexerat hoc mo
do interfecto, Clodoueus filiũ suũ Theodericũ cũ valido exer
cit⁹ supplemẽto ad sup̃iores regni ei⁹ dirigit partes: qui perua
gata oĩ ꝓuĩcia Rutenos Cadurcosq; atq; Aruernos subegit: &
ad patrem victor rediit: qui tũc in Burdegalensi vrbe hyema
bat. Brumali aũt recedẽte rigore vernaliq; succedente tẽperie
Clodoue⁹ Tolosam petit. Inde thesauros Alarici auferens ad
Engolismam ꝑperat: in cui⁹ aduẽtu murus vrbis diuino nutu spõte ruens adueniẽ
ti regi apertum ꝓbuit iter. Qui vniuersos Gothos quos inibi repperit gladio intere
mit: pari etiã modo ꝑ vicinas vrbes aduersarios interficiens, suosq; constituẽs, eas si
bi pere cõpulit. Reb⁹ ergo cunctis ex sentẽtia cõpositis Turones iter dirigit. Vbi dũ
statiuarũ gratia aliquãtisp morarẽ, legationẽ suscepit Anastasii Cõstantinopolitani
principis munera epistolasq; ei mittentis: in quib⁹ videlicet literis hoc cõtinebarẽ: q
cõplacuerit sibi & senatorib⁹ eũ eẽ amicũ imꝑatoꝝ patriciũq; Romanoꝝ. His ille ꝑ
lectis cõsulari trabea insignitus ascenso equo in atrio inter basilicã sancti Martini &
ciuitatem sitũ erat largissima ppl̃o contulit munera. Ab illa die cõsul simul & augu Clodoueus
stus meruit nuncupari. Cũ aũt equũ quẽ inter cætera donaria sancto miserat Marti consul &
no redimere cẽtum datis solidis decreuisset, nec ille vllo modo eũ de loco mouere pos Augustus
set: alios centum dari p̃cipiens taliter infit. Sanctus Martinus bonus in auxilio: sed appellatur.
carus noscitur esse in negotio. Rex itaq; recepto equo paceq; ꝑ circuitum facta Par-
thisios regreditur.

De Chararici regis morte: & pugna Clodouei cõtra Ragnachariũ. Cap. XXIII.

CHararicũ vero regẽ qui ei quõdã cõtra Siagriũ pugnaturo auxi-
lio eẽ debuerat & fide fracta se subtrahẽs spectator certaminis ma-
gis esse voluerat q̃ pugnator: vt scilicet postmodum victoris seq̃-
retur partes: Clodoueus cum filio dolo cepit: et tonderi eos faciẽs
patrẽ quidẽ p̃sbyterũ, filiũ aũt diaconũ ordinari iussit. Cũq; Cha-
raricus causaret̃ pro sui humiliatione: filius ad eũ hęc inquit. Frõ
des (barbã demõstrãs) ad sũmũ verticẽ in viridi ligno decisę cito
succrescẽt. Vtinã & auctor huius facti tã velociter pereat. Q đ verbũ vbi nũtiatum
est Clodoueo statim eos gladio puniri p̃cepit: regnumq; eoꝝ cũ thesauris ꝑuasit.
¶Post hęc ꝑauit expeditionẽ cõtra quẽdã ducẽ noĩe Ragnachariũ apud Camaracũ
vrbẽ cõmorãtẽ: quẽ quidẽ ei sanguinis affinitas cõiũxerat: sed moꝝ ĩprobitas ĩfestũ
reddebat. Nã obscœnitati & luxurię dedit⁹ suis etiã oĩb⁹ erat odios⁹. adsciuerat quo
q; sibi quẽdã spectatę vt putabat prudentię familiarẽ noĩe Faronẽ. Qui fallendi arti-
fex ita eũ mẽte alienauerat: vt si qd mũeris quilibet ei offerret, in sumẽdo eo ip̃m ꝑtici
pẽ asciscerer: Sint dicẽs ista mihi & cõsiliario meo Faroni. Hac ducis ignauia ꝑmoti
q in ei⁹ militabant aula, conterere secũ cœperunt: qua ratione hanc a se remouerẽt iniu
riam. Desidia enim imperantis obprobrio est subditis. Quapropter Clodoueum
ꝑ internuntios sollicitant: vt gerendi aduersus eum causam bęlli exquirat. Mandãt
se priusq̃ in manus veniatur ꝓlio cessuros vinctumq; dominum si eis præmia confe-
rantur tradituros: qui nil moratus cum valida suorum manu contra eũ proficiscit̃

mittens prius proditoribus armillas ęreas deauratas cum gladiis simili modo ornatis loco muneris. Vētum itaqꝫ est ad locum certaminis: & conscii proditionis fugā se fingunt quęrere subsidio salutis. Ragnachari⁹ vero dum fugere nititur a suis capt⁹ Clodoueo p̄sentatur vinctus. Quem ille vt degn̄is animi virum gladio puniri iussit fratrem quoqꝫ eius similiter p̄cepit occidi: improperans ei ꝙ non ferendo auxiliū fratri permisisset se & illum turpiter teneri. Pari etiam modo multos parentum suorū neci tradidit: thesaurosqꝫ eorum abstulit: ne quis remaneret qui insidiari regno eius vel vitę posset. Nam fratrem Ragnacharii Ricunirū nomine quē aduerterat regni cupidiorem missis satellitibus apud Cenomannorum vrbem vita priuari fecit. Vn̄ vna dierum astantibus regni primoribus dixisse fert̄: parentibus inquit orbatus cūctis periculum mei pertimesco capitis: dum neminem habeam propinquum meę custodem salutis. Qđ quidam calumnię causa dictum ęstimauerunt: si forte quisq̄ ꝓdiret qui se regi sanguine proximū assereret. Proditores vero Ragnacharii cognito deprauata fuisse dona quæ acceperant ꝓditionis gratia, Clodoueo querelam detulerunt. Quibus inquit Clodoueus ingrati estis beneficiis vobis collatis: nam quantis putatis eos debere interire suppliciis qui domino suo auctores sunt mortis! Abite potius ad propria: sufficiatqꝫ vobis ipsa indigna qua fruamini vita. Illi indignationem principis veriti ad sua sunt habitacula reuersi.

De Sancto Seuerino & aliis. Cap. XXIIII.

HVnc regem fere per annum continuū febre laborantem vir domini Seuerin⁹ qui in coenobio Agaunēsiū martyrū tunc erat abbas egregius: ab eo accersitus saluti restituit: ac postmodum in loco qui castrum Nantonis dicitur, laudabilis vitę cursum complens migrauit ad dominum.

De Sancta Genouefa.

HVius quoqꝫ inclyti regis temporib⁹ florebat in vrbe Parisiaca virgo virtutum Genouefa meritis pollēs. Quę in Nammetodoro vico Parisiaco huic mundo parentibus edita, temporibus Honorii īperantis in occidēte: Theodosii vero minoris in oriēte: a Sancto Germano Altissiodorensi episcopo ꝓficiscenti in Britanniam ob Pelagianam hęresim destruēdā tp̄e supradicti Valentiniani prīcipis consecrata post obitum parētum tp̄e Childerici genitoris huius p̄celsi pricipis Clodouei ī vrbē Parisiacā deuenit: ibiqꝫ ad tp̄a vsqꝫ Clotarii & Childeberti filiorum p̄fati inclyti regis eximiis vitę meritis consenuit.

De Sancto Germano episcopo Parrhisien̄.

TEmpore quoqꝫ Clodouei nobilissimi regis vrbs Edua huic mūdo protulit florem lilii fragrātissimi: beatissimū scilicet Germanū postmodū p̄sulē Parrhisiorum. Qui a parētib⁹ literis tradit⁹ intra trī̄ lustri spacium a beato Agrippino Diaconus instituit̄: ac sequenti trienno presbyter ordinat̄. Dehinc a venerabili pontifice Nectario abbas ad sanctum Symphorianū asciscit̄.

De Sancto Benedicto Abbate sanctissimo.

AGebat eo in tp̄e curam imperialis maiestatis Anastasio defuncto Iustin⁹ senior in cuius īperii tp̄ibus in Nurtia scilicet ꝓuīcia exort⁹ toto orbe venerandus vita & noīe Bn̄dict⁹, iam tūc pueriles attingens annos a parētib⁹ scholis artiū liberaliū deputat⁹. Romanā quoqꝫ ecclesiā post Symmachū Hormisda suscepit regēdā. Cui⁹ tp̄ibus sępe dictus rex gloriosus Clodoue⁹ direxit ad beati Petri limina hortatu summi p̄sulis Remigii regiæ dignitatis auream coronam gēmis

preciosissimis insignitam. Quo facto patenter ostendit se deo non fore ingratũ dum ad ipsius apostoli sepulchrũ insigne mitteret regiũ: sciens se a Christo solio regni esse donatũ. Nam & Sosius consul Romanus capta Hierosolymorũ vrbe in domini templo coronã obtulit: sed hic munere gratior quia fide potior. Ille etẽ idolorũ cultor ast iste catholicæ ecclesię pro posse sedulus venerator. ille ꝙ esset pręsens q̃uis ipsi vrbi temploq; infestus: verum hic absens Romuleæq; amator domus nec minus basilicę apostoli Petri deuotus.

De terrę motu: & Clodouei transitu. Cap. XXV.

HIs etiam diebus apud Viennã Gallię vrbem multorũ domus simul & ecclesiæ terræmotu concussę ceciderunt. In paschali vero festiuitate beatissimo Mammerto eiusdẽ vrbis episcopo missarũ solennia celebrante, palatiũ regale quod in eadẽ erat ciuitate cœlesti cõcrematũ est igne. Lupi quoq; vel vrsi syluis profugi eidẽ ciuitati innumeri cœperũt esse infesti, adeo vt multorũ lacerãtes corpora, ꝓpria eos cogerẽt deserere habitacula. Vñ memoratus sacerdos aduenięte dominicæ ascẽsionis die festo cõuocato populo ꝓmonuit agere triduanũ ieiuniũ, ac omnipotentis dei exposcere suffragiũ. Appropinquante aũt die statuto cõuenit omnis populus ad ecclesiam cum gaudio letanias peragens cũ triduano ieiunio. Exinde pulcherrimus in sancta vniuersali ecclesia mos inoleuit: vt quoquo terrarum Christi fides diffunditur a cunctis fidelibus hę letaniæ cum exultatione peragant.

POrro inclytus Clodoueus rex Francorũ metas sibi attributi attingens æui defunctus est anno quinto postq̃ Alaricum regem Gothorum interfecerat: & in basilica sancti Petri quam ipse rogatu suę coniugis fabricauerat, sepultus est. Super cuius tumulũ a sancto vt fertur Remigio hoc descriptũ est Epitaphiũ.

Epitaphiũ regis Clodouei.

Diues opum, virtute potens, clarusq; triumpho,
Condidit hanc sedem rex Clodoueus: & idem
Patricius magno sublimis fulsit honore.
Plenus amore dei, contempsit credere mille
Lumina: quę variis horrent portenta figuris.
Mox purgatus aquis & Christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso chrismate crinem.
Exemplumq; dedit: sequitur quod plurima turba
Gentilis populi: spreto quæ errore suorum
Ductorem est cultura deum verumq; parentem.
His felix meritis superauit gesta priorum:
Semper consilio castris bellisq; tremendus.
Hortatu dux ipse bonus ac pectore fortis
Constructas acies firmauit in agmine primus.

REgnauit autem Clodoueus annis. XXX. obiit vero anno Dominicæ incarnationis. D. relinquens quatuor filios regni hæredes.

A transitu vero sancti Martini vsq; ad transitum ipsius Clodouei regis computantur anni. CXII.

FINITVR LIBER PRIMVS.
INCIPIT LIBER SECVNDVS.

DE REGNI FRANCORVM INTER FILIOS CLODOVEI PARTITIONE. Caput.I.

IGITVR QVATVOR FILII CLODOVEI, IDEST Theodericus, Clodomirus, Childebertus, atq; Clotharius, regnum inter se ęqua lance diuidunt: & Theodericus quidem sedem regni sortitus est Metis, Clodomirus Aurelianis, Clotharius Suessionis, Childebertus Parrhisius: quo & pater eorum. Quo tẽpore sanctissimus papa Ioannes qui Hormisdæ successerat, Cõstantinopolim ad imperatorem Iustinum est profectus: a Theoderico Gothorum rege missus. Iustinus nãq; Augustus cũ esset vir fide catholicus: hereticos impugnans: ecclesias eorũ Orthodoxis condonauerat consilio memorati Papæ vsus. Quapropter Theodericus Arrianę existens hereseos eum cum aliis catholicis viris ad imperatorẽ direxit: mandãs q; nisi Arrianis ecclesiæ redderent: cũctũ Italię populũ gladio percutiẽs extingueret. Sanctus aũt antistes vt erat lãguidus iter arripiens nauigio Cõstantinopolim est euect⁹. Occurrit aũt ei August⁹ & oĩs ciuitatis clerus: gaudẽte principe suscepisse se in regia ciuitate põtificẽ sedis apostolicę. Peroratis ergo pro quibus ierat, & impetratis, ipsi Iustino Augusto vt vicarius beati Petri imperialem imposuit coronã. Et accepta remeandi licentia reuersus est Rauennam. Quẽ Theodericus eo q; audierat eum ab Augusto honorifice susceptum: diutina custodia maceratum, ieiuniis, ac squalore carceris afflictum, vltimum coegit exhalare spiritũ. Qui deficiẽs animã Christo martyr reddidit. Alios quoq; qui cũ eo fuerant partim igne cremauit, partim variis poenis interfecit: inter quos Symmachum patriciũ & Boetium eius germanum post carceris custodiam gladio puniri iussit. Qui videlicet Boetius q̃ disertus fuerit in literis secularibus, q̃q; fuerit catholicus, ex eius comprobatur codicibus. Testatur hoc Arithmetica, necnon Dialetica, ipsa etiã omnium animis gratissima Musica ab eo translata: & latinorum iamdudum eam desyderantium auribus delectabiliter infusa. Porro eiusdem de sanctæ trinitatis consubstantialitate liber liquido ostendit: q̃ eximius suo si licuisset tempore sanctæ ecclesiæ colonus extitisset.

Boetii iterũ & laus.

THeodericus autem tam immanis sceleris statim pretium luit. Nam nonagesimo octauo post hoc facinus die subita morte defunctus, indignam vitam digno exitu finiuit. Cuius animam quidam solitarius apđ Liparam manẽs insulam vidit inter sanctissimum Papam Ioannem & Symmachũ exconsulẽ deductam in Vulcani demergi ollam eo loco vicinam. Quæ ideo sic dicitur: q; inibi mare tanq̃ æneum vas feruescat ab igne. Hoc modo periit Theodericus homo in suis initiis honestis pollens moribus. Romanis etenim primitiis quotannis ad subsidiũ conferebat tritici centum viginti milia modiorum. Qui veniens ad extrema vt ex superioribus patet, polluit omnia. Huic fuit in coniugio iuncta soror Clodouei regis nomine Audefleda. Suas quoq; sorores aut filias Theodericus principib⁹ circumpositarum sociauerat nationum. Nec erat vlla gens vicina Italiæ cuius rex esset eius affinitatis expers. Nunc coeptę ordinem prosequamur historiæ.

De bello inter fratres ob diuisionem regni orto. Cap.II.

Diuiso quadrifariã,vt supra prelibatum est,regno aliquãtisper seua bellorũq; quieuere incendia.Dani vero gens inquietissima cõscẽlis q̃ pluribus nauibus fines regni Theodorici regis ingressi depopulãtur.Contra quos supradictus rex filium suum Theodebertum cũ exercitu illas direxit ad partes.Qui fugatis hostibus captiuisq; ereptis victor reuersus est.

De Crothildis ad reges oratione. Cap.III.

Theodorico itaq; rege hostilẽ incursum propulsante Crothildis regina reliquos filios Clodomirum atq; Childebertum necnõ Clotarium aduocans hac eos oratione alloquitur.Omnipotẽs inquit totius cõditor ac rector orbis deus paterni vos ideo voluit esse hęredes regni:vt maternę vos cõstitueret vindices iniurię.Quapropter dilectissimi filii feliciter nati felicius educati si bene qd de vobis promerui:vlciscimini quæso iniustam patris matrisq; meæ infandissimam necẽ. Gaudeã inquã hos me enutrisse materni executores doloris:quorũ ingemisco perisse auos:magni si adhuc viuerent authores honoris.Neq; etenim paruipendẽda est vobis causa mearũ querelarum quibus cõtigit tantorum carere patrociniis propinquorũ: quos vobis abstulit inimici atrox inuidia priusq̃ huius vitæ perciperetis oblectamina.Quid vero spei vobis sit in reliquũ animaduertite.Num parcituros putatis nepotibus qui non pepercerunt fratribus?Et certe illos parua ꝑ parte regni e medio sustulerũt hominũ:vobis autem mitiores fore censetis quibus ablatis magnorũ inerit spes regnorũ?Namq; si vos iustã nõ exegeritis vltionem ipsi vobis infaustã inferent necem.Q; si miseratione non mouemini mortuorum,anxios saltem contemplamini meorum affectus viscerum qui fuerint:dum patrem gladio,matrem fluminis submersione,sororem exilii relegatione damnari conspexi.His filii piis maternę querelæ cõmoti affectibus exercitum Francorum peraliduũ congregantes Burgundiam contra Sigismundũ & Godmarum filios Gundebaldi regis pugnaturi ingrediunt.

De Sigismundi in ædificanda æde sanctorum martyrum sancta magnificentia & victoria. Cap.IIII.

Tunc temporis Sigismundus basilicam sanctorũ Mauricii sociorũq; eius magnis exstruebat impensis in loco nuncupato Agauno.Circa eundem quippe locũ magnanimitatem suæ ostendit deuotionis dum esset vir optimę mẽtis & sanctarũ locupletator ecclesiarũ.Nã & prædiorum illi loco cõtulit copiam:& clericorum ordinem psallentium cõstituẽs sanctę legionis martyres propitios sibi adsciuit. Meminerat etenim se coniugis persuasionibus deceptum vnicum amisisse filium.Quẽ dum illa odio prosequitur nouercali interim exosum fecerat patri:vt felle cõmotus iuberet eum puniri gladio.Nec multo post facti pœnitentia ductus secũ ipse reputãs qd sceleris admiserit,ad sepulchra sanctorũ recurrẽs sępe humiq; prostratus eos erga se clemẽtissimos fore essligitans rogabat:vt si quid minus perfectum diuinæq; maiestati aduersum in suis reperiretur actibus:id eorum interuẽtu iustus iudex in hoc sæculo potiusq̃ in futuro puniret examine.Quã petitionẽ ad effectum iuxta votum peruenisse constat.Audiens quippe exercitum aduenire Frãcorum,instruit & ipse copiosam suorũ manũ:atq; aduersus eos pugnaturus,aciem dirigit.Congressione itaq; facta Francis acriter pręliantibus victi Burgundiones fugę præsidio se committunt.Sigismundus vero cum tutela sanctorum Agaunen

sũ martyrũ citato expeteret cursu: a Clodomiro Frãcorũ rege q eũ psequebat capt⁹
atq Aureliam perductus carceri est mancipatus. Tunc beatus Auitus qui in terri-
torio eiusdem vbis abbatis fungebatur officio, rogare Clodomirum cœpit ne tam ex
cellentis nobilitatis insignisq bonitatis virũ neci traderet. Quod ille audire detre-
ctans eum in villa cui Calumpnia nomẽ est, perduci: ac ibidem cũ filiis capite cęsum
in puteum proiici iussit: de quo postmodũ sublatus atq ad Basilicã sanctorũ Agau-
nensium deuectus martyrum cum digno honore est sepultus. Quem sanctorum col
legio Christũ dominũ adnumerasse, ideo non ambiguũ habetur: q febricitãtes quiq
si pro remedio animę ipsius salutare fideliter fecerunt offerre sacrificiũ: continuo ab
infirmitatis suæ liberantur incõmodo. Ductor vero neci seius non diu lętatus est in
hoc facto. Nam sequenti anno idem Clodomirus cõmoto exercitu partes Burgun
dię deuastaturus aggredit. Cui occurrit frater regis defuncti: ac fraternæ necis aui-
dus vindex, pugnã cũ eo nõ dubitauit cõferre: sed Burgũdiones more sibi solito ani
mositatẽ Francorũ nõ ferentes hostibus terga nudarũt. Rex vero Clodomirus iuuẽ
ta alacrior armis munitus, & ipso præsentis certaminis prospero successu animatus
dũ audacius q̃ debuit hostes insequit: pernicitate equi cui insederat vectus agmen
inimicum sui nimium negligens antecessit. Quẽ illi a suis desertum, a se vero circũ
uẽtũ conspicati, telis eminus vrgere cœperunt. Sola etenĩ species viri & nimis notæ
atq alacris fortitudinis gloria perturbabat hostem ne quis propi⁹ accederet. Qui
vbi se hostilibus circundatum cuneis vidit nullumq adesse suorum: in virtute sola
remedium ponens salutis conuertit equũ seseq collegit in arma. Aestuare tamen ma
gnanimus cœpit iuuenis: atq incertus animi ingentia pectore cepit cõsilia: obuiã
ne eundũ an hostibus cedendum foret aliquandiu deliberauit. Tandẽ aliquando in-
uenit ratione viam: vicitq mentem pudor: interq confertissimos aduersi agminis
viros pruẽs ferro iter aperire conat⁹ quẽ primũ obuiã habuit equo deiecit. Circũuẽ-
tus autem cõfossis lateribus vitę terminum sortitus est impiger sane iuuenis & ma
nu promptus sed consilio parum prouidus: qui in secundis amorẽ posuerat vitę. fuit
tamen maternæ pro posse vltor iniuriæ. Porro Franci regis interitu comperto non
vt nationes cæteræ subsidium quęsierũt fugæ, sed ira feruente Burgundiones inse-
cuti cędũt, psternuntq grauiter: deuastataq omni prouincia natiuũ repetunt solũ.
Regnum regis interfecti cũ eius vxore Gundeaca nomine frater Clotarius accepit
filios vero eius Theodoaldũ Guntariũ atq Clodoaldum auia eorum Crothildis ma
terno suscepit nutriendos affectu.

De Iustiniano & Belisario. Cap. V.

His ipsis apud Cõstantinopolim dieb⁹ Iustino humanis reb⁹ exẽpto
Iustinian⁹ ei successit in regno. Is aũt Iustinianus dũ esset tẽporib⁹
memorati Iustini sacris scrinii ꝓpositus, & Belisarius equitũ pręfe
ctus, mutuę sibi adinuicem dextras dederant amicitiæ. Ii iurisiu-
randi obligauerant fide vt si quilibet eorũ altioris gradus potire-
tur honore: socium sibi ęquaret dignitate. Quadam itaq die cum
coęqueuis sibi lupanar ingressi conspiciunt duas mulierculas ex
gente Amazonum sorte captiuitatis abductas inibi esse prostituras. Eas illi rapiunt:
atq ad proprias domos deducunt: vni eorum nomen Antonia, alia vocabatur An-
Mirum de Iustiniano. tonina. Et Antoniam quidem Iustinianus: Antoninam vero accepit Belisarius,
Erantq ambę sorores. Vna ergo dierũ Iustiniano meridianis horis sub diuo quiescẽ
te cum caput in sinum suę reclinasset amatæ, adueniens aquila alis expansis ab ardo

re solis eum conabat defendere. Intellexit mulier auspicium: quod Iustiniano portē-
debat imperium: & experrectum tali voce compellat virum. Oro inquit amātissime
iuuenis vt dum regni potitus fueris sceptris, nō me indignā iudices gratissimę am-
plexibus coniugis. Illo dicente impossibile hoc esse vt ipse ad culmē proueheretur im
periale: rogat mulier, vt quod illa pro certo sciebat, ne se inexoratū ei pręberet. Quo
tribuente assensum, factaqꝫ commutatione anulorum vtrinqꝫ est discessum. Sane Be
lisarius eiqꝫ copulata Antonina eadē inierunt conubii fœdera: vt, quia nō dubitabat
Belisarius adeptuꝝ se potioris honoris gradū si imperio potiret Iustinian⁹: sociā sui
eā adsciscerent strat⁹. Nec multū fluxerat tēporis: & imperator Iustinus expeditionē
parauit aduersus regē Persidis. Sed in ipō belli apparatu morbo pręuēt⁹ anno assum
pti imperii octauo est defunctus. Cōsensu Senatus totiusqꝫ simul exercitus August⁹ Iustinianus
efficitur Iustinianus. Qui nihil moratus collecto exercitu cōtra Barbaros est profe fit impator
ctus. Et cōmissa pugna fugatisqꝫ hostibus, regē se eorū cepisse gauisus est. Quē in so-
lio regni iuxta se sedere fecit: & vt prouincias quas Romanis eripuerat sibi restitue-
ret imperauit. Cui ille nō inquā dabo. Ad hæc Iustinianus respōdit. Daras. pro cui⁹
nouitate sermōis ciuitas eo loci cōstructa est: cui Daras nomē est. Rex aūt Persidis li
cet non voluntarius omnia ei restituit quæ Romani fuerant iuris: sicqꝫ in regnū suū
est redire permissus. Iustinianus quoqꝫ Augustus cum magno triumpho Constanti
nopolim est regressus. Tūc Antonia ei⁹ quōdā amata sui nequaq̄ oblita sumptis quī
qꝫ aureis palatium est ingressa. E quib⁹ duos dedit ianitoribus: vt sibi pateret introi
tus: tres vero tenētibus cortinam vt suā permitteretur enarrare causam: & stans an Att. callidi
te principem hunc apud eum habuit sermonē. Cum scriptura dicat: honor regis iu tatem mu-
dicium diligit: & item rex qui sedet in solio iudicii dissipat omne malū intuitu suo: lieris.
ego clementissime imperator hæc dicta esse de te intelligens fiduciā sumpsi te adeū-
di: tibiqꝫ proprię necessitudinis causam exponēdi. Est deniqꝫ in hac ciuitate iuuenis
qui mecū permutatis anulis fidem pepigit alterni amoris: professus qꝫ me sibi iunge
ret sub nomine legitimę coniugis. Ob id serenitatis tuæ pręsentiā adii: tui super hac
re exposcens sententiam iudicii. Cui imperator. si inquit fides est pacta, non debet fie
ri, irrita. Quo illa audito anulū suo detrahens digito ostendit Augusto. Videat ait
dominus meus cuius iste fuerit anulus. Agnoscit princeps eum quem dederat anu-
lum: iubet eam introduci in cubiculū: ornamētisqꝫ regalibus indutam de cætero vo
cari & esse Augustam. Quod factū vehementer abhorruit populus cunctusqꝫ Sena-
tus: adeo, vt palam clamarēt nefariam rem fecisse Augustum: vt publicę abiectionis
scortum sibi copularet in matrimonium. Hac Cæsar exagitatus iniuria plærosqꝫ Se
natorum pertrahi iubet ad necem. Quæ res in tantum perterruit plebē: vt sibi qsqꝫ
metuens conatibus eius in posterum minime obuiare auderet.

De Belisarii successu. Cap. VI.

POst hęc cō militonē suū Belisariū in Aphricę promouit ꝑtes patri
cium eum cōstituens: qui quoqꝫ supradictam Antoninā Augustę
sororem duxit vxorem. Hūc dum Iustinianus summo cōplectere-
tur amore magnis locupletare studebat opibus diuitiaꝝ. erat assi
duus īperatoris cōsilio: particeps quoqꝫ assumebat in cōuiuio. Sed
quia semp̄ īuidet felicioribus⁹, paupertatisqꝫ nullus inuenit ęmulus
immoderateqꝫ detrahentiū lacerāt morsib⁹ affluētes opib⁹: multi Belisarii ꝓsperis
offendebantur successibus. Huic calumniā acerbo componunt felle: & acerbiori pa
rant exitu. Deniqꝫ regem adeunt improbissimi homines: & inuidiam excitant: affe-

rentes necem regis,ac vsurpādi imperii potentiam a Belisario affectatam.Haud dif-
ficile prīceps i̅pulsus est:vt credibile duceret q̄d pro vero affirmabat.Itaq; vt priusq̄
sibi probaretur,tentamentum aliquod flagitii parricidalis vel mendacii suspitio ex-
cluderet examen veritatis: suggerētib⁹ calūniatorib⁹ iubet eū expugnare Wādalos.
hi sępissime maximas Romani exercitus vires clarissimęq; nobilitatis pessundederāt
duces.Accepta hac iussione principis Belisari⁹ domū repetit moerēs ac tristis.Quē
vxor sua graui cernēs affectū moerore inquirit ab eo causam offuscantis faciem eius
moestitię:rogat sibi manifestari secretū: si forte consilii aliquod valeat conferre subsi
dium.Cui ille prælii rem fore dixit:nō lanificii:ideoq; viros magis q̄ foeminas opor-
tere consuli.Ad hęc illa.Confido ait in Christo me virilē prolaturā sententiā:si hui⁹
arcani attingere quiuero scientiā. Veridicus nāq; est sermo apostoli dicentis: q; sal-
uetur vir infidelis per mulierem fidelem.Erat enim ipsa catholica q̄uis Belisarius he
resi inuolueretur nefanda. Tunc sępefatus patricius paululū quid inter semetipsum
deliberans consyderansq;:quia & in foeminis inuenitur sapientia: nec priuatur in-
firmior sexus rerum profundarum intelligentia:coniugi refert,vt Wandalos expu-
gnaret sibi imperatū esse.Illa muliebri abiecta imbecillitate hac virum exhortatione
ad fidem orsa est inuitare.Nullus inquit protestante sacra scriptura,sperauit in dño
& derelictus est ab eo.Quapropter mi vir suadeo tibi relictis hereticorum blasphe-
miis trinū & vnum deū agnoscere qui regnat in coelis.fac ergo votū deo coeli & eris
victor melius q̄ fuisti.Per ipsum namq; Belisarium imperator Iustinianus multarū
sibi subiugauerat feritatem gentium.Spondēte itaq; illo fidem Christi,mulier iterū
dicit ei.Nullatenus immutetur decor vultus tui sollicitatus difficultate prælii:&
pallor qui tuam obtinuit faciem discedat a te.Nunquid nō sunt nobis duodecim mi
lia puerorū quos propriis alimus stipendiis:& decē & octo milia militum quos cum

Att. mulieris forte cōsilium.

patriciatus dignitate adquisisti?Quo respondente,etiā sunt:adiecit illa. Assumpta
igitur parte militū ad duodecim scilicet milia:puerorumq; ad quattuor milia terre
stri itinere partes aggredere Aphricę. Ego vero cū reliquo exercitu videlicet sex mi
lib⁹ militū,& octo milibus puerorum nauali euectione fines petam Libyę.Hocq; no
bis adinuicem erit signum:vt tui in castris copiosum accendāt ignem:& nos in naui
bus lumen ostendamus facibus.Quid plura?factis dicta cōpēsantes Aphricā partito
petunt agmine. Wandali terrena expeditione comperta naualis ignari agminis ad
pugnam se præparant:coniugibus ac liberis ad belli spectaculum in castris constitu
tis.Conserto prelio cum neuter exercitus alteri loco cederet, nuntius ad Wandalos
venit asserēs vxores eorū & natos gladio trucidatos.Antonina em̄ cū suis de naui in
littus egressa castra hostiū peruaserat:nulluq; viuentē reliquerat:nec pueros quidē

Belisarius vincit Wandalos.

ac puellas.At Wandali pugnantes cōperta suorū nece,rupta acie dū suis timent pro
pria neglecta salute:ad castra reuerti festinant.Quos cōfuse ruentes qui castra inua-
serāt obuiā facti excipiūt sternūtq;: ac toto palātes persequunť campo.Rex aūt Chil
demerus cū duodecim tantum Wandalis fuga periculo exemptus castellū quoddam
munitissimum est ingressus:in quo a Belisario obsessus dum nullus ei pateret exit⁹,
rogabat memoratum patricium vt liber vinculis ante conspectum duceretur impe
ratoris.Cui cum spopondisset Belisarius q; non resti aut funibus,non etiam ferreis
constringeretur nexibus:aut ligaretur mastigia:& credens ille promissa vbi se dedi
dit,catena vincitur argentea:Constantinopolimq; in triumpho perducitur.Sed in
palatio constitutus cum ab Aulicis multis afficeretur iniuriis postulauit prin-
cipem; vt concesso sibi quem primum habuerat equo duodecim ex his qui eum

colaphis sputisq; incessabant, singulare cum eo inirent certamen. Ibi inquit & meæ probrum ignauiæ & illorum spectare habes fortitudinē audiciæ. Imperator petita nō abnuēs cū eo p spectaculo duodecim iuuenib⁹ cōgredi imperat. Quos ille simulata fuga post tergū iaciēs spicula oēs interfecit. Post hęc ex pcepto pricipis Childemerus eunuchus factus, patricius Romanorū finiū q Persidis prouincię adiacēt ordinat. Cū Persis maxima ac prospera bella gessit ibiq; vitam finiuit. Sed ad ordinē reuertamur historiæ.

De Clothario & Childeberto. Cap. VII.

INterfecto eo quo supra dixim⁹ mō Clodomiro natorū Crothildis primo reliqui ei⁹ duo filii, id est Clotharius atq; Childebert⁹ iterū cum exercitu Burgundiam petunt: fugatoq; rege Godmaro regnū Burgundię Frācorū subiugauere ditioni. In hac pugna Theodericus quem Clodoueus ex concubina susceperat fratribus auxilium præbere detrectauit: eo q filia regis Sigismūdi esset nupta illi neptis videlicet regis Godmari.

De Amalrico Gotho. Cap. VIII.

AMalricus aūt filius Alarici regis Gothorum cū partem regni paterni q a Frācis nō fuerat peruasa suscepisset regēdam, legatos ad Childebertum & Clotharium direxit: rogās vt inito fœdere sororem eorum mereretur coniugem accipere. Quā illi non negantes vt regibus tantæ gentis dignū erat summo cum honore miserunt. At ille vt erat gēte & animo ferus habere eam cœpit remissius nec vt reginam sed contumeliis dehonestare quasi pretio emptam ancillam. Nam dum esset ipse nefanda qua & pater suus Arrianæ hereseos maculatus perfidia, despectui iam habēs q esset fide catholica, eunti ad Ortodoxorum ecclesiam multa ingerebat probra: stercora namq; in eam vel in eius proiiciens viā fœtoris cōmouebat violētiā vt deuotā a purę orationis studio auerteret mentem. Quibus præstricta cōtumeliis filia Clodouei ad fratres cū lachrymis scribit epistolam: mittens per quēdā sibi fidelē & causam suarū exponens iniuriarū, ad extremū intulit. Misceremini inquit mei fratres amantissimi, & mearum necessitudines indignamini causarum. Vrbs Aruerna Childebertum in finitimis suis de fratris Theoderici regimine ab eo vi prerepta tenebat: cōmemorata sororis scripta ad eum peruenerūt: inde vir militię peritus nō expectato fratris Clotharii solatio compositis ordinib⁹ castra mouit: atq; improuisus armatas acies Hispaniis infudit. Nec defuit cōgressioni Amalricus: terrestri naualiq; pugna certare parat⁹. Vbi vtriq; exercitui placuit, in campo plio decreuere. Sed Childebertus validior equitatu auertit hostem: nec diutius resistere potuerunt Gothi: cum virorū contis, & fremitu equorū cōturbarentur. Cōuersi igitur sunt in diuersa alii: plęriq; ad classem refugiebāt. Ex ea quoq; parte occurrere Frāci: ac vniuersos præoccupato itinere repellunt a mari. Ipse Amalricus fugere conatus ecclesiam catholicorū cursu petebat. Tunc vnus e turma Francorū citato equo eū insecut⁹ hasta cōminus percussum terræ deiecit exanimatū. Cuius comperto interitu Childebertus post tergum iter dirigens, Gothorū Toletum vrbem ipso terrore belli ciuibus consternatis sine mora oppugnauit: cepit: multisq; ablatis thesauris & sorore assumpta repedare festinabat ad patriam. Sed anteq̄ cupitas peruenirent ad sedes, soror regis nescio quo depressa incōmodo vita decessit. Cuius corpus in loculo positū Parrhisius est delatum: ac in basilica sancti Petri iuxta patrē humatum. Sane in thesauris quos Childebertus auexit ab Hispaniis, reperta sunt ecclesiastici vtensilia mi

nisterii ex vasis quos dicunt fuisse Salomonis, sexaginta preciosissimi calices: quin
decim patinę: viginti capsę euangeliorũ. Quæ omnia cũ solido fabricata essent auro
gemmisq; ornata opere inclusorio: rex tamen integer ab eorũ cupiditate vt erat lar-
gissimus cuncta diuersis ꝓbuit ecclesiis. Sed dũ incursare studet aliena: ꝑdidit quæ
putabat sua. Nam Theodericus frater ipsius dolens Aruernorũ vrbẽ ab eo sibi fuisse
sublatam: eam tempore iterato inuadit. Cęsisq; vel fugatis quos Childebert⁹ ad tuẽ
dam reliquerat ciuitatem, Mundericũ qui se propinquũ regis iactitabat regnũq; sibi
deberi: perimi iussit & q̃ eius erant sub fiscũ redigi. Hic etenim Mũdericus persuasis
Aruernicis ciuibus, collecta etiam rusticorum nõ parua manu, castrum Victuriacũ
contra Theodericũ peruasit: vbi dum rex eũ obsidione cinxisset: & superare nequi-
ret: cuidam suorum Aregisilo nomine imperat: vt dato sacramento securitatis Mun
dericum a castello exire suadeat: quatinus a circumsedẽtibus perimi posset. Ille præ
cepto obtemperat: ac circũuentum hominem castro educit: datoq; in hunc modũ su
is signo: qd ait o populi hunc virum aspicitis ac si nũq̃ amplius eum vidissetis! His il
li auditis impetu in Mundericũ proruunt. Qd ille cernens Aregisilũ sic alloquitur.
Munderici fortitudo. Quia (inquit) o Aregisile periuriis me decepisti tuis: ex hoc tempore te viuẽtem nul
lus cernet oculis carnis. & hęc dicens, vti pone eũ stabat, lancea inter scapulas adacta
eum terrę defixit: euaginatoq; gladio hortatus socios super hostes irruit: ac quousq;
spiritus vitæ in eo fuit, cędere nõ cessauit. Archadius quoq; qui vrbem Aruernam
Childeberto tradiderat Bituricas aufugit. Ea vrbs tũc Childeberto parebat. Mater
vero eius atq; amica comprehensę apud Cadurcum vrbem exilio addictæ sunt.

De Clotharii in Thoringos expeditione. Cap. IX.

INde fratre Clothario in societatem ascito ipse cum filio Theode-
berto Thoringam petit. pręerat Thoringis rex Hemenfrid⁹ duo-
bus suis fratribus trucidatis. Cui accesserat ex coniugio vana quę
dam mentis elatio: q̃ ei filia Theoderici regis Italici ex sorore sus
cepta Clodouei iure copularetur nuptiali. Hęc muliebri fastu ela-
ta q̃ regali manaret e prosapia, fratrem mariti Berchariũ noie
ingenti oderat crudelitate: deniq; suadet viro vt fratrem sibi ęmu
lum vita priuet & regno. Id ille nil moratus effecit: missisq; lictorib⁹ eũ perimi iussit
Pari modo alium vocabulo Baldricũ suspitione fraternæ insimulatũ vindictæ infan
da damnauit morte. Hac arte Amalberga, id quippe nomen mulieri, vacuefecit sibi
aulam regni dum simulat saluti se velle consulere mariti. Miser ille qui putauerit q̃
illa in eius fratribus parricidales odisset cogitationes: nec animaduerteret consor-
tes regni ac periculorum sublatos esse suorum. adeo apud improbos est affectus vilis
vt cito paruis suggestionib⁹ extorqueatur. Profectus itaq; Theodericus in Thorin-
gam obuiã habuit Hermenfridũ cum innumera multitudine hostium: foderant aũt
Thoringi fossam quam texerant operimẽto cespitum: vt aduenientium inibi debili-
tarent equi Francorũ. Quo cognito Franci acriter indignati hostes vltima labefacta-
runt pernicie: actosq; in fugam vsq; Onestrudh fluuium prosequuntur. Ibi etiam
aduersariis resistere ausis transituq; prohibere Francos graui satagebant certami-
ne. Sed vbi se Franci ipso vsu veteri assuetaq; vincendi confirmarunt consuetudi-
ne: ordine suo nixi incursantes cędere: scutis repellere: nisu omni ac virtute incondi
tam multitudinem in fluuiũ vrgere cœperũt. Nec difficile fuit plurimos in amnem
mergi cum haud procul a littore res gererẽ. Tanta autem strages tũc de Thoringis
facta fuisse ferẽ: vt cæsorũ congerie cõpleto fluuio Franci sup interfectos in vlteriorẽ

trāsirent ripā. Hermenfridus ipse cū paucis elapsus in munimentū se cōtulit vrbis. Quē postea Theodericus fide data Tulbiacū ad se venire mādauit: eūq; dū deambulatū p murū vrbis irēt, & inter se alterutrū sermocinarent pcipitē deorsum egit. Qui ruēs cōminuto cerebro exanimat⁹ est. Ex eo quoq; genitis minime pepcit. Sed eos strāgulari pcipiēs vniuersas Thoringoꝝ ciuitates Frācis subiugauit: pristinaq; eos iussit īcolere domicilia. Deniq; Frācos Thoringoꝝ pri⁹ possedisse fines supior declarauit sermo.

De origine Francorum citatus diuus Hieronymus. Cap. X.

SEd & beatus Hieronymus in opusculo quod de vita sancti scripsit Hilarionis asserit hanc gentē non tam amplā q̄ robustā inter fines Saxonum quōdā habitasse & Alemānoꝝ: memorās illius nationis illustrē iuuenē ab eodē viro dei dęmone eiecto fuisse curatum. Nec nobis oneri erit ipsius disertissimi verba ponere viri: cū & nostrā si inserant honestēt materiā: & gentis fortitudinē notā faciāt pariter & decorēt: simul etiā vt virt⁹ dei in gētili quoq; operata homine euidenter appareat. Ait ergo diuinæ legis interpres. Candidatus Cōstantini imperatoris rutilus coma & cādore corporis indicās prouinciā (inter Saxones quippe ac Alemannos gens eius nō tam lata q̄ valida apud historicos Germania nūc Francia dicitur antiqua) ab infantia possessus dęmone: q noctibus eū vlulare ingemiscere fremere dētibus cōpellebat. Hic secreto ab imperatore euectionē petiit causam ei simpliciter indicans: & acceptis ad cōsularē quoq; Palæstinæ literis cū ingenti honore ac comitatu Gazam deductus est. Qui cū a Decurionibus loci illius quęsisset vbi habitaret Hilarion monachus: territi Gazenses putantes eū ab imperatore missum ad monasteriū perrexere: vt & honorē cōmendato exhiberēt: & si quid ex pręteritis iniuriis in Hilarionē esset offensę nouo officio deleret. Deambulabat aūt tunc senex in arenis mollibus & secū de psalmis nescio quid murmurabat. Vidensq; tantā turbam veniē tem substitit & resalutatis omnib⁹ manuq; ei benedicēs post horā cæteros abire pręcepit: illū vero cū seruis suis & apparitoribus manere. Ex oculis em̄ eius ac vultu cur venisset agnouerat. Ergo statim ad interrogationē suspēsus homo vix terrā quibat pedibus tangere: & immane rugiēs Syro quo interrogatus fuerat sermone respōdit. Videres de ore barbaro & qui Francā tm̄ ac latinā nouerat linguā Syra ad purū verba resonare: vt nō stridor aspirationis, nō idioma in aliquo Palęstini deesset eloquii. Cōfessus est itaq; quo in eum modo dęmō intrasset: & vt interpretes ei⁹ intelligeret, qui gręcā tantū ac latinā nouerāt linguā, græce quoq; eū interrogauit. Quo similia verba, & idē respōdēte admirati sunt. Multas deniq; incantationū ei occasiones & necessitatē magicarū obtendenti artiū, Nō curo ait quomodo intraueris sed vt exeas ī noīe dñi nostri Iesu Christi impero. Cumq; curatus esset simplicitate rustica decem auri libras offerens hordeaceū ab eo accepit panē: audiēs q; tali cibo vterētur aurū pro luto ducerent. Hæc dixit Hieronymus vir in sancta ecclesia omni laudū pręconio dignus. Nos aūt ad rem cœptam vertamus articulum.

S. Hilarion dæmonem eiicit e corpore cuiusdam.

De reliquis Clotharii & Theoderici gestis. Cap. XI.

DEniq; dum apud Thoringam moræ fierent: Theodericus fratri Clothario occultas parat insidias. Expāsoq; in parte dom⁹ velo armatos post id stare iubet q Clothariū ad suū veniētē colloquiū ex improuiso interimerēt. Clothario itaq; īgredienti domū pedes apparuere detecti armatorum. Quod vbi aīaduertit suos capere arma

Theodericus fratri insidias tēdit.

iubet: seq; præcedere. Intellexit protinus Theodericus fratrem dolum præsensisse: & ne amplius manifestum fieret factum loco muneris discum ei dat argenteum, gratias agens propter collatum auxilium. Nescientibus ergo suis quid actum foret Clotharius metatum repetiit suum. Post hæc Theodericus cum suis questus se sine causa suum perdidisse catinum, aduocans Theodebertum filium sum, Vade ait ad patruum tuum: & pete ab eo vas a me ei dono datum. Abiit ille ac sine mora qđ petiit ĩpetrauit. Clotharius inde regrediens Radegundem Bertharii regis filiã secũ abduxit quę postmodum apud Pictauam vrbem multis effulsit virtutibus.

CVm igitur vt præfati sumus Theodericum atq; Childebertum, quos iunxerat natura, diuidere discordia: tandem domestico fœdere ciuilium sunt sequestrata bellorum certamina. Sed quorundam nefandorum molitionibus hominum qui assiduis gaudent rerum mutationibus: iterum pactæ pacis violata sunt iura. Quapropter multi nobilium filii obsides vtraq; ex parte qui fuerant dati seruituti subiiciuntur. Inter cæteros vero nepos beati Gregorii Lingonicæ ciuitatis episcopi: dum cuiusdam barbari seruitio præmeretur, a memorati pontificis seruo Leone vocabulo qui præparandis epulis ministerium exhibebat subducitur: pristineq; libertati hoc ordine restituitur. Audito quippe sacerdos pręfatus eum Treueris detineri mittit pueros qui oblato domino eius pretio illũ exinde abducerẽt. Quib⁹ barbarus respõdit: hic inquiẽs tã pręclari generis puer nõ dimittet̃ nisi mihi decem libræ auri dentur. Illis hęc episcopo nuntiãtibus, Leo se obtulit dicens: pmitte me & ego per dei auxiliũ puerũ liberabo. Quo permittẽte quęsitũ ille quẽdã hoĩem rogat, vt se dño pueri quasi propriũ famulũ vęndat & pretiũ loco beneficii in suos vsus habeat. Obaudit ille dicta: & eũ duodecim aureis memorato vęndidit viro. Quęrit deinde emptor a Leone quid operis sciat agere. Cui Leo: in præparandis inquã epulis nulli⁹ me pteriit disciplina artis. Imperat ergo dominus vt adueniẽte die Solis (sic enĩ barbari vocãt diẽ dominicã) tale paret cõuiuiũ qđ venturi ad eũ amici habeãt admiratũ. Q; ille aggregata pullorũ gallinaceorum multitudĩe ita pręparauit vt dicerent cõuiuæ, se nec in mẽsa regis tale quid gustasse. Gauisus dominus Leonẽ promptuario præficit: ac summã sui gratiã impartit. Post anni circulum cũ Artalo (id quippe nomen nepotis episcopi erat) in prato eo q; ille custos equorum esset, descendit. Et versis sibi inuicem dorsis ne agnoscerent̃ loquentes, Artalũ sic cõpellare cœpit. Tẽpus est inquã o puer vt de patria cogitem⁹. Hac igit̃ nocte dũ equos e pastu reduxeris, caue ne somno grauer[.] Sed vt a me vocat⁹ fueris iter si sapis nostrũ parabis. Ea forte nocte Leo generũ domini ad domũ redeũtẽ profecut⁹ vina porrexit. Cui ille ioco ait: dic o puer si valeas qua nocte ad patriã reuerti destinas? Ad quẽ Leo item iocãdo veritatẽ tñ effatus, hac inquit nocte si deus permiserit. Vtinã ait alter nec custodiãt famuli mei ne qđ de domo mea auferas. Necdũ itaq; prima noctis gete trãsacta Leo ad Artalũ properãs quęrit an habeat spathã. Quo negãte ille a capite domini sui scutũ simul cũ framea aufert: sciscitãtiq; domino respõdit se esse; velleq; Artalũ q tanq̃ ebrius gescebat suscitare: vt ad pastũ equos deducat. Illo vero nõ abnuẽte profectus est ad Artalũ ascẽsisq; equis raptisq; quibusdã vestibus siue ornamentis triduo ieiuni iter peragunt: venientesq; super Mosam dum a quibusdã detinerent̃, relictis equis super parmas fluuiũ trãsmearũt inuẽtaq; arbore pruni eius ablato fructu inter iter agendum eo se satiant. Porro viam ingressi Campaniæ nocte quadam audiunt sonitum post terga currentium equorum. Tunc Leo ad puerum prosternamur inquit terræ ne videamur. Tunc post truncũ rubi se collocant: extractis tamẽ

B. Gregorius Lingonensis eps.

Art. industriã serui.

gladiis: vt si necesse foret, his se defensarent. Equites vero eo loco cōstiterunt spectātes donec equi vrina se leuarent. Dixitqꝫ alter ad alterum: veni: quia fugiunt hi detestabiles: verum si inuenirentur: vnum ex eis patibulo alium gladiorum ictib⁹ perderem. Erat autem qui hæc loquebatur dominus illorum. Qui motis equis cum socio recessit a loco. Illi vero eadem nocte Remos veniētes a presbytero Paulello per biduū recreati, ad beatum Gregorium sunt regressi. Attalus cum gaudio est susceptus: Leo cum vxore ac filiis libertati præmioqꝫ terræ donatus est.

De dolo in filios Chlodomiri. Cap. XII.

INterea Crothildis regina Parrhisius residēs filios Chlodomiri nepotes suos solerti nutriebat diligentia. Childebertus vero zelo ductus ꝙ videbat reginam super eos maternum declinasse animū: autumās deperire sibi quicquid materni affectus in illis transfundebatur, Clotharium excitat: vt e medio hominū tollendi causa adolescentes occasionē quærat. Dolosa adinuicem captantes cōsilia ad matrem dirigūt: qui memoratos iuuenes ab ea susceptos ad se perducerent: asserentes se velle debitam illis regni reddere portionē. Dolum regina nō preuidit: mandatoqꝫ filiorum paruit eo studiosius: quo adolescentulis bene esse gratulabatur cōsultū. Suscepit legatus iuuenes vt eos deduceret ad reges. Eo discedēte e vestigio aduenit alter forpices & gladium deferens. Quibus regina visis inquirit quid sibi ista velint: cui Veredarius sic inquit. Mandāt filii tui velis ne tuos nepotes tonderi, an gladio percuti delibera. Vnum enim eorū necesse est fieri. Quo illa audito alta trahens a pectore suspiria: ingemuit & ait. Nunc mihi bonum est cum filiis meis mori: mortua est pietas. Nunc profecto illud est tempus quo si omnes dent sua consilia, huic malo remedium inueniant nullum. Nouum hoc flagitii genus est quo patrui innocentium appetūt vitam nepotum. Doleo: fateor parricidas generasse me filios: qui non possent parcere parentibus. Sed de illis taceo: quos iusta allegatio maternæ calamitatis exosos fecerat. Verum in istis nullæ reperiuntur causæ offensionis nisi ꝙ i regno natis regisqꝫ filiis debita inuidetur portio paternę hæreditatis. Pereunt itaqꝫ ad dolorem mihi: ad fructum illis. At quęrat quis vt quid eos occidere velint? cognoscat quia ad præsens ipsis mors eorum proficiet. Miseram me quæ ad hos fructus foecunditatis sum reseruata: vt infelicia eis porrigerem vbera qui mihi chara nepotum auferrent pignora. Ego infantuli vestræ causa sum perditionis: quæ inconsyderatis persuasionibus patrem vestrum obieci periculis mortis. Satis infelix mater fueram auia volui esse solicitior. Videns mihi ætatem procedere: tentaui consulere post me nepotibus: atqꝫ vtinam consuluissem. Sed nunc eos mihi quidem eripit intolerabilis ęrumna quos magis magisqꝫ commendauerat natura & misericordia. Summe deus ne inter greges noxiorum deputes animas innocentium: nec eos sæua inferorum crucient supplicia: sed mūdo supernū iter carpētibus vestigio trāquilla æternę vitę succedāt habitacula. His dictis indignatiōe simul & cōpassiōe vox est intercepta loquētis. Verum vbi spiritum resumpsit: & quid ait aliud restat? Conditio mihi offertur, vtrum malim eos tonderi an gladio percuti. Sed vtcunqꝫ se res habeat nullatenus clericos fieri patiar. Hęc dixit putans ꝙ pietate flexi naturæ a tanto desisterent scelere. Quis enim ei nota esset Clotharii feritas nunq̄ tamen credere potuit ꝙ vsqꝫ ad parricidium perseueraret. At ille longe ab eius sententia aber-

Plāct⁹ Crothildis reginæ in nepotum nece.

Clotharii crudelitas. rans arreptum seniorẽ natu puerũ ad terram elisit:cultelloq; latus perfodiẽs vita priuauit.Quod cernẽs iunior ad Childebertum se cõtulit:& suffusus lachrymis specie miserabili patrui inhęrens vestigiis orare veniam,ac vt animum sibi regis Clotharii cõciliatum redderet obsecrare.Motus ille miseratione fratrem deprecabatur:vt naturę contemplatione molliret iram:nepotiq; parceret:supra iram constituens ius naturæ. Promittebat etiam se pro huius rei vicissitudine beneficium quod ipse vellet recompensare.Cui frater, dũ tu(inquit)hui⁹ facti minister existas:vt quid misereri te velle simulas.Quin potius puerum a te expelle,aut pro eo morere. Veritus Childebertus verba fratris:nec ei⁹ valens imo nolens cõtraire voluntati puerũ a se repulit:quẽ Clothari⁹ eo quo fratrẽ ei⁹ interemit modo. Reliquus q̃ superérat e fratrib⁹ vitę poti⁹ ac saluti q̃ regno intentus: prõpta fidissimorũ sibi famulorũ ope vsus fuga se exemit piculo.ei nomẽ Clodoaldo.Qui postea clericus factus,pſbyterq; ordinat⁹,digne est cõuersatus:& finẽ vitę sortit⁹ Nouigẽto villa territorii Parthisiacæ vrbis sepultus multis miraculorũ signis cœlo se viuere declarat.Clothari⁹ autem nutritiis puerorum pari modo neci traditis ascenso equo ab eo recessit loco vna cũ suis. Tunc Crothildis regina ablata nepotũ corpuscula condiens aromatibus in basilica sancti Petri fecit humare. Theodericus autem Theodeberto filio suo despõdit vxorem vocabulo Wisegardam filiam Waconis regis Longobardorum.

De Longobardorum origine & gestis. Cap.XIII.

Hic locus nos admonet intermissa paululũ cœptæ rei serie exordiũ nos huius pandere gentis:& preterita retro tẽpora retractando repetere:maxime cũ pręclara quędã Francorũ gesta in historia cõtineant Longobardorũ.Heruli igit̃ qui & Longobardi ab insula Germaniæ quæ Scandinauia dicitur egressi,Ibore ac Aione ducibus, Scãdinauia regionẽ quæ Scoringa dicit̃ quasi habitaturi sunt ingressi.De qua propter victus penuriã exire compulsi transierunt in Maurigam. Vnde progressi habitauerũt in Golanda:mortuisq; ducib⁹ regem sibi Agelmundũ filiũ Aionis ducis statuerũt q̃ per triginta trium curricula annorũ illis præfuit.Cui successit Lamissio Lamissioni quoq; Lethii:post Lethii regnauit Hildehoc. Quo defũcto quintus Gudehoc regnũ suscepit. Deinde post pugnã quã inter Odoacrẽ & Pheletheũ fuisse superiori cõmemorauimus libello:profecti Longobardi de Golanda peruenerũt i Rugiland quę latine Rugorũ patria dicit̃.Nã land lingua Germanorũ patria dicit̃ verbo latinorũ.Exẽpto aũt humanis reb⁹ Gudehoc successit ei⁹ fili⁹ Claffo.Decedẽte quoq; Claffone Tato regnũ tenuit.Quo tpe Longobardi relicta Rugorũ patria venerũt in cãpos patentes q̃ sermone barbarico felth appellant̃: mãserũtq; ibi.Quo dũ demorant̃ Radulphus rex Herulorũ fœdus qđ cũ Tatone pepigerat irrũpẽs eo q; cõpererat fratrẽ suũ germanũ a filia Tatonis nefandissime interemptũ,bellũ ei intulit.Sed ipse cũ suis a Longobardis superatus vita pariter & regno est priuatus. Tãta aũt cõsternatio ac vt veri⁹ dicã mẽtiũ alienatio ei⁹ iuasit exercitũ: vt viri des segetes,lini cãpos,flumina crederẽt:dũq; brachia ac si nataturi extenderẽt a superuenientibus sine difficultate cędebantur hostibus.Irruit autem super Tatonem Wacho filius fratris sui:interfectoq; eo regnum ipse iam octauus super Longobardos tenuit.Huius filiam vt prędictum est Theodericus filio suo Theodeberto despondit. Quam ille post mortem patris relinquens Deutheriam Romani generis fœminam hac de causa duxit vxorem.Dum Gothi post mortem Clodouei multa de his quæ ipse eis abstulerat, peruasissent: Theodericus Theodebertum filium suum

ad ea recuperanda direxit: qui ad vrbem Bituricā accedens, legatos ad castrum Caprariam vt ciues sibi aperiant dirigit. Deutheria vero mulier nobilis & sapiens cuiꝰ vir ad prædictā vrbē propter hostilem transierat incursum, Theodeberto mandauit ꝙ veniens cum pace susciperetur. Quo aduentante illa ei obuiam est progressa. Cuius specie rex captus suo eam coniunxit stratu.

De Theoderico & Theodeberto. Cap.XIIII.

IN illis diebus Theodericus Siginaldū parentē suum occidens gladio, clam mādauit Theodeberto vt filiū eius qui vna cū eo ierat interimeret. Sed ille eo ꝙ illū de sacro fonte leuasset, ostensis paternis literis fugā suasit donec post mortē patris ipso regnante ad eū reuerteret. Qui fugiēs apud Latiū latuit. Post nunciat Theodeberto patrem grauiter ęgrotare. Qui postpositis cæteris rebus eo tendit Deutheria Aruerni relicta.

THeodericus aūt cū iam viginti quatuor annis regnū tenuisset, vita decedēs Theodeberto filio sedem sui reliquit regni. Qui mansuetus cunctisqꝫ modestus, iustitiæ quoqꝫ cultor fuit egregius. Consurgentes vero Childebertus atqꝫ Clotharius eum regno pellere conati sunt. Quos ille demulcens regnū sagaciter recepit, missoqꝫ nuntio Deutheriā ab Aruerno euocās sibi eā in matrimoniū copulauit. Cernēs Childebertus ꝙ eū vi sibi subdere nequiret amicitia sibi necti cōmodius duxit: accersitumqꝫ triplicibus ex omni supellectili sua ornamentis donauit.

Theodebertus regnat.

GInaldus autem Siginaldi filius audiēs Theodebertum loco patris regnare ad eum rediit. Quem rex deosculans cunctas ei paternas restituit hęreditates: data ei tertia ex omnibus quæ a patruo acceperat muneribus parte. Verum Deutheria cernens filiam suā quā ex priori susceperat viro valde adultā: verita ne a rege cōcupisceretur: vehiculo impositā indomitisqꝫ bobꝰ tractā apud Viridunum de ponte in Mosam pręcipitari iussit. Erat porro Theodebertus rex egregie moratus: agnoscens vero ꝙ Deutheria suam vt prædictum est interemisset filiam, repudiata ipsa Wisegardam sibi sociauit.

Ginaldo restituuntur res.

Deutheriæ crudelitas in filiam.

De Belisarii reliquis successibus. Cap.XV.

POrro Belisarius post inclytū quē de Wādalis vt supra diximꝰ apd Cōstantinopolim egit triumphū, intimus amicoꝝ Iustiniani principis habebatur. Et astipulante prioris societatis prerogatiua cū inter primos secretorū arbitros ipse primꝰ accerseretur: multorū cōtra se inuidorū excitauit corda. Qui dolētes vberiore illū pollere potētia, sibiqꝫ deputātes officere in quo ille pficeret, quasi salutis Cęsaris solliciti crebro ei denuntiabāt ab insidiis Belisarii fore cauendū. Quē nisi ipsi simulatiōe fidelioris cōsilii reuocauissēt, iādudū Belisarii gladio iterfectū Iustinianū: regnūqꝫ indigno hęredi vacuefactū. His atqꝫ hmōi regioꝝ satellitū seu etiā primorū palatii sermonibꝰ Augustꝰ p iuidiā paulatim accēdebatur. Et suspectā habēs Belisarii potētiā patriciatus ei iterdixit curā. Qui publicis expeditꝰ actionibꝰ securā deliberās in reliquū agere vitā priuatas incolebat ędes. Sed qa difficile est in pspe ris iuidia carere iteꝝ zelus iteꝝ orta īsimulatio: qa vltra ꝙ priuatis mos ē sese agebat Duodecim nāqꝫ milibꝰ pueroꝝ vallatꝰ quocūqꝫ eūdū foret pgrediebatur. Fuere nōnulli q vitā quoqꝫ ipsā ereptū ei ire vellēt. Verꝫ cū ipatoris mētē ad suā negrēt iflectere sniam nihilominꝰ ipm dignitate regia priuare moliti sūt: opportunāqꝫ nacti occasionē pcedentem ad circi spectaculū principē priuata detētū custodia corona spoliāt simulqꝫ

Iustiniano insignia imperatoria adimuntur

& ciuitatē muniuit. Tunc recolligēs Vuitigis multitudinem Gothorum, vno anno ita obsedit vrbem Romam: vt nulli esset facultas egrediēdi vel ingrediendi. Verum intra ciuitatem fame opprimente populum adeo vt aqua vęnundaretur pretio, pugnę tum maximę fiebant a Belisario defendente Romanos vel ciuitatem aduersus Gothos: quos etiam Rauennam fuga petere postmodum compulit. Vuitigis Romam obsidet.

De Vigilii diaconi conatibus. Cap.XVII.

TVnc temporis Vigilius diacon⁹ qui apud Cōstantinopolim erat apocrisarius, animaduertit displicere Augusto & augustæ damnationē Antimi patriarchæ Cōstantinopolitani: & volēs sibi apđ dominos rerum parare gratiam persuasit Augustæ, vt mitteret ad Siluerium pontificem literas hoc modo scriptas. Aut ad nos inquit ne pigriteris venire aut certe scriptis tuis reuoca Antimum in locum suum. Quibus beatus Siluerius perlectis ingemuit: & in hęc verba imperatrici rescripsit. Licet hæc causa finē temporali meæ inferat vitæ: ego tamen Augusta domina rem hanc nunq̄ faciam vt reuocem hominem in damnata perfidia permanentem. Hac de re indignata Augusta, mittit Vigilium ad Belisarium præcipiens, vt inuenta occasione Siluerium in exilium ageret: Vigiliumq̧ pontificem constitueret: qui se reuocaturum Antimum repromiserat. Huius pręcepti tenorem suscipiens Belisarius. Ego inquit voluntati principum contraire non audēs licet inuitus iussionē adimpleo: sed huius machinator sceleris iram non effugiet iudicis cuncta cernentis. Subornatis itaq̧ testibus qui dicerent dominum papam Gothis ciuitatem simulq̧ patriciū tradere voluisse iussus est præsentare se ad audientiam in palatium principis. Et ingredientem cum solo Vigilio Antonina patricia sic alloquitur. Dic domine Siluerí quid fecimus, vt nos tradere in manus Gothorum velles! Adhuc ea loquente ingressus Ioannes subdiaconus regionarius primæ sedis tulit pallium de collo eius: induitq̧ veste monastica. Qui apud Pontiam insulam ni exiliū relegatus inibi confessor vita decessit. Vigilius vero in pontificali sede resedit. Iterato Belisarius cum Vuitige rege Gothorum dimicans exercitum eius maxima cęde labefactauit: ipsumq̧ captū Cōstantinopolim triūphās perduxit. B. Silueri⁹ Pon. Max. in exilium mittitur.

De Childeberto rege & beato Germano episcopo. Cap.XVIII.

VErum Childebertus rex Francorum ascito in auxilium Theodeberto Theoderici filio nepote suo aduersus Clotharium fratrem suum pugnaturus ire disposuit: nūtius ad Crothildem matrē supradictorum properat regum: quæ tunc Parrhisius morabatur asserens vtrosq̧ fratres germanos in mutuam perniciem exercitus adunare multitudinem. Quo comperto mater filiorum condolens nequitię materni affectus prēstricta necessitudine ad sepulchrum sancti Martini ꝓperat: & lachrymarū effundēs flumina orationē fudit ad dn̄m in hęc verba. O bone (inq̄t) Iesu qui discordes elementorū cursus fœdere sancto cōsocias: tu fratres malo discordię temerātes iura naturę in vnitatem pacis redire concede. nec mihi obsit q̄d tales genui vel etiam educaui: qui ignorent fratres: & affectus nesciant propinquorum. interimerint patruos: iugulauerint nepotes non tamen eo vsq̧ fore processuros existimaui vt q̧ nati sunt obliuiscerent. Tu modo omnipotens pater qui naturæ auctor atq̧ arbiter es: honestum inter germanos compone pactum: tu perturbatores pacis potentiæ tuæ virtute deterre. Has illā preces pro natorū salute fundentē audiuit omnipotēs: cœliq̧ a parte serena

intonuit. Nam Clotharius periculosum ratus aduersum duorum potētum regum
copias prælio decernere cōfugiū in Aurelianēsi pago in loco qui Cōbros dicitur fecit
donec aut animus erga se fratrum tranquillior, aut sibi ad resistendum virtus nume
rosiore suorum manu qui iam iamq; affuturi credebantur, esset paratior. Maior au
tem spes eius in Christi domini virtute consistebat. Cum ecce subito in loco quo ad-
uersarii castra fixerant matutino sub tempore audita sunt tonitrua mugire: imbres
ruere: fulgura vero per procellas deiecta tentoria rupere: equosq; eorum in diuersa
egerunt. Porro militaris manus solis contra violentiam imbrium contecta clypeis
misericordiam domini efflagitatura humi prosternit: vtq; moderatiori q̃ mereban
tur vindictę poena feriren̄t exorant. Quodq; admirabilisꝰ est in castris Clotharii nec
spiritus flauit venti, nec pluuiæ cecidit gutta, nec vlla prorsus coruscationis appa-
ruerunt signa. Tum demum qui venerant exterminatum legatos miserunt ad Clo
tharium qui pacem peterent foedusq; perpetuum inirent. Quod ille volens conces-
sit: & ex vtriusq; exercitus consensu vtrinq; discessum. Ita precibus deo deuotissimę
mulieris matris videlicet suæ ab imminenti piaculo simul & interitu fratres erepti
immane facinus quod mente conceperant explere permissi non sunt. Fuere plęriq; lę
ti: quibus placebat concordia germanitatis.

Beati Germani visio.

HIs diebus beatus Germanus positus sopore inspicit a quodā sene claues sibi
portę Parrhisiacæ porrigi: & interrogās qd hoc fieret, accepit respōsum vt
saluas eas faceret. At post ciuitatis eius episcopo nomine Eusebio decedēte
dum præcellentissimo regi Childeberto occurrisset in eius electione: mox effectum
illa vox promeruit: & episcopatus sortitus est gradum dignitatis.

De reliquis Childeberti gestis. Cap. XIX.

CHildebertus autem rex qui anterioribus vt superius declaratū est
annis Hispaniā ingressus Toletum vrbem ceperat: Clothariū fra-
trem suum cum quo foedus firmauerat, sollicitauit in adiumētum
sui: quo eius frętus societate eandem prouinciam sibi subacturus
aggrederetur. Quo cum valido exercitꝰ aduentante supplemēto
viribus coniunctis Cæsaraugustam vsq; accesserunt. A cuius vr
bis ingressu prohibiti obsidione adoriuntur. Et resistentibus oppi-
danis cum summa vi vtrinq; decernerēt: tandē Hispani ipsa obsidionis dispositione
& Francorū feroci perterriti animositate aīos a prælio reuocauerūt: ac tota mētis in
tentiōe ad Christi misericordiā implorādā cōuersi assumptis crucibꝰ cū letania mu
rū obambulātes circuire coeperūt. Qd reges cernētes aliqd maleficiū exercere suspi
cati sunt: captūq; quēdā ex rusticis sollicitius interrogāt cuiꝰ religionis habitato-
res ciuitatis essent: aut qd vrbē circūeundo ꝑcantationis agerēt. Quibꝰ ille ciues ait
Christiani sunt: nūc vt sui misereat̄ dn̄s exorant. Cui reges. Vade inquiūt dic episco
po vrbis vt ad nos nihil hęsitās veniat. Quē aduenientē Childebertꝰ taliter alloquit̄
Christianę inqt religiōis ac vniꝰ veri dei vos agnoscētes esse cultores ꝑcere vobis de
creuimꝰ si assensū nr̄ę petitioni tu q antistitis in hoc loco fungeris officio ꝓbēs, nobis
sancti Vincētii reliquias cōtuleris: q vt beatissimꝰ Germanꝰ Parrhisiacę nostrę vide
licet vrbis ep̄s nobis sępissime retulit, in hac vrbe vt multoꝝ syncerita s & signata ve
ritatis verba testan̄t eximiꝰ leuita enituit. Pōtifex nil moratꝰ eiusdē inclyti leuitę ac
martyris stolā & tunicā regibꝰ offert. Quā illi cōdigno honore suscipiētes obsidionē
iuxta ꝓmissum soluūt. Et deuastata oī ꝓuincia cū spoliis & ingēti ꝑda natiuum repe
tūt solū.

De Gothorū regū a suis nece: & Childeberti Frācoꝝ regis gestis. Ca. XX.

POst Amalricum autem Theodorus Hiſpanias tenuit. Quo inter
fecto Theudegilus ſucceſſit. Hic dum inter cœnandum alacritate
vltra ſolitũ vtitur, extinctis cęreis a ſuis occiditur, & Agila regnũ
arripuit. Gothi vero iam olim vitium hoc in cõſuetudinem ver-
tere: vt dum ei rex proprius diſplicuerit a ſuis interimatur. Verũ
Childebertus acceptam beati Vincentii ſtolam Parrhiſius defert.
ædificatamq; ſolo tenus ſecundum beatiſſimi Germani diſpoſitionem baſilicam no
mini eiuſdem ſancti Leuitę ac martyris dedicari fecit: in qua nõ minimam vaſorum
partem q̃ eum a Toleto aſportaſſe ſupra memorauimus, cum capſis euangelioꝝ, cru
ces quoq; mirifici operis aliaq; deuotus excellentiſſima contulit munera. Quã eccle
ſiam quomodo & quo inſtinctu eam ędificare cœperit eius pragmaticũ ita deſignat.
CHILDEBERTVS REX FRANCORVM VIR ILLVSTRIS. Recolendũ no
bis eſt & perpenſandum vtilius: q; ii qui templa domini noſtri Ieſu Chriſti ædificaue
rint & pro requie animarum ſuarum ibidem tribuerunt: vel ĩ alimoniã pauperũ ali
quid dederint & voluntatem dei adimpleuerint: in ęterna requie ſine dubio apd̃ de
um mercedem recipere merentur.

Theodor⁹
Theudegi-
lus.
Agila.
Vĩcẽtii ſan
cti ſtola.
Edificatio
tẽpli ſancti
Vincẽtii.

EGo Childebertus rex vna cum conſenſu & voluntate Francorum & neu-
ſtraſiorum & exhortatione ſanctiſſimi Germani Parrhiſiorum vrbis ponti
ficis vel cõſenſu epiſcopoꝝ cœpi cõſtruere tẽplũ ĩ vrbe Parrhiſiaca ꝓpe mu
ros ciuitatis ĩ terra q̃ aſpicit ad fiſcũ noſtrũ Iſciacẽſem ĩ loco q appellat̃ locotitio ĩ ho
norẽ ſancti Vincẽtii martyris: cui⁹ reliquias ex Hiſpania aſportauim⁹ ſeu & ſanctę
crucis & ſancti Stephani & ſancti Ferreoli & ſancti Iuliani & beatiſſimi ſancti Geor-
gii & ſancti Geruaſii Prothaſii Nazarii & Celſi pueri quorum reliquiæ ibi ſunt con
ſecratę, ꝑpterea in honorẽ dominorũ ſanctorũ concedimus nos fiſcum largitatis no
ſtræ qui vocatur iſciacus qui eſt in pago Parrhiſiorum prope alueum Sequanę vna
cum omnibus quæ ibi aſpiciunt cum manſis & commanentibus meis agris territo-
riis vineis ſyluis pratis ſeruis inquilinis libertis miniſterialib⁹ præter illos quos nos
ingenuos eſſe ꝑcipimus cum omnibus appendentiis ſuis q̃ ibi aſpiciũt cum omnib⁹
adiacentiis: cum oĩb⁹ quæ nobis deſeruiunt tam in aquis q̃ in inſulis: cũ molendinis
inter portam ciuitatis & turrim poſitis, cum inſulis quę ad ipſum fiſcum adiacẽt cũ
piſcatoria quæ appellat̃ Veuna: cum piſcatoriis omnibus quæ ſunt in ipſo alueo Se
quanę: ſumuntq; initiũ a ponte ciuitatis & ſortiũtur finem vbi alueolus Sauara ve
niens ꝑcipitat ſe in flumen. Has omnes piſcationes quæ ſunt & fieri poſſunt ĩ vtraq;
parte fluminis ſicut nos tenemus & noſtra foreſtis eſt, tradimus ad ipſum locum vt
habeant ibidem deo ſeruiẽtes victum quotidianum per ſuccedẽtia tempora. Dam⁹
autem hanc poteſtatẽ: vt cuiuſcunq; poteſtatis littora fuerint vtriuſq; partis flumi
nis: teneant vnã ꝑticam terrę legalem ſicut mos eſt ad ducẽdas naues & reducendas
ad mittenda retia & reducenda abſq; vlla refragatione vel contradictione ſeu iudi-
ciaria contẽtione. De argumentis vero per quæ aues poſſunt capi ſup aquam, præci
pimus: vt nulla potẽs pſona inquietare audeat famulos dei: ſed omnia ſecure teneãt
poſſideant per infinitas temporum ſucceſſiones: & cum artis & caſis infra Parrhiſi⁹
ciuitatẽ cum terra & vinea: & oratoriũ in honore ſancti Andeoli martyris quem de
Helario & Ceraunio dato pretio comparauimus: & cum omnibus q̃cunq; in ea no-
bis deſeruiunt pro requie aĩæ meę: quando deus de hac clariſſima luce dederit diſceſ
ſum. Ipſe fiſcus qui vocatur iſciacus cum omnibus quę ibi aſpiciunt die ad ipſum tẽ

Childeber-
ti pragma-
ticum.

plum domini qđ nos ędificamus deseruiat & ad omnia q̃ illi sunt opus tam ad lumē
q̃ in dei nomine ad stipendia seruorum dei quos ibi instituimꝰ: seu ad ipsos rectores
qui ipsos regere hñt omnino ibi transoluāt & per longa annoꝝ spacia ad ipsum tem
plū dñi absq; contradictione vel refragatione aut iudiciaria contentione inspecta ipa
ꝓceptiōe omni tēpore proficiat in augmētū. Et vt hęc ꝓceptio cessionis nostræ futu
ris temporibus firmior habeatur deo auxiliāte vel per omnia tempora inuiolabiliter
conseruet: manibus propriis vel nřis signaculis infra decreuimꝰ roborare. Datū qđ
fecit mense decembri die sexto anno quadragesimo octauo postq̃ Childebertus rex
regnare cœpit.

AEdificata igiť & multis ꝑdiis & ornamētis ditata ecclesia abbatē inibi con
stituit Autharium noīe magnę nobilitatis virum qui ꝑesset ibi deo famulā
tibus. Nūc igiť ad ordinē reuertamur historiæ.

De Theodeberti in Italiā expeditione. Cap. XXI.

CHildeberto itaq; cū fr̄e Clothario Hispanię ptes aggrediēte Theo
debertus Theoderici regis filiꝰ memoratorū nepos regum in Ita-
liā cū maxīo suoꝝ equitatu contendit. Eāq; ab alpibus vsq; ad ma
ritimoꝝ confinia locoꝝ ꝑuagatus tributariā effecit: & ad propria
reditum maturans Bucellenū ducem ad ꝑuadendā Siciliam & re
liq̃ Italię finitīa reliq̃t. Qui Tirrheno mari trāsfretato siciliā ma-
xima ex pte subegit: castraq; vł vrbes Italię ꝑuadēs ex subiugatarū
ꝑda nationū xenia regi Theodeberto mittebat. ¶ De sancto Benedicto. Cap. XXII.

HVius principis temporibꝰ a Cenomānica vrbe legati ad castrum
cassinū ꝓfecti beatissimū patrē Benedictū post eremiticam vt ꝓ-
misimus vitam in illo sancto degentē cœnobio oīgena poposcerūt
ꝓce vt fratres in monastica ꝓbatos conuersatione ad occidentales
dirigeret ptes: a quibꝰ leui iugo regulę illis ab ipso traditę gallica-
na subdereť ceruicositas. Qui gratulāti aīo dilectū suū discipulū
Maurū ad has nostras direxit ptes. Eiq; sanctissimum sui obitus ꝑ
dixit imminere diē: euidentissime designās eo sua sacratissima trāsferenda fore mē-
bra quo charitatis vinculo sibi vnitū mittebat alumnū. Inclytꝰ ergo dñi leuita Mau
rus iter ad Gallias agens dū in pagū deuenisset Altissiodorensem die qua dñicę cœ
nę ex more in terris celebrabať sacra solēnitas ad monasteriū Sancti Romani nutritii
quōdā patris Benedicti diuertit. Cuiꝰ grata uita collocutiōe laborē longinq̃ alleuās
itineris ei in ꝓximo esse denuntiauit diē quo beatus pater cæleste gaudens scāderet
ad patriā. Et ecce nocte illa q̃ sanctū ꝓcedebat diē sabbati quo vigilia resurrectiōis co
litur Christi, scilicet. XII. Kal. aprilis, subito rapťꝰ in spiritu vidit viā palliis stratam

Visio S. Mauri ī obitu diui Benedicti.

ac innumeris choruscā lāpadibus ab eius cella ad cęlū vsq; ptendere. Q̃q; eo trami-
te dilectus dño cęlū Benedictꝰ scāderet angelū sibi dicētē audiuit. Et ad se reuersus
lachrymas votiuę indices visionis effundens q̃ sibi reuelata fuerāt sancto Rōano ape
ruit: ac participē cęlestis eū faciens gaudii, sanctū cum eo exultās celebrauit pascha.
Gloriosus etenī in sanctis deus assidue sibi placitos mirificans famulos huic egregio
patri excellentius cęteris iure ꝓbuit iter ad se ꝑueniendi: q in cōualle positus lachry

Laus diui Benedicti.

marū ascensiones virtutum suo in corde disposuerat: scalā Iacob per quam ascendē
tes angeli mōstrati sunt suis proponens sectandam sequacibus. In cuius aūt vt pace
omnium loquar sanctorum, non dicam martyris verum & apostoli transitu tam in
numeris tamq; diuini fulgoris splendens apparuit via luminaribus vestibusq;

ornata nuptialibus. Neq; em̃ in eo calle texile credendum est apparuisse palliũ: quo æternæ incorruptionis migrabatur ad regnũ. Nihil porro mirandum hunc diuinæ latorē legis hanc in assumptione spiritus promeruisse gloriam: qui corruptibilis ad huc circũamictus tegmine carnis tantis effulsit miraculorum signis: vt nisi vir toto venerabilis orbe papa videlicet Gregorius eius esset vitę relator simulq; assertor exi mius: profecto ab infidelibus tam mirandis derogaretur actibus. Verum vt præ tereã q̃ adhuc puerulus eremum petiit intrepidus: quodam vt quidam ꝓpter ip̃m ait sapiens, nec Martinus toto nominatus in orbe fecisse dignoscitur: illud certe non omittendum: quia post multiplicia charismatum dona ab omnipotēte sibi concessa tribus ammirandis nec sæculo antea cognitis resplenduit miraculis. In eo namq; q̃ solo intuitu ligati soluit vincula rustici: q̃q; sub momento quasi sub sol' radio vniuersus ante conspectum eius collectus est mundus: siue q̃ strata palliis ac innumeris corusca lampadibus via ad polorum subuectus est alta: neminem illi puto conferendum sanctorũ. Magna porro nobis si dissimulare nolumus indicta probitatis ē necessitas: quib⁹ donatum est tãtum ac talem in p̃ntiarum habere patronum: vt ab illius nunq̃ pro posse magisterio discedentes quæ audiuimus ab illo & mentis oculis vidimus in illo sectemur: aderit pro certo nobis: vtq; quondam corporales rustici nexus, sic nostroꝝ soluet ligamina peccaminũ: & quorum in contēplatione toti⁹ orbis creditur elegisse domicilia: eorum si deuote illi adhęreant animas sua sequentes vestigia cum magno diuini luminis splendore ĩ æterna deducet habitacula. Hui⁹ sa ne patris vitam vt p̃dictũ est beat⁹ scripsit papa Gregorius: cui⁹ flores eloquii in sancta vniuersali ecclesia velut aurum refulgēt. Sed Odo venerabilis abbas hui⁹ Floria censis monasterii in quo sæpe nominandus corpore requiescit pater Benedictus, ipsius memoriam in quodam sermone mirificis extollit laudibus. Nos vero pro amore tanti patroni nostri his p̃libatis ad historiam recurramus.

De Belisarii reliquis gestis & nece. Cap.XXIII.

Belisarius igitur qui iam secundo ad Africam transiens Vultharith Wandalorum regem rebellionis insimulatum sub dolo pacis interemerat: residuoq; Wandalorum reipublicæ iugo substraxerat: auditoq; Franci Italiam infestarent Romam redire maturato contendit. Et ciuitati appropinquans cum magna omnium vtriusq; sexus lætitia susceptus, obtulit beato Petro per man⁹ papæ Vigilii auream crucem centum librarum p̃tiosissimis gēmis exornatam: in qua suas descripserat victorias. Indeq; ad bellum retract⁹ Frãcorum dum paucitatem gentis contemnit virtutemq; ignorat, paucis & ipse assumptis pugnam non dubitauit committere. Sed Romanis pro salute & libertate, Francis pro adipiscenda gloria certamen erat. Et quia eo se gloriosiorem sperabãt reportare triũphum si totius orbis victores Romanos vicissent: mori poti⁹ q̃ loco cedere elegerãt. Inito itaq; ꝑlio dum neutra acies alteri cederet, tãdem Romani salutem pro q̃ aliquã diu substiterant deperire sibi intelligentes dum fortissimos quosq; suorum bello oppetere cernerēt, paulatim se certamini subtrahere cœperũt: ita vir strenuissimus Belisarius a suis desertus ab hostibus circunuentus nequicq; fortiter faciens extinctus est. Et qui multarum sub triumpho gentium captiuos adduxerat reges a duce non dicam imperatoris aut regis, verum tetrarchę Francorum victus vita cum noīe sui priuatus est gloria.

Crux aurea oblata B.Petro a Belisario.

Pugna Belisarii cum Francis.

De B.Gregorio Lingoneñ. & castro Diuionensi. Cap.XXIIII.

Castrū Diuionēse.

ERat tunc temporis beatus Gregorius Lingonicę vrbis presul summus. Sed q̄a huius pontificis meminimus dignum est vt situm Diuionēsis castri vbi maxime norabať pandam⁹. Est deniq; illud castrum in campi planicie muris firmissimis circundatū: turribus trigintatrib⁹ honestatū: terras hn̄s fertiles per quas a meridie Oscar⁹ haud procul a muro fluit piscib⁹ diues ab aquilone alter fluuius per portā ingreditur ac sub pōte decurrens p̄q; aliam portam egrediens molendinos summa vertit velocitate. Murus ad viginti pedes quadratis ędificatus lapidibus desuper minores suppositos habens lapides in altitudinem pedibus .xxx. in latitudinem .xv. porrigitur. Portę ibi quatuor a quatuor plagis cæli. Q̄d cum tantę sit magnitudinis cur vrbis vocabulo caruerit mirum habetur. hoc quidē ab Aureliano iperatore cōstructum antiquitas asseruit.

De Crothildis obitu: & beati Germani meritis & Clotharii progenie. Cap. XXV.

INterea bonæ memoriæ regina Crothildis vxor Clodouei quōdā magni regis, piis dum aduixit intenta operibus apud vrbem positam Turonicam migrauit ad dn̄m plena dierum. Cuius corpus a filiis ipsius Childeberto ac Clothario regibus cum magno psallentium choro exinde sublatum Parrhisiu sq; delatum in sacrario basilicæ sancti Petri iuxta lat⁹ viri sui est sepultum. In eadem etiam orationis domo beata Genouefa humata quiescit.

TVnc temporis beatissim⁹ Germanus Theodeberto Austrasiorum regi p̄ villis Augustidunēsis ecclesię Cabillone occurrit: memorq; sancti Simphoriani in ingressu palatii ita spiritu dei in se redundante pie locut⁹ est: vt añ rex annueret q̄ verba petitor explicaret. Cui & ore prophetico finē dixit de transitu. Nā paucis interim diebus dū Remis remearet rex, extrema forte febri valida vexat⁹; defecit āno regni sui .xiii. q̄si sancti viri sermo dict⁹ fuisset ab angelo. Hic exorāte Desiderato Viridunēsi ep̄o ciuib⁹ eiusdē vrbis octo milia solidor̄ q̄ ānuatim exīde ei⁹ inferebanť thesauris largissima benignitate ad restaurationē cōcessit ciuitatis. Fuit idē rex egregie morat⁹ eloquioq; affabilis. Qui beatissimū Maurū in quadā parte regni sui in Andegauēsi videlicet pago monasteriū construētem q̄d Glaunasolium antiquitus dictum est, mirifice coluit: p̄diaq; ingētia cum aliis regiæ munificentię donis per semetipsum ad eundem accedendo locum benignissime contribuit. Successit

Theodebaldus fit rex Austrasiorum.

q; ei Theodebaldus filius eius vir quidem deo deditus & seruos eius vnice diligens sed in suos crudelis. Cuius tempore stella ex aduerso veniens in lunam ingressa est. Tūc quoq; vuæ in arbore quæ sambucus diciť natę sunt: & flores ipsarum arborum quæ nigra proferre solent grana botros protulerunt. Grauis eo tēpore ac solito asperior hyems facta est: ita vt torrentes congelati peruium super se populis iter p̄berent aues quoq; rigore astrictæ vel fame absq; vllo hominum dolo immersę niuibus capiebātur. Hic accepit vxorem filiam Vnaconis regis Longobardorum Walderadā nomine suæ sororem nouercæ.

Clothari⁹ rex.

Qui cum per octo annorum curricula strenue susceptum gubernasset regnum, vita decedens principatum gentis quam regebat cū thesauris Clothario dereliquit habendum.

Clotharii progenies.

HVic vero Clothario fuerunt virilis ſexus filii ex diuerſis cõiugibus orti numero ſeptem & vna fœmina. De Ingũde quidẽ Gũtharius Childeric⁹ Cherebertus Guntrannus Sigebertus & Cloſinda filia. de Charagũde vero ſorore Ingundis habuit Chilpericum. Amore deniq; Ingũdis ductus Charagundem eius germanam ſibi in matrimoniũ copulauerat. de Gũſinde autẽ genuit Chrãnniũ. †wigundis

De odio Frãcorum in Parthenium. Cap.XXVI.

TVnc tẽporis Frãci Parthenium in palatio regis Theodeberti quõdam potentem qui eos tributi onere valde p̃ſſerat immenſis pſeq̃bantur odiis. Qui cum ſe cerneret non poſſe euadere duos rogat epiſcopos vt ſe Treueros deducant: ſeq̃uiẽtiſq; populi ſeditionẽ ſua p̃dicatione ſedent. Quo dũ vna cum eo eunt vna noctium cœpit p̃dictus vir dormiens voces emittere dicens. Heu heu ſuccurrite q̃ adeſtis. Expergefacti circũiacentes rogant quid eſſet! reſpondit ille vidiſſe ſe Auſanium quondam amicum ſuum ac Papianillam vxorẽ propriã quos olim zelo ductus occiderat, vocantes ſe ac vi compellentes & dicẽtes veni vt ante deum de iniuſta nece noſtra nobiſcum contendas. Tãdem venitur Treueros & epiſcopi turbatum populum ſua volebant oratione linire. Cum nequirent, Parthenium in eccleſiã ductum vni arcæ immiſerunt: ſternentes deſuper vela eccleſiæ: cũq; populus ſcrutata baſilica recederet frendens q̃ non inueniretur, vnus e turba exclamat. En inquiẽs arca vbi nõ eſt q̃ſit⁹ nr̃ aduerſari⁹: ſtatiq; e reſerata arca extrahit̃ ac lapidibus ad colũnã ligat⁹ p̃imit̃. Fuit vero in ſumẽdis cibis auid⁹. Sed q̃ ſumebat hauſto aloe ſtatim egerebat vt alia citi⁹ ſumere poſſet. ſtrepitũ quoq; vẽtris ĩ publico ſine vlla emittebat verecũdia.

Horridum Parthenii viſum.

Partheni⁹ interficit̃.

De Clotharii edicto & expeditiõe in Saxones. Cap.XXVII.

PRopoſuit aũt Clotharius edictũ vt cunctę eccleſiæ Galliarũ fiſco tertiam partem ſoluerent fructuum. Q̃d reſiſtente Iniurioſo pontifice in ipſo exordio tẽtamentorum caſſatum eſt.

POſt hæc idem rex in Saxones rectum iter direxit: qui aſſiduis excurſionibus Francorum deuaſtabant fines. Quibus ſuper Vniſerã fluuium bello ſubactis Thorigos quoq; eo q̃ Saxonibus auxilium tuliſſent depopulat⁹ eſt. Denuo Saxonibus rebellare parantibus Clothari⁹ aduerſus eos exercitum mouet. verum Saxones ſuperioris belli plaga humiliati per legatos commiſſorum poſtulantes indulgentiam, de cętero emẽdationẽ pollicẽtur: ſuarumq; rerum omniũ p̃tem mediã exceptis coniugibus ac liberis loco pignoris offerunt. Q̃d Franci deſpectui habentes p̃lium adoriundũ putarunt. Coacti Saxones manum conſerere: tanta in Frãcos ſtrage bacchati ſunt vt vix pauci Clothario regi ſupereſſent: ad fugę potius ſocietatem q̃ ad p̃liandi ſubſidium.

Francorũ ſtrages.

De Chrãnio & eius geſtis. Cap.XXVIII.

ERat præterea Clothario filius nomine Chrãnius corpore quidem elegans ſed mente leuis, dolis nulli verſutorum ſecundus: huic animus ĩquietus prompta audacia: cui pater vices ſuas per Aquitaniam commiſerat. Aſt illius effera vis animi eum vt regem agere nõ ſinebat. Tyrannica deniq; adactus crudelitate res aliorum rapinis diripiebat. Quapropter pater eum legatione directa ad ſe euocare curauit: vt inſolentiam quã timebat modeſta increpatione redargueret. Ille mandatis patris poſthabitis Parrhiſius ad Childebertum ſummo ſtudio contendit: ea propoſiti intentione vt ad genitorẽ nunq̃ rediret. Abducere vero ami

cos regios parētesq̧ festinabat: & pcipue Childebertū patris germanū quē etiam ī tm̄ ab eo alienum effecerat vt fratris vitam appeteret: Chrannio tactis sanctorum pignoribus sponte promittente q̄ patris ppetuus existeret hostis. Perpetratūq̧ foret facinꝰ magnum ac memorabile fratre in mortē fratris conspirante si deus non impedisset: & Childebertus matura morte nō oppetiisset. Composito namq̧ cum Childeberto foedere, Aquitaniā iterum repetit: oīa per quæ primum ierat subacturus. Post quem pater Saxonica occupatus expeditione ire nō valens Cherebertum ac Gūtrannū filios cū exercitu eo dirigit. Quē illi per aruernicū secuti territoriū ī Lemouico iā eoassecuto castra super montē nigrum constituerunt. Miserūtq̧ ad eum vt q̄ puaserat redderet: qđ dum ille se facere sponderet nec tamē faceret: ipsi contra eum pugnaturi aciē direxerunt. Quibus cū ille haud segnius obuiam iret, orta tempestate ab hoc sunt repssi facinore. Post hæc Chrannius p subintroductas personas fratribꝰ insinuari facit patrem bello oppetiisse Saxonico: illi pro vero dictum arbitrati Burgundiam citato repetunt calle. His abeuntibus Chrannius post eos iter dirigens capta Cabilonēsi vrbe ad castrum pperat Diuionense: vbi quidam clericorū curiosi quid Chrannio accideret sup altare tres posuerūt codices id est pphetarū, eplarū apli, ac euāgelioꝝ. Oratione ergo ad dn̄m facta apto pphetarū libro hūc primū repiere versiculū. Auferā maceriā eiꝰ & erit ī desolationē: p eo q̄ debuit facere vuā: fecit vero labruscā. Referato ēt apl'i codice hoc inuenerunt. Cum dixerint pax & securitas tunc repētinus eis veniet interitus. Dn̄s aūt ī euāgelio ait. Qui nō audit verba mea assimulabitur viro stulto q̄ ędificauit domū suā super arenam &c. Et hęc quidē de Chrannio ostensa sunt.

Art. prę notionis speciem.

De Childeberti post regni fraterni affectionē morte & epitaphio: deq̧ ædis Sancti Germani ad Parrhisios dedicatione. Cap. XXIX.

CHildebertꝰ vero ęstimās fratrem a Saxonibꝰ interfectū Remos accedens cuncta incendiis ac rapinis vastauit. Tunc duæ locustarꝝ acies per Aruernū ac Lemouicū in cāpū trāsiere Rōaniacū: vbi cōmisso inter se p̄lio magnū reliquere aceruum locustarū interfectarum. Coepta Chrāni celeri destituunt obitu Childeberti. Nā idē rex post diutinā regni functionē febre vexatus morit: ac Parrhisiꝰ in eccl'ia sancti Vincētii quā ipe fabricarat, a beatissimo Germano honorifice sepelitur. Eius regnum vel thesauri ad Clothariū redierunt.

Locustarū acies.

Francorum rector pclarus in agmine ductor
Cuius & Allobroges metuebant soluere leges:
Dacus & Aruernus: Britonum gens: Gotthus: Iberus:
Hic situs est dictus rex Childebertus honestus.
Concidit hanc aulam Vincenti nomine claram
Vir pietate cluens probitatis munere pollens:
Amplectens humiles prosternens mente rebelles:
Templa dei ditans gaudebat dona repensans
Milia mendicis solidorum dans & egenis
Gazarum cumulos sat agebat condere cęlo.

Epitaphiū regis Childeberti.

IGitur defuncto gloriosissimo rege Childeberto. XLIX. postq̄ regnare coeperat anno: nondum quidem dedicata vel consecrata Sancti Vincentii quā fabricauerat ecclesia, gloriosus Clotharius rex non dignum ducens

hoc fore procrastinandum conferens cum beatissimo Germano vnaque cum Vltrogotha regina pfati inclyti Childeberti vxore: necnon & cum Crothberga & Crothsinda eius affinibus: quatinus ipsa cum digno honore consecraretur a beatissimo Germano: & vt in die dedicationis ex rebus propriis ipsi ecclesiae dotē honorifice conferrent. Qđ & fecerunt & scripto suo corroborauerunt. Hinc igitur ad ordinē historię redeamus.

De Chrāni conatibus: & Clotharii clementia & pietate. Cap.XXX.

Estitutū se Chrān⁹ tanto parricidalis flagitii cōsorte animaduertens ad Conabū Britonum pricipem confugit: recidiuaque reparare bella tētabat. Cui nobilitas coniugis odiorum suppeditabat materiam: qꝫ pmineret prosapię claritudine. ei nomē Calte Vuillecario genita Aquitanię duce. Qui videlicet Vuillecari⁹ minis Clotharii territus quibus Chranno fauisse arguebatur tutelam basilicę sancti Martini expetiit: quā pridē & Austrabius alter dux expetierat. Persecutoribus q̄rentib⁹ eū exinde auellere nec valentibus admotis ignibus pariter cum ipsa orationis domo flammis est crematus: quā Clotharius sollerti industria venustiori donauit gratia: stannoque eius operuit tecta. Non dissimulandas autem filii arbitratus iniurias inde q̄ta potuit suorum manu Britanniā est ingressus. Occurrit autē ei Chrānus cum Conabo Britonū rege barbarorum agmen ductante. Vbi ad certamen vētum est: tētato vtrinque agmine vbi neque Chrānus pecunia cōductos deficere a fide vidit Britānos: neque Clotharius filiū erga se susceptā deposuisse odia: suosque ad belli paratos certamina: armis decernendum ęstimauerūt. Tūc Clotharius in īcerto belli positus lachrymis suffusus cōtra Christum exorat in hęc verba. Christe inquit deus qui occulta hominum solus agnoscis, pcibus nunc adesto meis iusti exercens examē iudicis. Etenim qꝫ nulli iusto maxime tibi omnium cognitori rerum veniabilis Chranni nequitia possit videri satis certus sum: ideoque naturalis oblitus gratiam pietatis hostili animo contra vitam insurrexit patris. Et qđ fraude machinatus occulte nequiuit efficere id nunc palam illato bello contendit explere: dūque vnius decrepiti senis accelerare q̄rit exitium non dubitauit morti exponere tantarū innumerositatem gentium. Et certe regnādi spem dederam cum viuēs tuęque ei Aquitaniae solicitudinem mandaueram. Sed morantem non passus est nec expectauit regnum nisi parricidio adipisceretur. Respice ergo dn̄e de coelo & iudica iuste illudque iudicium exerce qđ contra Absalon patri Dauid quondā infestissimum exercuisti. Non ego quidē Dauid sed tamen fide non degener. Credidit ille mūdi redēptorem venturū. Credo & ego venisse ęquique arbitrū saeculi iudicem futurū. His intētū pcibus audiuit oīpotens de⁹. Nam superior bello factus Britānos vsque ad refugia nauium quas ad hos vsus parauerāt, vt si aduersa bellorum forent eo se conferrent, psecutus maximam ex eis stragem dedit. Chrānus quoque ipse dum filias pariterque vxorē captiuitati subducere gestit ab exercitu captus patrique psentatus iussuque eius in cuiusdam paupercule casa super scānum extensus orarioque sugillatus ibidem cum coniuge ac filiabus igni est cōcremat⁹. Hoc modo iustę exsoluit poenas vltionis insidiator patris quam differri non oportebat. Condemnatus est sequestra pietate iudicio pris: qui se omni euacuauerat pietate. Periit quidem non optando patribus officio sed nō dissimulando. Cui ille parceret qui saluti paternae q̄tum in se fuit non pepercit. Hūc itaque improbitatis suae finem Chrānus inuenit. Chrāni exitus.

De Langobardorū regibus & Totila Gotho. Cap.XXXI.

C Lothario autem Francorum tenente principatum Longobardorũ genti Aldoinꝰ p̄erat qui nõ multo poſt tempore Lõgobardos in pã noniam deduxit. Gothis ãt ꝙ Italiam incolebant poſt Witigim. Ba tula qui & Totila dictus eſt p̄fuit. Qui ad beatiſſimum veniens pa trem Benedictum cuius ſupra meminimus ab eo & arguendo cõ monitus & commonendo a ſuæ crudelitatis immanitate eſt emol litus: cui idem vir domini qꝫ mare tranſiturus, Romam ingreſſu rus, ix. annis regnaturꝰ, decimo eſſet moriturus p̄dixit.

De Vigilii Papæ & Theodoræ Auguſtæ controuerſia. Cap. XXXII.

Vigilius ẽt ſanctæ Romanę p̄ſul eccleſię qui eo quo cõmemorauimꝰ modo in locum ſanctiſſimi ſubrogatus fuerat Siluerii legationem ſuſcepit Theodorę Auguſtę ſe hñtem in hũc modum. Veni & adĩ ple nobis q̄ prona volũtate ꝓmiſiſti de patre noſtro Anthimo & re uoca eũ in priſtini gradus honorem. Ad hoc reſcripſit Vigilius ab ſit dicens hoc a me domina Auguſta: prius locutus ſum male & in ſipiẽter: nunc autem nullo modo tibi conſentio vt reuocem homi nem hæreticum & anathematizatum. Quo audito Auguſta miſit Anthimũ ſcri bonem cum valida militum manu Romam præcipiens ei ac dicens. Vigilium inq̄t Romanũ pontificem noſtris ſanctionibus rebellem decernimus: vt naui impoſitum ad noſtrũ deduci facias conſpectum. Nec cuiuſlibet baſilica ſanctorum defenſionis ei ſit adiumentum excepta eccleſia principis apoſtolorum. Anthimus Romam ꝓfectꝰ. memoratum papã dum miſſarum ſolennia in oratorio ſanctæ Ciciliæ. x. Kal. Decẽ bris celebraret (Erat quippe dies feſtus ipſius ſacrę virginis) munera populo erogã tem tenuit. Nauiqꝫ impoſuit vt Cõſtãtinopolim deduceret. Quem populus Roma nus ꝓficiſcentem vſqꝫ ad nauim ꝓſecutus poſtulabat vt benedictionem illis daret. Qua tradita mota eſt nauis. Nõ defuere tamen quos iniuſta expulſio Siluerii ĩ odiũ ipſius excitaret. Hi lapides poſt illum vel q̄libet telorum genera ſors obtulerat iaciẽ tes in hunc modum ei conuiciabantur: fames tua tecum: mortalitas tua tecum: ma la intuliſti Romanis, mala reperias quo vadis. Aliqui ſane ex fautoribus ipſius comi tatui eius adhęſerunt. Qui per Siciliam iter faciens in ciuitate Cathinẽſi quoſdã ad ſacros ꝓmouit ordines: quibus tuendę Romanæ eccleſiæ delegauit curam. Ipſe naui gio Conſtantinopolim vſqꝫ deuectus ab ĩperatore & clero vrbis honorifice ſuſceptꝰ per bienniũ inibi eſt detentus. Imperatore cõmunionem Anthimi ab eo exigente: cautionemqꝫ manus eius qua id ſe facturum ſpoponderat oſtendente: ad hoc vſqꝫ al tercatio ꝓceſſit: vt diceret papa Vigilius. Ego quidem ad clementiſſimos reipubli cæ moderatores Iuſtinianũ eiqꝫ coniunctã ęſtimaui me veniſſe Theodoram: ſed Dio cletiano ac Eleutheria moribꝰ repperi crudeliores. Verum quia Chriſtus me vobis ꝓ cõmiſſis adiudicauit peccatis, patiar quicq̄d ẽ miſerrimum: dum vos iuſſeritis q̄c quid eſt immaniſſimũ. Haud eñ rependitur meritis meis cõgrua viciſſitudo dum maiora his mea mereãtur facinora. Matura vltio flagitii ſubeſt: & digno conuenior expulſiõis Siluerii p̄tio. Neqꝫ porro dei oculum tam impii machinator ſceleris p̄teri re poteram. Et quidam familiarium principis prope adſtans alapam in faciem ponti ficis dedit dicens. Homicida neſcis cui loqueris! An putas ignorare nos dediſſe te ala pam notario tuo qui & cõtinuo cecidit exanimis: & filium viduę Haſterium, cui ne ptem tuam dederas Vigiliã, iuſſu tuo fuſtibꝰ vſqꝫ ad ſup̄mum labefactum exitium papamqꝫ Siluerium factiõe tua exulẽ factũ. Quo ille audito ꝑtimuit: ſoliqꝫ deo ſpem

suam committēs in basilicā sanctę Eufemiæ confugit tenuitq; columnam altaris. A qua auulsus fune colla ligatus p totam circūduci vrbem iubetur: atq; ad vesperā er gastulo claudi: vbi modicū qd panis & aquę ei quotidie tribuebat. Postmodum sug gerente Narsete Romanarū partiū duce vinculis ab imperatore leuatus ac simul cū clero suo Romā redire pmissus vbi Syracusas attigit calculi languore fatigatus de fecit. Cuius corp⁹ Romā delatū ac ad sanctū Marcellū via salaria est humatū: succe dente ei Pelagio in pontificatum. Indignū fa cinus i Vi giliū pōti ficē maxi.

De Romę a Totila obsidione & Romanorū ad Iustinianū cōfugio. Cap.XXXIII.

Totila quoq; rex Gothorū dep̄data Sicilia regressus Romam obsi dione cinxit. Cuius ciues tantam tunc famis penuriā passi sunt vt cibi inopia coacti natorum suorum carnes edere vellent. Fessis diu tina pugna simulq; inedia Romanis, nec valentibus mœnia tueri Totila a parte Hostiēsi vrbem irrupit qui parcere poti⁹ Romanis q̄ eos perdere malens per totam noctem qua victor vrbem intrauit quosdā suorū buccinis clāgere iubet vt ciues se a Gothorū gladiis aut ecclesiis tuerent aut quibusq; modis occulerēt. habitauitq; aliquantū tēporis cum Romanis plus paterna pietate circa eos vsus q̄ tyrannica crudelitate. Hanc il li vt cōcedat animi benignitatē q nimię antea crudelitatis extiterat, beati patris Be nedicti quem olim vt p̄dictum est audierat, monitio contulit. Roma a To tila capit.

Aliqui sane ex senatorib⁹ Rōanis quodā gloria noīs tūc aūt miseræ reliqę de sertę ciuitatis, Cōstantinopolim Iustinianū principem adierūt supplices ad uersum Gothos auxilia poscentes. Turbat⁹ graui nūtio Cęsar reb⁹ in hespe ria nimias p̄spere gestis Narsetē enuchū cubicularium vero suū expertum belli vi rum omni militiæ & his quę in Italia erant p̄fecit. Ille propere, neq; eī differendi tē pus dabat, cum lecta pube trāsmisso mediterraneo freto in Latiū contendit. Et iūctis sibi Longobardorum auxiliis cum Gothis p̄lio conflixit: Totilaq; rege interfecto Ita liam ab eorum dominatione eripuit. Totilę iteri tus.

De Bello Bucelleno duci ab Narsete illato. Cap.XXXIIII.

Bucelleno etiam duci Narses bellum intulit: quē Theobertus rex Francorum vt supra memorauimus cum Italiam introisset reuer sus ad Gallias cum Amigo alio duce ad eam subiiciendam reliq rat. Qui Bucellenus interempto Belisario dum pene totam Ita liam direptionibus vastaret: & regibus Frācorū de manubiis sub iectorum hostium munera copiosa conferret: in Cāpania hyema tur⁹ in loco cui Tānetum nomen est, dysenterię morbo laborans bello graui a Narsete supat⁹ extinct⁹ est. Aming⁹ vero dum widino Gothorū comi ti cōtra Narsetē rebellare paranti auxilio esse non dubitaret: vtriq; Narsetis virtute vincuntur. widin⁹ captus Constantinopoli exiliatur. Amingus qui ei auxilio esse voluerat Narsetis gladio perimitur. Terti⁹ quoq; Francorum dux nomine Leutha rius Bucellini germanus dum multa onustus præda repedare festinat ad propria inter Veronam ac Tridentum iuxta lacum Benacum propria morte defunctus est. Habuit nihilominus Narses certamen aduersus Sisualdū Brentorum re gem qui adhuc de Herulorum stirpe remanserat: quos secum in Italiam veniens

Odoacer adduxerat. Sol⁹ quippe Sisuald⁹ de Herulorũ gente restiterat. Huic Narses fideliter sibi primũ adhærenti multa beneficia contulit. Sed nouissime superbe rebellem & regnum dilatare suum per Italiam cupientem, bello superior cepit celsaq; de trabe suspendit. Hic Narses prius quidẽ chartulari⁹ fuit. Deinde propter virtutũ merita patriciat⁹ honorem promeruit. Erat vero vir piissimus religione catholicus in pauperes munificus: in recuperandis sanctorum basilicis satis studiosus: vigiliis & orationibus adeo intentus, vt magis pcibus deo profusis q̃ armis victor foret bellicis.

Narsetis laudes.

De Alboino Longobardorum rege. Cap. XXXV.

IN illis diebus Alboinus filius Aldoini Longobardis pfuit. Hic viuente adhuc genitore cum Turisimodo Turissendi Gepidarũ regis filio bello conflixit. Et cũ summa vi vtrinq; decerneret, Alboin⁹ Turisimodũ spatha ceruice ten⁹ pcussum ad terrã deiecit mortuum. Turbati Gepidi q; regis filium p quẽ maxia ex pte pliũ substiterat interemptum conspiciebant, in fugam versi sunt. At vero Alboin⁹ patrata victoria ad patrem lętus rediit. Nec mlto post ei vita decedenti in regnum substitutus est.

De Cautini facinore: diui Medardi trãsitu & sepulchro: & Antharii abbatis obitu. Cap. XXXVI.

HIs diebus Cautin⁹ Aruernæ vrbis episcopus rem inauditam fecisse memoratur. Erat in ipsa vrbe Anastasius quidã noĩe officio vero pSbyter ingenuus genere: hunc frequenter pontifex nunc pcib⁹ nunc minis compellebat vt pprietatem suam quã per chartas gloriosæ memoriæ Crothildis reginę possidebat, cũ ipis chartis ei donaret. Quoosb⁹ modis renuente episcopus a villa ad vrbẽ deductum custodib⁹ legauit inedia afficiendũ ni petita compleret. Sed ille forti aĩo resistebat dicens sibi melius esse ad tempus fame affici: q̃ traditis rebus filios exhęredare. Erat apud basilicam Cassii martyris crypta: & ĩ ea sarcophagum cuiusdã magni hoĩs ex phario marmore factũ. In hoc igit mausoleo ex iussu epi cum mortuo viuens sepelitur pSbyter: operiturq; lapide datis custodibus qui eũ custodirẽt. Verũ pSbytero tanq̃ altero Iona orante ad dñm custodes inebriati vino vertuntur in somnũ. Qđ ille intelligens brachiis q̃ tm̃modo libera habebat propter magnitudinẽ sepulchri opculum ad vnam impulit partem: referatoq; aliquãtulum loculo caput erexit & sic toto pectore aditũ egrediẽdi sibi pauit. Grauabat autẽ vt ipse postmodum asseruit nimio fœtore qui ex putrefacto emanabat corpore. Itaq; sepulchro liber ad ostium cryptæ properat: fiebant enim hæc in initio noctis. Qđ obseratum inueniens & inter rimas prospiciens: videt hoĩem cum securi prętereuntẽ. hũc leni susurro euocans rogat vt aditum securi referet. Quo impetrato pSbyter pgreditur liber: rogans virum ne de se cuiq; indicaret, ac demũ ad domũ suam indeq; ad regẽ Clothariũ pperat. Cui cũ causã enarrasset suã rege ac optimatibus dicentibus q̃ nec Herodis vl' Neronis tempore talia fuerunt gesta, iubetur adduci eps. Qui dum istud se iussisse negaret, a pSbytero cõuict⁹ cõfususq; abscessit. Presbyter vero res suas tenuit.

Cautini perfidia.

QVo tempore beatus Medardus Vermãdensis episcopus plenus virtutib⁹ migrauit ad dominũ. Cui⁹ corp⁹ Clothari⁹ rex honorificentissimo recõdidit mausoleo.

HIsdem etiã diebꝰ defuncto Authario sancti Germani cœnobii primo abbate
venerabilis vir Doctroueus ex discipulis videlicet beatissimi Germani ab
eodẽ sancto põtifice annuente gloriosissimo Clothario rege loco eiꝰ subro-
gatur.

De Clotharii regis donationibꝰ, & piis opibꝰ, obitu, ac hęredibus. Cap.XXXVII.

IDem vero inclytus rex Francorum Clotharius ad suffragia egre
gii confessoris Martini in tutelam sibi exposcẽda Turonos abiit.
Multus ibi pro sua salute suorumq; peccaminũ abolitione domi-
ni ac sanctorum eius p̃cator & clarissimis donis eidem sacro loco
regia liberalitate impartitis in ditãdis & aliis Cœnobiis sanctoꝝ
munificentissimus extitit: indeq; venationis gratia exercendę cu
ius studiosos eẽ Francos supra meminimus, Cotiam syluã ingres
sus dum supra vires corporis qđ senectus debilitauerat indulget exercitationi: aío
validior q̃ corpore cõminuit omnẽ suę vigorẽ salutis: ęgritudinemq; contraxit gra
uem. febris erat vehemẽs: continui ac sine vlla intermissiõe viscerum dolores. Dum
cruciatur atq; alternis vicibus nunc frigus nunc calor membra exagitãt: inter ęgra
suspiria quæ mens extorquebat sibi male conscia hæc iterabat verba. Vah vah q̃ ma
gnus est rex ille cælestis qui sic humiliat sublimes terrę reges. Iste cum sit immorta- Clotharii
lis melior est quouis orbis terrarum principe mortali. Q; si melior & potentior. & si verba ĩ obi-
potentior ergo & misericordiæ largitor. Qui non vt multi hominum mortibus de tu.
lectat̃ reorũ. Sed misericors ac miserator pœnitentiã amplectit̃ peccatorũ. Illius igi
tur clemẽtiæ munus totis ẽ exoptandũ affectibus deq; eius miseratione nunq̃ despe
randum. Inter hos atq; hmõi sermones finẽ imperii edidit: corpus terræ: regnum fi
liis derelinquens: p quinquaginta annos potestate functus cõtinua ac semper in ma
ius augmentata. Filiis regni hæredibus huiusmodi vocabula. primus Cherebertus
sequens Gũtrãnus vocati: tertius Chilpericus: q̃rtus Sigebertus. Sepultusq; est ĩ ba
silica sancti Medardi vt ipse iusserat: q̃. XXX. & amplius milibus ab eo loco in quem
finem vitæ inuenit aberat: magno obsequio p tãtum spatii deductus filiorum seu &
psallentium clericorum.

Explicitus est Liber Secundus. Sequitur Tertius.

De Chilperici regis cũ fratribꝰ disceptatione sup hæreditate paterna. Cap.I.

SEpulto Clothario varia est inter filios eius sorte regna-
tũ. Siquidẽ Chilpericus cui inter fratres mens pmptior
nõ contentus cũ cęteris partem ponere fratribus, thesau
ros patris Parrhisiaca in vrbe reconditos rapit: ac Fran
cis quos auidiores fore pecuniæ psensit ptio sollicitatis
apud eos regnũ arripuit. Verũ cõiuncti fratres ĩprouida
irruptione eum a ciuitate pturbauere: dehinc cõditioni
bus pacis cõsentientẽ euocant: totumq; regni corpus q̃
driptita sectione ex ęquo hi quatuor fratres partiũtur:
& Chereberto quidẽ qui & Aribertus dictus est, Parrhi Diuisio re-
siorum vrbs quõdã Childeberti, sorte puenit: Gũtrãno gni ĩter fili
Aurelianensis regnũ videlicet Clodomiri: Chilperico Suessionẽsis assignat̃ ciuitas os clotharii
caput & ipsa regni paterni. Sigeberto autem Mediomatricum, quæ & Metis, cessit: Metẽsis vr-
Theoderici patrui quondam subiecta dominatui: vrbs famosa & inclyta ac ideo bis p̃conia.

inter cæteras vrbes Galliç haud mediocri sēꝑ habita loco. de qua quid in veterum repimus libris paululū intermissa re cœpta in mediū ꝓferamus. Cum gens Wādalorū iūctis sibi Sueuis & Alanis Gallias depopulatū ire destinauisset Crocho rege ipsorum a matre sua ꝗrenti quid faciendo magni nomen obtineret: illa ad eū, si (inqt) fili famosus in orbe esse cupis magnarum ędificia ędiū a maioribus exstructa destrue: egregiasq; vrbes destruens eorū incolas gladio extingue. Neq; eīm meliora priorib⁹ potes condere habitacula: aut bellādo nominis tui gloriam amplius propagare. Cuius ille responsis non segnis executor extitit ac si diuino oraculo non hominis voce dictum fuisset. Nam apud Magontiam ponte Rhenum transiens primo ipsam vrbē miserabiliter deleuit: ac demū cursū itiner ad Metēsē vrbē deflexit. Cui⁹ muri nocte quæ diem aduentus eius præcedebat diuino nutu sponte ruentes viam irrupturis aperuerūt: incertū vtrum hanc diuina dignatio flagitiosis & impœnitentibus intexerit calamitatem ciuib⁹: an forte vt infandissimi homicidę iusta accelerareť ꝑditio: quo cęlestia autumans opitulari sibi suffragia eo contenderet vbi nefandi ausus merita lueret supplicia. Ciuibus deniq; Metensibus vsq; ad internecionem pene perfundatis Treueros ꝓperat. Treuerici in arenis ciuitatis ꝑsidio locato conatibus ei⁹ restiterunt. Croch⁹ Treueris infecto negocio Arelas expugnare nisus a quodam milite Mario noīe captus per ciuitates quas euerterat ductus pœnis excruciatus interiit. Sed de his satis dictum.

Dictū nefādū matris Crochi regis Wāda.

De Cheretberto qui & Aribertus dictus est: deq; immunitate ecclesiæ sancti Germani. Cap. II.

CHerebertus qui & Aribertus, rex Parrhisiorum Ingobergam duxit vxorem. huic erant ancillulę duæ nomē vni Marcouefa: altera vocabatur Merofidis. Harū amore rex ita deperire cœpit vt vxorem eiiceret Ingobergam: & eas ambas in locum ei⁹ substitueret. Pro qua re a beato Germano ꝑfatę vrbis episcopo increpatus nec correptus vtrasq; cum filio quā ei vna earum genuerat diuinitus percussas se perdidisse indoluit. Ipse quoq; non post multum tēporis in Aquitania apud castrum Blauia vitæ finē sortitus in basilica sancti Romani est sepultus.

HIs diebus beatissimus Germanus sentiens diem sui imminere exitus: cernens quoq; ecclesiam Romanæ sedis multis atteri, vt supradictum est ī deiectione Silueri & successione Vigilii, calamitatib⁹ mœrēs etiā ne vrbis Parrhisiacæ pontifices per succedentia tempora inquietudine aliqua peruaderent ecclesiam sanctæ Crucis sanctiq; Vincentii: quam gloriosus rex Childebertus ædificauerat: occasiōe ꝑmaxime illa quæ in ꝓcepto inclyti Clotharii regis inuenitur: ita ingēs abbatem loci illius constituimus & cętera: ꝓcepta immunitatis edere decreuit ī quo omnes episcopos sedis Parrhisiacæ alienos efficere. ab hac occasiōe ꝓuidebat ēt mēs sancta ꝙ huic immunitati vel libertati monasteriorum postmodum cōsentiret sancta & apostolica Romana ecclesia. Sicuti etiā beat⁹ papa Gregorius postmodū in decretis suis sanciendo confirmauit. His itaq; ꝑlibatis ad ordinem reuertamur historiæ.

Immunitas ecclīæ diui Germani.

De Guntranni liberis & gestis. Cap. III.

Guntrānus autem quatuor filios ex diuersis habuit concubinis:quorum recēsere noīa supsedi maxime cum nec ei legitimo fuerit copulatę cōiugio & eo adhuc supstite cū suscepta ple retminū sorti tę sint vitę. Fuit sane idē rex summe bonus pacis ęquiq; seruātissimus:hoc solum tanti gloriā viri obnubilāte facto q lenociniis dedit⁹ meretricū,licitum refutauit matrimonium Hic quadam die venatum in syluā pfectus sociis prout res exposcebat huc illucq; dispersis ipe cū vno suorum fidissimo fideliū sub arbore quieturus resedit:positoq; in familiaris amici gremio capite oculos cupiens furari labori obdormiuit. Et ecce ex ore quiescentis regis in modum reptilis animal egressum oras pter labentis riuuli pcursare ac in vlteriorē ripā trāsire satagere cœpit. Qd cernēs ille sup cuius genua rex ceruicem inclinauerat suam,gladiū vagina nudatum fluuiolo supposuit:& sic animal illud ad alteram trāsmeauit partem:atq; sub radice cuiusdam montis ingressum post aliquot horarum reduit spaciū: & eodē ponte vsum in os Guntranni regis est ingressum. Et surrexit:rex & familiari narrans somniū,mirabilē se dixit vidisse visum: inquiens. Conspexi fluuium permaximum pōte ferreo constratum: p quē transuectus speluncam in cuiusdā mōtis radice constitutam sum ingressus: inibi inęstimabiles thesauros absconditamq; veterum repperi gazam patrum. Refert alter quid de eo & ipse intuitus sit: cōsonaq; sibi apparuerunt somnii verba ac visio manifesta. Quid plura:effossus est loc⁹: enormeq; auri ac argenti inuentū pōdus. De quo Guntrannus ciborium mirę magnitudinis simul & pulchritudinis compactū Hierosolymam mittere destinauit ad Iesu Christi dñi sepulchrum. Sed cum & itineris difficultas & Sarrhacenoꝝ qui eadem infestabāt loca timor ne vota perficeret obstitissent, in basilica q Cabilonensi adiacet ciuitati cuius condendę,ipse auctor extiterat, super sepulchrum sancti Marcelli poni iussit. Qd qdiu tumulum sancti martyris durando venustauit:nullum in tota Gallia opus qd ei equipararetur potuit inueniri. Visum mirabile Guntranni.

De Sigeberti coniugio cum Bruna Gothorū regis filia. Cap.IIII.

Porro Sigebertus cognito q fratres ob infausta cōiugia grātui sub iaceret opprobrio,Gogonē legatum in Hispaniam ad Athanahildum regem Gothorum qui exercitum imperatoris ab Hispania expulerat mittit:petitum filię illius Brunę nomine nuptias. Quā ille a patre cum multis sibi traditam opibus ad Sigebertum perducit. Sigebertus eam eo q arianę dedita esset hæresi a catholicis baptizari Brunichildemq; vocari pcipiēs,ac fide instrui orthodoxa,cum magno apparatu epularum duxit vxorem. Hæc vt in regnum confirmata est, Gogonē qui se ab Hispanis abduxerat iugulum regi Sigeberto fecit. Huic deniq; Gogoni cum in infantia Sigeberti oēs Franci de regno eius Chrodinum maiorem domus elegissent virū probum ac timoris dei plenum ille oblato cessit honore: regem allocutus i hæc verba. Omnes inquit Francię potentes consanguinitatis mihi iure fœderantur:nec valeo iurgia eorum portare dum quisq; mea fretus ppinquitate eo ad nocēdum alteri efficiat pmptior quo mei cēsurā iudicii nō ptimescit quasi affinitate ppingor. Sed bonū esse asseritis ęquitatis ituitu & parētes punire. Quis hoc abnegat? Verū p peti ifamia denotāt vl torquat⁹ filiū p cōtēpto suo pcepto securi pcutiēs vel Brut⁹; Brunichildis regina.

duos pro p̄riȩ libertate ex se natos pari mō perimens: adeo vt praecipuus poetarū de eo ita scripserit. Infelix vtcunq; ferēt ea facta nepotes. Sed esto sit meli⁹ pro misericordia q̄ pro crudelitate argui: vt qd aīt frustra improbis misericordia impendit̄ dū in dulta venia insolentiores ad exercenda passim vitia efficiant̄. Non mihi ergo contingat ꝑpter transitoriam eorum gratiam aeternae damnationis subire sententiam. Post hęc verba rege cunctisq; optimatibus in arbitrii dispositione electionē tantae successionis ponētibus, ipse eo quidē die siluit. Diliculo vero subsequentis diei matutin⁹ cōsurgēs ad domū Gogonis cū quibusdā palatii primatibus properat. Et brachiū eius collo superponens suo signū futurę dn̄ationis dedit: eiq; dixit: dn̄s noster rex Sigebertus coetusq; reipublicę nostrae comitē me destinauerāt fore domus regię: hoc ego nūc tibi caedo munere vtere felix meo priuilegio quo me sponte carere profiteor hui⁹ exēplū caeteri qui aderant proceres secuti Gogonē maiorē dom⁹ adclamauerūt. Strenu⁹ in gerēdo principatu Gogo eo vsq; est habit⁹ donec Brunichildē de Hispania accersire ē iussus. Ille dies mortis Gogoni fuit: cui expedierat exilio mutasse sedes anteq̄ ꝯ belua crudeliorē in ceruicibus locandā aueheret suis. Namq; Brunichildis vt ꝑlibatū est regio potita coniugio animum regis ab eo alienans ad postremum iugulare coegit: a qua tm̄ humani sanguinis effusum tantę cędes actę potērum seu etiā regum in Francorum regno sunt vt nō immerito Sibyllā ante multa sęcula de ea vaticinasse sit creditū. Veniet ait bruma de partibus Hispanię: an̄ cuius conspectū gentes siue gentiū reges peribunt: ipsa vero calcibus equorū disrupta peribit.

Brunichildis ꝑfidia.

De Chilperici mulierosi nouis nuptiis. Cap. V.

Chilpericus quoq; rex ęmulatus ipse fratrē cum plurimo ꝑter regium morem foeminarū vallaret̄ grege: q̄ regi ꝑpter decorē magis q̄ propter nobilitatem generis copulabant̄ dirigit q Brunichildis sororē natu maiorē a patre Atanachildo petāt: ac vice sua spōdeāt se si eius potiundę facultas detur, cęteras abdicaturum coniuges. Quorum verbis Atanachildus credul⁹ filiam Galsontam nomie ad Chilpericum destinat magna ditatam dote. Quae catholico baptismate proprium nomen loci magis consecrata regi thoro nuptiali est coniuncta Legatis sane Atanachildi regis q̄rentibus vt tactis sanctorum pignoribus fides firmaretur quo Galsonta in vita sua solio regni non pelleretur. Chilpericus nō abnuit ꝑbitris sacramentis pactaq; pace eos ad propria finit abire. Sed vt erat animo leuis iura ꝑuaricatus est pactiōis. Nam Fredegūdis côiūx quondā vocata Chilperici regis offensa nouae nuptae aspectibus inuisis exigui prope temporis interuallo tm̄ adulādi arte ꝑualuit: vt se coniugio regis redderet. Inde ad audēda maiora proteruia muliebri elata dominam se omnibus qui in aula erant regia ꝑferebat: contumeliisq; afficere Galsontam Atanachildi regis filiam non cessabat. Illa marito de iniuriis questa ab eo qui omnem iā circa eandē imminuerat affectum verbis blandioribus deludebatur. Deniq; feralibus furiis exagitatus instigante Fredegunde eam in stratu q̄escētem crudelissime strangulauit: immane facinus nulliq; antea cognitum tyrāno ac Franco homini maxime regi penitus incongruum: coniugem innocuam & quā ab hostibus raptam vindicari ferro aut morte pro ea oppetere decuerit hanc securam ī communi thoro cubantem suffocare non erubuisse. Demens: qui illius meretriculę persuasionibus tm̄ connubii violaret decus: cuius fraude in ꝑrimo erat ipē perimen

Att. Chilperici feritatē

dus. Post transitum sane Galsontis magnum virtus diuina ad eius sepulchrum di
gnata est ostendere miraculum. Nā vitro in quo ante illud positū oleum accendeba-
tur in terram decidente duritia aufugit pauimenti: & sic in terram ac si in modiū fa
rinæ est integrum defixum. Nō tulerunt fratres tanto scelere maculatū cōsortē esse
suum: sed coniuncti simul regno pellere moliti sunt. Qđ cōsiliū nō tam astu Chilpe
rici q̄ ipsa leuitate qua cœptum fuerat dissipatum est.

Mirū ad sepulchrum Galsontis.

De Chilperici filiis & eorum gestis. Cap.VI.

ERāt Chilperico tres filii: Theodebert⁹: Merouęus: Chlodoue
us ex Audouera regina suscepti. Quā Fredegūdis eodē pfidię
commento quo Galsontam hac de causa pepulit. Chilperic⁹ cū
fratre Sigeberto expeditionem ī Saxones agens Audoueram
reginam domi reliquerat aluo grauidam. Cui Fredegūdis vt
pote ancilla ex eius orta familia ad cuncta deseruiebat vitę ne
cessaria. Hæc hortatur dn̄am vt natā puellam perducat ad ba
ptismi gratiam: quo rex adueniens gratuletur non solum na-
tam sibi esse filiam sed etiā in Christo renatam. Paret mulier suadēti meretriculę eo
attētius quo autumabat eam sibi bona consilia dare. Quærenti deinde matronā q̄
puellam susciperet post sacri baptismatis vndam: respondit non posse inueniri no-
biliorem ea quæ eius exequeretur muneris obsequia. His quoq; illa credula verbis ef
ficitur filiæ mater spiritualis. Regredienti post hæc regi it obuiam Fredegundis: eum
q; his interpellat verbis. O gloriosus (ait) apparet hodie rex Chilpericus rediens
victor triumphatis hostibus cui nata est filia Childechinda forma egregia corporis
Sed pro dolor scelus hac nocte a te patrabitur refugiendum quidē si vitari posset: ne
domina mea Audouera tecū secreta subiret cubiculi silentia. Huius nouitate sermo
nis rex stupefact⁹ causam quęsiuit. Cum sileret: elicuit studio quęrēdi & motu indi
gnationis. Et comperto indicio q; eius cōmater foret regina ex prole suscepta: Frede
gundi in hæc respōdit verba si Audouerę nunc fraudor amplexib⁹ te sociam asciscā
mei stratus. Et propanti ad aulā occurrit regia ferēs in vlnis puulā quā bis vt ita di-
cam generauerat filiam. ad quā rex nefandam (inqt) o regina rem perpetrasti & re-
gię inconuenientem maiestati. Nec potero te habere coniugem cum cōmatris ade-
pta sis nomē. Postea episcopo qui puellam baptizauerat ī exilium acto reginā cum fi-
lia sacro adopertas velamine monasterio retrusit: pđia ac facultates eis tribuens: Fre
degundem vero sibi copulauit. ¶ Incidit ea tempestate necessitas Sigeberto regi fra-
tri Chilperici atq; Guntranni exercitum ductandi aduersus cacanū principem Hu
norum: qui confinia regni eius depopulaturus aduentabat. In congressu supior bel-
lo factus, ingentes Hunorum strages dedit: cum reliquis vero pacem firmauit. Cu-
ius absentiam Chilpericus aucupatus, vt se eius habebat inquietudo morum, dome
stica seditione publicam interpolans pacem Francorum: Remos opulētissimam re-
gni eius vrbem improuiso impetu occupauit. Super plagam fract⁹ Sigebertus Sues
siōes & ipse de regno Chilperici peruasit: captęq; vrbis populum imperio suo adiū-
xit. Reptūq; Theodebertū Chilpici filiū, custodię mācipauit. Quē patri petēti clemē
tissime muneratū postea reddidit: dato pri⁹ sacramēto nequid ī posterū Theodeber
t⁹ cōtra Sigebertū moliret. Qđ ppediēte hūani gn̄is īimico: nō diu īuiolabile pmāsit.

Fredegūdis perfidia.

Chilpericus quoq; bello superatus, conditionē pacis amplexus est.

De Saxonibus in Galliam irrumpentibus a Mūmolo repulsis. Cap. VII.

Saxones Galliam ingrediūtur.

SAxones qui ad Italiā iussu Theodeberti senioris demigrauerant: cum coniugibus ac liberis in Gallias prorumpunt. Quibus Mūmolus Guntranni regis patricius obuiam pergens eos fugaciter Italiam repetere compulit. Sequēti anno iterum Saxones ad Rhodanum vsq; fluuium Gallias ingressuri accesserunt. Mūmolus cū exercitu suo obuius transitum eis fluminis denegabat. Sed acceptis muneribus per fines regni quod tuebat̄ transeūdi ad Sigebertum licentiam tribuit: a quo suscepti iubētur impropiras incolere terras. Quo dum tendunt plurimos negociatorum in itinere deceperunt æris laminas quadam arte ad auri optimi atq; probati speciem coloratas vęnundantes aurumq; pro pretio earūdem accipientes. Hac de re multi mercatores ad inopię malū se deuolutos sero doluerunt. Sed Saxones fraudulentiæ suæ pœnas matura vltione luerunt. Nam a Sueuis aliisq; nationib⁹ quæ patriam eorum peruaserāt: terna acie superati ad .xx. milia suorum ferme interemptis, reliqui conditionibus hostium licet inuiti paruerunt.

De Iustiniano & Iustino Augustis. Cap. VIII.

Iustiniani Iperatoris laus.

IVstinianus eo in tēpore postq̄ triginta quatuor annis imperium felici rexit sorte, sceptrum cum corona regni Iustino reliquit minori. Fuit autem Iustinian⁹ vir fide catholicus pietate insignis ęquitatisq; cultor egregius, ideoq; ei omnia cooperabantur in bonum qui & bella ciuilia prospere per varios duces & maxime per Belisarium gessit: & in causis ciuilibus componēdisq; legibus mirificus extitit. Ob causam etiam multimodarum victoriarum vt Alemānicus Gothicus Alanicus Wandalicus Africanusq; diceretur, habere agnomina meruit. Extruxit quoq; idem princeps intra vrbem Constantinopolim Christo deo (qui est sapiētia dei patris) tēplū: qd̄ græco vocabulo agiā sophiam. i. sanctā sapientiam nominauit. Cuius opus adeo cuncta ædificia excellit, vt in totis terrarum spaciis huic simile non posse inueniri qui videre testentur.

De Cassiodoro & B. Germano plu: iquisq; claris viris. Cap. IX.

Cassiodor⁹
Dionysius abbas.
Priscian⁹.
Arator.
S. Bñdict⁹.
B. Germanus.

HVius temporibus Cassiodorus tam in sæculari q̄ diuina scientia: Dionysius abbas in paschalis calculi argumentatione mirād⁹: Priscianus Cęsariensis in arte grāmatica: Arator in exarandis apostolorū actibus arte metrica, claruerunt. Benedictus quoq; in cælesti disciplina placidius cæteris effulsit. Beatissimus quoq; German⁹ p̄sul Parrhisiacę vrbis ad sancta loca Hierosolymam pergēs ideq; rediens p̄fatum principem adiit: a quo & honorifice est susceptus. Cūq; eum plurimis vellet honorare munerib⁹, vir deo plenus auri argentiq; spnens munera ab eo reliquias tm̄mō sanctorū expetiit. Cuius deuotiōi p̄fatus congaudens princeps de domini nostri Iesu Christi corona spinea simulq; reliquias innocentum vnaq; brachium sancti Gęorgii martyris pro magno munere contulit. Quæ vir dei gratanter suscipiens ad propria rediit: & p̄dicta sanctorum pignora in ecclesia sanctę Crucis sanctiq; Vincentii cōdidit. Hæc nos studium boni principis vel eorum q̄ ei⁹ fuere temporibus dicere paucis coegerūt: nunc Narsetis acta succinctę pstringamus vt postmodum continuo ductu inchoatæ pcurrat historiæ ordo.

De Narsetis inclytis gestis. Cap. X.

NArses itaqꝫ multimodis subiugatarū gloriosus triumphis nationum,ciuica insignis corona summę per Italiam æquitatis exercebat iura.Sed his rebus sibi apud improbos expertus est potius nocuisse inuidiam q̄ apud probos fuisse gratiam.Nam cum pro liberandis ciuib⁹ mortis se discrimini sepissime obtulisset:circumpositarum vero gentium in se odia excitauisset:tanta a Romanis pertulit:vt plus post bellum a suis q̄ in ipso bello ab hostibus periculi in sese expertus sit.Impleueruntqꝫ Romani facinus execrandum:vt quem protectorem suæ salutis habuerant eum ante tribunal iudicis etiā absentem accusare nō erubescerent.Nec nouum apud eos hoc genus flagitii fuit.Quippe Scipio maior quōdā Aphrican⁹ deuictę Carthaginis nobilitat⁹ trophæis ab ingrata sibi vrbe Roma diu exulans in agris suis morbo simul & tristitia defecit.Alter quoqꝫ Aphricanus Scipio superioris haud ignobile genus Scipionis,post perdomitā Libyam causam aduersus accusantes in senatu dicere coactus,ꝙ sibi pro patria laboranti ab improbis & ingratis denunciari cognouisset:medio subsequentis noctis tempore ab æmulis in cubiculo necatus est suo.Simili modo contra hunc Narsetem relatio Romanorum ad Iustinum cucurrit principem:ac eius coniugem Sophiam:querentium nihil sibi collatū libertatis deuictis Gothis qbus tetrior superſit domin⁹ eunuchus scilicet Narses.Quibus cognitis Cęsar ira exardescens successorem Narseti Longinū direxit prę fectum.Q d vbi Narses agnouit:ita dixisse fertur.Si male inquit egi cū Romanis digna factis recipiam meis.Si vero bona:& si reddere volunt similia:vt quid calumniātur,fuentes capiti meo falsa testimonia!Tanta autem indignatio pręcipue Augustę aduersus Narsetem excitata est:vt inter cætera quia eunuchus erat iniurioso satis sermone,mandaret debere eum in geniceo fœminarum pensam diuidere lanarum:non consulatum tenere Romanū.Ad hæc Narses filum(ait)filabo quod talis ordietela quam Iustinus & Sophia nequeāt in omni sua rescindere vita.Nec promissa moratus ad Alboinū regē Longobardorum mittit qui Pannoniæ paupertina rura deserere:& ad Italiam solo vberem eum hortarentur transire.Qui monita non aspernat⁹ cum cuncto suo populo eorumqꝫ supellectili,Hesperiam properat.Narses autē vrbe Romana relicta Neapolim venit.Quem subsecutus papa Ioannes qui Pelagio successerat,Romam redire rogauit.Quo impetrato vtriqꝫ regressi sunt.Et sanctissimus quidem Ioannes non diu superuixit.Narses vero post aliquantū temporis defunctus est corpusqꝫ eius in loculo plūbeo positum Cōstantinopolim cum oībus thesauris eius est delatum.Sed vt promissa soluamus:historiæ est ordo repetendus.

Romanorꝫ īgratitudo in Narsetē.

De Hunis seu Auaribus Galliam inuadentibus. Cap.XI.

HVni qui & Auares rupto fœdere qd cū rege Frācorū Sigeberto pepigerant:in imparatam se Galliam infundunt.Quos cum ille congregato exercitu bello excipere destinauisset:Huni magicis artib⁹ priusq̄ ad manus veniret quibusdam phantasmatib⁹ Francos perterrefactos fugere compulerunt.Rex ipse frustra resistere conatus capitur.Sed prudentiæ suæ astu oblatis muneribus,honorifice ad suos redire permissus,pacem cum Hunis in reliquum stabilem firmauit.Nec prætulit mortis compendium saluti:condemnans in hoc facto prauum Crassi Romani quondam consulis consilium:qui vt dedecus seruitutis euaderet,nō preciū hostibus sed sibi interitum parauit.Nam dum forte contra Thraces pugnās,

Crassus cō sul Romanus.

cęsis suorum milibus in potestatē hostium deuenisset: ne ludibriũ inimicis foret: virgam qua ad stimulandũ equum vtebatur: in oculum Thracis se tenentis impegit. Barbarus dolore iraq; percitus, latus Crassi gladio trãsuerberauit: sicq; vir magni nominis simul & fortitudinis dum deuitat quod fortuito casu siue beneficio hostis etiam posset euadere, incidit in mortem: quam illatam vel nec bene volens amicus aduersariis potest auertere.

De Clodouei gestis & Guntranni. Cap. XII.

TO tempore Clodoueus Chilperici filius Burdegalensem (quæ ad regnum Sigeberti pertinebat) vrbem iuasit: super quem Sigulfus dux partium Sigeberti irruens eum exinde expulit: ac velut ceruum præ se ageret ad propria festine regredientē buccinis in sonãdo vsq; ad refugia Parthisiacæ vrbis insectatus est. Quo comperto Chilpericus Theodebertum alterum ex filiis qui Sigeberto pridē iurauerat nullatenus se ei nociturum: in Neustriam ad occupandas vrbes quæ fratri subiectę erant mittit. Theodebertus nõnullis vrbibus subactis tributa Turonẽsibus, Pictauis, Caturcensibus, Lemouicinis iure victorię adscribit: peruagatusq; Aquitanicam prouinciã monasteria seruorum seu ancillarũ dei direptionibus vastans monachos siue clericos tormẽtis, sanctimoniales vero turpibꝰ dehonestamentis affecit: deniq; ad monasterium sancti Martini quod Lata dicitur, dũ quidam hostilis agminis tenderẽt: vellẽtq; fluuium qui interfluebat transire: clamauerunt monachi dicentes nolite o barbari: nolite huic cœnobio sancti Martini iniurias inferre. Hoc audito quidam redierũt compuncti corde retrorsum: viginti tamē ex ipsis ascensa naui flumen transeuntes, cæsis monachis monasterium infringunt: resq; diripiunt: factisq; sarcinis nauim repetunt. Sed non defuit beati confessoris virtus. Nam ingressi alueum amissis remis dum hastilibus nauim impellunt: illa sub pedibus mersa est. Ipsi vero lanceis confixi suis in profundum delabuntur: vno tantũ superstite: qui hæc eos deserere hortabat. Monachi vero eos resq; suas aquis eripiũt ipsos sepulturæ, res vero monasterio inferentes. Talisq; tunc Theodebertus Aquitanicis visus est Christianis: qualis quõdã Dioclitianꝰ catholicis in toto orbe cõstitutis. Congressu Pictauis aduersus Gũdoaldum ducem habito, vniuersas pene eiꝰ deleuit copias. Nec Chilpericus quieuit: q fratri Sigeberto ludibrio suos fuisse exercitus indignabatur: nõ cõtentus ẽm filii triumpho cum magna & ipse veniẽs manu

Theodebertus occidit

Campaniam depopulatus est Remensem. Sigebertus tamen non vsq;quaq; ociosus fuit: nec multa diu regni sui passus est dispẽdia. Nam insidiis opportune locatis omnem exercitum Theodeberti cum ipso attriuit. Qui dum euadere nititur a cohorte regia oppressus occiditur. Corpus eius ab Arnulpho duce collectum, et ad Engolismam delatum, ibidem est humatum. Deinde congregatis superioribus Francis Austrasiis, collecto etiam suorũ adiumento, cõtra fratrem aciem dirigit: sed intercurrẽtibus legatis pax conuenit: inde e communi consensu expeditionem in Guntrannũ suum fratrem Burgundiæ regem agunt. Sigebertus Aruernis ciuibus mandat, Arelas ex in sperato inuadant. Quo præcognito Guntrannus per internuncios Arelatenses de aduentu hostium certos facit. Illi præoccupatis insidiarum locis duce Celso eos qui se interfectũ venerãt interficiũt, Guntrãnus quoq; cõtractis

vndecunq viribus obuiã parat ire fratribus. Cumq castra in loco qui Viriacus dicit fixisset, residête Sigeberto apud Archiacũ, Chilperico identidem eo loci quo duodecim pontes Sequanę superimpositi fuisse referuntur: mediãtibus optimis quibusq prudentia viris, quibus moris est semper regibus præbere consilia, hi tres fratres in vnum coeunt fœdus: Trecis deinde in oratorio sancti Lupi dextras iungentes. Sigebertus cum Chilperico iusiurandũ Guntranno prębuerunt nil se vlterius aduersus eum hostiliter acturos. Eadem eis etiam Guntrannus visus est sacraměta dedisse: in de cum gratia discessum est: & se inuicem salutantes Guntrannus ad propria, Sigebertus atq Chilpericus ad castra redeũt. Tũc Austrasii iurgari contra Sigebertũ cœpere ꝑmissa sibi flagitantes solui q se meminissent spe hostilis prædæ ad belli societatem sollicitatos: oportere eum aut ex proprio stipendia illis largiri aut publicum demonstrare cuius rebus ditentur aduersarium. Se interim dum reges inter se pacẽ vẽditant aut inimicitias quasi mercennarios haberi queruntur: ad pericula primos ad honorem vel præmia vltimos. Nec contra Guntrãnum se querelã cuiuslibet offensionis prętendere velle fatentur: cum quo Sigebertus iustę firmarit fœdera pactionis sed in Chilpericum veteris inimicitiæ recordatione cunctorũ odia recruduisse: illũ esse ex multis vnum cuius vita ingrata mors foret omnibus grata. His igitur suorũ persuasionibus coactus Sigebertus fratrem persequi statuit: qui nil tale metuẽs maiorem exercitus partem ad hiberna dimiserat. Ipse accepto fraternę insectationis nũtio, cum paucis equitibus Tornacũ vrbem confugit. Quem subsequens Sigebertus Parrhisiorum ingressus est vrbem. Cui occurrens sanctus Germanus pontifex: si (inquit) fraternum cruẽtus cupis effundere sanguinem: iuxta Psalmistę vocẽ eam quã fratri paras foueam tibi experieris paratam: fratricidæq nõ priuaberis vocabulo cũ voluntas ipsa non careat supplicio. Hæc ille quasi ab episcopo partibus fratris fauente dicta aspernatus cogitabat cœpta perficere. Et veniẽs in villã cui vocabulũ est Victoriacus, offendit ibi validam de regno Chilperici manũ Neustrasiorum specie se ei tradere volentium. Qui viso rege certatim ad eum venientes ditioni se eius subdũt. Nec quilibet ducum aut procerum regni Francorum cum Chilperico relictus est excepto Ansoaldo: qui fortunã regis etiã in aduersis maluit non deserere q̃ promissam violando fidem proditor esse vel dici. Tantis igitur Sigebertus vallatus militũ cateruis cunctas vrbes regni Chilperici imperio suo adiunxit. Inde progressus in vrbẽ cui Tornacum nomen est fratrem obsidione cingit. Qui se vrgeri conspiciẽs hęrebat consilii incertus qua via coniugem ac filios quos secum ibidem aduenieẽs deduxerat: periculo eximeret. Sed mulier artib⁹ viro longe callidior duos subornat viros quib⁹ audacia contemptũ mortis inuexerat. Hos hortatur monetq Sigebertũ adeãt eiq se vt dominum adorare simulantes interimant. Quod si efficiant euadentibus præmia: interemptis vero condignam sepulturam eleemosinasq ad loca sanctorũ pro oblatione tanti facinoris se præbituram spondet. Illi nihil morati pręcepto satisfaciũt, ac vrbem egressi ad castra progrediũtur hostium. Nihil viris his audacius, nil terribilius eo bello in hostem ex vrbe processit. In medium namq aduersariorum proruẽtes non trepidauerũt: non retractauerũt: sed tanq̃ familiarium suorum consortiis immorarentur non ante remeandum putarunt q̃ circumuentum a lateribus regem cultellis latera fodientes nefandissime neci traderent. Clamor illico vniuersorum luctusq totis oritur castris: vt palam daretur intelligi regem oppetiisse Sigebertum. Impetu itaq facto in homicidas irruũt: leuiq negotio membratim sectos duos delẽt viros. Chilpericus dum egredi formidaret: & quid accidisset ignoraret: accedẽte ad

Tornacum obsidetur. Muliebre consilium.

Rex Sigebertus interficitur.

se coniuge Fredegunde interiisse fratrem vt comperit ad spem vitę & salutis animū quasi ab inferis reduxit. In crastinum regressus vrbem redeuntibus in gratiam Neustrasiis qui ad Sigebertum ab eo desciuerant, corpus fratris in villa cui Lambrus nomen est sepeliri mandauit. Quod postmodum a fidelibus ablatū & in ecclesia sancti Medardi Suessionis iuxta patrē Clotharium est humatū. Regnauit aūt annis. XIII.

De Fortunato episcopo & eius scientia. Cap. XIII.

Fortunati epi laus.

[H]Ius tempore Fortunatꝰ qui in rhetorica, metricaq; arte famosus habebatur ab Hesperia in Gallias transiens Pictauis episcopus ordinatur: hic multorum vitas passiones ve sanctorum partim prosa partim metro composuit: ad amicos quoq; singula disticha elegās orator conscripsit. Vnde præfato regi elegiacum misit carmen cōgratulans ei in nuptiis Brunichildis. Quem cū quidam consors librū ad diuersos ab eo sibi familiares cōscriptū manibus intulisset meis legi atq; in eo facunditatem viri dulcemq; affabilitatem satis admiratus sum.

De Brunichildis in conseruanda prole solertia. Cap. XIIII.

[I]Nterfecto autē hoc modo Sigeberto mutatio facta est multis familiariū eius amicitiam Chilperici expetentibus. Porro Brunichildis quam Sigebertus dū a persuasione vrbium rediret fraternarū, Parrhisius sibi occurrere imperarat: in eadem degens ciuitate nece viri comperta, fluctuabat animo qualiter se suamq; prolem ab imminenti liberaret interitu. Tunc Gundoaldus dux arreptū puerum Childebertum nomine per fenestram in sporta depositum cuidā fideliū suorum tradit: vt eum Metis exhiberet. Quem inibi perductum adnitēte Gundoaldo, de quo premisimus, vniuersi Austrasii in regnum sublimant patris. Brunichildē onere filii leuatā altera inuadit cura. Nam sibimet timēti nec somnus oculis nec animo quies dabatur. Cui etsi voluntas discedēdi erat facultas deerat. Tantis ergo pressa solicitudinibus a superueniente Chilperico Rothomagū in exiliū truditur. Thesauri eius opibus Chilperici sociati: filiæ Meldis ad custodiendum missę sunt.

De Merouei & aliorum regum gestis. Cap. XV.

Merouęus Brunichildem vxorē ducit.

[M]Eroueus etiam missus a patre Chilperico: vt ciuitates quæ flumini Ligeris adiacēt: ad suam transduceret partem: postposito patris præcepto Cenomannos cōtendit: ac si matrem suam Audoueram quæ ibidem exulabat visitaturus: inde Rothomagum transiēs ad Brunichildem venit: eamq; in coniugium accepit. Non tulit hoc Chilpericus pater: sed eos ab inuicem dissociare volens, Rothomagum vsq; accessit. Cuius illi declinantes præsentiam, basilicam sancti Martini super muros præfatę vrbis ligneis constructam tabulis sunt ingressi: irritaq; fuissent Chilperici tentamentorū exordia: nisi sacramento spopondisset se eos minime separaturum: imo permittēte deo magis copulaturum. Quod illi credētes ad eum progressi & ab eo apparatioribꝰ epulis per biduum sunt suscepti. Tertio die profectus secum adducit filium paruipendens quod dederat iusiurandū. Motū egregius censor: qui illicitum in filio damnaret matrimoniū: nec futurum pro periurio super se dei pertimesceret iudiciū. Verum ille plus metuebat versuta Brunichildis ingenia ne filiū imbueret perfidia: q̄ idignaret̄ p̄ diuinę legis illata iniuria.

[R]Euertenti inde nunciatur proceres Campaniæ Remensis Suessionensem sibi præripuisse vrbē. Qui continuo raptis copiis eosdem acie superans mu

tos nobilium interemit: captamq; ciuitatem iuri suo restituit. Clodoueum vero filiũ Turonos dirigit: & vt Petrogoricũ Aginensemq; pagum sibi subiiciat edicit: iũcto ei duce Desyderio: vt eius frueretur in cũctis incommoditatibus subsidio. Quos Mũmolus Guntrãni patricius obuiam cum exercitu progressus deuicit: fugauitq; non sine maximo suorum detrimento. Nã de exercitu eius quinquaginta milia sunt cęsa: cum a parte hostium licet deuictorum, non nisi viginti milia sint prostrata. Exinde Chilpericus filium Merouéum suspectum doli, q; partes Brunchildis fulciret: instigante nouerca Fredegunde coma attonsum, ac in monasterio Annisole detrusum, iussit ordinari presbyterum.

De diui Germani episcopi transitu sanctitate & miraculis. Cap. XVI.

Eodem tempore sanctissimus & vere deo dignus Germanus Parrhisiorum episcopus migrauit ad dominũ fere octogenarius. Cui⁹ corpus in oratorio sancti Vincẽtii est sepultum. Quid autem Fortunatus de hoc beatissimo viro scripserit non pretermittã. Quadã inqt vice præcellẽtissimus rex Childebertus senior cũ ei direxisset sex milia solidorum pauperibus eroganda: expendẽs tria milia reuertitur ad palatium: interrogat usq; a rege si adhuc resideret qd tribueret: respondit medietatem resedisse: nec inuenisse se inopes quibus totum expenderet. Cui rex: domine inquit, dona quod restitit. Nam Christo largiente qd donetur non deficit. Incidens itaq; rex aurata missoria & argentea comminuens vasa, quicqd primũ habebat dat sacerdoti ne pderet. Erat ergo expectãda cõtentio inter sacerdotem & principem: faciebant apud se de misericordia pugnam: & de pietate certamen: thesauros vt spargerent: ac de suis talentis egeni ditescerent.

Deniq; alia vice cum aptus ad sedendum sacerdoti requireretur equus: rex ei suum tribuit: rogans vt sibi eum retineret. Interim beatus vir postulanti captiuo equum donat interdictum: quoniam apud ipsum plus fuit, q̃ illa regis, vox pauperis.

Ingrediente autem post modum Chilperico rege in vrbem Parrhisiacã: sequenti die postq̃ rex ingressus est ciuitatem paraliticus qui in porticu basilicę sancti Vincentii in qua beat⁹ Germanus requiescit in corpore, residebat dirigitur: mane aũt facto expectante populo beato antistiti gratias referebat. Quod cum regi nunciatum foret magna cum deuotione illuc aduenients & tanto gauisus miraculo, eius epitaphium his distichis rhythmice composuit. Mirum pro S. Germanum.

Epitaphiũ diui Germani.

Ecclesiæ speculum, patriæ vigor, ara reorum:
Et pater, & medicus, pastor, amorq;, gregis,
Germanus virtute, fide, corde, ore, beatus:
Carne tenet tumulum: mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata sepulchri.
Viuit enim: nam mors quem tulit ipsa timet.
Creuit adhuc potius iustus post funera: nam qui
Fictile vas fuerat gemma superba micat.
Huius opem ac meritum mutis data verba loquuntur
Redditus & cęcis prędicat ore dies.
Hunc vir apostolicus rapiens de carne trophæum
Iure triumphali considet arce throni.

Factaq; illi prædictus rex oblatione solenni munificentia regali ad propria rediit.

Per idē temp⁹ defuncto sanctissimo Droctoueo abbate, Scubilio abbas ei successit in regimine.

Brunichildis restituitur.

Tunc quoq; Chilpericus legationem suscepit Childeberti iunioris nepotis sui petentis matrem suam sibi reddi Brunichildem. Cuius ille non aspernatus preces eam cum munere pacis poscenti remisit filio.

De regum Hispanorum rebus. Cap. XVII.

Tanahildo autem rege Hispaniæ defuncto Leuua cum Leuigildo fratre regnum assumit. Mortuo Leuua Leuigildus integrum Hispaniæ regnum tenuit: habens Gadsunidam matrem Brunichildis vxorē. Apud Longobardos Alboinus de quo præmisim⁹ regnabat. Qui maxima ex parte Italiæ vrbib⁹ potitus, suos in eis statuit Romanos: quos vt maxime aduersarios patiebatur expulit. Hic ciuitatem cui Ticinum nomen est: quę alio vocabulo Papia dicitur per tres annos obsidēs tandem cepit. Cuius cum incolas vtpote paganus quia Christianos esse cognouerat gladio ferire destinauisset: equus ei⁹ in medio portę corruit. Qui calcaribus impulsus, fustibus cæsus, nullo modo adigi poterat ad surgendum. Tandem suggerētib⁹ suis in religionem rex conuersus fregit qđ de nece Christianorum vouerat votum. Huic fuit nupta Clotsinda Clotharii Francorum regis filia Qua defuncta Rosemundam Chunimūdi Gepidorum regis natam accepit coniugem: cuius ipse dudum interfecerat patrem: a qua cum tribus & eo amplius annis in Italia super Longobardos regnasset, in vindictam paternæ necis dedecorosissima interemptus est morte. Et vir bellicosissimus summęq; audaciæ vnius mulierculæ cōsilio periit: qui per tot hostium strages bello famosissimus extitit. Et illa quidem tantæ immanitatis debita luit maturato supplicia. Nam dum corruptori suo Helmechim nomine quem ipsa in necem regis armauerat postmodum e balneo egredienti veneni poculum quod salutare afferebat esse porrexisset: ille agnito mortiferum haustum se bibisse euaginato gladio eam quod reliquum erat bibere coegit: sicq; nefandissimi homicidę iuste factorum suorum subiacuere vindictę. At vero post Alboinū cum Cheph nobilissimus Longobardorum anno vno & sex mensibus tenuisset principatum: denuo duces in Longobardorum gente decennio creati sunt. Et vnusquisq; ducum suam regebat ciuitatem. E quibus aliquanti Gallias prędandi cupidine petēres apud Prouinciam cum Amato patricio qui regi parebat Guntranno, bello cōfligunt: factaq; de Burgundionibus maxima strage ipsum ducem interemerunt. Quod Guntrannus audiens euocato ad se Mūmolo spectatæ virtutis viro, patriciatus ei indixit curam. Prorūpentibus iterum in Gallias Longobardis Mūmolus cum valida Burgundionum manu occurrit. Qui duobus præliis hostibus vsq; ad supremum labefactatis, reliquos fugaciter in Italiam redire cōpulit. Nec vltra adiecerūt Longobardi, vt ad Gallias transirent. Nam Mummolus post tergum eorum dirigēs Francorum exercitum, Anagnii castrum in finibus Italiæ situm debellauit & cepit. Quam ob causam comes Longobardorum Ragilo Anagnium veniens deprędatus est: & ad sua reuerti festinans ab obuio sibi duce Francorum Crannichis nomine perimitur.

Ticinum.

Alboini interitus.

De Iustini minoris gestis. Cap. XVIII.

PEr hæc tempora apud Constantinopolim, vt supra diximus, Iustinus minor regnabat in tantum auaritiæ deditus vt arcas ferreas fieri iuberet in quibus ea quæ rapiebat auri talenta congereret. Is cum a diuinis mandatis aurem cordis auerteret: iusto dei iudicio amens effectus est. Post hæc Tyberium Cæsarem asciuit: qui eius imperium gubernaret: hominem iustum, vtilem, eleemosynariũ, sapientem, in iudiciis æquum, in victoriis clarũ, & q̃d his omnib⁹ supereminet, verissimum Christianum.

IGitur Iustinus cum vndecim imperasset annis, amentiam tandem quã incurrebat cum vita finiuit. Bella sane quæ per Narsetem patricium Gothis vel Francis illata superius per anticipationem diximus: Iustiniani quidem temporibus concepta: sed sub Iustino terminata sunt.

De Tyberio Constantino & eius imperio. Cap. XIX.

MOrtuo Iustino Tyberius Constantinus Romanorum regum quinquagesimus tertius sumpsit imperium. Hic vt superius diximus sub Iustino adhuc Cæsar cũ publicam rem gereret, & multas egenis eleemosynas erogaret: magnam ei dominus auri copiam subministrauit. Nam deambulans per palatium vidit in pauimento dom⁹ tabulam marmoream dominicę crucis vexillo insignitam: & ait. Crucem domini qua pectus frõtemq; munire debemus indignis vt q̃d pedibus conculcamus: & simul cum verbo iussit eandẽ tabulam auferri a pauimento. Qua amota reperiunt & aliam simili signaculo expressam. Post hãc quoq; reperiunt & tertiam. Quibus ablatis inęstimabilis diuq; occultatus in lucem profertur thesaurus. Quem Tyberius iuxta consuetum sibi morem pauperibus erogauit. Narsetis quoq; thesaurum in quadam Italię vrbe terra defossum quodam decrepito indicante sene inuentum, in simile distribuit opus. Sophia vero Augusta immemor promissionis quam Tyberio fecerat, eum ab imperio remouere: Iustinianũq; Iustini nepotem substituere moliebatur. Q̃d imperator agnoscẽs Augustam custodiæ mancipauit: Iustinianum verbis obiurgatum blandioribus tanto in posterum amore dilexit vt filiam suam filio eius promitteret: ac filio suo filiam eius sociandam exposceret. Sed hæc res qua de causa incertũ est cur non peruenit ad effectum. Ad hũc Chilpericus rex Francorũ suos dirigens legatos multa ab eo ornamenta, aureos etiã singularum suscepit librarum: habentes ab vna parte effigiem imperatoris: in circulo scriptum Tyberii Constantini perpetui Augusti: ab alio vero quadrigam ac ascẽsorem, continentesq; scriptum: gloria Romanorũ. Huius exercitus ab eo missus Persas potentissime debellauit: victorq; regrediẽs tantam prędæ molem cum viginti pariter elephantis abduxit: vt humanæ crederetur posse sufficere cupiditati.

Tyberius i[n]gentẽ thesaurum inuenit.

Numisma Tyberii imperatoris excellens.

De Britannorum rebus & Guntranni facinore. Cap. XX.

DVm hæc in orientis geruntur partibus, in Britanniis hęc acta sunt. Maclianus et Bodicus illo tempore comites Britonum erant: qui amicitiam mutuam sacramentis adinuicem datis iunxerant. Mortuo Bodico Maclianus filium eius Theodericũ de regno Britanniæ expulit. Theodericus resumptis viribus Maclianum cum filio ei⁹ Iacob nomine interfecit: paternamq; hęreditatem recepit. Warocus Macliani filius patri in comitatu succedit.

Tunc quoque Guntrannus rex Francorum duos Magnacharii soceri filios quondam sui interemit: facultates eorum fisco subiiciens: dehinc subsecuta mors duorum filiorum ipsius est. Quapropter Guntrannus liberis orbatus Childebertum suum ex fratre Sigeberto nepotem adoptauit in filium.

De Chilperici in Pretextatum simultate. Cap. XXI.

Chilpericus frater eius alter rex Francorum Pretextatum Rothomagensem episcopum exilio destinauit: eo quod consilio Brunichildis reginæ vsus insidias ipsi parasse diceret. Merouеus vero filius ei⁹ quem tonsuratum ac monasterio detrusum a patre fuisse memorauimus: iterum laicus efficitur. Nam a Guntranno duce de quo sequens sermo plura narrabit, per legatos solicitatus a monasterio egressus & a Gaileno suo familiari veste laicali indutus, ad ecclesiam sancti Martini Turonos vt cōfugeret est ipulsus. Ad hāc deniq; & ipse Guntrannus cōfugerat metuens minas regis Chilperici: eo quod diceretur filium eius Theodebertum in bello superius memorato interemisse. Quapropter Chilpericus Ruccolenū quendam Turonos direxerat qui eū exinde vi abstraheret. Ruccolenus Turonos veniēs beato pōtifici tunc Gregorio mandauit: vt Guntrannum a basilica sancta expelleret. Quod si agere differret: sciret eum cum valida manu venturum: & hęc impleturū. Sanctus autem antistes respondit hoc nunq̄ fuisse factum: nec a se vllo modo esse faciendū. Interim miser dum domum ecclesiæ in qua hospitabatur destruere non formidat, regio correptus morbo ad Basilicam sancti Martini defertur: vbi nil medelæ adeptus non post multos dies est defunctus. Porro Merouеus ad sępedictam veniens ecclesiam memorato pontifice missas celebrante, petiit eum eulogias sibi dare. Quo recusante minatus est se quosdam de populo interimere: quoniam sine iudicio sacerdotū eum cōmunione priuaret. Tunc pontifex eulogias quidem ei dedit: regi vero per diaconum innotuit quæ acta fuerant. Regina itaq; clamante ipsum clericum exploratorē a Merouеo missum: rex eū in exiliū relegauit: direxit autem ad sacerdotem vt inimicum suum de ecclesia expelleret. Sed eo differente Chilpericus exercitum commoueri præcepit. Quod audiens Merouеus a basilica egredi voluit. Leudastis vero Turonicus comes pueros eius qui pro necessariis causis in villam ierant peremit. Quapropter Merouеus adnitente Guntranno Marileffum medicum a rege venientē tenuit: ablatoq; auro ac argēto qđ ferebat, eum vtiq; occidisset nisi ille ecclesiam expetisset. Interea dum de patre ac nouerca Merouеus multa loqueretur facinora: quadam die Gregorium episcopum ad conuiuium inuitans, rogat aliquid ad ædificationem legi. Tunc antistes arrepto Salomonis libro hunc primū versiculum inuenit ac legit. Oculum qui auersatur patrem effodient eum corui de torrentibus. Et hæc quidem ille nō intellexit. Antistes vero mirat⁹ est redargutiōis sibi verba prima occurrisse.

Brūs Gregorius Turoneñ. eps.

De Guntranno Phytonissam consultante Cap. XXII.

Post hęc direxit Guntrannus ad mulierē Phytonissam: q̄ ei aliquādo non solum annū sed & diem & horam qua Charibertus rex obiret, prædixerat: vt eam super statu interrogaret suo. Cui illa hæc remisit mandata: hoc inquit anno Chilperico defuncto Merouеus deuictis fratribus regnum accipiet: teq; ducē constituet. Quo munere quinquēnio funct⁹ septimo efficieris episcop⁹. Hoc ille episcopo Gregorio retulit: & ab eo hoc respōsum accepit. Ista mag[is] a deo q̄ a diabolo exquiri debuissent. Verumtamen Fredegundis quæ occultæ Guntrano

fauebat propter mortem Theodeberti: non enim ex ea fuerat natus: misit ad eum vt Meroueo suaderet egredi ab ecclesia. Ille præsto putans fore percussores, non distulit: sed nil eum nocuit Demum Chilpericus per diaconū ad sepulchrum sancti Martini duas mittit chartulas: quarum vna continebat vt sibi diuinitus in alia quæ erat vacua rescriberetur si foret fas Guntrannum a templo extrahi. Diaconus triduo expectans inanis a responso abscessit: sed Guntrannus venientibus regiis missis pallam altaris cum sacramento fideiussorem dedit: iactanter pollicitus nunq̄ se inscio rege templum egressurum.

De Meroueo oraculum a libris diuinis petente. Cap.XXIII.

Tandem Meroueus postpositis Phytonissę responsis per triduum vigilans in diuinis hoc responsum libris accepit: in Regum quidem Eo q̄ inquit reliquistis dominum deum vestrum tradidit vos deus in manus inimicorum vestrorum. in psalterio autem. Deiecisti eos dum alleuarentur. In euangelio vero. Scitis quia post biduum pascha fiet &c. His ille visis flens ad sancti Martini tumbam cum quingentis & eo amplius viris assumpto quoq; Guntranno duce discessit: & per Altissiodorēsem vrbē Diuione castro veniens exinde ad Remensem Campaniam transiit. Qui a Tarunensibus in quadam villa circunuentus & se capiendum fore intelligens veritus ne si ad patrem duceretur graues de se poenas daret: Gailenum quendam familiarem rogauit vt se gladio percuteret. A quo cultro per viscera traiectus interiit. Gailenus truncatis manibus ac pedibus naribus simul & auribus turpiter vitam finiuit. Merouei miser exitꝰ

Post hæc Sanson Chilperici filius mortuus est cuius funus cum nimia lamentatione idem rex prosecutus est. Eo anno stella in medio lunæ fulgens visa est. Cometes visus.

De Guntranni Bosonis filiabus virtute patris liberatis suffragante diuo Martino. Cap.XXIIII.

Quidam potentissimus procerum Chilperici Guntrannus Boso vno nomine sic dictus relictis in ecclesia sancti Hilarii filiabus suis ad Childebertū trāsiit. Anno vero tertio regni Childeberti iunioris qui erat Chilperici & Guntranni septimusdecimus: Guntrannus Boso filias suas Pictauis auferre volens, Dracolenum quendam sibi infestissimum seq; persequentem, vt a se auerteretur precibus ac muneribus flectere nitebatur. Dracolenus vt erat mente elatus, superbe respondit: asserens se funiculum quo alios deceptos perdere solebat paratum habere: vt eo Guntranum inuolueret. Non tulit Guntrannus superbia iactantem, sed manus eleuans in coelum prodigia facientem inuocauitꝰ dominum & vt sibi per intercessionem beati Martini misereretur, orauit. Cōgressus contra aduersarium fauces contumaciæ verba profantes conto transfodit: eleuatumq; e sella equitatoria deiecit exanimem ad terram. Hoc euentu felici vsus translatas a Pictauorum vrbe filias deduxit quo voluit. Guntranni pulchrum facinus.

De Pictauorum Britonumq; discordia Cap.XXV.

PIctauenses quoq; & Bagasseni qui nunc Arbasseni dicuntur, cōiū
cti Andegauensibus: Warocum comitem Britonum repentino

Warocus

impetu opprimere moliebātur. Quorum præuenit insidias Waro
cus contra medium noctis super eos irruens & maximā ex eis stra
gem faciens. Tertia vero die cum ducibus Chilperici fœdus pepi
git dans filium suum obsidem & quæ peruaserat reddens Venetū
quoq; vrbem ea conditione refudit vt si ex gratia regis eam tenere
mereretur tributa quotannis soluere nō moraret. Aliquanto aūt interiecto tempore
a fide desciscēs, Euniū Veneticæ vrbis episcopū ad regem dirigit ꝓ quibusdā causis
responsa laturū. Quē rex cū ira obiurgatū direxit in exilium.

De Chilperici in Prætextatum episcopum accusatione & Prętextati purgatione. Cap. XXVI.

HIs ita gestis Chilpericus Rex congregato concilio pontificum in ec
clesia sancti Petri Parrhisiace vrbis Prætextatum Rothomagēsem
episcopum, cuius iam meminimus exilio reuocatū, in eorum præ
sentia cum hac accusatione exhibuit: dicens. Quis venerandi pō

Prętextat⁹ ep̄s Rothomageñ. accusatur.

tifices regia potestas reum maiestatis legibus condemnare possit:
Ego tamen hunc qui falsum sibi pastoris nomen vsurpat coniura
tionis contra me factę auctorē sacris non contradicens canonibus
vestræ audientiæ repręsento. Et cōuersus ad Prætextatum Rothomagensem episco
pum: vt quid ait o episcope munera populo contra meam erogasti salutē? Qua ve de
causa filium meum Merouęum cum vxore patrui coniunxisti? Non ignorabas quid
de hac causa sacri sentiant canones? Quare autem ita filium aduersus patrem arma
sti suum: vt ille pariter cum vita regnum vellet eripere meum. Postq̄ vero rex siluit:
Franci qui præ foribus stabant frementes ostia Basilicæ effringere nitebantur: vt an
tistitem pœnis subderent. Sed rex hæc fieri prohibens Prætextato copiam purgandi
tribuit. Cumq; ille obiecta refelleret: quidā falsi testes surgētes calumniabātur a pō
tifice sibi munera data: vt regē dolo ꝑderēt. Quib⁹ episcopus, in hoc (inq̄t) veros vos
esse confirmo q̄ muneratos vos a me esse fatemini? Quid enim vestris ditatus donis
aliud agerem nisi vt par pari referrem. Quod vero falso confingitis me mala regi ma
chinatum esse, id omnibus modis falsum est. Hæc eo dicente rex q̄dē in regiam se re
cepit. Episcopis autem in domo ecclesiæ residentibus aduenięs Etius archidiacon⁹
Parrhisiensis ita eos alloquitur. Nunc (inquiēs) est tempus o sanctissimi sacerdotes
quo aut pro vestra magnanimi constantia glorificemini: aut pro deiectione & contu
melia fratris ac coepiscopi vestri contemptui in posterum si tacueritis habeamini.
Tunc cæteris tacētibus eo q̄ metuerent reginę furorem, cuius instinctu ista gerebā

Gregorius Turonēsis episcopus.

bantur: & digitum ori suo superponentibus: Gregorius Turonorum antistes sic or
sus est loqui. Oportet nos fratres charissimi & maxime eos q principis fruitur fami
liaritate, salubria ei suggerere cōsilia: ne forte ira deuictus plus iusto in sacerdotem
domini commoueatur: & a deo innocētium vltore grauius puniatur. Illis quoq; nec
ad ista respondentibus subiunxit antistes. Cauēdum nobis sanctissimi patres illa ter
ribilis domini comminatio est quam per prophetam prænunciauit: si me inquiens
dicēte ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, sanguinem eius de manu
tua requiram. Nos itaq; qui speculatores in domo dei sumus positi non negligamus
regi pericula sua ostendere: & si necesse sit exemplis ad resipiscendū prouocetur: qua

liter Maximus imperator beatum Martinum impiis cõmunicare compellēs, imperio pulsus sit: vel Clodomirus sacerdoti Auito non obaudiens interierit. Cumq; nec tunc quidem aliquis eorum responsa præbuisset: aliqui adulatoriç artis regi denun ciauerunt nullum ei pertinacius resistere q̃ Gregorium Turonicum: qui mox per quendam aulicum euocatus stante rege propter tabernaculum ramis tectum, Bertrannoq; Burdegalensi pontifice dextræ eius inherente, sinistræ vero Ragnemodo Parrhisiaco, taliter rex episcopum alloquuturus est dicens. Dic domine põtifex qui iu stitiæ tramitem cæteris seruas, mihi cur denegas? Sed vt video peruersis consentis: & impletur in te vulgare prouerbium q; coruus corui oculum non eruet. Cui sacerdos, mihi inquit o rex æquitatem deserenti correptores erunt multi. Te autem de linquentem quis corripiet nisi ille qui se p̃dicat peccaminũ vindicem? Quapropter si nos te de iustitia commonentes audire contempseris: plus a deo q̃ a nobis condemnaberis. Ad hęc rex: apud alios semper iustitiæ causam obtineo apud te nunq̃. Verũ ego optimam inueni vltionis meæ materiam: persuaso namq; Turonico populo vt clamet sibi a te æquitatis iura denegari: ego quoq; proclamabo me qui etiam regia polleo dignitate, nil eorum q̃ ipsi postulãt a te posse promereri. Et sic orto aduersum te populorum odio, iniusti nomine denotaberis. Econtra pontifex respondit: si quidem sim iniustus id deo magis q̃ tibi notum est. Tu vero si nostra aspernaris monita sacros sume canones: & his saltem consentiens iusta decerne. Tum demum rex animum antistitis vt erat callidus hoc modo mulcere cepit. Erat autem coram eis mensa panisq; superpositus cum diuersis ferculis. Ait ergo rex ad sacerdotem. En in quit ferculum tui gratia paraui: in quo nil aliud q̃ cicer carnesq; continentur volati lium. Vtere nunc eo libens mecũ. Beato vero Gregorio respondente q; cibus ei gratior esset facere voluntatem patris sui qui in cœlis est, & a rege petente vt sponderet Rex nihil se contra canones acturum: eleuatis Chilpericus manibus iurauit per viuentem in sæcula se decreta sanctorum patrum non transgressurum. In crastinum vero aurora incipiente, legati Fredegundis reginæ ad hospitium memorati pontifi cis venerunt poscentes & duas libras argenti pro munere offerentes: vt in deiectionem Prætextati consentiret cęteris episcopis, dicebant em̃ aliorũ se voluntatẽ p̃batã habere. Illo itaq; recusante: & si sibi mille libræ darentur nullo modo assentire velle se asserente: illisq; magis instantibus: tandem pollicitus est in decretis canonum fratribus suis se assensum præbiturum. Tunc illis quæ petebant se impetrasse putantibus & gratias agendo recedẽtibus, aduenerunt quidam sacerdotes similia petẽtes. Qui bus antistes eadem quæ prioribus reddidit responsa. Conuenientibus autem in con ciliũ episcopis: adueniens Chilpericus rex ait illis reperisse se in decretis canonum q; episcopus furti obnoxius sacris deberet priuari ordinibus. Erat enim rex literis eruditus. Cumq; pontifices quærerent quis eorum furti insimularetur. Rex dixit num obliti estis quanta vobis ostenderim quæ Prætextatus mihi furto abstulit? demonstrauerat namq; rex pridie varia ornamenta quorum pretium ad tria milia æstimabatur solidorum: cum sacculo duobus milibus nummismatibus aureis referto. Hæc omnia dicebat sibi ab episcopo furata. Sed Prætextatus obiectis faci le se purgauit, hoc modo regi responsa dans. Excellentia tua domine mi rex remini sci valet (si dignatur) Brunichildẽ Rothomago abeuntem plerasq; sarcinas in diuersis speciebus mihi commendasse: & post aliquod tempus missis pueris eos a me repetisse. Cumq; ego ex hac re domine rex tuam consuluissem voluntatem: præceptis obaudiens tuis, vnam eis sarcinam, eo q; amplius ferre non valerent,

contradidi. Venientibus iterum ac tertio ex tua iussione cætera reddidi: dicente ma
gnificentia tua mihi vt a me ea reiicerē ne pro his ira inter vos iterum repullularet.
hæ duæ tantum sarcinæ apud me remanserunt. Nunc igitur cuius furti me arguis
fore obnoxium? Cui respondit rex: si hæc ita se habeant & custodiæ causa ista susce-
pisti cur limbum aureis intextum filis exinde rapiens secuisti: & eum pro nostri de-
iectione his qui tibi placuit distribuisti? Tunc sacerdos: ad ista iam inquit semel dixi
& nunc iterum dico me non ob aliud illis ista largitum fuisse nisi vt eorum muneri
bus mihi concessis parem referrem gratiam: vt vero propriis deficientibus ex com-
mendatis aliqua præsumerem, confidentia ausum tribuit: eo ꝙ Merouecus cuius illa
coniugium expetiuerat ex te carnaliter genitus mihi in baptismo spiritualis est fi-
lius. Animaduertens Chilpericus Prætextatum hoc modo non posse superari: re
licto concilii loco ac conuocatis quibusdam sibi adulantibus ait. Illis victum me
verbis episcopi fateor & vera eum prosequi scio. Sed vt Fredegundi reginæ satisfi-
at ita hoc ex vestra quasi persona consilium ei dantes dicite scis: quia dominus no-
ster Chilpericus rex misericors est & confessis cito ignoscit. Vade ergo & prosterne
re pedibus eius confiterecq; te in eum peccasse ac confestim indulget tibi. Quibus ius
sa perficientibus seductus est Prætextatus eorum dolis: qui se quoq; pollicebantur
pedes regis deosculaturos vt ei ignosceret. Sequēti die residentibus episcopis in con
cilio, Chilpericus cum Prætextato iterato altercari cœpit dicēs. Si munera pro mu
neribus retribuisti, sacramenta pro parte Merouei contra meam salutem cur exegi-
sti? Ad hęc sacerdos respondit notū feci celsitudini vestræ Merouecum me ex lauacro
suscepisse salutari. Ideoq; si facultas fuisset etiam angelum domini in eius euocassem
auxilium. Quid plura? procedente longius altercatione Prætextatus ad pedes regis
corruit: clamans miserere clementissime rex homicidæ qui te regno pellere vo-
lui & filium tuum tibi substituere. Hæc eo loquente prostratus & ipse rex pedibus
aliorum sacerdotum qui in synodo residebant aiebat. Audite sanctissimi sacerdotes
nefandissimum reum execrabile crimen confitentem. Verumtamen pontificibus a
terra regem eleuantibus iussit rex Prætextatum ab ecclesia egredi: ipse autem in re
giam se recepit mittens ad synodum quosdam canones quibus erat annexus quater
nio nouus continens hæc. Episcopus in homicidio vel cæteris criminalibus deprehē
sus peccatis sacris priuet ordinibus. His lectis dum Prætextatus staret stupēs: ait il
li Bertrannus Burdegalensis antistes. Audi frater & quidem coepiscope: nisi regis
promerueris gratiam, nostra non poteris frui societate. Post hæc rogauit Chilperi-
cus pontifices vt aut vestis Prætextati scinderetur, aut centesimus octauus psalmus
qui maledictiones scariothicas cōtinet super eum recitaretur vel certe in perpetuū
communione priuaretur. Sed pontificibus hoc agere recusantibus & maxime Gre-
gorio Turonensi renitēte ab ecclesia Prætextatus pellitur ac custodię tradit: de qua
dum fugere noctu niteretur comprehensus cæsusq; in insula quadam maris quæ ci-
uitati adiacet Constantiæ, in exilium relegatur.

Prętextat⁹ eps ĩ exiliū mittitur.

De Guntranni Burgundionum regis ad Childeber-
tum oratione. Cap. XXVIII.

POrro Guntrannus rex Burgundionum Childeberto regi Au-
strasiorum nepoti suo vt pacificus cum proceribus regni sui ad pō
tem quem Petreum dicunt sibi occurreret mandauit. In cuius am
plexibus diu immoratus vniuersis audientibus sic est locutus.

Euenit meis prępedientibus peccatis vt ex me genitis carerē filiis. Vñ mihi ꝓpriis orbato hæredibus necesse est quærere extraneos: quibus partos relinquam thesauros. Optimum itaq; iudicaui te omni humana carne mihi carior nepos Childeberte eligere: qui & mei successor regni & congregati esses possessor thesauri. Quapropter maneat oro quæ inter patrem & filium debet manere dilectio. Vnus nos protegat clypeus: vna contra aduersantes tueatur hasta: & ab hodierno & deinceps talis inter nos charitas permaneat vt si dante deo filios procreauero te tamen a iure non secernam hæreditario. His dictis & proceribus Childeberti pro eo spondentibus eo q; ipse puer adhuc esset, simul prandentes & se muneribus honorantes ad sua sunt reuersi. Verumtamen legatos vtriq; ad Chilpericum regem miserunt denunciantes vt aut ea quę de eorum regno peruaserat redderet: aut se ad belli certamina præpararet. Quod ille tunc quidem despectui habuit. Quo tempore finister populi rumor aduersus Salonium & Sagittarium episcopos surrexit. Hos sanctus Nicetius Lugdunensis antistes enutritos primum quidem diaconii deinde sacerdotii eos gradib⁹ insigniuit. Et Salonium quidem Ebreduni, Sagittarium vero apud Vapingum episcopos instituit. Illi vero non velut episcopi religioni operam dabant: sed tanq̄ tyranni homicidiis, rerum alienarum peruasionibus, adulteriis quoq; vacabant: & in tantū eorum excreuit malitia vt super Victorem Trecassinum antistitem natalitii sui diem festum agentem cum cohorte irruentes militari eius vestimēta scindentes, famulos cæsos fugantes, apparatum prandii omnem raperent: & ipsum cum hac contumelia solum relinquerent. Qua causa ad aures Guntranni regis delata ex eius iussu collecta est sinodus apud Lugdunū quo præsidente sancto Nicetio hos conuictos a propriis expulit sedibus. Vnde illi grauiter indignati regis gratiam sibi adquirentes acceptis ab eo epistolis ad papam Romanum Ioannem profecti sunt. Cui persuadentes se iniuste damnatos, scripta eius ad regem detulerunt iubentia vt suis restituerentur locis. Quos rex verbis corripiens ad proprias iussit vrbes redire. At illi cum Victore quidem pacem faciētes, homines qui ei iniurias irrogauerant direxerunt vt ipse de eis vlcisceretur. Qui dominici præcepti memor non reddens mala pro malis illęsos dimisit ad propria. Salonius deniq; & Sagittarius pessimis quotidie adiicientes peiora in expeditionē quā Mummolus cōtra Longobardos egit pergētes multa perpetrarūt homicidia: in ciues pari modo suos ita crudeliter sæuiebant, vt multos vsq; ad effusionē sanguinis cęderent. Quod vbi regi Guntranno nunciatū est eos exhiberi præcepit: a p̄sentia tñ sua vsq; ad audientiam sustinere. Hoc Sagittarius adeo indigne tulit, vt de rege indigna loquens publice proclamaret filios regis nō fore regnaturos eo q; mater eorum ex Magnacharii fuisset familia. Erant nanq; adhuc filii regis superstites. Propter hoc rex ira commotus equos eorum & cuncta quæ habebāt abstulit: & ipsos in duobus monasteriis a se procul diuisis pœnitentiam agere instituit: mandans propriis iudicibus circum ea loca cōstitutis vt eos cum summa armatorum cautela custodirent ne forte elaberētur. Tunc forte seniore ex filiis regis ęgrotante accedentes quidam familiarium eius ad eum, suaserunt vt pręfatos episcopos ad proprias iuberet regredi ecclesias: ne fortassis ob eorum damnationem ira dei super domū incūberet principis. Cumq; rex petita non abnuisset: Salonius & Sagittarius regressi ad sua tam eximios sanctæ religionis cultores se ostendebant vt quotidie totum ex ordine psalterium recitando nunq̄ a psalmodia cessare viderentur. Qui tamen post paululum ad suum in tantum reuersi sunt vomitum: vt fornicationi & ebrietati inseruientes

Salonii & Sagittarii epoꝝ ꝑsidia

dum clerici matutinos psallerent hymnos ipsi adhuc in conuiuio positi vina flagitarēt. Incipiēte aūt aurora circūdati mollibus vsq; ad tertiā diei horā somnū capiebāt. Cumq; in talibus versarētur, deum post terga ponētes, ipsi quoq; a deo postpositi irā eius incurrerunt vt in sequentibus demonstrabimus.

De Chilperici in Eunodiū cęterosq; Childeberti fautores sęuitia: & de motu Britonum. Cap. XXIX.

His diebus Chilpericus Pictauā peruasit vrbē fidelesq; nepotis sui videlicet Childeberti regis cum Eunodio duce ab eius sunt hominibus pulsi. Eunodius itaq; in exiliū trusus facultatibus fisco subactis post annū patriæ & suis redditus est rebus. Daccho aūt Gadarici filiꝰ, relicto Chilperico dum vbiq; vagaret, a Draccoleno duce qui dicebatur industrius fraude captus est: iurante sibiq; non interficeretur. Cū vero eū ad regē perduxisset, egit vt interimeret. Qd vbi Daccho ī custodia positꝰ agnouit, cōfessus cuidā presbytero peccata sua pœnitentiā nesciente rege petiit. Qua accepta interfectus est. Porro Draccolenus a Gūtranno duce eo quo diximus interfectus est modo.

Britāni Redonicā prouiciā vastāt

Britanni eo tēpore grauiter regionē vastando Redonicā ad vicum qui dicit̄ Cornutus aduenerunt. Cōtra quos Bibolenus dux missus recedētes insecutus est: Britanniāq; ferro & igne depopulat̄. Hoc adeo Britannos in maiorē commouit iracundiam: vt sequēti anno non solum Redonicam verum & Nanneticam infestarent prouinciam. Qui tamen legatis Felicis Nannetici episcopi emendationem polliciti mendaces fuerunt.

De violatione templi Dionysiani & reparatione. Cap. XXX.

Teplū diui Dionysii sāguine contaminatur.

Illo tempore mulier quędā a zelante viro apud Parrhisios q̄ adultera esset impetita dum opem petisset a suis parētibus: & illi eam innocentē credentes sacramentum pro ea viro vel eius parentibus super sepulchrū sancti Dionysii fecissent: ab eis q̄ periurassent redarguti sunt. Et causa vsq; ad iurgium prorumpente: cū propter nobilitatem eorum (erāt eñ primi in palatio Regis Chilperici) neutra pars alteri cederet: gladiis se inuicem percutientes sacrā basilicam sanguine polluerunt. Interea ecclesia sine officiis manente diuinis, dum hæc ad regem delata fuissent, interminatus est nulli eorum prorsus fore beniuolum donec Ragnemundi Parrhisiaci antistitis in cuius diœcesi hæc acta fuerāt reconciliatione veniam mererentur: quos episcopus facinus confitentes pœnitentia indicta communioni restituit: ecclesiamq; reconciliauit.

De Nantini Engolismensis morte formidanda. Cap. XXXI.

Hunc tēporis Nātinus Engolismensis comes hmōi ex causa grauē diuinitus est passus mortis pœnā. Maracharius auunculus eius comitatu prędictę vrbis diu potitus ad clericatū accedens post nō multū tēpus episcopus est factus. Quē cū aduersarii eiꝰ immisso ī capite pisso veneno nefandissime necassent, non diu lętati sunt. Nā Frontonius cuiꝰ cōsilio hoc perpetratū est scelus, vno tantū anno post eū functus est episcopatu. Cūq; ei Heraclius Burdegalēsis presbyter successisset: Nantino q ob vlciscendā auunculi mortē comitatū a rege emerat grauissime increpabat: q auunculi sui iterfectores secū retineret. Quare in maius crescente controuersia comes villas ecclesię ab auunculo p testamentū relictas peruasit:

asserensq; non deberet ea tenere testamenta quorũ testator ab eius fuerat clericis in-
teremptus. Post hæc crudeliori exardescens iracundia interfectis etiam quibusdam
laicis vnũ ex presbyteris lancea vulneratum dum adhuc viueret suspendi, ac ad con- Nãtini cru
fessionem criminis cogi iussit. Qui diu reui:ctis post terga manibus pendens fluente delitas
e patenti vulnere sanguine innocentem reddidit spiritum. Pro tantis igit̃ sceleribus
Nantinus ab Heraclio excõmunicatus conuenientes apud Santonas vrbem quosdã
sacerdotum rogauit: vt pro se antistitem interpellarent: pollicitus se res ecclesię red
diturum: & mala quæ cõmiserat emendaturũ. Antistes vero rogantibus annuẽs fra
tribus eum cõmunioni restituit. Sed comes ad Engolismam reuersus domos quas p
uaserat destruxit: dicens si hæc ecclesia recipit saltẽ deserta inueniant̃. Episcopus sa-
ne his auditis iterum cõmunione eum priuãs vita decessit. Nantin⁹ quoq; a quibus
dam episcopis pecunia corruptis cõmunioni redditus, in morbum incidit. Cum ve
ro valida cruciaret̃ febre, clamabat heu heu quæ tormẽta ab Heraclio illata patior.
Ipse me nunc cruciat: ipsius igne cõsumor: mortẽ peto ne diu male viuam. In his vo-
cibus constitutus interiit. Audiant ista qui sacerdotibus vel deo seruire cupientib⁹
iniurias irrogant. Intelligant deum esse vindicem iniuste oppressorum.

De Chilperici per Fredegundem in suos sæuitia. Cap. XXXII.

CHilpericus etiam rex suggerente Fredegunde regina proscriptio-
nibus grauissimis populũ sibi subiectum atterere cœpit. Qua de
causa multi e plębe natiuum relinquentes solum maluerũt exules
nouas quærere sedes: q̃ patrios incolendo fines iniusto ruere sub
fasce tributi. Inter cætera nãq; q̃ cogebant̃ soluere liberi etiam orti
progenie e terra ꝓpria culta labore amphorã vini regiæ inferebãt
mensę. Marcus Referendarius huic muneri prępositus vt cunctas
Aquitaniæ vrbes quæ ad regnum Chilperici respicere videbantur, ad hęc soluenda
verbis vel minis inuitaret: a Lemouicinis seditione orta iugulat̃: & thomũ versusq;
quos secum ferebat igne cremati sunt. Porro Chilpericus dũ pessimis quotidie adii-
ceret peiora, febre arripit̃ valida: a quo cũ conualescit languore: paruulus eius filius
nec dũ baptisma cõsecut⁹ ęgrotare cœpit grauius. Qui baptismatis gratia imbutus
leuato paulisper incommodo matrem nequiuit lætificare gaudio pleno. Nam fra-
trem eius Clodobertum cui ætas prouectior, eo cõualescente doluit similia incurris
se. Ita deniq; latens pestis in totam diffundebatur regiam prolem: ac si a visceribus
transiens paternis in filiorum membris hæreditariam videretur velle sibi vendica-
re sedem. Tandem Fredegundis cuius toties dolor lacera torquebat pręcordia, quo
ties semimortua natorum contemplabatur corpora, pristinæ feritatis oblita hu-
mani induit compassionem animi. Adiensq; regem huiusmodi apud eum habuit Admoni-
sermonem. Beneficiis inquit diuinis nosmet mi vir benefactis respondere conuenit: tio Frede-
quos superna non punit clementia tanto tempore perseuerantes in malitia. Neq; gundis ad
enim flagella omnipotentis dei sustinuimus quasi rei: sed in virga filiorum eru- maritum.
diti propheticum illud dictum in nobis sumus experti: quia flagellat dominus om-
nem filium quem recipit. Ecce nos namq; & febribus & variis sæpe vexati ca-
lamitatibus insuper filiorũ amplexus amittim⁹ gratissimos: quos lachrymæ vidua
rũ & orphanorũ a nobis iniuste oppressoꝝ morti reddidere proximos. Pœniteat nos
tandẽ aliquãdo malorũ quę gessimus: & cõuersi ad dñm placabilẽ eum super nostrã
ꝑplorem⁹ esse malitiã. neq; enĩ q̃uis ĩdignos sibi supplices auersabit̃ q̃a est misericors
& miserator. Incendam⁹ igit̃ iniquas descriptiões & quas ad oppressionẽ cõstituim⁹

pauperum,ad nostram nostrorumq; deleamus salutem. Nihil est q̄ timeam⁹ si vere pœniteam⁹ quasi passuri grauia q̄ ptulimus grauissima . Quid eñ pati pōt grauius q̄ vt amittatur quod est carius.Quid vero nobis poterit esse dulcius q̄ natorum affectus.Quibus porro per tot annorum curricula partos reseruamus thesauros: si præmittimus hæredes quos optaueramus fieri successores.Cauendum profecto est ne illius euangelici incurramus sententiam diuitis : qui innouando horrea & congregãdo multa,accepit responsum se non visurum diem crastinum nec suarum cognituꝝ heredem rerum.Sed propitius iam potest esse qui vindicauit & mitior q̄ si nō vindicasset.Huiusmodi orationē circunferēs Fredegundis regina transduxit Chilpericū regem a furore animi atq; intentionem eius adeo emoliuit:vt libellos quibus nephãda continebatur lex manu propria voracibus traderet flammis.Quibus peractis iu

Filioꝝ Chilperici regis mirandus iteritus.

nior eorum filius diem obiit:cuius corpusculum in oratorio sanctorum Dionisii ac sociorum eius martyrum est humatum.Nec lōgum fluxerat tempus:alter quoq; ex filiis superius nominatis Clodobertus morti cœpit esse proximus.Consternata mater anxiis gemitibus languentis filii ad basilicam sancti Medardi Suessionos eum defert:vbi vterq; parēs votis aureis donis sancti honorarūt sepulchrum. Sed adueniēte nocte ęger vltimum exhalauit spiritū.Cuius funus præfatæ vrbis populus pulla veste circūamictus cum maximo luctu ad ecclesiam sanctorū Crispini & Crispiniani est prosecutus.Quo in loco prędictus regis filius tumulariam est adeptus sepulturā Sequenti abhinc anno alius ex filiis Chilperici Theodericus nomīe terminū sortit⁹ est vitæ. Vnde Chilperic⁹ diuinę aīaduersionis iudiciū ceruici imminere suæ cognoscēs,multa pauperib⁹ Christi seu ecclīs largit donaria.Restiterat sane adhuc vnus e regia prole quē Chilpericus custodię mancipatū suggerēte Fredegunde custodibus legauit puniendum . Ita efferbuerat Chilpericus in malitia vt non ei sufficeret generi eius imminens vindicta nisi eam augmentaret per sua facinora.

De īundatiōe aquarū:tēpestate cœli:terręmotu & pdigiis multis.Cap.XXXIII.

ANno quinto Childeberti regis q fuit nonusdecimus Chilperici atq; Gūtrāni,tātę lues aquaꝝ p vniuersas regiones factę sunt Galliaꝝ:vt flumina terminos quos nūq̄ antea excesserāt ptergressa pecora qdē exitio,ędificia vero quorūq; locoꝝ graui afficerēt ruina. Quib⁹ alueorū suorū metas repetentibus pluuiisq; cessantib⁹,cōtra mensem qui september dicitur denuo arbores floruerunt.

Prodigia horrenda.

Tunc quoq; fulgur per cœlum cucurrisse visum est sonitusq; tanq̄ ruentium arborum per totam pene terram auditus.

Burdegalensis ciuitas terręmotu concussa est:& de Pyreneis mōtibus immensi lapides sunt euulsi:quibus immensa pecorū hominumq; multitudo percussa interiit.

Vicus Burdegaleñ. incendio diuinitus orto,nulliusq; hois incitamētis augmentato inflāmatus,multos exussit subito cōprehendēs domos & areas frugib⁹ refertas.

Aurelianensis vrbs simili incendio vastata est.

Apud Carnotinum pagum de effracto pane sanguis effluxit.

In vrbe Pictaua lupus e syluis veniens per portam ingressus est.Qua cum cęteris clausa lupum ciues in media interemerunt vrbe.Cœlum quoq; ardere visum est : & Liger fluuius plus solito excreuit.

Ventus auster tā violēs fuit vt syluas psterneret:domos vel sepes erueret:hoīesq; vsq; ad internectionē volutaret.Cui⁹ turbinis spatiū eo loci quo visus est cucurrisse tenuit in latitudinem iugera septem:licet longitudo quāta esset nō posset æstimari.

Sed hęc prodigia grauia sunt subsecuta mala. Nam & discordia inter reges orta bellaexcitauit ciuilia: & dysenterię morbus totas prope occupauit Gallias. Qua peste Austrigildis regina Guntranno regi nupta laborans q̄relam marito aduersus medicos detulit: quasi illorū negligentia erga se ęgritudo cōualuisset. Iussu Gūtranni diuersis poenis medici interierūt: ipsaq; post deficiens mortua est.

De Legatis captis & remissis. De Maurelii episcopi laudabilis obitu: deq; Gregorii Turonen̄. pro fide catholica victoria. Cap.XXXIIII.

Quibus diebus Chilpericus legatos Mirionis Gallicię regis q Sueuis imperitabat ad Guntrānum regē missos apud Pictauū cepit & Parrhisius in custodia posuit. Quos tñ post annum liberos ad propria remisit. ¶Maurilius quoq; Caturcēsis pontifex dum propter podagrę infirmitatem cādens ferrum tibiis seu pedib⁹ imponeret, languorē pessimū incurrit. Quo ingrauescente dū multi episcopatū ambirent, ipse Vrsicinum eligens dum adhuc superstes esset benedici fecit sicq; ab hoc sæculo migrauit fuit autem eleemosinarius valde: scripturis intantū eruditus diuinis vt genealogias veteris testamenti plærunq; memoriter recenseret. Pauperes ecclesiæ suæ erga iniquorum iudicum opp̄ssionem sustentabat: vt illud Iob domino decantaret dicens. Pater eram paupum & causam eorum diligentissime inuestigabam.

Maurilius Episcopus.

Tunc & Gregorius Turonensis cum Egilano Leuuigildi Hispanorum regis Legato quem ad Chilpericum miserat quia erat ipse Egila Arrianus de fide sanctæ trinitatis conflictū habuit: & eum mirabiliter superauit. Qui q̄uis negasset se aliquando fieri catholicum, tñ infirmitate impulsus est ipsam amplecti religionem.

De Tyberii Constantini obitu & Mauritii in imperium successione. Cap.XXXV.

Tyberius vero Cōstātin⁹ postq̄ imperiū. VII. rexit annis sentiēs diē suę imminere vocatiōis, vna cum consilio augustę Sophię Mauricium genere Cappadocem virum strenuū elegit ad imperium: suāq; filiam regalibus ornamentis ornatam ei tradidit dicens. Sit tibi imperium cum hac puella concessum: vtere eo feliciter: in mēte habens æquitatem ac iustitiam p̄cipua optimi imperatoris esse insignia. Hęc postq̄ dixit corpoream relinquens sarcinam, ad ęternam migrauit patriam: maximum sui obitus populis sibi subditis relinquens luctū. fuit enim summæ bonitatis in eleemosynis promptus: in iudicando cautissimus. Nullū despiciens: omnes diligens ipse quoq; est dilectus a cunctis. Quo defuncto Maurici⁹ purpura indutus diademate redimitus ad circum processit & adclamatis sibi laudibus largitis populo vt moris est muneribus primus ex gręcorū genere in imperiū confirmatus est.

Insignia boni imperatoris.

De primo Langobardorum rege. Cap.XXXVI.

At vero Longobardi cum per annos decem sub potestate ducū fuissent: tādem cōmuni consilio Flauiū Autharii supramemorati principis Clephonis filium regem sibi statuerunt. Cui ob restaurationem regni duces qui tunc erant mediam totius substantiæ suæ partem contribuerunt: vt esset vnde rex ipse siue qui ei obsequebantur, per diuersa distributi officia alerentur. Erat sane hoc mirabi-

Langobardi regem eligunt.

le in gente Longobardorum: nulla erat violentia: nullæ struebantur insidię: vnusquisque quo libebat securus sine timore pergebat.

De Mauritio imperatore Francos in Langobardos sollicitante. Cap. XXXVII.

HOc tempore Mauritius imperator Childeberto regi Francorũ quinquaginta milia solidorũ per legatos suos ea vel maxime direxit gratia: vt cum exercitu supra Longobardos irrueret: eosq; Italia pelleret. Qui nil moratus cum innumera Frãcorum multitudine Italiam subito introiuit. Longobardi vero cõferẽtę manus spem abiicientes munimentis suarum se commisere vrbium: & intercurrẽtibus legatis oblatisq; muneribus pactum cum Childeberto fecerunt. Quo ad Gallias remeante cognito imperator Mauritius quia cum Longobardis fœdus iniisset: solidos quos ei ob Longobardorum expulsionem dederat repetere cœpit. At ille suarum virium potentia fretus: pro hac re nec responsum reddere voluit.

De Persecutione catholicorũ in Hispania. Cap. XXXVIII.

EXtitit in illis diebus apud Hispanias persecutio dira catholicorum: quę tali quadã ex causa a Gadsunda matre Brunichildis est excitata. Herminichild⁹ Lemugildi regis fili⁹ sororẽ Childeberti habebat vxorẽ. Qui videlicet Herminichild⁹ prędicatione Leandri Hispalensis pontificis atq; adhortatione suæ cõiugis ab arriana hæresi qua pater suus languebat ad catholicam fidem conuersus fuerat. Gadsunda aũt tentabat si posset Iugũdam suam neptẽ flectere: vt maritum qualicũq; perderet morte. Sed cum id nequisset implere, suadet regi vt filium cum vxore propria alterius ciuitatis iubeat incolere domicilia: dicens se offendi eo quod alterius essent fidei. Cũq; hac iniuria Herminichildus minime flecteretur ad neganda veræ fidei sacramenta ipsius pater eum sepsit custodia. Quẽ postmodum in ipso sacro paschali die securi percussum interemit. Iugundis vero post mariti ac martyris funus ab Hispaniis fugiẽs dũ Galliæ repeteret genuina arua, in manus militum incidens: qui limitẽ Hispanię aduersus Gothos tuebãtur: cum paruo filio capta atq; in Siciliã ducta ibi diem clausit extremũ. Filius vero Constantinopolim imperatori Mauritio est directus. Captiuitate sororis Childebertus comperta & de his quæ contra eam gesta fuerant certior factus exercitum in Hispaniam traiecit. Cum Gothis prælio conflixit maximamq; cladem eis inferens victor exinde regressus est.

RVrsum Mauritius Augustus legatos ad Childebertum mittens eũ vt cõtra Longobardos exercitum dirigeret orabat. Childebertus existimãs suã adhuc germanã Constantinopoli degere, legatis Mauricii adquiescens vt suam posset sororem recipere iterum Francorum exercitum ad Italiam contra Longobardos direxit. Verum Lõgobardis aciẽ producere atq; aduersariis ire obuiã meditantibus, Franci ac Alemanni dissentionem inter se habentes, sine vllius lucri conquisitione, ad patriam remearunt.

De Ioanne, Benedicto, & Pelagio Romanis pontificibus: de Mummoli ĩ Auẽnionem profugio. De Childeberti ad Chilpericũ trãsitione. De Lupo Cãpanorum duce. De Chilperici in Petrogoricos expeditiõe. De Baudastis interitu. & de Hospitii reclusi sanctitate: & B. Martini Gallicieñ. transitu: & Comete, & portento cælesti. Cap. XXXIX.

ROmanam porro ecclesiam post Ioānem Benedictus suscepit regē
dam: postq̄ Pelagius absq; iussione principis ordinatus est: eoq; Lō
gobardi obsiderent Romam nec posset quisq̄ a Roma progredi.
Mummolus patricius a Gūtranno rege desciscens in Auēnio
nem castrum se contulit: vbi aduersus insectātes armis sese defen Mūmolus.
sare, aliisq; subsidiis munire parabat.
Childebertus etiā Guntranni pace relicta Chilperico cōiungi
tur: promittente Chilperico eo q̄ sine liberis esset, Childebertum regni sui facturum
se hęredem. Cuius promissionis vt in cæteris solitus erat mēdax apparuit.
Lupus dux Campanensis ab Vrsione & Bertefrido in fugam actus cum iam iam
q̄ aut capiendus aut interficiendus cum suo exercitu foret: Brunichilde pro eo īter Lupus dux
cedente ab imminenti periculo eripitur: p̄sidium tamen eius supra memorati duces Campanię.
direptiōi tradiderunt.
Chilpericus Desyderiū ducem ad peruadendas Petrogoricū & Agenū Aquita
niæ vrbes cum instructis dirigit copiis. Qui fugato Regnoaldo duce p̄dictas vrbes
inuasit: vxoremq; Regnoaldi cunctis rebus expoliauit.
Baudastis dux cum maxima sui exercitus parte in Wasconia periit.
FVit illo tempore reclusus quidam dei seruus Hospiti⁹ nomine apud Nicē Hospitius
sem vrbē, qui catenis super nudū corp⁹ cōstrictus ferreis desup cilicio tege reclusus.
batur. Cæteris quidem diebus purū panē & paucos dactylos edebat: ī qua
dragesima vero radicibus earum quas eremus ferebat hęrbarū alebať. Per quem in
terris solo adhuc corpore conuersantē virtutes multas ad laudem & gloriam nomi
nis sui dominus ostendere est dignatus
EA tempestate beatus Martinus Galliciēsis migrauit ad dominum. Hic Pā
nonia oriundus loca sancta in oriente circūiens habunde se illic literis im
buit: & per Galliciam reuertens in basilica q̄ prima apud Hispanos in hono
re sancti Martini dedicata est, pōtifex ordinat⁹ triginta in hoc officio expleuit ānos.
Anno septimo Childeberti regis qui fuit. XXI. Chilperici atq; Guntranni, stella
cometes visa est in die sancto paschę. Ostenta mi
Apud Suessionēsem ciuitatē cælū ardere visum est: in Parrhisiaco pago sanguis ra.
de nube fluens vestimenta multorum hominū cruētauit. Valitudines varię ac mor
talitas magna eo anno Francorum attriuere gentem.

De Rodini ducis obitu & pietate. Cap. XL.

HVnc quoq; Rodinus dux mortuus est verus eleemosynarius boni
tatis plenus, iuste se in cunctis agens ac pauperes Christi diligens.
Hic dum vna dierum mortuum sepelire vellet, propriis præcepit
pueris monumentum quoddam aperire: vt in eo defunctum po
neret. Qd̄ illi cum maturato implessent inuenerunt immensi pon
deris thesaurum: solidorumq; non contemnēdum numerum: ele
uatumq; a terra detulerunt ante domini sui p̄ntiā. Ille vero donū
cæleste intelligens pauperibus cuncta vt consueuerat largitus talētum sibi creditū
ei a quo acceperat duplicatum per manus retransmisit egenorū. Multa aūt signa &
prodigia eo anno in coelo sunt visa.

De Chilperici in hæresim Sabellianam lapsu & resipiscentia.
Cap. XLI.

PEr idem tempus Chilpericus rex sabellianā volens promulgare hę
resim scripsit Galliarū epis vt trinitate abiecta vnū tm̄ diceret de
um: asserens eundem esse patrem qui filius vel Spiritussanctus est
& eundem filium ac Spiritumsanctū qui pater est: nec diuisionem
psonarum in deū vllo modo cadere. Qđ cū Gregorio Turonēsi q
tunc cęteros episcopos sanctitate pībat, suadere conaretur: & tm̄
in hac ratione Hylarium atq; Augustinum sibi cōtrarios fateretur: ait ad eum bea
tus Antistes. Cauēdum ē domine mi rex ne & ille irascatur tibi: cuius illi fuerunt fa
muli: qui vt tu ipse fateris in ista credulitate sunt cōtrarii. Porro rege cū fastu respō
dente ꝙ sapientiores eo ex hoc forent interrogandi: sacerdos dixit non esse sapiētem
quicunq; aliter ex fide ac ipse sentiret. Saluio autem Albigensi episcopo ad palatium
veniēti suadebat ei vt sibi cōsentaneus existeret lecta in aurib⁹ eius chartula in qua
memoratam haeresim conscripserat. Quam ille in tm̄ beatus abhorruit vt si in eius
forte manib⁹ deuenisset: in partes scissam minaretur igne cremare. Deniq; cernens
rex omnes sibi cōtraria sentire: ab illa quidem quieuit intētione. Addidit aūt nostris
literis ω id ē omega: & tres alias quarū characteres ab ipso inuentos cum ppriis so-
nis hic subscripsim⁹ X ch. θ th. Φ ph: directisq; epistolis ad ciuitates sibi parētes pcepit
vt pueri in his docerentur: & libri pumice planati rescriberentur.

De Agricola & Dalmatio sanctis. Cap. XLII.

Agricola epus Cabiloneñ. Dalmatius epus Ruteneñ.

HIs diebus Agricola Cabilonensis & Dalmatius Rutenensis viri in
sanctitate pcipui & pontificatum optime administrātes e saeculo
migrauerunt. E quib⁹ Agricola, qui vtiq; in vita beati Germani
Parrhisiorum psulis memoratur, ecclesiam suae ciuitatis colūnis
fulciuit: marmore variauit: musiuo depinxit. Dalmati⁹ vero suā
saepe destruēdo dū meliorare nititur, imperfectam reliquit.

De Leudastis comitis ob tyrannidē expulsione. Cap. XLIII.

LEudastis sane Turonicus comes eo tempore a comitatu submot⁹
est eo ꝙ populum iiuste opprimeret: & Gregorio pontifici cui fre
quenter sacramenta dederat se nunq̄ nociturum iniurias irroga
ret. Succedenteq; Eunomio, Leudastis contra episcopum felle cō-
mot⁹ quasi eius consilio ista sibi euenissent, ad regem perrexit: ac-
cusans Gregorium ꝙ ciuitatem Turonicam regi Guntranno tra

Gregorius Turoneñ. falso accusatur.

dere vellet: & de regina p multa loqueretᷓ mala: affirmās eam cum Bertrāno Burde
galensi epo misceri. Habebat autem cooperatorem Riculfum clericum q cōtra ma-
gistrum multos est machinatus dolos. Rex itaq; pro his quae de regina dicta erant
synodū adunari pcepit. Conuenientibus ergo apud Britānicum villam episcopis
& Bertranno iniuste sibi crimen impositum esse conquerente, Gregorius ex decreto
fratrū ter iusiurādum pbuit se id nunq̄ fuisse locutum: & q̄uis id contrarium aucto
ritatibus viderent ad satisfaciendum tamen regi peractum est. Quamobrem adeū-
tes pontifices regem dixerūt: ei frater & coepiscopus noster Gregorius sacramentis
se innocentem ostendit. Quid nunc de te vel Bertranno episcopo qui fratri calumni
am inflixit agendum censes nisi vt communione priuemini! Quib⁹ respondit rex a
semetipso haec non dixisse. Sed a Leudaste indicata narrasse. Quęsitū Leudasten nec
inuentum (ipse eñ sibi timēs audientiam fugerat) antistites excōmunicauerūt eū
& absentibus ne eum in cōmunionē reciperent scripserunt. Eo loci mirabilē patiētiā
regis qui aderant mirati sunt: quia q̄uis tale scelus de regina diffamatū foret: qđ ipsi

quoq; ignominiam generaret: nunq̃ tamen ita aīo commotus est vt quemlibet iniu-ste opprimeret: qđ alias sane non consueuerat agere. Solūmodo Leudastem eoq; cō-tra epm falsum tulerat testimonium excommunicatum ab omni suo iussit elimina-ri regno. Tunc Leudastis vniuersas suas res quę ei per beneficiū regis concessæ fue-rant a ciuitate Turonica in Bituricēsiū fines asportauit: & diu huc illucq; oberrans tandem post longum eui spatium reconciliatus ecclesię & in gratiam receptus a re-ge. Dum moneretur a pontifice Gregorio quatin⁹ obseruaret se a reginæ aīo cōtra se turbato: paruipendens ammonitionē dum illa ī quadā oraret ecclesia ad pedes ei⁹ prouoluitur: a qua despectus dum oratorium fuisset egressus & quædam mercimo-nia emere vellet vt muneribus sibi reginam cōciliaret, ab eius pueris circūuallatur. E quibus vnum gladio percutiens a reliquis in fugam act⁹ in medio pōte Parrhisia-cæ vrbis pede inter duo ligna lapso tibiam sibi fregit. Vnde sublatus & in vnā villā iussu regis ad sanandum deportatus, a missis reginæ inter duos vectes effracto gut-ture infelicē vitam finiuit. Hoc ergo exitu periit: qui vt crimen episcopo suo obiice-ret multos in vincula coniecerat: quos & verberibus affecerat: nec in ipsis quoq; sce-leribus degenerabat. Nam de fiscalinis ortus seruis primū culinę deputatus est re-giæ. Sed quia lippis erat oculis inde in pistrinum redigit. Vbi dum inter fermenta-tas massas se delectari assimulat, fuga se seruitio subtraxit. Quā dum sępius reduct⁹ repetit, auris abscisione signatus est. Qui hāc iniuriam tegere nō valens ad vxorem Chariberti regis se contulit: cui adulationibus familiarissimus factus custos equo-rum efficitur: inde comitatum super cæteros nactus custodes post mortem reginæ comitatum Turonicum a Chariberto percepit, de quo cum ignominia quā p̃fati su-mus deiectus est. Riculfus vero cleric⁹ qui contra Antistitem proprium falsus non dubitauit esse testis, p̃cipiēte rege tāta sustinuit flagella: vt etsi reus foret miraculū tamen spectantib⁹ p̃beret tanta patiens tormenta. Verum a capitali supplicio inter-uentu beati Gregorii liberatus est: qui inter cruciatus & verbera hoc confessus est ideo se talia de regina adinuenisse: vt ea de regno eiecta Clodoueus qui solus ex filiis Chilperici superat a p̃re regnū suscipiēs regnaret. ¶Hic etenī Clodoue⁹ ex alia vxo-re Chilperici post mortem filiorum regis qui ex Fredegunde geniti erant instigan-te ipsa regina apud Brenacum villam a patre manere iussus est: vt simili quo fratres morbo deperiret. Nam apud eundem vicum dysenterię tunc sęuiebat pestis. Sed ille vbi mortis euasit discrimen: dolos persentiscens nouercę, fastuose eam despiciens ia-ctitabat se solum hæredem regni relictum. Non defuere tamē qui delatoria cōtra eū vsi arte non solum quę ipse iniuriose loquebatur de regina, verum & aliqua ad ipsam referrent mendacia: afferentes maleficio matris cuiusdam meretriculæ quæ cū Clo-doueo solita erat cubare eius filios iterisse. Regina hoc audito iracūdia cōmota puel-lam quidem cęsam ante hospitium Clodouei palo p̃cepit infigi. Matrem vero ei⁹ ver-beribus laceratam vera fuisse quæ dicta erant profiteri coegit. Cum a rege vltionem posceret, rex venatum profectus filium vt ad se veniret iussum alligari fecit & regi-næ direxit. Quem illa sepsit in custodia interrogans rei veritatem vel qui ex princi-bus ei fauerent. Verum ille nihil criminum confessus amicos suos seu familiares de-texit. Illa eum post biduum trās Matronam in villā Nocetū nomine duci & ibi ī cu-stodia cultro interimi mandans, regi per subintroductas isinuari fecit personas: q; ipse se interfecisset: & adhuc cultrum in loco vulneris persisteret. Qđ rex audiēs nul-lum pro morte filii concipiens luctum eum ibidem sepeliri mandauit. Mater Clo-douei crudeliter necata: soror a pueris reginę illusa in monasterium est detrusa. Mu-

Leudastis exitus.

Fredegun-dis puerū ingenium.

lier quę cōtra eum locuta fuerat vt viua vreretur adiudicata: dum mendacium fru
stra dixisse clamaret, ad stipitem ligata viuens exusta ē. Thesaurari⁹ Clodouei a Cu
pano stabuli comite de Biturico retractus & reginæ victus directus, ab ipsa, rogāte
pro eo beato Gregorio Turonico epō, vinculis ac pœnis absolutus est.

De Chilperici spectaculis: de Saluii visione: & q̄ eā secuta sunt. Cap.XLIIII.

Er id tempus Chilpericus apud Suessionas & Parrhisios circos
ædificari iubens spectacula populis p̄buit. Sane post memoratam
synodum dum beatus Gregori⁹ ad propria rediturus cum p̄fato
Saluio familiare colloquium in atrio domus regiæ haberet: ait ad
eum vir dn̄i Saluius. Vides ne o frater super tectum aulæ quę ego
cerno! Cui cū ille respōderet se nil aliud q̄ tegulas quas rex pridē
superponi iusserat videre: rogaretq; vt si ipse aliud quidlibet cer-
neret indicaret: æstimabat ēm̄ illum solito more iocari: ille iterato ad eum: Conspicio
inquit gladium irę dei super hanc dependentem domum. Nec frustra hæc vaticina
tus est. Nam post viginti dies duo filii regis mortui sunt de quibus paulopost dice-
mus. Ipse quoq; archipręsul Gregori⁹ vna noctium post matutinos hymnos strato
recubans vidit angelum dei super ecclesiam volātem q clara voce dicebat. Heu heu
p̄cussit deus Chilpericum & cunctos filios eius: nec erit ex his qui nunc viuunt vll⁹
in regno eius successor. Tūc ēm̄ quatuor adhuc sup̄stites erāt. Hoc tempore synod⁹
apud Lugdunū cōgregata multos ep̄orum negligenter agentiū coarguit.

De benedictione quam Iudæus respuit: Chilpericus expetiit: & de Eparchii
reclusi obitu. Cap.XLV.

Nterea Chilpericus in villa Nouigētū noīata cōsistens dū Parrhi
sios iter suum destinauisset, p̄fatum Gregorium antistitem roga-
bat vt cuidam Iudęo nomine Prisco sibi familiarissimo manus im
poneret. Sed reluctantem Iudæum & se non credere reclamantem
insuper & fidei nostrę derogātē opportuna satis disputatione bea
tus pontifex redarguit. Cui rex quia inquit o sancte sacerdos per-
fidus est benedictionē respuit, vtiq; & ipsa elongabitur ab eo. Ego
vero tibi dico verbis Iacob q̄bus ille cōtra se luctantē allocutus est angelū: Nō dimit
tam te nisi benedixeris mihi. Pontifex igitur benedicens regi ac vna cum eo cibū ac-
cipiens, ad propria rediit.

Eo tempore obiit Eparchius apud Engolismam reclusus vir magnificę sanctita
tis: qui hominem furti gratia patibulo suspensum vitæ restituit.

De Theodoro Massilien̄. ep̄o. & Lupo ciue Turonen̄. de eclipsi lunæ: & prodi
gioso sanguinis fluxu aliisq; portentis. Cap.XLVI.

Psis diebus Theodorus Massiliæ episcopus a Dinanno rectore p
uinciæ comprehensus iniuste & iniuriis affectus dū inde liber ad
Childebertum regem properaret, iterum a Guntranno rege capi
tur. Cuius clerici odio eum habentes hoc audito res ecclesiæ
inuadunt: promptuaria spoliant: de ipso etiā pontifice crimina
falso proloquūtur. Tunc Childebertus rex ad auunculum suum
regem Guntrannum dirigit: mandans partem Massiliæ quam

ei post obitũ patris sui dederat sibi reddi. Sin aliter sciret se eo plura amissurum. His Guntranno nequaq̃ assentiente & insuper vias in regno suo custodiri iubente ne qs fidelium nepotis sui Massiliam adiret: Childebertus Gũdulfum senatorii generis virum, suum vero domesticum ducẽ creatum memoratam direxit ad vrbem. Qui per Turonicam eo tendens ciuitatem a beato Gregorio agnitus q̃ matris eius esset auũculus humanissime diebus quinq̃ apud ipsum est habit⁹: ac itineris necessariis sum ptis est profectus. Cũq̃ a Dinanno & clericis ipsi quidem introitus vrbis, epõ vero Theodoro qui iam custodia solutus se ei iunxerat ingressus negaretur ecclesiæ: tandem aliquando Dināno suaserunt: vt in ecclesia beati Stephani q̃ muris vicina erat eis collocuturus descenderet: quo dum venisset ab ostiariis ipse solus receptus est: cæteris qui eum sequebantur exclusis: deductusq̃ a Gundulfo ac antistite in salutatorium, increpatur grauiter. Illis itaq̃ qui cum eo venerant & se non receptos indignabant fugatis Gundulfus seniores capi p̃cepit: volens eos ad vrbem deducere: vt illi portas aperirent. Interim Dinannus agnoscẽs se captum teneri ad pedes eorum ruit pollicens se portas reseraturum: regiq̃ simul & pontifici de reliquo fidem seruaturum. Sua igitur fide dimissus ducem pariter cum pontifice exultante omni populo recepit in vrbẽ. Clerici sane q eo impulsore neqter cõtra suũ egerãt pastorẽ: dũ ad domum eius se contulissent, fideiussores dare compulsi sunt: vt regi Childeberto se p̃ntarent. Gundulfus aũt recepta Massilia & episcopo suæ sedi restituto ad regem reuersus est. Dinannus autem spreta quã p̃miserat fide antistiti, ad Guntrãnum regem mittit: qui dicerent se quidẽ vrbem tradere velle: sed Theodorum obstare: nec illi ciues vllatenus parituros nisi sacerdos alicubi truderetur ĩ exiliũ. Quibus verbis rex irritatus eum sibi vinctum exhiberi iussit. Sed cum antistes sibi metuens non facile egrederetur ab vrbe, euenit necessitas dedicãdę basilicę suburbanę. Dum igit̃ eo p̃peraret ex insidiis subito aduersarii prorumpentes clericos cæterosq̃ obsequentes cæsos in fugam agunt: ipsumq̃ equo proprio deiectũ vili imponentes iumẽto, ad regem deduxere. Cui Aquẽsẽ peruenienti ad vrbem Pientius episcopus clericos ac cętera viæ attribuit necessaria. Porro rex eo discusso dũ imunẽ inuenisset a culpa, multis honoratum muneribus ad suam reuerti imperauit ecclesiam. Qui a plæbe cũ lætitia receptus inuenit ecclesiæ res suasq̃ a clericis peruasas. His quippe pro causis fœdus inter Guntrannum & Childebertum ruptum discordiaq̃ immensa acta ẽ. Verumtamen regibus hoc modo ab inuicem diffidentibus, Lupus quidã ciuis Turonicus vxore defuncta dum clericatum expeteret, a fratre Ambrosio ne id faceret prohibitus est pollicẽte coniugem se eius congruam generi illi prouisurum. Cui rei dum studet dare operam, ab adultero qui cum cõiuge Ambrosii stupri rem habebat vterq̃ perempti sunt. Dum vnus alterum deo subtrahere, ac vitę p̃ntis oblectamẽtis tradere nititur, & se & illum perdidit. Lupus.

Hoc anno luna eclipsim passa est: & intra territoriũ Turonicum verus de effracto pane sanguis effluxit. Prodigia.

In Siluanectẽ. pago hoĩs cuiusdã domus cum ille mane surgeret sanguine ĩtror sum aspersa apparuit. Murus Suessionẽsis diuinitus subuersus est. Andegauis terræ motus factus est. Intra muros vrbis Burdegalensis ingressi lupi canes deuorauerunt: ignisq̃ per cælum cucurrisse visus est.

De Prisci Iudæi obstinatione & interitu.
Cap. XLVII.

Prisci iudęi perfidia.

EA tempestate Chilpericꝰ rex dum multos iudęorum baptizari iussisset: & ipse eos ex sacro lauacro suscepisset: nullatenꝰ Priscum familiarem suum, cuius supra meminimꝰ, verbis ad credendum cōuertere poterat. Iubēs ergo eum custodię mancipari ab eo muneribus seducit, vt daretur ei spacium filium suum Massilēsi hebręę coniungendi: ac tum demum iussa compleret. Sed qui noluit confiteri Christum lōgo post tempore descendit ad infernū. Nam orto inter ipsum ac quēdam Patrium ex iudæo conuersum iurgio, ab eo gladio percussus interiit.

Priscus iudæus interimitur.

De Chilperico ob interfecti p̄sidii pontis Parrhisień. in Guntrannū vltione. Cap. XLVIII.

APud pontem Parrhisiacæ vrbis memoratus princeps custodes posuerat: vt insidiatores de regno fratris sui Guntranni aduenietes arcerent. Hos Asclepius officio quondā ducis functus nocte vna omnes interemit: pagūq; ponti proximum depopulatus est. Quapropter Chilpericus cum exercitu super fratrem irruere volēs cōsiliis bonorum virorum monitus restitit: mittēs fratri legatos vt mala sibi illata corrigeret. Ille iustitiæ amator prout monebatur agere non distulit. Verūtamen Chilpericus his non contentus aliquas a fratre ciuitates auferens nouos eis comites p̄fecit p̄ceptum dans vt earum tributa suo inferrētur thesauro.

De tabellariis Charterii epī dep̄hensis: & Theodorici ortu. Cap. XLIX.

HIs diebus Ausinichio comite Lemouicino duo detenti sunt hoies ex nomine Charterii Petrogorici antistitis lr̄as ferentes: in quibꝰ inter alia quæ de Chilperico continebant maledicta, hoc etiā legebatur q̄ eps̄ quereretur se de paradiso pulsum descēdisse ad infernū. Vtiq; hoc volens intelligi: q̄ a regno Guntranni in dominiū deuenisset Chilperici. Quibus regi pariter cum delatoribꝰ delectis p̄cipitur adduci eps̄ de his rationē redditurus: sed cum nō facile conuinceretur ad propria illæsus regredi iubetur.

DEniq; post funera filiorū Chilperico filiꝰ nascit̄, quē sequēti anno Parrhisiis in paschali festo baptizari fecit Theodoricumq; nominauit.

De Legatione fœciali Childeberti ad Chilpericum. Cat. L.

POrro Childebertus Aegidiū Remensem archiepm̄ cum aliis optimatibꝰ ad Chilpericum patruū suū confirmandi fœderis qd̄ inierant causa dirigit. Ex q̄bus Aegidius in hunc modum legationis retulit ordinē. Pacem quam tecum gloriose rex inclytꝰ nepos tuꝰ firmauit, petit oīo a te stabiliri. Fratris autē tui beniuolentia ideo vti nequit quia partē eius ex Massilia iniuste retinet: neq; transfugas reddere ei vult suos. Idcirco si iūctis viribus vestris vnanimes eiꝰ expugnationem adorsi fueritis: vltio debita pro illatis iniuriis: ab eo facile exigi poterit. Ad hac ita respondit rex. Fratris (inq̄t) mei culpa tā ē in aperto vt difficile occultari queat. Nā si dulcissimꝰ nepos meus animo malefacta eius recēseat: reliq̄s p̄termissis reperiet patrē suū fraude Guntranni interiisse. Quapropter & ego me spondeo adiutorē illi in vltionē paternę futurum necis: quē amisi fratrē magnę si nūc viueret dilectiōis. Hęc dū rex porasset datis obsidibꝰ fœdꝰ stabilitū ē. Cōtinuo Chilpe

ricus exercitũ de regno suo cõmoueri pcepit:qui ciuitates fratri subditas obsidens, circũiacentes depopularetur agros. Tũc Berulfus partiũ eius dux cum Turonicis & Andegauis vna ex parte, Desyderius & Bladastis ex alio latere cum maxima multitudine Bituricenses aggrediunt. Quib⁹ rex hoc dedit mãdati vt capta vrbe sacramẽta noĩe exigerẽt suo. Sed Biturigi apud castrũ Mediolanẽse, qd nũc Magdunum dicitur, quindecim armatorũ milia Desyderio duci opponẽtes, cũ eo confluxere. Reliqui duces vrbem obsidione cinxerunt. Chilperic⁹ vero licet nõdũ exercitus Childeberti aduenisset tñ quosdã de eius ducib⁹ secũ hñs vniuersas copias suas per Parrhisios transducẽs vastando cuncta Milidunũ venit. Cui Guntrannus non dubitauit obuiam ire in solo deo spem hñs. Cuneumq; hostiũ p cupiditate ab aliis segregatum crepusculo noctis aggressus vltima labefactauit pernicie. In crastinum intercurrẽtibus legatis frater cum fratre paciscitur: pollicentibus vtrisq; cõmissoꝝ correctionẽ. Quippe Chilpericus dum milites furto ac rapinis abstinere moneret: nec tñ obtemperarent: comitẽ Rothomagensem gladio percussit: sicq; reliquos coercens ad propria reduxit: cunctã prius restituens pdam captiuosq; relaxãs. At illi qui Bituricos obsederãt: accepto nuntio vt inde recederẽt q̃cũq; oculi viderant manus rapiebant dum ad sua redirent.

De vulgi in Aegidiũ epm seditione. Cap.LI.

CHildebert⁹ autẽ omnes militiæ suæ quas aggregauerat cohortes dum vno in loco detinet: murmur subito populi minoris aduersus duces & Aegidium epm nocte proxima infremuit dicentis. Tollant a facie regis q regnũ eius inter se vẽnditant: qui vrbes ei⁹ alienę subiiciunt ditioni. Hęc dicẽtes mane facto ad tentorium regis pperant armati: vt Aegidium interimerent pontificem. Quo cognito sacerdos ascenso equo cum paucis fugam arripuit. Cui tam veloces timor fugienti addidit alas vt labentem tibia fasciolam colligere non curaret. Ea tñ causa illi fuit auxilio: q aduersarii equos ad insequẽdũ paratos nõ habebant: dumq; illi moram insequendo faciunt ipse se intra vrbem Remorum contulit. Post hæc Guntrannus Childeberto nepoti suo partem Massiliæ quã inuito eo retinebat reddidit. Chilperic⁹ quoq; pro obitu filii quẽ ei natum supradiximus fuisse graui affectus mœrore nuptias filiæ suę quã regi Hispaniæ per legatos tũc despõderat in posterum distulit. Quapropter missis veredariis legatum qui in Hispaniã regrediebatur reuocauit: dicens ei: luctu pro morte filii grauat⁹ nuptias in tẽpus qđ cõstitui celebrare nequeo. Verũ legato insistente voluit eo dirigere filiã quã ex Audouera susceperat: deoq; in monasterio Pictauensi tradiderat, sed a beata Radegũde p hibitus est.

De Mummolo magiæ & veneficii insimulato. Cap.LII.

DVm ista geruntur relatio quorũdam ad Fredegũdem cucurrit reginam: dicentium puerum qui tunc defunctus erat, technis Mũmoli sui pfecti per quasdã mulierculas maleficiis & incantationibus vitam amisisse. Is reginę iamdudum erat infensus. Quæ talia de eo audiẽs rapi meretrices ad supplicia iubet q̃ se fatebant carminibus multos interemisse innocentes: filiumq; eius pro Mummoli donasse salute. Tunc quidem regina alias earum flammis tradidit alias rotis innexuit. De Mummolo vero conquesta est apud regem: quẽ rex oneratũ catenis adduci trabeq; reuinctis post terga manib⁹ suspẽdi pcipiens qđ ma- *Veneficaꝝ perfidia.*

f.

leficii nosset interrogabat. Sed nil se de morte filij regis nosse dicēs, hoc solummodo confessus est q̄ potiones ꝑcantationesq̄ varias a memoratis accepisset mulierculis ad ꝓmerendam regis & reginę gratiam. Tandē depositus mandauit regi se nil sensisse poenarū. Ille eū maleficū eē ꝓtestatus loris durissimis flagellari ac gladio percuti imperauit: p cuius vita regina ęgre licet obtinuit. Qui tamen non post multum dolore ipsorum tormētorum iterit. Regina aūt assumēs thesaurum pueri, vestes q̄dē oīs igne combussit. Aurum vero fornace conflans terra obruit: ne q̄d esset q̄d ei filiū ad memoriam reduceret. De Clerici cuiusdā libidie & īgratitudie detestāda. Ca. LIII.

Otto Etherius Lexouię ep̄us clericum quendam propter puellam quandam quā seduxerat morti destinatū, viginti redemit aureis. Cui profitēti se doctorē fore līarum scholā cōmittit. Sed cū a parētibus puerorū quos docebat sæpe ad cōuiuiū vocaret: vnius matrem concupiuit. Qd̄ cum illa casta indicasset viro suo: & ille clericum ad suppliciū quęreret: iterum a pontifice liberat⁹ pristino restituitur honori. Hic itaq̄ miser tantorū oblitus beneficiorū: dum vna dierū pontifex ad agricultores exercitandi gratia exisset, cū securi eū pone seq̄batur. Cōuersus sacerdos & vidēs eum, vt quid ait me cū hac prosequeris dolabra? Tunc ille eius prouolutus pedib⁹ veniam petiit dicēs. Indulge pr̄ sancte reo facinus cōfitēti. Ab archidiacono nāq̄ vt talia auderem impulsus ter iā eleuatis ad te percutiendū manib⁹: subita tegebar caligīe: validoq̄ arripiebār tremore. At vbi deposueram man⁹, cōfestim & visus & vigor redibat pristinus. Qd̄ vbi antistes audiuit deo gratias agens illū hęc tacere iussit: secq̄ ad domū cōtulit. Verū archidiacon⁹ ꝑpēdēs palā se nō posse nocere ep̄o p seipsum calumniā fingit. Asserens se vidisse mulierē a cubiculo pontificis egredientem: statimq̄ cum iam dicto clerico irruens ep̄m vinciri imperat. Alligat̄ pontifex eius manibus: de cuius sæpe brachiis vincula deiecerat atq̄ ab eo māciꝑat̄ custodiæ: quē sępi⁹ sc̄œnoso eduxerat de carcere. Interea cernens ep̄s humanū sibi deesse auxiliū ꝑcibus opem implorat diuinam. itaq̄ diuinitus solutis vinculis custodibusq̄ sopitis fugiens e custodia ad regē transiit Guntrannum. Tandem aduersarii inuenta occasione regi Chilpico suggesserūt illū ꝓditorē regni esse. Verū populus ꝓ pastore mœstus dir exit: qui regē ꝓ reducēdo eo exorarēt. Chilperic⁹ ergo misit ad fratrē vt pōtificē ad suā dimitteret vrbem dicens se nil offensę in ipso reperisse. Gūtrannus aūt multas ep̄o tribuens pecunias ad ꝓpria eū remisit: datis ad antistites regni sui ep̄lis vt illū muneribus honorarent. qui iter faciens tanta a fidelib⁹ suscepit mūera: q̄ta vix ciuitati inferre suæ quit. ¶De Clotharii filii Chilpici ortu: partis Massilię p Mūmolū restitutione: & Chilperici metu. Cap. LIIII.

In illis dieb⁹ Chilpico denuo natus ē fili⁹ noīe Clothari⁹. Quapropter vniuersos carceres in regno suo Chilpic⁹ apiri iussit: & diuersorū reos criminū absolui. Verū idē rex Parrhisios vrbē cōtra pactū q̄d cū Frācis inierat (ne scilicet iure dn̄antis & ea aliq̄n eam ingrederet̄) violēter itrauit: ob quā rem portionē eiusdē ciuitatis q̄ eū contingere videbatur iuste amisit.

Mūmol⁹ ptē Massilię q̄ ad Gūtrānū ac Childebertū cōpetebat a se ꝑuasā reddidit. Chilpicus metuēs Gūtrānū & Childebertū cōtra se cōspirasse apud Camaracū thesauros oēq̄ defensionis suæ ꝑsidiū cōstituēs exercitum sępe mouebat: & ac si ad pliū progressurus in papilionibus residere faciebat. De Innocētio Rotenorū & Sulpitio Biturigū epis: deq̄ Rosarum ꝑmaturitate & arboribus biferis. Cap. LV.

THeodosio Rotenoꝝ epo defuncto Innocēti⁹ Ganalitanorū comes
per decretum Brunichildis reginæ successit.
Remigio quoq; Biturigum p̄sule decedenti, Sulpitius a Gun
tranno rege substituitur: dicente p̄fato principe multis ep̄atus cō
petitoribus: Nō est (inqt) nostrę cōsuetudo māsuetudinis ecclesi
as Christi pretio vendere: ne nos damnatione digni & vos mago
Simoni similes videamini & hoc quidem rex dignum memoria p
tulit verbum.

Att. dictū memorabile Gūtrāni regis.

Hoc anno rosæ visę sunt mense Ianuario & arbores q̄ mēse Iulio fructus protule
rant iterum mense Septembris alios protulerunt.

Rosæ & fructus arborū alieno tēpore.

De Filiæ Chilperici regis p legatos desponsatione. Cap.LVI.

IN dicti mensis Septēbris Calendis Chilpericus filiā suam Hispa-
norum regi hoc ordine per legatos despondit. Veniēs Parrhisios
Fiscalinorū multos a parentibus segregatos cū filia Hispanias pe
tere vi cōpellebat. E quibus aliqui vitā sibi laqueo extorserūt ne a
propinquis quoq̄ secederēt. Multi etiā violentia illuc ire coacti te
stamenta condiderunt: quasi in proximo vita cărituri. Talisq; tūc
luctus Parrhisiacis erat incolis: qualis quondam fuit ægyptiis in-
teremptis primogenitis. E legatis sane Childeberti quos ad Chilpericum direxerat
obtestans ne de thesauris ciuitatū quas sibi p̄ripuerat vel de mācipiis quicq̄ filiæ tri
bueret: vnū clam interemptū fuisse ferunt. Suspitio erat Chilpericum ei⁹ necis fuis-
se auctorē: q tn̄ p reliquos nepoti mandās nil se ex vetitis p̄sumpturum: mlta ex suo
filię largitus est. Quinetiam regina tanta in auro argento variisq; vestibus protu-
lit munera: vt rex existimaret se inopem relinqui. Cernens illa turbari ppter hoc re-
gē: ad circunstantes Francos ita vt Chilpericus audiret sic locuta est. Nullus (inqt)
nostrū autumet hæc regalium esse ornamenta thesaurorū. Quædam em̄ ipse prin-
ceps mihi dotis nomine contulit: quędā proprius labor adquisiuit: aliqua vestra mu
nificentia tribuit. Hac satisfactione suscepta intentio regis quieuit Francorū quoq;
primores filiam regis clarissimis ditauere donis. Tanta deniq; thesaurorum fuit co
pia vt sex plaustra his onerata eam p̄cederent. Qua digrediens ab vrbe Parrhisiorū
post oscula & lachrimas parentum, dū curru veheretur, in ip̄o portę limine effracto
vnius axe rotę ad terram corruit. Cui cum plurimi malam optarent horā: populus
hoc pro auspicio suscepit. Dum octauo deniq; ab vrbe miliario tentoria fixissent: qu
quaginta viri raptis centum equis cum eorum aureis faleris ad Childebertum regē
se contulerūt. Vnde metuēs Chilperic⁹ ne aliq̄ insidię pararent filiæ a nepote suo vel
fratre: q̄tuor milia armatoꝝ ei⁹ deputauit tuitiōi: quib⁹ Bobo & Wado duces p̄erāt
Pręcepit etiā vt de substātiis pauperū necessaria eis in itinere subministrarentur: ne
fisci reditus aliquo mō minuerētur. Hac igitur cū pōpa. Cūq; vtriusq; sexus multi
moda familia Hispanias petiit Chilperici regis filia. ii vero qui eam deducebant cū
cta p quæ ibant vastata linquebant.

De Fredegūdis astu & illecebris & Chilperici obitu ac moribus. Deq; Aurelianorū cū Blesensib⁹ in Duneñ. expeditione. Cap.LVII.

ERat aūt p̄fata Fredegūdis forma egregia: cōsilio callida: dolis exce
pta Brunichilde pēn̄ agnoscēs. q̄ addicto ad suas libidines Chilpi-
co ita mētē ei⁹ cupiditate sui obstruxerat: vt fœmineas vīcere n̄ p-
ualēs auiditates q̄si vile mācipiū isolētię muliebri obseq̄ret. Dū igit̄ ip̄e so eā diligeret

amore: quadam die venatū profecturꝰ e regia in stabulum descendit equorum: regina vero ęstimans regem iam progressum in interiori cubiculo caput propriū aqs parabat abluere. Rex ergo iterum in regiā regressus cubiculum post illam ītrauit: & eā vt iacebat sup scānū accliuem baculo in posterioribus ludens percussit. Illa autumās Lādericum hoc fecisse: qui comes tunc & maior domus erat regiæ: consueueratq; cū regina stupri habere cōsuetudinē: ait: vt qd Lāderice talia facere p̄sumis. Illico rex ac si amens effectus, vbi hæc audiuit, in suspitionē deductus indignatione nimia furēs animiq; impos exiliit fugiens turpis corruptelæ contagia. Nec furētem capiebat aula: itaq; syluarum secreta petiit vt venatibus intentus tantam animo cōceptā leniret iracundiam. Cognoscēs vero regina non ęquo animo regem verba tulisse sua: & periculum suæ imminere saluti si eum opperiretur venturum: timorem abiicit: foemineamq; audaciam assumit: & mittēs vocari iussit Lādericum: cui & dixit. Res capitis tui Landerice nūc agit: plusq; tibi de sepultura q̄ de lectulo, nisi caues, in proximo cogitandum erit. Narrauitq; ei cuncta quæ dicta seu gesta fuerāt. Quibus agnitis Landericus reputare secum scelera sua ipse cœpit: & conscientiæ stimulis exagitari: nullum fugę locum nec euadendi subsidium sibi relictum: circunuētum velut quibusdā retibus & captum teneri. Deniq; ingemiscēs altius Vę inquit diei quo in tātam cordis amaritudinem deueni. discrucior miser animo & quid agam vel quo me vertam ignoro. Cui Fredegūdis, ausculta ait paucis: & quid ego te facere velim & quid nobis profuturum sit scies. Reuertēte rege de venatione vt ei mos est, subobscura nocte immittātur homicidę qui p̄miorum pollicitatione contemptum sumētes vitæ letali eum perfodiant vulnere. Quo facto nos securi a mortis periculo cum filio regnabimus Clothario. Laudat Lādericus consilium: & reuertētē de sylua Chilpericum his qui cūm eo venerant alio intentis, circunstantes qui missi fuerant p̄cepto satisfaciunt: atq; desilientem equo opprimunt: clamantes insidiatores a Childeberto rege Austrasio directos dominum suum interemisse & se in pedes q̄tocyꝰ syluam versus dedisse. Quo audito qui aderant arreptis equis quos non videbant insequi conati sunt. Quos cum minime īuenissent ad propria sunt reuersi. Madalulfus Syluanecteñ ep̄us qui iam tertia die in tētorio residebat: & regi minime colloq poterat propter fastum superbię qua idem rex tumebat: vt eum īterfectum cognouit aduenit. Allatoq; eius corpore & veste meliori circundato naui imposuit: & a Calensi villa vbi hæc acta fuerant Parrhisios deducens in basilica sancti Vincentii sepeliuit quam ipse immunem ab omni ciuili negotio tam ineundo vel redeundo vel negotia exercendo per totas regni sui prouincias regali p̄cepto tēpore abbatis Cubilionis effecerat: necnō & duas possessiones in pago Caturcensi sitas: quarum altera Ipiacus: altera autē Adiacus dicebat̄ tempore Droctouei abbatis per singraphū ibi contulerat. Fuit vero Chilpericus gulę deditus: cuius deus venter erat. In cuiꝰ tempore pauci clerici ad episcopatum sunt promoti: ipso neophitis ecclesias cōtradente. Ipse nāq; omnes sui temporis sapientes scientia se anteire existimans cōposuit duos libros imitari Sedulium volens: in quibus plurimi versus scazon erant: breues quoq; syllabas pro lōgis longasq; pro breuibꝰ cōtinebāt. Cūq; & alia opuscula vel hymnos siue missas componeret: quę nulla poterant ratione suscipi: cum ipsis etiā memorati superius libri a memoria aboliti sunt hominum. Causas pauperum non facile ad se ingredi sinebat ecclesias seu monasteria hostili odio insectabatur: adeo vt plęrumq; in palatio residens astantibus sibi diceret. Ecce diuitiæ nostræ ad ecclesias transierunt soli nunc episcopi regnant: solis eis defertur honor. sacerdotes etiam domini sibi in

Chilpericꝰ rex perfidia vxoris Fredegūdis interficitur.

Chilpericꝰ rex.

fabulam verberet & in prouerbium. Quid autẽ plura de eius prauis recẽsemus moribus? Nullum denique vnquã pfecte dilexit: a nullo dilectus est. hoc modo periit inuisus suis nec amabilis extraneis.

DEfuncto Chilperico Aurelianenses iuncti Blesensib⁹ expeditionẽ super Dimenses agentes eos inopinate oppsserũt: res eorum mobiles auferẽtes: immobiles igne cremantes. Sed eis ad sua redeuntibus, Carnotini cum Dimensibus fœderati similem per omnia vltionis inflixerunt plagam par pari referentes: & cum in maius ira augmentaretur interuenientibus vtriusque partis comitib⁹ pax facta est. Expeditio aurelianẽ & Besẽ. in Dimenses.

De Fredegundis & Thesaurariorum Chilperici profugiis. Cap. LVIII.

INterea Fredegundis regina marito viduata ad basilicam Parrhisiacę vrbis i honore sanctę Marię dicatã cũ Thesauris quos secum habebat se conferẽs, a Ragnemodo suscipit epo. Nam thesaurarii Chilperici regis cum Thesauris apud Calam vicum repertis, cũque missorio aureo quẽ idem rex magnis fabricarat ĩpẽsis, ad Childebertum regem se contulerunt. Porro eadem regina prudẽti cõsilio vsa ad Guntrannũ regẽ legatos direxit: mãdãs se cũ filio quẽ ex Chilperico fratre ipsius susceperat in clientelã illi velle tradere. Gũtrannus de fratris interitu veris indiciis certior factus Parrhisios summo studio contendit. Occurrit autem ei Fredegundis & eum intra vrbem recepit. Post quem Childebertus adueniens dum a ciuibus ingressus ei prohiberetur, ad patruum mittit: poscens vt pactũ qđ dudum inierant, rectius firmaret. Verum memoratus prĩceps ipos quidem legatos pfidię redarguit: quod eorum prauis consiliis amicitia olim cum nepote ĩĩcta dirempta foret: se vero cum eis fœdus non facturum respondit. His Childebertus sibi nunciatis iterum mandauit vt se de regno Chariberti qđ sibi debebatur remoueret. Respõdit ille sibi magis deberi qui frater defuncti erat: nec se vllo modo fraternã hæreditatem alteri cessurũ. Rursum alios nũtios mittens Childebertus rogabat vt Fredegundis sibi ad supplicia traderetur: quę patrem cum patruo maligno peremisset ingenio. Respondit ille in proximo placitum cum nepote se habiturum: ibique de his & similibus tractaturũ: eosque ei a quo directi fuerãt remisit. Occulte nãque Fredegundi videbatur patrocinari. Quã dum sæpius ad conuiuium euocaret, vna dierũ e medio prandio regina surgens a rege inuitabatur vt aliquid cibi adhuc sumeret. Sed illa iuxta consuetudinem mulierum sibi accidisse dicente: vt pro cõceptu surgeret: rex ammiratus est sciens nondum quartum pterisse mẽsem ex quo alterum pepererat. Templũ dię virginis apud Parrhisios.

De Clotharii filii Chilperici p principes inauguratione deque Guntranni plausibili ad populum concione. Cap. LIX.

PRincipes sane Chilperici e quibus Ansoaldus primus erat: acceptum filium eius Clotharium per ciuitates regni eius circũduxerunt: & sacramenta ex nomine ipsius atque Gũtrãni susceperũt. Guntrãnus vero vniuersos quos Chilpericus iniuste oppresserat releuans, ecclesiis testamẽta ab eo ablata restituit. Sed suspect⁹ hominum inter quos venerat malitia nusquã nisi armis custodibusque vallatus progrediebatur. Vnde quadam die in ecclesia facto silentio circunstantem populique multitudinem hac voce rogauit. Obsecro inquiens vos qui adestis populi vt firmiorem / quam fratribus meis ante hoc non seruastis mihi fidem custodiatis: quatenus valeã cum quiete nepotes enutrire meos vosque cum Concio popularis.

iustitia regere: ne forte (qđ deus auertat) me ante tempus sublato & ipsi careãt nutritore & vos rectore. Cũq; eius verba ammirans populus laudasset, dñm ꝓ ei⁹ rogabat salute.

De Rigundis detẽtione & dotis eius occupatione. Cap. LX.

CVm hæc agerẽtur, Rigundis Chilperici regis filia quam ad Hispanias missam fuisse diximus, Tholosam veniẽs moras itineris ibi innectere cœpit. Sed p̃rlato ad aures Desyderii ipsi⁹ vrbis ducis de morte Chilperici nũtio, capta ac thesauris oĩbus spoliata ĩ basilicã sanctę Marię confugit. Cui Desyderius arctum cõstituẽs victum thesaurũ sigillo munitũ in quadã domo fortissimis tradidit viris custodiendũ & ipse ad Mũmolum Auinione residentem transiit.

De Theodori Massilieñ. qui pseudo fratrẽ Gũtranni extulerat mulcta: & prodigiis eius anni. Cap. LXI.

NOua iterum cõtra Theodorum Massilię põtificem iurgia sunt orta: eo q̃ Gundoaldum quẽdam qui se fratrem Guntranni falso asserebat suscepisset. De cui⁹ origĩe pauca differere libet. Hic deniq; Gundoaldus in galliis natus: moreq; regum a matre sua enutrit⁹ (Gũdoald⁹.) vti consuetudo antiquis Franciæ fuit regibus, capitis comam gerebat ꝓfusam. Oblatus itaq; a matre Childeberto seniori est dicẽte eaq; Clotharii fratris eius filius esset. Sed quia Clotharius eum odio habebat ideo ad ipsum cui⁹ nepos erat delatum vt ab eo educaretur. Quẽ Childebertus expers filiorum ad educandum suscepit: poscentiq; Clothario videndum transmisit. Ille intuitus eum incidi eius ꝑcepit capillos: hũc suũ negãs filium fuisse. Post obitum quoq; eius dum a Chereberto eius filio loco fratris aleretur: a Sigeberto euocatus iterum inscissis crinibus Colonię incustodiam truditur. Vnde fuga elapsus succrescentibus capillis primum ad Narsetem Italiam tũc gubernantem: inde q; ad imperatorem transiens familiarissimus ei efficitur. Lapso sane pauci temporis interuallo Guntrãnus Boso cuius supra meminimus, ad sepulchrum dñi oratiõis gratia properans, eum Constantinopoli repperit: a quo vt ipse post asseruit, sollicitatus ad Gallias rediit: & a Theodoro episcopo Massiliæ exceptus sumptis ab eo eq̃s (Theodor⁹ ep̃us Massilieñ.) ad Mũmolum ducem qui a Guntranno rege desciscens Auinionẽ cõfugerat, se confert. Qđ Guntrannus Boso agnoscẽs eius se velle conatibus contraire assimulans Theodorum episcopum in custodiam posuit arguens eum insidiatorẽ regni ausum fuisse suscipere. Sed pontifice sub duris custodibus dñm exorante lux ĩmensa totam subito in qua custodiebaẽ repleuit cellulam: ita vt dux memoratus nimio arriperetur timore. Ductus tamen antistes ad Guntrannũ regem, cum Epiphanio antistite qui ex Italia Massiliam demigrauerat, iterum mãcipatur custodię: ĩ qua quidẽ Epiphanius obiit. Theodorus vero innoxius repert⁹ ad sua rediit. Nam prolatis literis ex nomine fidelium Childeberti quibus inscriptum erat vt Gundoaldum honorificentissime exciperet absolutus est. Guntrannus sane dux cum alio duce Guntranni regis thesauros Gundoaldi qui ad quandam maris insulam euentum rei p̃stolando demigrauerat, diuidens: nõ paruum auri ac argẽti pondus in vrbem Aruernorum deuexit. Ex qua ad Childebertũ demigrãs ĩ redeundo a Gũtrãno rege cũ filio capt⁹ minis ab eo terrebaẽ: q; poenis ꝓ iuitato a se Gũdoaldo cõsumeret interminãtẽ sæpe audiebat. Cui ille. Ex hoc inquã me ĩnocẽtẽ cõprobabo cũ filio ĩ obsidatũ tradito

Mũmolum eius fautorem ingenio captum tibi tradidero. Credidit rex pollicenti & retento puero ipſum ſiuit abire. Qui Auinionẽ cum copioſa ſuorũ manu vallans vrbem quibuſdã ſatellitibus Rhodano ſubmerſis/ipſe colloqui Mũmolo cupiẽs ſuper ripam brachii fluuialis quo ciuitas cingitur deambulat. Hortatu deniq; Mũmoli ſpondentis nil aduerſi eum paſſurum flumen cũ vno ex amicis ingreſſus ſocio aquis ſubmerſo Boſo vndis ſe huc illucq; circũferentibus haſtam a milite ſibi protenſam arripiẽs ereptus eſt. Demũ illatis ſibi a Mũmulo cõuiciis & grauioribus illi a ſe relatis dum eum obſideret: Gundulfus cuius ſupra meminimus miſſus a Childeberto eum ab obſidiõe remouit Mũmolum ſecum deducẽs in Aruernũ. Qui diu ibi faſtidiens reſidere, ad ſuam vnde digreſſus fuerat rediit ciuitatẽ: iunctuſq; duci Deſiderio qui ad eum vt diximus de pago venerat Tholoſano, euocatũ Gũdoaldũ more antiquorum Frãcorum regem proclamantes eſſe ſuum, eleuauerunt eũ clypeo. Cumq; tertio totum cum eo circũiiſſent exercitum clypeus repẽte ruens cum rege vix a terra eleuari potuit.

Gũdoald⁹ ab exercitu rex declaratur.

Erat dum talia agerentur menſis decimus: apparueruntq; in vineis pampini cũ vuis ad plenum formatis & in arboribus flores.

Pharus quoq; ignea per cęlũ nocte currẽs media/late mũdũ luce luſtrauit clara.

Prodigia.

Columna etiam ignis cælo pendere viſa eſt: cui ſuppoſita erat ſtella magna quã æſtimabant homines interitus Gundoaldi eſſe indicem cum & terra tremeret ac alia multa apparerent ſigna.

De Guntranni cum cohæredibus regni concertatione. Cap.LXII.

IN illis diebus Guntrannus rex duces ſuos ad peruadẽdas vrbes quas Sigebertus de regno Chariberti fratris amborũ tenuerat quaſq; Chilpericus Childeberto nepoti ſuo ex fratre Sigeberto genito vi pręripuerat direxit. Verũtamen Garíricus comes partium Childeberti poſt mortem Chilperici ſacramenta fidelitatis a Lemouicinis domini ſui vice exegerat. Cęterum Pictauos paria acturus veniens a ciuibus cum gratia ſuſceptus audiuit bituricos qui regi parebãt Gũtrãno, hoſtiliter ĩ Turonicos irruiſſe: quoniã & ipſi quidẽ iã ſe ad Childebertũ cõtulerant. Idcirco Bituricenſibus territoriũ Turonicũ depopulãtibus Maroilẽſis vici/eccl'ia ſancto Martino dicata ab eis eſt cremata. Vbi euidẽs apparuit virt⁹ beati confeſſoris pallam altaris cum circũiacentibus hęrbis a flamma defendentis. Mirabile dictu trabes ingẽtes igne fuiſſe combuſtas & molliciem linthei ſeu hærbarũ manſiſſe intactã. Cognoſcẽs ergo Garíricus quę agebãtur miſit qui Turonẽſib⁹ denũtiarent ne vllatenus ſe ad partẽ Guntrãni transferrent. Ad quæ mãdata Gregorius epiſcopus hæc reddidit reſponſa. Guntrãno regi poſt fratrũ obitum omne regnum Francorũ eo iure deberi: vt quẽadmodum Clotharius pater eius ſuper proprios filios, ſic Gũtrãmus ſuper nepotes ſuos principaretur. Nõ igiť ſe repugnaturos: ſed ipſum quoq; inepte agere ſe dixit ęſtimare: qui putaret tãto principi ſe poſſe repugnare. Vidẽs comes nõ qualia ipſe voluerat ſed q̃lia mãdauerat rex a Turonenſibus geri: relicto in vrbe Pictauorũ Eberone Childeberti regis cubiculario ipſe quaſi exercitũ cõtra inimicos cõgregatur⁹ exinde diſceſſit. Tũc Pictaui fines ſuos vaſtari cernentes: nã Turonici cũ Aurelianẽſibus & ſępe nõminatis fœderatis hoſtibus agros eorum rapinis ac incendio ſubuertebant: legatos eis de pace miſerunt petentes vt vſq; ad placitũ quod patruus cum nepote conſtituerat quieſcerent &

Mirũ de diuo Martino

tum demum illum quem deus sorsq; dedisset dominum essent habituri. Sed illis respondẽtibus petitiones eorũ non se ppositurosregi pceptis coacti Pictauii sacramẽto se fideles Guntrãno fore spondẽtes fautores Childeberti a suis pepulere mœnibus. Nec tamẽ hæc facientes diu in fide durarunt. Tandem adueniente die colloquio regũ præfinito Childebertus mãdat Aegidio Remeñ. archiepiscopo legatione fungi apud patruum. Qui nil moratus ad Guntrãnum pergit: hocq; initiũ sermonis ad demulcendũ principem habuit. Gratias inquit pręcellẽtissime regũ omnipotenti referimus deo: qui tibi non solũ regni tranquillitatẽ verum & augmentum quotidie attribuit. Cui rex. Illi ait vere sunt gratiæ referendę qui omnium est benignissimus gubernator regnorum: non tibi cunctorũ nequissimo hominum: cuius consilio mearum sunt vastati fines vrbiũ: qui sub veste omnia nõ domini sacerdotis, verũ crudelissime geris officiũ proditoris Silẽte ad ista sacerdote prę nimia indignatione vnus legatorũ ait regi. Mandat tibi gloriosissimus nepos tuus dominus noster Childebertus rex vt patris eius hæreditatẽ illi ad integrũ reformes. Ad hęc Guntrãnus rex respõdit. Iam me ex hac causa responso satis fecisse arbitrabar. Respõderã enim in alio placito qđ & nũc respõdebo: pactionib⁹ ea mihi cessisse nec me vlli eis cessurũ nisi gratia amicitiatũ. Tũc alter e legatis his ad regẽ vsus est verbis. Si hęc (inquiens) optime princeps difficilia tibi videntur impetratu saltem illa impetret vt Fredegundis ei ad supplicia dedatur: quæ patrẽ eius cum patruo nefandissime interemit. Huic quoq; rex hoc reddidit respõsum. Tradi ei dicẽs nullatenus potest eo q filiũ regem ac rege genitũ habet & eam innocentẽ a crimine quo impetitur esse puto. Post hęc Guntrannus Boso qui dudum vt prędictũ est ad Childebertum transierat: & tunc cũ legatis ibi aduenerat: quasi aliqua regi Gũtranno suggestur⁹ ad eũ accessit. Iubet rex silere atq; eũ huiusmodi pvenit sermone. Quid ais o bone vir cuius prudẽtia ideo orientis expetiit regna vt nobis Ballemirẽ quẽdam (sic nãq; rex nominabat Gundoaldum) inde arcesseret: qui vrbes nostras peruaderet. O semp perfide & nullo modo in his quę promiseris permanens. Respõdit ad ista Boso. Tibi inquiens regi in solio regali residenti nemo audet contradicendo obloqui. Verũtamẽ si quisq̃ meorũ æqualiũ istud mihi impinger et crimen: obiecta armis refellens deo opitulante & te spectante eũ potenter superarẽ. Tacẽtibus interim cæteris rex subiunxit. Cunctos pie viuẽtes hoc indignari oportet ac conari vt aut e medio auferatur hominũ tyrãnus hic cuius pater procurator fuit regalium molendinorũ & (vt verius fatear) lanę opificio vitam produxit suam. Et quis fieri possit vt vnus homo vtriusq; sit artis peritus / propter obprobriũ tamẽ regis quidã ex legatis calũniari cœpit dicẽs. Ne loquaris tam inculte o rex. Nam qua ratiõe potest existere vt cuiuslibet hominis sint duo patres re spirituali excepta? Nõ sunt hęc regię dignitati congruentia verba. Vniuersis igit pro his sermonib⁹ in risum solutis alius legatorum dixit regi. Vale dicim⁹ tibi o rex & quia nepotis tui pacẽ aspernaris scito securim fore paratam qua fratres percussi sunt tui vt ea excidaris. His dictis iussit rex eos a conspectu suo pelli ac super capita recedentiũ stercora de plateis collecta proiici. Pro tanta igitur iniuria vehemens inter reges discordia exorta est.

De Fredegundis reginę in Asylo Parrhisiensi sæuitia per Audonem inflammata. Cap. LXIII.

P Er idē tēpus Leonardus quidā optimatum Chilperici a partibus Tolosę aduenięs Fredegūdi reginæ adhuc in maiore ecclesia parrhisiaca residēti intimauit se fuga lapsum ab ei⁹ filia: quā affirmabat in magna victus ac vestitus degere inopia. Quibus verbis regina indignata præcepit ab eo auferri balteū quē ex munere memorati meruerat regis ac omni priuari dignitate. Simili modo multos ab obsequio filię recedentes vel honore priuauit vel cōtumeliis seu pœnis affecit. nec verebatur domini aut eius genitricē in cui⁹ manebat Basilica dum peruersa ageret adhęrente ei Audone suo in malis oībus cooperatore quē populus tunc peremisset nisi in ecclesiam cōfugisset.

De Prætextati Episcopi Rothomageñ restitutione. Cap. LXIIII.

P Rætextatū sane Rothomagensem pontificem de exilio mādauit Guntrannus rex reduci. Propter quem cum synodum vellet rex cōgregare: Rāgnimodus Parrhisiensis antistes dixit a sacerdotibus nequaq̄ eum cōmunione fuisse priuatum: nec esse necesse ideo episcopos vocari. Sic demum Prętextat⁹ vrbi restitutus est suæ.

De diligenti Guntrāni custodia sui: & Fredegundis in agrū perfugio & fraude. Cap. LXV.

I Nterea cum orāte Rege apud vrbē Parrhisiacā aduenięs quidā pauper suggessisset ei vt se a Faraulpho Chilperici quondā cubiculario obseruaret: dicens se consilium eius qđ de perimēdo rege conceperat compertum habere. Audito hoc Rex interrogatum quidē & negantē dimisit: se vero ita armis & custodibus muniuit: vt nusq̄ nec ad ecclesiam quidē sine armorum aut custodum munimēto pcederet. Fredegundē autē in Rotoialensē Rothomagensis territorii vicū ad peragendum qđ superesse poterat vitæ direxit. Quā multi optimatum Chilperici prosecuti eā inibi cum Melanio qui Prętextato depulso ab ea subrogatus: ac post reuocato a Guntranno reiectus erat, reliquerunt: promittentes se filio eius Clothario fideliter parituros. At illa exortem se honoris & relictam indignata: & Brunichildem potentiorem (vt erat) ęstimās: Olericum quem dā fallendi dolis instructum ad eā dirigit: quatinus simulando strenuum famulatū occultū mortis inferret ictum. Qui dominę iussis obtemperās fingit se crudelitate Fredegundis offensum ad Brunichildis properasse cōspectum: ꝙ audierit eius benignum in oēs affectū. Tandem in partē susceptus amicitiarum omnibus adulabatur dominā etiā vsq̄ ad cubiculi deducēs ianuā: coæqualibus se prębēs beniuolum maioribus subiectum. Sed nō diu quis esset suspitiōe imminēte valuit tegere. Nēpe quæstioni subdit⁹ prodidit omnia malignitatis arcana: & diris affectus suppliciis ad priorē remissus est dominā. Cui quę sibi accidissent enarrans: vt quasi supplicio auferri ab animo Brunichildis posset re aūt vera vt poenas pro non perpetrato lue ret scelere, manuum ac pedum abscisione ab ea est mulctatus.

De Eberulfi punitione & in beatū Gregorium Turoneñ. simultate & Guntranni gestis. Cap. LXVI.

INterieċtis dieb⁹ Gūtrānus rex Cabillonas regressus fraternę necis authorē sollicite inuestigās p responsales Fredegūdis Eberulfum in palatio Chilperici cubiculariis præpositum eius sceleris cognouit esse caput. Rogatus vero ab ea, item Eberulfus fuerat: ne ipsam desereret. Qui dum consensum ei denegasset suum: ob id apud regē accusatus est ab illa. Rex igitur felle cōmotus circunstantibus amicis iurauit: se non solum homicidā verum cunctam eius perditurum generationem: quatenus ausus interficiendo eum Regū de regno tolleret Francorum. Hoc terrore percussus vir supra nominatus ad basilicā sancti Martini cum clericis quibus frequentes intulerat iniurias aufugit. Tunc Aurelianēses cum Blesensibus ad custodiendum ne exinde vspiam dilaberetur iussu regis alternas sortiti vices in eundo ac redeundo multas agebāt prędas: dumq; duo qui mulas iam dicti rapiebant confessoris/ad domum cuiusdam rustici potum petituri aduenissent, & ille se habere negaret: vnus eorum protenta hasta, vt eum percuteret: ab eo ictu gladii peremptus est. Alter casu socii perterritus aufugiēs quæ male peruaserant/reddidit. Post hæc facultas omnis Eberulfi quę multa erat valde diuersis a rege cōcessa. Dom⁹ quoq; quā intra muros possidebat Turonicos, adeo direptioni tradita est: vt nihil nisi nudi superessent parietes. Pro his itaq; causis calumnias sancto antistiti inferebat Gregorio: quasi cuncta eius gererentur consilio: minabaturq; ꝙ si vnq̄ regis rediret in gratiam, similem ei retribueret vicissitudinē. Verū antistes plus clemētia pro eius miseriis q̄ indignatiōe pro illatis ab eo cōmouebatur iniuriis. Cumq; foret eidem misero domicilium in sancti Martini salutatorio: & a presbytero cui seruandi oratorii cura delegata erat, reliquæ clauderentur ianuæ: per ostium illius salutatorii ingressi ecclesiam pueri vel puellæ/vniuersa rimabātur ornamēta sacri templi. Qđ postq̄ custos sacrę ędis animaduertit: ac ferreis ipsas fores affixit clauis: media ferme nocte in ipsis nocturnalibus hymnis a prefato Eberulfo cum episcopo suo Gregorio & clericis tantis lacessiti sunt conuiciis: vt laudes deo debitas relinquere cogerentur. Sed & clericum quendam iam temulentus ꝙ vinum sibi non largiretur super scānum extensum pene vsq; ad mortem flagellis cecidit: multorumq; cædem in atrio beati antistitis exercuit non veritus illi ingerere contumeliam: cuius quotidie flagitabat clementiam.

Visum diui Gregorii Turonē.

Porro vna noctium vidit idem episcopus somnium: qđ eidem viro retulit/in hūc se habens modum. Videbam ait me sacrosancti Martini astantem altari ac dominici celebrare mysteria sacrificii. Guntrānumq; regem ipsam īgressum orationis domum suis imperantem: vt te a palla altaris cui inhærebas euulsum foras pellerent. Cui cum intermissis ego missarum solēniis me obuium prēberem: & ne te contingeret manibus quoq; detinerē: tu interea ara sacra deserta huc illucq; pauitās circunflectebaris. Tum ego ex hoc molestus, dum tibi innuerem ne quoq̄ abscederes euigilaui mecum in animo visionis reuoluens causam. Ad hæc Eberulphus multū ait/cogitatio mea cū viso q̄drat quoq; tuo. Quidnā cogitas inq̄t ātistes. Cogito inquit ille si me Guntrānus rex hinc voluerit extrudere: vna manu pallæ altaris īhærē te: altera te cū clericis gladio trucidare. Intellexit episcopus illū dæmonis instinctu

talia effari. Nec longum fluxerat tempus: cœperunt fieri actu manifesta quæ fuerāt episcopo viso reuelata: denique Guntranno quærente virum qui arte ab ecclesia educens Eberulfum, aut sibi adduceret vinctum, aut gladio relinqueret trucidatum: obtulit se Claudius quidam ad id opus strenuum spondens se fore ministrum. Pollicito itaque sibi tanti sceleris precio: ad Eberulfum accedit: iurat per deum perque omnia cœli ac terræ sancta nullum fidelius aut posse aut velle causam eius apud regem exequi q̄ se. perpendebat enim infelix alio eum non posse commodius decipi commento, q̄ suo periurio. Quid plura? Credidit miser deieranti: ac in castrinum a clericis accitus cum eo ad conuiuium accedit. Finitis epulis Eberulfo secum per atrium basilicæ deambulanti & mutuam amicitiam iureiurando pollicenti, ait Claudius. Si forte facultas foret iocundiora reperiri vina faterer me eorum ardere desyderio. Respondēs Eberulfus cuncta quæ cuperet se præbiturum: dum modo dignaretur eius adire hospitium: vniuersos dirigit pueros potioris vini haustum quæsituros. Cernens Claudius illum resedisse solum: cuius magis ipse letum q̄ aliud sitiret merum: manus eleuans erga sancti Martini sepulchrum: eum in hunc exorabat modum. Te (inquiens) sancte confessor oro: vt sospes reuisam coniugem cum filio. His dictis euaginato gladio impetum faciebat in aduersarium. Cuius conatum vnus intelligens famulorum brachiis complexum resupiāt Eberulfum: qui iam a Claudio erat saucius. Ille e vagina exemptum ensem inimici defixit in latera. Sicque a circunstantibus eius satellitibus inuasus multis telorū interfectus est ictibus. Claudius vero tam immanis facinoris sibi male cōscius ad cellam abbatis confosso latere abscissoque pollice profugit: poscens se oculi ab eo. Verumtamē irruentibus Eberulfi stipatorib⁹ vallatur armis domus: iacula per fenestras intro iaciuntur: abbas quoque vix a duobus clericis illæsus reseratis extrahitur ostiis: per quę introgressi aduersarii Claudium sub lecto latitantem nacti iugulant sociosque eius simul. Quorum corpora domo protracta ac super nudam humum iacentia parentes amicique colligentes sepelierūt. Ad vindicandum autem homicidium in sacrę ædis atrio perpetratū etiā energumini ac pauperes præ foribus excubantes cum fustibus & saxis properarūt. Hanc igitur a se causam prolatam rex Guntrannus grauiter primo quidem tulit: donec comperto rei gestę ordine animū ad alia tractanda conuertit. Substantiam Eberulfi ii quibus regalis eam contribuerat potestas auferentes, vxorem eius inopem reliquerunt.

Eberulfus interimitur.

Claudii exitus.

De Pictauensis episcopi redemptione ac populi reconciliatione. Cap. LXVI.

Anno decimo regni Childeberti: Guntranni vicesimoquarto: idem princeps aduersum Gundoaldum, exercitum ex vniuersis vrbib⁹ sibi subiectis commouit. E quibus Aurelianenses cum Bituricensibus Pictauensem aggressi ciuitatem ciues qui iam a fide desciuerant, ad pristinam vi reuocantes societatem: episcopum iniuriis afficere moliebantur. At ille comminuto vno ecclesiastici ministerii aureo calice se quidem ab exilio populum autem a captiuitate redemit.

De Gundoaldi gestis & aliis quibusdam. Cap. LXVII.

In illis diebus Gundoaldus iter Pictauos destinatum audita expeditione ad Engolismam deflexit: vbi ab antistite & proceribus gratanter exceptus eorum remunerata sedulitate Petragoricas tendit. Cuius præsulem male multatum reliquit: eo quod se cum fauore non excepisset: indeque Tholosam petens præmissis militibus Ma-

gnulfo pōtifici sibi occurrere mandat. Quapropter Magnulfus conuocatā plębē hor
tatur monetq̧ vt viriliter repugnent: ne forte calamitati quam quōdam sub Sigul-
pho experti sunt: iterato subdatur: meminerintq̧ quatinus Desiderius ipsius dux vr
bis memorati expertus sit fortunā viri dum quōdā simile molitus fuerat. Et hęc qui
dem populum ad rebellandum excitauerunt: sed robur aduentantis exercitus por-
tas aperiri suasit. Receptum igitur Gundoaldum vrbe ac secum prādentem, his epi
scopus affatur verbis. Licet te filium Clotharii regnumq̧ tibi deberi astruas: incredi
bile tamen apud nostros manet te q̄ cœperis posse proficere. Respōdit ad ista Gundo
aldus. Ego inquit & Clothario me genitum fateor & debitam regni portionem in p̄
sentiarum adeptus, vrbe capta Parrhisiorum ibi propriam statuam sedem. Nūq̄ ait
pontifex tu ista impediente Christo complebis q̄diu quispiam regii superfuerit ger

Indignitas in pōtificē.

minis. Tum Mummolus alapa domini sacerdotem percussit dicens. Non pudet in
eptissime tam nugacibus dominum nostrum regem confutare verbis! Desiderius
quoq̧ agnitis his quæ contra salutem suam populo suaserat, pugnis eum fustibusq̧
cum reliquis cecidit, ac post fune reuinctum pedes direxit ī exilium: raptis tam ipsi⁹
q̄ ecclesiæ facultatibus. Franci itaq̧ q vndiq̧ ad prosequendum Gundoaldū permo
ti fuerant, vsq̧ ad Dordoniam progressi flumen præstolabantur: si quos eius fama fe
rente persentiscerēt motus. Sociauerat se ei Waldo cubicularius Rigundis: vir haud
spernendæ potentiæ reliquis puellæ ministris fuga dilapsis. Sed & Desiderius cum
Mummolo ac Bladasta necnon Sagittario qui sponsionem de præsulatu Tholosano
iam elicuerat ab eo: intimi erant in consilio: perq̧ eos res agebatur. His diebus ad
amicos in superiori Francia degentes misit epistolas: duobus eas tradens ferēdas cle
ricis: quorum vnus Caturcinæ vrbis incola ligneam quam ferebat cauans tabulam
immissis literis ceram superinduxit. Nil tamen illum hæc fraus iuuit: quin a fideli
bus Guntranni regis deprehensus patefacta legatione post flagella custodiæ cum so-
cio manciparetur. Porro Gundoaldus ad Burdegalensem transiens ciuitatem Ber-
tranno præsule humanissime se suscipiente aliquandiu ibi resedit. Quęrenti vero ei

Inexpugnabilis quō qs efficiatur.

quæ res inexpugnabilem hostibus eum efficeret: indicatum ab vno familiarium est
quendam orientis regem reliquias sancti martyris Sergii brachio alligatas ferentem
semper aduersariis pręualere. Cumq̧ sollicite inuestigaret quis huius testis domini
patrocinia possideret Bertrānus episcopus dixit esse in eadē vrbe quendā Syrum ne
gociatorem nomine Eufronem: qui olim ab oriēte ea detulit. Hic (inquiens) in domo
sua quam ecclesiam consecrauit: inter alia miracula illius dilecti dei meritis patrata,
hoc etiam videre præmeruit: q̧ ciuitate flammata ipā Basilica permansit intacta. Mit
titur e vestigio Mummolus dux cum ipso episcopo: memoratas inquisiturus reli-
quias. Cui acrius inquirenti responsum Eufron reddidit. Noli obsecro me ætate cō
fectum defatigare senē: nec sancto illi inferre iniuriam. Verum acceptis centum au-
reis ab hac desiste intentione. Econtra ille asserens se etiam si ducenti darentur cœ-
pta non deserturum: insuper videns capsulam de pariete pendere apposita scala iubet
diacono vt ascendens loculum deponeret. Qui præcepto parens dum sancta manu
tāgeret pignora, tanto arrigitur tremore vt confestim ruiturum omnes ipsum pu
tarent deposita tamen Mummolo tradidit. ille inuentum os preciosi martyris ausu
temerario percussum cultello in tres partiuit partes. Quibus resilientibus, nec vsq̄

Miraculū Diui Sergii martyris.

parentibus: magnus astantes inuadit horror. Prostratis autem illis ad orationem: flē
teq̧ pręcipue sene qui se tanto ingemiscebat priuatum patrocinio: apparuerunt par
ticulæ haud procul positæ. Harum vna Mummolus assumpta discessit. Sed Beatus

martyr id sibi nõ gratum fore ex hoc pręcipue ostendit: qꝫ eidem viro cuius hæc acta fuerant imperio noluit esse auxilio. Verumtamen idem Gundoaldus iterato duos ad regẽ Guntrannũ destinans legatos (quemadmodum Francorũ mos fuerat legatis) iussit illis virgas ferre sacratas: qbus prolatis totius immunes forent iniurię. Hi itaqꝫ qui directi erant incaute legationem suam prius popularibus vulgarunt: q̃ regi præsentaretur. Vnde rex eos sibi exhiberi iubẽs seuere interrogat: vnde vel a quo seu a quibus directi essent. Illi rem omnem vt erat enarrant ordine: missos se a Gundoaldo Clotharii (vt ipse profitebat̃) regis filio quatinus debitam repeterẽt regni ptem. Quã (inquiunt) nisi mature restituatur cum circumiacentibus in proximo depopulabitur vrbibus. Nec paruam illico coactam aiebat bellorum manum: cum præter Aquitanicas copias validos speraret sibi ex Austria affuturos auxiliatores. Idqꝫ p̃ potentes ducũ ex regno Childeberti nosse an ipsi vera prosequerentur. Et hæc quidẽ legati ad primam interrogationem prodiderunt. Postea vero ad trocleas extensi & diutissime cæsi indicarunt Rigundem Chilperici filiam cum Magnulfo Tholosano pontifice in exiliũ relegatã. Demum custodiæ deputati vsqꝫ ad aliam audientiam iubentur adseruari.

Virgæ sacratæ.

De Childeberti & Guntranni reconciliatione: & Guntranni consilio Childeberto dato deqꝫ Gundoaldi factione. Cap. LXVIII.

INterea Childebertus nunciis patrui impellentibus a loco suæ habitationis digressus aduenit ei collocuturus. Tunc ex præcepto Guntranni supramemorati in amborum pręsentiam perducti viri cum prius relata iterum recapitulassent addiderũt: vniuersos Rigundis thesauros a Gundoaldo peruasos: ipsumqꝫ dicere solitum inuitante Gũtranno Bosone ab oriente se ad Gallias transiisse. Cũqꝫ principibus Childeberti hæc nota esse asseuerarẽt: suspitio nata est. Ideo aliquos ad præsens colloquium venire distulisse. Tunc demum Guntrannꝰ rex hastam quam manu gerebat nepoti tradidit inquiens. Hoc amãtissime nepos indicio noueris te mihi successurum in regno. Idcirco tradita tibi a me potestate cunctas regni mei ciuitates tanq̃ tuas dispone: reminiscens te solum ex nostra superesse stirpe. Ita quidem rex audiente omni populo proferens, semotum a cœtu aliorum nepotem monuit ne cui manifesta faceret quę ipse ei dicturus foret. Deniqꝫ instruẽs eũ quos fidelium de rebus agendis consuli quosve oporteret a cõsilio remoueri: seu quibus proprii corporis tuendi curam committi: Aegidii episcopi fraudulentias ac periuria, matris quoqꝫ Brunichildis versutias cauendas præmonuit. Finita sermocinatione ad conuiuium ambo reges consederunt: & inter redundantioris mensę epulas serenissimus princeps Guntrannus sic alloquitur cõuiuas. Hortor vos inclyti Franciæ primates vt nepotem meum summo dignũ honore censentes fidei cultum ei exhibeatis: quandoquidem ipse trangressus ęuum pueritiæ suadet meliora de se sperare. Nec contemnatis vt puerũ: sed reueremini vt dominum. Post hæc Childebertus restitutis sibi a patruo ciuitatibus quas pater tenuerat suus, ad propria maturauit regressum.

De Gundoaldi in Conuenas fraude. Cap. LXIX.

Conuenæ.

EA tempestate Gundoaldus a Desyderio derelictus vna cũ Mũmolo Bladaste ac Waddone siue Sagittario Conuenas vrbem ingreditur. Ea vrbs in cacumine præcelsi montis trans Garonnam sita est procul cæteris remotis mõtibus. Ad radices rupis fons oritur: cui imminet desuper turris altissima quæ ciues per cuniculum descendentes aquatum a læsione defendat hostium. Circunuentis igitur memoratus vir eiusdem vrbis incolis vt bona sua intra muros propter aduentantẽ recõderẽt exercitũ: dũ illi eius monitis paruissent, hac eos fraude decepit. Cõfingens enim hostes iam ĩ proximo esse ita eos affatur. En inimici: egredimini ad resistẽdum eis. Quibus digressis expulso etiam antistite post eos clausit portas seq; ad repugnandum cum satellitibus parat. O quã cæca mens hominum ignara futuri! Fuit profecto post ille dies videlicet quo simili ordine ipsum expulsum mortalibus ostendit ab vrbe: qua magno captos precio eos qui pellebantur vellet videre receptos reiectis his qui putabantur fidissimi.

De literis a Guntranno ad Gundoaldũ missis: de auri direptione: & de claustri Vincẽtiani apud Agenneñ. spoliatione & eius vltione: deq; callida Gundoaldi querella & reliquis gestis. Cap. LXX.

HIs diebus Guntrannus rex ei literas ex persona Brunichildis exaratas misit: suadẽs vt dimissis quas aggregauerat ad hiberna copiis ipse Burdegalam hyematum secederet. At hostilis duces agminis quos super Dordoniam castrametatos fuisse præfati sumus, audientes Gundoaldum vlteriorem tenere Garonnę ripam fluminis collata virorum fortium expeditaq; multitudine fluuium natatu transmeare disposuerunt. E quibus aliqui infirmis equis vecti fluuialis aquæ oppressione perierunt: reliqui natando ad contrarium delati litus offenderunt in itinere maximum camelorum mulorumq; numerum auro & argento onustorum: quos fugientes aduersarii reliquerant. Quibus captis & ob impedimenta cum residuis vulgi dimissis ipsi quã maximis possunt itineribus Gundoaldum persequuntur. Et venientes ad basilicam sancti Vincentii Agennensis territorii, resistẽtibus his qui eo res suas contulerant, ignem ostiis admouent. Consumptisq; eis vniuersa intro reperta cum sacri ministerii vtensilibus auferũt. Affuit e uestigio diuina vltio: & quorundam manibus sacro igne ardentibus, alii dæmonibus replebantur: quidam semet ipsos interimebant. Tandem residui Conuenas peruenientes in campestribus castra posuerunt. Vastatur primum tota suburbana regio. Vnde quidam acriori prædę succensi cupiditate dum longius a suis recederent, a vicinarum vrbium custodibus trucidabant. Interea obsidione cœpta audaciores per ardua collis ascẽdentes Gundoaldo cõuiciabantur dicentes. Vnde o filicernium hæc tanta tibi præsumptio: vt vitam pictorum arte solitus transigere nũc te regem audeas nominare? Nempe pro similibus ausis a dominis rerum regibus scilicet Francorum sæpe attonsus exilioq; es damnatus. Te quippe vniuersæ Galliæ Ballomirẽ vocitant cognomine. Age nũc inepte nobis responsum redde quis te coegit ista pręsumere: vel quos habeas adiutores viriliter expone. Nãq; ĩ primo nostra captus muscipula merita lues supplicia pro tua stulta pertinacia. Hæc & alia illis vociferantibus nequaquã mouebatur ad iram Gundoaldus: tantummodo ingemiscẽdo aiebat memoratas sibi a patre illatas

Vltio diuina in prędatores tẽpli diui Vincẽtii

contumelias:seq; a propinquis iniuste patria pulsum ab extraneis misericorditer re ceptum.Proximisq; hostili odio semper eum persequentibus,ab extraneis amica familiaritate receptum. Deinde inquiens dum peregre regum pollerem diuitiis intimusq; essem imperatoris Constantinopolitani amicitiis:Guntrannus Boso me suis decepit fallaciis.Nam in orientē gratia profectum orationis de salute solicitus inter rogans patris quærebam vnaqualiter se status regni vel fratres haberent mei. Tum ille de patre ait quæris:is obiit mortem:fratres moriendo secuti patrem vix quempiā suorum reliquere superstitem.Remāsit sane solus Guntrannus & ipse liberis orbat⁹ cum paruulo nepote ex Sigeberto genito fratre.Ad hęc ego & quid inquam mi amā tissime mihi nunc censes agendum?Hic vero ille & me hortabatur Gallias adire: & Francos affirmabat mei cupidos mihi velle regnum tradere:maximeq; eos qui Chil deberti nepotis mei ętatem ad rem tutandam publicā perpenderent inutilem.Nunc igitur vos quoq; dominum agnoscentes me fore vestrū a mea desistite obsidione: mihiq; fauendo fratrem Guntrannum ad concordiam reuocate. Talia Gundoaldum prosequentē maledictis aduersarii deterrebant insuperq; tela in eū iaciebant. Quin tusdecimus iam ex quo ibidem aduenerāt fluxerat dies:cum Leudegisilus regalium præpositus equorum quem vulgo Connustabilem vocant:quemq; rex ei præfecerat expeditioni:extructa machinamenta ad subruendos deduci imperat muros. Erant carri vimineis cratib⁹ tabulisq; tecti ligneis:in quibus latentes milites fundamenta subfoderent murorum.Sed parū hoc proficiēte instrumēto,præsertim hostibus prę acutis sudibus validisq; eos inhibentibus saxis:etiam arietes videbantur nō fore idonei eo q; ignibus iactis facile possent exuri.Nam obsessi cuppas pice ac ficcis repletas lignis accēsasq; iaciētes desuper & opera exurebāt & inimicos accessu phibebāt.Cō sumptoq; in hoc certamine die in crastinum qui obsidebāt aliud nocendi genus excogitāt. Deniq; ex virgis ramisq; arborum vnum mirę magnitudinis fascem facien tes cupiebant eo implere vallē. Verum conatibus eorū & profunditas vallis & ignis ab aduersariis de superiorib⁹ cum lapidibus missus restitit.Leudegisilo contemplan ti omnes actus suos irritos fieri,in mētem venit opportunius fore clausos de pditio nis tentare sententia. Aduocatum itaq; Mummolum ad sibi colloquēdum incusare cœpit:cur clementissimum regem Guntrannum deseruerit & iniquissimo tyranno se iunxerit.Quid porro expectas ait an vt capta vrbe male dispereas?Quin potius resipiscens ad benignum reuertere dominum relicto illo nugacissimo post paululū pu niendo.Tūc Mūmolus se quidem consulturum respondit: regressus vero in vrbē cō uocat Sagittarium atq; Waddonem. Bladastes enim timēs captum iri vrbem iniecto domui ecclesiæ igne,dum cæteri ad restinguēdum properarent incendium: ipse clā aufugit. Iunxerant autem factioni suæ Caruilsum eiusdem vrbis ciuem:cuius apothecis quæ permultæ erant ipsi alebantur. Hunc ergo Mummolus cum prædictis adiit:ostendit deinde q̄ iniquo res suæ sint constitutæ loco:q̄q; odiosi ipsi cunctis effecti sint gentibus,dum incerti generis regi fauent. Ad extremum hortatur ce dant rebus aduersum se fluentibus: & si sibi sacramento securitas vitæ ac saluris detur,ciuitatem iam iamq; capiendam cum pseudo rege hostibus dedant. Assentientibus sociis memoratus dux Leudegisilum mandat venire ad colloquium & quæ sibi cum sodalibus complacuerint exponit. Laudat ille sententiam iusiurādumq; præbet se apud regem suum eorum vitam impetraturum. Q; si principis voluntas in sua durauerit pertinacia,in qualibet illos se spondet clausuros ecclesia donec Guntranni deferuesceret ira.Hac Mummolus seductus versutia Gundoaldum tali idētī

Leudegisili calliditas.

dem circũuenit muscipula. Prono inquit aĩo deuotaq̃ mẽte me tibi fidelẽ fore nõ so-
lũ cõtra hostes pugnãdo sed etiã ipe probasti experiẽdo. Nã q̃ sæpe meis cõsiliis vsus
semp fruitus sis psperis tute melius scis. Nũc quoq̃ par mihi manet consulendi affe
ctus sicut tu bene es meritus. Ideo autem cũ aduersariis sermonẽ habui vt eorũ erga
nos persentiscerem qs sit animus. Qui inquãtũ ppendere qui ui tuç nequaq̃ aduersan
tur vtilitati. In vno mirari se aiũt te tãtopere præsentiã fratris vitare: autumareq̃ q̃
genealogiç ignarus tuæ cũ gnaris diffugias disputare: nec fratri tuç cupido visionis
agnoscendum te præsentare. Si ergo nunc tibi me audire placuerit atq̃ ad regis Gũ-
tranni præsentiã vna cũ his mecũq̃ pperare: & te hac suspitiõe exsolues & tibi paciq̃
cõsules. Nõ fefellit anim⁹ Gundoaldũ se a Mũmolo iri deceptũ: eiq̃ hoc reddidit re-
spõsum. Ego (inquiẽs) licet inuit⁹ has iã deseruerim partes: vobisq̃ impulsorib⁹ Eu
ropã adierim: bona tñ volũtate atq̃ itegra fide vestras semp foui ptes: nec meas vtili
tates vestris ptuli cõmodis. Et iã q̃uis eius q me huc pellexit venire pfidia in propatu
lo claruerit dũ & me fugax reliquit & thesaurorũ partẽ furto abstulit: nihilominus
ego vos quasi meæ auctores salutis perpetuo colui ac fratrũ loco dilexi. Nunc igit si
secus (qd nõ oportet imo qd nõ decet) aduersũ me egeritis: psertim cũ ego corp⁹ aĩ-
mãq̃ meã simul cũ cõsilio ac opibus in vestris cõstituerim manibus: scrutator cor-
diũ illud aduertat deus. His dictis assensum pbuit: vt cũ eis ad hostes descẽderet. Mũ
molo vero monẽte ne superbo vtẽs ad eos iret habitu: quin poti⁹ reformato ei quẽ ab
ipso acceperat balteo auro fabrefacto, pprio accingeret qui fulgore memorati care-
bat metalli. In hoc (inquit) tua iam patet fraudulẽtia: dũ ea q̃ ex tuo vsq̃ ad istud pos
sedi tẽpus repetis. Illo quoq̃ negãte vlla se cõtra eũ vsurũ fraude, ventũ est ad portã
vbi eos fortissimi opperiebant aduersariorũ duces Boso videlicet cũ Bollo Bituri-
gũ comite nõ minima satellitũ vallati caterua. Quib⁹ Gundoaldũ excipiẽtibus Mũ-
molus in vrbẽ regressus portas firmissime obserauit. Cernẽs Gũdoaldus se a suis de-
relictũ, & ab hostibus circundatũ: introitũq̃ vrbis sibi præclusum: manus eleuãs ad
cœlũ cũ cordis gemitu sic orabat ad dominũ. Iudex æterne ac vltor innocentiũ, deus
cui omne patet secretũ, qui nullius amplecteris dolũ, nec lætaris fraudibus malignã
tiũ, esto velox vindex mearũ miseriarũ, retorquẽs in eos q me tradiderũt inimicis de
ceptionis ipsorũ laqueũ. Post hæc verba cõsignãs se cruce dominica cum his qui se ce
perãt abire cœpit ad eorũ castra. Nõdũ collẽ, cui ciuitas imminet, ptererat & impul
sus a Bollone ruit ĩ faciẽ ferebatq̃ in pfundũ vallis. Cũq̃ surrexisset & cõtra aduersũ
montẽ niteretur: a Bosone lapide pcussus in capite concidit spiritũq̃ exhalauit. Inde
fune ligatis pedib⁹ protractus: loricaq̃ qua amiciebat exutus: ac lanceis cõfixus per
totũ circũducit exercitũ. Mũmolus vero oẽs thesauros diripiẽs, vniuersos ĩ diuersis
occuluit locis: dataq̃ sequẽti s luce diei hostibus portas vrbis aperuit: q in tantã cæ-
dis exarsere insaniã: vt etiã sacerdotes domini ad ipsa iugularẽtur altaria: reliquosq̃
ciuium cũ ipsa cõcremarent vrbe. Quorũ dux Leudegisilus clam ad principem Gun
trannũ nuntios miserat super traditores ciuitatis eius exquisiturus iudicii sentẽtiã.
Ille cunctos gladio puniri præcepit: vt huiusmodi ausus de regno tolleret Francorũ
ne quis scilicet tyrannis in reliquũ suffragari auderet. Quo cognito Cariulfus cum
waddone e castris fuga lapsi sunt. Mũmolus quosdã ad arma cõcurrere cernẽs & sup
se irruere eos velle intelligẽs: ad tabernaculũ Leudegisili recta gradit via: incusans fi
dem sibi pollicitã infringi. Cui Leudegisilus. Ego (inquit) progressus cuncta miti-
gabo. Et his dictis prolato extra limẽ ostii pede signum suis vt Mũmolum cũ Sagitta
rio episcopo morti traderẽt dedit. Illis iussa facere maturantib⁹ pueri Mummoli co

Gũdoald⁹ ĩterficitur.

Cõuenç diripiuntur.

præcipiēte aditū domus defensare nitebātur: donec dn̄s eorū armis se muniret. Sed aliquibus eorū leto occūbētibus, aliis vulneratis, Mūmolus armatū se ostio obiicit: et aduersarios omni virtutis conamine cędēs exinde remouit. Quos dū loco cedētes incaute insectatur, egressus domū a lateribus circūuenitur: confixusq̧ telis concidit exanimis. Cuius casu Sagittarius quondā ep̄s turbatus dū staret stupens: q̄dā ad eū: vt quid ait ep̄e hic ac si amens cōsistis? Quin potius operto ne agnoscaris capite festinus syluā pete. Cui dū pontifex parens plantas fugę cōmendasset: quidā velociter gradienti caput cū operimēto eū assecutus abstulit. Leudegisilus ad sua cum victore exercitu regredi festinans dū milites nequaq̄ a rapina coerceret: cuncta per quæ transitus fuit vastata reliquit.

De Rigundis ad matrem reuectione. Cap.LXXII.

His diebus Fredegundis Cuppanē cubiculariū suū Tolosam direxit: exploraturū quonā pacto erga filiā suā res sese haberent. Cui etiā hoc cōmisit mādati: vt quocūq̧ valeret ingenio eā ad patriū reueheret solū. Qui dictis obaudiēs Tolosam petiit: reginæq̧ filiam in magna humiliatione constitutam offendit: & ad matrem q̄ celerrime potuit deuexit.

De Mummoli rebus fisco addictis: & Italiæ diluuio magno & pestilentia. Cap.LXXIII.

Guntrannus vero thesauros Mūmoli sibi exhiberi p̄cipiēs, vxori eius propter nobilitatē qua pollebat generis ea quę per arrabonē meruerat cōcessit. Fuerūt autē in thesauris memorati ducis talēta auri.xxx.argenti ducēti. Quæ oīa Guntrānus & Childebertus nepos eius partiti Clotharium extra partē cōstituerunt. Ea tamē quæ Guntrāno regi euenerāt, ab ipso vtilitatibus dei ecclesiarū distributa sunt. Oblatus quoq̧ est ei ex familia iam dicti principis inter memorata xenia homo tam immensi corporis vt aliorum statum hominū trium excederet mensura pedum.

Eo tempore Authario super Longobardos regnante fuit aquæ diluuiū in finibus Venetiarū/& Liguriæ/& cęteris regionibus Italiæ: quale post Noe tempora creditur nō fuisse. In hac valida aquarū procella intātū apud vrbem Romam Tyberis fluui⁹ excreuit vt aquę eius sup muros vrbis influerēt: & maximas in ea regiones occuparēt. Subsecuta est statim hanc inundationē grauissima pestilētia quā inguinariā appellāt. Quæ primū papā Pelagiū perculit, & fine mora extinxit: deniq̧ pastore interempto se in populos extendit. Italiæ inundatio.

De beati Gregorii in papam electione & Anglorum seu Britannorum ad fidem catholicam conuersione. Cap.LXXIIII.

Cvū igit̄ tāta tribulatio miserā quateret vrbē: beatus Gregorius q̄ tūc leuita erat, & sub pōtifice Pelagio apocrisiarii functus officio, a cūctis generaliter papa electus est. In cuius ordinatione cū nihil aliud q̄ iussio principis deesset. Non eñ licebat tūc tēporis quēlibet in Romana ciuitate ad pontificatum p̄moueri/ absq̧ iussione principis Constantinopolitani: vir dn̄i Gregorius legatū ad Mauritiū direxit imperatorē obsecrans ne populo in sui electione p̄beret assensum. Cuius literas p̄fectus vrbis interceptas disrupit & consensum populi imperatori trāsmisit. Qui valde gauisus q̧ locum aptū largiendi honoris diacono B.Gregorius papa.

olim sibi amicitiæ familiaritate charissimo repperisset (Nã filiũ impatoris de sacro fonte susceperat) cũ absq; dilatione ordinari pcepit. Ordinatus aũt tam cautũ, tãq; humilem se in omni sua præbuit actione: vt sicut ex gestis siue scriptis eius dignosci potest vix vllus in successoribus eius illi inueniri possit similis in flore eloquẽtiæ, ac puritate doctrinæ, vel etiã in sanctitate vitæ. Tũc temporis idẽ beatus Gregorius Augustinũ & Mellitum, necnõ Ioannẽ cũ aliis seruis dei, ad Britãnias dirigens, suis eos literis epis ac regibus Francorum, per quos illis transeundum erat cõmẽdauit. Quorũ pdicatione nationẽ Anglorũ ad Christi fidẽ cõuersam esse, in tãtũ gauisus est: vt in libris moraliũ huius rei faciens mentionẽ, inter cętera de fructu bonorum operũ suorũ gratulans diceret. Ecce (ait) lingua Britanniæ quæ nihil aliud nouerat q̃ barbarũ frendere: nunc in dei laudibus Hebręũ nouit Alleluia resonare.

Anglorum cõuersio ad fidem Christianam.

De Mũmoli supplicio: de aeris intẽperie: Leudegisili patriciatu: Theodeberti ortu: & aquarũ in Burgũdia inũdatione. Ca. LXXV.

ANno. xxv. regni Guntranni Mũmolus patricius rebellionis cõuictus iussu ipsius regis Senonia villa iugulatur. Eius vero vxor Sidonia cũ omni thesaurorũ copia a Dommulo domestico ac Wandalmaro cameræ regis præfecto Guntranno præsentatur.

Anno. xxvi. eiusdẽ principis exercitus ipsius Hispanias petens insolita aeris tẽperie grauatus infecto negotio est regressus.

VIcesimo autẽ septimo anno regni ipsius, Leudegisilus ab eodem Guntrãno patricius in Prouincia ordinatur. Natus quoq; est Childeberto regi filius nomine Theodebertus.

EO anno nimia inũdatio aquarũ in Burgundia fuit: egressæq; sunt flumina terminos suos. Signũ vero apparuit ĩ cœlo globus igneus: q cũ maximo tonitrus fragore scintillãs in terrã decidit. Ipso quoq; anno Siagrius comes ex pcepto Guntrãni Constãtinopolim ad cõponẽdã cũ impatore pacẽ pfectus, inibi fraude patriciatũ assumere voluit. Quę res cœpta quidẽ est: sed ad effectũ minime deducta. Leuvigildus etiã Hispaniæ rex moriẽs Richaredo filio regnũ reliquit.

De Theoderici filii Childeberti natiuitate & ipsius Childeberti in regni successione confirmatione. Cap. LXXVI.

ANno. xxviii. supra memorati regis ipsi principi nunciatur Childeberto suo nepoti alterũ natum esse filium nomine Theodericum. Vnde eũ cũ Brunechilde matre eius ad se euocans iterũ hæredẽ regni sui testamẽto ipm fore designauit. Acta sunt hæc loco nũcupato Andalao: quo soror simulq; vxor Childeberti affuerũt: multi q; e Frãcia & Burgũdia potẽtes: vt palã oib⁹ darer agnosci Childeberto post auũculi sui Gũtrãni funus regnũ Burgũdię deberi.

De primatibus Childeberti lęsę miestatis conuictis: & de Antharis Langobardi cũ Theudelinda nuptiis, Recharediq; Hispani fide catholica. Et de exercitu Burgundionum in Hispaniam misso. Cap. LXXVII.

EO tempore Setace, Chingus, & Boso Guntrannus, Vrsio quoq; ac Hirtefredus optimates Childeberti regis eo q̃ eũ tractassent perimere, ipso ordinante perempti sunt. Sed & Leudefredus Alemanorũ dux offensam antedicti regis incurrens fuga elapsus ne morti adiudicaretur latuit. & Vncelenus loco ipsius dux substitutus est. Porro apud Baioariam post Charibaldum Thassilo a Childe-

berto rex ordinatus est: qui mox cum exercitu Sclauorum prouinciam introiẽs parta victoria ad solum propriũ cum maxima remeauit præda. Fuit autẽ Charibaldus cuius nũc mẽtionem fecimus socer Autharis regis Longobardorũ ex Theudelinda filia sua. Quã memoratus Autharis per semetipsum sub specie legatarii profectus in domo paterna contemplatus est, eãq; adamaret: & postmodũ sibi in matrimoniũ iunxit. Quo tempore Rechāredus rex Gothorũ nõ patris Lewigildi perfidiam: sed fratris Herminigildi fidem sectatus catholicã prius a Leandro epõ baptizatur secretius: deinde oẽs libros sectæ Arrianæ apud Toletum vno in loco adunari pcipiens, igne cremauit: & Gothos ad verę fidei vnitatem adduxit. Autharis. Theudelinda. Rechared⁹

ANno.xxix.regni Guntrãni iterato exercitus Burgũdionũ Hispaniã ingreditur. Sed negligẽtia Bosonis militię principis grauiter Gothorũ gladiis necatis quibusdã e suis vix ad patriam est regressus.

De tunicæ domini inconsutilis inuentione: de lunæ obscuratione: & prelio cũ Britãnis: in quo alter Francorum ducum desyderatus est alterius cui mulcta postea indicta est/ fraude. Cap.LXXVIII.

TRicesimo vero sępe dicti principis anno fama per totos Francorũ diuulgauit fines tunicã domini nostri Iesu Christi quæ ei in passione sublata est & vni militũ sorte tradita iuxta illud prophetæ vaticiniũ: quia super vestẽ meam miserũt sortẽ: inuẽtam esse pro fitente quodã Simone Iacobo patre progenito. Qui per duas fere hebdomadas pœnis affectus tãdẽ pfessus est ipsam tunicã in ciuitate Zaphat procul a Hierosolymis in arca marmorea positã esse. Quã Gregorius Antiochenus, & Thomas Hierosolymitanus, Ioannes quoq; Constantinopolitanus episcopus cum aliis multis põtificibus triduano cõpleto ieiunio cum deuotione maxima transtulerũt. Ac in loco quo crux dominica veneratur/ posuerũt cũ ipsa in qua prius fuerat marmorea arca. Quæ tãtę leuitatis dũ efferretur fuisse visa est vt nullum onus portantes sentirent. Tunica dñi incõsutilis.

EO anno luna obscurata est: & inter Francos ac Britannos super fluuium Wiscon bellum ortum vbi Bippelenus dux Francorum factione Ebrecharii alterius ducis a Britonibus iugulatur. Vnde post Ebrecharius mulctam quã lex parẽtibus interfecti soluendã esse præcepit reddere coactus ad inopię malum deuolutus est.

De Autharis Langobardi legatione ad reges Francorum & morte. Cap.LXXIX.

ANno.xxxi.Guntrãni regis Theodefredus dux Vltraiuranus moritur: eiq; Wandalmarus succedit. Interea rex Longobardorum Autharis legationem verbis pacificis ad Guntrannũ regem dirigit. A quo iidem legati iocũde suscepti, & ad Childebertum sunt directi: vt per eius nutum pax cum gente Longobardorum firmaretur. Dũq; legati Autharis regis in Francia morarẽtur, rex Autharis apud Ticinum veneno vt tradunt accepto moritur: statimq; a Longobardis nuncius mittitur ad Childebertum regem Frãcorum qui Autharis regis mortem eidem nunciarent: pacemq; ab eo expeterent. Quod ille audiens legatum quidem suscepit: pacem vero in posterum se daturum promisit. Post aliquot tamẽ dies cum promissa pace dimisit.

De Theudelinda Antharis vidua Agilulfo nubente. Cap.LXXX.

Defuncto Anthari Theudelinda regina quæ satis placebat Longobardis permissu eorũdẽ Agilulfum qui & Ago dictus est, ducem Tauriniaciũ virũ strenuũ ac bellicosum & sibi maritũ Lõgobardorũ regẽ gẽti elegit. Ad hãc reginã sapiẽtissim⁹ papa Gregorius quatuor dialogi sui libros quos de Vita sãctorũ scripserat direxit sciẽs eam & Christi fidei deditã, & in bonis actibus esse pcipuã.

De monasterii in Cassino direptione. & de eclipsi solis.

Circa hæc tempora cœnobiũ beati patris Benedicti qd in castro Cassino situm est, a Longobardis noctu inuaditur. Qui vniuersa diripientes ne vnũ quidẽ monachũ tenere potuerunt vt prophetia venerabilis Benedicti patris quã longe ante puiderat impleretur: qua dixit vix apud deũ obtinere potui ex hoc loco mihi animę cęderẽtur. Fugiẽtes porro ex eodẽ cœnobio monachi Romã petierũt secũ codicẽ sanctæ regulæ quã pfatus pater cõposuerat: & quędã alia scripta, necnõ põdus panis & mẽsurã vini ac quicquid ex supellectili subripere potuere deferẽtes. Monasterii autẽ Cassiniensis post beatũ Benedictũ Cõstãtinus: post hũc Simplicius/deinde Vitalis, ad extremũ Bonitus/ cõgregationem rexit, sub quo hęc destructio facta est.

Solis deliquium.

Anno.xxxii. regnante Guntranno ita a mane vsq ad medim diẽ sol minoratus est: vt tertia pars ex ipso vix appareret.

De Guntranni regis obitu & claustrali institutione. Cap.LXXXI.

Anno.xxxiii. eiusdem regis ipse rex corpore exemptus terrenũ/ vt creditur/ regnũ pro cœlesti cõmutans in ecclesia sancti Marcelli Cabilonis sepultus est. Hãc deniq basilicã ipse vt præfati sumus diuino succensus amore: in suburbio quidẽ pdictę ciuitatis sed in territorio Segonũ, saltuq Brexio studiosissime ędificauit: vbi monachos aggregans monasteriũ cõstruxit: qd pluribus pdiis facultatibusq ditauit: Synodũ.xl. epõrũ aggregari pcipiens vt ordo psallẽdi qui in loco sanctorũ Agaunensiũ temporibus Sigismũdi regis ab Auito & cęteris pontificibus illius temporis institutus fuerat, in cœnobio qd ipse fabricarat teneretur, effecit. Qui videlicet ordo etiã ad sepulchrũ sancti Martini antiqtus celebratur: & a beato Germano in monasterio sancti Vincẽtii seruari iussus. Necnõ in monasterio sancti Dionysii, vt post declarabiť, a Dagoberto rege agi pcept⁹: & a nobis cuiusmodi eẽt exqsitus taliter se habere ẽ reptus! In dieb⁹ nãq †ęstiuis sex antiphonę binis psalmis explicabanť: porro toto augusto ppter crebras festiuitates manicationes fiebãt. Manicare autẽ mane surgere diciť. In Septẽbri vero septẽ ãtiphonę canebanť: distributis vnicuiq binis psalmis. In octobri octo cũ ternis psalmis. In nouẽbri nouẽ cum ternis itidẽ psalmis. In decẽbri decẽ cũ ternis similiter psalmis. Verum in ianuario ac februario vt possibilitas sinebat. Hoc tamẽ obseruãtes: ne minus a duodecim psalmorũ quãtitate ad vigilias dicerẽt nocturnas. Ad sextã tamẽ sex psalmi cũ alleluia ad duodecimã duodecim/ idq cũ alleluia/psallebãtur. sed de his ista sufficiant. Fuit aũt Guntrannus in bonitate pcipuus, in eroganda pauperibus alimonia largifluus, Christi sacerdotibus se humilẽ pbẽs: Leudis suis beniuolũ: gẽtibus externis pacatũ. Talibus itaq pollẽs virtutibus multis nationibus eius laudes pcinẽtibus psens regnũ Childeberto nepoti suo relinquens ipse ad supernũ migrauit.

†festiuis.

De Childeberto vltionem de patre & patruo in Fredegundem meditante. Cap. LXXXII.

Childebertus duorum regnorum vallatus psidiis vltionē patris & patrui, quos factione Fredegundis perisse certis habebat cōpertū indiciis, meditabatur. Cōgregatis igitur cunctis Austrasiis & de regno Burgundiæ auxiliatibus validis, Gundoaldū ac Wintriōnē duces his pficit: mandatq; vt terrā hostilē petentes prędas agant, incendia spargant, captiuos qplures abducant. Qui e Campania Remensi digressi pagum Suessionicū vastaturi aggrediūtur. Cum interim Fredegundis euocatis qui sibi parebant Francis, ascito etiam Landerico, qui tutor a Gūtranno vt meminimus Clothario filio suo datus fuerat, facta concione sic vniuersos alloquitur: & prę se puerum gestans rogat: ne infantiā regis pupilli cōtemnētes hostibus depopulandos agros relinquant: meminerintq; se non cōtemptū pueritię pmisisse, sed venerationem maiestati regię. Fouerent porro honorē quē conferēdum in cunis adhuc posito æstimauissent: ne in matura ætate vacuus potestatis, plenus ignominię rex remaneret. Se certe quibus posset modis remunerationi, p filio nō defuturā: quæ spectatrix cunctorum ac testis vniuscuiusq; vel ignauię, vel virtutis in eminētiori constituta loco desup pugnam spectaret. Cūq; his exhortationibus muneribus quoq; eos ad belli certamina reddidisset animosiores: ad extremū itulit. Ne (ait) quēpiam vestrum multitudo deterreat aduersariorū: si aperta cōgrediamini fronte: inueni fallendi eos viam quæ vobis pariat victoriam. Vos tātum sequimini me puiam: & quæ Landericum vicem regis agentem me suggerente videritis facere, vos quoq; eadem facite. Placuit cunctis qd dixerat regina: & ex consilii sententia regem adhuc matris sugentē hubera, ferrata sequūtur agmina. Intempesta nocte surgens exercitus syluā Landerico ducēte est ingressus: qui arrepta securi ramū præcidit arboris: suspensumq; tintinabulū collo equi cui insidebat ferens hortatur socios, vt suū omnes sequantur exemplum. Qui certatim arborū præcisis ramis arreptisq; vna tintinabulis factum imitati ducis matutinis hostilibus astitere castris. Interea Fredegundis Clothariū filium suū propriis gestans vlnis: vsq; ad locū certaminis armatū pcedebat exercitū: vt miseratio eos infantis accēderet: quē si victi forent captiuū de rege facturi videbātur. Sed vnus hostiū q cū sociis ptēdebat munia vigiliarū, clara nec dū luce eos conspiciēs aduētare: & rē prorsus ignorans, cōuersus ad sociū qnā est, ait, hęc quā cōtēplor sylua cū hesterno vespere hic nulla pareret vel minima virgulta? Cui socius. Tu (inquit) pridianas adhuc ructans epulas vino q solutus obliuioni mandasti: proximi saltu & opportuna nos equis nostris inuenisse pascua. Nunquid nō audis tintinabula pascentium equorū collis dependentia? Mos quippe antiquis inoleuerat Francis, & maxime Austrasiis: vt pascētibus equis tintinabula imponerent: quo si forte longius in pascendo oberrassent, eorum sonitu dignosci possent. Dū igitur vigiles hos atq; huiusmodi iter se serūt sermones, sylua quæ prius apparuerat condensa decidentibus ramis fronde quidē tarissima, sed armorū nitore videbatur densissima. Turbatis itaq; custodibus & quid agerēt hęsitātibus: superueniente exercitu cum adhuc fessi multo superioris diei labore quiescerent: alii in suis stratis: alii expergefacti, somno soluti pœnas dabant. Cæsi multi mortales: reliqui in fugam vertuntur. Ipsi duces ascensis equis vix discrimen euasere mortis. Landericus Wintrionem frustra sequi conatus velocis equi rapido

Infans in cunis præficit prælio.

Fredegūdis sollertia.

vectū cursu minime valuit assequi. Patrata tanta ac tā inspata victoria Fredegūdis cū filio Clothario & cū armatorū maximo cuneo Remēsem īuadit Cāpaniā: replēs oīa incēdio & sanguine. Vastabātur cūcta die noctuq;: exurebātur ædificia: diripiebātur patrimonia: pemebantur quicūq; erant habiles ad bella: infirmi seruabātur ad seruitutis officia. Vbi cędibus ac rapinis satisfactū, Fredegūdis suū Suessionas reduxit exercitum. Acta sunt hæc in pago Suessionico in loco nuncupato Trueco.

De mutua Frācorum Brittonūq; cęde: de Varuorū exitio: Gripponis legatione: & Frācorū in Italiā expeditione. Cap. LXXXIII.

Comete.

Grippo.

ANno secundo cum regnū suscepisset Burgundiæ Childebertus exercitus Frācorū simul ac Brittonū in mutuū inhiātes interitū mutua semet cęde prosternūt. Sequēti anno multa in cœlo signa sunt ostēsa: & apparuit stella cometes. Eo anno exercitus Childeberti cū Varuis qui rebellare tētabāt cōflixit: quos etiā pene vsq; ad supmū/exitio dedit. Hac etiā tēpestate Grippo legat⁹ Childeberti cū a Constātinopoli remeasset: & eidē regi quomodo honorifice ab imperatore Mauritio susceptus foret nūtiasset: & q̄ iniurias quas apud Carthaginē perpessus fuerat, imperator ad volūtatē Childeberti se vltum ire pmisisset: Childebertus iterato viginti duces cū lecta in Italiam dirigit pube ad delēdā Longobardorum gentem: e qbus Andoaldus & Olo atq; Cedinus eminētiores fuere. Sed Olo cū improuide ad Bilitatōnis castrū accessisset: iaculo sub mamilla sauciatus cecidit, & mortuus est. At vero Andoaldus & sex duces Francorū ad Mediolanenses venientes in cāpestribus castra posuerunt. Quo loco imperatoris legati ad eos venerūt: nūciantes adesse exercitū in adiutoriū eorū: dicētesq; quia post triduū vna cū eis veniemus: & hoc vobis erit signū. Cū videritis villæ huius quæ in mōte est sita domos incēdio cōcremari: fumūq; vsq; ad cœlos cōscēdere: noueritis, nos cū cohortibus quas pollicemur aduētare. Sed expectātes Francorum duces diebus sex iuxta placitū nullū ex his quos legati pmiserāt venisse conspexerūt. Cedinus aūt cū tredecim ducibus lęuā Italiæ ingressus quinq; castella cepit: á quib⁹ etiā sacramēta exegit. In Tridētino quoq; territorio decē castella a Francis diruta: & cōmanētes in eis vniuersi ducti captiui. Pro Ferruge vero castro intercedētibus epis Ingenuino Sauionensi & Agnello Tridētino data est redemptio p caput vnius cuiusq; viri solidus vnus vsq; ad summā sexcentorū solidorū. Interea Francorū exercitus cū esset tēpus æstiuū, ppter inconsueti aeris incōmoditatē dysenterię morbo grauiter laborabat. Cūq; p triū curricula mēsiū Italiam peruagaretur: neq; regē quē perditū venerat attingere valeret, eo q̄ se intra Ticinēsem vrbē clausisset: aeris vt diximus intemperantia infirmatus ad propria rediit.

De Childeberti & vxoris interitu: & filiorū eius Theodeberti et Theoderici successione. Cap. LXXXIIII.

Diuisio regni inter filios Childeberti.

ANno quarto regni Burgūdiæ a Childeberto suscepti: paterni vero regni vicesimo tertio: ętatis porro suę .xxv. idē rex Childebert⁹ cū vxore ppria (sicut fert) vi veneni extīguit. Hic ē Childebert⁹ filius Sigeberti q etiā iunior dictus ē. Cui successerūt duo filii sui adhuc pueruli sub tutela auiæ Brunichildis cōstituti & Theodeberto qdē regnū Austrasiorū qd̄ pater Childebert⁹ a genitore suo Sigeberto sibi relictū acceperat: Theodorico autē regnū Guntranni qd̄ Childebertus iure adoptionis tenuerat sorte obuenit. Qui & sibi sedes in his locis, in quibus

et priores constituere reges. Ad hos fratres & ad auiam eorum Brunechildē extāt epistolę beati Gregorii Romani pontificis, Augustinū quē Anglis Saxonibus destinauerat epm cōmendantis: in qbus idē vir dñi petenti memoratę reginæ fatetur se reliquias beatorū apostolorū Petri & Pauli misisse.

De Hunnorū in Thoringiā irruptione, & Agilulfi seu Agonis legatione in Franciam. Cap.LXXXV.

TVnc tēporis Hunni q & Auates dicūtur a Pānonia egressi in Thoringiā, bella grauissima cū Frācis gesserūt. Qui tñ a Brunichilde seu ab eius nepotibus accepta pecunia redierunt ad propria.

AGo quoq; rex Lōgobardorū causa eorꝝ q ex castellis Tridentinis captiui a Francis ducti fuerāt, Agnellū Tridētinū epm in Franciā misit. Qui exinde rediēs aliquātos secū captiuos, quos Brunichildis ex proprio redemerat, reuocauit. Quin etiā dux Tridentinorum a præfato principe missus, pro obtinenda pace ad Gallias perrexit. Qua impetrata ad Italiam reuersus est. — *Agnellus episcopus.*

De Fredegūdis grassatione & morte, Quintrionis cęde, Coleni patriciatu, Inguinaria peste & piscium præ feruore fluuii decoctione, & Warnecharii liberalitate. Cap.LXXXVI.

EO igit anno quo Childebert⁹ vita decessit, Fredegundis regina cū filio Clothario superioris victoriæ elata triūpho, Parrhisios & reliquas vrbes ritu puasit barbarico. Quorū exercit⁹ sup Theodebertū & Theodericū reges irruens: adunatas ab ipis militares copias loco noīato Latofao graui cęde labefactauit: reliquosq; ī fugā egit.

Anno secundo regni Theodeberti ac Theoderici Fredegundis regina senex & plena dierū defuncta est: ac in basilica sancti Vincētii in suburbio Parrhisiensi sepulta. — *Fredegundis mors.*

Anno tertio supradictorū regū Quintrio dux instigāte Brunichilde interficit. Sequenti abhinc anno Colenus genere Francus Patricius ordinatur. — *Quītrionis cædes. Colenus patricius.*

HIs diebus apud Massiliā & reliquas Prouincię ciuitates nascētibus in hominū inguinibus seu delicatioribus locis quibusdam glandulis in modū nucis maxima generata est mortalitas. — *Inguinaria.*

In lacu quoq; Dunensi in quē Arula flumen influit: aqua feruens adeo ebulliuit: vt multitudinem piscium decoctam ad litus proiiceret. — *Pisces ī flu. decocti.*

Warnecharius autem maior domus regis Theoderici moriens, omnes facultates suas in alimonias pauperum distribuit. — *Warnecharii liberalitas.*

De Brunichildis casu mirabiliq; errore & gratitudine in pauperē ductorē, deq; prodigiis cœlestibus. Cap.LXXXVII.

POrro Brunichildis a Theodeberto nepote suo & proceribus q ei parebāt de regno Austrasiorū expulsa, & a quodā paupere ī Marciacēsi Cāpania sola inuēta & cognita, ipsa petēte ab eo ad Theoricū alterū nepotē suū est deducta. Theodericus auiā Brunichildem eo quo digna erat honore susceptā secū quoad vixit fecit manere. Pauper quo ductore sępefata vsa fuerat regina, ob huius vicissitudinem beneficii Altissiodorensem adeptus est episcopatum. — *Pauper fit epūs Altissiodorēn.*

Anno quinto memoratorū regū iterū ea q̄ superioribus annis apparuere signa: globi scilicet ignei in ptibus occidētis per cœlū currētes instar multitudinis astrorum. — *Prodigia cœlestia.*

De crudelissimo regum inter se conflictu: & angeli visione: Clothariiq; fuga & damno. Cap.LXXXVIII.

Theodebertus itaq; ac Theodericus conceptã iãdudũ cõtra Clothariũ patruelẽ suũ rixã tandẽ pturiũt: & adnitente auia Brunichilde sup fluuiũ Aruennã, nec procul a Doromello cum eo prelio confligũt: ibiq; tanta strages ex vtrisq; partibus & maxime ex Clotharii pte facta est vt fluuius ipse humanis oppletus corporibus suos nequiret explere cursus. In ea pugna angelus dñi, euaginatũ astans visus est tenuisse gladiũ. Clotharius suos imanissime sterni cõspiciẽs in fugã vertitur, & per Miliduñũ castrũ in insula Sequanę situm Parrhisios properat. Theodebertus & Theodericus post terga fugiẽtẽ secuti ciuitates regni ei⁹ magna ex parte euerrẽtes ciues seruituri subiiciũt. Coactus Clotharius tenorẽ pacti ab hostibus ꝓpositi inuitus licet firmauit: vt inter Ligerim & sequanã vsq; ad mare oceanũ, limitẽq; Brittonũ dilataret Theoderici regnũ: & inter Sequanã & Isarã ducat⁹ integer dẽte leni, itẽq; vsq; ad mare Theodeberto cederet. Duodecim tantũ pagi inter Sequanã & Isaram vsq; ad maris oceani litora Clothario remanserunt.

De Cathini cęde, Sigoberti ortu, Agilę nece, Vasconũ domatione, Adoaldi Langobardi sublimatione, Strage apud Saxones. Cap.LXXXIX.

Cathinus cæditur. Sigobert⁹. Egilæ cædes. Vascones domãtur. Adoaldus rex.

Anno sexto regni Theodeberti necnõ & Theoderici, Cathin⁹ dux Theodeberti iterficit. Sequẽti abhinc anno Theoderico ex cõcubina nascit filius noĩe Sigobertus. & Egila patricius nullis culpis extãribus, sed sola suggerẽte cupiditate, per cõsiliũ Brunichildis est peremptus: facultatesq; eius fisco associatę.

Eo tempore Theodebertus ac Theodericus Wascones domuerunt: ducẽq; super eos nomine Genialem instituerunt.

His diebus leuatus est Adoaldus rex sup Lõgobardos Mediolani in circo in præsentia patris sui Agilulfi regis: astantibus legatis Theodeberti regis Frãcorũ. & desponsata est eidẽ regio puero filia regis Theodeberti: & firmata est pax perpetua cum Francis.

Eodem tempore Francis cum Saxonibus pugnãtibus magna strages ab vtrisq; partibus facta est.

De inuentione corporis beati Victoris: de Etherii Lingonẽs. archiepiscopi obitu: de Childeberti minoris ortu: Desiderii epi deiectione, & Dommili surrogatione, ac solis eclipsi. Cap.XC.

Beatus vero Enchonius pontifex Mauriennensis corpus sancti Victoris q Solodori vna cũ sancto Vrsio passus fuerat hoc modo inuenit. Quadã nocte in sua ciuitate quiescentẽ reuelatio diuina per visum ammonuit: vt surgẽs q̃tocy⁹ ad ecclesiã quã Sedeleuba quondã Burgundionũ regina in suburbano Genabensi cõstruxit, iret: ibi in medio basilicę esse designat locũ quo corpus sanctũ esset humatũ. Cũq; episcopus Genabensem festinus adisset vrbẽ

Corp⁹ diui Victoris miraculose inuenitur.

assumptis secũ Rustico & Patricio antistitibus, triduano peracto ieiunio, nocte sequẽti eo loci quo gloriosi martyris quiescebãt mẽbra lux cælestis apparuit. Tunc hi tres dñi sacerdotes eleuato quo tegebat lapide inuenerũt sanctũ in arca argẽtea iacẽtẽ. Cuius facies septẽpliciter q̃ cuiuslibet viuẽtis hominis diuino irradiata resplẽdebat fulgore. Huic tam mirãdę egregii martyris inuẽtioni iterfuit Theodericus

princeps:qui loco illi maximam portionē facultatis Warincharii cōtulit: quam ille vt præfati sumus eleemosynis delegauerat erogandam. Ad sepulchrum deniq; beatissimi Victoris Christi potētia multa exinde miraculorū ostendit signa. Eo anno Etherius Lingonensis archiepiscopus obiit: ordinatusq; est Secūdinus loco ipsius. Archiepus Lingonēsis.

Anno octauo regni Theodeberti ex concubina nascitur ei alter filius auū Childebertum nomine referens. Synodus etiā Cabillonæ collecta Desiderium Viennensem episcopū deiecit: eoq; factione Brunichildis et Aridii Lugdunensis pontificis, qui Secūdino successerat, in exiliū acto/subrogatus est Domnus in sacerdotale officium. Eo anno eclipsis solis facta est.

De Corbi q comes palatii euasit/ortu: Bertoaldi interitu: et Protadii Brunichildis amatoris insolentia: et regū cōflictu. Cap.XCI.

Anno nono memorati regis iterato ei filius nascitur nomine Corbus comes palatii ipsius principis. Tūc tēporis Bertoaldus erat vir sapiens et cautus moribus regis congruus: in prœlio fortis/ac in cōmisso fidelis. Protadius vero quidā erat genere Romanus: Brunichildi causa stupri familiarissimus: et ob id in pago Vltraiurano post Wandalmarū ab ea dux constitutus. Crescente itaq; consuetudine vitii, creuit simul et desyderium honoris augmentandi. Tacite ergo hoc præmeditata consilium, præsumpsit nepotem orare suum: vt interficeret Bertoaldum/et maiorem totius regiæ domus constitueret Protadiū. Tum vero Bertoaldus a Theoderico cum trecentis in Neustriā, vt ptem regni eius tueretur, directus viris, a Renanno villa venationi operā dabat. Quo cōperto Clotharius filium Merouefi et Landericū ducem, datis in adiumentum viris strenuis, ad opprimendū Bertoaldū dirigit. Bertoaldus hostes sup se certis nuntiis id deferentibus/irruere velle cognoscens: et se ad resistendū viribus imparem fore sciens: terga vertēs, Aurelianos se cōfert: ibiq; a beato Austreno eiusdē vrbis epo suscipit. Landericus ante portam ciuitatis Aurelianensis exercitu deducto, Bertoaldū ad pugnā egredi prouocabat. Cui Bertoaldus: Numeroso, ait, vallatus milite confidis me cum paucis tibi non posse resistere. Verū, si placet, nos duo singularis ineamus certamina pugnæ procul suspensa armatorū multitudine/et rei euentum expectante. Nullius adsit solatiū satellitis: solius expectetur examen iusti iudicis. Recusante Landerico congredi, Bertoaldus iterato dixit ei. Quia formido te nunc phibet mecum manum conserere: pximū est vt domini nostri p tuis ausis temerariis, qbus præsumpsisti præripere partē regni domini mei regis, inter se decernant cū armatorū cuneis. Tunc, si placebit, ego et tu vermiculatis adoperti vestib[9] inter cōferta cōgrediamur agmina. Ibi et meæ probrū ignauiæ, et virtutis tuæ poteris documenta psentiscere. Has conditiones nō renuēte Landerico: vtriq; quædā sibi adinuicē, si a cœpto desisterēt imprecati sunt maledicta. Hæc dū in die festiuitatis sancti Martini gesta fuissent: et Theodericus pro certo agnouisset q; pars regni sui a Clothario peruasa foret: ipsa die qua incarnati verbi natiuitas a cunctis fidelibus deuote colitur/ pmouet exercitum: et apud Stampas sup fluuiū Iunna cōtra Clothariū/qui haud segnius parabat occurrere/aciem dirigit. Sed dū arctus esset Iunnæ fluminis transitus: anteq̄ totū Theoderici ptransiret agmen/initū est certamen. Inter confertissimas igitur/ac in mutuā inhiātes perniciem phalanges/Bertoaldus nominatim Landericū vocitare et vt secum iuxta placitū cōgrederetur nō cessabat puocare. Quod dū Landericus abnueret/ac paulatim loco cederet, Bertoaldus ad solum subeundæ mortis affectū

Bertoaldus

Protadius.

Bertoald[9] Protadium ad singulare certamē prouocat.

insurrexit: et quia iam cognitum habebat: q Brunechildis eum a pristino honoris gradu deiicere ac Protadiũ pro eo moliretur cõstituere: melius iudicauit cũ decore bello opperere: q̃ reliquũ qd̃ superesse poterat vitę/cũ dedecore ducere. Dũ itaq palantia studet impulsare agmina/oppressionemq in cedentes hostes facere: occurrẽtes quoq mucrone sterneret: vnus a multis circũdatus oppressusq/extinguitur. In eo prælio Merouecus filius Clotharii capitur: Landericus cum Clothario in fugam vertitur: Theodericus victor Parrhisios ingredit. Post hæc Theodebertus cũ Clothario Cõpendiũ venit: exercitus vero eorum illęsus ad propria rediit.

De Protadii Romani (qui factus est magister seu maximus domus regiæ) auaritia fœda: ob quã omnibus euasit inuisus: et tandẽ a proceribus est interfectus: et reges recõciliati: deq successione Claudii Romani viri prudentis. Cap. XCII.

ANno decimo regni Theoderici iuxta volũtatem Brunechildis ex præcepto Theoderici Protadius maior domus cõstituitur. Qui quũ sensu argutissimus/ac in consiliis haberetur cũ primis strenuus: sæua tamen illi inerat contra locupletes cupiditatis macula fiscum volenti replere/ac seipm̃ ditare: deniq nobilitatem infestando Burgũdiæ/omnes cupiens sibi subiicere: res eorũ conabatur iniuste auferre: nequis sibi posset honorem quo fruebatur subripere. Quapropter non valebat quilibet potentum reperiri: qui eius vellet familiari colloquio vel amicitia frui. Sed dum Brunechildis veteris inimicitiæ recordatione vindictã meditaretur expulsionis suæ: moneretq Theodericũ thesauros patris de manu Theodeberti quærere: asserens illum non Childeberti, sed cuiusdam hortulani filiũ fuisse Protadius cœpit regem ad hæc peragenda studiosius cõmonere. Tandem Theodericus cum exercitu pfectus, apud Cariciacũ castra posuit: paratus in crastinũ cum fratre congredi: qui haud pcul cum valida Austrasiorũ consederat manu. Interea Leudi Theodericum hortari cœperũt: vt fratri recõciliaretur: nec vanissimę cupiditati postponeret decus germanitatis. Protadius contra vehementer resistere: dicens pacem fieri nõ oportere. Animaduertentes cæteri pceres eum solum esse, qui consiliis eorum refragaretur: alter utrũ sermocinabãtur opportunius fore: vnũ tradere morti, q̃ totum exercitũ periclitari. Opportune rex exercitatiõis gratia tentorio egressus/rumore ferente cõperit quosdam Protadiũ velle perimere: et proripere sese volens, vt eos ab iniuriis memorati viri remoueret, a suis phibitus/ac vi detentus, mittit quẽdã Vncelenũ nomine: q principibus factionis iussionis suæ auctoritate tales interdiceret ausus. Tunc Vncelenus ad eos veniens qui iam tabernaculum regis circũdederant: quo Protadius vna cũ Petro medicinæ artis perito ad tabulas ludens sedebat: taliter infit. Iubet dominus meus rex Theodericus: vt interficiatur Protadius paci contrarius. Post quod verbũ certatim omnes tentoriũ gladiis conciderunt: et Protadium inibi peremerunt. Theodericus licet a suis coactus cum fratre Theodeberto pacificatur: et vtrorumq exercitus saluus ac integro numero ad sua regreditur.

Protadius interimit.

Claudius.

ANno. xi. regni Theoderici subrogatur Protadio maior dom⁹ quidã Claudius iridem Romanus genere: homo prudens: fide plenus: iocundus in fabulis: prouidus in cunctis: sed sagina corporis valde grauis. Qui prædecessoris sui territus exemplis, amicitiã cũ vniuersis seruãs/lenem se ac fauorabilem

præbebat. His diebus defuncto Scubilione cœnobii sancti Vincentii abbate/Desyderius ei successit in regimine.

De vltione quam Brunichildis de inimicis Protadii cepit: deq̄ Desyderii Episcopi lapidatione. Cap.XCIII.

ANno. xii. regni Theoderici Vncelenus qui fallacia sua Protadio cā mortis extiterat, insidiis Brunichildis/pede trūcatus, rebusq̄ suis expoliatus, egens est redditus. Wolfus quoq̄ patricius/eo ꝙ in necē iam dicti consensisset Protadii/in Farmiaco villa suggerēte Brunichilde/iussu Theoderici interficitur. Natus ēt est ex cōcubina Theoderici filius nomine Meroueus: quē rex Clotharius de sacro fonte leuauit. Porro sępe dictus rex Theodericus persuasionibus Aridii Lugdunensis episcopi/ac auiæ suæ Brunichildis deceptus, sanctū Desyderiū Viennēsem pontificem exilio reuocatum lapidari præcepit. Ad cuius tumulum miracula creberrime sunt ostensa.

Desyderi⁹ Viennē episcopus.

De Hēmebergæ filiæ regis Hispaniæ infaustis cum Theoderico nuptiis. Cap.XCIIII.

TVnc temporis Theodericus Aridiū pręsulem, Rocconē et Eborinū præfectos equorū ad Bertricū regem Hispaniæ direxit: q filiam illius cōiugio sibi sociandā poscerent: et si pater vellet iusiurandū præberent, ꝙ diebus vitæ suæ eam regio nō priuaret honore. Cui Bertricus gaudens annuit: puellamq̄ legatis tradidit. Quam Theodericus lætus accipiēs/primū vnice dilexit: quā tñ maleficiis Brunichildis virum nō cognouit. Deinde faciente eadē auia sua Theodericus Hermēbergā (id qppe nomē virgini) thesauris expoliatā abire pcepit ad Hispaniā. Hac de re indignat⁹ Bertric⁹ ad Clothariū regē Theoderici ex patruo genitū misit legatos: q eū ad belli societatē, expositis iniuriæ causis inclinarēt. Vbi ille votis eorū visus est satisfecisse, cū missis ipsius ad Theodebertū recta pficiscūtur via. Hūc quoq̄ auxilio sibi affuturū cognoscētes/recta ad Agonē Lōgobardorū regē cū supra memoratoꝝ legatis regū iter dirigūt: vt ii quatuor reges sup Theodericū irruētes eū vita simul/et regno priuarēt: et vindictā cōtumeliæ regi Hispanorū illatæ sumerēt. Cūq̄ Theoderico platū fuisset hmōi cōsiliū illos cōtra se struere velle, despectui habuit: vt futile. Legatus vero Bertrici cūcta ꝑ q̄b⁹ venerat se autumans impetrasse: ad Hispaniam nauali rediit euectione.

De Columbani Hyberni in dicēdo libertate: et miraculis: regisq̄ resipiscentia simulata: Bobiiq̄ cœnobii cōstructione: et Colūbani trāsitu. Cap.XCV.

Colūbanus

REgni Theodeberti ac Theoderici anno. xiiii. beatus Colūban⁹ ab Hybernia oceani insula pgress⁹/ primū a Theodeberto suscipitur: demū ꝑpter cōfluentiū ad se populorū multitudines, inde migrās, et solitariā agere vitā cupiens, ad regnū Theoderici transiit: atq̄ in loco, cui Luxouiū nomē est, a præfato rege habitare est iussus. Ad quē visitandū dū frequēter rex adueniret: ac a viro dei, cur relicto legitimæ coniugis matrimonio, adulterinis deseruiret commixtionibus argueretur: illeq̄ ad obediendum eius salutaribus monitis aurē cordis inflecteret: auia Brunichildis vipereis antiqui hostis inflammata incitamē

tis aduersus sanctū Columbanū cōmoueri cœpit acrius. Sed sanctus vir illius malitiæ obuiam ire parans/ad eam in Bruchariacho villa cōmorantē properat. Cui regina cum nepotibus suis Theoderici filiis occurrens orabat: vt regiam ꝓlem benediceret. At ille ait/ nequaꝗ̄ illos regalia sceptra suscepturos: eoꝙ de lupanaribus emerserint. Regina indignata/pueros præcepit abire: et ipsa post paululum est secuta. Viro autē domini ad propria regredi festinante/et regiæ aulæ limen pede tangēte, subito fragore totius mota est domus fabrica. Sed nefandissimæ mulieris mēs non est cōmota: immo maiori iracundiæ igne succensa. Verebatur enim ꝙ omni ex torris dignitate pelleretur a regno: si rex posthabitis meretriciis delinimentis, alicuius regalis fœminæ potiretꝰ cōiugio. Interdixit igitꝰ egressū et regressū a monasterio eam sancto viro: ꝗ̄ fratribus cum eo manentibus: præcipiens suis optimatibꝰ vicina cœnobio loca colentibus ne quēpiam exire pmitterent/vel ꝓgressum hospitio susciperent. Denuo vir sanctus/vt eam a tanta moneret desistere pertinacia/ad palatium perrexit. Eo forte die Theodericus cum auia sua in Spinsia residebat villa: nuntiaturꝙ ei hominem dei pro foribus stare: nec in hisdem ædibus hospitare velle. Tunc rex iram domini sibi imminere veritus, Melius dixit esse/virum dei opportunis subsidiis honorare: ꝗ̄ deum ex seruorum eius offensa ad iracundiā prouocare. Iussit ergo regio cultu quæcūꝙ erant victui necessaria parari/et domini famulo per ministros proprios deferri. Quod dum illi maturato implessent, beatus Columbanus seuero (vt erat) vultu respiciēs in eos/inquirit qd sibi ista velint? Dictum ab eis est: alimenta esse in suos/suorumꝙ vsus a rege directa. Quibus ille. Nō (inquit) teste scriptura/accepta sunt deo impiorum munera: itaꝙ non oportet eiꝰ seruos suscipere, quæ ipse probatur odisse. Post hoc verbū vasa cuncta in frusta disrupta: vinū ac sicera solo fusa: cæteraꝙ separatim sunt dispersa. Pauefacti regii ministri ad regem reuersi, rei gestæ ordinem ꝓmunt. Rex nimio terrore pculsus, diluculo cum auia ad virū dei properat. Precantur de cōmissis veniā: pollicentur in reliquū actorū suorū emendationem. His pacatus ꝓmissis ad monasteriū rediit. Verum hæc pollicitatio nullius efficacis ꝓtulit fructum operis. Nam Theodericus in cœno luxuriæ (vt ante consueuerat) est obuersatus: et Brunechildis animus semel neqtia imbutus/a ꝑsecutione beati viri nequaꝗ̄ est immutatus: quin potius eo vsꝙ ꝓcessit spiritus immanitatis ferox: vt nepoti suaderet sanctū dei in oppidū Vesuntionū exilio religari: indeꝙ reuersum vsꝙ ad maris Britānici litora deduci: vt trāsfretato freto, nunꝗ̄ de cætero Gallarū reuiseret arua. Cumꝙ vir domini secundū sui ꝓpositū animi deliberasset ad patriū solū nullo modo regredi: per regnū Theodeberti ad Italiam transiēs/cœnobium/quod Bobium dicitur/construxit: plenusꝙ sanctitatis ac dierum migrauit ad dominum.

Brunechildis obduratio.

Regis resipiscentia.

Bobiū ædificatur.

Theodericus metu fratris cum eo paciscitur. Cap. XCVI.

Anno. xv. regni sui Theodebertus aliqua sibi de fratris Theoderici possessionibus adiungere parans/eum in se excitauit. Verumtamen prouido prudentium consilio virorū electus est locus cui Saloissa cognomen: vt fratres ad destinatum locum cum paucis sed Franciæ primoribus conuenientes/quæ pacis essent eligerēt. Ibi Theodericus cū decem milibus tantū virorū: Theodebertus vero cum magna Austrasiorū affuit manu: bello, etiā si frater petitis annueret, tur-

bare pacem volens. Theodericus tantæ multitudinis contemplatione perterritus, quæ ille cupiebat q̃uis non sponte concessit. Conuentus fratrũ huiusmodi fuit: vt Alesatio et Sugitensi/Turonensi quoq; ac Cãpanensi comitatu Theodericus cederet: et ad Theodebertũ ius omniũ horũ transiret. Inde cum gratia sed simulata discessum est: ac se inuicem salutantes/vterq; ad sua sunt regna regressi.

De Alemannorum in Vltraiuranos grassatione. Cap.XCVII.

Alemanni Vltraiuranos supant.

HIs diebus Alemanni Veneticorũ fines ingressi/ Vltraiuranos Cãbeleno et Herpino ducibus sibi obsistere conatos acie superant: ac vsq; ad refugia mõtium persecuti/prosternunt. Dehinc nullo inquietante, Iuransi saltũ peruagantur/cædibus ac incendiis cuncta per quæ transibant replentes: captiuisq; plurimis abductis cũ spoliis et ingenti præda redierunt ad propria.

De Theoderici consiliis et Theodeberti infami coniugio: de Berto Leunisio: et Apologo eius de lupo: et regum conflictu. Cap.XCVIII.

THeodericus acceptas iniurias vlcisci desyderans/cum suis tractabat, quo pacto fratrem opprimeret. Eo anno Theodebertus Bilechildem, quam Brunechildis a mercatoribus emptã, eo ꝙ foret forma egregia/illi dederat coniugem: interemit puellam: Theudechildem nomine sibi accipiens in vxorem. Theodericus, vt pręfati sumus, Theodebertum infestis insectans odiis/ad Clothariũ mittit: qui velut ex persona sua diceret. Cõtumeliis a fratre affectus reddere ei quę meretur cogito: si te illi nõ affururũ auxilio cognouero. Quapropter ego rogo te quietũ manere nil adiumenti illi ferentẽ: pollicens/si victor euasero/regnũq; cũ vita ab eo quiuero auferre: ducatũ Denteleni/qđ ipse tibi iniuste sublatũ retinet/me tuæ remissurũ potestati. Huic petitioni assentiente Clothario, Theodericus anno. xvii. regni sui/mense Maio/vniuersos ditionis suæ ad bella ꝓmptissimos Lingonis coadunari præcipiens: ac per Vernona castrũ tũ tẽporis ædificari cœptum iter faciens Tullũ deuenit. Ibi obuiũ habens Theodebertũ cũ supplemento militiæ Austrasiorũ non dubitauit conserere manum. In Campania nanq; Tulensi aduersus fratrẽ congressus, exercitum eius grauiter attriuit. Euasit tamen Theodebertus: et fugiens prælio/ꝑ Metensem vrbem/saltumq; Vosagum Coloniæ ciuitatis receptacula petiit. Theodericus fratrem persequi e vestigio festinans/ beatũ Leunisium Magontiacensem antistitẽ obuiũ habuit: a quo huiusmodi monita ꝑcepit. Inchoatis, inq̃t, insiste: et ad perfectũ, iuuãte deo, istius attinges operis. Rustica refert fabula lupũ catulos suos ad prædam ducentẽ/eos ad se in montẽ vocasse: taliaq; mandata dedisse. Neminẽ, ait, quæ vobis filii expediant per alienos quærere scitote: nisi ꝑ paucos qui ex vestro sunt genere. Vnde vos moneo suscepta non deferere munia/ et victui inuestigare necessaria. His suggestionibus Theodericus haud segnis executor paruit: pręcipue sciens eum suæ fauere vtilitati: et Theodeberti stultitiæ aduersari. Trãsitaq; Ardenna, Tulliacũ vsq; accessit. Theodebertus interea qui fugã parauerat/distulit. Nã Saxones/cæterasq; superioris Germaniæ gentes in sui solatiũ sollicitaras bello in supra nominato opponit loco: et certatũ est acriter: quoad Theodebert⁹ restitit. Renitebatur eñ q̃uis exercitus eius more pecorũ obtruncaret. Vbi vero ipse pondus prælii pati nõ valens/fuga sibi consuluit: auersi sunt oẽs qui cõstiterãt pugna-

Apologus de lupo.

turi. Quorũ maxima pars incerta fugę dispsa extinguit: residui Coloniã versus cũ rege festinanter pperant. In prima pugnæ cõgressione tanta vtriusq; ptis animositate cõcursum est: vt cadauera interfectorũ præ multitudine cõprimentiũ se populorum nõ valentia ad terrã ruere / quẽadmodũ equis insederãt vna cũ viuis circũferrentur. At postq̃ phalanx victa / hostibus terga nudauit sua, viarũ strata: nec non syluarũ deuia corporibus mortuorũ sunt repleta. Theoderico vbi factũ est indiciũ / Theodebertũ euasisse, incentiuũ accelerandi itineris accessit: vt cõficiendi belli impendiũ putaret: si dux et populus bello promptior interciperetur. Adueniens itaq; cũ in suis / Roboariorũ fines sese immisit: occurrentia quæq; deuastans vel exurens. Cuius terrę incolæ ad eum venere rogatum: ne ob vnius culpam dissidiũ pararet eis: quos suos fore sciret iure victoris. Quibus ille. Non, inqt, vobis / sed Theodeberto interitus paratur: cuius caput si meam promereri vultis gratiã vos necesse est auferre: aut ipm viuũ / vinctumq; ad me perducere. Illi regiam Coloniæ introgressi Theodeberto taliter locuti sunt. Sic (inquiũt) mandat Theodericus frater tuus: si ait recipere meruero thesauros paternos: quos Theodebertus adhuc iniuste retinet peruasos, proprias festinus repedabo domos. Ideo te hortamur domine rex: vt portione quæ ei debetur reddita, nostra eum non sinas infestare domicilia. His Theodebertus dictis credulus: ac p vero prolata arbitratus: quo regalis cõtinebat gaza pariter cũ ipsis est ingressus. Eo igitur pscrutante / quid fratri opportunius sine sui damno posset restituere: vnus e circũstantibus euaginatum gladium ceruici

Theodebertus rex perimitur.

eius illidens / caput abstulit: ac per muros Coloniæ circũtulit. Quod cernens Theodericus ipsa confestim vrbe potitus / regias inuasit opes: et primares ciuitatis in sua sibi verba iurare compellens, dum in basilica sancti Gerionis sacramenta exigeret, visum illi fuit / quendã pugno suo se in latus percussisse. Et cõuersus ad suos / Obseruate, ait, ad ostia ne quis egrediatur: eo q; ignorẽ quis horum Roboariorum periurio obnoxiorũ me vulnerare conatus sit. Obseruãtibus autẽ his, a cubiculariis veste remota / latus regis inspectum / nullumq; vulnus est inuẽtum. Solummodo signum quoddã apparuit purpureũ: quod ego reor citæ mortis fuisse indiciũ. Cõpositis ex sententia rebus, inde cum multis spoliis progressus / secum abduxit filios fratris sui

Brunichildis crudelitas.

cum filia quę specie nitebat decora. Dum Mettos aduenisset, repperit auiã suã Brunechildem inibi obuiã sibi venisse. Quæ arreptis Theodeberti filiis, eos sine mora neci tradidit: et minorem qdem natu Merouecũ nomine in albis adhuc positũ lapidi illisum / innocẽtẽ coegit exhalare spm̃. Regnauit itaq; Theodericus annis. xvii. Quidam vero auctores scripserũt Theodebertum post illã Theoderici victoriã / suamq; ęrũnã Rhenũ trãsisse: et Theodericũ, capta Colonia, Bertariũ cubicularium suũ ad cõprehẽdendũ cũ misisse: a quo cõprehensus / atq; ad Theodericũ perductus: indumẽtisq; regiis exut⁹ / Cabillõas dicit̃ ĩ exiliũ fuisse relegat⁹. Ob recõpẽsationẽ quoq; tã pclari opis Bertarius equũ eius cum stratura regia fert̃ a Theoderico pcepisse.

De Clothario ducatũ restituẽte: et ira Theoderici in eum. Cap. XCIX.

Clotharius iuxta pactũ quod cum Theoderico eo quo supra retulimus modo pepigerat, ducatum Dentelem suo restituit domino Vnde Theodericus cernens Austrasiorũ sibi parere regnũ: indignatione nimia pmotus, Clothario per legatos mandat: vt se de memorato ducatu remoueat. Quod nisi efficiat, se ad vindicandam illatæ cõtumeliæ iniuriã / qbus posset nõ defuturum modis.

De Theoderico fratris filiam pcante/et ob id a Brunechilde increpito: deq; eius in Brunechildim ira:et Brunechildis, quæ eum veneno sustulit,in eundem crudelitate. Cap.C.

INterea dum Mettis moraretur, amore filiæ fratris Theodeberti (quã Coloniæ captiuauerat)deperire cœpit.Quam dum sibi copulare vellet,ab auia ne hoc faceret phibebatur. Cui ille. Et quid ait,incurram offensionis:si illam vxorẽ duxero! Ad hæc Brunechildis.Non (inquit) est fas fratre progenitam te habere coniugem.Ad hæc Theodericus vt audiuit,felle cõmot9, tali ei respõdit modo.Nonne tu deo odibilis/cunctisq; inuisa bonis,mihi dixeras eum fratrem nõ esse meum!vt quid imposuisti mihi tam graue onus fratricidii!et euaginato ense voluit eam percutere. Quæ a circunstantibus erepta / ac manibus domo elata/ mortis quidem euasit discrimen:sed nepoti dolos parauit temeritate fœminea.Nã egredienti e balneo per manus ministrorũ pecunia corruptorum/ veneni porrexit poculum.Quo hausto,vt pœnitens scelerum quæ gesserat,vitæ sortitus est terminum:quam criminibus fœdauerat. Tradunt vero memorati scriptores eum apud præfatam vrbem Mettensem/dum contra Clotharium expeditionem agere meditaretur / dysenteriæ morbo interiisse/octauodecimo regni sui anno.

Explicitus est Liber Tertius.
Incipit Quartus.

De Clotharii cũ nothis Theoderici instinctu Brunechildis sup successione in regnum certatione:et Brunechildis exitio. Cap.I.

EXtinctis et varia sorte obeuntibus tot Francorum regibus,a qbus per quinquaginta ferme et vnum regnatum est annos/solus legitimæ successionis hæres Clotharius Chilperico patre genitus e regia stirpe videbatur relictus:in quẽ regnandi ius potissimum transfundi oporteret.Brunechildis tamen moliebatur/si posset Sigebertũ Theoderici filium regno præponere Austrasiorũ.Quatuor nanq; Theodericus ex pellicibus susceperat filios: quorũ ista sunt nomina:Sigebertus/Chorbus/Childebertus/atq; Meroueus.Sed quia erant materno latere min9 nobiles:regni quoq; gubernaculis æstimabantur fore impares. Simul/quia et Brunechildis electo vno ad speciem regnandi nõ potestatem summæ regi,sed sollicitudinẽ sibi reseruare velle intelligebat:et primates Frãciæ tãto tpe fœmineo dominatui dedignabant subiici. Vnde adnitẽtibus Arnulpho atq; Pipino Austrasię primoribus,Clotharius Captonnacũ vsq; accessit.Brunechildis in Warmaria residẽs/eius audito aduẽtu ad eũ dirigit:obtestans/vt de regno Theoderici qd filiis reliquerat/ secederet.Clotharius respõdit cõuẽtũ nobiliũ debere eã aggregare Frãcorũ : et cõi tractatu de cõibus cõsulere rebus;se vero iudicio illorum in oibus pariturum/ nec

Theoderici nothi.
Sigebertus
Chorbus.
Childebertus.
Meroueus.
Arnulph9.
Pipinus,

præceptis promisit obstaturū. Brunechildis verbis se decipi animaduertens, misso in Thoringā Sigeberto Theoderici primogenito, gentes etiā quæ trans Rhenū habitant, ad belli societatē inuitare tentabat. Cū quo et Warnarium maiorē domus ac Alboinū e pceribus Austriæ præminentissimū dirigendos curauit. Verū Warnarium suspectum habens φ ad Clothariū transitū meditaretur, directis post eorum tergum literis, Alboino puniendū mādauit. Alboinus lectos apices scindens, ad terram pɨecit. Qui tamē a quodam familiariū Warnarii inuenti, ac in tabula cera lita transcripti, eidē sunt ostensi. Quib⁹ ille visis, piculum sibi imminere ppendēs mortis, colligere sese ac præparare animo cœpit: quo pacto, Theoderici filiis deletis, regnū Clothario vna secū cōtraderet. Primo itaq; nationes ad quas ad supplementū belli accersendas directus fuerat, ab eis alienauit. Deinde cum Brunechilde ac Sigeberto Burgundiā ingressus, vniuersos primates simul cū pontificibus ipsius gentis in suam deduxit sententiā: secreto apud eos huius rei vsus verbo. Et quia omnes superbiam Brunechildis simul et crudelitatē exosam habebant, se voluntati eius polliciti sunt nō defuturos. His itaq; patratis, nūtios ad Clothariū misit: et vt cū exercitu aduentaret mādauit: spondens se si ei integra fide securitas vitæ ac honoris cōcederetur, regnū Burgūdionū pariter cū Austrasiorū vniuersa militia traditurū. Venienti itaq; Sigeberto cū Burgundionibus in Cāpania Catalaunensi sup fluuiū Axona occurrit Clotharius cū Neustrasiis habēs secū complures Austrasios: inter quos Aretheus patricius, Rucco, & Sigoaldus, necnō Endilanus duces. Igitur dum vtrinq; armatorū cunei ad prœliū parati cōstitissent, Warnarius cū suis iuxta quod cōstituerat signo dato e pugna ante cōgressum discessit. Eadem fecere qbus par inerat pugnandi affectus. Clotharius post eos paulatim iter faciens: vt pore q nullum eorū perdere gestiebat: quos suos fore cōfidebat: ad Ararim vsq; fluuiū (q nūc Sagōna dicitur) peruenit: captisq; tribus Theoderici filiis, Sigeberto, Chorbo, atq; Meroueo (nā quartus nomine Theodebertus pnicis equi subsidio vsus, prælio elapsus nusq̄ postmodū est repertus) ad vicū Riona sup Vincennā flumen situ rediit: ibiq; instantia Warnarii et cæterorū pcerum ei fauentium, Brunechildis cū Theudelina Theoderici germana de pago Vltraiurano ad villā vrbanā ab Herpone regaliū præposito equorū ptracta, Clothario præsentat. In cuius cōspectu Clotharius Sigebertū ac Chorbū eius nepotes Theoderico pgenitos iugulari iussit. Merouerum vero cui ipse pater spiritualis in baptismo fuerat datus, Ingobodo graphioni commendans, in Neptricum perduci, atq; ibi nutriri clementissime mandauit. Porro Brunechildem præsentari sibi præcipiens astāte multitudine exercitus: qui nō solum ex Neustria, verum etiā ex Austria et Burgundia cōuenerant: accepta auctoritate quo minus odia tegerēt, quæ aduersus eā iādiu aīo cōceperant, per triduū diuersis eā tormentis affici, cameloq; impositā p totum circūduci exercitū iubet. Ad postremū reputans ei φ.x. reges Frācorū, eius ptim cōsilio, ptim manu, vel etiā maleficio extīcti essent: sic eā alloquit. Vt qd inter mulieres maledicta, ac pessimarū exquisitrix artiū in tantā erupisti puicaciā: vt nō erubesceres tā multiplicē præclaræ stirpis subuertere generationē. Peribis igit crudeli pœnarū exemplo: quæ nō expauisti tā ingenti te vocari facinore parricidam. Nam vt de cæteris sileam, Sigebertum meum patruum, tuum vero virum nouimus tuo consilio vsum, contra fratrē insurrexisse suū, ppter quod in improuisum incurrit interitū. Meroueus quoq; frater ex pře meus, tui causa a genitore odio habitus, nefandissimo crudelitatis gnē est interfectus. Quid autē memorem Chilpericū meę natiuitatis parentem? quē vt

Warnarius.

Sigeberti & Chorbi cædes.

Brunechildis exitus tristis et scelera.

fertur per directos apparitores morte affecisti,nil tale verētē.Nequeo sine lachrymis tantu meritum referre patris ęrumnasq; meæ explicare orbitatis:fraternas acies,alterna q; bella,quæ ꝓfanis decertata sunt odiis reuoluere pudet:quæ tu toti⁹ aulæ ꝓcella excitans in mutuā necem nepotes animasti tuos:vt frater fratrē interimeret nec iusta cōmoueretur mentis cōpassione.Theodericus deniq; tuis credulus persuasionib⁹ q; Theodebert⁹ ei⁹ nō esset german⁹,effusor extitit fraterni sanguinis:cū iā pridē Merouei ex se geniti cruore pollutas gereret manus.Theodeberti filiū in albis nouæ regenerationis adhuc constitutū a te ad petrā allisum notum est cum fratre innocētē exhalasse spiritum.Illud nō omittendū recens piaculū:videlicet Theodericum male ficio tuo veneno necatū:atq; eius filios vt aduersum me bella mouerent ꝑsuasos tres ex ipsis ac si reos neci esse traditos.Silere malo innumerabiles ducū strages:quę vtrū iuste an iniuste fuerint perpetratę,non est istius temporis explicare:dūmodo vos dulcissimi cōmilitones & præminētes Frāciæ primores decernatis cui subiaceat supplicio tanti obnoxia sceleris.Acclamātibus cunctis inauditis eam debere subiici pœnis iubet indomitū exhiberi equū:crinesq; miserrimæ reginæ cū brachiis caudę eius cōligari,ac demum ad cursum cōcitari.Sicq; in primo impetu currentis equi calcibus cerebrū dispersum.Reliqua vero membra per aspera queq; sentibus,rupibusve protracta loca dissipata sunt.Hūc Brunichildis exitū tulit mulier in cædib⁹ propinquorū maxime exercitata:qbus extinctis possessionē eorū quasi spoliū suis iūxerat.Cui secundæ res superbiā augebant:vt muliebris impotentia supra modū sese extolleret. Nec tamen ex toto ita vecors extitit quin dei ac sanctorum eius memorias a prædecessorib⁹ structas venerabiliter excoleret:ipsaq; nouas fabricādo deuote multiplicaret.Nam in suburbano Landuneñ.basilicam in honorē sancti Vincentii construxit: & apd Augustidunū aliā sancto dedicari iussit Martino:vsa necessariis ad hoc opus ministeriis venerabilis viri Siagrii predictę vrbis episcopi.Multis qdē & aliis ī locis sub nomīe sancti Martini magnificas fundauit ecclesias:illū sibi præ cæteris adiutorem fore confidens:& confidendo exposcens.Aedificia sane ab ipsa constructa vsq; in hoc tēpus durantia ostenduntur tam innumera:vt incredibile videatur ab vna muliere & in Austria tantūmodo & Burgundia regnāte tāta in tā diuersis Franciæ partibus cōstrui potuisse.Ea aūt cum filio & nepotibus gubernante regnum apud Galias diuinæ virtutis gratia irradiati fulserunt vt luminaria:Etherius Lugdunensis archiepiscopus,Siagrius Augustidunensis,Desiderius Viennensis,Aunarius Altissiodorensis cum fratre Austreno Aurelianensi,Lupus archiepiscopus Senonēsis, & Columbanus abbas.

Albati catechumini.

Viri sanctitate clari.

De Austresigilo præsule sancto/falso accusato & miraculose purgato: deq; eius sanctitate. Cap.II.

AVstresigilus quoq; Bituricēsis archiepiscopus:qui sub rege Guntranno diu in palatio conuersatus mappam ei ad extergendas præbere consueuerat manus.Hic quadam vice a quodam pessimę mentis homine falso accusatus:quædam absq; iussione principis scripta confecisse:dum id sedulo denegaret,iubetur a rege armis obiecta repellere.Qui diluculo surgens dum per puerum omnem suorum apparatum armorum deferri fecisset ī campum:& ad exorandum dominum ecclesiā beati Marcelli expeteret

obuianti pauperi & eleemosynā roganti trientē tribuit: sicq; orationi incubuit. nec
defuit orationi effectus. Nam dū cū rege ad locū certaminis ꝑperaret occurrit ei nū
tius dicēs aduersariū ei⁹ dū ad designatū occurrere festinaret locū equo corruisse: vi
tæq; terminū incurrisse. Tūc rex ad beatū cōuersus virū lætare inquit amantissime
iuuenis: q̄a dn̄s defensor tuus est: ne tibi nocere possit īimicus. Post hęc cathedrā epi
scopalem sortitus admirandis in mundo virtutum enituit bonis.

De Mauritii imperatoris cum filiis cęde: deq; eiusdem moribus prauis
& poenitentia salutari coelitus reuelata per Anachortas Aegypti: &
de Philippici gestis. Cap. III.

DVm hęc Galliarū in partibus gerunť Mauriti⁹ Augustus postq̄
vno ac viginti annis rexit imperiū, cū filiis Theodosio Tiberio &
Constantino a Foca qui fuit stator Prisci patricii occiditur. Fuit
aūt vtilis reipublicæ: deniq; cōtra hostes dimicās sępe victoriā ob
tinuit. Huni quoq; q & Auares appellanť ei⁹ virtute deuicti sunt
Hic medio imperii sui tēpore dū diuinæ legi cōtrarias præceptio
nes ederet: & a beato Gregorio frequēter ammonit⁹ eas corrigere
nollet: immo eidem viro dei quia factis nō poterat verbis iniurias irrogare non desi-
Omen mortis Mauritii imperatoris. steret: tali meruit a domino redargutione coerceri. Quidē monachico schemate ad-
opertus Constantinopoli degens exemptam vagina spatham a porta ciuitatis vsq;
ad statuā gladiatoris q̄ in medio fori erat posita perferens, pronunciauit imperatorē
gladio puniendum. Quod Augustus audiens valde pertimuit: vocatumq; quendā
prefectorii ordinis virum sibi familiarissimum ad sanctos in superioris Aegypti ere-
mo manentes cū xeniis cereorum ac thimiamatum misit: omni cum deuotione depo
scens vt pro se domini exorarent clemētiam. Ipse quoq; pias conditoris sui aures die
noctuq; nō desiit precibus pulsare: ac vt sua in ꝓsenti potius vita puniret peccamina
nec seruaret ea ad subeunda perpetui ignis incendia non destitit implorare. Rediēs
porro præfectus a sanctis solitariis imperatori nunciauit dicens Incolæ solitudi-
nis sancti viri dixerunt mihi ꝙ humilitatis tuæ preces exaudiens deus sempiterna
quidem non te priuaret gloria: verumtamen huius temporalis honorem quo frue-
ris imperii cum magna a te auferret ignominia. Gauisus est imperator: quia etsi trāsi
toria non effugeret mala non perderet tamen præparata iustis præmia. Ac ipsum
Visio eiusdem. etiā tali voluit superna visiōe cōsolari dignatio. Quadam nocte alto depressus sopore
vidit se ęneæ imagini quæ ante fores palatii posita erat assistere: & vox ex ip̄o incarna
ti verbi caractere audita est dicens, date Mauritium. Et apprehendētes eum quidam
ignotæ formæ & claritatis ministri statuerunt ante præsentiam loquētis. Voxq; ite
rum sonuit interrogans illum quid magis eligeret vtrum in isto sæculo quæ nequi-
ter egerat recipere: an futuro ea seruare examini. Cui Mauritius. O Iesu inquit bo-
ne qui humanum genus tuo redemisti sanguine: iube me nunc potius male com
missa luere: & venturi iudicii diem non formidare: immo electorum tuorum par
ticipem fac esse. Tunc quæ loquebatur. Tradatur (ait) Mauritius Focę militi cū vxo
re & duobus filiis. Euigilās imperator a somno & visionē secū ip̄e reuoluēs aduocare
iussit Philippicū generū suū: quē aliquādo arripiendę tyrānidis insimulatione suspe
ctū habuerat. Ille cōsummatā erga se Cęsaris irā esse ptimescēs valedicēs coniugi tāq̄
amplius eam nō visurus ad aulā properat. Cui Mauritius occurrens ad genua ei⁹ ꝓ
uoluitur obsecrans vt q̄ contra eum falsa cogente suspitione indigne commiserat ea
ille propter dn̄m benigne remitteret. Stupefactus Philippicus & quid sibi vltra spem

accidisset admirãs, Augustum de terra leuauit: & vt ipse ei magis remitteret si quam
aduersus eum malitiam retineret orauit. Cui Mauritius. Tu magis inqt indulge &
si quispiam in exercitu sit honorib⁹ functus qui vocetur Focas edicito: narrauitq̧ ei
omnem ex ordine visionem. Philippicus vero respondit nullum se militum nosse qui
Focas diceretur nomine. Esse vero inter Gregarios statorem Prisci patricii vocabulo
Focã: atq̧ eidẽ viro formidolosam inesse temeritatẽ. Ad haec Caesar. Si quidem est for
midolosus & sanguinarius. Paucis interim interiectis diebus irruere in eos qui pa
ctionẽ statutã transgressi Romanas sibi attributas incessabanť custodias/ volẽs, iter
cum exercitu arripuit. Porro in terra hostili cõstitutus cum milites furto ac rapinis
abstinere compelleret: nec tamen largireť consueta stipendia: sed insuper in desertis
transigere hiberna cogeret tempora: non minimum in se excitauit seditionis. Hac et
enim offensi acerbitate veteris viri militiae cõferre secũ coepere: & indigne ferre impe
ratorẽ qui nullo Romanę stirpis nobilitareť parẽte, tam nequiter ipsos opprimere vel
le. Nec se diutius perpeti posse externũ tyrannũ cũ haberent in exercitu dignũ Ro
mani gñis imperii gubernatorẽ. Haec secũ milites vociferantes verbis adoriũtur Fo
cam tunc Centurionẽ: rogant vt Romani imperii suscipiat gubernaculũ. Qui eorũ
pręceptis obaudiens purpurã induit. Quo pcognito Mauritius animi desperatione — Mauritii i-
resolutus cessit reb⁹ aduersum se fluẽtib⁹: & in quandã insulã mari cõtiguã aufugit. — peratoris i-
In qua ab apparitoribus quos Focas ad eũ psequendũ direxerat, gladio cum vxore ac — teritus.
duob⁹ filiis percussus etiam morte temporali impleuit somnium suum.

De Pontificum Romanorum successione: & ecclesiae Romanae primatu. Cap. IIII.

BEatissimus aũt papa Gregorius cõperto q̧ Focas potiretur impe
rio ad eũ siue ad ei⁹ Augustã Leuntiã direxit epistolã verbis gratu
lationis refertã. Ipsius principis tpe idẽ dilectus dñi Gregorius de
praesentis vitae laboribus ad ęternã demigrãs requiẽ/ Sabiniano se
dẽ reliquit pontificalẽ. Qui post annũ & menses quinq̧ obiẽs mor
tẽ Bonifacio sedẽ reliquit. Eo post octo mẽses & dies duodecim vi
ta decedẽte subrogať alter Bonifacius ad sedẽ põtificalẽ. Hic a pfa
to Augusto petiit & impetrauit vt sedẽ Romanę & apostolicę ecclesię caput esse om
nium ecclesiaꝝ statueret: quia ecclesia Constantinopolitana primã se omniũ ecclesia
rum scribebat. Ipse quoq̧ princeps alio papa Bonifacio rogãte iussit in veteri fano qđ
Pantheon vocabãt: abolitis idolorũ sordibus Basilicã beatę ac perpetuę virginis Ma
riae & omni[?] martyrũ fieri: vt vbi quondã omniũ nõ dicã deorũ sed daemonũ cultus
agebať ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum.

De Cachani Auaris seu Huni cum Gisulfo Langobardo bello.
Deq̧ Romildę amoribus infelicibus. Cap. V.

EA tempestate Rex Auarorum quẽ sua lingua appellãt Cachanum
cum Foroiulianis Longobardis bello confligens ducem ipsorũ noĩe
Gisulfum cũ plurimis suorũ interfecit. Cui⁹ ducis vxor vocabulo
Romilda obsidẽtis se ĩ memorata vrbe Cachani regis pulchritudi
nẽ admirata ei ciuitatẽ tradidit stupri mercede sibi pollicita. Quã
idẽ rex capta vrbe populoq̧ eius captiuato vna ppter iusiurãdũ qđ
dederat nocte ac si in matrimoniũ accepit. Post hęc duodecim Auaribus eã tradidit
qui vicissim sibi succedẽtes ea vti vili scorto abusi sunt. Ad postremũ palũ in medio
campo configi pręcipiẽs eam in acumine ei⁹ inseri mãdauit cũ hmõi exprobrationis

verbo. Talē inquit merita es virū habere dignū ꝓfecto posterorū memoria. Idem rex

Vindicta ī fœminā ob proditionē.

ꝓditionis eiꝰ exemplū reliquit: q etsi ꝓditionē amplexus est ꝓditionis tñ auctorē sibi displicuisse mōstrauit: illud forte ptimescēs: vt q̄ proximis nō pepercerat ipsi si eiꝰ potiretur amplexibus minime parceret igit̃ dira ꝓditrix patriæ tali exitio periit q̄ amplius suæ libidini q̄ ciuiū & cōsanguineorū saluti ꝓspexit. Cuiꝰ filiæ nō matris luxuriā sed castitatis amorē secutę ne ab Auaris cōtaminarent̃ crudas pullorꝫ carnes sibi īter māmas sub fascia posuerūt: vt earū ex calore corporis putrefactarꝫ fœtore Auaros a sui cōmixtione remouerēt. Quod & factū est. Nā qcūqꝫ eas obscœno voluisset attactu cōtingere, fœtoris repulsus immanitate ꝓcul recedebat cū execratione dicēs oēs Longobardas fœtidas esse. Quartū vna Alemānorū regi: alia dicit̃ Baioariorū principi postea nupsisse: dignas ꝓ seruata pudicitia nuptias sortita. Filii vero eius quos ex ꝓscripto Gisulfo viro suo susceperat, vastata vrbe ascēsis equis dū fugę se cōmittunt minimus illorū ab vno ex hostilibus cuneis q velocius cęteris cucurrerat capit̃. Quē dū propter pusillitatē corporis is qui eū cœperat interimere voluisset: magisqꝫ

Iuuenis ingēs factum.

ad seruiendū sibi ꝓpter egregiā formā seruare elegisset. Erat eñ ipse puer micantibꝰ oculis; lacteoqꝫ crine exornatrix eū natura donauerat: ducere ad castra cœpit. At puer ingentes animos anguste in pectore: versans & se captiuū trahi īgemiscens: paruū quo iuxta suā ætatē accinctꝰ erat gladiū vt eiꝰ assuesceret vsum, vagina exēptū nisu quo valuit ceruici se trahētiū illisit. Quo terrę ꝓstrato cōuerso equo retrogrado calle ad fratres regressus nō modico lętificauit gaudio. Nūc iā ad nrē reuertamur ordinem historiæ.

De Clotharii regis & Monarchæ in Francia gestis. Cap. VI.

IGitur rex Francorū Clotharius trigesimo regni sui anno post q̄ regnare cœpat: patre defuncto monarchiā regni adeptus Warnariū cuiꝰ instantia regnū Burgundię fuerat adeptus, maiorē domꝰ in ipso cōstituit regno: dato ei sacramēto ne cuncto quo viueret tēpore successorē acciperet. Austrasiis vero Radonē quēdā ꝓbabilis vitę virū eodem honoris gradu donatum prefeci. Vltrauiranis quoqꝫ Erponē gñe Francū patriciū instituit. Qui dum quæ pacis sunt diligeret malorū deprimēs nugacitatē ab ipsis pagēsibus instinctu Alethei patricii: & Leudemū di Sedunensis episcopi perimitur. Tunc tēporis Clotharius ad villam cui nomen est Maurelegico cū Berthetrude regia accedēs iustitię obtētu multos inique agētes gladio puniri iussit. Leudemūdus aūt Sedunēsis pōtifex monitu Alethei ad Berthetrudē veniēs reginā, & eā secretiꝰ aduocās, vt thesauros suos Sedunū trāsferret hortat̃ dicēs optie se nosse Clothariū eo āno de sęculo migraturū: Aletheūqꝫ eē paratū suā vxorē relinquere: & reginā cū regno assumere: eo q̄ esset ipse Aletheꝰ e nobili Burgundionum prosapia. Regina hęc audiēs & se talem cui talia suaderent̃ æstimatā esse grauiter ferēs, rapido se in cubiculū prorripuit cursu. Leudemūdus intelligēs verborum suorū calumniā se subiturū, per vrbem Sedunū ad Abbatem Austrasium luxouio properat vt per eiꝰ pręces indulgentiā regis mereretur. Quod & factū est, nam promissa impunitate ad sedē suā redire permissus est. Aletheus iussu Clotharii Massolacum villam veniēs in cōspectu procerum causam dicere iussus dum se obiectis purgare nequiret criminibus, capitali sententia est damnatus.

ANno trigesimoquarto regni sui Clothariꝰ Warnarium palatii comitem de regno Burgundiæ cum vniuersis pontificibus seu primatibus ad se Bonogilū villā euocans dando siue petitionibus eorum annuendo cunctos sibi fidelissimos effecit.

De tributo quod Langobardi Francis pependerunt. Cap. VII.

EXigit nunc locus referri quemadmodum Longobardi duodecim milia solidorũ tributi nomine regibus Francorũ per multa soluernit annorũ curricula: vel etiam qua de causa duas ciuitates id est Augustã & Seusium dñationi cesserũt Francorũ. Defuncto vt supra ostensum est Cleph rege nobilissimo, duces super Longobardos creati irruptiõe in Gallos facta greges captiuorũ simul cũ præda abegerũt. Ob cuius pręsumptionis temerarios ausus prędictas vrbes a partibus Guntranni regis perdiderũt. Ex cõmuni aũt tractatu duodecim legatos ad imperatorem Mauritiũ mittẽtes pacẽ cũ eo fecerũt. Alios quoq; eiusdẽ numeri legatos ad Guntrannum & Childebertũ destinauere qui amicitiã & societatẽ eorum efflagitantes duodecim milia solidorũ se ei soluturos fore vice sua sponderẽt: hoc pręcipue ipsis missis suis in mãdatis tradentes: vt quorum propẽsiorẽ in fœdera amicitiarum aduerterent beniuolentiã eorum q̃ maxime vnire sibi studerẽt concordiam. Tandem audita vtriusq; partis sententia patrocinio se comisere Francorum: tradita insuper Guntranno regi valle Ametegis cognomie. Sicq; vsq; ad tẽpora Agilulfi regis sui memorata soluere tributa. Qui electos gentis suæ legatos his nominibus Agnulfum Põpeiũ ac Gautonẽ ad Clothariũ direxit Francorũ principẽ: poscẽs vt vectigal quod ei singulis dependebat annis remitteret. Hii circunuentis pecunia quos intimos consilio regis esse cognouerãt, datis videlicet vnicuiq; mille solidis vsq; ad tria milia solidorũ obtulerũt: regi ipsi triginta sex milia solidoꝝ: simul cũ p̃cib⁹. & ita remisso solitę pẽsiõis onere redierũt ad ꝑpria.

De Berthetrudis reginę obitu & Sichildis matrimonio ac filio Hairberto. Et de Dagoberti in societatẽ regni assumptione. Cap. VIII.

ANno trigesimosexto eiusdẽ pricipis Berthetrudis regia moritꝰ: quã vnico amore Clothari⁹ dilexerat. & oẽs Leudi bonitatẽ ei⁹ cernens vehemẽter amauerãt. Post cui⁹ obitũ Clothari⁹ rex aliã accepit cõiugem nomine Sichildẽ: de qua habuit filium nomie Hairbertum.

ANno trigesimonono regni sui Clothari⁹ Dagobertũ filiũ suũ ex Berthetrude regia susceptũ cõsortẽ regni fecit: eũq; sup Austrasios regẽ istituit retinẽs sibi qđ Ardenna & Vosagus versus Neustriam ac Burgundiam excludebant. Hac etiã tẽpestate Desiderio abbate monasterii sancti Germani diem obeũte Gauscio successit in regimẽ.

De Samone inter Sclauos rege constituto eiusq; successu & prole. Cap. IX.

ANno quadragesimo principat⁹ Clotharii hõ quidã noie Samo natiõe Frãc⁹ de pago Senonico multos negotiatoꝝ mercãdi cã i Sclauoꝝ patriã q ẽt Winidi dicũtꝰ secũ deduxit. Sclaui iãdudũ Hunis q & Auares dicuntꝰ subiecti dñatiõis iugũ detrectare tẽtabãt. Sigdẽ cũ primũ vectigalia eis vti dñis depẽderẽt: ꝓliãtiũ castra tutarẽtꝰ: fugiẽtib⁹ auxilia ad resistẽdũ subministrarẽt: tãtas ab ipis sibi illatas tolerabãt cõtumelias vt nõ hoies hoib⁹ sed feras crederes qbus libet vilib⁹ iperitare iumẽtis. Nã iter cętera q̃ crudeliter, dictu quoq; horrẽdũ, i eos exercebãt: vnũ illđ nefandũ cunctisq; antea sæculis inauditũ erat scelus: q; quasi hyematuri eorũ adeuntes domicilia vxores ipsoꝝ suis assumebãt socias strat⁹. Verũ illi q de cõiugib⁹ Sclauoꝝ & Hunis erãt geniti, hoc malũ qđ vitrici eoꝝ diu fuerãt ꝑpessi nolẽtes ꝑpeti, imãe cõtra dños & patres suos excitauere bellũ. Ad quod Samo cũ sotiis adiumento Winidis Winidi

futurus forte pfectus est: factaq; cõgressione Winidi Hunnos superant. In hoc certa-
mine Samo cũ suis preclarũ militiæ documẽtũ dedit: prerupto nãq; sese periculo dãs
plurimos hostiũ destruxit. Hoc successu Samo a Sclauis ad regnandũ expetitus, eo q
egregia eius delectarent fortitudie, de negociatore rex cõstitut⁹ p trigintasex annos
strenue regnũ gubernauit aduersum innumeros bellorum tumultus; q̃ cũ Auaris
gessit. In quibus semper prudẽti astutia vsus victor extitit. Habuit quoq; duodecim
ex genere Winidorum vxores: ex quibus duodecim filios ac quidecim genuit filias.

De Adoaldo Langobardorum rege: & eius successore: deq; Gundeberga regina. Cap. X.

ADoaldus aũt Agilulfi qui & Ago dictus est Longobardorũ regis
filius/patri in regnũ succedẽs dum decem annis cũ matre Theu-
delina regnasset, a quodã Eusebio nomine q ab imperatore Cõstã
tinopolitano ad eum directus legatus fuerat, post balneũ potione
accepta in amentiam vertit. Cũq; ipsi⁹ legati persuasionibus duo
decim Longobardorũ optimates iussisset perimi, a cæteris regno
pellit. In cuius locũ Arioaldũ Taurinaciũ ducem cui Gundeber-
ga Adoaldi regis germana in coniugiũ cõuenerat/substituerunt. Quæ videlicet re
gina cũ & specie decora, & bonitate polleret mentis præcipua: nec castitatis careret
gratia: quadã die quendã Adalulfum vocabulo/non infimo inter Longobardos ortũ
loco sibi obsequẽtẽ, q optimę esset formæ cœperat laudare. Ille reginã i sui autumãs
exarsisse amorem, ad aurẽ ei infit. Quia (dicens) tuę placuit beniuolentię meum sta-
Adalulfi perfidia. tũ laude tua efferre: placeat quæso me sodalẽ stratus assumere. Hoc verbũ illa haud
perfunctorie ferendum arbitrata: in faciem eius expuit. Qui veritus si ipse rem non
proderet, reginã cuncta propalaturã, regẽ adiit. Asserẽs se si tutus ad narrandũ cõce
deretur locus rẽ necessariã ei reseraturũ. & secedẽte rege seorsum cum eo vera falsis
hoc cœpit obnubilare modo. Taso (ait) Tuscanę rector prouincię per triduũ iã cũ re
gina sermonẽ tuæ serit perditionis: vt illa te veneno perdat: & ipsum sibi maritum
assumat. His rex credulus coniugẽ in castro Italiæ reclusit cui nomen Amello. Quo
cõperto Clotharius p internuntios Arioaldũ arguere cœpit: nõ recte illum egisse di
cens q reginã & ex regio genere Francorum existentem sine examinatione legali de-
honestamento dignã æstimauisset huiusmodi. Qui dũ iustã se habere causam vincu
lorum vxoris fateretur: vnus legatorum Ansoaldus nomine tali regem interpellat
sermone. Facile inquit examen hui⁹ rei tibi probabit: si facultas familiarium reginæ
detur alicui bello cum criminatore contendere. Quod dũ ille concessisset simulq; ap
probasset: & Adalulfum quo minus pposita abnueret/desperatio salutis cõpelleret:
Aribertus quidam Reginæ consobrinus hominem vocabulo Pittonem vice sua præ
liaturum aduersus Adalulfum dirigit: a quo idem criminator sine mora victus gla-
dioq; est punitus. Gundeberga regina post tres ferme reclusionis suæ annos ad pristi
nam regni est regressa dignitatem.

De Dagoberti regis Austrasiorũ prudẽtia & Rodoaldi insolentia. Cap. XI.

REgni Clotharii anno quadragesimoprimo cũ Dagobert⁹ rei sum
mã in Austria strenue gubernaret: & quẽdã Rodoaldũ maioribus
apud Austrasios clarũ/adhortãte beatissimo Arnulfo põtifice ac
Pipinus. Pipino maiore dom⁹/honorib⁹ extulisset: cœpit idẽ vir mutata in
saniẽs mente iracũdiã in se regis puocare. Nã direptioni rerũ stu-
dẽs alienar, supbię dedit⁹, elatiõis plen⁹, locũ detrahẽdi iuidẽtib⁹

sibi dedit. Qua de causa exasperatus Dagobertus interficere eum moliebatur. Vnde territus Rodoaldus ad Clotharium se contulit obsecrans vt suam apud filium vitam obtinere dignaref. Clotharius viso filio inter alia ne Rodoaldũ interimeret precat: Dagobertus ꝓmittit eum si q̃ male gesserat corrigeret spem vitæ habere posse. Sed cũ Treueros vna cũ Dagoberto Rodoaldus accessisset, nulla extante mora iussu regis ipsius ante ostiũ cubiculi regalis a Bertario Scarponensi capite truncatur.

De Dagoberti cum Gomatrude cõiugio: & cũ patre Clothario disceptatione, ac eorum pacificatione super regno Austrasio. Cap.XII.

ANno quadragesimo secũdo regnãte Clothario Dagobertus omni ornatu cultuq; regio fultus iussu patris Clippiacũ haud ꝑcul Parrhisiis venit: ibiq; germanã Sichildis reginæ Gomatrudẽ nomĩe in cõiugiũ ei pr tradidit. Die vero tertio nuptiarũ grauis inter patrẽ ac filiũ orta ẽ dissensio. Petebat enĩ Dagobert⁹ reddi sibi solidatũ qd ad Austrasiũ ꝑtinebat regnũ. Clotharius aũt cõtradicebat nil ei volẽs ex hoc cõcedere. Tãdẽ eligũt duodecĩ Frãciæ qb⁹ vn⁹ extitit vir deo placit⁹ Arnulph⁹ Metensium antistes: quorum salubri cõsilio pater pacatus cum filio reddidit ei quæ postulabat. Hoc tantum exinde qd citra Ligerim vel in regione quam prouinciam cognominant situm est suę ditioni retinuit. Austrasiũ regnum.

De Sisebodi regis Hispaniæ virtute & fide: & Cantabriæ per eum subactione & regni Gothorum per hoc dilatatione. Cap.XIII.

IN Hispania ea tẽpestate humanis rebus Berterico exẽpto Sisebodus ei successit in regno. Qui bello strenuus, cõsilio bon⁹, ac p̃ cęteris retroactis Hispaniæ regib⁹ fide promptus, Cantabriã olim dominantib⁹ Francis possessam sibi subiugauit. Deniq; dux Frãcioq eidẽ prouincię aliquãdiu ꝑfuit tributa regib⁹ Frãcoꝝ ꝑsoluebat. Quo mortuo tãdẽ regionẽ milites iꝑatoris Cõstantinopoli residẽtis qbus cõtra exteras vt ꝑlibã uim⁹ nationes custodiẽdi limitis Hispanię erat mãdata sollicitudo ꝑuaserũt. vi hãc vt nũc p̃ræmisimus Sisebodus eis abstulit multasq; vrbes maritimas capiẽs ad solũ vsq; destruxit. Cũq; ab eius exercitu milites in ꝑfatis inuenti ciuitatib⁹ obtruncarenẽ: Sisebodus pia cõmotus miseratione volẽs plerosq; eripere neci ad se cõfugiendi fiduciã dabat: eosdẽq; pollicita impunitate vt sibi fuga consulerent hortabatur: ingemiscensq; aiebat. Vę mihi misero cuius regni temporibus tanta humani sanguinis fit effusio. Dilatatum itaq; est Gothorum Hispaniã incolentium regnum per litora maris vsq; ad Pyrenei iuga montis. Sisebodus rex. Francio.

De Warnarii morte & incestis Godini filii eius cum nouerca sua nuptiis: & eiusdem repudio: & repudiatę furore ac fraude in Gogonem: & de Gogonis iuramento fidelitatis in multis templis pręstando: eiusq; nece. Item de Palladii Sedeciq; exilio & de Bosonis cæde. Cap.XIIII.

ANno quadragesimo tertio Clotharii regis Warnari⁹ palatio regni Burgũdiæ ꝑpositus diẽ clausit extremũ. Cui⁹ fili⁹ Godin⁹ animi vanitate cõmot⁹ nouercã suã duxit vxorẽ. Qua diuię legis iiuria rex ipuls⁹ Clothari⁹ Arnoberto duci ĩpat: Godinũ vt q̃ tocy⁹ iteri mat. Godin⁹ formidis grauamĩe ꝑssus relicta Burgũdia ĩ Austriãsiẽs a Dagoberto itercessionẽ iplorauit vt prem ab executione Warnarii mors. Nuptiæ incestæ.

præcepti seuerioris ad molliora inflecteret. Nec Dagobertus detrectauit. Clotha-
rius ægre licet oranti tamen filio cessit: vt contuitu honoris quem Warnarius pater
Godini gesserat: & remunerandæ sedulitatis eius in regem supremæ gratia necis se
tentia mitigaretur. Ea videlicet ratione: vt Godinus vxorem quam contra canonũ
decreta duxerat abiiceret. Qua repudiata acceptaq; vitæ securitate Burgundiam
Muliebris fraus. repetiit. Sed mulier multo aliter q̃ separari posset, iniuriam sibi illatam inæquanimi
ter ferens: delatoria aduersus Gogonem vsa fraude regem adiit: & in medium huius
modi detulit sequia: q; si in regis præsentiã Gogo aduenireт eum gladio perimere de
liberasset. His rex credulus securitatem vitę ac salutis honorisq; sui a Gogone sacra-
mento exegit. Qui dum insistentibus Chranulpho & Wandalberto domesticis re-
gis in basilica sancti Medardi Suessionis, atq; sancti Vincentii Parrhisiis iusiurandũ
Gogonis iuramẽtũ. præbuisset nullas se insidias regi machinaturum: neq; sic ei fides adhiberetur: com
pellitur a memoratis viris in ecclesia sancti Auiani Aureliæ: necnon sancti Martini
Turonis eadem iterare sacramenta. Cumq; voluntati regiæ satisfacturus ad iam di-
cta properaret loca insidiis memoratorum virorum rege id non abnuẽte apud Car
notinos in conuiuio cum plurimis suorum repugnare quidem volentium sed mini
me valentium nefandissime iugulatur.

Palladii Sedociq; exilium. Eo anno Palladius quidam eiusq; filius Sedocus Tolosatium episcopus incusante
Auiano duce q; rebellionis Wasconum fuissent conscii in exilium truduntur.

Bosonis cædes. Boso etiam ex Audoleno patre genitus indigena Stampẽsis ex pręcepto Clotha
rii stuprum cum regina Sichilde commissum ei reputantis, a Barneberdo interfici-
tur duce.

De successore Warnarii præfecti aulæ Burgundiæ per Clotharium & re-
gulos ac proceres regni consultatio: & seditione oborta ob cędem Hermarii
ab Agniano factam. Cap. XV.

CLotharius autem potentiores omnes optimatum Burgundię Tre
cas conuenire iubens de successore Warnarii cum eis agebat sollici
tus scrutator quem vellẽt rectorem palatii a rege sibi præfici. Illis
porro dicentibus nullius præter dei & regis se velle pati dominiũ
rex gratanter verba eorum suscipiẽs desyderio quoq; satisfecit: an
no. XLIIII. regni Clotharii filiorũ regis ac proximorũ prę̨sulũ quo
q; Gallię Clippiaci concilium congregans: vt quęcunq; pacifica re
gno vel voluntati ecclesię congruerent, statuerent. Inter primores itaq; Franciæ qui
Hermarii cædes. conuenerant quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii regis simulq; ba
iulus a pueritia, Agniano super se irruente perimit. Is erat Saxo gñe: vnusq; ex opti-
matibus aulæ regiæ. Qua de re graui orta seditione pene vsq; ad mortes lis insurre-
xerat: nisi Clotharius agnita causa tumultũ repressisset auctoritate regia. Nã Agni
ano copiam secedendi in montẽ cui Marcomirus nomen est, attribuit iuncto nõ par
uo pugnatorũ numero: q ei si ita res exigeret p̃sidio forent. Brunulfus vero auũcul⁹.
Ariberti frater videlicet Sichildis reginę collecta nobiliũ & sociorũ manu Agnianũ
debellare tẽtabat. Q đ agnoscẽs Clotharius Leudos q maxĩe ĩdignabant̃ p iniqua tã
ti viri nece ad se euocat: edicitq; si se habere inoffensum vellẽt ne in bellum prodeãt.
Eoq; modo reuocato eorum impetu prælium intestinum quieuit.

De Clotharii iunioris obitu: miraculosaq; per diuum Sulpitium a febri-
bus sanatione: deq; eiusdem Sulpitii vitæ sanctitate. Et beati Eligii aurifa-
bri innocentia & opera. Cap. XVI.

Monarchiæ susceptę anno.XVI.paterni aūt regni.XLIIII.Clotharius rex morit̃:atq̃ in suburbano Parrhisioꝝ in basilica sancti Vincentii sepelitur. Hic Clothari⁹ iunior appellat⁹ est ꝓpter auū suū simili noīe cum adiectione tñ̃ senioris dictum: qui prim⁹ etiā dici potest isto existēte secundo: necnon subsequente altero. De quo in posterioribus declarabitur. Clotarii Iunioris obit⁹

Hunc vero Clotharium beatus Sulpitius tunc quidem archidiaconus postmodum autem Bituricensium ep̃us anteriori tempore a graui liberauerat febriū incōmodo septem prius dierum consummato ieiunio. Fuit autem patiens: literis eruditus: timoris dei plenus: pauperibus necessaria tribuens: ecclesiarum domini atq̃ sacerdotū vtilitati cōsulens. Verūtamen subdola malignantium versutia subreptum est ei: vt beatum Lupum p̃sulem Senonū a sede ꝓpria expulsum in exilium mitteret. Qui vir tantæ sanctitatis fuisse palam ex gestorum scriptis suorum ostenditur: vt quadam die celebranti ei sacra missarum sollennia cęlitus gemma in sanctū prolapsa sit calicē. Deniq̃ rex pœnitēs facti ab exilio eum iussit reduci & ad se ꝑduci. A quo cōmissorum postulata impetrataq̃ venia muneratum eum remisit ad sua. B.Sulpiti⁹ Bituricēsiū ep̃us.

Beatus quoq̃ Eligius aurifex probatissimus relicto patrio Lemouicini territorii solo, ad eundem regem transiens sellam auream regiæ dignitati congruam fabricandi ab eo p̄ceptum pariter & impensas accepit: & puras ab oī cupiditatis macula gerens manus q̃ ad vnius opificii susceperat vsum in duo diuisit: & vnam quidē nō minoris magnitudinis q̃ iussus fuerat p̄fectam reddidit. Qđ vero ex attributis sibi auri sumptibus sup̄fuit ne negligens ꝑderet vel suę cōcupiscētiæ satisfaciendo retinere videretur, in minorem conflauit. Qua re princeps p̄specta laudatum illum ac remuneratum palatii iubet incolere domicilia. Sed de his ista sufficiant. Diuus Eligius aurifaber.

De Dagoberti post annunciatam sibi Clotharii mortem studiis: & Ariberti ac Brunulfi contra eum factione. Deq̃ Corporum Dionysii & sociorum inuentione miraculosa: necnon & Sadregisilo locumtenente in Aquitania. Cap.XVII.

Fama itaq̃ defuncti Clotharii ad Dagobertum ꝑuenerat more ingenii humani: cui satis est vbi capita acceperit cętera non requirere. Quapropter Dagobertus lectos e regno Austrasiorum quos fidentiores repperit in Neustriam & Burgundiam dirigit vt ducū siue pontificum ipsarum gentiū sibi gratiam sociarēt. Id ab omnibus cum lætitia susceptum: eo q̃ cognoscerent regnum ei deberi. Remenses Dagobertum aduenientem primi suscipiunt: inibi principibus memoratarum nationum cum summo gaudio confluentibus. Ardebat Aribertus frater eius aliquid sibi publicorum committi munerum: pari modo Brunulfus frater Nantildis reginæ Ariberti auunculus paulatim ambiendo quosq̃ potentiores efficere moliebatur vt ip̄to Dagoberto rerum omnium summa nepoti suo cōmitteretur. Verum illi parandæ sibi potentiæ magis intentum q̃ communi vsui arbitrati & q̃ esset ingenio remissior declinandum ęstimauere. Dagobertus tñ̃ optatis potitus Brunulpho dignam factis vicissitudinem postmodum restituere curauit. Compositis vero erga se rebus & studiis omniū qui rem militarem vel amministrabant vel circa suum imperium conspirabant tactus corde atq̃ respectu fraternæ cō

passionis/ad miserationem inflexus, amicorum consilio fratrem ex parte consortem
regni fecit. Collataqꝫ ei prouincia quæ a ripa Ligeris wasconiã versus extenditur vsqꝫ
ad Pyrenei iuga mõtis qui Galliam ab Hispania disterminat: pactum etiã cum eo
scripto pepigit: vt priuato contentus habitu nil amplius de paterno sperare debe-
ret regno. Qui vbi potestatẽ adeptꝰ est sedẽ regni Tholosam eligẽs, sensu nõ (vt pu
tabat) tardus verum natura acris ad obeũda negotia statim ingenio suo materiam
inuenit. Anno eñ tertio postq̃ regnare cœperat totam wasconię terram subegit atqꝫ
regnum suum latiꝰ effecit. Vniuersa autem Austria cum Burgũdia, Neustria quo
qꝫ dominio parebant Dagoberti. Cuius actꝰ licet a nõnullis separatim digesti habeã
tur: tamen ne eos facta eius lateant apud quos ꝑfata non inuenitur scriptura, ea nos
libuit perstringere.

DAgobertus quippe a Clothario genitore venerabili viro Arnulfo Metensi
pontifici ad erudiendum traditus, pueritię annos in studiis exercuit litera
rum: adolescentiam vero suã venatibus (quẽ morem Francorum principi
bus sæpe fati sumus fuisse familiarem) assuefaciens: agere ceruũ quadã die
instituit. Qui facile industria equitum ac sagacitate inuentus canum, ea velocitate
q̃ illud animal vti consueuit, syluas & mõtes, & si qua etiã occurrere flumina transi
ens in vicum cui Catuliacus vocabulum est, cursu defertur. In hoc vico ædicula
erat quę corpora martyrum Dionysii ac sociorũ eiꝰ tegebat. In quã se ceruꝰ tuto re
pto cõfert cõfugio. Canes e uestigio eũ secuti nec igredi aptis ianuis valentes, ostia-
tim oblatrabãt. Adueniẽs Dagobertꝰ rem spectaculo ammirabilẽ dignam. Finitimos
deinde rumor istius miraculi & ꝑcipue Dagobertum ad reuerentiam sollicitat san-
ctorum.

PRæterea Clotharius quẽdam Sadregisilum nomine rebus sub se tractãdis
ꝑfecerat Aquitaniæ ducatu specialiter ei commisso. Hic itaqꝫ regis filium
superbia qua tumebat despicere contendens, prospere eum agere non ęquo
ferebat aĩo. Excusatio sane erat iuuenilis ætatis ne tumorẽ ex subiectione principis
contraheret. Forte Clotharius venatum iuit: ac nõ paruo terrarum spacio a filio se
iunctus opportunitatem ꝑbuit: vt ducem ad conuiuium accersitum & contumacię
redargutum Dagobertus flagellis cædi barbæqꝫ ãputatiõe deturpari ꝑciperet. Au
dacis itaqꝫ facti conscius latebra qua se insequente ceruũ confugisse viderat: ipse quo
qꝫ se recipit. Post hæc Clotharius rediens ducis cõperta contumelia ex se genito mul
ta furibundus interminans mittit qui eum accersirent dignas pro cõmissis vt lue-
ret pœnas. Interea Dagoberto corã martyribꝰ hũili corde ꝓstrato, sõnoqꝫ oppsso assi
stens quidã venerãdo iocundus vultu ne timeat edicit: eũqꝫ nõ solum pñti periculo
Miraculũ a B. dionysio ostensum. verum ęterno liberandũ supplicio: & insuper solio regni donandum spondet si tãtũ-
modo memorias eorũdem sanctorum se ornatum iri ꝓmittat. Nec fides ꝓmissis de-
fuit. Nempe vt non vana quibus sæpe ludimur somnia fuisse intelligeret, hi qui mis
si ad eum a sacra ęde abducendũ fuerãt, cũ nõ plꝰ vno miliario a sanctuario abessent
ꝓgredi diuina vltra prohibentur virtute. Redeũt confusi: eiqꝫ a quo directi erant q̃
pertulere nuntiant. Ille eos inertię filꝰ & infidelitatis arguens dirigit alios qui qđ illi
neglexerant implerent. Quos similia passos quasi nati fautores despiciens per semet
ipsum filium a sepulchris martyrum auellere cupiens ibat. Sed quia non minus i re
ges q̃ in alios homines dei ꝓualet potẽtia: qui alios arguerat inertes fit ipse iners. Tã
dem agnoscens Christi ac seruorꝫ eiꝰ potestatem indulget veniam filioqꝫ redit in pa
trem. Sicqꝫ abeundi accepta licentia ædi beatæ succedit: ac ꝑcibus deuotis gloriosos

martyres ad sui suffragium inuitat. Dagoberto tñ (vt postea claruit) nullus locus iucundior fuit.

De Dagoberti cum Bertoaldo Saxonum duce periculoso prelio: & Clotharii subuentione mirifica: ipsiusq; Bertoaldi fugientis nece. Cap. XVIII.

A Vstrasiis vero Francis rex institutus a patre aduersus Saxones q rebellare tentauerāt arma mouit: transgressusq; Rhenū cum Bertoaldo Saxonū duce pugna commissa ense pcussus in caput decisos cum parte galeę crines patri per armigeros mittit. & vt sibi añ q̄ cunctus corruat exercitus in auxiliū properet mādat. Forte fortuna affuit: Clotharius em̄ venationis gratia Longolariam syluā petierat: vbi accepto periculoq; filii nuntio: graui exagitatus dolore raptis quos in promptu habebat iuuenibus: ad alios etiam vt se sequerent̄ directis legatis: breui tempore longum iter emensus (Nam & noctib⁹ viam carpebat) ad filium vsq; peruenit. & ea quidē nocte fixis super Wiseram fluuiū tentoriis quieuerunt. Mane autem facto dum Franci plausus ac voces lętitiæ pro aduentu regis Clotharii ederent: Bertoaldus Saxoniæ dux super ripam fluminis p̄liū p̄stolans audito tumultu interrogat vt quid tantus in Francorum castris oriretur tumultus? dictum est ei Clotharium aduenisse regem atq; ob id diem festum agere Francos. At ille ad hęc falsa ait spe decepti p̄ timore desyderia somniant sua. Nam regem quem secum gratulantur manere, certa ferente fama nos compertum habemus vita iam defunctum. Clotharius citeriori armat⁹ superstās litori dum talia superbe profantē audiret: nil dicens quo maior taciturnitate sua hostibus incuteret̄ timor: celerrime galea nudauit caput. Erat quippe eius cæsaries pulchra canitie variata: in cuius aspectu ab aduersariis maxime dignoscebatur. Denique statim a Bertoaldo agnitus incongrua pcepit responsa in hunc modum a p̄fato contrariæ partis duce prolata. Tu ne dixit hic muta aderas bestia? Tunc rex hm̄ōi commotus conuitio & vltra q̄ dici possit exardescens ira, capiti reposita casside calcaribus equū versus eū impulit: vt trāsmeato flumine se de ī imicis suis vlcisceretur. Frāci itidem ī iuria ducis pmoti atq; eius exēplo animati flumen natantes transibant: sequentes regem: qui fugienti Bertoaldo ī festus insistebat. Grauabatur sane ad insequendum & pondere armorum & q; dum transnataret fluuium aqua sinū eius necnon ocreas repleuerat. Bertoaldus tamē recedendo clamabat ad regem: non æquo & bono illum esse intentum q̄ se persequeret̄: sed q; sola hæc ageret laudis cupidine duct⁹: qui tanti æstimaretur vt sequestratus a suis hostem terga dare sibi compelleret. Verendum vero ne hæc res in contrariū versa ipsum potius pessundaret. Ista autē dum diceret fugere non cessabat: & sæpe se ei⁹ seruum illum vero suum fatebatur dñm. Videriq; iniustum vt vel seruus a clementissimo domino vel dominus a seruo licet inuito ac coacto perimatur. Verum Clotharius callide hæc eum prosequi sciens: nec ea quæ dicebantur curans: tandem pnicitate equi quo vehebatur eum assecutus interemit. Sublatoq; eius capite ad filium & cæteros Francos qui tristes eo q; eum conseq nequirent, eius saluti timentes post eum iter pro posse accelerabāt, regreditur: indeq; releuatis mœstitia eorum aīs vna cum eis Saxoniam ingressus ira depopulatus est eam: vt nullum in ea hominem viuentem relinqueret qui longitudinē spathæ quā tūc forte gerebat excessisset. & Clotharius quidem hoc taliter egit.

Clotharii regis iā senis vigor.

De Dagoberti post mortem p̄ris in Burgundiā, vt opp̄ssos erigeret, profectione: & reliqua peregrinatione: deq; eiusdem repudiata coniuge / cum vesta-

li matrimonio: & de consiliariis eius bonis, Arnulfo epo, Pipino, & Chuniberto episcopo. Cap. XIX.

Dagobertus autem eo defuncto totius regimē nactus gentis, i Burgundiam ea propositi intentione proficiscitur; vt oppressis & calumniā sustinentibus iustitiam exercēdo subueniret. Ex cuius aduentu fiducia bonis maximeq; pauperib⁹ orta: seditiosos vero atq; rapinis intentos formido grauis incesserat: ac q̄dam mentium cōsternatio. Qui vbi Lingonas attigit, paupib⁹ ac viduis se adeūdi facultate concessa, vnicuiq; absq; vllius acceptione psonę quod suum erat legibus solui fecit: æquitate seruata: quam diligit altissimus. Post hęc Diuionem castrum adiit paria ibidem actur⁹: indeq; Cabilonas profecturus balneū matutinus ingreditur pcipiēs Amalgario & Arneberto ducibus, willebaldo quoq; patricio vt Brunulfum Ariberti fratris sui auūculum propter infidelitatem sibi suspectum interficerent. Deinde a Cabilonēsi vrbe per Augustidunū Altissiodorū iter dirigens post per Senonum ciuitatem Parrhisios deuenit: & Romuliaco villa cōstitutus Gomatrudem reginam nouercę suę Sichildis germanā eo q; esset sterilis consilio quorūdam Frācorum relinquens, Nantildē quādam puellam a monasterio raptam in matrimoniū sibi iunxit. Vsq; ad id temporis consilio beati Arnulfi Mettēsis vrbis pontificis, necnon Pipini in regno Austrasiorum maioris dom⁹ officium gerentis

Arnulfus. Pipinus.

vsus est: ideoq; tam strenuus tāq; efficax in administrando apparebat regno: vt circūpositę nationes eius vererentur nomē: suaq; auxilia in subiiciendis exteris spōderent gentibus fide promptissima. At vero post discessum pfati antistitis consiliis iā dicti Pipini & Chuniberti vrbis Colonię psulis obaudiēs suggerentibus eis ęquitati ac iustitiæ operam dabat.

De Dagoberti ex Ragnetrude filio: qui dum a beato Amando baptizaretur respondit Amen: & postea in auaritiam fœdam lapsu spoliationeq; templi diui Hylarii: ac libidine eiusdem: sed resipiscentia consilio Pipini.

Cap. XX.

Orro. VIII. anno regni sui cū more regibus assueto superiores Frāciæ partes peruagaretur, mœstusq; esset q; filium non progeneraret qui post se regnaret: puellam quandā Ragnetrudē nomine thalamo sibi sociauit ex qua filium eo anno suscepit. Quem dū postmodum in Aurelianensi vrbe venerabilis vir Amand⁹ Traiectēsiū epus iuxta morem fidelium psignaret, assistente genitore pariterq; Ariberto Aquitaniæ rege finita oratione & nullo e tanta exerci

Infans fat.

tus multitudine amē respondente aperuit dñs os pueri qui non plusq; XXX. a natiuitate expleuerat dies: ac audientibus cunctis respondit amen. Statim igitur sanct⁹

† Airbert⁹.

antistes eū regenerauit: quē † Aribertus rex de sacro fonte leuauit. Magnus ex hoc facto stupor cum exultatione nō tam reges q̄ vniuersos repleuit circum astantes. Exin de Dagobert⁹ dū patriā sępe studet Neustriā inuisere & regnū, prioris oblit⁹ bonitatis non solum ecclesiarum verū etiā quorūq; locupletium inhians reb⁹ improbus effectus ē pdo. Nā inter alia ecclesiarū Galliæ spolia ex occasione basilicæ diui Diony-

Hylarii. S. Valuæ.

sii exornandę direptas valuas fusili ęre fabrefactas a tēplo sancti Hylarii Pictauēsi ferē abstulisse. Quas dū p oceanum in sequanā deuehi iussisset: vt p eū Parrhisios vsq; ducerent: vna earū flutio absorpta: nec postmodum dicit̄ fuisse repta. Luxuriæ tā

Luxuria regis.

iēffrenatę se tradidit: vt exceptis trib⁹ q̄ cū noīe cultu etiā fulciebāt̄ regio, plīm⁹ illi

bsequeretur numerus. Auersum itaq; cor ei⁹ a deo fuisse estimabatur prorsusq; ab alienatum: nisi in semet reuersus peccata sua eleemosynis redimere deliberasset. Erat in regno eius Pipinus de potentissimis Austrasiorũ familiaritati eius inherens: qui oderat iprobos nec se miscebat flagitiosis. Hunc quidã malignãtiũ Dagoberto ador sunt facere odiosum. Sed dñi protectus clementia cuius in obseruãda iustitia secta batur ꝑcepta, & insidias paratas euasit & regi vtilia suadendo fidelissimus apparuit. Pipini probitas.
Cui coh ærebat alter Ega noĩe in cõsilii salubritate & in principis haud dissimilis familiaritate. Is erat ex Neustria non mediocri ꝑditus potentia.

De legatis ad Imperatorem: & de Imperatorũ Focæ & Heraclii gestis & successibus Heraclii in Chosdrohem Persarum tyrannũ: eiusq; nece: crucisq; dominicæ receptione. Cap.XXI.

TVnc temporis Seruatius & Paternus qui legatione functi fuerãt ad Heraclium Focę successorem regressi Dagoberto se ꝑsentarũt dicentes pacem se cum Heraclio firmasse perpetuam. Deniq; Focas imperator ab vniuerso desert⁹ senatu quasi peruersa insaniẽs mente opes imperii in mare proiiceret dicens se muneribus neptunũ placare velle: ab Heracliano tũc Aphricæ ꝑfecto perimit. Atq; Heracli⁹ Heracliani fili⁹ ei in imperiũ substituitur. Anno. IX. post q̃ purpura se induerat, hic Heraclius multas prouincias a persis peruasas reipublicę restituit: aliasq; grauiter labefactatas vindicauit. Chosdrohe eñ prĩceps Persarũ cuncta p q̃ transibat vastando hierosolymam venit: atq; inter cæteras ecclesiasticas seu populares manubias partem salutiferę crucis quã ibi Helena mater Cõstantini quondam augusti reliquerat asportauit. Traditoq; filio suo regno ipse ĩ argẽtea turri quã ad hos vsus parauerat aureo residens solio vexillum nostræ redemptionis q̃si collegam regni e latere constituit. Q đ vbi Heraclio nuntiatum est cum valida militũ manu ꝑsidem peteñs obuiam habuit Chosdrohes filium cum maxima Persarum phalange quæ eum metu coacta tyranni non voluntate ducta iuuandi prosequebatur. Et conspirantibus vtriusq; partis studiis imperator cum Persarum ductore singularem aggressus est pugnam proposita lege ne quis de vtroq; exercitu progrederetur qui duci suo auxilium ferret. Q đ si quis ĩfringere decretum ꝑsumeret, ab ipo principe suo succisis poplitibus vicino immergeretur flumini. Diu igitur animoseq; congressione facta Heracli⁹ ad aduersariũ vt quid ait tui hoc qđ cõstituim⁹ ꝑuaricãt pactum? Ille reflexa ceruice vt videret quis suorum se veniret iuuatum, ab Heraclio ꝑcussus equo deiectus est mortu⁹. Statim Persę supplices se Heraclio subdũt. Qui cũ suis ad vlteriora progressus Chosdrohẽ in memorato repperit fano residentem: & iuxta eum dominicam crucem. Quem dum ĩterrogaret vtrum Christi fidẽ suscipere & salutare lignum qđ licet indignus honorifice tamen iuxta suum tractauerat modum: vellet adorare: illeq; responderet nullatenus id se facturum: Heracli⁹ eum ilico interfecit: ꝑuagatusq; vniuersam ꝑsidem filium Chosdrohe puulũ quem cum eo inuenerat baptizari ꝑcipiens eidem ꝑponit: & argẽtum quidem turris exercitui aurum vero restauratiõi deputãs ecclesiarum cum multimoda ꝑda ac. vii. elephantis, assumpta etiam saluatoris cruce Hierosolymam indeq; Constantinopolim remeauit. Cosdrohes Crucis dñicæ pars.

De Heraclii forma: & pręsagii quo se a circũcisis pellendum viderat errore: nam Iudæos propterea ꝑsequebatur: e Franciaq; pellendos curauit: cum a Sarrhacenis fuerit pellẽdus. de eorum itaq; agitur ꝑlio & Heraclii morte. Cap.XXII.

Vir autem vultu decor⁹, visu hylaris, mediocris statura, egregię q fortitudinis: q & leones sępe in arena & plures sol⁹ interfecerit. cūq literis abunde esset instructus ad vltimum astrologus efficit. Agnoscens itaq in signis syderum imperium suum a circuncisa gente vastandum: & autumans id de Iudęis fuisse pmonstratum per internuntios Dagobertum rogauit regem Francorum vt cūctos iudaicę stirpis qui in prouinciis illi subiectis manebant, Christianos fieri pciperet. Eos vero qui nollēt aut exilio aut morte dānari. Qd Dagobertus volens effecit: omnes qui noluerunt baptisma suscipere procul a finibus eliminans Franciæ. Porro Heraclio non de Iudæis sed de Sarrhacenis fuerat postensum. Agareni siquidem, qui & Sarrhaceni, gens perfida ab Abraham cum origine ritum trahens circūcisionis, a radice caucasi montis progressa terras Heraclii populaturi venerunt. Contra quos lecta militum manus a Cæsare directa grauiter ē ab hostib⁹ cęsa. Nam centum quinquaginta milia ex militibus interisse referuntur. Spolia cęsorum victores rapta Augusto p legatos recipienda miserunt. At ille qui vltionē potius meditaret nō solū oblata respuit: verū ipsa legatione Alanos in adiutoriū sui reseratis portis q̄s Alexāder magn⁹ caspio mōti iposuerat ad cētū qnqginta ferme armatorū milia ptio eduxit. Sarrhacenor duo duces erāt: q ducēta milia armis istructa i bella ducebāt. Cūq vterq exercit⁹ pcul a se inuicē castra posuisset: nocte q̄ diē belli pcedebat subito i castris græcor qnquagita duo milia pugnatorū exaiata i stratis repta sunt. Q ua de re reliq metu perculsi i diuersa fugerūt: regnū suū depopulādū aduersariis relinquentes. Q ui quasi accepta iniuria q obuiare ausi hostes fuissent, vehementius vastationi institerunt. Tantæ cladis nuntio Heraclius accepto diffidēs se posse resistere cum iam illi maiore ppe Asiæ parte puasa Hierosolymam infestare disponerent: in morbum incidit: & procedente in deterius corporis ęgritudine vsq ad langorem animæ videlicet in Euthichis delapsus est sectam. Sociata quoq iure cōnubii sororis suæ sibi filia. XXVI. suscepte potestatis anno diē clausit vltimum. Cui successit Heraclona filius cū matre Martina. Hic etiā duob⁹ annis rerū summa potitus fratri Constantino iura reliquit imperii.

Iudæi expelluntur Francia. — *Strages insignis.* — *Alanorum eruptio.* — *Exercit⁹ ingens.* — *Heraclii in heresim lapsi mors.*

De morte Ariberti regis Aquitanię & eius filii Chilperici: deq negociatoribus Francis male a Sclauis acceptis: & de legatione ad Samonē Sclauorū regem: & plio cum eis cōmisso, eiusq exitu Francis infelici. Cap. XXIII.

ANno. IX. Dagoberti regis Aribertus frater eius Aqtaniæ rex moritur relinquens paruulū filiū noīe Chilpericum: qui non diu rebus humanis supfuit. Opinio mortis eius Dagoberto ascribebat. Q ui eius comperta morte Barentum ducem ad peruadēdum ei⁹ regnū vel ad thesauros sibi adducēdos direxit. Barētus vero graue dispendium exinde fecisse memoratur.

Eo tempore commutatores mercium ex Frācia Sclauorum ingressi patriam a Sclauis rebus expoliati suis & qui resistere tētauerāt interfecti sūt. Q uapropter quidam Sicharius vocabulo missus a Dagoberto ad Samonem memoratę gentis principem postulaturus de commissis iustitiam: dum sciret se a Samone nolle videri vestibus: quibus Sclaui vtebātur ne agnosceretur indutus conspectib⁹ se offert regis pñtiam suam refugientis: & quę sibi in mandatis tradita fuerant prolocutus ait: non debere eū cōtemptui habere gentem Francorum: eo q ipse ac populus ei subiectus obnoxii forent seruituti Dagoberto eorum regi. His verbis Samo

Barentus. — *Samo rex.*

prouocatus ad iram respondit: se cum populo suo simul & terra Dagoberto libētissi me pariturum. Si tamen inquit disposuerit nobiscum amicitias conseruare. Ad hęc Sicharius. Non est ait possibile vt serui Christi cum canibus foedera iūgāt. Et respō dente Samone quandoquidem vos seruos profitemini esse dei & nos eius sumus ca nes: ideo ea quæ vos neqter cōtra eius geritis volūtatem vt inutiles famuli nobis fre quenter conceditur morsibus ipsa vlcisci statim eiectus est Sicharius de conspectu ipsius. Qua exasperatus Dagobertus contumelia lectas ex austria dirigit militares copias ad debellandam † Winidorum gentem. Quibus fuere auxilio Alemanni cū Roberto duce: necnon & Longobardi. Qui in ea qua congressi parte victoriam ade pti plurimum captiuorum ad propria redeuntes abduxerunt numerum. Austrasii vero Franci Winidos qui in Vogastrose confugerant castrum obsidione clauserunt. Quā dum segniter amministrarēt irruentibus super se hostibus grauiter afflicti ca stra cum tentoriis deserentes aufugerunt. Hac victoria Winidi animosiores reddi ti in Toringam & circūiacentes Francorum terras sese effundunt. ita vt Deruanus dux qui vrbibus pērat Sclauorum quæ vsq͂ ad id tempus Francis paruerant despe ratis rebus se ad cæteros transferret Sclauos. Enimuero non tam virtute Winidorꝫ hæc clades accidit Frācis: q̄tum ignauia Austrasiorum. Alioqui vindictam quam sub Clothario in Saxones hanc ipsam sub Dagoberto in Sclauos exercuissent. † Winilorū. Franci vincuntur.

De contentione inter Auares Hunos & Bulgaros de rege deligendo: & de Bulgaris expulsis a patria & Franciā inuadere parantibus vna nocte cæsis.

Cap.XXIIII.

His diebus inter Auares cognomento Hunos & eos qui Bulgari di cunt magna surrexit contentio: cui deberet regni successio: vtrū ex Bulgaris orto an ex Auarum semine procreato. Lis vsq͂ ad ar ma deducta Hunis victoriam peperit. Victi Bulgari & a pro priis exules terris Dagobertum expetunt regem Francorum poscentes vacantem tellurem sibi cōcedi ad habitandum. Ille hȳe matum eos in Baioariam dirigit: donec cū amicis deliberaret q͂d de eis ageret. Quibus ꝑ domos Baioariorum hospitantibus rex habito cum familia ribus tractatu: veritus nequid noui molirentur, euocatis Baioariis hoc dedit ī mā datis vt vnusquisq͂ eum qui apud se hospitaretur cum cōiuge ac liberis contrucida ret. Q͂d factū est: & vna nocte q̄ tā crudeli opi designata erat om̄s neci traditi sunt.

De regibus Hispanis & bello eis a Dagoberto per Burgundiones il lato: & de Missorii postulatione & direptione: ac recompensatione. Bulgari caduntur.

Cap.XXV.

Porro apud Hispaniā defuncto Sisebodo rege clementissimo Sen tila successit in regno. Qui dum multa in suos crudelia exerceret quidam Sisenādus haud ignobilis hispaniensis ad Dagobertum se contulit: rogās auxiliari eum sibi quo Sentilam Hispania expel leret. Dagobertus vniuersam regni Burgundionū militiā ꝓfisci sci eo iubet auxiliū Sisenādo laturam. Igitur vbi in Hispaniam di uulgatum est ad subsidium sui Sisenandum ducere exercitū: illico cūcti Sentilā iā dudum sibi odiosum deserūt: ac illum alterum bello aptiorē sine pugna secuti subli mant in regnum. Abūdanti⁹ & Venerandus duces cum exercitu tm̄ tholosano Cæ saraugustam vsq͂ Sisenandum prosecuti sunt. Vbi nobilēs Gothorum se ei tradide runt. & ipsi ab eo donis munerati ad ꝓpria redierūt. Post hoc Dagobertus directis

Missori⁹ aureus.

Amalgario & Venerãdo legatis poscebat pmissa sibi solui. Spopõderat em̃ Sisenãd⁹ se ei missoriũ aureũ ex thesauris Gothorũ daturũ: quẽ olim Torsimod⁹ q apud Gothos regnauerat ab Aethio Romanorũ patricio dono acceperat. Quẽ dũ legatis rex libẽti aio tradidisset, Gothi speculati q p illos trãseũdũ foret iter, missoriũ diripiũt nec eũ publicis passi sunt offerri a raris. Quãobrẽ Sisenãdus postea Dagoberto regi precõpensatione missorii ducẽta milia solidorũ annumerauit argenti. Quos Dagobertus basilicæ sancti Dionysii largitus est: in cuius constructione q̃tum liberalitatem ostenderit suam in sequentibus declarabitur.

De bello qđ in Sclauos parauit Dagobertus a Saxonibus ob tributi leuationem ficte suscepto: sed a Sigeberto filio regis feliciter gesto. Ca. XXVI.

Scara teutonica vox.

Tributum qđ Saxones Frãcis soluebant.

ANno autem decimo postq̃ præfatus Dagobertus regnare cœperat, memor malitiæ Sclauorum in suos collegit lectam e Franciæ bellatorib⁹ scarã quã nos turmam vel cuneũ appellare possum⁹. Cui properanti ad capiendam vltionẽ ex inimicis occurrere Saxonum legati spondentium se fore vindices cõtumeliarũ quæ Francis illatę erant si tributo qđ regiis exhibebant vsib⁹ leuari meruissent. Quingentas namq vaccas inferendales a Clothario seniore Clodouei filio Chilperici patre regiæ mensæ inferre iussi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur eo q singulis inferrent annis. Dagobertus vero sapiẽti Austrasiorum consilio petita non abnuit: eo videlicet tenore vt p succedentia semp tempora Francorum limitẽ sibi vicinũ Saxones cõtra aduersantium defensarent incurs⁹. Hoc pactum sacramento quidẽ super arma/ vt eis mos erat iurantibus/ firmatũ. Sed nulla efficacia factorum est stabilitum: licet censu quem soluere solebant liberati essent. Sequenti etiã anno cum assiduis Sclauorum incursionibus Toringia laboraret: collato cum pontificibus ac senioribus gẽtis consilio Dagobertus filium suum Sigebertum Austrasiis pposuit: vt fungeretur rectoris munere cum regiu honore. Tutores duos filio delegauit. Chunibertum Cãpanię psulem, & Adalgisum palatii rectorem. Thesaurum etiã eis sufficientem tribuit: & quæcũq concesserit testamento cuncta inseri ac sigilli impssione signari mandauit. Deinceps q̃diu Sigebertus vixit studio ac industria Austrasiorum irruptiones refrenatę sunt winidorum.

De Clodouei filii Dagoberti ortu. & de regnorũ inter Sigibertum & cum p patrem diuisione: & de Denteleni ducatu recepto.
Cap. XXVII.

ANno. XII. regis Dagoberti eidem de regina Nantilde nascitur filius nomine Clodoueus: qui & Ludouicus inuenitur nuncupat⁹. Vnde rex suggerentibus iis qui vtilitatibus regni consulere videbantur ęqua lãce inter hos duos filios regnũ diuidere statuit. Sigebertum itaq seniorem ex liberis Austriæ vt plibatum est regẽ instituit: Clodoueũ vero minorẽ natu pari dignitate Neustrię ac Burgundiæ pfecit. Restituto etiam ducatu Dẽteleni, qui vsq ad illud tempus ab Austrasiis iniuste retinebatur possessus. Qđ q̃uis Austrasiũ ęgre tulerunt metu tamẽ Dagoberti & ad psens cõfirmauerũt & in posterum stabile io repromiserunt.

De Sadregisili ducis nece: & filiorum eius ob ignauiã & paternæ cædis negligentiam exhæredatione. Et de bello in Vascones feliciter gesto pterq̃ q̃ Arembertus dux perierat. Cap.XXVIII.

Anno.XIII. regnante Dagoberto Sadregisilus dux Aquitanorum a quibusdam hominibus gladiatorio aduersu seum animo insur gentibus trucidatus est. Hic est Sadregisilus quem a Dagoberto adhuc in pueritiæ annis constituto superior declarauit sermo flagellis cæsum barbæ rasione deturpatum. Cuius filii cum vltores potuissent fieri effusi sanguinis paterni, maluerũt viuere desides ac otiosi q̃ purgẽdo armis homicidas cruorem exigere interfecti. Idcirco in publico Francorum conuentu a quibusdã pceribus secundum leges Romanas quæ sanciunt a paterna eos decidere hæreditate debere qui noluerint interfecti necẽ vindicare: omnib⁹ paternis expoliati sunt bonis: atq̃ inanes relicti. E quorum possessionibus multas Dagobertus tribuit ecclesiæ sancti Dionysii obsequia curantibus.

Anno.XIIII. Dagoberti dum ei nuntiatum fuisset Vascones a suo imperio deficere velle, exercitum Burgũdionum cum.XII. ducibus eo dirigit. Qui commissa cum hostibus pugna eosdẽ acie superarunt & mltos ex eis captiuos ducentes terram eorum rapinis ac incendio desolauerunt. Denique cum summa felicitate totus ad propria redisset illęsus exercitus: ni dux Arembertus cum maxima parte nobilium & etiam veteranorum ex his quos secũ duxerat in valle Robola a Vasconibus fuisset interfectus. Huius tantę multitudinis quę Vasconiã bello subegit licet multis rectoribus vteretur princeps fuit † Audoenus: qui multis in prœliis sub Theoderico inuentus est strenuus: cui prerogatiua omnis de summis reseruabatur rebus. Ad quem accedentes Vasconũ primores rogauerunt parci sibi: promittentes se Dagoberto regi pitaturos & de quibus arguerentur satisfacturos. Hæc ille allegata sine dolo intelligens exercitum vnde venerat reduxit. †Audoni⁹.

De legatione ad Iudicahilem Britannię regem: cum quo Eligius vir bonus fœdus pactus est: deq̃ Iudicahilis Audoeniq̃ religiositate. Cap.XXIX.

His ita patratis legatio a Dagoberto ad Iudicahilẽ regẽ Britanniæ dirigitur: vt quę Britanni contra Francos male gesserant emẽdarent: alioqui vniuersas copias quæ e Vasconia redierant cõminatus est se Brittonũ finibus immissurum. Asciscitur ad hãc Eligi⁹ exequendam legationẽ spectatę, vt postẽsum est, fidei vir. Qui plurima cum Iudicahile allocutus de pace non solum vt Francorum obtemperaret regi psuasit: verum in Clippiacum villam vbi tunc Dagobertus morabatur, regẽ secum perduxit: vbi memoratus princeps & correctionẽ commissorum & subiectionem sui Britãnicique populi obtulit: ac pacem perpetuã cum eo iniit. Cũq̃ Dagobertus ad curanda iuxta morem epulis regalibus corpora se contulisset: Iudicahil palatio egressus ad domum Dadonis referendarii qui & Audoenus dictus, eo q̃ religiosæ vitæ testimonium haberet, perrexit: ibique pransus est. Erat enim ipse Iudicahil religiosus valde. Audierat q̃ pdictum Dadonem studiũ sanctæ conuersationis habere. In crastinum vale dicens Dagoberto regi, pmissisq̃ regalibus ab eo donatis: in regnum suum est regressus.

De Dagoberti in ecclesias munificentia. Et de Concione eius in concilio procerum regni: deq́ testamento & donationibus eius. Cap. XXX.

SO anno rex Dagobertus omnibus circumpositis gentibus natiōibusq́ sibi subiugatis paceq́ ꝑ circuitū facta ad pietatē intendit. Vtq́ se gratū cęlestibus in se supra modū fluentibus beneficiis demōstraret, vniuersas pene Galliæ ecclesias patrimonii sui heredes instituit. Cōuocatisq́ filiis ac turba amicorum generale indixit placitum in loco nuncupato Bigargio. Ad qđ ꝓpere cōueniētibus cū cūctis Franciæ primoribus. X. Kal. Maias rex solio residēs aureo hoc apud eos disseruit modo.

Concio Dagoberti. Causa modo mihi amantissimi filii & q̄cunq́ adestis Francorū potētes vtilis, ac fructuosa visa ē vos cōuocādi intētio: vt de iis q̄ ꝓ remedio aīę meæ agere institui nō ego solus mihi applauderē. Quia etenī caduca gerimꝰ corpora aīasq́ īmortales: magna nobis si dissimulare nolumꝰ, est īdicta ꝓbitatis necessitas. Ne si (qđ absit) minus fuerimus intēti nō solū corruptionē quā speramꝰ corporū: verū & ipsam æternitatē animarū perpetuis tradamꝰ incendiis. Ideoq́ ego reminiscēs iustis repromissa p̄mia, & p̄parata iniquis supplicia, memor etiā maloꝝ q̄ gessi, testamentum scribere decreui: quo omnes regni nostri sanctorū basilicas isto tempore famosas hæredes faciamus earum q̄ eis a nobis traditę sunt rerum. Constitui etiā quatuor fieri vno tenore exemplaria & ea manibus subterfirmare non tm̄ meis sed etiā filiorum meorum Sigeberti ac Ludouici quos hodie reges constituo: vestris quoq́ q̄ astatis sanctissimi pontifices necnon gentis nostræ principes. E quibus vnū Lugduni ī Gallia, aliud Parrhisiis, tertium Mettis in archiuis ecclesiarum custodiēda dirigimus. Quartum autem qđ p̄ manibus habemus in thesauris nostris adseruari p̄cipimus. Cumq́ post depositam a nobis carnis sarcinam vnusquisq́ p̄sulum qui locis p̄cepto inscriptis p̄fuerunt: sibi assignata susceperint, rogamꝰ & obtestamur ꝑ terribile dñi nostri Iesu Christi nomen vt memoriam nostri tribus in hebdomada diebus per sequentes annos faciant. Ac pro requie animæ nostræ sacrificiū offerāt salutare: nomēq́ nostrum quasi perpetuum tenentes memoriale libro inserant vitæ.

Huius exemplar partim hi inserere studuimus: quatinus piissimi principis patescat quantus erga dum sanctosq́ fuerit deuotionis affectus. Est autem huiusmōi.

Forma testamēti & donationum Dagoberti. IN nomine trinitatis domini dei omnipotentis apostolicis patribus pontificibus videlicet ac abbatibus & reliq̄s sacerdotibus intra regnū nostrū cōsistentibus Dagobertus rex Francorum. Quantum intellectualꝭ sensus humanu pot mēte sagaci pensare atq́ solerti indagatione ꝑpendere nihil amplius valet in huius sæculi luce ac fugitiuo gaudio lucrari q̄ qđ de rebus transitoriis locis venerabilibus quis studeat in alimoniā pauperū impendere: quatinꝰ qui fragilitatem naturæ generaliter patiūtur, priusq̄ subitanea trāspositio eueniat, pro salute animę inuigilent: vt non inueniatur quisq̄ imparatus vel sine aliquo respectu discedat e sęculo. Quin potius dum propriæ libertatis iure subsistit ex caducis substantiis intra ęterna tabernacula vitam studeat mercari ꝑpetuam: vt inter iustorum consortiū desyderabilem valeat locum adipisci &c. Itemq́ post pauca. Itaq́ nobis sana mēte sanoq́ cōsilio placuit & vt diximꝰ deuotio diuina nos ammonuit vt pro salute nostra & ꝓ æterna retributione cōscribendum p̄ciperemus testamētū: & ꝑ immutabili beneficio q̄tuor vno tenore firmauimꝰ instrumēta: & q̄cq̄d vbiq́ ꝑ loca sanctoꝝ cōtulimꝰ inibi simili annotatione contexuimus. Ex quibus vnum Lugdunū Galliæ dereximꝰ:

Aliud vero Parrhisiis in archiuis ecclesię cõmẽdauimus (vt supradictũ est). Deĩde subiungitur. Donamus igitur ad basilicam Sancti Vincentii Parrhisiis vbi sepulturam qñ quidẽ deus iusserit, habere disponimus: donatumq́ in perpetuũ esse decreuim⁹ villã cognoĩatã Cũbis ĩ pago Parrhisiaco: quã Vrsa filia Alderici tenuit. Pari mõ ad basilicã sancti Petri aplĩ Parrhisiis vbi sancta Genouefa reqescit ĩ corpe villã Drauernũ in Brigeio. Ad basilicã vero diui Dionysii itẽ Parrhisiis vbi cũ sociis suis requiescit villam Brannatem in brigeio. Ad basilicã dominæ sanctæ Columbæ & domini sancti Lupi *Senonis* villam Grandẽcampum in Gaustinẽsi. & cætera q ibi plura cõtinentur. Ad vltimũ vero intulit. Vos aũt boni filii consyderantes primum naturæ religionem, cui⁹ gratia etiam bestias ligat, manete fratres. Nolite exuere quo onerati estis: deinde reueremini me patrem vestrũ qui rogare malo cum possum iubere vt statuta nostra inconuulsa seruetis sicuti vestra a successoribus vestris seruari voletis: profecto sciẽtesq́ si a nobis sancita contẽptui habueritis (qđ nõ arbitror) pari modo & vestra a posteris contemnentur decreta. His dictis & cunctis longæuã ei felicemq́ optantibus in hoc sęculo vitam, ac in futuro manentem, salutatis omnibus coetum dimisit vt rediret vnusquisq́ ad sua.

Donatio Dagoberti.

Religio seu necessitudo naturæ.

De fide pstita Francis a Vasconibus: & de Abbatib⁹ S. Germani. Cap. XXXI.

QVintodecimo vero regni sui anno omnes fere seniores vasconię cum Amando duce ad eum Clippiacũ venerũt: eiusq́ formidantes pñtiam in oratoriũ sancti Dionysii confugerunt. Quos etsi dignos morte iudicauerat, respectu tamen sanctorũ quorũ expetierant memoriã, eis indulsit vitam. Qui sacramẽto fidem dãtes se de cætero fideles Dagoberto ac reliquis post eum regibus fore Francorũ: ad patriã suã pmissi sunt redire. His diebus vita decedente Gãscione sancti Germani abbate, Germanus regiminis locum suscepit.

Vascones subiecti Frãcis.

Abbates S. Germani.

De Grimoaldi regis Langobardorũ gestis: & fratrum eius cæde: deq́ Constantino imperatore (q & Constans dictus est) Beneuentũ obsidente: & de crudelitate eius & exitio, & Mezẽtii tyranni: deq́ Constantii imperio. Cap. XXXII.

DAgoberto igit̃ pacifice apud Gallias regnante Longobardis Grimoald⁹ p̃erat: q extĩcto Godiberto Ariperti regis filio & ei⁹ fratre Perchartito Italia pulso regnũ arripuerat. Hic ẽ Grimoald⁹ de quo p̃fati sumus q̃ p̃dicta euersa vrbe Auarẽ a quo captiu⁹ adhuc puer ducebatur, vt dictum est occiderat. Cuius fratres Tasonem ac Caconẽ Gregorius Romanorum patricius in ciuitate Opitergina dolosa fraude peremit. Nam pmittens Tasoni q̃ barbam eius p̃scindens iuxta morẽ antiquorũ eum sibi adoptaret in filium, cum fratre & paucis fidelium ad se venire suasit: ingredientiq́ vrbem portas post tergum claudi p̃cipiẽs: milites armatos qui eum interficerent direxit. Qđ vbi qui ingressi erãt animaduerterunt: vltimũ sibi vale dicentes p plateas ciuitatis dispersi obuios quosq́ trucidabant. Maximaq́ edita strage tandem pauci a pluribus circunuenti obtruncãt̃. Gregori⁹ itaq́ qui spopõderat se barbã Tasoni abscisurũ nõ solũ barbã verũ & ãputauit eius caput. verumtamen ne piurus diceretur, barbę quoq́ sũmitatem ĩaniter præcidit. Quapropter Grimoaldus regno potit⁹ Opitergiũ funditus euertit in vltiõem

fratrũ inibi peremptorum. Cuius temporibus Cõstantinus Augustus, q & Cõstãs dictus est, Longobardos Italia pellere cupiens transmeato adriatico mari Beneuẽtũ obsedit. Unde subito aduentu Grimoaldi territ⁹ discessit relicto cum exercitu quodam ex optimatibus nomine Saburro: qui cum Grimoaldo plio conflixit. Tunc vn⁹ e Longobardis vocabulo Amalõgus qui regiũ contũ solitus erat ferre, quẽdam græculum eodem conto pcussum e sella equitatoria super caput suum eleuans reliquos pterrefactos fugere compulit. Talia agnoscens imperator iracundiam corde conceptam in suos hoc est Romanos conuertit: moxq Romam pertẽdit: & a Vitaliano papa honorifice susceptus primo quidem die obtulit beato Petro pallium auro textum in crastinum vero & p. XII. continuos dies quibus ibi resedit omnia quæ fuerant antiquitus in ornamentum ciuitatis ex ære instituta deponi iussit: intm̃ vt etiam basilicam beatæ Mariæ pãtheon antiquitus vocatã discooperiret: tegulasq ex ęre factas exinde auferret: easq cum aliis ornamentis constantinopolim trãsmitteret. Qui tamen vbi Siciliam attigit meritas tantarum iniquitatum pœnas luit. Nam eiusdem insulæ incolas Calabriæq ac Sardiniç atq Aphricç afflictionibus tã grauissimis attriuit vt vxores a maritis & filii a parentibus separati duram cogerentur ppeti seruitutem. Itaq imperator suis q̃ hostibus infestior a mulieribus eius sęuitiam execrãtibus in balneo interficit. Post quẽ Mezentius in Sicilia tyrannidẽ arripuit. Quo pari modo sine mora punito: capiteq eius Constantinopolim plato: Constantinus Cõstantini de quo pmissimus filius decem & septem annis Romani tenuit gubernacula imperii. Sane patris eius temporibus Vitalian⁹ papa Theodorum archiepiscopum & Adrianum abbatem in Britanniam direxit: ad corroborandam quã beatus Gregorius in Anglorum gente seuerat fidei Christianæ segetem.

Constantini imperatoris exitus.

De Dagoberti laudabili obitu & sepultura; ac ædis diui Dionysii ædificatione & ornatu. Cap. XXXIII.

PORRO inclytus rex Francorum Dagobertus annis. XVI. gloriosa functus regni administratione in Spinogilo villa sup fluuiũ Sequanã sita, haud procul a Parrhisiis constitutus pfluuio ventris laborare cœpit: indeq obsequẽtiũ manibus ad basilicam sancti Dionysii delatus: dum se incommodo vltimæ ægritudinis ad mortẽ vrgeri intellexisset: Egã cõsiliariũ suũ summa cũ celeritate ad se venire mandauit: seq discessurũ e psenti sęculo intimãs vxorem suam Nantildem ac filium Clodoueũ eius tuitioni commisit: & vt secundum prudẽtiam sibi a deo concessam filium enutriret pieq regnum disponeret ammonuit. Cæteris etiã optimatibus ac pontificibus Neustriæ ac Burgundiæ accersitis filio eos eisq filium commendans. xiiii. kal. Februarii diem clausit extremum. Cuius corpus conditum aromatib⁹ sepultum est in ecclesia sancti Dionysii in dextro latere sepulchri ipsius martyris. Deniq, vt supra ostensum est, cum se ornatum ire illius memoriam sociorumq eius pollicitus esset: templum eius condidit vniuersis q̃ in Gallia tunc temporis erant excellentius. Nullũq impensis statuens modum marmoreis illud columnis similiq venustauit pauimento immenso ędificandi sumptu & exquisito fabricatũ decore. Nec minor illi in aliis quoq ornatibus intentio. Nam vestibus auro textis & palliis olosericis totũ interiorẽ circũdedit templi ambitum. Ordinem psallentium vti apud sanctum Martinum Turonis, necnon apud sanctum Mauritium Agaunis, & apud sanctum Germanum Parrhisius agebatur, ibi instituit: pdia vero tam innumera fratribus in eodem loco deo famulantibus siue matricularis ec-

Aedes diui Dionysii.

clesiæ cōtulit:vt deuotio animi eius plurimis ammirabilis esset.Fuit etem̄ idem rex Dagoberti
Dagobertus admodum cautus/ingenio astut⁹/circa beniuolos & sibi fideles māsue p̄conia.
tus:rebellibus autem ac perfidis valde terribilis.Exercitiis corporis maximeq; vena
tioni deditus:atq; in omni agilitate corporea strenu⁹:peritia quoq; atq; virtute ī bel
lo p̄ualidus.

De visione facta anachoritæ super statu Dagoberti regis defuncti: & quid
prosit templorū ornatio & obsit spoliatio. Cap.XXXIIII.

CAeterum eo tempore quo terminum sortitus est vitæ:quidam il
lustris Ansoaldus noīe defensor Pictauensis ecclesiæ partes pera
grabat Siciliæ.Qui dum euectu reuerteretur nauali appulit ad
quandam breuem insulam p̄ñtia ac meritis cuiusdā solitarii q Io
annes dicebatur redimitam.A quo dum de salute animæ cum eo
sermocinaretur:īterrogatus vtrum regem Dagobertum cogno
uisset:illeq; se eū optime nosse respondisset:rursum a sene rogatus
mores vitamq; regis exposuit.Cui senex.Cum ait multa vigiliarū ac ieiuniorum si
mulq; senectutis fatigatiōe depressus paululum membra sopori dedissem:astitit mi
hi quidam veneranda decorus canitie monens vt propere surgerē & p Dagoberti
regis anima quæ eadem a corpore exierat hora,dñi exorarem clementiam.Qđ cum
facere maturato curassem apparuerūt subito haud procul in pelago deformes tru
culenta facie dæmones vinctum regem Dagobertum per spacia maris agitantes:in Visum hor
flictisq; insuper verberibus ad Vulcania loca trahentes.Qui distentus cruciatibus rendum.
inter agitationes & verbera quorūdam sanctorum audiebatur postulare suffragia. Vulcani
Cum repente aperto cælo inter fulmina in fluctus cū fragore ruentia visi sunt descē antrum.
disse viri decore nitētes mirabili.Regrere cœpi ab eis qui essent.Qui dixerunt se eē
illos quos Dagobertus ad suum vocauerat auxilium Dionysium videlicet ac Mau
ritium martyres necnon Martinū confessorem.Hi ereptam dæmonibus animam se
cum ad æthera leuauerunt,canentes hunc psalmum.Beatus quem elegisti & assum
psisti domine,habitabit in atriis tuis.Hæc vir ille venerabilis Ioannes Ansoaldo re
tulit se vidisse: quę ille ī Gallias reuersus sancto Audoeno narrauit:qui ea in vna cō
scripta chartula posteris reliquit in ordinē historię digerēda.Ex qua re datur intelli
gi nullo modo a sanctis ornatum cōtemni:quem ad eorum memorias deuoti confe
runt viri.Q̄q̄ em̄ quorūdam calumniatorū & cuncta deuorare cupiētiū hęc vox sit
Nil (aiunt) deo vel sanctis eius prosunt aurum siue argentum ligno affixum seu
parietibus dependentia pallia:non tamen sine causa vltione puniti sunt diuina:Bal
thasar vasa de templo domini rapta in turpes conuertens vsus:vel Heliodorus æra
rium dei diripere conatus.Antiochus quia Hierosolymitanæ vrbis templum altis
simo consecratum expoliauit: postmodum scatens vermibus expirauit.Dagober
tus vero eos specialius sanctos sibi auxiliari poscebat,quorum basilicas plus cæteris
se opibus ditasse meminerat.

De Clodouei sub Ega iusto/ p̄ricipatu: & paradisi Romani pa
uimento.Et de Gothorū in Hispania regibus Tolga & Rusi
cindo. Cap.XXXV.

AT vero Dagoberto defuncto ei⁹ filius Clodoueus quē & †Ludoui †hludouiū
cū dixim⁹ fuisse noīatū,cū matre Nantilde in p̄tes cœpit regnare
Neustriæ & Burgūdię Ega cōsiliario palatiū cū regno guberman Ega.
te.Qui patientiæ deditus abundans opibus iustitiæ erat cultor

eximius & gñe claro oriundus. Tantũmodo blasphemabat a pluribus q̃ esset auaritiæ deditus. Qui tamen res pauperum quæ sub Dagoberto peruasa & fisco fuerant iniuste sociatæ, possessoribus cum omni reddidit integritate.

His diebus dominus papa Romanę ecclesiæ locum qui paradisus dicitur ante basilicam beati Petri apostoli candidis & magnis marmoribus mirifice strauit.

APud Hispanias mortuo Sisenando Tolga filius eius petente patre rex creatus est. Cũq; Gothi pueritiam regis aucupari more sibi assueto multimoda committerent scelera: Cintasindus quidã Gothorũ pminẽtissimus Tolga regno pulso ac clerico fieri coacto regnum arripuit. Qui agnoscens consuetudinem gentis quã in interficiẽdis siue pellendis habebant regib⁹: plurimos ex eis quos huic vitio sciuit deditos neci tradidit: ita vt de potentioribus quidẽ ducẽtos, de plebe vero quingentos ferme interficeret: residuos exilio condemnaret. Ipse autem cũ quiete regno potit⁹ fuisset, filiũ Rufincindũ viuẽs regẽ istituit. Hic de malis q̃ gesserat poenitentiam agens eleemosynasq; multas faciens, nonagesimo vt fertur vitæ anno diẽ clausit.

De Thesauri regij diuisione: & consiliis Pipini Sigeberto datis. Cap. XXXVI.

QVoniam quidem superius demonstrauimus quo ordine vitæ supstes Dagobertus inter liberos suos regnũ diuiserit: nũc intimandum quo pacto post illius excessum inter ipsos eius sint partiti thesauri. Igitur Pipinus qui sub Dagoberto assidue cũ aliquibus ex Austria primorib⁹ palatium incoluerat: eo obeũte ad Sigebertum se confert iunctoq; cum Chuniberto pontifice vt pridẽ amicitiarũ foedere vtilia cum eo regi memorato ministrabat consilia. Ex quorum sententia Sigebertus ad Clodoueum dirigit fratrem qui debitam sibi portionem ex paternis posceret thesauris. Ad quã redhibendam certus cum loco designatur terminus. Statuta ergo die Chunibertus cum Pipino vsq; Compendiũ villam regiã accessit. ibiq; pcurãte Ega Clodouei regis palatium gubernante omnis thesaurorum Dagoberti supellex in speciebus variis muneribusq; antea abditis prolata ac inter fratres æqua est lance diuisa: tertia parte tamen ex omnibus quæ Dagobertus adquisierat postq̃ Nantildem sibi sociauerat ipsi reginæ seruata. Partem Sigeberti Chunibertus & Pipinus ad ipsum pertulerunt.

De Egæ morte & Erchinoaldi pfectura & Ermenfredi homicidio. Cap. XXXVII.

ANno tertio regni Clodouei Ega pfectus palatii in Clippiaco villa febre vexatus moritur. Post cuius discessum Erchinoaldus Dagoberti regis ex genitrice cõsanguineus/maior domus in Neustria est institutus. Qui humilis pacificus cunctisq; virtutũ bonis existens ornatus sacerdotes domini diligẽdo verebat & ipse ab eis & ab vniuersis optimatib⁹ diligebat. Añ paucos sane dies obit⁹ Egani Ermenfredus quidam qui eius duxerat filiam Arnulfum comitẽ apud Albiodorũ vicum in Mallo interfecit. Quapropter graue suarũ rerũ pmittente pariter ac iubente Nantilde a propinquis Arnulphi passus est dispẽdium. Ipse quoq; a rege sibi metuens Remis in basilica sancti Remigii per multos resedit dies.

De Pipini morte a multis fleta: & filii eius post multam cõtentionẽ & factionẽ successione in præfectura. Cap. XXXVIII.

EVoluto anno Pipinus diem obiit maximum Austrasiis relinquẽs luctum causa mortis suæ gñatum eo q̃ propter animi mansuetudinem & iustitiæ seruatã ęquitatem ab vniuersis diligeretur. Cuius filius Grimoaldus strenuus admodum iuuenis propter egregia patris merita populo simul & pricipibus valde erat charus. At vero quidam Otho Berone genit⁹ patre sperabat se comitẽ palatii fieri posse: eo q̃ baiulus fuerat regis Sigeberti in eius tenera ætate. Idcirco dum Grimoaldum paulatim despicere: nec iam odium aduersus eum conceptum velare: immo crebro cõtemptu sese manifestum cœperat demõstrare aduersarium: Grimoaldus paternæ amicitiæ prorogatiua Chuniberto pontifici iamdudum fœderatus moliebatur Othonem pellere palatio. Sed cum id nequisset explere: exosum eum Leutherio Alemãnorum effecit duci. A quo idem decimooctauo Sigeberti regis anno interfectus est: & Grimoaldus in locũ patris maior domus in Austriæ regno institutus.

De Flaucato maiore domus Burgundię, & simultate eius cum Willebaldo. Cap. XXXIX.

ANno quarto regni sui Clodoueus cum Nantilde matre Aurelianos caput regni Burgundię petiit. Vbi aduenientes pontifices ac optimates ipsius gentis, & se dominio Clodouei tradentes, Nantildis humanissime tractauit: vtq̃ filio fidem seruarent ammonuit. Quorum consilio Flaucatum Francia oriundum p̃fectum instituit palatii: sociata ei nepte sua Ragnoberta in matrimoniũ. De cętero Erchinoaldus & Flaucat⁹ quorum vn⁹ Neustriæ alter Burgundię post regem p̃erat aulę: dextras sibi mutuę societatis adinuicem dederũt vt in cõmuni tractatu pariq̃ consensu quæ pacis essent sectantes iustitiæ & æquitatis iura in subditis custodirent. E quibus Flaucatus in Burgundiam transiens commissa sibi munia impigre curabat. Cuius restitit conatib⁹ Willebaldus Vltraiuran⁹ patricius: qui generis nobilitate & opum affluentia sese extollẽs despectui ducebat illi subiici aut eius parere p̃ceptis. Flaucat⁹ tñ id sibi dissimulãs cognitũ, mense Maio ad generale placitum cũ Clodoueo Cabillonis agi decretum properare nõ distulit. Quo etiã Willebaldus cum inuidioso satis agmine & qđ minari bellum videretur p̃tendit. Nec palatiũ ingredi voluit metuens videlicet ne a Flaucato incautus opprimeretur. Qđ vbi Flaucatus animaduertit palatio egressus eum interficere voluit. Cui sese frater Amalbertus obuium tulit & a Willebaldi ei frustra resistere parantis nece eripuit. Exinde Flaucatus rimabaẽ opportunitatem vt de Willebaldo vltimam sumeret vltionẽ. Aureliani.

De Nantildis Reginæ obitu: Willebaldi cæde & Flaucati paulo post morte non immerita. Cap. XL.

SO anno Nantildis regia ẽ defuncta atq̃ ĩ ecclesia sancti Dionysii ĩ eodẽ quo Dagobert⁹ sepulchro posita. Ipsoq̃ anno Clodoueus ab vrbe Parrhisiorũ cũ Erchinoaldo & Flauato ducibus ac nonnullis Franciæ primatibus mense septembri progressus per Senonas & Altissiodorũ ad Augustidunensem p̃fectus est ciuitatem: inde q̃ ad Willebaldũ nuntiũ dirigit mandans vt q̃tocy⁹ ad se veniret. Ille q̃uis cauendum sibi eẽ a p̃paratis insidiis non ignoraret: periculosum tamen arbitratus regi nõ obedire, dictis qdẽ paruit q̃ nõ audebat refellere: sed

valida armatorũ vallatus multitudine aduentabat. Cui occurrit Ermēric⁹ quidam cum aliis ex numero nobilium a rege directus: vt eum sine cũctatione ad palatiũ debere properare hortaret: simulq; vt fidē daret eum nil lęsionis in eundo vel redeundo perpessurum. Cuius verbis non ex toto derogans credulitatē ibat. Quem etiam donis vberioribus honorauit: & vt se ad ciuitatem pcederet rogauit. Verũtamē nec sic sufficienter sui securus Agilulfum Valentiæ psulem ac Wiscone comitem ad regiam p se ire iubet aulam: & quę ibi eo agerentur agnoscere: agnitaq; ad se velociter referre. Hos Flaucatus in vrbe detineri fecit: & ipse maturius surgens cũ suis ciuitate relicta aduersus Willebaldum pliaturus iter arripuit. Auxilio ei erant Erchinoaldus dux cum Neustrasiis, Amalgari⁹, & Ramenelus nō ignobiles iuuenũ: quos comitabatur haud spernenda multitudo satellitum. E quibus Ramelenus & Amalgarius cum sibi obsequentibus Flaucato in acie auxilium tulere cętera multitudine procul stante ac euentum belli pstolante. Nũtius hostilis aduentus pcurrens dubitationem ademit Willebaldo. Qui hortatus socios ne incruentam victoriam aduersariis esse sinerent, excepit aduenientes. In prima autem fronte ipse mortuus prosternitur: quippe sui iam contemptu vitæ prodigus & desperatiōe salutis totum se in hostem effundens. Bertarius quoq; partium Flaucati dum aduersarios vehemēter vrget, obuiauit cuidam Madalulfo Burgundioni olim sibi familiaritate notissimo. Qui Bertarium sese vocantem sibiq; q si ad se veniret eum saluum certamine liberaret pollicentem, & ad eum protegendum clypeum eleuantem, ingratus beneficii conto percussit in pectus. Cuius filius Aubedo patris excitus periculo ad eum concurrit: aduersiq; Madalulfi pectus lancea transuerberauit: & cunctos qui suum appetierãt patrem aut pcussit aut in fugam egit. Sicq; genitorem suum licet grauiter vulneratum nati pietas custodiuit: ne imminentem experiretur mortem. Ii vero qui noluerant bello interesse conspicientes Flaucatũ iamiamq; superiorem conflictu fore: tentoria Willebaldi & sociorum eius peruadentes quicqd supellectilis in eis repiere abstulerunt: equos quoq; peremptorũ p diuersa vagantes abegerunt. Postero die Flaucatus Augustiduno egressus Cabillonas venit. Sequentiq; die quo vrbē ingressus est eadē ciuitas fortuito conflagrauit incēdio. Flaucatus febre vexatus in scapha per ararim Diuionem castrum deuect⁹ ibi exhalauit spiritũ: & in basilica sancti Benigni est sepultus. Creditũ est a plurimis hos duos viros Flaucatum videlicet & Willebaldum dignas meritorum suorum luisse poenas eo q multis irretiti essent periuriis: quæ datis ad inuicem per loca sanctorum sacramentis commiserant.

Willebaldi cædes.

Bertarii vulnus.

De Clodouei in pauperes erogatione: Concione & Templi ac coenobii Dionysiani ab episcopali subiectione exemptione: Et de viris sanctis q intererãt ac piis eorum operibus. Cap. XLI.

ANno decimoquarto suscepti regiminis Clodoueus rex argentum quo genitor su⁹ absidem super sepulchra martyrum Dionysii Rustici ac Eleutherii prominentem operuerat auferri mandauit: & Argulfo loci illi⁹ abbati tradi: vt ipse illud egenis & necessitatē patientibus quia fames eo tempore totam pene occupauerat Franciam, dispartiret. Et quia idem locus sub potestate cōstitut⁹ erat adhuc Parrhisiaci pontificis: tale quid idem deo amabilis princeps excogitauit.

ANno enim decimosexto. Ex quo sceptra susceperat regalia pontifices & totius gentis Principes Clippiacum conuenire iubens, mediusq; inter eos solio residens hoc habuit sermonis exordium. Q̃q̃ (inquiens) Francigenæ ciues terreni nos cura principatus ammonuerit publicis vos consultores rebus aduocare: tamen prius nobis cõuenit ea quę dei & sanctorũ eius sunt disponere: vt postmodũ ea quæ nostra sunt dante deo ex sententia cedãt. Ille enim qui per semetipsum polliceri dignatus est dicens: primum quęrite regnum dei & iustitia eius & hęc omnia adiicientur vobis: nobis suis obtemperantibus præceptis sua conferet promissa. Requiramus itaq; quæ sint placita sanctis in regno iam consistentibus æterni patris: & cuncta nobis eueniẽt prospera in terris: si ea curauerimus adimplere factis. Intentionem igitur nostri cordis vos sacerdotes qui dii vocati estis & filii excelsi oẽs attẽdite & audite: & auditam si approbaueritis vna nobiscum ad effectũ adducere elaborate. Nostri itaq; deuotio hęc extat animi: vt monasteriũ patroni nostri domini Dionysii in quo ipse cum consortibus testimonii veritatis requiescit humatus: & pię memorię genitores nostri dominus videlicet Dagobertus ac domina Nantildis se sepelire mandauerunt: ab omni soluamus dominio mortalium: quatenus abba vel fratres eo loco cõmanentes possessiones a parentib⁹ nostris siue ab aliis fidelib⁹ Christianis sibi traditas absq; vllius dominãtis inquietudine possidẽtes pro salute nostra ac statu regni nostri liberius deum deprecent. Huic aũt nostræ suggestioni cõsentit venerabilis vir Landericus Parrhisiacę vrbis pręsul. In cui⁹ diœcesi cœnobiũ illud situm est: & cui vsq; ad præsens tempus subiectum fuit. Hãc ergo libertatem serui dei inibi cõstituti dum fuerint adepti: nulliusq; præter dei ac sanctorũ eius nostrũq; cui etiam tota natio Francorum paret fuerint perpessi dominatum: sciant se debito tali genitoribus nostris & nobis eisq; qui nostro vt speramus per dei gratiam orientur ex semine fore obnoxios: vt pro nostra eorumq; quos memorauimus præsenti ac futura requie non desinãt deũ exorare. Hæc regem pro concione locutum circũsistẽtes postq̃ auscultauerũt intẽte: in laudib⁹ eius ꝓclamãtes mansura ei optauere gaudia.

HVic cõuentui interfuere prope omnes Gallicani episcopi: inter quos quidã sancti extiterunt viri quos sancta ecclesia dignis effert honoribus eo q; ad eorum sepulchra variis vexati sanentur infirmitatib⁹: id est beatus Audoenus & sanctus Rado frater ipsius atq; dominus Eligius cum beato Sulpitio necnon sancto Eucherio. E quibus beatus Audoenusq & Dado dictus est Referẽdarius fuit regis Dagoberti: filiusq; pręcellentissimi viri Antharii. Qui referendarius ideo est dictus q; ad eum vniuersæ publicæ deferrent conscriptiones: ipseq; eas annulo regis siue ab eo sigillo sibi cõmisso muniret seu firmaret. Cui fuerunt duo fratres Ado scilicet & Rado. Ado itaq; spretis sæcularibus pompis construxit monasterium in saltu Vodrensi super Matronã fluuium: qđ nominauit †lotrum: in quo ipse sub regula abbatis Columbani deo vsq; ad diem seruiuit vltimum. Rado quoq; zelo fraterni studii animatus dum thesauris præesset regalibus: & ipse in paterna hæreditate ædificauit cœnobium quod ex proprio nomine vocauit Radolium. Porro beatus Audoenus ne impar in bonis operibus videretur suis esse fratribus ipẽ etiam fabricauit monasterium intra Brigẽsem saltum: quod Hierusalẽ ab eo quidem est nominatũ. Sed a fluuiolo super quem est situm Resbascẽse dicitur cœnobium. Hos fratres ad tã pręclara exercitia exemplo sanctissimi reor excitatos esse Eligii. Ille enim dum in palatio gratã deo & hominibus ageret vitam: a rege Dagoberto petierat condonari sibi villam in pago Lemouicino sitam Solemniacum cognominatã. in qua & monasterium

Audoenus
Rado.
Eucherius.
Referendarius.
Ado.
†lodrum
Rado.
Eligii sanctitas.

construxit: & congregationem deo seruientium monachorum statuit.

Hucusq; protenditur liber Floriacēsis monasterii sancti Benedicti super Ligerim. Verisimile autem est sequentia esse alterius auctoris: nam & mortem & sepulturam Dagoberti repetit & alia multa inculcat stilo minus diligenti.

De Morte rursus Dagoberti & eius filii regno & matrimonio: De Grimoaldo maiore domus: de Dagoberto minore attonso & ablegato: & de Grimoaldi supplicio. Cap. XLII.

POst hæc igitur rex Dagobertus a febre valida correptus ęgrotans mortuus est Spinogilo villa in pago Parrhisiensi, & in basilica beati Dionysii martyris sepultus. Planxerūtq; eum Franci diebus multis: regnauitq; annis quadraginta quatuor. Clodoueum autem filium eius Franci super se regem statuunt. Baltildis. Accepitq; vxorem de genere Saxonum nomine Baltildem pulchrā omniq; ingenio strenuam. Post hæc autem Sigebertus rex Austrasiorum Pipino defuncto Grimoaldum filium ei⁹ maiorem domus instituit. Decedente vero tempore defuncto Sigeberto rege Grimoaldus filium eius paruulum nomine Dagobertum totondit: Didoniq; Pictauēsis vrbis episcopo in Scotiam ad peregrinandum direxit: filium suum in regno statuēs. Franci itaq; ob hoc valde indignātes Grimoaldo insidias præparant: eūq; captum ad condemnandum regi Francorū Clodoueo deducunt. Qui in Parrhisien. ciuitate carceri mancipatus vinculorū cruciatu constrictus vt erat morte dignus ob reatum quem in dominum suum exercuit vitam valido mortis cruciatu finiuit.

De Clodouei qui brachium B. Dionysii abscidit scelerib⁹: & prole ex Batilde: & Clotharii coronatione. Cap. XLIII.

EO tempore Clodoueus brachium beati Dionysii martyris abscidit instigante diabolo. Per idem tempus concidit regnū Frācorum casibus pestiferis. Fuit autē ipse Clodoueus omni spurcitię deditus fornicarius & illusor fœminarum gulę & ebrietati operā dans. Huius vitæ & finis nihil dignū historia recolit. Multi enim scriptores eius finem condemnant nescientes videlicet finem nequitię eius: & incerta de eo & alia pro aliis referūt.

Sigo abbas. Cuius temporib⁹ Sigo abbas cœnobio beati Germani Parrhisiensis nobiliter prefuit. Prædictus itaq; rex Clodoueus ex Baltilde regina tres filios suscepit: videlicet Clotharium, Childericum, atq; Theodericum. Decedente itaq; p̄fato rege Clodoueo qui regnauit annis sexdecim, Franci Clothariū seniorem puerū

Clothari⁹ regnat. ex tribus regem sibi statuunt cum ipsa regina matre regnaturum.

De Ebroino maiore domus: & de Theoderico rege Francorū & Childerico Austrasiorum: eorumq; gestis. Cap. XLIIII.

Ebroinus DEfuncto eo tempore Erchenoaldo maiore domus Fanci in incertū vacillantes præfinito consilio Ebroinum in huius honoris altitudine maiorem domus statuunt. His dieb⁹ Clotharius rex puer

Theodericus rex. obiit: regnauitq; annis quattuor: Theodericus autem frater eius eleuatus est in regnum Francorum. Childericum itaq; alium fra-

Childeric⁹ trem ei⁹ in Austria vna cum Wlfoaldo duce regnum suscipere di-

Theodericus eiicitur rigunt. Eo tēpore Franci aduersus Ebroinū insidias preparant: & super Theodericum consurgunt: ac eum de regno eiiciūt: crinesq; capitis amborum

vi abstrahentes inciduͣt. Ebroinuͣ quoqꝫ simili modo detõsum ad Luxouiẽse monasterium in Burgundia situm dirigunt. In Austriam vero pro Childerico mittentes accelerant: qui vna cum wlfoaldo duce veniens in regem Francorum eleuatus est. Erat autem ipse Childericus leuis nimis: omniaqꝫ nimium incaute peragebat: donec in se odium maximum & scandalum exciuit: Francos valde opprimens. Ex quibus vnum Francorum nomie Bodilonem ad stipitem tensum cædi valde sine lege precepit. Hec videntes Franci ira magna commoti wigobertus videlicet & Amalbertus & reliq maiores natu Francorum seditionem contra ipsum Childericum concitarunt. Bodilo etenim cum reliquis surrexit super eum: insidiatusqꝫ regem interfecit vna cũ regina eius prægnante. qđ dicere dolor est. wlfoaldus quoqꝫ per fugam vix euasit: & in Austriam est reuersus. Franci autem Leudesium filium Erchinoaldi in maiorum dominatuͣ palatii erigunt. Erant autem ex Burgundia in hoc consilio beatus Leodegarius Augustidunensis episcopus & Gerinus frater eius consentientes. Ebroinus itaqꝫ capillos crescere sinẽs cõgregatis in auxiliuͣ sociis hostiliter a Luxouiẽsi coenobio egressus in Frãciam reuertit̃ cũ armorum apparatu. Ad beatum vero Audoenuͣ direxit qđ ei consilii daret. At ille per internuntios hoc solum scriptum dirigens ait: De Fredegunde tibi sit memoria. At ille ingeniosus vt erat intellexit: ac de nocte consurgens commoto exercitu vsqꝫ Isaram fluuiuͣ venit: interfectisqꝫ custodibus ad sanctum Maxentium Isaram trãsiit: ac ibi quos repperit de insidiatoribus suis occidit. Leudesius vero vna cum Theoderico rege & sociis q̃plurimis per fugã euasit. Ebroinus itaqꝫ eos persecutus est & Bacinuͣ villã veniens thesauros Regales apprehendit. Deinde post hæc Crisiacuͣ veniens regem recepit. Leudesium autem data fide dolose ad se venire mandauit. Quo facto Leudesium illico interfecit: ipse vero principatum sagaciter recepit. Sanctum igitur Leodegarium episcopuͣ diuersis poenis affectuͣ gladio feriri iussit. Gerinuͣ quoqꝫ fratrẽ ei⁹ dira poena dãnauit. Reliq vero Frãci eoꝝ socii p fugã vix euaseruͣt. Nõnulli vero i exilio puagati ppriis facultatib⁹ priuati sunt.

Childeric⁹ rex sceleratus.

Bodilo.

Regis & reginæ cædes

Leudesius.

De Martino & Pipino iuniore in Austria præfectis in Ebroinum & Theodericum exercitum ducentibus: & de strage in conflictu facta: & de doloso iuramento supra capsas inanes exhibito. Cap.XLV.

SO quoqꝫ tempore decedente wlfoaldo Austrasio Martinus & Pipinus iunior filius Ansegisili quondã decedentibus regibus dominabantur in Austria: donec tandem aliquando hi duces in odium versi contra Ebroinum exercitum pluriműi Austrasiorum commotuͣ contra Theodericum regem & Ebroinum aciem dirigunt. Contra quos Theodericus & Ebroinus cum expeditione occurrunt in loco nuncupato Lucofao. Qui simul iuncti sese inuicem cæde magna p̃sternuͣt: corruitqꝫ ibi infinita turba ppl'i. Austrasii deuicti in fugã versi terga vertervͣt: Ebroinus eos cæde crudelissima insecut⁹ est maxima parte ex illa regiõe vastata. Martinus per fugam elapsus Landunuͣ Clauatuͣ ingressus illic se reclusit. Pipin⁹ autem altrinsecus euasit. Ebroinus itaqꝫ patrata victoria reuersus est. Veniensqꝫ cum exercitu Erthericuͣ villã, ad Martinum direxit nuntios vt post data sacramenta cum fiducia ad regem Theodericum veniret: hoc dolose ac fallaciter super vacuas capsas ei iurantes. ille vero credens eis Erthrecuͣ veniens ibi cũ sociis suis interfectus est.

Iuramentuͣ dolosum.

De Ebroini cæde: & waratonis in eius locum successione: & de eius filii in eum impietate & exitio: Beatiqꝫ Audoeni transitu. Cap.XLVI.

E Broinus itaq; magis ac magis Francos crudeliter opprimebat
donec tādē aliqñ Ermēfrido franco insidias parare simulat. Ille
quoq; per noctē clam super eum consurgens atrociter præfatū
Ebroinū interfecit atq; ad Pipinum in Austriā fugiens euasit.
Franci vero consiliū pertractantes Waratonē virum illustrem
in loco eius cū iussione regis maiorē domus palatii cōstituūt.
Accepit aūt ipse Warato inter hæc obsides a prædicto Pipino &
pacem cum eo iniit. Erat id temporis memorato Waratoni fili⁹
efficax industriusq; ferus animo & acerbis morib⁹ insidiator patris sui: cumq; ab ho
nore generositatis supplantās: eratq; nomen eius Gislemarus. Quē beatus Audoen⁹
prohibuit ne hanc nequitiam contra patrem inferret. Quod ille audire contempsit
fueruntq; inter ipsum Gislematū & Pipinū bella ciuilia & multæ discordiæ. Qui ob
iniurias patri illatas & alia peccata crudelia a deo percussus iniquissimum spiritum
exhalauit: quēadmodū ei sanctus Audoenus prædixerat. Illo autē defuncto Warato
iterum honorem nactus. Sub his diebus beatus Audoenus Rothomagēsis episcop⁹,
B. Audoe plenus dierum ac virtutib⁹ præclarus Clippiaco villa regali in suburbana Parrhisio
n⁹ morit. rum ciuitate migrauit ad dominum: & cum gloria in basilica sancti petri apostoli in
Rothomagensi ciuitate sepultus est. Decedēte quoq; Sigofrido abbate cœnobii san-
cti Germani Parrhisiensis Babo in regimine substituitur.

De Waratonis mora: Bercharii præfectura: & bello Austrasiorum duce Pi-
pino contra francos. Bercharii nece: & Pipini prole. Cap. XLVII.

S Vccedente autem temporum curriculo prędictus Warato defun
ctus est. Fuitq; ei matrona nobilis ac ingeniosa nomīe Ausefldis.
Franci igit̄ in diuersa tendentes vacillabāt: & interim Berchariū
quendam statura pusillum / sapiētia ignobilem / cōsilio inutilē ma
iorē domus oberrantes statuunt. Itaq; Francis inuicem sic diui-
sis Pipinus ab Austrasiis consurgens cōmoto exercitu q̄plurimo
contra Theodericū regē & Berchariū aciē dirigit. Conuenerūtq;
ad prçliū in loco nūcupato Textritio. Illis vero inter se belligerantibus Theodericus
rex vna cū Berchario maiore dom⁹ terga verterūt. Pipinus aūt victor extitit. Proce
dente igit̄ tēpore ipse Bercharius ab adulatoribus occisus est instigante Ausefide.
Babone quoq; cœnobii sācti Germani abbate obeūte Childerānus ei subrogat̄ in pa
storali pcuratione. Post hęc Pipinus sub Theoderico rege cœpit esse princeps regimi
nis ac maior dom⁹. Iā eñi inter se fœd⁹ pepigerāt. Cura itaq; palatii ac thesaurorū ac
cepta Nordebertū quēdā ex suis p se cū rege relicto ipse i Austriā remeauit. Erat aūt
p̄dicto principi Pipino vxor nobilissima & sapientissima nomīe Plectrudis: ex qua ge
nuit filios duos: nomē maioris Drochus: minor vero vocabat̄ Grimoaldus Droch⁹,
itaq; ducatum. Campaniæ accepit Childeranno autem diem obeunte Hunfridus
curam monasteri sancti Germani accepit. De obitu Theoderici regis: & Clodo
uei filii ei⁹ & Childeberti regno & Grimoaldi p̄fectura: Caroli filii Pipini īdustria:
deq; abbatibus sancti Germani. Cap. XLVIII.

O Biit quoq; Theoderic⁹ rex q regnauit annis. XIX. Clodoue⁹ aūt
Clodoueus fili⁹ ei⁹ puer regalē suscepit sedē ex regia noīe Clodoilde pgenit⁹,
Childeber- Nec mlto post ipse Clodoue⁹ rex puer mortu⁹ ē. Regnauitq; ānis
tus rex. duob⁹. Childebert⁹ aūt fr ei⁹ vir inclyt⁹ i regno statut⁹ est. Tūc &
Grimoal- Nordebert⁹ mortu⁹ ē. Grimoald⁹ vero Pipini pricip̄ fili⁹ i aula re
gis Childeberti maior dom⁹ effect⁹ ē. Hūfrido abbate hoīem exeūte Gūdremar⁹ vir

strenuus regimen ecclesię sancti Germani est sortitus. Pipinus quoq; multa bella gessit contra Radbodũ Gentilẽ & alios principes: contra Sueuos etiã & q̃ plurimas gẽtes. Grimoaldus autem genuit filium ex concubina Theodoaldum nomine. Sub idẽ fere tempus Drocus filius Pipini defunctus est. Habuit quoq; prefatus princeps Pippinus filium ex alia vxore nomĩe Carolũ virũ elegãtem egregiũ atq; vtilẽ. Defuncto his dieb⁹ pie memoriæ Gundremaro abbate Tedelmatus pastorale sumpsit officiũ.

De Childeberti regis obitu: & Dagoberti successione Grimoaldi cæde & filii eius Theudoaldi præfectura. Cap.XLIX.

Vnc etiam bonæ memoriæ gloriosus dominus Childebertus rex iustus migrauit ad dominum. Regnauit autem annis septemdecim sepultusq; est i Cauciaco monasterio ĩ basilica sancti Stephani protomartyris. Regnauitq; Dagobertus puer filius eius pro eo. habebat autem Grimoaldus vxorẽ in matrimoniũ nomine Theudesindem filiam Radbodi ducis Gentilis. Eratq; ipse Grimoaldus maior domus pius, modestus, mansuetus, & iustus. Procedente itaq; tempore ęgrotante Pipino genitore eius, dum ad eum visitandũ accessisset in Basilica sancti Lamberti martyris Leudici peremptus est a Rangario gentili filio Belial. Theudoald⁹ vero fili⁹ ei⁹ iubẽte auo in aula regis honorẽ p̃ris sublimit adept⁹ ẽ.

De Pipini obitu: Francorum intestino bello: Theudoaldi depositione & Raganfredi sublimatione: & Caroli capti liberatione. Cap.L.

O tempore Pipinus febre valida correptus mortu⁹ est. Obtinuit q; principatum sub supra scriptis regibus annis vigintiseptem & dimidio. Plectrudis quoq; vxor eius cum suis nepotibus & rege cũcta gubernabat sub discreto regimine. Illis diebus instigante diabolo Franci denuo in Cocia sylua in Francos inuicẽ irruũt, ac sese mutuo durissima cæde prosternunt. Theudoaldus autem per fugã dilapsus ereptus est. Fuitq; illo in tẽpore valida p̃secutio. Theudoaldo enim fugato Ragãfredum in principatũ ac maiorẽ palatii elegerunt. Qui cõmoto cum rege exercitu carbonariam syluam transeuntes vsq; Mosam fluuium terras illas vastantes succenderunt: & cũ Radbodo duce Gentili amicitias fecerunt. Carolus his diebus cum captus a Plectrude fœmina sub custodia teneretur auxiliante domino vix euasit.

De Dagoberti obitu: & Danielis q Chilpericus dictus, e clericatu in regnũ sublimatione. De bello Caroli cum Frisonib⁹: & Chilperico ac Raganfredo grassantibus circa coloniam Agrippinam. Cap.LI.

Equenti tempore Dagobertus rex ægrotans mortuus est regnauitq; annis quinq;. Franci autem Danielem quendam clericum cęsarie capitis crescente in regnum stabiliunt: atq; Chilpericum nuncupant. Eo nempe tempore denuo exercitum mouẽt & vsq; ad ipsum fluuium Mosam venientes contra Carolum aciem dirigũt. Ex alia parte Frisones cum Radbodo duce in eum cõsurgunt. Carolus quoq; super ipsos Frisones irruit: ibiq; maximum dispendium de sodalibus suis perpessus est. Atq; per fugam elapsus abscessit. Succedente igiẽ tempore iterum ipse Chilpericus cum Raganfredo exercitu cõmoto Ardennam syluam ingressus vsq; Rhenum fluuium & Coloniam ciuitatem peruenerunt deuastãtes omnia. Thesauro multo a Plectrude matrona accepto reuersus est. Sed tamen in

loco qui dicitur Amblaua maximum Carolo in eos irruente perpessi sunt dispẽdiũ.

De Caroli contra Chilpericum & Raganfredum altera victoria: & Clotharii in regem creatione: de tertio cõflictu & Eudonis fuga: & direptiõe. Clotharii obitu: & Chilperici morte: Theoderici regno: Saxonũ rebellione. Caroli victoriis in Alemãnia & in Eudonẽ atq; Sarracenos ĩ Gallia. Cap. LII.

Eo itidem tempore: prędictus vir Carolus exercitu cõmoto iterum cõtra Chilpericũ et Raganfredum consurgit. contra quẽ illi hostẽ bellũ pręparantes accelerant. Sed Carolo pacem fieri postulante illisq; contradicentibus ad prelium egressi sunt in loco nomine Vinciaco dñica die illucescente. xii. Kal. Apł. in quadragesima. Illis qdẽ fortiter bellãtib⁹ Chilperic⁹ cum Raganfredo terga vertit: Carol⁹ vero victor extitit: regióibusq; illis vastatis atq; captiuis abductis iteq; cũ multa praeda in Austriã reuersus est. Deinde Coloniã ciuitatẽ venit ibiq; seditionẽ intulit & ipsam ciuitatem cepit: cum Plectrude Matrona disceptauit: & thesauros patris sui sagaciter recepit: regemq; sibi statuit Clotharium nomie. Chilpericus itaq; & Raganfredus Eudonẽ ducẽ expetunt in auxiliũ cũ quo mouẽte wasconũ exercitũ contra Carolum pariter perrexerunt. At ille constanter eis occurrit intrepidus. Sed Eudo fugiens Parrhisiosq; reuersus, sequana fluuio transito vsq; Aurelianos peruenit: & post Chilpericum regem cum thesauris regalibus sublatum vltra ligerim recessit: & vix euadẽs terminos regionis suae penetrauit. Carolus vero eũ persecut⁹ nõ reperit. Clotharius itaq; memoratus rex eo anno obiit. Carol⁹ quoq; anno insecuto legationem ad Eudonem dirigens amicitias cum eo fecit. Ille vero Chilpericum regem cum multis muneribus reddidit: sed non diu in regno resedit. Mortuus quippe est post haec & in Nouiomo ciuitate sepult⁹. Regnauit aũt annis quiq; & dimidio. Franci vero Theodericum Kala monasterio enutritũ filium Dagoberti iunioris regem super se statuũt: qui nunc anno sexto in regno subsistit. Thedelmaro autem abbate monasterii sancti Germani defuncto Lanfredus ei in regimine subrogatur. Per idem tẽpus rebellantib⁹ Saxonibus eos Carolus princeps veniens praeoccupauit ac debellauit: victorq; reuertitur. Succiduis diebus euoluto anni circulo coacto agmine Rhenum fluuium trãsiit: Alemãnosq; et Sueuos lustrat: & ad Danubium vsq; accessit illoq; transmeato fines Baugarẽses occupauit. S[?]bacta regione illa cum thesauris multis & cum Matrona Plectrude quondã vxore patris sui Pipini & nepte sua Sonichilde egredit. Post idem tempus Eudone duce a iure foederis recedente comperiens hoc per internuntios Carolus princeps commoto exercitu Ligerim fluuium transiens ipso duce Eudone fugato, pdaq; multa sublata ab hostibus q patriã depopulati fuerant, iterum remeauit ad propria. Eudo igitur dux cernens se superatum atq; derisum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxiliũ cõtra Carolũ principem & gentẽ Frãcorum excitauit. Egressiq; cum rege suo Abdirama nomine Garunnam transeunt: & vsq; Burdegalã peruenerunt: ecclesiisq; igni cõcrematis, populis cõsumptis, vsq; Pictauos pfecti sunt. Basilica s̃cti Hilarii, qđ dicere dolor est, igne cõcremata ad domũ beatissimi Martini euertẽdã se destinãt. Cõtra quos Carolus princeps audacter aciem instruxit: ac sup eos belligerãdo irruit: Christoq; auxiliante tentoria eorum subuertit & ad prelium contra eos occurrit interfectoq; rege erum Abdirama exercitum eius dimicando superauit atq; deuicit. Sicq; victor de hostibus triumphauit.

Clotharii obitus. Chilperici mors. Theodericus Kala rex.

Saxonum rebellio. Caroli victoria.

Eudo rursus fugat. Sarracenorũ irruptio Abdirama.

De Caroli in Burgundia victoriis: Eudonis morte: & Burdegaleñ. prouinciç subactione. Caput.LIII.

Alio quoq; anno insequente egregius bellator Carolus princeps regionẽ Burgundiç penetrauit. Fines regni illius Lendib⁹ suis probatissimis viris & illustrib⁹ ad resistẽdũ cõtra gẽtes rebelles in fide disposuit. Pace patrata Lugdunũ Galliç suis fidelibus tradidit. & post firmata federa iuduciaria reuersus ẽ victor fiducialiter agẽs. In illis aũt diebus Eudo dux mortuus est. Hoc audiẽs pfatus princeps Carolus inito consilio procerũ suorũ denuo Ligerim fluuiũ transit. Et vsq; Garunnã & vrbẽ Burdegaleñ. & Castrũblauiã veniens occupauit. Illamq; regionem cepit ac subiugauit cum vrbibus ac suburbanis castroq;: victorq; cũ pace remeauit.

De supputatione annorum mundi: ex qua conuincitur hanc historiæ collectionem non vnius esse auctoris. Cap.LIIII.

Capitulãte Christo Rege Regũ et dño dñoq; curricula annoq; hactenus reperiunt: ab Adam vl' ab initio seculi ad diluuiũ anni.2242. A diluuio vsq; ad Abrahã ãni.942. Ab Abrahã vsq; ad Moysẽ anni.505. A Moyse vsq; ad Salomonẽ ãni.489. A Salomõe vsq; ad reçdificationẽ tẽpli tpib⁹ Darii regis Persaq; anni.512. A restauratione templi vsq; ad aduentum domini nostri Iesu Christi anni.548. Itaq; ab initio mũdi vsq; ad passionẽ domini nostri Iesu Christi sũt anni.5238. & a passiõe dñi vsq; ad istũ annũ psentẽ q est decimusnon⁹ principis Caroli quiq; in cyclo Victoris annotatur cẽtesimusseptuagesimusseptimus, sunt anni.dcc. xxxv. Et vt iste miliarius impleatur desunt anni.cc.lxv.

De Frisonum a Carolo rege subactione: & wandalis in Gallia grassantibus & eorum ab Senonibus per Ebbonem præsulem repulsione. Cap.LV.

Item (quod superius prætermisimus) gentẽ clarissimã maritimã Frisonũ nimis crudeliter rebellãtem vna cum duce suo Radbodo præfatus princeps audacter nauali euectiõe altum mare ingressus nauium copia adunata properat certatim debellare. Amistrachiã, & Austrachiã insulas Frisonum penetrauit: super Burdonem fluuium Radbodum Gentilem ducem illorum fraudulentum consiliarium interfecit: exercitum Frisonum prostrauit: fana eorum & idola contriuit: atq; igne cõbussit: ac cum magnis spoliis & præda victor reuersus ẽ in regnum Francorum. Eo tempore gens impia wandalorum Galliam deuastare cœpit. Quo tempore destructç sunt ecclesiç: subuersa monasteria: captæ vrbes: desolatæ domus: dirura castra: strages hominum innumerç factæ: & multus vbiq; humani generis sanguis effusus est. Cũ itaq; grauissimç per totã Galliam persecutiones detonarẽt, wandalis oĩa flãmis & ferro proterẽtibus, ipsi wandali peruenientes ad ciuitatẽ Senoneñ. cœperunt eã iaculis & machinis omni arte infestare. Qđ cernens pręsul eiusdem vrbis Ebbo nomie, exiens de ciuitate cum suis fretus diuina virtute exterminauit illos ab vrbis obsidione: fugientibusq; illis persecutus est eos vsq; dum egrederentur de finibus suis.

De Lugdunensi Gallia & Prouincia & Saxonibus a Carolo rege subactis. Cap.LVI.

SAgacissimus autem vir Carolus dux commoto exercitu in partes Burgundiæ dirigit: Lugdunumq̧ Galliæ, vrbem, maiores natu ac præfectos eiusdem prouinciæ suæ ditioni & reipublicę, subiugauit: ac vsq̧ ad Massiliensem vrbem & Arelatēsem suos iudices cōstituit: & cum magnis thesauris & muneribus in Frāciam remeauit. Item rebellantibus Saxonibus paganissimis qui cōtra rhenū fluuium consistunt, strenuus vir Carolus hostē amouit Francorum: in loco vbi fluuius Lippia decurrit: Rhenū amnē sagaci intentione trāsmeauit: maxima ex parte regionem illam dirissimam strauit: gentemq̧ illam sæuissimam ex parte tributariam esse pręcepit: atq̧ complures obsides ab ea accepit: sicq̧ opitulante domino ad propria victor remeauit.

De Sarracenorum circa Auenionem grassatiōe. Et Caroli regis in eos expeditione. De Gothorum circa Narbonem debellatione. Et Sarracenorum oppressione. Auenionis subactione. De Pipino filio Caroli ad Liuthprādū tondendi capilli gratia misso. Et reliquiis in Galliam dono missis: & legatione Romā missa. De regni inter filios Caroli diuisione: Prodigiis coelestibus: & Caroli regis transitu. Cap. LVII.

DEnuo rebellante gente validissima Hismaelitarū (quos modo Sarracenos corrupto vocabulo vocāt) irrumpenteq̧ Rhodanū fluuium: insidiantibus infidelibus hoībus sub dolo & fraude cū Maurāto quodā a sotiis eius Auenionē vrbem munitissimam ac mōtuosam ipsi Sarraceni collecto hostili agmine ingrediunt omni regione depopulata. At cōtra vir egregi⁹ Carolus dux germanū sui virum industriū Childebrandū ducem cū reliquis ducibus & comitibus illuc cū apparatu hostili dirigit. Qui propere ad eandem vrbem peruenientes tentoria instruunt: vndiq̧ ipsum oppidum & suburbana præoccupāt: munitissimā ciuitatē obsident: aciem instruūt: donec insecutus vir belligerator Carolus prędictā vrbem aggreditur, muros circūdat, castra ponit, obsidionē coaceruat, & in modum Hiericuntis cū strepitu hostium & sonitu tubarum, machinis, restium finibus super muros & ædiū moenia irruūt: vrbem munitissimam ingredientes succedunt: hostes suos capiunt: & captos trucidant atq̧ psternunt: & in suam ditionē efficaciter restituunt. Victor igitur atq̧ bellator insignis Carolus intrepidus Rhodanum fluuium cum exercitu suo transiit: Gothorum fines penetrauit: atq̧ Narbonem vsq̧ accessit: ipsamq̧ vrbem celeberrimam atq̧ metropolim eorum obsedit: super Adicem fluuiū munitionem in gyrum in modum arietum instruxit: regem Sarracenorum nomine Athima cum satellitibus suis ibidem reclusit: castraq̧ metatus est vndiq̧. Hæc audientes maiores natu & principes Sarracenorum qui commorabantur eo tempore in regione Hispaniarum, coadunato exercitu hostium cum alio rege Amorro nomine aduersus Carolum viriliter armati consurgunt: præparati ad prælium. Cōtra quos præfatus Carolus dux triumphator occurrit super fluuium birsam & vallem Corbariam præliaturus. Illisq̧ mutuo confligentibus Sarraceni deuicti atq̧ prostrati cernentes regem suum interfectum in fugam lapsi terga verterunt. Qui euaserant cupientes nauali euectione euadere in stagnum maris natantes mutuo conatu insiliunt. Mox Franci cum nauibus & iaculis super eos insiliunt: suffocantesq̧ in aquis interimunt. Sicq̧ Franci triumphantes de hostibus prędam magnam & spolia capiūt.

Narbo a Carolo obsidetur

Capta multitudine captiuorum cum duce Victore regionem Gothicam depopulatur: vrbes famosissimas Nemausum Agatensem ac Biterras funditus muros & moenia destrues igne supposito cōcremauit: suburbana & castra illius regionis vastauit. Deuicto aduersariorum agmine Christo in omnibus praesule & capite salutis & victoriae rex Carolus salubriter remeauit ad propria in terram Frācorum solium principatus sui. Tunc memoratus princeps venerabilem Lanfredum abbatem sancti Germani legationis causa in Aquitaniam dirigit. Denuo in curriculo anni illius; mēse secundo praedictum germanum suum Childebrandum cum plurimis ducibus atque comitibus commoto exercitu in partes Prouinciae dirigit: quibus Auenionē vrbem appulsis Carolus cum suis properans illuc accessit: cunctamque regionē vsque ad litus maris magni suae dominationi substituit: fugatoque duce Mauronto ī ipenetrabiles & tutissimas rupes maritimis munitionibus, praefatus princeps Carolus sibimet adquietus victor reuersus est: nullo contra eum rebellante: regressusque in regionem Francorum aegrotare cepit in villa Vermeria super fluuium Isaram. Pepigerat autem foedus praefatus princeps cum Liutprando Longobardorum rege: eique filium suum Pipinum misit: vt more fidelium Christianorum eius capillum primus adtōderet ac pater illi spiritualis existeret. Quod ille gratissime complens multis ditatū muneribus genitori natum remisit. Qua de re contingit vt eo tempore beatus papa Gregorius a sede sancti Petri claues venerandi sepulchri cum vinculis sancti Petri & munerib⁹ magnis & infinitis, quod antea nullis auditum aut visum temporibus fuit, per legationem memorato principi destinauit: eo scilicet pacto quatinus sacram Romanam ecclesiam a Longobardorum tyrannide liberaret: terrena coelestibus praeponderans floccipenderet: & a partibus Longobardorum Romanis consulendum praefatus princeps Carolus sanciret. Praedictus itaque princeps mirifico magnificoque honore ipsam legationem suscepit: & munera pretiosa contulit: atque magna praemia per suos legatos, videlicet Grimonem abbatem Corbonensis monasterii, & Sigobertum reclusum basilicae sancti Dionysii martyris, Romā ad limina sancti Petri & Pauli destinauit. Deinde memoratus princeps consilio optimatum suorum petito filiis suis regna diuidit. Primogenitum itaque filium suum Carlomannum nomine in Austrasiam quae nunc Alemannia dicitur, atque Toringiam sublimauit. Alteri vero filio iuniori Pipino nomine Burgundiam Neustriam, & Prouinciam permisit. Eo anno Pipinus dux commoto exercitu cum auunculo suo Childebrando duce & multitudine primatum & agmine satellitum plurimorum in Burgundiam dirigunt: fines regionis praeoccupant: interim (quod dicere dolorem & moerorem suscitat) in sole & luna & stellis noua signa apparuerūt: necnon & paschalis ordo sacratissimus turbatus fuit. Carolus princeps Parthisiis basilicam sancti Dionysii martyris multis muneribus ditauit. Veniensque in Carisiacū villam super Isaram fluuiū valida febre correpť obiit in pace cuncta in gyro regna adqsita relinquēs. Rexit aūt vtraque regna annis viginti quinque. Trāsiit itaque. XI. Kal. Nouēb. anno verbi icarnati. DCCXLI. sepultusque est in basilica sancti Dionysii martyris.

Capilli tondendi mos.

Claues sepulchri & vincula B. Petri.

Legatio Romam missa

Regni diuisio.

Austria.

Pipinus in Burgūdiā.

Prodigia coelestia.

Caroli obitus.

De filiorum Caroli regis discordia & Grifonis captiuitate. Cap. LVIII.

PRædictus itaq; Carolus vt dictum est vita decedens tres filios hæredes reliquit: Carlomãnum scilicet: Pipinũ: atq; Grifonẽ. Quorũ Grifo qui cæteris maior natu erat matrem habuit nomine Suuanahildem neptẽ Odilonis Baioariorũ ducis. Hæc illũ maligno consilio ad spem totius regni concitauit: in tãtum vt sine dilatione Laudunum ciuitatẽ occuparet: ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto Laudunũ obsidentes fratrem in deditionẽ accipiũt: atq; inde ad regnũ ordinandũ ac prouincias quę post mortem patris a Francoꝝ societate desciuerant recuperãdas animos intendũt: & vt in externa profecturi domi omnia tuta dimitterẽt, Carlomãnus Grifonẽ sumẽs fratrẽ in nouo castello qđ iuxta Arduennam situm est custodiri fecit: in qua custodia vsq; ad tempus quo idẽ Carlomannus Romam profectus est dicitur permansisse.

De Pipini & Carlomãni expeditiõe i Aqtaniã: & regni diuisiõe: & Alemãnię deuastatione: & Odilonis Baioarii Saxonũq; oppressione & deditione dupla. Cap.LIX.

HOc igitur quod supra significatum est, scilicet ꝙ Carolus princeps Lanfredum abbatem sancti Germani legatiõis causa in Aquitaniã miserit replicemus. Idem nãq; abbas ab Hunoldo ipsi⁹ Aquitaniæ patricio quasi explorator trib⁹ cum semis annis inuitus detinetur. Carlomannus itaq; & Pipinus Francorũ regno potiti primo Aquitaniã recipere volẽtes cõtra Hunoldum ipsius ꝓuinciæ ducẽ cũ exercitu eandẽ Aquitaniã ingrediunt: & capto quodã castello qđ Lucas vocatur, priusq̃ ex ea prouincia secederẽt regnũ quod cõmuniter habuerunt diuiserũt inter se in loco qui vocatur Vetus Pictauis. Pace itaq; peracta cũ Hunoldo Lanfredus absoluitur: eodẽq; anno postq̃ domũ regressi sunt Carlomãnus Alemanniam q̃ & ipsa a Francorum societate defecerat cum exercitu ingressus ferro & igni vastauit.

Carlomannus & Pipinus iunctis copiis contra Odilonẽ ducẽ Baioarioꝝ profecti sunt prælio ꝑ commisso exercitum eius fuderunt: & postq̃ inde reuersi sunt Carlomannus solus in Saxoniã profectus est & castrum quod dicitur Hoscoburg cepit: & Theodericum Saxonem illius loci primarium in deditionem accepit.

Iidem fratres Carlomãnus & Pipinus iuncta manu Saxoniã rursus ingressi sunt: prędictumq; Theodericum iterum in deditionem acceperunt.

De Carlomanni monachatu: & monasterio in Italia. Cap.LX.

HOc anno Carlomãnus qđ diu ante præmeditatus est patefecit fratri suo Pipino: scilicet sæcularem conuersationem se velle dimittere & in habitu monachico deo seruire. Propter hoc dimissa expeditio est anni præsentis ad vota Carlomanni perficienda: & iter illius disponendum. Nam Romam proficisci statuerat: & Pipinus vacabat: dans operam vt frater honorifice ac decenter illo quo desyderabat perueniret.

Carlomannus Romam profectus dimissa sęculari gloria habitum mutauit: & in monte Soracte monasterium in honorẽ sancti Siluestri ædificauit: vbi quõdam tempore persecutionis quæ sub Constantino imperatore facta est, sanctus Siluester latuisse fertur: ibiq; aliquãdiu commoratus meliori consilio hoc loco dimisso ad monasterium sancti Benedicti in Samnia prouincia iuxta Cassinũ castrum constitutum deo seruiturus venit. Ibiq; monachicum habitum suscepit.

Monasterium sancti Siluestri.

De Pipini & Grifonis fratrum discordia: & de legatione Francorum ad regem qui Franciæ præesset constituendum: & de Pipini maioris domus in unctione & obitu. Cap.LXI.

FRater Carlomanni & Pipini nomine Grifo Pipino fratri suo subiectus esse nolēs q̄uis sub illo honorifice viueret collecta manu in Saxoniam profugit: collectoq; Saxonum exercitu super fluuiū Ouacram in loco qui dicitur Orheim cōsedit: ac Pipinus cum exercitu Francorum per Toringiam profectus cōtra fratris dolos Saxoniā ingressus est: cōseditq; super fluuium Nussaham in loco qui vocatur Skahumgi: prælium tamen nō est inter eos commissum sed ex placito discesserunt. Grifo Saxonum fidei diffidēs Baioariam petiit: & de copiis quę de Francia ad eum confluebant ipsum ducatum in suā redegit potestatem. Tassilonem & Hiltrudem in deditionem accepit. Sunithgerum ad auxilium sibi venientē suscepit. Hęc cū ad Pipinū plata fuissent: cū maximo exercitu i Baioriā profectus est fratrēq; suū Grifonem cū oībus qui cū ipso vel ad ipm venerāt cepit: Tassilonē ī ducatū restituit: domūq; reuersus Grifonē more ducū duodecim comitatibus donauit. Sed ille tali bñficio cōtent⁹ nō erat. Nā eodē anno ad Waifariū ducē Aqtanię pfugit. Taxillo restituitur.

RIchardus wiziburgēsis episcopus & Fulradus capellanus missi sunt Romā ad Zachariam papam: vt consulerēt pontificem de causa regum qui nullo tēpore fuerūt ī Frācia: q nomē tātū regis sed nullā potestatē regiā habebāt. Per quos prędictus pontifex mandauit melius esse illū vocari regem apud quē summa potestas consisteret: dataq; auctoritate sua iussit Pipinum regem institui.

Hoc anno secundū Romani pontificis sanctionē Pipinus rex Francorū appellatus est: & ad huius dignitatē honoris vnctus sacra vnctiōe manu sanctę memorię Bonifacii archiepi & martyris: & more Frācorū eleuat⁹ in soliū regni Suessiōis ciuitate. Hildericus vero q falso regis noīe fungebatur, tonso capite in monasteriū missus est. Hildericus tondetur.

Regnauit aūt Pipin⁹ rex annos. XV. mēses. IIII. & dies. XX. tenuerat vero ante principatū & maioratū dom⁹ annis. X. ab obitu patris sui vsq; ad susceptionē regni.

De Pipini regis Austrasiorū successib⁹ in Saxonia: & Stephani papę & Carlomani fratris ad eum aduentu: & de eiusdem inunctione. Et de sancti Germani apparitione & translatione. Cap.LXII.

HOc anno Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & q̄uis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsi tamē cessauerūt. At ipe vsq; ad locū qui dicit Rum qui est sup fluuiū wisuram accessit. In qua expeditiōe Hildegarius archiepiscopus interfect⁹ est in mōte q dicit Duburg. Reuertente vero rege de Saxonia nuntius venit de morte fratris sui Grifonis qui in Vasconiam profugerat: & a quo & qualiter fuisset interemptus. Eodē anno Stephanus papa venit ad Pipinū regem in villā quę vocatur Cariscacus: suggerens ei vt se et Romanā ecclesiam ab infestatiōe Longobardorum defenderet. Venit & Carlomānus frater regis iam monachus factus iussu abbatis sui: vt apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsisteret. Inuitus tamē hoc fecisse putatur: quia nec ille abbatis sui iussa contemnere: nec abbas ille pręceptis regis Longobardorum qui ei hoc imperauit audebat resistere. Hildegarii & Grifonis cædes.

STephanus papa postq̄ a rege Pipino ecclesię Romanæ defensionis firmitatē accepit ipm sacra vnctiōe ad regię dignitatis honorē consecrauit & cum

eo duos filios eius Carolum & Carlomannum: misitq; hiberno tempore in Franciã.
Bonifaci⁹ martyr. Eodem anno Bonifacius archiepiscopus Magontiensis in Frisia verbum dei prædicans a paganis interfectus martyrio coronatus est. Sequẽti anno venerabilis Lamfredus abbas cœnobii sancti Germani Parrhisiensis gloriosissimum regem Pipinum adiit: significãs sibi per reuelationẽ ostensum & cõmonitũ ab ipso sancto põtifice Germano: quatinus sacratissima eius mẽbra de oratorio sancti Symphoriani in quo duo-
Germani sancti translatio. cẽtis circiter vel eo amplius annis iacuerat; intra maioris ecclesiæ aulam transferri debuissent. Audiens hoc gloriosissimus deiq; cultor rex Pipinus gaudio gauisus est magno. Cõuocatisq; vniuersis regni sui præsulibus eis mysterium sibi reuelatum declarauit: qualiterq; tantum perficere negotium deberet, sollerti ab eis indagine perquisiuit atq; tractauit. Omnibus vero id collaudantibus die cõstituta gloriosissim⁹
Carol⁹ magnus septẽnis. rex præfatus vna cum multitudine antistitum ac procerum turba, assistentib⁹ filiis suis regibus Carlomanno videlicet atq; Carolo, qui postea magnus dictus est, tũc septẽni puerulo, sacratissima membra reuerẽdissimi antistitis Germani intra maiorẽ basilicam cum digno honore transposuerunt. Prædictus autem gloriosissimus Pipinus rex pro ostensis in transpositione sanctissimi pontificis coelitus gauisus miraculis: ipsa die quandam villam nuncupatam Palatiolum sitam in pago Parrhisiaco sancto pontifici perpetuo habendam regali præcepto contradidit.

De Pipino Aistulphum Langobardum ad restitutionem eorum quæ ecclesiæ Romanæ erant cogente. De Carolomãni monachi obitu: & Aistulphi subacti dolo & morte. Cap. LXIII.

Pipinus rex inuitante atq; suggerente prædicto Romano Pontifice propter iustitiam beati Petri apostoli a rege Lõgobardorum exigẽdam, Italiam cum valida manu ingreditur. Resistẽtibus Longobardis & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium clausuras acerrime pugnatum est: cedentibusq; Longobardis omnes copiæ Francorum q̃uis difficilem viam non magno labore superarunt. Aistulfus Longobardorum rex manum conferere nõ ausus in ciuitate Papia a rege Pipino obsessus est. Qui ante obsidionẽ nõ soluit q̃ firmitatis causa pro reddenda sanctę Romanę ecclię iustitia obsides quadraginta recepisset. Datis vero quadraginta obsidib⁹ promissisq; iureiurando firmatis, ipse quidem in regnum suum regressus est: & Stephanum papam cum Fulrado capellano & non minima Francorum manu Romam remisit. Carlomann⁹ autem monachus frater regis qui cum Bertrada regina in Viẽna ciuitate remansit, priusq̃ rex de Italia reuerteretur febre correptus diem obiit: cuius corpus iussu regis ad monasterium sancti Benedicti in quo monachicũ susceperat habitum relatum est.

Aistulfus vero rex Lõgobardorũ q̃q̃ anno superiore obsides dedisset: & de reddenda sanctæ romanæ ecclesiæ iustitia tam se q̃ optimates suos iureiurando obstrinxisset: nihil de promissis opere compleuit. Propter hoc Pipinus rex iterũ cũ exercitu Italiã intrauit: & Aistulphũ in Papia ciuitate se includẽre obsedit: & obsidione ad impletionẽ ꝓmissorũ suorũ cõpulit: redditaq; sibi Rauẽnã & Pẽtapolim & omnẽ exarchatũ ad Rauennã pertinentem ad sanctum Petrum tradidit. Atq; his peractis in Galliam est reuersus. Aistulfus autem post abscessum eius cum

meditaretur quomodo non tam impleret promissa sua q̃ dolose ea quæ impleta fuerant commutaret: in venatiõe de equo suo casu prolapsus est: atq; ex hoc ęgritudine contracta intra paucos dies viuendi terminum fecit. Cui Desiderius qui comes stabuli eius fuerat successit in regnum. Desiderius

De Constantini muneribus ad Pipinum perlatis: & fide quam illi Taxillo Baioariorum dux dederat: & Saxonum deditione: De ortu & obitu Pipini iunioris. Cap. LXIIII.

Constantinus imperator misit Pipino regi multa munera inter quę & organum: quæ ad eum Compendium perlata sunt: vbi tunc populi sui generalem conuentum habuit. Illuc & Tassilo dux Baioariorum cum primoribus gentis suę venit: & more Francico in manus regis in vassaticum manibus suis semetipsum commẽdauit: fidelitatemq; tam ipso regi Pipino q̃ filiis eius Carolo & Carlomãno iureiurando supra corpus sancti Dionysii promisit: & non solũ ibi sed & super corpus sancti Martini & sancti Germani Parrhisiaci simili sacramẽto fidẽ se prædictis dñis suis diebus vitæ suæ seruaturũ est pollicitus. Similiter & omnes primores ac maiores natu Baioarii qui cum eo in præsentiam regis peruenerũt fidem se regi & filiis eius seruaturos in prædictis venerabilibus locis promiserunt.

Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & q̃uis Saxonibus validissime resistentibus & munitiones suas tuentibus pulsis prælio pugnatoribꝰ per ipsum quo patriam defendere conabatur vallum intrauit: commissisq; passim præliis plurimam ex ipsis multitudinem cecidit: coegitq; vt promitterent se omnem volũtatem illius esse facturos: & annis singulis honoris causa ad generalem conuentum equos trecentos pro munere daturos. His itaq; compositis & more Saxonico vt rata esse deberent confirmatis, in Galliam sese cũ exercitu suo recepit. His diebus venerabili Lamfredo abbate decedente Guichardus ecclesiæ sancti Germani abbas præficitur.

Natus est Pipino regi filius quem suo nomĩe Pipinum vocari voluit: sed puer immatura morte præuentus tertio post natiuitatem suam anno decessit. Hoc anno celebrauit rex natalem domini in Langdare: & pascha in Iopila: neq; extra regni sui terminos aliquod iter fecit.

De Bello in Waifarium Aquitaniæ ducem moto: & eius pacatione: & innouatione ac vrbium captione: Caroliq; magni tyrocinio. Cap. LXV.

Vaifarius dux Aquitanię cum res quę in sua potestate erant & ad ecclesias sub manu Pipini regis cõstitutas pertinebãt, rectoribus ipsorũ venerabiliũ locorũ reddere nollet: ipsumq; regẽ ꝑ his se per legatos suos cõmonẽtẽ audire contẽneret: cõtumacia sua ad suscipiendũ cõtra se bellũ cõcitauit. Nã rex cõtractis vndiq; copiis Aquitaniã ingressus bello se res & iustitias eccl'iaꝝ exacturũ ꝓnunciauit. Cũq; in loco q̃ Tedoad vocat̃ positis castris consedisset: Waifarius bello certare nõ ausus missa ad regẽ legatiõe spõdet se imperata facturũ: eccl'iaꝝ possessiões & res debitas redditurũ: obsides q̃ imperarent daturũ. Dedit ẽt de primoribꝰ gẽtis duos Adalgariũ & Itheriũ: & hoc facto cõmotũ contra se regis animũ adeo mitigauit vt statim bello desisteret. Nã acceptis obsidibus qui ad fidem promissionibus faciendã dati sunt, rex bello abstinuit: domũq; reuersus dimisso exercitu in villa Carisiaco hyemauit: in qua & natalem domini & pasca celebrauit.

Vaifarius autem dux q̄q̄ obsides dedisset: sacramenta iurasset: satius tamē ratus si de illato sibi anno superiore bello vltionem sibi exigeret: exercitum suum qui Francorum possessiones popularetur vsq; Cabillonem ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi generalem cōuentum agenti in villa Duria fuisset nuntiatum: coactis vndiq; auxiliis cum magno belli apparatu Aquitaniā ingressus est. Quædam oppida atq; castella manu cepit. In quibus præcipua fuere: Borbonum, Cantilla, Clarus mons. Quędā se victori vltro dediderunt maxieq; Aruernorū castella quę tunc bello premebantur. Rex tamen cuncta quæ extra munitiones inuenit ferro & igni deuastans postq̄ ad Lemouicas oppidum venit reuersus est: & in villa Carisiaca hibernis habitis natalem domini ac pascha celebrauit. In hac expeditione fuit cum rege primogenitus eius filius Carolus: ad quem post patris obitum totius imperii summa conuersa est.

De bello Aquitanico: in quo Biturica vrbs capta: & altero in quo Tassilo defecit: deq; hyeme asperrima. Cap. LXVI.

Pipinus rex suscepto a se bello finem imponere cupiens, iterū Aquitanicam prouinciam cum magnis copiis intrat. Captaq; Biturica ciuitate & castello Taorcis reuertit: hyemauitq; in villa Gentilia coatq; in ea natalem domini ac paschalis festi solennia celebrauit.

Redeunte anni congruo tempore conuentu Niuernis habito, & contractis vndiq; copiis rex Pipinus Aquitaniam repetit: & omnia quæ extra munitiones erant ferro & igni depopulatus vsq; Carduciam oppidum accessit. Inde cum integro exercitu in Franciam se recepturus per Lemouicinos regreditur. De qua expeditione Tassilo Baioariæ dux ægritudine per dolum simulata in patriam reuersus est: firmatoq; ad defectionem animo ad regis se conspectum vlterius venturum abiurauit. Rex dimisso in Hiberna exercitu ad hyemandum in villa Longdare consedit: atq; ibi natalem domini ac pascha celebrauit. Facta est autē eo tempore tam valida atq; aspera hyems: vt immanitate frigoris nullæ præteritorum annorum hyemi videretur conferri. Rex Pipinus distracto in diuersa animo propter duo bella: videlicet Aquitanicum iam olim susceptum: & Baioaricum propter Tassilonis ducis defectionem suscipiendum: populi sui generalem conuentum habuit in wormatia ciuitate: dilataq; in futurum expeditione illo anno in Francia domi se continuit: hyemauitq; in villa Carisiaco atq; in ea natalem domini & sanctum paschalis festi solenne celebrauit. Eclipsis solis facta est pridie nonas lunii. hora sexta.

Tassilonis dolus. *Hyems acerrima* *Eclipsis sol.*

Hoc anno rex Pipinus domi se continuit: neq; propter Aquitanicum bellum q̄uis nōdum finitum regni sui terminos egressus est: sed generalem populi sui conuētum in Actiniaco villa, Hiberna Aquisgrani habuit: vbi & natalem domini & pascha celebrauit.

Pipinus rex ad conficiendum Aquitanicum bellum conuentu Aurelianis habito in Aquitaniam profectus destructum a waifario Argentomagum castrū reædificauit: dispositoq; ibi necnon ī Biturica ciuitate Frācorū p̄sidio regreditur: natalemq; domini Salmontiaci pascha vero Gentiliaci celebrauit.

De controuersia Gręcorū & Ro. super trinitate & imaginib⁹ sanctorū: & de bello Aquitanico in quo Pipinus Tolosam cepit & anno sequenti castella plurima. De sororum ac matris & neptium waifarii ad Pipinum adductione: waifarii cæde: Pipini morbo & obitu. Cap. LXVII.

ORta quæstione de sancta trinitate & de sanctorum imaginibus in
ter orientalem & occidentalem ecclesiam, id est Romanos & Grę
cos, rex Pipinus cõuentu in Gentiliaco villa congregato synodũ
de ipsa quæstione habuit: eoq; peracto ad bellum prædictum con
ficiendum post natalem domini in Aquitaniam proficiscitur &
per Narbonem iter agens Tolosam aggressus cepit. Albieñ. &
Gauuldeñ. pagos in deditionem accepit: & Viennam reuersus
postq̃ ibi & paschalis festi sacra peregit & exercitum a labore refecit, iam prope æsta
te confecta mense Augusto ad reliquias belli profectus est: & Bituricam veniens con
uentũ more Francico in campo egit & inde iter agens ad Garonnam fluuium perue-
nit: castella multa atq; speluncas in quibus se hostiũ manus plurima defensabat coe-
pit: iterq; pręcipua fuere castra Scoralia Tormina Petrotia. Reuersus Bituricam ex
ercitum in hiberna dimisit: ipse ibi cõsidẽs natalẽ domini celebrauit. Eo anno Pau
lus papa Romanus defunctus est: cuius rei nuntius ibi ad regem peruenit.

De trinitate & imaginib⁹ sanctorum q̃stio.

Pauli papæ obitus.

Rex Pipinus cum primũ ad bellum gerendum tempus congruũ esse videret euo
cato vndiq; exercitu ad ciuitatem Sanctonicam contendit. Captoq; in itinere Rum-
stanno cũ ad vrbem prędictam venisset: mater & soror & neptis Warnarii ducis ad cõ
spectum eius adductę sunt. Quas cum pie susceptas seruari iussisset, ad Garonnã flu
uium proficiscitur: vbi ei Erounicus cum alia prędicti ducis sorore occurrit in loco
qui Montes vocatur seq; & illam regi tradidit. Rebus igit̃ aliquot prospere gestis rex
reuertitur: & in castello quod dicitur Fels pascha celebrauit. Acceptaq; secũ domina
vxore sua Bertruda atq; familia sua iterum ad vrbem Sanctonicam venit. Dimissaq;
ibi vxore & familia cum omnibus copiis ad persequendum Waifarium ducem animũ
intendit: nec prius destitit q̃ aut caperet aut interficeret rebellantẽ. Interfecto igitur
duce Waifario in territorio Petragorico confectoq; vt sibi videbatur Aquitanico bel
lo Sanctonas reuersus est. Cumq; ibi aliquãtulum temporis moraretur ægritudine
decubuit. In ipsa tamen valitudine Turonos delatus apud sancti Martini memoriã
orauit. Inde cũ Parthisios venisset. VIII. Kal. Octob. diem obiit. Cuius corpus in basi
lica beati Dionysii martyris humatum est. Filii vero eius Carolus & Carlomannus
consensu Francorũ reges creati: & Carolus in ciuitate Nouimo: Carlomannus Sues
sionis insignia regni susceperunt. Carolusq; qui maior natu erat Aquisgranum pro
fectus ibi natalem domini: & in Rothomageñ. ciuitate pascha celebrauit.

Waifarii cędes.

Pipini ægritudo, Mors.

De Caroli magni in Hunoldum successu: & cũ fratre reconciliatione per ma
trem. De Carlomanni obitu: & vxoris eius fuga. Cap. LXVIII.

POstq̃ hi duo fratres succedẽtes regnum inter se partiti sunt,
Aquitania prouincia quæ in sortem maioris natu Caroli re-
gis cesserat remanẽtib⁹ in ea trãsacti belli reliquiis cõquiesce-
re non potuit. Nam Hunoldus quidã regnum affectans pro-
uincialium animos ad noua molienda concitauit: cõtra quem
quia ipsi eadẽ prouincia sorte obuenerat rex Carolus cũ exer-
citu profectus est. Sed cũ fratris auxilium habere non posset: q
procerum suorum prauo consilio ne id faceret impediebat, colloquio tantũmodo cũ
eo habito in loco qui Duasdiues vocatur: fratre in regnũ suum remeante ipse in En-
golismã ciuitatẽ Aqtaniæ ꝓficiscit̃: & ĩde cõtractis vndiq; copiis fugiẽtẽ vndiq; Hu
noldũ ꝑsequit̃: paulũq; abfuit qn caperet. Sed illi noritia locorũ in qb⁹ regis exercitũ

latere poterat liberatus est: dimissaq; Aquitania Vasconiã petiit tutũ se ibi fore arbitratus. Erat tunc Vasconensis dux Lupus nomine: cuius fidei se Hunoldus committere non dubitauit. Ad quem rex missa legatione iubet sibi perfugam reddi ea conditione mandata vt si dicto nõ obediret, sciret se bello Vasconiam ingressurum, neq; inde prius digressurum q̃ illius inobedientię finem imponeret. Lupus minas regis pertimescẽs Hunoldum & vxorem eius sine cunctatione reddidit: & se quoq; q̃cunq; imperarentur facturum spopondit. At rex donec legati quos miserat reuerterentur castellum quoddam iuxta Dornomã fluuium vocabulo Frontiacum ædificat. Reuersis igitur legatis reducto perfuga, ædificato castello, in regnum suum regreditur: celebrauitq; natalem domini in villa Duria: & pascha apud sanctum Lambertum in vico Leodico.

Lupus Vasco. — *Vicus Leodicus.*

DOminus Carolus rex habuit conuentum generalem in Wormacia ciuitate. Bertrada vero mater regum cum Carlomanno minore filio apud Salutias locuta pacis causa in Italiã ꝓficiscit. Peractoq; propter qđ illuc profecta erat negotio. Nam propter filiam Desiderii regis Longobardorũ expetẽdam in matrimonium filio suo regi Carolo ierat. Adoratis etiam Romæ sanctorum apostolorum luminibus ad filios in Galliam reuertitur. Carolus autem rex natalem domini Mogõtiæ sanctumq; pascha in villa Haristallio celebrauit.

Scaldis. — *Carlomannus morit.*

PEracto secundũ morẽ generali cõuentu super fluuiũ Scaldem in villã Valleschenarum rex Carolus ad hyemandum proficiscitur. Cũq; ibi aliquandiu moraret: Carlomannus frater eius Pridie Noñ. Decẽb. decessit in villa Salmonciaca: & rex ad capiẽdũ ex integro regnũ animũ intendens ĩ Carbonacũ villã venit. Ibi Wilhariũ episcopũ Sedunẽsem, & Fulradũ capellanũ & alios plures sacerdotes comites etiam atq; primates fratris sui inter quos vel præcipui fuere Warinus & Adhalardus ad se venientes suscepit. Nam vxor eius & filii cum parte optimatum ĩ Italiam profecti sunt. Rex autem profectionem eorum in Italiam quasi superuacuam patienter tulit: celebrauitq; natalem domini in Attiniaco & pascha in Haristallio.

De Saxonũ a Carolo magno subactione: & idoli illorũ destructione: deq; prioris cõiugis repudio: & secũdæ matrimonio. Itẽ de legatione Adriani papæ ad ipsum: & de expeditiõe in Desideriũ quẽ Ticini obsedit suscepta. Cap. LXIX.

Idolum Saxonum.

ROmę Stephano papa defuncto Adrianus in pontificatu successit. Rex vero Carolus cõgregato apud Wormaciã generali cõuẽtu, Saxoniã bello aggredi statuit: eãq; sine mora ĩgressus ferro & igni cũcta depopulat[9] Eresburgũ castrũ cepit: Idolũq; qđ Irmisul a Saxonibus vocabaẽ euertit. In cui[9] destructione cũ in eodẽ loco per triduũ moraretur, contigit vt ꝓpter cõtinuã cœli serenitatem exsiccatis omnibus illius loci riuis ac fontibus aqua ad bibendũ inueniri nõ posset. Sed ne diutius siti cõfectus laboraret exercit[9] diuinit[9] factũ creditur: vt quadam die cum iuxta morem tempore meridiano cuncti quiescerẽt: iuxta montem qui castris erat contiguus tanta vis aquæ in concauo cuiusdam torrentis erupe rit vt cuncto exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo ad Wisaram fluuium accessit: ibiq; a Saxonibus duodecim obsides accepit: inde in Franciam reuersus in villa Haristallio & natalem domini et sanctam paschalis festi solennitatem celebrauit.

Repudium filię Desiderii regis. — *Hildegardis nuptię.*

Hoc anno etiam dominus Carolus rex repudiauit filiam Desiderii regis Longobardorum anno postq̃ eam matris hortatu duxerat vxorem: & Hildegardẽ de gente Sueuorum præcipuę nobilitatis fœminam in matrimonium accepit.

ADrianus papa cum insolentiam regis Desyderii & Longobardorum oppssionem ferre non posset, decreuit vt legationẽ ad Carolum regem Francorum mitteret eumq; sibi atq; Romanis aduersus Longobardos opem ferre rogaret. & quia id terreno itinere per Italiam fieri non poterat: eum quem miserat legatum nomine Petrum nauim conscendere & Massiliam vsq; per mare ire: atq; inde terreno itinere in Franciam fecit peruenire. Qui cum ad regem in Theodone villa vbi tunc hyemauerat peruenisset & ei legationis suæ causam appuisset: eadem q̃ venerat via Romam regressus est. Rex vero rebus quæ inter Romanos ac Longobardos gerebantur diligenti cura pertractatis bellũ sibi cum Longobardis pro defensione Romanorum suscipiendum ratus commoto Francorum exercitu Gebẽnã Burgundiæ ciuitatẽ iuxta Rhodanũ sitam venit ibiq; de bello suscipiendo deliberãs copias quas secum adduxerat diuisit: & vnã partem cum Bernardo patruo suo ꝑ montem Iouis ire iussit. Alteram ipse ducens per montem Cinisium Italiam intrare contendit. Superatoq; alpium iugo Desyderium regem frustra sibi resistere conãtem citra congressionem fugauit: Ticinoq; inclusum obsedit: & in oppugnatiõe ciuitatis quia difficilis erat, totum hiberni temporis spatium multa moliendo consumpsit.

De Saxonum rebellione & perfidia miraculosaq; ab incendio templi repulsiõe. De Ticini deditiõe: Desyderii captiuitate: & Saxonũ a Carolo subactione. Cap.LXX.

CVm hæc in Italia gerunt Saxones per opportunam absentiam regis nacti occasionem cõtiguos sibi Assorũ terminos ferro & igni populãtur. Cũq; in eo loco qui nũc Frideslar ab ĩcolis nominatur basilicam a beato Bonifacio martyre dedicatam incendere molirentur: atq; hoc efficere casso labore conarẽtur: immisso sibi diuinitus pauore subitaneo / turpi trepidatione confusi domum fugiẽdo reuertuntur. At rex dimisso ad obsidionem atq; ad expugnationẽ Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: & cum pactis votis inde ad exercitum fuisset reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem ad deditionẽ compulit. Quã cęteræ ciuitates secutæ omnes se regis ac Francorum potestate subdiderunt. At rex subacta & pro tpe ordinata Italia in Franciam reuertitur captiuum ducens Desyderium regem. Nam Adalgisus filius eius in quo Longobardi multũ spei habere videbantur desperatis patriæ rebus relicta Italia in Græciã ad Constantinũ imperatorem se contulit: ibiq; in patriciatus ordine atq; honore cõsenuit. Rex autẽ domum regressus priusq̃ eum Saxones venisse sentirẽt tripertitum in eorum regiones misit exercitum: qui incendiis ac direptionibus cuncta deuastans, compluribus etiã qui resistere conati sunt interfectis cum ingẽti ꝓda reuersus est. & celebrauit ꝑfatus gloriosus rex Natalem domini ĩ villa quæ dicit Carisiacus similiter & pascha.

Ticinũ quę nũc Papia deditur.

Desyderi⁹ capitur.

CVm rex in villa Carisiaca hyemaret, consilium iniit vt perfidam ac foederifragam Saxonum gentem bello aggrederetur: & eo vsq; perseueraret dum aut victi Christianę religioni subiicerent: aut omnino tollerent. Habitoq; apud Duriam villam generali conuentu Rheno quoq; transmisso cum regni virib⁹ Saxoniam petiit: & primo statim impetu Sigiburgum castrum in quo Saxonum ꝓsidium erat pugnando cepit. Eresburgum aliud castrum a Saxonibus destructũ muniuit: & in id Frãcorum ꝓsidium posuit. Inde ad wisaram fluuium veniens in eo loco qui Brunesberg vocatur cõgregatam multitudinem offendit quę eum transitu fluminis arcere conabatur; sed frustra. Nã in prima cõgressione pulsi fugatiq; sunt:

Sigiburg⁹ capitur.

& magnus eorum numerus ibidem interfectus est. At rex amne traiecto cum parte
Saxonũ sub actio. exercitus ad Onacrum fluuium contendit: vbi ei Hessi vnus ex primorib⁹ Saxonũ
Ostfalai. cum omnibus Ostfalais occurrẽs & obsides quos rex imperauerat dedit & sacramẽ
tum fidelitatis iurauit. Inde regresso cum i pagum qui Buki vocabatur peruenisset
Angarii cum suis primorib⁹ ei occurrerunt: & sicut Ostfalai iuxta qđ imperauit ob
Galli circũuenti. fides ac sacramenta dederunt. Interea pars exercit⁹ quam ad wisaram dimisit in eo
loco qui Hudbeki vocatur castris positis incaute se agendo Saxonũ fraude circun-
uenta atq; decepta est. Nam cum pabulatores Francorum circa nonam diei horam
reuerterentur in castra: Saxones eis quasi & ipsi eorum socii essent sese miscuerũt ac
sic Francorum castra ingressi sunt dormientesq; ac semisõnos adorti non modicam
incautę multitudinis cædem fecisse dicũtur. Sed vigilantium ac viriliter resistenti
um virtute repulsi castris excesserunt: & ex pacto qđ inter eos in tali necessitate fieri
poterat discesserũt. Qđ cum regi fuisset relatum, q̃ta potuit celeritate adcurrẽs fu
Westfalai q nũc westfali gientium terga insecutus magnam ex eis prostrauit multitudinem: & tum demum
westfalaorũ obsidibus acceptis ad hyemandum in Franciam reuertitur.

De Langobardorum & Saxonum rebellione & iterata subactione. Et simula
ta deditione & baptizatione: deq; Ibnalarabi Sarraceni ad regem aduentu.
Cap. LXXI.

REge domum reuertente nuntiatur Rodgandum Longobar-
dorum quem ipse Foroiuliẽsib⁹ ducẽ dederat, in Italia res no-
uas moliri: & iam cõplures ad eũ ciuitates defecisse. Ad quos
motus comprimẽdos cum sibi festinãdum iudicaret, strenuis
simum queq; suorum secum ducens raptim in Italiam ꝓficisci
tur. Rodgando qui regnum affectabat interfecto, ciuitatib⁹
quoq; quæ ad eũ defecerant sine dilatiõe receptis & in eis Frã-
corum comitibus cõstitutis, eadẽ qua venerat via velociter re
uersus est. Cui vix alpes transgresso occurrere qui nuntiarẽt Eresburgũ castrũ a Sa
xonibus expugnatũ ac ꝓsidium Frãcorum qđ in eo posuerat expulsum. Sigisburgũ
aliud castellum oppugnatum quidem sed nõ captum: eo q; ii qui in eo causa præsidii
fuerãt cõstituti facta eruptiõe icautos atq; oppugnationi intentos Saxones a tergo
inuaserunt: & apparente manifestissime gloria domini supra domum ecclesiæ (Nã
Visum mirum. visum est paganis qđ instar duorũ scutorum igneorum colore rubro flammantiũ &
agitantiũ supra ipsam eẽ ecclesiam) plurimis eorum interfectis reliquos non solum
oppugnationem dimittere sed & fugere compulere: palãtesq; ac dispersos Lippiam
vsq; fluuiũ persecuti sunt. Hæc cum regi delata fuissent, conuentu apud wormaciã
habito Saxoniam sine mora statuit cum exercitu esse petendam. Contractis ingenti
bus copiis tanta celeritate ad destinatũ a se in Saxoniam locum peruenit: vt omnes
hostium conatus quibus ei resistere parabant illa festinatiõe ꝑuerteret. Nam ad fon
tem Lippiæ veniens vniuersam illius perfidi populi multitudinem velut deuotam
Saxonũ sub actio. ac supplicem & quã erroris sui pœniteret veniam poscentem iuenit. Cui cum & mi
sericorditer ignouisset & eos qui se Christianos fieri velle affirmabant baptizari fe-
cisset: datis & acceptis pro fide seruanda fraudulentis eorundem promissionibus:
obsidib⁹ quoq; quos imperauerat receptis: Eresburgo castro qđ dirutum erat restau
rato, alioq; castello super Lippiam constructo, & in vtroq; non modico præsidio re

licto, ipse in Galliam reuersus natalem domini i Haristallio, & pascha Nouiomagi celebrauit.

Ex prima veris aspirante temperie Nouiomagum profectus est: & post celebratam ibidem paschalis festi solennitatem propter fraudulentas Saxonum promissiones quibus fidem adhibere nō poterat, ad locum qui Padrabunno vocatur generalem populi sui conuentum habiturus cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus est. Eo cum venisset, totum perfidæ gentis senatum ac populum quem ad se venire iusserat morigerum ac fallaciter sibi deuotum inuenit. Nam cuncti ad eum venerunt p̄ter widichindum vnum ex primoribus westfaloꝝ: qui multorum sibi facinorum conscius, & ob id regem verit⁹, ad Sigefridum Danorum regem profugerat. Cæteri qui aduenerant in tantum se regis potestati permisere vt ea conditione tunc veniam accipere mererentur: si vlterius sua statuta violarent & patria & libertate priuarent. Baptizata est ibidem ex eis maxima multitudo quæ se ꝗuis falso Christianam velle fieri promiserat. Venit eodem in loco ac tempore ad regis p̄sentiam de Hispania Sarrhacenus quidā nomine Ibnalarabi cū aliis Sarrhacenis sociis suis dedens se ac ciuitates quibus eum rex Sarrhacenorum p̄fecerat. Idcirco rex peracto memorato conuētu in Galliam reuersus natalem domini in Duniaco villa pascha vero in Aquitania apud Cassinoilum celebrauit. In qua villa natus ē ei filius ex Hildegardi regina: quem ex sacro fonte Ludouicum nominauerūt.

Saxonum simulata deditio.

Sigefridus Danoꝝ rex

Baptizant Saxones.

De Caroli magni in Hispaniam felici traiectione & infelici reditu per insidias Vasconum. ❡ De Saxonum grassatione & cæde per Francos orietales. Cap. LXXII.

Tunc ex p̄suasione p̄dicti Sarrhaceni spem capiendarum quarūdā in Hispania ciuitatū haud frustra concipiens: superatoq; in regione Vasconū pyrenei montis iugo primo Pompelonem Nauarrorum oppidum aggressus in deditionē accepit. Inde Iberum amnem vado traiiciens Cæsaraugustam p̄cipuam illarum partium ciuitatē accessit. Acceptisq; quos Ibnalarabi & Abuthaur quosq; alii quidam Sarrhaceni dederunt obsidibus Pompelonem reuertitur: cuius muros ne rebellare posset ad solum vsq; destruxit: ac regredi statuens pyrenei saltum ingressus est: in cui⁹ summitate Vascones insidiis collocatis extremum agmē adorti totum exercitum magno tumultu perturbant: & licet Franci Vasconibus tā armis q̄ aīs p̄stare viderētur: tamen & iniquitate locorum & genere imparis pugnæ inferiores effecti sunt. In hoc certamine plurimi aulicorū quos rex copiis p̄fecerat interfecti sunt. Direpta impedimēta. Hostis ꝑpter notitiam locorum statim in diuersa dilapsus ē. Cuius vulneris accepti dolor magnā partē rerū feliciter in Hispania gestarum in corde regis obnubilauit. Interea Saxones velut occasionem nacti sumptis armis ad Rhenū vsq; profecti sunt. Sed cum amnē traiicere nō possent: quicqd a Vitea ciuitate vsq; ad flumen mosellæ vicorum villarumq; fuit, ferro & igni depopulati sunt. Pari modo sacra prophanaq; pessundata: nullum ętatis aut sexus seu sacrarū virginū discrimen hostis ira fecerat: vt liquido appareret eos non p̄dandi sed vltionē exercendi gratia Francorum terminos introisse. Cuius rei nuntium cum rex apud Altissiodorum ciuitatem accepisset, extemplo Francos orientales atq; Alemannos ad propulsandum hostem festinare iussit. Ipse cæteris copiis dimissis Heristalliū vil

Pompelo.

Cęsaraugusta.

Vasconum insidiæ.

Frācorum strages.

Saxonū rebellio.

Franci orientales.

lam in qua hyemare conſtituerat petiit. At Franci & Alemanni qui contra Saxones
miſſi erant magnis itineribus ad eos ire contendunt: ſi forte in finibus ſuis eos inue
nire poſſent. Sed illi re peracta reuertebant ad ſua. Quorum veſtigia ſecuti qui a re
ge miſſi fuerunt in pago Haſſiorum ſuper fluuium Aternam iter agentes inuene-
Saxonũ cædes. runt: eoſq; ſtatim in ipſo fluminis vado adorti tanta ſtrage cecidere vt ex ingẽti mul
titudine ipſorum vix pauci domum fugiendo perueniſſe dicantur.

De Hildebrandi ducis ad regem aduentu: deq; regis in Saxones expeditio-
ne: & Weſtfalaorum in deditionem acceptione. De alia in Saxones expedi-
tione: & ficta eorum baptizatione. De peregrinatione Romam vſq;: & filio
rum eius coronatione. Taxillonis deditione. Cap. LXXIII.

AT rex de Heriſtallio vbi hyemauerat & vbi natalẽ domini ac ſan-
ctum paſcha celebrauerat prima veris temperie mouens Compẽ
dium venit. Et cum inde peracto ꝓpter quod venerat negotio re-
Hildebrandus dux. uertiſſet: occurrit ei Hildebrandus dux Spoletanꝰ cum magnis
muneribus in villa Wirciniaco: quem & benigne ſuſcepit & mune
ribꝰ donatum in ducatũ ſuum remiſit. Ipſo animo ad Saxonicam
expeditionem intento Duriam venit: habitoq; iuxta morem gene
rali conuentu Rhenum in eo loco qui Lippia vocatur cum exercitu traiecit. Cui cũ
Saxonũ cędes. Saxones in quodam loco qui Buocholt vocatur vana ſpe ducti reſiſtere tẽtarent, pul
ſi fugatiq; ſunt: & rex Weſtfalaorum regionem ingreſſus omnes eos in deditionẽ ac-
Weſtphalaorũ deditio. cepit inde ad Wiſuram veniens caſtris poſitis in loco nomine nudufulli ſtatiua p ali-
quot dies habuit. Ibi Angarii & Oſtfalai venientes & obſides dederũt & ſacramẽta
iurauerunt. Quibus peractis rex trãs Rhenum ĩ Wormatiam ciuitatem hibernatũ
ſe recepit.

INde cum primum temporis opportunitas adridere viſa eſt, iterum cũ ma
gno exercitu in Saxoniã profectus eſt. Tranſienſq; p caſtrum Ereſburgũ ad
fontem Lippiæ venit: vbi caſtrametatus per aliquot dies ẽ moratꝰ. Inde ad
oriẽtem itinere conuerſo ad Onacrũ fluuium acceſſit. Cui cum ibi omnes orientali
um partium Saxones vt iuſſerat occurriſſent: maxima eorum m̃titudo in loco qui
Saxones baptizantur. Orehim appellatur ſolita ſimulatiõe baptizata eſt. Profectus inde ad Albiam, caſtriſ
q; in eo loco vbi Ora & Albia confluunt ad habenda ſtatiua collocatis, tam ad res Sa
Sclaui. xonũ qui citeriorem, q̃ ad Sclauorum qui vlteriorẽ fluminis ripam incolunt compo
nendas operam impendit. Quibus tũc pro tempore ordinatis atq; diſpoſitis in Frã
ciam reuerſus eſt: initoq; conſilio orandi ac vota ſoluendi cauſa Romam ſtatuit pro
ficiſci: ſumptiſq; ſecum vxore ac liberis ſine mora in Italiam profectus eſt: celebrauit
q; natalem domini Ticini atq; ibi reſiduum hyemis manẽdo compleuit. Inde Romã
veniens honorifice ab Adriano papa ſuſceptus eſt: & cum ibi ſanctum paſcha cele-
braret baptizauit idem pontifex filium eius Pipinum: vnxitq; eum in regẽ: vnxit eti
am & Ludouicum fratrem eius: quibus & coronam impoſuit. Quorum maior id eſt
Pipinus in Longobardia, minor vero id eſt Ludouicus in Aquitania rex conſtitutus
eſt. Rege vero Roma digreſſo ac Mediolanum veniente Thomas eiuſdem vrbis
archiepiſcopus baptizauit ibi filiam eius nomine Giſlam & de ſacro fonte ſuſce-
pit. Quibus geſtis in Franciam reuerſus eſt. Sed cum Romæ eſſet conuenit inter
ipſum atq; Adrianum pontificem vt ſimul legatos mitterent ad Taſſilonem Baioa
rię ducem: qui eum commonerent de ſacramento quod Pipino regi & filiis eius ac
Frãcis iurauerat ſcilicet & ſubiectꝰ vt obediẽs eis eẽ deberet. Electi ac directi ſũt ĩ hãc

Legati ad Taxillonē Baioariū.

legationē de parte pōtificis Formosus ac Damas⁹ epi: & de parte regis Riculfus diaconus atq; Eburhard⁹ magister pincernarū. Qui cum q̄ iussi erāt cum memorato duce locuti essent in tm̄ cor ei⁹ emollitum est vt diceret se statim velle ad regis properare p̄sentiam tm̄ sibi tales obsides darentur sub quibus de sua salute dubitare nulla esset necessitas. Quibus datis sine cunctatiōe apud Wormatiam ad regem venit: sacramentum qd̄ iubebatur iurauit: obsides. XII. qui imperabātur sine mora dedit: quos Sindbertus Reginensis episcopus de Baioaria in Carisiacum ad conspectum regis adduxit. Sed idem dux domum reuersus non diu in ea quā promiserat fide permansit. Rex autem in eadem villa hyemem transigens & natalem domini & pascha eodē in loco celebrauit. Hisdē dieb⁹ defuncto Guichardo abbate cœnobii sancti Germani Robertus in regimine substituitur.

Taxillonis deditio.

Taxillonis defectio.

De Saxonico adhuc bello: & Schlauorum motu: & Francorum oriētalium temeritate & strage ingenti: & vltione quā de Saxonibus sumpsit Carolus magnus. Cap.LXXIIII.

AEstatis initio cum iam propter pabuli copiam exercitus duci poterat, in Saxoniam eundum & ibi vt in Francia quotannis solebat generalem conuentum habendum censuit. Traiectoq; apud Coloniam Rheno cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiæ venit: & castris positis per dies nō paucos ibidē moratus est. Vbi inter cætera negotia etiam legatos Sigefridi regis Danorum & quos ad se †Caganus & Iugurrus prīcipes Hunorum velut pacis causa miserunt, & audiuit & absoluit. Cumq; conuentu cōpleto trās Rhenū in Galliam se recepisset widikindus qui ad Normannos profugerat in patriam reuersus vanis spebus Saxonum animos ad defectionem concitauit. Interea regi nuntiatum est q̄ Sorabi Sclaui qui campos inter Albiam & Salā interiacentes incolunt, in fines Thoringorum ac Saxonum qui eis erant contermini p̄dandi causa fuissent ingressi & direptionibus & incendiis quædam loca vastassent: qui statim accitis ad se tribus ministris suis Adalgiso camerario & Geilone comite stabuli & worado comite palatii p̄cepit: vt sumptis secum orientalibus Francis atq; Saxonib⁹ contumacium Sclauorum audaciam quanta possent celeritate comprimerent. Qui cum iussa facturi Saxoniæ fuissent fines ingressi, compererunt Saxones ex consilio widikindi ad bellū Francis inferendum esse præparatos. Omissoq; itinere quo ad Sclauos ituri erāt cū orientalium Francorum copiis ad locum in quo Saxones audierant cōgregatos ire contendunt. Quibus in ipsa Saxonia obuiauit Theodericus comes propinquus regis cum his copiis quas audita Saxonū defectione raptim in Ribuaria congregare potuit. Is festinantibus legatis consilium dedit vt primo per exploratores vbi Saxones essent vel quid apud eos ageretur sub quāta fieri posset celeritate cognoscerent. Tum si loci qualitas pateretur simul eos adorirentur. Cuius cōsilio collaudato vna cum illo vsq; ad montem qui Suntal appellat̄, in cuius septemtrionali latere Saxonū castra erant posita, p̄uenerunt. In quo loco cū Theodericus castra posuisset: ipsi sicut cum eo conuenerant quo facilius montem circuire possent transgressi wisuram in ipsa fluminis ripa castra posuerunt: habitoq; inter se colloquio veriti sunt ne in nomen Theoderici victoriæ fama transiret si eum in eodem p̄lio secum haberent. Ideo sine illo cum Saxonibus congredi decernunt: sumptisq; armis non quasi ad hostem

Sigefridus Danus.

†Cacanus.

widikind⁹.

Sorabi Sclaui.

Francorū temeritas.

in acie stantem sed quasi ad fugientium terga insequenda spoliaque diripienda prout quemque velocitas equi sui tulerat, qua Saxones pro castris in acie stabant vnusquisque eorum summa festinatione contendit. Quo cum esset male peruentum male etiam pugnatum est. Nam commisso praelio circunuenti a Saxonibus pene omnes interfecti sunt. Qui tamen euadere potuerunt non in sua vnde profecti sunt, sed in Theoderici castra qui trãs montem erant fugiendo peruenerunt. Sed maior Francis q̃ pro numero iactura fuit: quia legatorum duo Adalgisus & Geilo comitum quatuor aliorumque clarorum atque nobilium vsque ad viginti interfecti praeter caeteros qui hos secuti potius cum eis perire q̃ post eos viuere maluerunt. Cuius rei nũtium cum rex accepisset, nihil sibi cunctandũ arbitratus collecto festinanter exercitu in Saxoniam proficiscitur: accitisque ad se cunctis Saxonum primoribus de auctoribus factę defectionis inquisiuit: & cum omnes Widikindum huius sceleris auctorem proclamarent: eum tamen tradere nequirent eo quod is re perpetrata ad Normannos se contulerat: cęterorum qui persuasioni eius morem gerentes tantũ facinus peregere, vsque ad 4500. traditi: & super alaram fluuium in loco qui Fredi vocatur iussu regis omnes vna die decollati sunt. Huiusmodi vindicta patrata rex in Theodonẽ villam in hiberna concessit ibique natalem domini & pascha more solito celebrauit.

Frãcorũ orientalium strages. Nobilium strages. Carolus in Saxoniam. Quatuor milia qngẽti Saxonum caesi.

De Hildegardis reginae obitu: Caroli in Saxoniam expeditione: & ingenti Saxonũ strage duplici. Deque Caroli matrimonio cum Fastrada natione frãca: aut vt scriptum cõperi Fauca. & Bertradae obitu.

Cap. LXXV.

Dridente veris temperie cum ad expeditionem Saxonicam se pręparasset (nam de omnimoda eorum defectiõe ad eum perlatũ fuerat) priusq̃ de memorata villa moueret Hildegardis regina vxor ei⁹ decessit pridie Kal. Maii. Cui⁹ funeri postq̃ more solẽni iusta persoluerat in Saxoniam sicut dispositum habebat duxit exercitum. Cumque Saxones in eo loco qui Theothinelli vocatur ad pugnã se pparasse comperisset: ad eos quãta potuit celeritate contendit. Cõmissoque cum eis plio tanta eos cęde prostrauit: vt de innumerabili eorũ multitudine pauci euasisse dicãtur. Cumque de loco plii ad Padrabunnum se cum exercitu recepisset atque ibi castris positis partem exercitus quae adhuc de Francia venire debuerat: opperiretur: audiuit Saxones in finib⁹ Westfalaorum sup fluuiũ Hasam ad hoc congregari vt ibi cum eo si venisset acie confligerent. Quo nuntio commotus adunatis quae tum ad se venerant quasque ante secum habebat Francorum copiis ad locum quo aggregati erant sine dilatione profectus est. Congressusque cum eis eadem qua & prius felicitate dimicauit. Caesa est eorum infinita multitudo, spoliaque direpta. Captiuorum quoque magnus abductus est numerus. Inde victor ad orientem iter cõuertit: primoque vsque ad Wisuram deinde vsque ad Albiam cuncta deuastando peragrauit. Inde reuersus in Franciam duxit vxorem filiam Radulfi comitis natione Francam nomine Fastradam: ex qua duas filias procreauit. Eodem anno defuncta ẽ bonę memoriae mater regis Bertrada. IIII. Idus Iulii. ipse in Heristallio villa ibidem hyematurus consedit: ibique natalem domini ac sanctum pascha celebrauit.

Hildegardis obitus. Saxonũ strages ingens. Altera strages. Fastrada a Carolo ducitur. Bertrada obit.

De Caroli magni & filii eius in Saxones expeditione iterata: & in eos victoria.

Cap. LXXVI.

CVm primum opportunitas tẽporis aduenit: ad reliquias belli Saxonici cõficiendas rex animo intẽto cum exercitu in loco q Lippia vocatur Rhenum traiecit: & vastatis Westfalaorum pagis venit ad Wisuram. Cumq in eo loco qui Huculbi dicitur castris super fluuium positis consedisset: vidit se in aqlonales Saxoniæ partes sicut statuerat propter nimias aquarum inundationes quæ tamen subito ex iugitate pluuiarum acciderant / transire non posse. Idcirco iter in Thoringiam conuertit: & filium suum Carolum cum parte exercit⁹ in Westfalaorum finibus sedere iussit. Ipse p Thoringiam iter agens venit in campestria Saxoniæ: quæ Albiæ atq salæ fluminibus adiacent. Depopulatisq orientalium Saxonum agris ac villis incensis de Schãnigo (hoc em̃ erat nomẽ loci) in Franciã regressus est. Carolus vero filius eius cum ei iter agenti in pago Daigno iuxta Lippiam fluuium Saxonum occurrisset exercitus: commisso cum eis equestri plio felici ac prospero euentu dimicauit. Nam magno eorum numero interfecto cæteris in diuersa fugatis victor ad patrem Wormatiam reuersus est. Rex autem cõgregato iterum exercitu in Saxoniam profectus est: celebratoq in castris natalitio domini die super Ambrã fluuium in pago Huthagoe iuxta castrum Saxonum quod dicitur Skidroburgus ad locum vocabulo Rum, quo Wisura & Waharna cõfluunt, populabund⁹ accessit. Cumq eum vlteri⁹ progredi tam hyemalis temporis asperitas q̃ aquarum inundatio prohiberet in Eresburgum castrum in hiberna concessit. Saxonũ strages recens.

De noua recens Caroli magni in Saxones expeditione: & Widikindi sociorumq eius deditione & baptismo: de Frãcorum orientalium in regem conspiratione: & eius sedatione. Cap. LXXVII.

CVm ibi hyemare decreuisset: accitis atq adductis ad se vxore ac liberis relictoq cum eis intra eadem castra satis fido ac firmo præsidio, ipse cum expedita manu ad Saxonum pagos vastandos ac villas diripiẽdas egressus inquietam satis hyemẽ vbiq discurrendo & cũcta cædibus atq incendiis permiscendo tam p seipsum q̃ p duces quos miserat / Saxonibus reddidit. Cũq huiusmodi vastationibus per totum hiberni spacium temporis omnes fere Saxonum regiones ingenti clade affecisset: transacta tandem hyeme & adductis ex Francia commeatibus publicum populi sui conuentum in loco qui Padrabunno vocatur more solenni habuit. Ac peractis his quæ ad illius conuentus rationem pertinebant, in pagum vocabulo Bardengoum proficiscitur: ibiq audiẽs Widikindum ad Albionem esse: intrãs Albinam Saxonum regionẽ primo eis per Saxones vt omissa perfidia ad suam fidem venire non ambigerent suadere cœpit. Cumq ipsi facinorum suorum conscii regis fidei committere se dubitarent tandem accepta ab eo quã optabant impunitatis sponsione atq impetratis quos sibi dari pcabantur suæ salutis obsidibus quos ei Amalwinus vnus aulicorum a rege missus adduxerat: cum eodẽ ipso ad ei⁹ psentiam in Attiniaci villam venerit atq ibi baptizati sunt. Nam rex postq̃ ad eos accersendos memoratum Amalwinum direxit, in Frãciam reuersus est. Quieuitq illa Saxonicæ perfidiæ peruicacitas per annos aliquot: ob hoc maxime quoniam oc Widikind⁹.

casiones deficiendi ad rem pertinentes inuenire non potuerunt. Facta est eodem anno trãs Rhenũ a apud oriẽtales Frãcos aduersus regem ĩmodica coniuratio: cuius auctorem Hardradũ comitem fuisse constabat. Sed huius indicium cito ad regem delatum est: eiusq; sollertia tam valida conspiratio citra vllũ grãde periculum in breui cõquieuit: auctoribus eius partim priuatione luminum partim exilii deportatione condemnatis.

Cõiuratio Frãcorum.

De Britonum subactione: & Beneuentanorum deditione. Cap. LXXVIII.

Cum & hyemis tempus expletum & sanctum pascha in Attiniaco villa fuisset a rege celebratum: exercitum in Britãniam ac maritima mittere constituit. Nam cum ab anglis ac Saxonibus Britannia insula fuisset inuasa, magna pars incolarum eius mare traiiciens in vltimis Galliç finibus Venetorum & Corosolitarum regiones occupauit. Is populus a regibus Francorum subactus ac tributarius factus impositum sibi vectigal licet inuitus soluere solebat. Cumq; eo tempore dicto audiens non esset: missus illuc regiæ mensæ pposit⁹ Audulfus perfidç gẽtis cõtumaciam mira celeritate compressit: regiq; apud Wormatiam & obsides quos acceperat & complures ex populi primoribus adduxit. Rex pace vndiq; parta statuit Romam proficisci: & partem Italiæ quæ nunc Beneuentana vocatur aggredi: conueniens esse arbitratus vt illius regni residuam portionem suæ potestati subiiceret: cuius caput in capto Desyderio rege maioremq; partem in Lõgobardia iam subacta tenebat. Nec diu moratus: sed contractis celeriter Frãcorum copiis in ipsa hyemalis temporis asperitate Italiam ingreditur. Cũq; ĩ Florẽtia Tuscorum ciuitate natalem domini celebrasset: q̃ta potuit celeritate Romam ire contendit. Quo cum venisset ac de profectione sua in Beneuentum tam cum Adriano pontifice q̃ cum suis optimatibus deliberasset: Aragissus dux Beneuentanorum audito eius aduẽtu compertaq; in terrã suã intrãdi voluntate propositũ eius auertere conatus est. Misso enim Runoldo maiore filio suo cum muneribus ad regem rogare coepit ne terram Beneuentanorum intraret. Sed ille longe aliter de rebus inchoatis faciendum sibi iudicans retento secum Runoldo cum exercitu suo Capuam Campaniæ ciuitatem accessit: ibiq; castris positis consedit inde bellum gestur⁹: ni memoratus dux intentionem regis salubri consilio pueniisset. Nã relicta Beneuẽtana vrbe quæ caput illi⁹ terræ habetur in Salernum maritimam ciuitatem velut munitiorẽ se cum suis contulit. Missaq; legatione vtrosq; filios suos regi obtulit: promittens se ad omnia quæ imperarentur libenter obediturũ. Cuius precibus rex annuens diuini etiam timoris respectu bello abstinuit: & minore ducis filio nomine Grimoldo obsidatus gratia suscepto maiorem patri remisit: accepit insuper a populo .xi. obsides misitq; legatos qui & ipsum ducem & omnem Beneuentanum populum per sacramenta firmarent. Ipse post hæc cum legatis Constantini Imperatoris qui propter petendam filiam suam ad se missi fuerant locutus est: atq; illis dimissis Romam reuersus sanctum paschale festum magna cum hilaritate celebrauit.

Angli Saxones Britanniã inuadũt Britãni Britãniã minorẽ occupãt tributarii.

Beneuentũ

Aragissus.

Legatio Cõstantini imperatoris.

De Taxillonis fraudulenta legatione concordiæ gratia cum Carolo magno: eiusq; ad veram deditionem coactione. Cap. LXXIX.

CVm adhuc rex Romæ ageret Tassilo dux Baioariæ misit legatos suos Arnũ videlicet episcopũ,& Hunricũ abbatẽ ad Adrianũ Papam petẽs vt inter regẽ atq; illũ mediator pacis fieri dignaretur. Nec pontifex ꝑcibus eius cẽsuit abnuẽdũ. Sed quãta potuit instãtia apud regem intercedere curauit: vt inter eos pax & cõcordia ex suę apostolicę auctoritatis ãmonitione,atq; interuẽtione ꝓueniret. Cui cũ rex idẽ se magnopere velle respondisset,simulq; a legatis memorati ducis inquireret quã huius pacationis firmitatẽ facere deberent respõderũt sibi de hac re nihil esse cõmissum: nec se de hoc negotio aliud facturos q̃ vt responsa regis,atq; pontificis dño suo reportarẽt. Quorũ verbis Papa cõmotus velut fallaces ac fraudulẽtos anathematis gladio statuit feriẽdos si ab olim regi ꝓmissa fide discederẽt.atq; ita ĩfecto negotio pacis reuersi sunt. Rex autẽ adoratis sanctorũ apostolorũ liminibus,votisq; solutis apostolica benedictione percepta in Frãciam reuersus est:& cũ vxorẽ suã Fastradam,filiosq; ac filias & omnẽ comitatũ quẽ apud eos dimiserat Warmatię inuenisset: generalẽ populi sui conuẽtũ ibi habere statuit. In quo cũ omnia quæ in Italia gesserat corã optimatibus suis narrando cõmemorasset:& ad extremũ de legatis Tassilonis qui ad se Romæ venerãt mentio facta fuisset: iniit cõsiliũ vt experiretur quid Tassilo de ꝓmissa sibi fidelitate facere vellet: cõgregatoq; ingẽti exercitu,atq; in tres ptes diuiso Baioariã petere cõstituit. Cũq; Pipinũ filiũ cũ Italicis copiis in Tridentinã vallem venire iussisset: oriẽtales quoq; Francos,ac Saxones vt iussi fuerãt ad Danubiũ in loco qui Pferinga vocat̃ accessissent: ipse cũ exercitu quẽ secũ duxerat sup Lechum fluuiũ qui Alemannos & Baioarios dirimit,ĩ Augustę ciuitatis suburbano cõsedit: inde Baioariã cũ tã valida manu ꝓculdubio petiturus nisi Tassilo sibi ac populo suo ad regẽ veniẽdo cõsuluisset. Nam videns se vndiq; circũsessum,venit supplex ac veniã de antegestis sibi dari ꝑcatus est. Sed & rex sicut erat natura mitissimus supplici ac depcanti pepercit. Acceptisq; ab eo p̃ter filium eius Theodonẽ aliis/quos ipse imperauit.xii.obsidibus,& populo terræ per sacramenta firmato/in Franciam reuersus est: & in suburbano Mogontiacensi in villa quæ vocatur Ingilinheim,quia ibi hyemauerat & natalem domini & pascha celebrauit.

De Taxillone maiestatis conuicto & in monachũ cũ Theodone filio attõso: deq; Hunorum quos illi exciuerant/ tumultu & repulsione duplici a Baioariis facta: deq; eorũ cæde & submersione. Item de Cõstãtini principis in Carolũ ira, & in Beneuentanos infelici bello. Cap.LXXX.

CVm in eadem villa generalẽ populi sui rex conuẽtum fieri decreuisset,ac Tassilonẽ ducẽ sicut & cæteros vassos suos in eodẽ cõuẽtu adesse iussisset, atq; ille vt ei fuerat imperatũ ad regis ꝑsentiã peruenisset,crimine maiestatis a Baioariis accusatus est: obiiciẽtibus ei q̃ postq̃ filium suũ obsidẽ regi dederat,suadẽte cõiuge sua Liutberga,quę filia Desyderii regis Lõgobardorũ fuit: & post patris exiliũ Francis inimicissima semp extitit: in aduersitatẽ regis et vt bellũ cõtra Francos susciperẽt Hunorũ gentẽ concitarat. Qđ verũ fuisse rerũ in eodẽ anno gestarũ probauit euẽtus. Obiiciebãtur ei & alia cõplura & dicta & facta: quę nõ nisi ab inimico & irato fieri vel ꝓferri poterãt: quorũ ne vnũ quidẽ inficiari cœpit. Sed noxę conuictus vno omniũ assensu vt maiestatis reus capitali sentẽtia damnatus est. Sed clementia regis licet morti addictũ liberare curauit. Nam

Liutbergæ consiliũ perniciosum.

Taxillo lesę maiestatis cōuictus fit cū filio monachus.

mutato habitu in monasteriū missus est: vbi tam religiose vixit q̄ ipsum libēter intrauit. Similiter & Theodo filius eius tonsus est, & monasticę cōuersationi mācipatus. Baioarii quoq; qui pfidię ac fraudis eorū cōsocii & consentanei fuisse repti sunt exilio per diuersa loca relegātur. Huni vero sicut Tassiloni promiserāt / duob⁹ exercitibus cōparatis vno marchā Forojuliēsem, altero Baioariā aggressi sunt frustra. Nā in vtroq; loco victi, fugatiq; sunt: & multis suorū amissis cū magno damno ad loca sua se receperūt. Quā iniuriā velut vindicaturi iterū Baioariā maioribus copiis petierūt. Sed in prima cōgressione pulsi a Baioariis: & innumera eorū multitudo cæsa: multi ēt ex eis q per fugā euadere conati Danubiū tranare voluerūt gurgitibus absorpti sunt. Interea Constantinus imperator ppter negatā sibi regis filiā iratus Theodorum patriciū Siciliæ præfectū cū aliis ducibus suis fines Beneuētanorū vastare iussit. Qui cum imperata exequerentur: Grimoldus qui eodem anno post mortem patris dux Beneuentanus a rege datus est, & Hildebrandus dux Spoletanorum cum copiis quas congregare potuerunt / in Calabria eis occurrerunt: habentes secū legatū regis Winnigisum: qui postea in ducatu Spoletano Hildebrando successit. Cōmissoq; plio immodicam ex eis multitudinem ceciderūt: ac sine suo, suorūq; graui dispendio victores facti magnum captiuorum / ac spoliorum numerum in sua castra retulerūt. Rex autem in Baioariam profectus eandem prouinciam cū suis terminis ordinauit, atq; disposuit: atq; inde regressus in Aquisgrani palatio suo vbi hyemauerat / diem domini natalitium / & sanctum pascha more solenni celebrauit.

Baioarii in exiliū acti.

Hunorum tumultus.

Baioaria fit prouincia Francorū.

De Sclauorum quadam natione bellicosa & populosa: qui Welatabi, seu Wiltzi, & vt alii scribunt, Vultzi dicebantur: subactione per Carolum Magnum: deq; palatii eius conflagratione.

Cap. LXXXI.

†Vultzi.

Atio quædam Sclauorū est in Germania: sedens super litus oceani: quæ propria lingua Welatabi: Francica autem † Wiltzi vocatur. Ea Francis semper inimica & vicinos suos: qui Francis vel subiecti vel fœderati erant odiis insectari, belloq; premere ac lacessere solebat. Cuius insolentiam rex diutius sibi non ferendam ratus bello eam aggredi statuit. Comparatoq; ingenti exercitu Rhenum apud Coloniam traiecit. Inde per Saxoniam iter agens cum ad Albiam peruenisset, castris in ripa positis amnem duobus pontibus iunxit. Quorum vnum ex vtroq; capite vallo muniuit, & imposito præsidio firmauit. Ipse fluuio transito quo constituerat exercitum duxit: ingressusq; Wiltzorum terram cuncta ferro & igni vastari iussit. Sed gens illa q̄uis bellicosa / & in sua numerositate confidens impetum exercitus regii diu sustinere non valuit. Ac proinde cum primum in ciuitatem Dragamutinam ventum est. Nam is qui cæteris Wiltzorum regulis, & nobilitate gn̄is & auctoritate senatus longe præeminebat: extemplo cum omnibus suis ad regem de ciuitate processit / obsides qui imperabantur dedit / fidē se regi ac Francis seruaturum iureiurando promisit. Quem cæteri Sclauorum primores ac Reguli omnes secuti se regis ditioni subdiderunt. Tum ille subacto illo populo & obsidibus quos dare iusserat acceptis / eadem via qua venerat ad Albiam regressus est et exercitu per pontem reducto, rebus quoq; ad Saxones pertinentibus secundum tempus dispositis, in Franciam reuersus est, & in Warmatia ciuitate & natalem domini & pascha celebrauit.

HOc anno nullum iter exercitale a rege factum: sed in Warmatia residens legatos Hunorum & audiuit, & suos vicissim ad eorum principes misit. Agebatur inter eos de confinibus regnorum suorũ quibus in locis esse deberent. Hæc contentio atq; altercatio belli qđ postea cum Hunis gestum est seminarium & origo fuit. Rex autem ne quasi per ocium torpescere ac tempus terere videretur: per Menum fluuiũ ad Saltz palatium suũ in Germania/ iuxta Salam fluuium constructum nauigauit: atq; inde iterum per eundem amnem secunda aqua Warmatiam reuersus est. Cũq; ibi hyemaret ipsum palatium in quo conuersabatur casu accidente nocturno incendio concrematum est: ibi tamen permanens, & natalem domini & pascha more solenni celebrauit. Palatii incẽdium.

De expeditione Francorum in Hunos qui nunc Hungari dicuntur: victoriosa sed peste equorũ calamitosa. Cap.LXXXII.

TRansacta verna temperie circa æstatis initiũ rex de Warmatia mouẽs in Baioariam profectus est: ea meditatione vt Hunis factorũ suorum vicẽ redderet: vtq; eisdem quanto celerius posset bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni regno suo ꝙvalidissimis copiis & commeatibus cõgregatis biperto exercitu iter agere cœpit. Cui⁹ partem Theoderico comiti, & Megnifrido Camerario suo committẽs eos per aquilonarem Danubii ripam iter agere iussit. Ipse cum alia parte quam secum retinuit australem eiusdem fluminis ripam Pannoniam petiturus occupauit: Baioariis cum commeatibus exercitus qui nauibus deuehebantur per Danubium secunda aqua descendere iussis. Ac sic inchoato itinere prima castra super Anisum posita sunt. Nam is fluuius inter Baioariorũ atq; Hunorum terminos medius currens certus duorum regnorum limes habebatur. Ibi supplicatione letaniarum per triduum facta, vt id bellum prosperos ac felices haberet euẽtus: tum demũ castra mota & bellum genti Hunorum a Francis indictum est. Pulsis igitur Hunorũ p̄sidiis ac destructis munitionibus, quarũ vna super Cambũ fluuium, altera iuxta Comagenos ciuitatem in monte Cumeoberg vallo firmissimo extructa erant: ferro & igni cuncta vastantur. Cũq; rex cum eo quem ducebat exercitu vsq; ad Atrabonis fluenta venisset, trãsmisso eodem fluuio per ripam eius vsq; ad locum in quo is Danubio miscetur accessit: ibiq; per aliquot dies statiuis habitis per Sabariam reuerti statuit. Alias vero copias quibus Theodericũ & Megnifridũ præfecerat per † Begaminos via qua ierant reuerti præcepit. Sic peragrata ac deuastata magna parte Pannoniæ cum incolumi exercitu Francorum in Baioariam se recepit. Saxones autem & † Frisones cum Theoderico & Megnifrido per † Begaminos vt iusserat domũ regressi sunt. Facta est hæc expeditio sine omni rerũ incommodo: præter ꝙ in illo quem rex ducebat exercitu tanta equorum lues exorta est, vt vix decima pars de tot milibus equorum remansisse dicatur. Ipse autem cum dimissis copiis in Regimini ciuitatẽ quæ nũc † Reganesburg vocatur venisset, & in ea hyematurus consedisset, ibi natalem domini & pascha celebrauit.

Expeditio in Hunos.

†Beamnios. †Phrygiones. †Beamnios. Lues equorũ maxima. †Rauensburg.

De Feliciana hæresi sopita, & coniuratione Pipini in patrem detecta per Fardulfum: cui cœnobium sancti Dionysii in premium datum: deq; apparatu ad Hunicum bellum. Cap.LXXXIII.

Nota de humanitate Christi. Felicis hæresis.

VRgelli ciuitas est in pyrenei mõtis iugo sita: cuius episcopus nomine Felix, natione Hispan⁹ ab Elipando Toleti episcopo per literas cõsultus quid de humanitate saluatoris dei & domini nostri Iesu Christi sentire deberet: vtrum secundum id ꝙ homo est proprius an adoptiuus dei filius credendus esset, ac dicendus: valde incaute atq; inconsyderate, & cõtra antiquã ecclesiæ doctrinam adoptiuũ, non solum pronuciauit: sed etiam scriptis ad memoratum episcopum libris quanta potuit pertinacia prauitatem intentionis suę defendere curauit. Huius rei causa ductus est ad palatiũ regis. Nam is tunc apud Regimini Baioariæ ciuitatem / in qua hyemauerat residebat: vbi congregato episcoporum concilio auditus est: & errasse cõuictus ad præsentiam Adriani pontificis Romani missus: vbi etiam corã ipso in basilica beati Petri apostoli hęresim suã damnauit atq; abdicauit. Quo facto ad ciuitatem suã reuersus est. Rege vero ibidem æstatem agente facta est contra illũ coniuratio a filio suo maiore nomine Pipino: & quibusdam Francis: qui se crudelitatem Fastradanæ reginæ ferre non posse asserebant atq; ideo in necem regis conspirauerant. Quæ cum per Fardulfum Longobardum detecta fuisset: ipse ob meritũ fidei seruatæ monasterio sancti Dionysii donatus est. Auctores vero coniurationis vt rei maiestatis partim gladio cæsi, partim patibulis suspensi ob meditatum scelus tali morte mulctati sunt. Rex autẽ propter bellũ cum Hunis susceptum in Baioaria sedens pontẽ naualem, quo in Danubio ad id bellum vteretur, ædificauit: ibiq; natalem domini & sanctum pascha celebrauit.

Abdicatio. Coniuratio Pippini in patrem. Fardulfus.

Pons naualis.

De fossa ingenti opere manuali incassum propter tristes nũcios ducta. Cap. LXXXIIII.

CVm rex bellum a se inchoatum conficere cuperet, & Pannoniam iterum petere constituisset: allatum est ei copias, quas Theodericus comes per Phrisiam ducebat, in pago Hrinstri iuxta wisurã fluuiũ a Saxonibus esse interceptas atq; deletas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem damni dissimulans iter in Pannoniam intermisit: & cum ei persuasum esset a quibusdam qui id sibi compertum esse dicebãt ꝙ si inter Radantiam & Alomotam fluuios eiusmodi fossa duceretur quæ esset nauiũ capax, posse percommode a Danubio in Rhenum nauigari quia horum fluuiorum alter Danubio, alter Rheno miscetur: confestim cum omni comitatu suo ad locum venit: ac magna hominũ multitudine congregata totũ autumni tempus in eo opere consumpsit. Ducta est itaq; fossa inter prædictos fluuios duũ miliũ passuũ longitudine / latitudine trecentorũ pedũ: sed incassum. Nam propter iuges pluuias & terram / quæ palustris erat / nimio humore naturaliter infectã opus quod fiebat consistere non potuit. Sed quantum interdiu terræ a fossoribus fuerat egestum: tantum noctibus humo iterum in locum suum relabante subsidebat. In hoc opere occupato regi duo valde displicentia de diuersis terrarum partibus adlata sunt. Vnum erat Saxonum omnimoda defectio: alterum ꝙ Sarraceni Septimaniam ingressi, prælioq; cum illius limitis custodibus atq; comitibus conferto, multis Francorum interfectis victores ad sua regressi sunt. Quibus rebus commotus in Franciam reuersus est. Celebrauitq; natalem domini apud sanctum Chilianum iuxta Menum fluuium. Pascha vero supra eundem fluuium in villa Franconouurd in qua & hyemauerat.

Fossa ingẽs ducta.

Nũcii duo tristes.

De solenni hęresis Felicianę cōdemnatione, & concilii Constātinopolitani reuocatione: deq; Saxonū rebellantiū iterata bis deditione: & Hunorum legato. Cap.LXXXV.

Ex propter cōdemnandam hęresim Felicianam æstatis initio quando & generalem populi sui conuētum habuit, cōcilium episcoporum ex omnibus regni sui prouinciis in eādē villam conuocauit. Affuerunt etiā in eadem synodo & legati sanctæ Romanæ ecclesię, Theophilactus, & Stephanus episcopi, vicē tenentes eius, a quo missi sunt Adriani Papę. In eo concilio & hæresis memorata condemnata est: & liber contra eā cōmuni episcoporum auctoritate cōpositus, in quo omnes propriis manibus subscripserūt. Synodus etiam quæ ante paucos annos Constantinopoli sub Helena & Constātino filio eius congregata, & ab ipsis non septima, verum etiam vniuersalis est appellata: vt nec septima, nec vniuersalis diceretur, habereturve quasi superuacua, in totū ab omnibus abdicata est. Mortua est ibi & Fastrada regina & Mogontiaci apud sanctū Albanū sepulta. Quib⁹ peractis rex bipertito exercitu Saxoniam petere statuit: eo videlicet modo vt ipse cū dimidia parte copiarum ab australi parte intraret: Carolus vero filius eius cū alia medietate Rhenū apud Coloniā traiiceret, & in eandē regionem ab occidente veniret. Quo facto licet Saxones in campo qui Smetfeldus vocatur, quasi prælium cum rege commissuri consedissent: ibiq; aduentum eius opperirentur: amissa victoriæ spe quam sibi falso paulo ante pollicebantur, ad deditionē omnes conuersi sunt: victiq; sine prælio regis victoris potestati se subdiderunt, dederuntq; obsides, & iureiurando fidem regi seruare se velle promiserūt. Sic omisso pręlio & Saxones domū reuersi sunt & rex transmisso Rheno in Galliam se recepit: et cum Aquasgrani venisset: ibidem hibernis habitis, & natalem domini & pascha celebrauit.

Feliciana hæreseos damnatio.

Synodus Cōstātinopolitana reuocata & abdicata.

Saxonicum bellum inouatum.

Saxonū recēs deditio.

Vanq̄ Saxones æstate præterita & obsides dedissent: & secūdū q̄ iussi erāt sacramenta iurassent: Rex tamen illorum perfidiæ non immemor conuentū generalē trans Rhenum in villa Custestein q̄ super Menum circa Magontiacam vrbem sita est, more solenni habuit. Atq; inde cum exercitu Saxoniam ingressus pene totam populando peragrauit. Cumq; in pagum Bardengum peruenisset, & iuxta locum qui † Bardemhumh vocatur positis castris, Sclauorum quos ad se venire iusserat expectaret aduentum: subito ei nunciatum est Wizinum regem Abroditorum cum Albiam traiiceret, in dispositas a Saxonibus insidias in ipso flumine incidisse, & ab eis esse interfectum. Quod factum animo eius ad Saxones citi⁹ debellandos velut quosdam stimulos addidit: & in odium perfidæ gentis amplius excitauit. Terra igitur magna ex parte vastata, & obsidibus quos dare iusserat acceptis in Franciam reuersus est. In hac expeditione, dum castra super Albim haberet, venerunt ad eum legati de Pannonia: vnus ex primoribus Hunorum qui apud suos Tridun vocabatur. Is & suum aduentum significauit: & se Christianum fieri velle promisit. Rex autem Aquasgrani veniens sicut & anno superiore ibi temporibus suis & natalem domini & pascha celebrauit.

† Bardenwick.

† Bardenhouck.

Wizini cædes.

Deditio Saxonū.

Hunorum legati.

De Leonis pontificis maximi ad Carolum insignibus missis: & Caroli ad ipsum muneribus, & de Saxoniæ iterata vastatione: Hunorūq; regiæ spoliatione. Cap.LXXXVI.

Leo ponti. maximus. Insignia Carolo missa.

ROmæ Adriano defuncto Leo pōtificatum suscepit. & mox per legatos suos claues confessionis sancti Petri, ac vexillū Romanæ vrbis cū aliis muneribus regi misit: rogauitq; vt aliquē de suis optimatibus Romā mitteret qui populū Romanū ad suā fidē atq; subiectionē per sacramēta firmaret. Missus est ad hoc Angilbert⁹ abbas sancti Richarii monasterii: per quē etiā tūc ad sanctū Petrum magnam partē thesauri quē Henricus dux Foroiuliensis spoliata

De auto Ro. misso.

Hunorū regia/quæ Rhingus vocabat/eodē anno regi de Pannonia detulerat, misit. Reliquū vero inter optimates & aulicos, cæterosq; in palatio suo militātes liberali manu distribuit: atq; his expletis ipse cū exercitu Francorū Saxoniā petiit. Pippinū vero filiū suū cū Italicis ac Baioariis copiis in Pannoniā ire iussit. & ipse qdē Saxonia ex magna parte vastata, ad hyemandū Aquasgrani reuertitur. Pippinus autem Hunis trans Tizam fluuiū fugatis, eorūq; regia q̄ ab eis vt dictū ē Rhingus, a Lōgobardis aūt cāpus vocat, ex toto destructa direptis pene oībus Hunorum opibus ad patrē Aquisgrani hiberna habētē venit: ac spolia regni quę secū detulit, eidē p̄sentauit. Tudū etiam ille de quo superius mētio facta est, fidē dictis suis adhibēs ibidē ad regē venit: ibiq; cū oībus qui secū venerāt baptizatus ac remuneratus, post datū fidei seruādę sacramētum domū rediit. Sed in p̄missa fidelitate diu manere noluit: nec multo post perfidiæ suę pœnas dedit. Rex vero vt dictum est Aquisgrani in hibernis consīdens, ibi & natalem domini & pascha celebrauit.

Saxonia rursus vastata.

Regiæ Hunorū secūda spoliatio.

De Barcinona per deditionē Zatis recepta: Osca obsessa: Saxonia vastata: a Carolo illic hibernante & legatos audiente. Cap. LXXXV.

Barcinona.

BArcinona ciuitas in limite Hispanico sita, q̄ alternāte rerū euētu nūc Francorum, nūc Sarracenorū ditioni subiiciebat: tandē per Zatim Sarracenū qui tūc eā inuaserat regi reddita est. Nā is æstatis initio Aquasgrani ad regem venit: seq; cū memorata ciuitate spōtanea deditione illi⁹ potestati p̄misit. Qua recepta rex filium suū Ludouicū ad obsidionē Oscæ cum exercitu misit: & ipse more solito ad contundēdā perfidæ gētis cōtumaciā Saxoniā vastaturus intrauit. Nec prius destitit q̄ oēs terminos eius peragrasset. Nā vsq; ad vltimos fines eius qua inter Albim & Wisuram oceano alluitur accessit. Inde regressus cū Aquasgrani venisset: ibiq; Abdellam Sarracenū filiū Ibiminangæ regis de Mauritania ad se venientē suscepisset: legatūq; Nicetis Patricii, qui tūc Siciliā p̄curabat noīe Theoctistum literas imperatoris de Constantinopoli missas deferētē audisset: consiliū iniit: vt propter Saxonicū bellū conficiēdū in ipsa regione hyemaret. Sumpto igitur secum comitatu suo Saxoniam petiit: castrisq; super Wisuram positis cōsedit: & locum castrorum Heristallum vocari iussit: qui locus ab incolis vsq; in præsens ita nominatur. Exercitū vero quē secū adduxit per totam Saxoniam in hiberna diuisit. Illuc Pippinū de Italica & Ludouicū de Hispanica expeditione regressos ad se venire iussit: ibi legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audiuit & absoluit. Ibi legatum Hadefonsi regis Austriæ atq; Galliciæ dona sibi deferētem suscepit. Inde iterum Pippinum ad Italiam, Ludouicum ad Aquitaniā remisit: cum quo & Abdellam Sarracenum ire iussit. Qui postea vt ipse voluit in Hispaniā ductus, & illorum fidei/quibus se credere non dubitauit/ commissus est. Rex autem in Saxonia residens, ibi & natalem domini & pascha celebrauit.

Zatis.

Osca.

Abdella.

Nices.

Heristallū.

De Saxonum Transalbianorum in legatos regis sæuitia/eorūq; ab Abodritis clade. Legatis Helenæ, & Hadefonsi: muneribusq; eorū & datis & acceptis: & de Balearium populatione. Cap.LXXXVI.

CVm iam ver appeteret nondū tamē propter inopiam pabuli exercitus de hibernis produci potuisset: Saxones transalbiani occasionem nacti legatos regis qui ad eos ob iustitias faciendas missi erāt comphensos īterficiūt: paucis eorum quasi ad redimēdū seruatis: trucidantes cum cęteris & Godescalcum regis legatum: quem ille ante paucos dies ad Sigefridum regē Danorū miserat. Is cū eodē tempore reuerteretur ab huius seditionis auctoribus interceptus atq; occisus est. Quibus acceptis rex grauiter cōmotus congregato exercitu in loco, cui Mitidam nomē, super Wisurā castra posuit: atq; in fœdifragos ac desertores arma corripuit: & vltor necis legatorum suorū quicquid Saxoniæ inter Albiam & Wisuram interiacet/totū ferro & igni vastauit. Trāsalbiani autē superbia elati/eo q; regis legatos īpune occidere potuerūt/ arreptis armis cōtra Abodritos ꝓficiscunť. Nam Abodriti auxiliares Francorū sēp fuere, ex quo semel ab eis in societatē recepti sunt. Quorū dux Thasco cognito Transalbianorū motu, eis cū omnibus copiis suis in loco qui Suentana vocatur occurrit: cōmissoq; ꝑlio ingenti eos cæde ꝓstrauit. Nā in prima congressione quatuor milia eorū cecidisse narrauit legatus regis Eburis nomine qui ī eodē ꝑlio fuit: & in Abodritorū acie dextrū cornu tenuit. Fusi igitur fugatiq;, & multis suorū amissis cū magna calamitate ad loca sua reuersi sunt. At rex in Franciā regressus cū Aquisgranū venisset, primo legatos Hirenæ imperatricis ad se Constantinopoli missos audiuit. Nā Constātinus filius eius propter morū insolentiā a suis comphēsus & excæcatus est. Quibus petentibus Sisimū fratrē Tarasii Cōstātinopolitani epī olim in ꝑlio captū, domū redire ꝑmisit. Legati fuere Michael cognomēto Ganglianus, & Theophilus presbyter de Lachernis. Post quorū absolutionē venerūt de Hispania legati Hadefonsi regis, Basilicus scilicet & Froia munera deferētes, quę ille de manubiis quas victor apud Olyssiponā ciuitatē a se expugnatā ceperat regi mittere curauit. Mauros videlicet septē cū totidē mulis atq; loricis: q̄ licet ꝓ dono mitterētur magna tamē insignia victoriæ videbanť. Quos rex & benigne suscepit, & remuneratos honorifice dimisit. Insulæ Baleares q̄ nunc ab incolis earum Maiorica & Minorica vocitantur, a Mauris pyraticam exercentibus deprædatę sunt. Rex vero Aquisgrani hyemauit & ibi natalem domini & pascha celebrauit.

Saxonū sæuitia in legatos.
Godescalci cædes.
Abodriti.
Saxonum clades.
Legati Hirenes Augustæ.
Constātinꝰ excęcatus.
Legati Hispani.
Baleares direptæ.

De Leonis pōtificis per Romanos clade miserabili: ereptione & ad Carolum regem aduentu & restitutione in dignitatem pristinam. Caroli in Saxonia expeditione: legatis Siciliæ: nece fortium bellatorum Geroldi & Erici. de Guidonis seu Widonis comitis rebus in Brittones bene gestis: deq; Maurorum cæde, Oscæ deditione, donariis ab Hierosolymis missis. Cap.LXXXVII.

ROmę dū Leo papa cū letania ꝓcessurꝰ de Laterano ad ædem beati Laurentii quę ad craticulā vocatur, equo sedens pergeret: in insidias a Romanis dispositas iuxta eādem basilicam īcidit: vbi equo deiectus, & erutis oculis, vt aliquibus visum est, lingua quoq; amputata nudus ac semiuiuus in platea relictꝰ ē. Deinde iussu eorū qui huius facti auctores fuere in monasteriū sancti Herasmi mar-

tyris velut ad curandum missus/Albini cuiusdã cubicularii sui cura noctu per mu-
rum dimissus a Winigiso duce Spoletano q audito huiusmodi facinore Romã festi-
nus aduenerat,susceptus ac Spoletũ deductus est. Cuius rei nũciũ cũ rex accepisset
ipm quidẽ vt vicariũ sancti Petri & Romanũ pontificẽ cũ summo honore ad se pce-
pit adduci.Iter tamẽ suũ qđ in Saxoniã facere cõstituerat nõ omisit.Habito itaq; ge
nerali cõuẽtu sup Rhenũ ĩ loco qui Lippia vocatur: ibiq; in castris cõsidẽs põtificis
ad se properãtis pstolatur aduẽtũ.Misit interea Carolũ filiũ suũ ad Albim cũ parte
exercitus ppter qđã negotia cũ Vulcis & Abodritis disponẽda,& quosdã Saxones
de Nordluidis recipiẽdos. Cui⁹ reuersionẽ cũ expectat venit põtifex:& valde hono
rifice ab eo susceptus est.Mãsitq; apud eũ dies aliquot:& cũ ei cũcta ppter quę vene
Signis qđẽ si lingua carebat. rat intimasset iterũ Romã cũ magno honore per legatos regis/qui cũ eo missi sunt/
reductus,atq; in locũ suũ restitutus est.Quo dimisso rex paucos ibidẽ dies moratus
legatum Michaelis patricii de Sicilia nomine Danielem ad se missum absoluit. Ac-
Geroldi cædes. cepit etiam tristẽ nuntiũ de Geroldi & Erici interitu. Quorum alter Geroldus vi-
delicet Baioariæ præfectus cõmisso cũ Hunis plio occidit.Alter vero.i.Ericus post
Erici cędes. multa prælia & insignes victorias apud Tharsaticam Lyburniæ ciuitatem insidiis
oppidanorum interceptus, atq; interfectus est. Rebus autẽ Saxonũ pro rerum op-
Guido comes. portunitate dispositis rex in Frãciam reuersus est:& cũ Aquisgrani hyemaret, Wi-
do comes ac præfectus Britannici limitis,qui eodem anno cum sociis comitibus to
Britonum subactio & suggillatio. tam Brittonũ prouinciam perlustrauerat, arma ducũ qui se dedidere inscriptis sin
gulorum nominibus detulit. Videbatur enim q̃ ea prouincia tum esset ex toto sub
acta:& fuisset, nisi perfidę gẽtis instabilitas cito animũ aliorsum more solito cõuer-
Maurorum spolia. tisset.Ablata sunt & signa:quæ occisis in Maiorica Mauris prædonibus erepta fue-
runt.& Azan Sarracenus pręfectus Oscæ claues vrbis cum aliis donis regi misit: p
Azan se dedit. mittens eam se dediturum si opportunitas eueniret. Sed & monachus quidam de
Hierosolyma veniens benedictionem & reliquias de loco resurrectionis dominicæ
Reliquię domino missæ. quæ patriarcha regi miserat detulit:& rex natalẽ domini in eodem palatio residens
celebrauit:ac monachum reuerti volentem absoluens Zachariam quẽdam presby-
terum de palatio suo cum eodem ire iussit:cui & donaria sua ad illa veneranda loca
deferenda commisit.

De pyratis Nordmannis:& Caroli Turonos profectione religiosa:
Liutgardæ coniugis eius ibidem obitu. de conuentu Magontiaco.
profectione regis in Italiam:ac Romam:& inibi gestis: de purgatio
ne pontificis:donis patriarchæ Hierosolymitani.Caroli coronatio-
ne cum applausu populi:& imperatoris Augustiq; appellatione.Ani-
maduersione in põtificis violatores.de Spoleti actis.terræmotu quo
templa vrbesq; corruerunt. de pestilentia. legatis Persarum: & do-
nis. Barcinonæ & Zatis captione: & Theatinæ ciuitatis cum Ro-
selino: deq; Isaaci Iudæi cum elephanto reditu.

Cap.LXXXVIII.

Redeunte verna tẽpestate medio fere Martio rex Aquisgrano digres
sus litus oceani Gallici perlustrauit: & in ipso mari qđ tũc pyra-
tis Nordmannicis erat infestum classem instituit:presidia dispo-
suit:pascha in Cẽtulo apud Sanctũ Richariũ celebrauit.Inde ite-
rum per litus maris iter agens Rothomagum ciuitatẽ venit:ibiq;
Sequana amne transmisso Turonos ad sanctũ Martinũ orationis

causa profectus est:moratusq; est ibi dies aliquot propter aduersam Liutgardæ con iugis valitudinem: quæ ibidem/ et defuncta/et humata est. Obiit autem pridie Nonas Iunias. Inde per Aurelianos/ac Parrhisios Aquisgranum reuersus est: et mense Augusto inchoante Magontiam veniens, generalẽ conuentũ ibidem habuit:et iter in Italiam cõdixit:atq; inde profectus cũ exercitu/Rauennã venit:ibiq; septem non amplius dies moratus/Pipinũ filium suum cum eodem exercitu in terram Beneuentanorum ire iussit:mouensq; Rauẽna simul cum filio Anconam vsq; peruenit. Quo ibi dimisso,Romã proficiscitur. Cui quum pridie q̃ illuc veniret/Leo papa apud Nomentum occurrisset/ et cum magna eum veneratione ibidem suscepisset:post coenam qua simul refecti sunt,illo ibi manente,pontifex ad vrbem præcessit:et in crastinũ in gradibus basilicæ beati Petri apostoli cum episcopis et vniuerso clero consistens/aduenientẽ equoq; descendentem deo laudes dicendo et gratias agendo suscepit:et cunctis psallentibus in ecclesiam eiusdem beatissimi apostoli deum glorificans atq; magnificans introduxit. Facta sunt hæc.viii. Kalendas Decembres.Post.vii.vero dies rex concione vocata,cur Romã venisset omnibus patefecit:et exinde quotidie propter quæ venerat facienda operam impendit.In quibus vel maximũ/vel difficillimũ erat qđ primo inchoatum est/de inuestigandis videlicet quæ pontifici obiiciebantur criminibus. Qui tamen postq̃ nullus eorundẽ criminũ probator esse voluit,coram omni populo in basilica beati Petri apostoli euangelium ferens/ambonem cõscendit:inuocatoq; nomine sanctę trinitatis,de obiectis se criminibus iurando purgauit.Eadem die Zacharias presbyter,quem rex Hierosolymã miserat:cũ duobus monachis,quos patriarcha cum eo ad regem misit,Romam venit:qui benedictionis gratia claues dominici sepulchri/ac loci Caluariæ cũ vexillo detulerũt:quos rex benigne receptos per aliquot dies secum detinuit: et redire volentes remuneratos absoluit.Ipse autem die sacratissima natalis domini ad missarũ solennia audienda basilicã beati Petri apostoli quũ fuisset ingressus/ et coram altari vbi ad orationes se inclinauerat adsisteret,Leo papa coronam capiti eius imposuit,cũcto populo Romano acclamãte Carolo Augusto a deo coronato magno et pacifico Imperatori Romanorũ vita et victoria.Post quas laudes ab eodẽ Pontifice more antiquorũ principũ adoratus est:ac deĩde omisso patricii nomine,Imperator et Augustus appellatus. Post paucos vero dies iubente ipso ii qui eundem pontificem anno superiore deposuerunt in iudiciũ adducti,et habita de eis quæstione secundũ legem Romanam,vt maiestatis rei/capite damnati sunt:pro qbus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit: nam et vita/et membrorũ integritas eis concessa est.Cæterum p facinoris magnitudine/exilio deputati sunt. Huius facinoris fuere principes Paschalis nomenclator et Campulus Sacellarius: et multi alii Romanæ vrbis habitatores nobiles:qui simul omnes eadem sententia damnati sunt.Ordinatis deinde Romanæ vrbis/apostolicięq; coetus/ totiusq; Italiæ nõ tantũ publicis,sed etiam ecclesiasticis et priuatis rebus(nã tota hyeme nil aliud fecit Imperator)missaq; iterum in Beneuẽtanos expeditione,cum Pipino filio suo ipse post pascha.vii.Kal.Maii Roma profectus,venit Spoletũ.Ibi dum esset pridie Kal.Maii, hora noctis secunda terræmotus maximus factus est: quo tota Italia grauiter cõcussa est.Quo motu tectũ basilicæ beati Pauli apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit:et in quibusdam locis vrbes montesq; ruerunt. Eodem anno loca quędam circa Rhenũ fluuiũ/et in Gallia/et in Germania tremuerũt: pestilentiaq; propter mollitiem hyberni temporis facta est. Imperator de Spoleto Rauennã venit:et

Liutgardæ obitus.
Rex in Italiam.
Rauennã.
Anconam.
Nomentũ.
Romam.
Ponti. purgatio.
Munera de ditiria Patriarchæ Hierosol.
Caroli Magni corona tio.
Applausus.
Adoratio.
Salutatio Impatoris et Augusti.
Aĩaduersio ĩ sacrilegos Pont. viola tores.
Auctores iniuriæ.
Spoleti acta
Terræmotus magn⁹.
Tẽplorũ vrbiũq; ruinę.

Legati per- aliquot dies ibi moratus Papiã pertexit : ibi nũciatur ei legatos Aaron regis Persa
satum. rum portũ Pisanum intrasse:quibus obuiã mittẽs inter Vercellas& Eboreiã eos sibi
fecit præsentari. Vnus ex eis erat persa de oriẽte legatus prædicti regis. Nam duo
fuerãt. Alter sarracenus de aphrica:legatus amirati Abrahã:qui in confinio aphri
Legati im- cæ in fossato præsidebat:qui Isaac iudęum quẽ imperator ante quadriẽnium ad me
peratoris. moratum regem Persarũ cum Lamfrido & Sigismundo legatis suis miserat, reuer
sum cũ magnis muneribus nũciauerunt. Nam Lamfridus ac Sigismũdus ambo in
Elephas do eodem itinere defuncti sunt. Tum ille misit Erchembaldũ notarium suum in Ligu
no missus. riam ad classem parandam:qua elephas et ea quæ cum eo afferebãtur subueherent.
Barcinona Ipse vero celebrato die natalis sancti Ioãnis baptistæ apud Eboreiã,alpes transgres
capt cũ zati surus in Galliam reuersus est.Ipsa æstate capta est Barcinona ciuitas in hispania iã
Teate capit biẽnio obsessa:Zatim pfectus eius& alii complures sarraceni cõphensi:& in Italia
cũRoselino Teate ciuitas similiter capta & incẽsa est:eiusq; præfectus Roselinus cõphensus.
Isaaci iudęi Castella quæ ad ipsam pertinebãt ciuitatem in deditionẽ accepta sunt.Zatim & Ro
cũ elephãto selinus vna die ad præsentiã imperatoris deducti & exilio damnati sunt.Ipsius ãni
reditus. mense octobri Isaac iudęus de aphrica cũ elephanto regressus portum Veneris in-
trauit:& quia propter niues alpes transire nõ potuit: Vercellis hyemauit.Imperator
Aquisgrani in palatio natalem dñi celebrauit.

De fœcialibus Hirenes & Caroli imperatoris: de Isaaci appulsu cum elephanto. Ortonę & Luceriæ deditione. Transalbianorũ Saxonum vastatione. Grimoaldi & Winigisi factis:terræmotu & legatis Cõstantinopolitanis: rebusq; ab eis gestis.

Cap.LXXXIX.

Hirena Imperatrix de Constantinopoli misit Legatum noie Leonẽ
Iesse & He- Spatarium pter pacem confirmandã inter Francos& græcos.
lingaudus. Et imperator vicissim pter ipsum,absoluto illo misit Iesse Am
Isaaci aduẽ bianẽsem Episcopũ & Helingaudũ comitem Cõstantinopolim:
tus. vt pacem cum ea statuerẽt. Celebratũ est pascha Aquisgrani in
Abulabaz palatio.Ipsius anni mense Iulio.XIII.Kalen.August.venit Isaac
elephas. cum elephãto & cęteris muneribus:quę a rege Persarum missa sunt:&Aquisgrani
Ortona de- omnia imperatori detulit.Nomẽ elephãto erat Abulabaz. Ortona ciuitas in Italia
ditur. in deditionẽ accepta.Luceria quoq; frequẽti obsidiõe fatigata, & ipsa in deditionẽ
Luceria. venit:præsidiũq; nostrorũ in ea positum.Imperator ęstatis tempore in Arduẽna ve
Saxones. natibus indulgens misso in Saxoniam exercitu transalbianos Saxones vastauit.Gri
Grimald9 maldus Beneuẽtanorũ dux in Luceria Winigisum comitem Spoleti,qui præsidio p
Winigisus erat,aduersa valitudine fatigatum obsedit:& in deditionẽ accepit:captũq; honori
terræmot9 fice habuit.Imperator Aquisgrani natalẽ dñi celebrauit.Hac hyeme circa ipsũ pa
latium & finitimas regiones terræmotus factus est:& subsecuta est mortalitas.Wi
nigisus a Grimaldo redditus est:& missi imperatoris cõstãtinopoli reuersi sunt:&
Nicefori le venere cum eis legati Nicephori imperatoris:qui tunc remp.regebat.Nam Hire-
gati. nam post aduẽtum legatorũ Franciæ deposuerunt.Quorum nomina fuerunt : Mi
chael episcopus:Petrus abbas: & Calistus cãdidatus:qui venerũt ad imperatorem
in Germania sup fluuiũ Sala:in loco qui dicitur Saltz:& pactum faciendæ pacis in
scripto susceperũt:& inde dimissi cũ epistola imperatoris Romani regressi atq; Cõ
stantinopolim reuersi sunt.Imperator autem in Baioariam profectus/dispositis Pã
noniarum causis Decembri mense Aquisgranũ reuersus est: ibiq; natalem dñi ce-
lebrauit.

De Saxonibus victis et in Franciam missis: de Godefridi Danorũ regis ad Carolum itinere intercepto: de Leonis Papæ ad eundem aduentu/et causa eius. Cap.XC.

Imperator Aquisgrani hyemauit: æstate autem in Saxoniam ducto exercitu omnes qui trans Albiam et Wihinuodi habitabant Saxones cum mulieribus et infantibus transtulit in Franciã: et pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Godefridus rex Danorum venit cum classe sua necnõ et omni equitatu regni sui ad locum qui dicitur Sliesthorp in cõfinio regni sui et Saxoniæ. promisit enim se ad colloquiũ Imperatoris venturum: sed consilio suorũ inhibitus/propius non accessit. Imperator autẽ super Albim fluuium sedebat in loco qui dicitur Holdunsteti: et missa ad Godefridũ legatione pro perfugis reddẽdis medio Septembri Coloniam venit: dimissoq; exercitu, primo Aquasgrani/deinde Arduennã venit: et venationibus indulgens/Aquasgrani reuersus est. Medio Nouembri allatũ est ei Leonẽ Papã natalem dominicũ cũ eo celebrare velle vbicunq; hoc contingere potuisset. Quẽ statim misso ad sanctum Mauritiũ Carolo filio suo honorifice suscipere iussit: ipse obuiam illi in Remorũ ciuitatem profectus est: ibiq; susceptũ primo in Carisiacũ villam/vbi natalem domini celebrauit: deinde Aquasgrani perduxit: et donatũ magnis muneribus per Baioariã ire volentem deduci fecit vsq; Rauennam. Causa aduentus eius hæc fuit. Perlatum erat ad Imperatorem æstate præterita Christi sanguinem in ciuitate Mãtua fuisse repertũ: ꝑpter hoc misit ad papam petens, vt huius famæ veritatem perquireret. Qui accepta occasione exeundi primo in Lõgobardiam quasi ꝑ inquisitione prædicta profectus est: indeq; arrepto itinere subito ad Imperatorem vsq; peruenit. Mãsitq; apud illum dies. viii. et sicut dictum est/Romam repedauit.

Saxones in Franciam transmissi. Godefrid9 Danus.

Leonis pon. ad Carolũ aduentus.

Sanguis Christi Mãtuæ reptus

De Cacani (sic enim Paulus diaconus scribit) seu Cagani aut Capcani Hunorum Regis nomine Theodori ad Carolum aduentu et petitione: et obitu: et successoris Cagani seu Capcani postulatis. de Bechonis Sclauorũ ducis cæde. Cap.XCI.

Non multo post Caganus princeps Hunorũ ꝑpter necessitatẽ populi sui Imperatorem adiit: postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariã et Carnuntũ: quia ꝑpter infestationẽ Sclauorum in pristinis sedibus esse nõ poterat. Quẽ Imperator benigne suscepit. Erat enim Caganus Christianus nomie Theodorus. et precibus eius annuens donatũ redire pmisit. Qui rediens ad populum suum pauco tempore transacto, diem obiit: et misit Caganus vnũ de optimatibus suis petens sibi honorẽ antiquũ quẽ Caganus apud Hunos habere solebat: cuius ꝑbuit precibus Impator assensum: et summã totius regni iuxta priscũ eorum ritũ Caganũ habere ꝑcepit. Eodẽ anno misit exercitũ suũ cũ filio suo Carolo in terram Sclauorũ: q vocantur Behemi: q oẽm illorũ patriã depopulatus ducẽ illorum nomie Bechonẽ occidit: et inde regressus in Vosegũ syluam ad pꝛem venit in loco q dicitur Cãpus. Nã Impator Iulio mense Aquisgrani ꝑfectus per Theodonis villam atq; Mettos transiens, Vosegũ petiit: ibiq; venationi vacans/ post reuersionem exercitus ad Rumericũ castellum ꝑfectus/ibi aliquãtum temporis moratus ad hyemandũ in † Theodonisuilla palatio suo consedit: ibi ad eum ambo filii sui Pipinus/ et Ludouicus venerunt: celebrauitq; ibi natalem domini.

Cacani Huni postulatio.

Cacani mors.

Sclaui Behemi nisi Bohemi aut Beehemi legendũ sit.

† Trudonisuilla.

De Delmatarum legatione: Venetiæ/Delmatiæq; per Carolum Magnum ordinatione: Maurorũ incursatione. Pompiloneñ et Nauarrorum ad fidem Christianam cõuersione. Classe Nicephori in Delmatiã missa: et mira legatorũ a Perside reuersione. Cap. XCII.

Delmatarũ legati. Venetiæ Delmatiæq; ordinatio.

STatim post natalem dñi venerunt Willerus et Beatus duces Venetiæ: necnõ et Paulus dux Ladertæ/atq; Donatus eiusdem ciuitatis episcopus legati Delmatarũ ad p̃ñtiam Imperatoris cũ magnis donis: et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de ducibus et populis tam Venetiæ q̃ Delmatiæ. Illisq; absolutis, cõuentum habuit imperator cũ primoribus et optimatibus Francorũ de pace constituenda et conseruanda inter filios suos: et diuisione regni facienda in tres partes vt sciret vnusquisq; illorũ quã partem tueri et regere debuisset, si supstes illi eueniret. De hac partitione et testamentũ factũ: et iureiurando ab optimatibus Francorum confirmatũ: et constitutiones causa conseruandæ pacis factæ: atq; hæc omnia literis mandata sunt: et Leoni papæ vt his sua manu subscriberet p Emhardũ missa Quibus pontifex lectis/et assensum præbuit/et ppria manu subscripsit. Imperator dimisso vtroq; filio in regnum illis deputatum/Pipino scilicet et Ludouico de villa † Theodonis p Mosellam et Rhenũ secũda aqua Nouiomagũ nauigauit: ibiq; sacrũ quadragesimale ieiuniũ/et sacratissimã paschæ festiuitatẽ celebrauit. Et inde post nõnullos dies Aquasgrani veniens, Carolum filiũ suum in terrã Sclauorũ, q dicuntur Sorabi, et sedent sup Albim fluuiũ, cũ exercitu misit. In qua expeditione Mileduochus Sclauorũ dux interfectus est: duoq; castella ab exercitu ædificata: vnũ sup ripam fluminis Salæ: alterũ iuxta fluuiũ Albim. Sclauisq; pacatis, Carolus cũ exercitu regressus, in loco qui dicitur Silli sup ripam Mosæ fluminis ad Imperatorẽ venit. Missa est et manus de Baioaria et Alemãnia atq; Burgũdia sicut anno superiore in terrã Beehemi: vastataq; terræ nõ minima portione/absq; vllo graui incõmodo regressa. Eodẽ anno in Corsicã insulam in Mauros, q eã vastabãt, classis de Italia a Pipino missa est. Cuius aduentũ Mauri nõ expectantes/abscesserunt. Vnus tamẽ nostrorũ Hadumarus comes ciuitatis Genuæ imprudẽter cõtra eos dimicans/occisus est. In Hispania vero Nauarri et Pompilonenses/q superioribus annis ad Sarracenos defecerant/in fidem recepti sunt. Classis a Nicephoro Imperatore, cui Nicetas patricius præerat, ad recuperandã Delmatiã mittitur: et legati, qui ante fere quatuor annos ad regẽ Persarũ missi sunt, per ipsas Græcarũ nauiũ stationes trãsuecti ad Tarusani portus receptaculum nullo aduersariorũ sentiente/regressi sunt. Imperator celebrauit natalem domini Aquisgrani.

Regni viuo Carolo diuisio.

† Thrudõis Nouiomagum. Sorabi Sclaui.

Mauri Corsicã infestãtes pellunt. Hadumari cædes. Nauarri et Pãpiloneñ. ad fidem redeunt.

De lunæ solisq; eclipsibus: et Iouianæ stellæ mirabili apparitione: de aciebus seu facibus in cœlo visis: de stella Mercurii visa in sole ab auctore opis: ne vnus putetur. de muneribus miris Thomæ Patriarchæ: et de Maurorum strage. Cap. XCIII.

Eclipsis lũç Iouis stella per lunam transit. Eclipsis sol. Eclipsis lunæ.

ANno superiore. iiii. Nonas Septẽbres fuit eclipsis lunæ: tunc stabat sol in. xvi. pte Virginis. Luna autẽ in. xvi. pte pisciũ. Hoc anno pridie Kal. Februa. fuit luna. xvii. quando stella Iouis quasi per eam transire visa est: et. iii. Idus Feb. eclipsis solis media die stante vtroq; sydere in. xxv. parte Aquarii. Iterum. iiii. Kal. Martii fuit eclipsis lunæ. et apparuerũt acies eadem nocte miræ magnitudi-

nis et ſol ſtetit ĩ.xi.pte piſciũ:et luna in.xi.parte virginis.Nã et ſtella Mercurii.xvi.
Kal.April.viſa eſt in ſole quaſi pua macula nigra paululũ ſupius medio centro eiuſ-
dem ſyderis:quæ a nobis octo dies cõſpicitur : ſed quãdo primũ intrauit vel exiuit
nubibus impedientibus minime notare potuimus.Iterũ menſe Auguſto. xi.Kalen.
Septemb.eclipſis lunæ facta eſt hora noctis tertia,ſole poſito in.v.parte virginis : et
luna in.v.parte piſcium.Sicq; ab anni ſupioris Septembrio vſq; ad ãni pñtis Septẽ-
briũ ter luna obſcurata eſt/et ſol ſemel.Ratbertus legatus Imperatoris qui de oriẽ-
te reuertebatur/defunctus eſt:et legatus Regis Perſarũ nomine Abdella cũ mona-
chis de Iſrael qui legatione Thomæ patriarchæ fungebantur / quorũ nomina fuere
Georgius et Felix ad impatorẽ puenerunt:munera deferentes,quæ prædictus Rex
Impatori miſerat:videlicet papilionẽ et tentoria atrii miræ magnitudinis et pul-
chritudinis:erant enim omnia biſſina tam tentoria q̃ et funes eorũ diuerſis tincta
coloribus.Fuerũt præterea munera præfati regis pallia ſerica multa et pretioſa:et
odores atq; vnguẽta et balſamũ:necnõ et horologiũ ex aurichalco arte mœchanica
mirifice compoſitum :in quo .xii. horarũ curſus ad clepſidram vertebatur cũ toti-
dem æreis pilulis:quæ ad cõpletionẽ horarũ decidebant / et caſu ſuo ſubiectum ſibi
cymbolum tinnire faciebãt,additis in eodẽ eiuſdem numeri equitibus: qui per.xii.
feneſtras cõpletis horis exibant:et impulſu egreſſionis ſuæ totidem feneſtras,quæ
prius apertæ erãt/claudebant.Necnõ et alia multa erãt in ipſo horologio:quæ nũc
enumerare longũ eſt. Fuerunt præterea inter prædicta munera candelabra duo ex
aurichalco miræ magnitudinis et pceritatis : quæ in Aquenſi palatio ad impatorẽ
delata ſunt.Imperator legatũ et monachos per aliquantũ tẽps ſecũ retinẽs / in Italiã
direxit:atq; eos tempus nauigationis expectare iuſſit. Eodẽq; anno Burchardũ co-
mitẽ ſtabuli ſui cũ claſſe miſit in Corſicã :vt eam a Mauris/q ſupioribus annis illuc
prædatũ venire cõſueuerãt/defenderet. Qui iuxta cõſuetudinẽ ſuam de Hiſpania
egreſſi/primo ad Sardiniã appulſi ſunt: ibiq; cũ Sardis prælio commiſſo / et multis
ſuorũ amiſſis (nã tria milia ibi cecidiſſe phibentur) in Corſicã recto curſu puene-
runt.Ibi iterũ in quodã portu eiuſdem inſulæ cũ claſſe / cui Burchardus præerat/
prælio decertauerunt:victiq; ac fugati ſunt amiſſis.xiii.nauibus/et plurimis ſuorũ
interfectis. Adeo illo anno in oĩbus locis aduerſa fortuna fatigati ſunt : vt ipſi ſibi
hoc accidiſſe teſtati ſunt:eo q anno ſupiore cõtra oẽm iuſtitiã de Patalaria inſula.
lx.monachos aſportatos in Hiſpania vendiderũt. Quorũ aliqui per liberalitatẽ im
peratoris iterũ ad ſua loca reuerſi ſunt.Nicetas patritius q cum claſſe Cõſtantino-
politana ſedebat in Venetia, pace facta cũ Pipino rege/et induciis vſq; ad menſem
Auguſti cõſtitutis,ſtatione ſoluta,Cõſtantinopolim regreſſus eſt. Hoc anno impe
rator paſcha Aquiſgrani celebrauit:necnon et natalem domini.

Mercurii ſtella viſa. Eclipſis lũę. Ratberti legati obitus. Abdellę legati munera miranda. Horologiũ artificioſũ. Cãdelabra. Burchard⁹ Comeſtabuli. Maurorũ in Sardinia cędes. In Corſica ſtrages. Maurorũ ſcelus ĩ monachos. Nicetæ Cõſtãtinopolĩ reditus.

De Godefridi Danorũ regis in Abodritos et Sclauos conatibus: et Caroli iunioris reſiſtentia.Danorum munimento contra Francos. Leone Pontifice:et eius in Britanniam legatis. Cap.XCIIII.

HYems molliſſima ac peſtilens fuit in illo tempore:vereq; inchoan
te imperator Nouiomagũ pfectus:tranſactoq; ibi quadrageſima
li ieiunio/celebrato et ſancto paſcha/iterũ Aquaſgrani regreſſus
eſt:et quia nuntiabatur Godefridum Regem Danorum in Abo-
dritos cum exercitu traiecisse:Carolum filium ſuum ad Albiam
cum valida Francorum et Saxonum manu miſit :iubens veſano

Peſtilentia. Nouiomagum. Godefrid⁹ Danorũ rex in Abodritos.

regi resistere, si Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Sed ille statiuis p aliquot dies in litore habitis, expugnatis etiam et manu captis aliquot Sclauorũ castellis, cum
Drasco. magno copiarum suarum detrimẽto reuersus est. Nã licet Drasconẽ ducẽ Abodri-
Godelaib⁹. torũ populariũ fidei diffidentẽ loco pepulisset Godelaibum aliũ ducẽ dolo captum patibulo suspẽdisset / Abodritorũ duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamẽ militũ suorũ et manu pmptissimos amisit: et cũ eis filium fratris sui nomine Reginoldũ: q in oppugnatione cuiusdam oppidi cũ plurimis Danorũ primoribus inter
Liuones. fectus est. Filius autẽ Imperatoris Carolus Albiã ponte iunxit: et exercitũ cui præ-
Smeldingi. erat in Liuones et Smeldingos (q et ipsi ad Godefridũ regem defecerant) quanta potuit celeritate transposuit: populatisq circũquaq eorũ agris / transito iterũ flumine cũ incolumi exercitu in Saxoniã se recepit. Erant cum Godefrido in expedi-
Vultzi. tione prędicta Sclaui, q dicuntur Vultzi: q propter antiquas inimicitias quas cum Abodritis hře solebãt / spõte se copiis eius cõiũxerũt. Ipsoq in regnũ suũ cõuertẽte cũ præda, quã ab Abodritis capere potuerũt, et ipsi domũ regressi sunt. Godefrid⁹ vero priusq̃ reuerteretur destructo emporio: qđ in oceani littore constitutũ lingua
Emporium Reric. Danorũ Reric dicebatur: et magnã regno illius cõmoditatẽ vectigaliũ persolutione præstabat: translatisq inde negotiatoribus, soluta classe ad portũ qui Liesthor di-
Portus Liesthor. citur cum vniuerso exercitu venit. Ibi per aliquot dies moratus / limitem regni sui qui Saxoniam respicit, vallo munire cõstituit / eo modo: vt ab orientali maris sinu
Ostarhsalt. quem illi Ostarhsalt dicunt / vsq ad occidentalem oceanũ totã Egidoræ fluminis
Danorum munimẽtũ. aquilonalem ripam munimentũ valli prætexeret, vna tantũ porta dimissa, per quã carra / et equites emitti / et recipi possent. Diuiso itaq opere inter duces copiarum
Norddanhumbrorũ rex. domum reuersus est. Interea rex Norddãhumbrorum de Britãnia insula nomine Eardulfus regno et patria pulsus ad imperatorem, dũ adhuc Nouiomagi moraretur venit: et patefacto aduentus sui negotio, Romã proficiscitur: Romaq rediens p legatos Romani põtificis et dñi imperatoris in regnũ suũ reducit. Præerat tunc tem-
Leo.iii. poris ecclesiæ Romanæ Leo tertius: cuius legatus ad Britanniã directus est Aldul
Legati. fus diaconus de ipsa Britannia / natione Saxo: et cum eo ab imperatore missi duo abbates / Rotfridus notarius et Nantharius abbas de sancto Aldomaro. Imperator vero ædificatis per legatos super Albim fluuiũ duobus castellis, præsidioq in eis contra Sclauorum incursiones disposito, Aquisgrani hyemauit: natalemq domini / et sanctum ibidem pascha celebrauit.

De classe Constantinopolitana Venetias missa. Dercosa ab Ludouico rege obsessa. De Nortdanhumbrorum regis reductione in regnũ. De Legatorum reditu. Danorum regis motu. Quæstione de spiritus sancti processione. Trasconis cæde. Aureoli obitu. Amoro mi deditione oblata: et Eclipsi lunæ. Cap. XCV.

Classis Cõstatinopol. Classis Constantinopoli missa / primo ad Delmatiam / deinde Venetiam appulsa est. Cũq ibi hyemaret, pars eius Cõnaclum insulam accessit: cõmissoq prælio cõtra psidiũ qđ in ea dispositũ erat victa atq fugata in Venetiã recessit. Dux aũt q classi præerat nomine Paulus / cũ de pace inter Frãcos et Græcos cõstituẽda / quasi
†Obelerius a Sabellico vocatur. sibi hoc esset iniunctũ / apud Pipinũ Italię regẽ agere moliret / † wilhareno et Beato Venetiæ ducibus oẽs conatus eius impediẽtib⁹ / atq ipsi etiã insidias parãtibus, cognita illorũ fraude discessit. At in occiduis ptib⁹ domin⁹ Ludouicus rex cũ exercitu Hispaniã ingressus, Dercosam ciuitatẽ in ripa

Iberi fluminis sitã obsedit: consumptoq; in oppugnatione illius aliquãto tpe / postq̃ eã tam cito capi nõ posse vidit, dimissa obsidione, cũ incolumi exercitu in Aqtaniã se recepit. Postq̃ Ardulfus rex Nordanhumbrorũ reductus est i regnũ suũ: et legati imparoris atq; pontificis reuersi sunt: vnus ex eis videlicet Aldulfus a piraris captus est, cæteris sine detrimẽto traiicientibus: ductusq; ab eis in Britanniã a quodã Cenulfi regis hoĩe redẽptus est / Romãq; reuersus. In Tuscia Populoniũ ciuitas maritima a Græcis, q Orobitæ vocanť, deprædata est. Mauri quoq; de Hispania Corsicã ingressi, in ipso sancto paschali sabbato ciuitatẽ quandã diripuerunt: et præter episcopũ et paucos senes atq; infirmos nihil in ea reliquerunt. Interea Godefridus rex Danorũ p negotiatores quosdã mandauit se audisse / q ei fuisset iratus: eo q in Abodritos anno supiore duxit exercitũ / et suas vltus ẽ iniurias: addẽs velle se purgare ab eo qd obiiciebať: fœderis ruptionẽ ab illis fuisse inchoatã prius, q̃ a se bellum. Petebat etiã vt cõuentus comitũ imparoris atq; suorum iuxta terminos regni sui ad Albim fieret: in quo res inuicem gestæ pferri / et emẽdatione digna inter ptes enumerari possent. Nõ abnuit impator / colloquiũq; trans Albim habitũ cũ primoribus Danorũ in loco qui dicit Badenfliot: multisq; hinc et inde platis atq; enumeratis rebus, negotio penitus infecto discessum est. Trasco vero dux Abodritorum postq̃ filiũ suum postulanti Godefrido obsidẽ dederat: collecta populariũ manu / et auxilio a Saxonibus accepto, vicinos suos Vultzos aggressus / agros eorum ferro et igni vastat: regressusq; domũ cũ ingenti præda, accepto iterũ a Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorũ maximã ciuitatẽ expugnat: atq; his successibus oẽs qui ab eo defecerant ad suam societatẽ redire coegit. His ita gestis, impator de Arduenna Aquasgrani reuersus, mense Nouẽbrio cõciliũ habuit de pcessione spũs sancti: quã quæstionẽ Ioãnes qdã monachus Hierosolymis primo cõmouit. Cui⁹ definiẽdæ cã Bernharius episcopus warmacensis / et Alahardus abbas monasterii Corbeiæ Romam ad Leonẽ papã missi sunt. Agitatũ est etiã in eodẽ concilio de statu ecclesiarũ / et cõuersatione eoꝝ, qui in eis deo seruire dicũtur: nec aliqd tamẽ definitũ est propter rerũ (vt videbatur) magnitudinẽ. Imperator autẽ quũ ei multa de iactãtia et et supbia regis Danorũ nuntiarenť, statuit trans Albim fluuiũ ciuitatẽ ædificare: Francorũq; in ea ponere præsidiũ. Cũq; ad hoc per Galliã atq; Germaniã hoĩes cõgregasset: armisq; ac cęteris ad vsum necessariis rebus instructos p Frisiam ad locũ destinatũ pergere iussisset: Trasco dux Abodritorũ in emporio Reric ab hominib⁹ Godefridi per dolum interfectus est. Sed impator postq̃ locus ciuitati cõstruendæ fuerat exploratus, Egbertũ comitẽ huic negotio exequendo præficiens / Albim traiicere et locũ iussit occupare. Est autẽ locus super ripam Sturiæ fluminis / vocabulo Esesfelth: et occupatus est ab Egberto et comitibus Saxonicis circa idus Martias: et muniri cœptus. Aureolus comes qui in cõmercio Hispaniæ atq; Galliæ trãs Pyrineũ contra Oscam et Cæsaraugustã residebat defunctus est: et Amoroz præfect⁹ Cæsaraugustæ atq; Oscæ locũ eius inuasit: et in castellis illius præsidia disposuit: missaq; ad imparorẽ legatione, sese cũ omnibus quæ habebat in deditionem illi venire velle promisit. Eclipsis lunæ contigit. vii. Kal. Ianuarii.

Marginalia: Nordanhũbrorũ rex. · Legatorum reditus. · Populoniũ diripitur. · Maurorũ irruptio. · Godefrid⁹ Danus. · Badenfliot · Trasco. · Quæstio de pcessione spũs sancti. · Motus in Danos. · Trasco perimitur. · Aureolus comes. · Amoroz. · Eclipsis lũe

De Amoroz præfecti oblatis. Maurorũ in Sardiniam et Corsicam irruptione. Motib⁹ in Venetos: Delmatas: Danos: Frisones: quos Dani vicerunt. De Godefridi Danorum regis (quẽ Saxo Gotricum appellat) iactãtia et cęde. Pipini obitu. Boum lue. Eclipsibus. Amoroz pulsione. Cap. XCVI.

Amoroz.

AMoroz Cæsaraugustæ præfectus postq̃ imperatoris legati ad eũ peruenerunt petiit: vt colloquiũ fieret inter ip̃m et Hispanici limitis custodes: p̃mittens se in eo colloquio cum suis omnibus in imperatoris dirionẽ esse venturũ. Quibus licet imperator vt fierẽt annuisset, multis interuenientibus causis remansit infectum.

Maurorũ irruptio.

Mauri de tota Hispania maxima classe comparata, primo Sardiniam / deinde Corsicam appulerunt: nullo in ea inuento præsidio, insulam pene totam subegerunt.

Pipini in Venetos motus.

Interea Pipinus rex p̃fidia ducum Veneticorũ incitatus, Venetiã bello terra mariq̃ iussit appeti. Subiectaq̃ Venetia / ac ducibus eius in deditionem acceptis, eandem classem ad Delmatiæ littora vastanda misit.

In Delmatas.

Sed quũ Paulus Cephaleniæ præfectus cum orientali classe ad auxilium Delmatis ferendum aduentaret, regia classis ad propria regreditur. Rhodtrudis filia imp̃atoris / quæ natu maior erat. viii. Idus Ianua. diem obiit.

Caroli in Danos.

Imperator vero Aquisgrani adhuc agens / et cõtra Godefridum Regem expeditionem meditans / nuntiũ accepit classem ducentarum nauiũ de Nordmánia in Frisiam appulsam: totasq̃ Frisiaco littori adiacentes insulas esse vastatas: iamq̃ exercitũ illum in continente esse: ternaq̃ prælia cũ Frisonibus commisisse: Danosq̃ victores tributum victis imposuisse: et vectigalis nomine centum libras argenti a Frisonibus iam esse solutas: Regem vero Godefridũ domi esse. et reuera ita erat.

Normánorũ in Frisiã
Dani Frisiones vicerũt

Qui nuntius imperatorem adeo concitauit: vt missis in oẽs circũquaq̃ regiones ad cõgregãdũ exercitũ nũtiis, ip̃e sine mora palatio exiens / primũ quidem classi occurrere: deinde transmisso Rheno flumine in loco / qui Lippia vocatur / copias / quæ nondum conuenerant / statuit opperiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, elephas ille / quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat / subita morte periit. Congregatis tandem copiis quanta potuit celeritate ad Alaram fluuium contendit: castrisq̃ iuxta confluentem eius qua Wisuræ flumini cõiungitur positis, in vanum Godefridi regis præstolatur aduentũ.

Godefridi iactantia.

Nam rex ille vanissima spe victoriæ inflatus, acie se cum imperatore congredi velle iactabat. Sed dum imperator in memorato loco statiua haberet, diuersarum rerum nuntii ad eum deferuntur.

Cædes.

Nam et classem quæ Frisiam vastabat domum regressam: et Godefridũ regem a quodam suo satellite interfectum. Castellum vocabulo Hohbuoki Albiæ flumini appositum, in quo Odo legatus imperatoris / et orientalium Saxonum erat a Vultzis captum: et Pipinum filium eius regem Italiæ. viii. Idus Iulias de corpore migrasse: duasq̃ legationes de diuersis terrarum partibus, vnã de Cõstantinopoli, alterã de Corduba pacis faciẽdæ causa aduẽtare narrat. Quibus ille acceptis, disposita pro temporis conditione Saxonia, domũ reuertitur.

Pipini obitus.

Boum lues

Tanta fuit in ea expeditione boũ pestilentia: vt pene nullus ex tãto exercitu superesset / quin oẽs vsq̃ ad vnũ interirent: et nõ solum ibi, sed et sup omnes imp̃atori subiectas p̃uincias illius generis aĩaliũ mortalitas immanissime grassata est.

Legati Nicephori et Abuzalis.

Imp̃ator Aquasgrani veniẽs / mense Octobrio memoratas legatiões audiuit / pacẽq̃ cũ Nicephoro imp̃atore / et cũ Abuzale rege Hispaniæ fecit. Nã Nicephoro Venetiã reddidit: et Henricũ comitẽ olim a Sarracenis captũ, Abuzale remittente, recepit.

Eclipses.

Eo anno sol et luna bis defecerunt Sol. vii. idus Iunii et pridie Kal'. Decẽb. Luna. xi. Kal'. Iul'. et. xviii. Kal'. Iañ. Corsica insula a Mauris vastata est.

Amoroz pulsio.

Amoroz ab Adirama filio Abuzalis de Cæsaraugusta expulsus / et Oscam intrare cõpulsus est.

Hẽmingus Danus.

Godefrido Danorum rege mortuo, Hẽmingus filius fratris eius in regnum successit: et pacem cum imperatore fecit.

De Legatis pacis ad Nicephorũ a Carolo missis. De pace cũ Hemmingo Dano
rum rege: & de primoribus vtriusq;. De tribus exercitibus in tres ptes a Caro
lo missis & ꝓspere reducib⁹. Pharo.i.turri ad Bononiã, quã Bolloniã vocãt, cõ
stituta. & Classe Gandaui instaurata: Legatis Danorũ & Hunoꝝ. Auarũ. Scla
uorum. Deq; Caroli filii imperatoris obitu nuntiato. Cap.XCVII.

ABsoluto atq; dimisso Arsafio spathario (hoc erat nomẽ legato Ni
cefori imperatoris) eiusdẽ pacis cõfirmãdæ gratia legati Constanti
nopolim ab imperatore mittuntur: Haido epũs Basilensis & Hugo
Legati ad Nicephorũ
comes turonicus: & Aio Longobard⁹ de Foroiulii: & cum eis Leo
quidam spatharius natiõe sicul⁹ & † willeri dux Veneticoꝝ. Quo
†Obelerius
rũ alter ante annos decem Romæ ad imꝑatorẽ cũ ibi esset de Sicilia
profugit: & redire volens in patriã remittiẽ. Alter ꝑpter perfidiam honore spoliatus
Constantinopolim ad dominũ suum duci iubetur. Condicta inter imperatorẽ & Hẽ
Pax cũ Dano.
mingũ Danoꝝ regem pax ꝑpter hyemis asperitatem quæ inter partes commeandi
viam claudebat in armis tñ iurata seruatur: donec redeunte veris temperie & aper
tis viis quæ immanitate frigoris clausæ fuerũt, congrediẽtibus ex vtraq; parte vtri
usq; gentis Francorum scilicet & Danorum decem primoribus super fluuium Egi
doram in loco qui vocatur Clatis vicissim secũdũ ritum ac morẽ suũ sacramentis iu
ratis pax confirmatur. Primores autem de parte Francorum hi fuere: walachus co
mes filius Bernardi: Burchardus comes: Mirocus comes: Vado comes: Bernardus
Primores Frãcorum.
comes: Egebertus comes: Theoderic⁹ comes: Abo comes: Ostdagus comes: wigmã
nus comes. De parte vero Danorum in primis fratres Hemmingi Hancum & An
gandeo. Deinde cæteri honorabiles inter suos viri: Offredus cognomento turdimu
Proceres Danorum.
lo & warsteinus & Suonus & Vrmus & alius Offridus fili⁹ Heiligeni & Offredus
de sconaonue & Hebbi & Aouus. Imperator vero pace cum Hẽmingo firmata & pla
cito gñali secundum cõsuetudinem Aquisgrani habito in tres partes regni sui toti
Exercitus tres.
dẽ exercit⁹ misit: vnũ trãs Albiã in Liuones: q & ipsos vastauit & castellũ Hohbuoki
In Liuones.
superiori anno a Vultzis destructũ in ripa Albiæ fluminis restaurauit. Alterũ in Pã
Hunos.
nonias ad controuersias Hunorum finiendas. Tertium in Brittones ad eorum perfi
Britones.
diam puniendam. Qui omnes rebus prospere gestis incolumes regressi sunt. Ipse au
tem interea imperator propter classem quam anno superiore fieri imperauit viden
dum ad † Bononiam ciuitatem maritimam, vbi eędem naues congregatę erant acces
†Bolloniã.
sit: Pharumq; ibi ad nauigãtium cursus dirigendos antiquitus constitutam restau
Farus.
rauit: & in summitate eius nocturnũ ignem accẽdit: & inde ad scaldim fluuium ve
niens in loco qui vocatur Gand naues ad eandem classem ædificatas aspexit: & circa
Gãdauum.
mediũ nouẽbrium Aquasgrani venit. Obuiauerũt ei veniẽti legati Hẽmingi regis
Legati Danorum.
Aouus & Hebbi munera regis & verba pacifica deferentes. Fuerũt etiã Aquisgrani
aduentum eius expectantes qui de Pannonia venerunt Camzanci princeps Auarũ
& Tudim & alii primores ac duces Sclauorũ circa Danubiũ habitantium: qui a du
cibus copiarũ quæ in Pannoniã missæ fuerunt ad ꝑsẽtiam principis iussi venerũt. In
Caroli filii mors.
terea Carolus fili⁹ dñi imperatoris qui maior natu erat pridie Nonas Decẽbres diẽ
obiit: & imperator Aquisgrani hyemauit.

De Hẽnungi seu Hemmingi obitu: & regni Danoꝝ inter hęredes contẽtio
ne & cæde. De Harioldi seu Haraldi & Ragenfredi Danorum regno. De Ni
cephori obitu. Michaelis successione: & legatis pacis. Classe Mau
m.

rorum ĩ Corsicam & Sardiniam aduentante. Normánorũ in Scotia strage. De pace cum Abulamo Sarrhaceno. cum Beneuentanis: cũ Vultzis & Danis.

Cap. XCVIII.

Hémingi obitus. NEc multo post Hémingus Danorum rex defunctus nũtiatur. Cui cum Sigifridus nepos Godefridi regis & Amilo nepos Herioldi & ipsius succedere voluissent: neq; inter eos vter regnare deberet cõuenire potuisset: comparatis copiis & commisso ꝑlio ambo moriũtur.

Hęredũ cædes. Pars tamen Amilonis adepta victoria fratres eius Harioldum & Ragenfridum reges sibi constituunt. Quã necessario pars victa secuta eosdẽ sibi regnare non abnuit. In eo ꝑlio Decẽ milia. DCCCC. XL. viri cecidisse narrant.

Nicephor⁹ obit. *Michael imperator.* Niceforus imperator post multas & insignes victorias in Mœsia prouincia cõmisso cum Bulgaris ꝑlio moritur: & Michael gener eius factus Imperator Legatos domini imperatoris Caroli qui ad Nicephorum missi fuerunt & Constantinopoli suscepit & absoluit: cum quibus & legatos suos direxit: Michaelem scilicet epm̃ & Arsafium atq; Theognostũ protospatharios: & ꝑ eos pacem a Niceforo inceptam confirmauit.

Legati pacis. *Basileum. i. regem.* Nam Aquisgrani vbi ad imperatorem venerunt scriptum pacti ab eo ĩ ecclesia suscipientes more suo id est gręca lingua dixerunt imperatorem eum & basileum appellantes: & reuertendo Romam venientes in basilica sancti Petri apostoli eundem pacti seu fœderis libellum a Leone papa denuo susceperunt.

Bernardus Quibus dimissis imperator generali cõuentu Aqsgrani solẽniter habito Bernardũ filiũ Pipini nepotem suum in Italiam misit: & propter famam classis quæ de aphrica & de Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, walanẽ filiũ Bernardi patruelis sui cũ illo esse iussit quoadusq; rerum euentus securitatem nostris afferret.

Classis maurorum. *Normánorũ a scottis strages.* Hæc classis partim in Corsicam partim in Sardiniã venit. Classis etiã Nordmánorũ Hiberniam scottorum insulam aggressa commissoq; cum scottis ꝑlio parte non modica Nordmannorum interfecta turpiter fugiendo domum reuersa est.

Pax cũ Sarrhacenis. *Beneuentanis.* *Vultzis.* *Abbates* *Eclipsis.* Pax cũ Abulaz rege Sarrhacenorum facta. Itẽ cum duce Beneuentanorũ Grimoaldo: & tributi nomine. XXV. milia solidorum auri a Beneuẽtanis soluta. Expeditio facta ad Vultzos: & ab eis obsides accepti. Harioldus & Ragenfridus reges Danorũ missa ad imperatorẽ legatione pacem petunt: & fratrem suum Hẽmingum sibi remitti rogant. Robertus abbas sancti Germani monasterii vita decessit. Iruuno quoq; prudentissimus vir loco eius successit. Hoc anno idib⁹ Maii post meridiem solis eclipsis fuit.

De legatione ad Michaelem ĩperatorẽ Cõstãtinopo. De Ludouici in cõsortium imperii assumptione. Bernardi in regnũ Italiæ. de conciliis causa reformationis ecclesiæ. De pace cum Normánis Danis: & de Danorum gestis. De insidiis Mauro positis & earũ vltione & strage. De Michaelis imꝑatoris monachatu. Leonis ĩperio & Bulgarorũ fuga.

Cap. XCIX.

Legati. IMperator Aquisgrani hyemauit: & incipiente verna tẽperie Amalharium Treuerensem episcopũ & Petrum abbatem monasterii Nonantulas propter pacem cum Michaele imperatore cõfirmandam Constantinopolim misit.

Ludouicus consors imperii. *Bernardus rex Italiæ.* Ac deinde habito generali conuentu euocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Ludouicũ Aqtaniæ regem coronam illi imposuit & imperialis nominis consortem fecit: Bernardumq; nepotem suum Pipini filii sui filium Italiæ præfecit: & regem appellari iussit. Concilia quoq; eius iussu super statu ecclesiarum corrigendo

per totam Galliam ab epis celebrata sunt. Quorum vnū Magōtiæ. Alterū Remis. Concilia re
Tertium Turonis. Quartum Cabillonis. Quintū Arelati congregatū est: & cōstitu formatoria
tionū quæ in singulis factæ sunt collatio corā imperatore in illo cōuētu hita. Quas q
nosse voluerit in supradictis quinq̧ ciuitatib⁹ inuenire poterit: q̄q̄ & in archiuo pa
latii exemplaria illarum habeant. Missi sunt de hoc conuentu quidā Francorū & Sa Nortmāni
xonū primores trās albim fluuium ad confinia Nordmannoꝝ qui pacem secūdum q nort wegi
petitionē regū illorum facerent & fratrem eorū redderent. Qui cū pari numero (Nā nūc dicunt
sexdecim erant de primatib⁹ Danorum) in loco deputato occurrissent: iuramentis
vtrinq̧ factis pax confirmata & regum frater eis redditus est. Qui tñ eo tēpore do Westarfol
mi non erant sed ad Westarfoldā cū exercitu profecti. Quæ regio vltima regni eorū da.
inter septētrionem & occidentem sita cōtra aquilonē Britanniç summitatem respicit.
Cuius principes ac populus eis subiici recusabant. Quibus perdomitis cū reuersi es
sent & fratrem ab imperatore missum recepissent: filii Godefridi regis & ex primori
bus Danoꝝ non pauci q iamdudum relicta patria apud Sueones exulabāt, compara Sueones.
tis vndiq̧ copiis bellum eis intulerunt: & confluentibus ad se passim ex omni Dano Insidiis ca
rum terra popularium turmis cōmisso ꝑlio etiam regno non multo eos labore pepu pti mauri.
lerunt. Mauris de Corsica ad Hispaniā cum multa ꝓda redeuntibus Irmingarius co Centūcellæ
mes Emporitanus in Maiorica insidias posuit & octo naues eorum cepit: in quib⁹ qn Nicea.
gentos & eo amplius Corsos captiuos inuenit. Hoc Mauri vindicare volētes Centū Mauri victi
cellas Tusciæ ciuitatem & Niceam prouinciç Narbonēsis vastauerunt. Sardiniam Michael ip.
quoq̧ aggressi cōmissoq̧ cū Sardis ꝑlio pulsi ac victi & multis suorum amissis recef fit mōach⁹.
serunt. At Michael imperator Bulgaros bello appetens haud ꝓsperis successib⁹ vti Leo impat.
tur: ac proinde domum reuersus deposito diademate monachus efficitur. in cuius Crumas
locū Leo Bardæ patricii filius imperator cōstituitur. Crumas rex Bulgarorum qui Bulgarus
Nicephorū ~~imperatorem ante annos duos interfecit & Michaelem de~~ Moesia fugauit fugatur.
secundis rebus elatus cum exercitu vsq̧ ad ipsam Constātinopolim accessit: & iuxta
portam ciuitatis castra posuit. Quem moenibus vrbis obequitātem Leo imperator
eruptione facta incautū excepit & grauiter vulneratum fugiendo sibi consulere ac
in patriam turpiter redire coegit.

De Caroli magni ad superos transitu & Ludouici successoris ei⁹ gestis. & legationibus ad imperatores vltro citroq̧ missis. Beneuentanoꝝ tributo. Danorum regum conflictu: & Harioldi seu Haraldi confugio. Cap.C.

CVm Carolus imperator Aquisgrani hyemaret anno ætatis fere Caroli ma
septuagesimo primo, re gni autē.xlvii. subacteq̧ Italiæ.xliii. ex quo gni trāsit⁹.
vero imperator & Augustus appellatus est anno.xiiii.v.kal. Fe
bruarias rebus humanis excessit. Cuius rei nuntium cum Ludoui Ludouicus
cus filius eius in Aquitania apud Theoduadum villam vbi & ipse impator.II.
tunc hibernabat plurimis deferentibus accepisset: tricesimo postq̄
id acciderat die Aquasgrani venit: summoq̧ omnium Francorum consensu ac fauo
re patri successit. & ad suscepti regni administrationē cura conuersa primo legatio Legationes
nes gentium quæ ad patrem venerant auditas absoluit: alias deinde simili modo ad
patrem quidem missas ad se vero veniētes suscepit: inter quas præcipua fuit legatio
de Constantinopoli directa. Nam Leo imperator qui Michaeli successerat dimisso
Amalhario episcopo & Petro abbate qui ad Michaelem quidem missi ad se aūt vene
rūt, legatos suos Christophorū spathariū & Gregoriū diaconū cum eis ad dominū
Carolū & ꝑ eos descriptionē & cōfirmationē pacti ac foederis misit. Quib⁹ susceptis

atq; dimissis dominus Ludouicus legatos suos Nordbertum Regiensem epm & Ri-
choniū Pictauiū comitē ad Leonem imperatorem ob renouandam secum amicitiam
& pdictum pactum cōfirmādū direxit. Habitoq; Aquisgrani generali populi sui con
uentu ad iustitias faciendas & opp̄ssiones populorum releuandas legatos ad oēs regni
sui ptes dimisit. Bernardum regem Italię nepotē suum ad se euocatū muneribus do-
natum in regnū remisit. Cū Grimoaldo Beneuētanorum duce pactum fecit atq; fir
mauit eo modo quo & pater: scilicet vt Beneuentani tributū annis singulis septē mi
lia solidū darēt. Tūc duos ex filiis suis Lotharnū in Baioariā Pipinū in Aquitaniā mi

†Gotrici.

sit. Harioldus & Regnifridus reges Danorum qui anno superiore a filiis †Godefri
di victi & regno pulsi fuerunt, reparatis viribus iterum eis bellum intulerūt: in quo
conflictu & Regnifridus & vnus de filiis Godefridi qui maior natu erat interfectus
est. Quo facto Harioldus rebus suis diffidens ad imperatorē venit: & se in manus illi
us commendauit. Quē ille susceptum in Saxoniā ire & opportunū tempus expecta
re iussit quo ei sicut petierat auxilium ferre posset.

De expeditione Ludo. imperatoris ī Danos & eorū inter se conflictu: de con
iuratione in Leonē pont. max. de legatione & donis Sardorū: de foedere cum
Sarrhacenis icto prius rupto. De terrę motu graui & īundatione rheni: Ro
manorumq; in Leo. pon. saeuitia. Cap. CI.

IVssum est ab īperatore vt Saxones & Abodriti ad hanc expeditio-
nem pparareNt: tētatūq; in illa hyeme duab⁹ vicib⁹ ē Albia trāsi-
ri potuisset: sed mutatione subita aeris mollitie glatie fluminis re
soluta negotium remansit imperfectum: donec tandē hyeme trāsa
acta circiter mediū fere Maiū mensem opportunū proficiscēdi tē
pus adrisit. Tūc omnes Saxonici comites omnesq; Abodritorum
copię cum legato imperatoris Balderico sicut iussum erat ad auxilium Harioldo feren

Sialandia Nordmannorum regio.

dum trans Egidoram fluuium in terram Normannorum vocabulo Sialandiam peruenī
unt: & inde profecti septimo tandem die in litore Oceani castra ponūt ibiq; statiuis
triduo habitis cum filii Godefridi qui contra eos magnis copiis & ducētarum naui
um classe comparata in insula quadam tribus milibus a continenti separata reside-
bant, congredi non auderēt: vastatis circūquaq; vicinis pagis & acceptis popularīū
obsidibus. xl. ad imperatorem in Saxoniam reuersi sunt. Ipse rex tūc tēporis in loco q

Pardeburne.

dicitur padrebrunno generalem populi sui cōuentum habebat. Ibi ad eum orientali
um Sclauorum primores & legati venerūt. Sed anteq̄ illuc veniret & cum adhuc do

Cōspiratio in Leonē papam.

mi esset allatum est ei quosdā de primoribus Romanorum ad interficiendū Leonem pa
pam in ipsa vrbe Roma conspirasse. Ac deinde cum huius causae indicium ad ponti
ficem esset delatum omnes illius factionis auctores illius iussu fuisse trucidatos. Qđ

†frācfordię

cum moleste ferret, ordinatis tūc Sclauorum & Harioldi rebus ipsoq; in Saxonia di
misso cum ad † Franconofurd palatium venisset: Bernardum regem Italiae nepotem
suum qui & ipse cum eo in Saxonia fuerat ad cognoscendum qđ nuntiabatur Romā
mittit. Is cum Romam venisset aegritudine decubuit: res tamen quae cōpererat p Ge
roldum comitem qui ad hoc ei legatus fuerat datus imperatori significauit. Quem le
gati pontificis Ioannes episcopus Syluę candidae & Theodorus nomenclator & Ser

Legati Sardorum.

gius dux subsecuti de his q̄ dn̄o suo obiicebantur per omnia imperatori satisfecerūt.

Foed⁹ cum sarrhacenis violatur.

Legati Sardorum de Carali ciuitate dona ferentes venerunt. Pax quę cum Abulatz
rege Sarrhacenorum facta & per triennium seruata erat velut inutilis rupta: &
contra eum iterum bellum susceptum est. Nordbertus episcopus & Riconius

comes de Constantinopoli regressi descriptionem quod Leo imperator eis dederat detulerunt. Qui inter caetera terraemotum grauissimũ mense Augusto p continuos quinq; dies ibi contigisse retulerunt: quo & ipsius vrbis aedificia complura cecidisse & aliarum ciuitatũ populos ruinis oppressos esse testati sunt. Sed & in Gallia Santones ciuitas Aquitaniae mense Septembri dicitur tremuisse Rhenus fluuius alpinis imbribus auctus vltra solitum exundauit. Romani cum Leonẽ papam ęgritudĩe decubuisse viderent collecta manu omnia pdia quae idem pontifex in singularum ciuitatum territoriis nouiter construxit primo diripiunt, deinde inmisso igne cremant Tum Romam ire statuunt & quae sibi erepta qrebanẽ violenter auferre. Quo comperto Bernardus rex missa manu per Winigisum ducẽ Spoletanũ & seditionẽ illam sedauit & eos ab incepto desistere fecit: quaeq; gesta erant per legatos suos imperatori nũtiauit.

Terremot⁹

Rheni excrementum.

Ro. in Leonem seuitia

De expeditione in Sorabos Sclauos. De Vasconum coniuratione subacta. De Stephano papa Remis Ludouicum conueniente: & de Legatis Hispanię. Cap.CII.

Yeme transacta Saxones & orientales Franci expeditionẽ in Sorabos Sclauos qui dicto audientes non erãt facere iussi imperata strenue compleuerunt: & contumaciũ audaciam nõ magno labore cõpresserunt. Nam vna ciuitate expugnata quicquid in ea gente rebelli videbatur subiectione promissa cõquieuit. Vascones qui trãs garõnam & citra Pyreneũ montem habitãt propter sublatum ducem suum nomine Sigiwinũ quem imperator ob nimiam eius insolẽtiam ac morum prauitatem inde sustulerat, solita leuitate commoti coniuratione facta omnimoda defectione desciuerunt. Sed duabus expeditionibus ita sunt edomiti vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Interea dominus Leo papa anno pontificatus sui circiter. XXI. V. kal. Iunii de corpore migrauit. Stephanusq; diaconus in locũ eius electus atq; ordinatus est. Nondũq; duobus post consecrationem suam exactis mensibus q̃ maximis poterat itineribus ad imperatorem venire contẽdit: missis interim duobus legatis qui quasi pro sua consecratione imperatori suggererent. Quod vbi ĩperator audiuit Remis ei statuit occurrere. Missisq; obuiam his qui eum illo deducerent aduentum eius puenieus cum magno eũ ibidem honore suscepit. Qui statim imperatori aduentus sui causam insinuans celebratis ex more missarum solenniis eũ diadematis impositione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus & datis & acceptis conuiuiisq; opipare celebratis & amicitia vicissim firmissimo robore constituta, aliisq; vtilitatib⁹ sanctae dei ecclesiae pro temporis opportunitate dispositis, põtifex Romam imperator Cõpendii palatiũ petiit ibi cõmoratus legatos Abodritorũ & de Hispania legatos Abdirahman filii Abulaz regis ad se missos suscepit. Completisq; ibi. XX. vel eo amplius diebus Aquisgrani ad hyemandum profectus est.

Sclaui subacti.

Vasconum cõiuratio.

Stephanus pont. maxi.

De cã legationis Abdirahmani Sarrhaceni & ĩperatoris greci: ac Harioldi Dani. De eclipsi lunę & comete, Stephaniq; põti. obitu. De porticus in imperatorẽ ruina. Lotharii in cõsortiũ ĩperii assumptiõe. Deq; legatis Leonis ĩperatoris. De Abodritorũ defectione & eius causa. & de tyrannide Bernardi regis Italiae: & cõiurationis ei⁹ capitibus. Cap.CIII.

Legati Abdirahmã filii Abulaz regis Sarrhacenorũ de Cęsaraugusta missi pacis petẽdę gra venerũt: & Cõpẽdii ab ĩperatore auditi Aquasgrani eũ pcedere sũt iussi. Quo cũ ĩpator puenisset: legatũ Leonis imperatoris de Cõstãtinopoli pro Delmaticorũ causa missum nomine Nicephorũ suscepit. Quẽ etiã qa Cadolachus ad quem illorũ

Legati Hispani & Cõstãtinopolitani.

confiniũ cura pertinebat / nõ aderat: & breui tamen venturus putabatur aduentum
illiꝰ iussit opperiri. Quo veniente ratio inter eum & legatum imperatoris de q̃stio-
nibus quas idem detulit habita est. & quia res ad plurimos & Romanos & Sclauos
pertinebat neq; sine illorum p̃sentia fieri posse videbatur: illo decernenda differtur.
Missusq; est ad hoc cum Cadalone & p̃dicto legato ĩ Delmatiam Albigariꝰ Mirochi
nepos. Legati etiã Abdirahman cum tribꝰ mensibus detenti essent: & iam de reditu
desperare cœpissent remissi sunt. Filii quoq; Godefridi regis Danorũ ꝓpter assiduã

Legatio Danorum.

Herioldi infestationem missa ad imperatorem legatione pacem petunt: eamq; a se ser
uandam pollicentur. Sed cum hæc simulata magis q̃ veracia viderentur: velut ina-
nia neglecta sunt & auxilium cõtra eos Herioldo datum. Luna nonis Februariis ho

Eclipsis. Cometes.

ra noctis secunda defecit: & Cometes in signo Sagittarii apparauit. Interea Stepha-
nus papa tertio postq̃ Romã venerat mense sed nondum exacto circiter. VIII. Kal.

Step. papa. Paschal' põ. Paschalis epistola.

Februarii diem obiit. Cui Paschalis successor electus post completam solenniter or-
dinationem suam & munera & excusatoriam imperatori misit epistolam: in qua sibi
non solum nolenti, sed etiam plurimum renitenti pontificatus honorẽ velut impa-
ctum asseuerat. Missa tamen alia legatione pactum quod cum p̃decessoribus suis fa-
ctum fuerat & secum fieri & firmari rogauit. Hanc legationẽ Theodorus nomẽcla-
tor & detulit: & ea quę petierat impetrauit. Feria quĩta qua cœna domini celebratur

Porticꝰ seu vestibuli ruina in imperatorem.

cum imperator ab ecclesia peracto sacro officio remearet, lignea porticꝰ per quam in
cedebat cum & fragili materia esset ædificata, & tunc marcida & putrefacta quæ cõ
tignationem & tabulatũ sustinebant transtra pondus aliquod ferre non possent: in-
cedentem desuper imperatorem subita ruina cum. XX. & eo amplius hominibus q̃
vna ibant ad terram vsq; deposuit. Qui casus cum plærosq; ex his qui simul decide-
rant grauiter affecisset: illi tamen nihil aliud lęsiõis intulit p̃ter ꝙ capulo gladii quo
accinctus erat impẽtoris pars sinistra contusa est & auris dextra in parte posterio-
re vulnerata: femur quoq; dextrum cuiusdam ligni põdere iuxta inguina collisum.
Sed instantia medicorum qui ei curam adhibebant, summa celeritate cõualuit. Nã
vicesima postq̃ id acciderat die Nouiomagum profectus venatu sese exercebat. Vn-
de reuersus generalem populi sui cõuentum Aquisgrani more solito habuit: in quo

Lotharius fit consors imperii.

filium suum primogenitũ Lotharium coronauit & noĩs atq; imperii sui sociũ sibi cõ
stituit. Cæteros reges appellatos vnum Aquitanię alterum Baioariæ p̃fecit. Conuẽ
tu peracto cum vosegi saltum venandi gratia peteret obuios habuit legatos Leonis

Legati ĩperatoris Cõstãtinopo.

imperatoris. Quos cum in Ingilenhemi palatio iuxta Magontiacam ciuitatẽ audis-
set: ac legationẽ eorũ non aliam esse nisi quã Nicephorus eiusdẽ ĩperatoris legatus ꝓ
xime attulerat comperisset: celeriter absolutos dimisit & quo tẽdebat proficiscitur.

Abodritorũ defectio.

Nuntiataq; defectione Abodritorum & Sclaomiri: comitibꝰ tantũ qui iuxta Albim
in præsidio residere solebãt vt terminos sibi cõmissos tuerenť ꝑ legatũ mãdauit. Cau
sa defectionis erat ꝙ regiã potestatẽ quã Sclaomirus catenꝰ post mortẽ Thrasconis
solꝰ super Abodritos tenebat cũ Ceadrago filio Trasconis partiri videbať. Quæ res
illũ tam grauiter exacerbauit: vt affirmaret se nunq̃ posthac albim fluuium transitu
rũ neq; ad palatiũ venturũ. Statim missa trãs mare legatione iunxit amicitias cũ fi-
liis Godefridi: & vt exercitus in Saxoniã trãsalbianã mitteret impetrauit. Nã & clas
sis eorum per Albiã vsq; ad Esesfeldẽ castellũ venit: q̃ totã Sturię fluminis ripã deua
stauit: & Gluomus custos Normãnici limitis pedestres copias ducẽs simul cũ Abo
dritis terrestri itinere ad ipsum castellum accessit. Quibꝰ cũ nr̃i fortiter restitissent
omissa castelli oppugnatione discesserunt. Interea cum imperator venatiõe pacta de

Vosego Aquasgrani reuerteret̃ nuntiatum est ei Bernardũ nepotẽ suũ Italiæ regem quorundam prauorum hominum consilio tyrannidem meditatũ, iam oẽs aditꝰ quibus ad Italiã intratur, id ẽ exclusas, impositis firmasse p̃sidiis: atq; oẽs Italię ciuitates in illius verba iurasse. Q d ex parte verum ex parte falsum erat. Ad quos motus comprimendos cum ex tota Gallia atq; Germania congregato summa celeritate magno exercitu imperator Italiam intrare festinasset: Bernardus rebus suis diffidens maxime q; se a suis quotidie deseri videbat, armis depositis apd̃ Cabillonẽ se ĩperatori tradidit. Quem cæteri secuti nõ solum armis depositis se dediderunt: verũ vltro & ad primam interrogationẽ omnia vti gesta erant aperuerũt. Huius coniurationis principes fuere: Eggideo inter amicos regis primus: & Reginhardus camerarius eius & Reginharius Meginharii comitis filius. Cuius maternus auus Hardradus olim in Germania cum multis ex ea p̃uincia nobilibus contra Carolum imperatorẽ coniurauit. Erant p̃terea & alii multi p̃clari & nobiles viri: qui in eodẽ scelere dep̃hensi sunt: inter quos & aliqui ep̃i Anselmus Mediolanensis, & Wolfoldus Cremonensis, & Theodulfus Anrelianensis.

Bernardus tyrannidẽ affectat.

De sententia in coniuratos lata & eius executione. de Britonũ rebelliũ punitione. Irmingardis obitu. eclipsi solis. de legatis Beneuẽtanis & aliis auditis. Ca.CV.

DEtecta fraude & coniuratione patefacta ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis imperator Aquasgrani reuertitur. Trãsactoq; quadragesimali ieiunio paucis post sanctũ pascha diebus coniurationis auctores qui superius nominati sunt simul & regem iudicio Francorum capitali sententia cõdemnatos luminibꝰ tantum iussit orbari. Episcopos synodali decreto depositos monasteriis mancipari. Cæteros prout quisq; vel nocentior vel innocentior apparebat vel exilio deportari vel detondi atq; in monasteriis conuersari. Atq; his ita dispositis ~~ipse cum maximo exercitu~~ Britãniã aggressus / generalem conuẽtũ Venedis habuit. Inde memoratam prouinciam ingressus captis rebellium munitionibus breui totã in suã potestatem non magno labore redegit. Nam postq̃ Normãnus qui in ea parte solitum Britonibus morem regiam sibi vindicauerat potestatem ab exercitu imperatoris occisus est: nullꝰ Brito inueniebatur qui resisteret aut q̃ imperata facere aut qui obsides qui iubebãtur dare renueret. Qua expeditione completa cum imperator dimisso exercitu Andegauos ciuitatem esset reuersus: Irmingardis regina coniunx eius quã p̃ficiscens ibi ęgrotantem dimiserat duobꝰ diebus postq̃ ipse ad eã venit morbo inualescente. V. noñ. Octobris decessit. Eclipsis solis contigit. viii. Idus Iul. Imperator p̃ Rothomagum & per Ambianos & Camaracũ Aquasgrani ad hibernandũ reuersus cũ Heristalliũ venisset obuios habuit legatos Sigonis ducis Beneuentanorum dona ferentes: eumq; de nece Grimaldi ducis antecessoris sui excusantes. Erãt ibi & aliarũ nationũ legati Abodritorum videlicet ac Bornę ducis Guduscanorũ & Tunotianorũ: qui nuper a Bulgarorũ societate desciuerãt: & ad nostros fines se cõtulerant. Simul & Liudewiti ducis Pannonię inferioris: qui res nouas moliẽs Cadolachũ comitẽ & marchę Foroiuliẽsis p̃fectũ crudelitat atq; ĩsolẽtię accusare conabat̃. Quibꝰ ibi auditis atq; dimissis imperator Aquasgrani ad hyemãdum p̃fectus est.

Aiaduersio in coniuratos.

In britãnos

Irmingardis obitus. Eclipsis.

De Sclaomiro ad Ludo. Impa. adducto & in exiliũ misso: siliter & de Lupo ĩ exiliũ misso. Ecclesiastici statꝰ reformatiõe. Iudith vxore ĩpatoris. Liudewiti rebellione. Cadolachi obitu. Balderici victoria. Bornę conatibꝰ. Vasconũ pacatione. Harioldi seu Haraldi Dani in Daniã profectione. Cap.CVI.

SClaomir Abodritorum rex ob cuius perfidiam vlciscẽdam exerci
tus Saxonũ & orientalium Francorum eodem anno trans Albiã
missus fuerat, per p̃fectos Saxonici limitis & legatos imperatoris q
exercitui p̃erant, Aquasgrani adductus est. Quem cum primores
populi sui qui simul iussi venerant multis criminibus accusarent
& ille rationabili defensione sibi obiecta refellere non valeret: exilio
Sclaomirꝰ condemnatus est: & regnũ Ceadrago Thrasconis filio datum. Si-
rex ĩ exiliũ mili modo & Lupꝰ Cẽtulli misco: qui cũ Berugario Tolosę & warino Aruerni comi
mittitur. te eodem ãno p̃lio conflixit: in quo & fratrem Garsandum singularis amẽtiæ hoĩem
Lupus exu amisit & ipse nisi sibi fugiendo cõsuluisset ꝑpe interitum fuit: cũ in cõspectũ impato
lat. ris venisset ac de p̃fidia cuius a memoratis comitibus immaniter accusabaᵭ se purga
re nõ potuisset: & ipse temporali est deportatus exilio. Conuentus Aquisgrani post
natalem domini habitus: in quo multa de statu ecclesiarum & monasteriorum tra-
Ludouicus ctata atq; ordinata sunt: legibus etiam capitula quædam pernecessaria quia deerant
impera. Iu- conscripta atq; addita sunt. Quo peracto imperator inspectis plærisq; nobilium filia
dith vxorẽ bus Huelpi comitis filiam nomine Iudith duxit vxorem. Itemq; conuentus mense Iu
duxit. lio apd̃ Ingilenheim palatiũ habitus. Exercitus de Italia in pannoniã ꝑpter Liude wi
Liude witi ti rebellionem missus. Verũ rebꝰ parũ prospere gestis infecto pene negotio regressus
rebellio. est: & Liude witꝰ superbia elatus legatos quasi pacem petendo ad imperatorem misit
conditiones quasdã ꝑponens: ad quarũ concessionẽ ea q̃ iuberenᵭ se facturum polli-
cebatur. Quas cũ imperator nõ recipet aliasq; ei p suos legatos ꝑponeret: p̃manendũ
sibi in inchoata p̃fidia velut optimũ iudicans missis circũquaq; legatis vicinas iuxta
se gentes ad bellum sollicitare curauit. Tunocianorum quoq; populum qui dimissa
Bulgarorũ societate ad imperatorẽ venire ac ditiõi eiꝰ se p̃mittere gestiebat, ne hoc
efficeret ita intercepit ac falsis p̃suasionibus illexit, vt omisso qd̃ facere cogitabat p̃fi
dię illius sociꝰ & adiutor existeret. Exercitu vero de Pãnonia reuerso Cadolach dux
Foroiuliẽsis febre correptus in ipã marcha decessit. Cui cũ Baldericꝰ eẽt subrogatꝰ,
& in Carãtinoꝶ regionẽ q̃ ad ipsiꝰ curã p̃tinebat fuisset ĩgressꝰ: obuiũ ibi habuit Liu
de witi exercitũ. Quẽ iuxta Drauũ fluuiũ iter agentẽ pua manu aggressus p̃libꝰ in-
Bornę cona terfect[& auertit: & de illa ꝑuincia fugauit. Borna vero dux Delmatię cũ magnis co
tus. piis ad Colapiũ fluuiũ Liude wito ad se veniẽti occurrẽs in prima cõgressione a Gu-
duscanis deseritur: auxilio tñ p̃torianorũ suoꝶ p̃tectꝰ euasit. Periit in eo p̃lio Draga
mosꝰ socer Liude witi: q̃ ĩ exordio defectõis relicto gño Bornę se cõiũxerat. Guduscа
ni domũ regressi iterũ a Borna subigũᵭ. At Liude witꝰ occasionẽ nactꝰ cũ valida ma
nu Decẽbrio mẽse Delmatiã ingressꝰ ferro & igni cũcta deuastauit. Cui cũ Borna se
penitus imparem cõspiceret: oĩa sua castellis ĩclusit & ipẽ cũ delecta manu nũc a ter
go nũc a latere insistens Liude witi copias & noctu & interdiu quacũq; poterat lace-
rauit. Neq; eũ in sua ꝑuincia ĩpune versari p̃misit. Ad extremũ graui dãno affectum
regiõe sua coegit excedere: tribꝰ hoĩm milibus de exercitu illiꝰ interfectis & trecẽtis
vł eo ampliꝰ camelis captis p̃ter sarcinas & spolia diuersi gñis direpta. Quę q̃liter ge
Vasconum sta fuerint p legatos suos ĩperatori nũtiare curauit. At in p̃tibꝰ occiduis Pipinus im
pacatio. peratoris filius iussu patris Vasconiam cum exercitu ingressus sublatis ex ea seditio
Harioldus sis totam eã ꝑuinciam ita pacauit: vt nullus in ea rebellis aut inobediens remansis-
Danus in se videretur. Harioldus quoq; iussu ĩperatoris ad naues suas p Abodritos reductꝰ in
Dani am ꝑ patriã q̃si regnũ ibi acceptur ꝰ nauigauit. Cui se duo ex filiis Godefridi q̃si vna cũ eo
ficiscitur. regnũ habituri sociasse dicuntur: aliis duobus patria expulsis. Sed hoc dolo factum

putatur. Imperator conuentu dimisso primo Crucimacum, deinde Bingiam veniens: secunda aqua Confluentem vsq; per Rhenum nauigauit: inde Arduennam venandi gratia proficiscitur: venatorio quoq; exercitio more soleni ibidē exacto Aquasgrani ad hyemandum reuertitur.

De expeditione in Liudewitũ Bornę consilio. Berę in singulari pugna oppressione. Liudewiti in castellum receptione. de fœdere cum Abulamo icto & rupto: de Nortmannis piraticis a Flādris & Sequanę ostiis pulsis: Aquitanniā vero prędatis. pestilentia tetra: Aeris & imbrium intemperie graui & eclipsi lunę. Cap.CVII.

Ense Ianuario conuentus ibidem habitus: in quo de Liudewiti defectione deliberatũ est vt tres exercitus simul ex trib9 partibus ad deuastandam eius regionem atq; ipsius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoq; primo per legatos, deinde ipse veniens quid sibi facto opus esse videretur suggessit. In eo conuentu Bera comes Barcinonę qui iam diu fraudis & infidelitatis a vicinis suis insimulabatur: cum accusatore suo equestri pugna confligere conatus vincitur. Cumq; vt reus maiestatis capitali sententia damnaretur: parsum est ei misericordia imperatoris: & Rothomagum in exilium deportatus est. Transacta hyeme vt primum herba pabulum iumentis præbere potuit: tres illi exercitus contra Liudewitum mittũtur. Quorum vnus de Italia p Alpes Noricas, alter per Carātanorum prouinciam, tertius per Baioariam & Pannoniam superiorem intrauit: & duo quidem, id est dexter & sinister tardius ingressi sunt: eo q; vnus Alpium trāsitu hostium manu resistente prohibebatur. Alter & longitudine itineris & Drauo flumine qd traiiciendum erat impediebatur. Medius autem qui per Carantanos intrabat: q̄q̄ in tribus locis ei resisteretur feliciore vsus fortuna ter hoste superato Drauo etiā transmisso celerius ad loca destinata peruenit. Contra hęc Liudewitus nihil molit9 munitione tantum castelli quod in arduo monte construxerat se suosq; continuit: & nec belli nec pacis vel p semetipm̄ vel p legatos vllũ cũ eis sermonē habuisse dicit. Exercitus vero postq̄ in vnũ conuenerunt, totam pene regionē ferro & igni deuastantes haud vllo graui damno accepto domum reuersi sunt. Is tamen qui per Pannoniā superiorem iter fecerat in trāsitu Draui fluminis ex locorum & aquarum insalubritate soluti ventris incommodo grauiter affectus est: & pars eius nō modica hoc morbo consumpta est. Ii tres exercitus de Saxonia & orientali Francia & Alemānia & Baioaria quoq; atq; Italia congregati sunt. Quibus domum reuersis Carmolenses qui circa Sanum fluuium habitabant & Forotuliensibus pene contigui sunt Baldrico se se dediderunt. Idem & pars Carantanorum quæ ad Liudewiti partes a nobis defecerat facere curauit. Fœdus inter nos & Abulamũ regem Hispaniæ constitutũ: & neutrę parti satis proficuũ consulto ruptum: bellumq; aduersus eum susceptũ est. In Italico mari octo naues negociatorum de Sardinia ad Italiam reuertentium a piratis captæ ac demersæ sunt. De Nortmānia vero tredecim piraticę naues egressæ, primo in Flandrensi littore prædari molientes ab his qui in pręsidio erant repulsæ sunt: vbi tamen ab eis propter custodum incuriam aliquot casæ viles incensę & paruus pecoris numerus abactus est. In ostio Sequanæ similia tentantes resistentibus sibi littoris custodibus quinq; suorum interfectis irritę recesserũt. Tandem in Aquitanico littore prosperis vsi successionibus vico quodam qui vocatur Bundium ad integrum depopulato cum ingēti præda ad propria reuersę sunt. Hoc anno pter iuges pluuias & aerem nimio humore solutum magna incommoda contingerunt. Nam & homi-

Liudewiti castellum receptio.

Fœdus cũ Abulamo.

Nortmāni a Flandrēsibus deprehensi.

Peſtilentia. nũ & boũ peſtilentia tam immanis longe lateq̃ graſſata eſt: vt vix vlla pars totius re
Anni inte- gni Francorum ab hac peſte immunis atq̃ intacta poſſet inueniri. Frumẽta quoq̃ &
peries. legumina imbrium aſſiduitate corrupta vel colligi non poterant vel collecta compu
treſcebãt. Vinum etiam cuius paruus prouẽtus eodẽ anno fuit / propter caloris ino
piam acerbum & inſuaue fiebat. In quibuſdã vero locis de inundatiõe fluminũ aquis
in plano ſtagnantibus autumnalis ſatio ita impedita eſt: vt penitus nihil frugum an
Eclipſis lu- te vernã temperiem ſeminaretur. Luna defecit. VIII. Kal'. Decemb. hora noctis ſecun
næ. da. Imperator poſt actum Cariſiaci conuentum autumnalemq̃ venationem ex more
completam Aquaſgrani reuerſus eſt.

De bello in Liudewitũ & Hiſpanos conſultatione: de cõfirmata regni inter filios diuiſione. Pontificis legatis. Borñę obitu. Leonis ĩperatoris cęde: Fortunati epi fuga. Lotharii Hymenęis. Ludouici impatoris in cõiurationis conuictos clemẽtia: de reb⁹ Danicꝭ. Sclaomiri aut Sclaomiris obitu. de ãni itẽperie & hyemis aſpitate. Ca. CVIII

Conuentus menſe Februario Aquiſgrani habitus: & in eo de bello
De bello cõ Liudewitico tractatũ: ac tres exercitus ordinati qui futura æſtate
ſultatio. perfidorum agros per vices vaſtarent. Simili modo de marcha
Biſpana cõſtitutũ: & hoc illi⁹ limitis prefectis imperatũ. Iterum
Nouioma- q̃ conuentus menſe Maio Nouiomagi habendus condictus eſt
gum. comites q̃ illuc venirent deputati. Eo dominus imperator poſt fe-
ſti paſchalis expletionem per Moſam nauigauit: ibiq̃ cõſtitutam
annis ſuperioribus atq̃ conſcriptam inter filios ſuos regni partitionem recenſuit: ac
iuramentis optimatũ qui tunc adeſſe poterant confirmauit. Suſceptiſq̃ ibidem Pa-
Legati Pa- ſchalis Romani pontificis legatis Petro videlicet Centumcellenſi epiſcopo & Leone
ſchalis põ. nomenclatore: eiſdemq̃ celeriter abſolutis, comitibus etiam qui aderãt ad expeditio
nem Pannonicam deſtinatis ipſe paululum ibidem remoratus Aquaſgrani reuerſus
eſt: & poſt paucos dies per Arduennam iter faciẽs Treueros ac Mettos venit: indeq̃
Rumerici caſtellum petens reliquum æſtiui caloris & autumni dimidium exercita-
tione venatoria in Voſegi ſaltu atq̃ ſecretis exegit. Interea Borna dux Delmatiæ
Borna obít atq̃ Lyburniæ ex hac luce migrauit: & petente vniuerſo populo atq̃ ipſo etiam
imperatore conſentiente nepos illius nomine Ladiſlaus ſucceſſor ei conſtitutus eſt.
Leo impera Allatum eſt & de morte Leonis Conſtantinopolitani imperatoris: q̃ conſpiratione
tor caſus. quorundam optimatum ſuorum & pręcipue Michaelis comitis domeſticorum in ip
ſo palatio ſit interemptus. Qui ſuffragio ciuium & pretorianorũ militum ſtudio in-
Fortunati ſulas imperii ſuſcepiſſe dicitur. Fortunatus patriarcha Gradenſis cum a quodam
epi fuga. preſbytero ſuo nomĩe Tyberio apud imperatorem fuiſſet accuſatus q̃ Liudewitum
ad perſeuerãdum in perfidia qua cœperat hortaretur: eumq̃ ad caſtella ſua munien
da artifices & murarios mittendo iuuaret: & ob hoc ad palatium ire iuberetur: pri-
mo velut iuſſionẽ impleturus in Iſtriam profectus eſt. Inde ſimulato reditu ad Gra-
dum ciuitatem nullo ſuorũ præter eos cũ quibus hoc tractauerat ſuſpicante nactus
occaſionẽ clã enauigauit: veniẽſq̃ Iaderam ciuitatẽ Delmatię Ioãni pfecto puinciæ
illius fugę ſuę cauſas aperuit. Qui eũ ſtatim naui impoſitũ Conſtantinopolim miſit.
Medio menſe Octobrio cõuentus gñalis apud Theodonis villã magna populi Fran-
corũ frequẽtia celebrat: in quo dñs Lotharius primogenit⁹ dñi impatoris Ludouici
Irmingardẽ Hugonis comitis filiã ſolẽni more duxit vxorẽ. Illuc ẽt legati ſanctę Ro
manę eccleſię Theodorus primicerius ac Florus ſup iſta cũ magnis venere muneri-
bus. Affuerũt & comites in eodem conuentu iam de Pannonia regreſſi: q̃ depopulata

desertorum & Liudewito adhærentium vniuersa regione cum nullus eis copiam pu gnandi fecisset, domū regressi sunt. Eminuit in hoc palatio piissimi imperatoris mi sericordia singularis: quam ostēdit super eos qui cum Bernardo nepote suo in Italia contra caput & regnum suum coniurauerunt. Quibus ibi ad præsentiam suam ve nire iussis non solum vitam & membra concessit verum etiam possessiones iudicio le gis ī fiscum redactas magna liberalitate restituit. Adhalardum quoq; de Aquitania vbi exulabat euocatum Corbiæ monasterii vt prius fuerat abbatem ac rectorem esse iussit. Cum quo & Bernardum fratrem eius reconciliatum eidem monasterio reddi dit. Completisq; his quæ ob regni vtilitatem inchoauerat & sacramento quod apud Nouiomagum pars optimatum iurauerat generaliter consummato, ipse Aquasgra ni reuertitur: filium autem Lotharium post nuptias ritu solenni celebratas ad hye mandum Warmatiam misit. De parte Danorum omnia quieta eo anno fuerunt: & Harioldus a filiis Godefridi in societatem regni receptus. Quæ res tranquillum inter eos huius temporis statum fecisse putatur. Sed quia Ceadragus Abodritorum princeps perfidię & cuiusdam cum filiis Godefridi fictæ societatis notabatur: Sclao mir ęmulus eius in patriam remittitur. Qui cum in Saxoniam venisset ægritudine decubuit: pceptoq; baptismatis sacramēto defunctus est. Autumnalis satio iugitate pluuiarum in quibusdam locis impedita est: cui hyems in tantum prolixa successit & aspera: vt nō solum minores riui ac mediocres fluuii verū ipsi maximi ac famosissi mi amnes Rhenus videlicet ac Danubius Albisq; ac Sequana cæteraq; p Galliā atq; Germaniam oceanum petentia flumina adeo solida glacie stringerentur: vt tricenis vel eo amplius diebus plaustra huc atq; illuc commeantia velut pontibus iuncta su stinerent. Cui⁹ resolutio nō modicū villis iuxta Rheni fluēta cōstitutis dānū itulit.

Ludouici i coniuratos pietas.

Harioldus in partē re gni recept⁹. Sclaomiri obitus.

Anni intē peries.

Hyems asp rima.

De cespite prodigiose sublato. Sabellicus tamen arborem dicit in fine ennea. viii. & de aggere pdigiose erecto: de winnigisi ducis monachatu & obitu. Ludouici pœ nitentia publica. Liudewiti ad Sorabos perfugio & pfidia. De castro a Saxonibus ędi ficato. de gestis in Hispania: expeditione in Britones: Lotharii in Italiam missione. Pi pini nuptiis: & legatis orientalibus. Cap.CLX.

In regione Thuringorū quodā in loco iuxta flumen cespis longi tudine pedum quinquagenum latitudine quatuordenum altitu dine sesquipedali de terra sine manibus & præcisus & sublatus est & ab eo loco in quo sumptus est vigintiquinq; pedū spatio distās inuentus est. Item in parte orientali Saxonię quæ Soraborum fini bus contigua est, in quodam deserto loco iuxta lacum qui dicitur Arusēus in modū aggeris terra intumuit: & limitem vnius leucæ lōgitudine porrectū sub vnius noctis spatio absq; humani operis molimine ad instar vallis subrexit. winnigisus dux Spoletanus iam senio cōfectus habitu sęculari depo sito monasticę conuersationi se mancipauit. Ac non multo post tactus corporis infir mitate decessit. In cuius locum Suppo Brixię ciuitatis comes substitutus est. Domi nus imperator consilio cum episcopis & optimatibus suis habito fratribus quos in uitos tonderi iussit reconciliatus est: & tā de hoc facto q̄ etiā de his quę erga Bernar dum filium fratris sui Pipini necnon & his quæ contra Adhalardum abbatem vt su pra dictum est, & fratrem eius Gualachum gesta sunt, publicam cōfessionem fecit & pœnitentiam egit. Quod tamen in eodem conuētu quem eodem anno mense Augu sto Attiniaci habuit in præsentia totius populi peregit: in quo quicquid similiū rerū vel a se vel a patre suo factum inuenire potuit: summa deuotione emēdare curauit.

Cespes mi rus mire sublatus.

Agger pro digiose erę ctus.

Winigisus fit mona chus obitq; Suppo dux. Confessio Ludouici impatoris.

Exercitus de Italia propter Liudewiticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est. Ad cuius aduentum Liudewitus Scisciа ciuitate relicta ad Sorabos quę natio magnam Delmatiæ partem obtinere dicitur, fugiendo se contulit: & vno ex ducibus eorum a quo receptus est per dolum interfecto ciuitatem eius in suam redegit ditionem. Misit tamen ad exercitum imperatoris legatos suos: quib⁹ ad eius præsentiam se venire velle promisit. Saxones interea iussu imperatoris castellum quoddam trans Albiam in loco cui Delbenda nomen est ædificant: depulsis ex eo Sclauis qui illud prius occupauerant: præsidiumq; Saxonum in eo positum est cōtra incursiones illorum. Comites marchæ Hispanicę trās Sicorim fluuiū in Hispaniam profecti vastatis agris & incensis compluribus villis & capta non modica præda regressi sunt. Simili modo post æquinoctium autumnale a comitibus marchę Britannicę in possessionem cuiusdam Britonis qui tunc rebellis extiterat nomine Wihomarci expeditio facta: & omnia ferro & igni vastata sunt. Peracto cōuentu q Attiniaci habebatur, dominus imperator venandi gratia Arduennam petiit: Lotharium vero filium suum in Italiam misit. Cū quo Walachū monachū propinquū suū fratrem videlicet Adhalardi abbatis & Gerungum ostiariorum magistrum vna direxit: quorum consilio & in re familiari & in negotiis ad regni commoda pertinentibus vteretur. Pipinum autem in Aquitaniam ire præcepit. Quem tamen prius filiam Teutberti comitis Matricensis in coniugium fecit accipere: & post nuptias celebratas ad occiduas partes proficisci. Ipse vero peracta autumnali venatione trans rhenum ad hyemandum in loco qui Franconofurd appellatur profectus est: ibiq; generali conuentu cōgregato necessaria quęq; ad vtilitatem orientalium partium regni sui pertinentia more solēni cum optimatibus quos ad hoc euocare iusserat tractare curauit. In quo conuentu omnium orientalium Sclauorum id est Abodritorum, Soraborum, Vultzorum Behemiorum, Moramorum, Prędecentorū & in Pannonia residentium Auarum legationes cum muneribus ad se directas audiuit. Fuerūt in eodem conuentu & legationes de Normannia tam de parte Harioldi q̄ filiorum Godefridi. Quibus omnib⁹ auditis ac dimissis ipse in eodem loco constructis ad hoc opere nouo ædificiis sicut dispositum habuerat hyemauit.

Liudewiti ad Sorabos fuga perfidiaq;. *Hispaniæ res.* *Expeditio i Britones.* *Lotharius.* *Pipinus.* *Orientaliū legati.*

De conuentu orientalibus Francis indicto. disceptatione fratrum duorum de regno Vultzorum. Accusatione passiua Ceadragi Abodritorum principis. Lotharii Romam accessione: & insignium imperii susceptione. Drogonis rectoratu. Liudewiti morte. De Theodorii & Leonis primi apud papam officii excæcatione & capitali supplicio: & de authoris ei⁹ per imperatorem inquisitione. De Paschalis purgatione suspecta. Ceadragi & Harioldi Compendium vsq; accessu. de prodigiis & anni intemperie & pestilentia. Cap. CX.

Ense Maio conuentus in eodem loco habitus: in quo non vniuersi Franciæ primores: sed de oriētali Francia atq; Saxonia Baioaria Alemannia atq; Alemāniæ contermina Burgundia & rheno adiacentibus regionibus adesse iussi sunt. In quo inter cæteras barbarorum legationes quæ vel iussæ vel sua sponte venerūt, duo fratres videlicet Vultzorum controuersias inter se de regno habētes ad præsentiam imperatoris venerunt: quorum nomina sunt Milegastus & Celeadragus. Erant iidem filii Liubi regis Vultzorum: qui licet cum fratribus suis regnum diuisum teneret, tamē propterea q maior natu erat ad eum totius regni summa pertinebat. Qui cum commisso cum orientalibus Abodritis prælio in

Orientalis Francia. *Vultzorū fratrum disceptatio.*

teriſſet,populus Vultzorum filium eius Milegaſtum quia maior natu erat regem ſi
bi conſtituit.Sed cum is ſecundum ritum gentis commiſſum ſibi regnum parum di
gne adminiſtraret:illo abiecto minori fratri regium honorem deferũt.Quam ob cau
ſam ambo ad præſentiã imperatoris venerũt:quos quũ audiſſet:& gẽtis volũtatẽ p-
niorẽ in iunioris fratris honorẽ agnouiſſet:ſtatuit vt is delatã ſibi a populo ſuo pote
ſtatẽ haberet:ambos tñ munerib⁹ donatos & ſacramento firmatos in patriã remiſit.
Accuſatus eſt in eodẽ placito apud iperatorẽ Ceadragus Abodritorũ princeps ꝙ ſe Ceadragus
erga partẽ Frãcorũ parũ fideliter ageret:& ad imperatoris pſentiã iã diu venire diſ accuſatur.
ſimulaſſet.Propter qđ ad eũ legati directi ſunt:cũ quib⁹ ille iterũ quoſdam ex primo
ribus gentis ſuæ ad imperatorem miſit : perq; illorum verba promiſit ſe ad proximũ
hyemis tempus ad illius pręſentiam eſſe venturum. Lotharius vero cum ſecundum
patris iuſſionem in Italia iuſtitias faceret:& iam ſe ad reuertendum de Italia præpa-
raret:rogante Paſchali papa Romam venit:& honorifice ab illo ſuſceptus in ſancto Lotharius
paſchali die apud ſanctum Petrum & regni coronam & imperatoris atq; Auguſti no Ro.venit.
men accepit.Inde Papiam regreſſus mẽſe Iunio ad imperatorem venit.Qui cum im-
peratori de iuſtitiis in Italia a ſe partim factis partim inchoatis feciſſet indicium:miſ
ſus eſt in Italiam Adhalardus comes palatii:iuſſumq; eſt:vt Mauringũ Brixię comi
tem ſecum aſſumeret & ĩchoatas iuſtitias perficere curaret . Drogonem fratrem ei⁹ Drogo re-
ſub canonica vita degentem rectorem cõſtituit Mettenſis eccleſię clero eiuſdem vr ctor Mettẽ
bis conſentiente atq; eligẽte : eumq; ad põtificatus gradum cẽſuit promoueri.In eo ſis eccleſiæ.
dem conuentu tẽpus & locus alterius conuentus habendi cõdictus eſt:nouember vi
delicet menſis & Compendii palatium.Peractoq; placito & dimiſſis primoribus cũ
imperator iam inde digredi ſtatuiſſet,allatũ eſt ei de interitu Liude witi:ꝙ relictis So Liude witi
rabis cũ in Delmatiã ad Liude wiſlum auunculũ Bornæ ducis perueniſſet:& aliquã mors.
cum temporis cum eo moratus fuiſſet dolo ipſi⁹ eſſet interfectus.Nũtiatum eſt etiã
Theodorum ſanctę Romanæ eccleſiæ primicæriũ & Leonem nomẽclatorem generũ Theodori
eius in patriarchio Lateranẽſi primo excæcatos ac deinde fuiſſe decollatos:& hoc eis Leoniſq;
ob hoc contigiſſe ꝙ ſe in omnibus fideliter erga partes Lotharii iuuenis imperatoris interitus.
agerent.Erant & qui dicerent vel iuſſu vel conſilio Paſchalis pontificis rem fuiſſe p-
petratam . ad qđ explorandũ ac diligenter inueſtigandum miſſi ſunt Adalungus ab
bas monaſterii ſancti Vedaſti & Hunfridus comes Curiẽſis.Sed anteq̃ illi fuiſſent p
fecti venerunt legati Paſchalis pontificis Ioannes epiſcopus ſyluę candidæ & Benedi
ctus archidiaconus ſanctæ ſedis apoſtolicę rogantes imperatorem vt illam infamiam Paſchalis
a pontifice auferret qua ille in memoratorum hominum necem conſenſiſſe crede- purgatio
batur.Quib⁹ cum ille iuxta ꝙ ratio poſtulabat reſpõdiſſet eoſq; dimiſiſſet:prędictos ſuſpecta.
legatos ſuos ad inueſtigandam rei veritatem ſicut prius diſpoſuit,Romam ire præ-
cepit.Ipſe vero reliquum æſtatis tẽp⁹ in pago warmacenſi ac deinde in arduenna ſyl
ua tranſigens:peracta autumnali venatione ad Kal'.Nouemb.ſicut condixerat Com
pendium venit.Legati Romam venientes rei geſtę certitudinem aſſequi non potue-
runt:qa Paſchalis põtifex & ſe ab huius facti cõmunione cũ magno epiſcoporum nu
mero iureiurando purificauit:& interfectores prædictorum hominum quia de fami
lia ſancti Petri erant ſummopere defendens,mortuos velut maieſtatis reos condem-
nauit ureq; cæſos pronunciauit:atq; ob hoc cum prædictis qui ad eum miſſi fuerãt
legatis Ioannem Syluæ candidæ epiſcopum & Sergium Bibliothecariũ,Quirinum
quoq; ſubdiaconum ac Leonem magiſtrum militum ad imperatorem miſit . Qui cũ
tam per illos q̃ per ſuos legatos de ſacramento pontificis & excuſatione reorum com

perisset nihil sibi vltra in hoc negotio faciendum ratus, memoratum Ioãnem episco-
Ceadragus pum & socios eius ad pontificem dato conuenienti respõso remisit. Ceadragus Abo
Cõpendiũ dritorum princeps pollicitationibus suis adhibens fidem cum quibusdam primori
venit. bus populi sui Compendium venit: dilatiq; per tot annos aduentus sui rationem co
ram imperatore non improbabiliter reddidit. Qui licet in quibusdam causis culpa-
bilis appareret tamen propter merita parentum suorum non solum impunitus ve-
Harioaldi rum muneribus donatus ad regnum redire permissus est. Venerat & Harioldus de
petitio. Normannia auxilium petens contra filios Godefridi qui eum patria pellere minabã
rur. Ob cuius causam diligentius explorandã ad eosdem filios Godefridi Theothari
us & Ruodinandus comites missi fuerũt: qui & causam filiorum Godefridi & statũ
Nordmãni totius regni Nordmannorum diligenter explorantes aduentum Harioldi præcesse-
Dani. runt: & imperatori omnia quæ in illis partibus comperire potuerunt patefecerunt.
Ebbo fidem Cum quibus & Ebbo Remorum archiepiscopus qui consilio imperatoris & auctori
Danis præ- tate Romani pontificis prædicandi gratia ad terminos Danorum accesserat æstate
dicat. præterita: & multos ex eis ad fidem veniẽtes baptizauerat: regressus est. Hoc anno p
Prodigia. digia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua fuerunt: in Aquensi pala-
Terręmot⁹ tio terræmotus: & in territorio Tullensi iuxta villam Commerciacum puella quæ-
Puellæ in- dam annorũ fere duodecim ab omni cibo per decem menses abstinẽs: & in Saxonia in
edia. pago qui vocatur Fiuhsazi viginti tres villæ igne cœlesti concrematę & fulgura fere
Igne cœle- no atq; interdiu de cœlo cadentia: & in territorio † Comensi Italiæ ciuitatis in vi-
sti cremata co Grabadona in ecclesia sancti Ioannis Baptistę imago sanctæ Mariæ puerum Ie-
†Cõmetẽsi. sum suo gremio continens ac magorum munera offerentium in absidia eiusdem ec-
Picturę sub clesiæ depicta & ob nimiam vetustatem iam pene abolita tanta claritate per duorum
itus splen- dierum spatia effulsit vt omnem splendorem nouæ picturæ suæ venustatis pulchri
dor. tudinem cernentibus penitus vincere videretur. Magorũ tñ imagines pręter mune
ra quæ offerebant minime claritas illa irradiauit. & in multis regionibus fruges grã
Grandinis dinis vastatione deletæ atq; in quibusdam locis simul cum ipsa grãdine veri lapides
vis. atq; ingentis ponderis decidere visi. Domus quoq; de cœlo tactę homines q; ac cætera
animalia passim fulminum ictu præter solitum crebro exanimata dicuntur. Secuta
Pestilentia. est ingens pestilentia atq; hominum mortalitas quæ per totam Frãciam immaniter
vsquaq; grassata est: & innumeram hominum multitudinem diuersi sexus & æta-
tis grauissime sæuiendo consumpsit.

De Bulgarorum regis legatione, hyemis asperitate. Lunę eclipsi. Supponis & Paschalis obitu. Eugenii electione. Lotharii gratulatione. Britonica expeditione. Michaelis imperatoris legatis. Venetorum patriarcha: cõsultatione super imaginum e templis deletione. De Abodritorum querela in Bulgaros: de comitibus Spoletanis. Vasconum strage: & ducis captione per insidias. De Ro. per Lotharium correctione: & glaciei e cœlo casu. Cap. CXI.

Rex vero Bulgarorũ velut pacis faciẽdę gratia legatos ad imperatorẽ cũ
Bulgarorũ literis misit. Quos ille cũ audisset ac literas quę allatę fuerãt legis
regi legatio set: rei nouitate non immerito permotus ad explorandum diligẽ-
tius insolitę & nũq̃ prius in Frãciã veniẽtis legatiõis causam Ma
Hyems pro chelinũ quẽdã de Baioaria cũ ipsis legatis ad memoratũ regẽ Bul
lixa. garorum direxit. Interea hyems aspera valdeq; plixa facta est: quę

non ſolum cætera animalia verum etiam homines quoſdam immanitate frigoris ex
tinxit.Luna defecit pridie No.Mart.hora noctis ſcđa.Suppo dux Spoletanꝰ deceſſiſſe
nuntiatur.Interea legati Romani pontificis Romam regreſſi eundem valida infirmi
tate detentum ac morti proximum inuenerunt.Qui etiam paucis poſt aduentum il
lorum exactis diebꝰ vita deceſſit:in cuius locum cũ duo per contentionẽ populi fuiſ-
ſent electi:Eugenius archipreſbyter tamen tituli ſanctę Sabinę vincente nobilium ꝑ
te ſubrogatus atq; ordinatus eſt.Cuius rei nuntium cũ Quirinus ſubdiaconus vnꝰ
ex his qui priori legatiõe fungebant̃ ad imperatorẽ detuliſſet,cõuentu circiter.VIII.
Kal.Iulii pronunciato atq; Compendii habito ipſe ad Britannicam expeditionem per
ſe faciendam animo intento Lotharium filium imperii ſocium Romam mittere de-
creuit:vt vice ſua functus ea quę rerum neceſſitas flagitare videbatur cum nouo põ
tifice populoq; Romano ſtatueret atq; firmaret.& ille quidem ad hæc exequẽda poſt
medium auguſtum in Italiam profectus eſt: imperator vero iter quod in Britãniã fa
cere parauerat propter famem quæ adhuc prævalida erat vſq; ad initium autum-
ni aggredi diſtulit.Tum demum adunatis vndiq; omnibus copiis Redonas ciuita-
tem terminis Britanniæ contiguam venit:& inde diuiſo in tres partes exercitu ſuo
duobus ſcilicet partibus filiis ſuis Pipino & Ludouico traditis:tertiaq; ſecum reten
ta Britanniam ingreſſus totam ferro & igni deuaſtauit.Conſumptiſq; in hac expedi
tione quadraginta vel eo amplius diebꝰ: acceptis quoq; a perfido Britonum populo
quos iperauerat obſidibꝰ: ad Rothomagẽſem ciuitatẽ vbi cõiugẽ ſe opperiri iuſſerat
ad.XV.Kal.decẽb.reuerſus eſt.Nã & illuc legatos Michaelis imperatoris qui ađ eũ
mittebantur ſibi occurrere iuſſit.Cum quibus & Fortunatus patriarcha Venetico
rum regreſſus ad eius venit præſentiam.Sed legati imperatoris literas & munera de
ferentes pacis confirmandæ cauſa ſe miſſos eſſe dicentes pro Fortunato nihil locuti
ſunt.Inter cætera tamen ad legationem ſuam pertinentia quædam de imaginũ vene
ratione protulerunt:propter quæ ſe Romam ire atq; apoſtolicæ ſedis præſulem con-
ſulere debere dixerunt.Quos cũ legatione eorum audita ac reſponſo reddito abſol-
ueret: Romam,vt ſe velle dicebãt, ducere iuſſit.Fortunatum etiam de cauſa fugę ip
ſius percontatus ad examinandum eum Romano pontifici direxit:ipſe Aquiſgrani
vbi hyemare ſtatuerat profectus eſt.Quo cum veniſſet & ibi natalẽ domini celebraſ-
ſet:allatum eſt ei ꝙ legati Bulgarorum eſſent in Baioaria.Quibus obuiam mittens
ipſos quidem vſq; ad tempus cõgruum ibidem fecit opperiri.Cæterum legatos Abo
dritorum qui vulgo Prædenecenti vocantur & contermini Bulgaris Daciã Danu
bio adiacentem incolunt,qui & ipſi aduentare nuntiabantur,illico venire permiſit.
Qui cum de Bulgarorũ iniqua infeſtatione quererentur: & contra eos auxilium ſibi
ferri depoſcerent,domum ire atq; iterum ad tempus Bulgarorum legatis conſtitu-
tum redire iuſſi ſunt.Suppone apud Spoletum ſicut dictum erat defuncto eundem
ducatum Adalhardus comes palatii qui iunior vocabatur accepit.Qui cum vix quĩ
q; menſes eodẽ honore potitꝰ eẽt correptus febre deceſſit.Cui cũ Moringus Brixiæ
comes ſucceſſor eſſet electus: nũtio honoris ſibi deputati accepto lecto decubuit:&
paucis interpoſitis diebus vitã finiuit.Aeblus & Aſinarius comes cũ copiis Vaſco-
num ad Pampilonem miſſi cum peracto iam ſibi iniũcto negotio reuerterentur,in ip
ſo Pyrenei montis iugo perfidia montanorum in inſidias deducti ac circunuenti ca-
pti ſunt & copiæ quas ſecum habuere pene vſq; ad internecionem deletæ: & Aeblus
quidem Cordubam miſſus: Aſinarius vero eorum miſericordia qui eum ceperant,
quaſi qui conſanguineus eorum eſſet domum redire permiſſus eſt.Lotharius vero

Eclipſis lunæ.
Obitꝰ Supponis.
Paſchalis. Eugenius papa.
Lotharius Ro.it.
Pipinus Redõas venit.
Britones victi.
Legati Michaelis & Venetorũ.
De imaginũ ſanctoꝝ deletione.
Legati Bulgarorum.
Legati Abodritorum.
Adalhardꝰ comes Spoletanus.
Aeblus & Aſinarius ĩ ĩſidiis capti

iuxta patris mandatum Romam profectus ab Eugenio pōtifice honorifice suscipit. Cui cum iniuncta sibi patefaceret, statum populi Romani iamdudum quorundam perversitate præsulum depravatum memorati pontificis benivola assensione ita correxit: ut omnes qui rerum suarum direptione graviter fuerāt desolati de receptiōe bonorum suorum quæ per illius adventum deo donāte provenerat, magnifice sint cōsolati. Hoc anno paucis ante solstitium æstiuale diebus in territorio Augustidunensi a acre in tempestatē subita mutatione cōversio ingens fragmētum ex glacie simul cū grandine decidisse narratur. Cuius longitudo quindecim latitudo septem crassitudo duos pedes habuisse dicitur.

Lotharius Ro. corrigit.

Fragmētū glaciei decidit superne

De Bulgarorum legatione audita, de astu & perfidia ac cæde Britanni hominis seditiosi, de legatis Danorum, de puellæ stupēda abstinentia ab omni alimento & instaurata comestione. Cap. CXII.

Legati Bulgarorum.

Sacro paschali festo solenniter Aquisgrani celebrato arridente et verna temperie imperator venandi gratia Noviomagū profectus legatos Bulgarorum circa mediū Maium Aquasgrani venire præcepit. Nam tū illuc reverti statuit habiturus ibi cōventum quem de Britannia regressus eo se tempore ibidem habere velle optimatibus indicaverat. Quo cū peracta venatione fuisset reversus, Bulgaricam legationē audiuit. Erat enim de terminis ac finibus inter Bulgaros ac Frācos constituendis. Affuerunt in eodem conventu pene omnes Britanniæ primores: inter quos & Wihomarcus: qui perfidia sua & totam Britanniā conturbaverat: & obstinatione stultissima ad memoratam expeditionem ibidē faciendā imperatoris animū provocaverat. Tandem saniori usus consilio ad fidem imperatoris, ut ipse dicebat, venire non dubitavit. Cui cum imperator & ignosceret: & muneribus donatum una cum cæteris gentis suę primoribus domum ire permitteret: promissam fidem ut prius consueverat gentili perfidia commutavit: vicinos suos incendiis & direptionibus in quantum potuit infestare non cessans donec ab hominibus Lamberti comitis in domo propria circumventus atq; interfectus est. Imperator vero audita Bulgarorum legatione per eosdem qui ad eum missi fuerāt legatos regi eorum missis literis prout videbatur respōdit: dimissoq; conventu in Vosegum ad Rumericum montē venandi gratia profectus filium suum Lotharium ex Italia regressum ibiq; ad se venientem suscepit. Ac peracta venatione Aquasgrani rediens generalem populi sui conventum more solenni mense Augusto habuit: in quo cōventu inter cæteras legationes quæ de diversis partibus venerunt etiam filiorum Godefridi de Nordmannia legatos audiuit: ac pacem quam iidem sibi dari petebant cum eis in marcha eorū mense Octobrio confirmari iussit. Completisq; omnibus negotiis quæ ad illius conventus rationem pertinere videbātur, Noviomagum cum filio maiore secessit: minorē vero filium suum Ludovicum in Baioariam direxit. Ipse autem autumnali venatione completa circa hyemis initiū Aquasgrani reversus est. In territorio Tullēsi iuxta Cōmerciacū villam puella quædam annorum circiter duodecim post sacram cōmunionē quam in pascha de sacerdotis manu sumendo perceperat, primo pane, deinde aliis oībus cibis & potibus abstinēdo intātū ieiunasse phibet: ut nulla penitus corporis alimēta pcipiēs sine omni victus desyderio plenū trienniū cōpleverit. Coepit aūt ieiunare anno incarnatiōis Dñicę. DCCC. XXIII. sicut in ipsius anni descriptiōe superius annotatū est. & hoc āno id est. DCCC. XXV. circa Novēbris mēsis initiū pacto ieiunio escam sumere ac more cæterorum mortalium manducando vivere coepit.

Wihomarci Britanni astus & perfidia.

Cædes.

Legati filiorū Godefridi Nordmāni.

Puellę inedia.

De Bulgari postulatis. Cōsultatiōe super bello in Sarracenos suscipiēdo. Legatorum auditione. Ceadragi a suis accusatione. Harioldi cū vxore & liberis baptizatiōe Baldrici de Bulgaris denūtiatione. de organorū artifice. Aizonis sceleribus & fuga de Abodritorū legatis & rectoribus remissis. de reliquiis sancti Sebastiani ad abbatē sancti Dionysii missis: & miraculis innumeris ad earū praesentiā factis. de Coenobii sancti Germani apud Parrhisios abbate & aedificatore. Cap.CXIII.

Cum regi Bulgarorum legati sui quid egerint renuntiassent: iterū eum quē primo miserat ad imperatorē cū literis remisit rogans vt sine mora interpositione terminorū definitio fieret: vel si hoc non placeret suos quisq terminos sine pacis foedere tueretur. Cui imperator quia fama erat Bulgarorum regē a suo quodā optimate aut regno pulsum aut interfectum, respondere distulit: illoq expectare iusso propter famae certitudinē comperiendam Bertricū palatii comitē ad Beldricū & Geroldum comites & Auarici limitis custodes in Carantanorum prouinciam misit. Qui cum reuersus nihil certi super iis quae fama vulgauerat reportasset: imperator legatum ad se vocatum sine literis remeare fecit. Interea Pipinus rex filius imperatoris, vt iussus erat cū suis optimatib⁹ & Hispanici limitis custodib⁹ circiter Kal. Febru. Aquasgrani (nā ibi tūc impator hyemauerat) venit. Cū qbus cū de tuēdis cōtra Sarracenos occidētalium partium finibus esset tractatum atq dispositum: Pipinus in Aquitaniā regressus aestatem deputato sibi loco trāsegit: imperator vero medio mēse Maio Aquisgrani egressus circiter Kal. Iul. ad Ingilenheim venit: habitoq ibi conuentu non modico multas & ex diuersis terrarum partibus missas legationes audiuit & absoluit: inter quas praecipua ceterisq praeminens erat legatio sanctae sedis apostolicae Romanae videlicet ecclesiae: qua fungebant Leo Centumcellensis episcopus & Theophilactus nomenclator: & de partibus trāsmarinis Dominicus abbas de monte Oliueti: legati quoq filiorum Godefridi regis Danorum pacis ac foederis causa directi: & de Sclauorum regionibus quidā Abodritorum primores Ceadragū ducem suum accusantes. Accusabatur & Tungo vnus de Soraborum primorib⁹ q & ipse dicto audiens non esset. Quorum vtriq denūciatum est: q si medio Octobrio ad imperatoris generalem cōuentum venire distulissent condignas perfidiae suę poenas esse daturos. Venerunt & ex Britonum primorib⁹: quos illius limitis custodes adducere voluerunt. Eodem tempore Harioldus cum vxore & magna Danorū multitudine veniens Magontiacum apud sanctum Albanum cum his quos secum adduxit baptizatus est: multisq muneribus ab imperatore donatus per Frisiam qua venerat via reuersus est. Veritus autem piissim⁹ imperator ne ob tale factum negaretur ei habitatio soli naturalis, dedit ei quendam comitatum in Frisia cuius vocabulū est Ruistri: quo se suosq si necessitas exigeret tuto recipere posset. Baldricus vero & Geroldus comites ac Pannonici limitis praefecti in eodem conuentu affuerunt & adhuc de motu Bulgarorum aduersus nos nil se sentire posse testati sunt. Adduxit vero Baldricus domino imperatori presbyterū quēdā Georgiū noīe bonae vitae hoīem qui se pmitteret organū more posse Gręcorū cōponere. Quē īperator gratāter suscepit: & qa deus illi q ān se īusitata erāt regno Frācorū attribuebat gratias actiōes reddidit: ac Tāculfo sacrorq scriniorq plato cōmēdauit: publicisq stipēdiis curare iussit & ea q huic operi necessaria forēt pparare mādauit. Cōdictoq ac pnūciato ad mediū Octobriū gnāli cōuentu caeteris oibus more solēni absolutis ipse trās rhenū ad villā q Saltz vocat cum suo cōuētu pfectus est. Ibiq ad eū legati Neapolitanorq venerūt

Bulgari postulata.

Cōsultatio contra Saracenos.

Legati plurimi.

Ceadragus accusatur.

Harioldus cū vxore & liberis baptizatur.

Baldrici legatio. Geor. pbr. organorū artifex.

Aizonis fuga & scelera

atq; inde accepto responso ad sua regressi sunt. Ibi ad eius notitiã perlatũ est de fuga ac perfidia Aizonis: quomodo fraudulenter Ausonã ingressus, & a populo illo quem dolo deceperat recept⁹ totam ciuitatem destruxit: castella eiusdem regionis quæ firmiora videbantur cõmuniuit: missoq; ad Abdiramam regem Sarracenorum fratre suo auxilium quod petebat iussu eiusdẽ regis contra nostros accepit. Sed imperator licet huius rei nuntium grauiter ferret: nihil tamen inconsulte gerendum iudicans consiliariorum suorũ aduentum statuit opperiri. Transactaq; autumnali venatione ad Kalen. Octobris. per Menum fluuium vsq; ad Franconofurd secunda aqua nauigauit: inde ad Ingilinhaim medio octobrio veniẽs generalem ibi vt condictum erat populi sui cõuentũ habuit: in quo & Ceadragũ Abodritorum ducem necnõ & Tunglonem qui apud eum perfidię accusabantur audiuit: & Tunglonẽ quidem accepto ab eo filio eius obside domũ redire permisit. Ceadragũ vero cęteris Abodritis dimissis secũ retinuit: missisq; ad populum Abodritorum legatis si eum vulgus regnare vellet perquirere iussit. Ipse autem Aquasgrani vbi hyemare cõstituerat profectus ẽ. Cumq; legati quos ad Abodritos miserat reuersi nuntiassent variã gentis illius super rege suo recipiendo sententiã: meliores tamẽ ac præstantiores quosq; de illi⁹ receptione cõcordare: acceptis ab eo quos imperauit obsidibus in regnũ suũ eũ fecit restitui.

Abodritorum rectores remissi.

Dũ hęc agunt Hilduinus abbas beati Dionysii monasterii Romã monachos petitionis suæ baiulos ad Eugeniũ sanctę sedis Romanę misit pręsulem: flagitãs ossa beatissimi Sebastiani martyris sibi transmitti. Cuius desyderio dominus apostolicus satisfaciens per prędictos missos sacratissimi Christi militis misit exuuias: q̃ religiosissime a prędicto viro exceptę. V. Idus decemb. atq; interim cũ loculo vectatorio, vt allatę sunt, iuxta corpus beati Medardi positę. Quibus ibi consistentib⁹ tanta signorum ac prodigiorũ multitudo claruit: tanta virtutũ vis in omni genere sanitatum per diuinam gratiã in nomine eiusdem beatissimi martyris enituit: vt a nullo mortaliũ eorũdem miraculorũ aut numerus cõprehẽdi aut varietas verbis valeat enuntiari. Quorum quędã tanti stuporis esse narrantur vt humanę imbecillitatis fidẽ excederẽt: nisi certũ esset dominũ nostrũ Iesum Christũ pro quo idem beatissimus martyr passus esse dignoscitur, omnia quæ vult facere posse per diuinã omnipotẽtiã: in qua illi omnis creatura in cœlo & in terra subiecta est. Ipse autẽ venerabilis abbas præfatus Hilduinus inter plurima q̃ ei augustali benignitate cõmissa fuerãt monasteria habebat pcurationẽ cœnobii nobilis in prospectu vrbis Suessorum: quod Clothari⁹ quondã rex Francorũ filiusq; ei⁹ Sigebertus in honorẽ beatissimi Medardi cõfessoris Christi magnis cõstruxerant sumptib⁹: in quo & eius sacratissima tumulauerãt mẽbra.

Reliquię sancti Sebastiani. Miracula.

Simili modo pdictus abbas post decessum †Irminonis regebat locũ sancti Vincẽtii leuitę & martyris i suburbano vrbis Parrhisiacę: vbi ptõsus Christi cõfessor German⁹ requescit qd Childebert⁹ rex quõdã Frãcorũ inclytus frater pdicti regis Clotharii ędificauit.

†Irimnonis Cœnobii S. Vincentii nũc sancti Germani abbas & ædificator.

De motu Hispanico cõpsso: & Aizõis sceleri b⁹: Abumarnani ibidẽ grassatiõe. pdigiis cęlestib⁹. Danorũ: ac Bulgarorum motib⁹. paparũ obitibus: legatis imperatoris Gręcis: & Tralatione corporũ beatorũ Marcellini & Petri p Hemardũ. Cap. CXIIII.

Helisachar Legatus. Aizonis facinora.

IMperator Helisacharem presbyterũ & abbatem & cum eo Hildebrandũ atq; Donatũ comites ad motus Hispanicę marchę cõponẽdos misit. Ante quorũ aduẽtũ Aizo Sarracenorũ auxilio fręt⁹ multa eiusdẽ limitis custodibus aduersa intulit: atq; assiduis incursionibus in tantũ fatigauit: vt quidã illorum relictis quę tueri debuerãt castellis recederẽt. Defecit ad eum & filius Beræ nomine Willemũ

dus necnõ & alii complures nouarum rerum gentilitia leuitate cupidi, iunctiq̃ Sar
racenis ac Mauris Ceritaniam & Vallensem rapinis atq̃ incendiis quotidie infesta
bant. Cumq̃ ad sedandos ac mitigandos Gothorum atq̃ Hispanorum in illis fini
bus habitantium animos Helisachar abbas cum aliis ab imperatore missus multa &
propria industria & sociorum consilio prudenter administrasset: Bernardus quoq̃
Barcinonæ comes Aizonis insidiis & eorum qui ad eũ defecerant calliditati ac frau
dulentis machinationibus pertinacissime resisteret: atq̃ eorum temerarios cona
tus irritos efficeret: exercitus a rege Sarracenorum Abdiramano ad auxiliũ Aizo
ni ferendum missus Cęsaraugustam venisse nuntiatur. supra quem Abumarnam re
gis propinquus dux constitutus ex persuasionibus Aizonis haud dubiã sibi victoriã
pollicebatur. Contra quem imperator filium suum Pipinum Aquitaniæ regem cũ
immodicis Frãcorum copiis regni sui terminos tueri præcepit. Quod ita factũ esset:
nisi ducũ desidia quos Francorum exercitui præfecerat, tardius q̃ rerũ necessitas po
stulabat is quem ducebant ad marcham venisset exercitus. Quæ tarditas in tantum
noxia fuit: vt Abumarnam vastatis Barcinonensium ac Gerundẽsium agris villisq̃ — Abumarna
incensis, cunctis etiam quæ extra vrbes inuenerat direptis, cũ incolumi exercitu Cæ — mi grassa
saraugustam se prius reciperet q̃ a nostro exercitu vel videri potuisset. Huius cladis — tio.
præsagia credita sunt visæ multoties in cœlo acies: & illi terribiles nocturnę coru — Prodigia.
scationis in aere discursus. Imperator autem duobus conuentibus habitis vno apud
†Niumagã propter falsas Horici filii Godefridi regis Danorum pollicitationes, qui — †Nouiomagum.
bus se illuc ad imperatoris pręsentiã venturum promiserat. Alterum apud Compen
dium: in quo & annua dona suscepit: & iis qui ad marcham Hispanicã mittendi erãt
quid vel qualiter agere deberent imperauit. Ipse intra Compendium & Carisiacum
cæteraq̃ iis vicina palatia vsq̃ ad hiberni temporis initium conuersatus est. Interea — Danorum
reges Danorum filii videlicet Godefridi Herioldum de consortio regni eiicientes — motus.
Nordmannorum finibus excedere compulerunt. Bulgari quoq̃ Sclauos in Panno — Bulgarorũ
nia sedentes misso per Drauum nauali exercitu ferro & igni vastauerunt: & expulsis — motus.
eorum ducibus Bulgaricos super eos rectores constituerunt. Eugenius papa mense — Papę.
Augusto decessit: in cuius locum Valentinus diaconus a Romanis electus & ordina
tus vix in pontificatu vnum mensem compleuit. Quo defuncto Gregorius presby
ter tituli sancti Marci electus sed non prius ordinatus est q̃ legatus imperatoris Ro
mam venit & electionem populi qualis esset examinauit. Legati Michaelis imperato
ris de Constantinopoli ad imperatorem quasi propter fœdus confirmandum missi — Legati.
septembrio mense Compendium venerunt. Quos ille ibi benigne receptos, & audi
uit, & absoluit. Ipso tempore Hemardus sui temporis prudentissimus virorum san
ctæ deuotionis incitatus ardore Romam misit: & corpora sanctorum Marcellini & — Marcellini
Petri annuente papa in Franciam fecit trãsuehi: & valde decenter in proprio territo — & Petri cor
rio propriisq̃ sumptibus recondidit. Quorum meritis hactenus ibi dominus mul — pora delata
ta operatur virtutum miracula.

De animaduersione in duces Hispanicæ expeditionis: & in Baldri
cum Foroiuliẽsem, de legatis ad Michaelem imperatorem missis: & a
pontifice missis. de Danorum inter se motibus: & cum Francis quos
castris exuerunt: & de eiusmodi facti deprecatione & purgatione. De
Bonifacii comitis egregio facinore. de Lunæ eclipsi: & prodigio cœ
lesti. Cap. CXV.

Baldricus.

Legati.

†Francfordiam.

Res Danicę tractantur.

Dani Gallos castris exuunt.

Danorum deprecatio.

Bonifacii comitis bonū facinus.

Lunę eclipsis.

Prodigia.

CONuentus Aquisgrani mēse Februario factus est: in quo cū de multis & aliis causis tum præcipue de his q̄ in marcha Hispanica contigerūt, ratio habita: & legati qui exercitui præerant culpabiles inuēti: & iuxta merita sua honorū amissione mulctati sunt. Similiter & Baldricus dux Foroiuliēsis cū propter eius ignauiā Bulgarorū exercitus terminos Pannoniæ superioris impune vastasset: honorib⁹ quos habebat priuat⁹ & marcha quā solus tenebat inter quatuor comites diuisa est. Halitgarius Cameracensis episcopus & Aufridus abbas monasterii Nonantilę Cōstantinopolim missi & a Michaele impatore, sicut ipsi inde reuersi retulerūt, honorifice suscepti sunt. Imperator Iunio mēse ad Ingelinheim villā venit: ibiq̄ p aliquot dies placitū habuit. In quo cū de filiis suis Lothario & Pipino cū exercitu ad marchā Hispanicā mittendis consilium iniisset: & id quomodo fieret ordinasset: missos etiā Romani pontificis Quirinum primicerīū ac Theophilactum nomenclatorem qui ad eū illo venerant audita illoꝝ legatione dimisisset: ad villā †Franconofurd profectus est: ibiq̄ aliquādiu moratus Wormatiā venit: atq̄ inde Theodonis villā perrexit: de quo loco Lothariū filiū suum cum magnis Frācorum copiis ad Hispanicam marchā direxit. Qui cum Lugdunum venisset consedit: opperiens nuntium qui se de Sarracenorum aduētu faceret certiorem. In qua expectatione cū Pipino fratre colloquitur: & cōperto q̄ Sarraceni ad marcham venire aut timerēt aut nollent: redeunte ad Aquitaniam fratre ipse ad patrem Aquasgrani reuertitur. Interea cum in finibus Nordmānorum tam de foedere inter illos & Francos confirmando q̄ de Herioldi rebus tractādum esset: & ad hoc totius pene Saxoniæ comites simul cum marchionibus illo conuenissent: Herioldus rerum gerendarum nimis cupidus cōdictam & per obsides firmatam pacem accensis ac direptis aliquot Normannorū villis rupit. Quod audientes filii Godefridi contractis subito copiis ad marchā veniunt: & nostros in ripa Egidorę fluminis sedentes ac nihil tale opinantes transito flumine adorti castris exuunt eisq̄ in fugam actis cuncta diripiunt: ac se cum omnib⁹ copiis suis in sua castra recipiunt. Deinde inito consilio vt vltionē huius facti præuenirent: missa legatione ad īperatorē q̄ inuiti & quāta necessitate coacti id fecerint exposuerūt: se tamen ad satisfactionem esse paratos: & hoc in imperatoris esse arbitrio qualiter ita fieret emendatum vt de reliquo inter partes pax firma maneret. Bonifacius comes cui tutela Corsicę insulæ tunc erat comissa assumpto secum fratre Berchario necnō & aliis quibusdam comitibus de Tuscia Corsicam atq̄ Sardiniā parua classe circūuectus, cum nullum in mari piratam inuenisset in Aphricam traiecit: & inter Vticā & Carthaginē egressus innumerā incolaꝝ multitudinē subito cōgregatā offendit: cū qua & pręliū cōseruit & quinquies vel eo amplius fusam fugatamq̄ pfligauit: magnaq̄ Aphrorū multitudine prostrata, aliquantis etiam sociorū per temeritatē amissis in naues suas se recepit: atq̄ hoc facto ingētē Afris timorē incussit. Luna Kal. Iul. primo diluculo in occasu suo defecit. Similiter &. VIII. kal. Ian. id est in natali dn̄i media nocte obscurata est. Ferunt in regione Vasconię trās Garōnā fluuiū in pago Aginēsi annonā de cęlo pluisse similē frumēto sed paululū breuiora ac rotūdiora grana habere. De qua domino impatori allatū est ad Aquigranensi palatiū. Impator circa festum sancti Martini Aquasgrani ad hyemādū venit: ibiq̄ positus totū hiberni tp̄is spaciū in diuersis conuentibus ob necessaria regni negotia congregatis impendit.

De terręmotu & vēti violētia, de falso Danici motus rumore, de impatoris exercitatione: & historię repetendę ratione & auctoribus. Cap. CXVI.

Post exactam hyemē in ipso sancto quadragesimali ieiunio paucis ante sanctū pascha dieb⁹ Aquisgrani terrēmotus noctu factus: vētusq̧ tā vehemēs coortus vt non solum humiliores domos verūetiam ipsam sanctę dei genitricis basilicam quam capellam vocant regulis plumbeis tectam nō modica ex parte denudaret. Imperator vero in diuersis occupationibus vsq̧ ad Kal. Iulii Aquisgrani moratus tandē ad generalem conuentum Warmatię habendum cum comitatu suo mē se Augusto statuit proficisci. Sed priusq̄ inde promoueret nūtium accepit Nortmānos velle transalbianam Saxonię regionem inuadere: atq̧ exercitum eorum qui hoc facturus esset, nostris finibus appropinquare. Quo nuntio cōmotus misit in omnes Franciæ partes: & iussit vt cum summa festinatione tota populi sui generalitas post se in Saxoniā veniret indicans: simul velle se apud Nouesiū medio circiter Iulio Rhenum transire. Sed vbi vana esse comperit quæ de Nortmannis fama consperserat: sicut prius dispositum habebat medio mēse Augusto Warmatiā venit: ibiq̧ habito generali conuentu & oblata sibi annua dona more solenni suscepit: & legationes plurimas quæ tam de Roma & Beneuento q̄ de aliis longinquis terris ad eum venerāt audiuit atq̧ absoluit. Lotharium quoq̧ filium suum finito illo cōuentu in Italiam direxit: ac Bernardum comitem Barcinonę qui eatenus in marcha Hispaniæ præsidebat camerarium in palatio suo constituit. Aliis etiā causis quæ ad illius placiti cōpletionem pertinere videbantur congruo modo dispositis atq̧ completis: populoq̧ ad sua ire dimisso: ipse ad autumnalis venationis exercitationem in Franconofurd villā profectus est. Qua transacta ad hyemandum Aquasgrani reuersus est: vbi festū sancti Martini ac festiuitatem beati Andreæ apostoli necnō & ipsum sacrę dominicę natiuitatis diem cū magna lętitia & exultatione celebrauit. Verū nūc parūper retroce damus. Nam dū studuimus gesta gloriosi Caroli Augusti continuare omisimus primordia huius clarissimi imperatoris Ludouici dilucidare: sed hoc nobis videt̄ alterius libri initio cōgruum fore. Quod quis fiat praepostero ordine tamē cōtinuabunt prima vltimis omissis plurimis in medio iam prelibatis: quæ tamē suo loco substringentur paucis. Nam virtus adeo glorioso principi coaluerat: vt q̄uis pluribus pulsatus (vt in sequentibus patebit) malis tam domesticis scilicet q̄ externis, nullo tamē deo custode pectus eius inuincibile potuit iniuriarum pondere frangi. Vni tantum modo ab ęmulis ascribebatur culpę subcubuisse: eo q̧ nimis clemens esset. Nos autē cum apostolo dicamus talibus. Dimittite illi hāc iniuriam. Sed hæc vtrum vera sint nec ne perlegens quisq̧ scire poterit. Porro quæ scripsi vsq̧ ad tempora imperii Frācorum: Adhemari nobilissimi monachi & deuotissimi relatione addidici: qui ei coęuus & cōnutritus est. Posteriora autem quia ego rebus interfui palatinis quæ vidi & comperire potui stilo contradidi.

Terrēmot⁹
Ventus vehemens.

Nortmānorū Danorū motus.

Historiæ repetitio & repetitiōis cā

Ludouici iperatoris virtus.

Nota qb⁹ auctoribus historia scripta sit.

FINIS LIBRI QVARTI.
SEQVITVR LIBER QVINTVS.
IN QVO ACTA CAROLI MAGNI ET LV
DOVICI ALTIVS REPE
TVNTVR.

De Caroli magni regis ac imperatoris clarissimi pietatis studio: Pyrenei iugi superatione: infausto ob insidias reditu. Hildegardę partu. Pręfectorum constitutione, deq; priuilegio sancti Germani de Pratis nunc dicti: & alio dono. Cap. I.

FAMOsissimus regū nulliq; suo tēpore postponendus Carolus cum post obitum paternum fratrisq; Carlomanni infaustum occubitū populi regniq; Francorū suscepisset vnicum gubernaculū: inuincibile sibi arbitratꝰ affore salutis prosperitatisq; suffragiū, si ecclesię paci cōcordiaeq; adminiculās pacificos quidē sub vnione fraterna arctiꝰ vinciret: rebelles aequa seueritate ꝓcelleret: necnō & oppressis a Paganis opem ferret: sed & ipsos Christiani nominis īimicos ad agnitionē cōfessionēq; veritatis quoquo mōꝑduceret. His igit conatibus regni sui auspicia dedicans: & Christo tuenda & corroborāda cōmittēs postꝗ res Frāciae prout libuit & vtile iudicauit deo annuente cōposuit, ad Aquitaniā transiit recidiua bella meditantem: & Hunoldo quodā tyrāno auctore iāiamq; in arma ruentē bello aggressus est. Eiꝰ ergo terrore coactꝰ est idem Hunoldus & Aquitaniā linquere & fugae subsidio vitā delitescendo atq; oberrando seruare. His peractis & rebus tam publicis ꝗ priuatis pro opportunitate dispositis reliquit Hildegardam nobilissimā piissimāq; reginā in villa regia: cuius vocabulū est Casinogilus gemina grauidā prole: & transiit Garonnā fluuiū Aquitanorū et Vasconū conterminum: quā regionē iā dudum in deditionē susceperat Lupo principe se & sua eius nutui dedēte. Ibidē etiā quae opportunitas vtilitasq; dictauit explicitis statuit pyrenei montis superata difficultate ad Hispaniā pergere: laborantiq; ecclesiae sub Sarracenoꝝ acerbissimo iugo CHRISTO fautore suffragari. Qui mons cū altitudine coelū pene contingat: asperi-

Pyrenei altitudo & difficultas.
tate cautiū horreat: opacitate syluarū tenebrescat: angustia viae vel potius semitę cōmeatū nō modo tāto exercitui sed paucis admodū pene intercludat: CHRISTO tñ auxiliante ꝓspero est emensus itinere.

Pompeius Annibal.
Neq; enim regis animus deo nobilitante generosissimus vel impar Pompeio vel segnior esse curabat Annibale: qui cum magna sui suorumq; fatigatione & perditione iniquitatē huiꝰ loci olim euincere curarūt. Sed hanc facilitatē trāsitꝰ, si dici fas est, foedauit hostis insidus: incertusq; fortunę ac vertibilis successus. Dum eñ quae agi potuerunt in Hispania peracta essent: & prospero itinere reditum esset: infortunio obuiante extremi quidā in eodem monte regii caesi sunt agminis. Quorū quia vulgata sunt noīa dicere supersedi.

Hildegardę partus.
Rediens ergo reperit coniugē Hildegardā binā edidisse prolem masculinam. Quorū vnus immatura morte pręreptus ante pene mori ꝗ sub luce viuere coepit. Alter prospero euentu materno fusus vtero infantilibus nutriebatur impendiis. Nati sunt autē anno incarna-

Anni salut[is]
tionis domini nostri Iesu Christi septingētesimo septuagesimo octauo. Sed eum qui viuidam promittebat qualitatem cum per baptismatis sacramentum renasci contigisset Ludouicum vocitari patri placuit eiq; regnum qđ sibi nascendo dicauerat contradidit.

Ludouicus Regnum.
Sciens porro rex sapiētissimus atq; perspicacissimus Carolus regnū esse veluti corpus quoddā: & nūc isto nunc illo incommodo iactari nisi consilio & fortitudine velut quibusdam medicis sanitas accepta tutetur: episcopos quidem modo quo decuit sibi deuinxit. Ordinauit autem per totam Aquitaniā comites abbatesq; nec-

Vassi.
non alios plurimos quos Vassos vulgo vocant, ex gente Francorum: quorum prudē

tiæ & fortitudini nulla calliditate nulla vi obuiare fuerit tutum: eiſq; commiſit curam regni prout vtile iudicauit: finium tutamen villarumq; regiarum ruralem prouiſionem: & Bituricę ciuitati primo Humbertum, pauloſt Sturmunũ pręfecit comitem. Porro Pictauis Abbonẽ. Petragoricis autem widbodũ. Sed & Aruernis Iteriũ necnõ wallagię Bullũ: ſed & Tholoſę Corſonẽ: Burdegalis Siguinũ. Albigẽſib⁹ vero Haimonẽ: porro Lemouicis Rotgariũ. Quibus rite peractis Ligerim cũ reliquis trãſmeauit copiis: & Lutetias q̃ alio noĩe Parrhiſii vocanť ſeſe recepit. Tũc eius adiit pſentiã venerabilis Rotbert⁹ abbas cœnobii ſãcti Vincẽtii ſanctiq; Germani: petẽs quatinus pręceptum emunitatis ipſius eccleſiæ quod olim dominus Pipinus genitor eius fecerat ipſe ſua benignitate confirmaret. Quod nõ ſolũ fecit ſed etiã nouũ ſua præceptione deſcriptum ſigillo ſuę regiæ maieſtatis firmauit. Eſt aũt huiuſmodi.

Præfectorũ constitutio

Lutetiæ.

CArolus gratia dei rex Francorũ & Longobardorũ atq; patricius Romanorũ omnibus epiſcopis abbatibus comitib⁹ ſeu iuniorib⁹ noſtris. Si opportuna bñficia ad loca ſanctarũ eccleſiarũ vel ſacerdotib⁹ pręſtare nõ deſinimus hoc ꝓculdubio ad æternã nobis beatitudinẽ retribuendã profuturũ cõfidimus. Igiť cognoſcat magnitudo ſeu vtilitas veſtra qualiter venerabilis vir Rotbertus abbas de baſilica ſancti Vincentii vel domini Germani vbi ipſe ꝓtonſus corpore requieſcit clementiã regni noſtri acceſſit: & pręceptũ domini & genitoris noſtri bonę memorię Pipini regis nobis oñdit relegendã. vbi repperim⁹ inſertũ qualiter ꝓpter nomẽ dñi beneficiũ ꝓſtitiſſe cognoſciť: vt annis ſingulis quocũq; in regno noſtro negociãtes ipſi⁹ ſancti loci pergere velint ſicut ipſe Rotbert⁹ abbas mercari videť, tã ad luminaria cõparanda q̃ pro reliqua neceſſitate diſcurrentes: tam extra Ligerim q̃ citra vel in Burgundia etiã in Aquitania vel in Prouincia ſeu in Francia necnõ & in Auſtria: quocũq; in regna Chriſto ꝓpitio noſtra ꝑgere voluerint nullũ theloneũ vel de ſarcinis aut de carricatione neq; de nauigio vel de qualibet redhibitiõe exinde ad partem fiſci noſtri miſſi abbatis diſcurrentes perſoluere quicq̃ debeãt. Propterea pręſenti pręcepto decernimus (quod perpetualiter manſurũ eſſe iubemus) vt nõ per vllos portus neq; per ciuitates tã Virodomo q̃ Aurelianis vel Ambianis neq; in Traiecto neq; ĩ Dorſtade vel Neomago neq; per oẽs pontes vel ad ſanctam Maxentiam ſiue Parrhiſius ſeu Ambianis neq; in Burgũdia vel in pago Trecaſſino, neq; in Senonico vel per omnes ciuitates vbicũq; in noſtro ꝓpitio Chriſto regno aut pagis vel territoriis theloneus exigať nec de nauali vel de carrali neq; de ſaumi ſeu de trana euectiõe vel Rotaticum vel pontaticũ nec pulueraticũ nec ſaluraticũ nec ciſpitaticũ vel vllam redhibitionẽ quã fiſcus noſter exinde poſſit ſperare: nec vos aut iuniores vel ſucceſſores noſtri ab eiſdem requiratis ſeu exigatis: ſed omnia hęc propter nomẽ domini ipſe abbas vel ſucceſſores eius ſeu memorata eccleſia ſancti Vincentii vel domini Germani habeãt indultum: vt ad luminaria ipſius ſancti loci proficiat in augmentis. Adiugimus etiam theloneum illum quem Gerhardus comes apud Villam nouam in curte ſancti Germani viſus fuit recipere: quia in noſtrũ rediit ius: vt deinceps ad partem ſancti Germani ipſe theloneus cum omni integritate in noſtra eleemoſyna ad luminaria ipſius ſanctę eccleſię recipiatur abſq; alicuius refragatione. Quam veſtra auctoritate ſancti pontifices noſtri ac proceres perpetuis temporib⁹ valituram manu propria ſignatione noſtri ſigilli ſtuduimus roborare. Data. VI. kal. Aprilis anno. XI. regni noſtri: & quinto patriciatus noſtri. Actũ Hariſtallio in palatio: redintegratũ vero Parrhiſiis.

Priuilegiũ & imunitas ſancti Germani de Pratis.

Neomagũ qđ & Nouiomagum

Contulit & glorioſus rex Carolus eccleſię prædictorum ſanctorum tali infra ſcripto aliud beneficium.

CArolus gratia dei rex Francorum & Longobardorum ac patricius Romanus omnibus fidelibus noſtris præſentibꝰ & futuris. Quicquid locis venerabilibus ob amorem domini et opportunitatē ſeruorum dei beniuola deliberatione concedimus: hoc nobis ad æternam beatitudinem vel remedium animæ noſtræ pertinere confidimus. Quapropter compertum ſit omnium veſtrorum magnitudini qualiter donamꝰ ad monaſterium ſancti Germani quod eſt prope Parrhiſiorum ciuitatem conſtructum: vbi ipſius precioſum corpus quieſcit humatum: qđ Donatio noua. venerabilis vir Robertus abbas in regimine habere videtur: donarumq; ad eundem ſanctum locum & fratribus ibidem degentibꝰ eſſe volumus: hoc eſt villam noſtram nuncupatam Madriolas in pago Milidunenſi ſuper fluuium Sequanæ cum omni integritate ad eam pertinente vel aſpiciente ſicuti a longo tempore & nunc iuſte & rationabiliter ad eandem viſum eſt pertinuiſſe: vel ſicut moderno tempore Autbertꝰ comes per noſtrum beneficium tenere videtur: id eſt cum terris, domibus, ædificiis, accolis, mancipiis, vineis, campis, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarum decurſibus mobilibus & immobilibus: & portum qui eſt intra pagum Senonicum & Milidunenſem a Balſiaco villa p̄fati ſancti Germani vſq; monaſteriolū ſancti Mauritii ex vtraq; ripa fluminis Sequanę cuiuſcūq; ſit terra: ita vt nullꝰ inibi portū vl' aquā habeat niſi iā dicta ptās almi Germani: neq; Theloneū aut Rotaticū ſeu Vultaticū ſeu piſtaticū ripaticū vl' ſalutaticū cuiq̄ accipere liceat: mercatū quoq; oīaq; ex oībꝰ qcqd dici aut nominari pōt ad integrū ad ipm ſanctū locū eiuſq; rectoribꝰ ac monachis a die p̄nti tradimꝰ ꝑpetualiter poſſidēdū. Propterea hāc ꝑceptionē auctoritatis nrę cōſcribere iuſſimꝰ ꝑ quā oīno ſtatuētes decernimꝰ q; circa ipm abbatē vel rectores ipſiꝰ ecclię ꝑpetualiter volumꝰ eē māſurā: vt nullꝰ de iudiciaria ptāte aut de pte fiſci nři aut q̄liſcū q; pſona de p̄dicta villa Madriolis vel qcqd ad eā attinet ipm abbatē vel monachos in eodē monaſterio cōſiſtētes ingetare vel cōtra ratiōis ordinē ꝑ calūniā ingerere pręſumat. Sed ab hodierna die Rectores ipſius monaſterii eā habeāt teneāt atq; poſſideāt: quatinus melius delectet iā dictū abbatē & ipos monachos ꝓ nobis vxoreq; nřa filiis nec nō ꝓ ſtabilitate regni nři dñi miam attētiꝰ dep̄cari. Et vt hęc auctoritas firma habeatur vel nřis & futuris tp̄ibus melius cōſeruet manu ꝓpria ſubter eā decreuimꝰ roborare: & de ānulo noſtro iuſſimꝰ ſigillari. Data Nonis Nouē. anno. XIX. Regni noſtri: & patriciatus. XIII. warmatiæ in palatio feliciter.

De Caroli magni ad vrbē profectionis cauſis: & filii eiꝰ Ludouici bñdictione. de Ludouici in Aquitania regno: Caroli cum Saxonibus cōflictu: Ludouici in habitu Vaſconico patri occurſu. de Vaſconis perfidia. Cap. II.

POſt nō multū ſane tempus incidit deſyderiū dñam quōdā orbis videre Romā principiſq; apoſtolorꝫ atq; doctoris gentiū adire limia: ſeq; ſuāq; prolē eis cōmēdare: vt talibus nitens ſuffragatoribꝰ qbꝰ coeli terręq; ptās attributa eſt: ipſe quoq; ſubiectis cōſulere, ꝑduellionſiq; ſi emerſiſſent ꝓteruiā ꝓterere poſſet: ratus ēt nō mediocre ſibi ſubſidiū cōferri ſi a vicario eorꝫ cū bñdictiōe ſacerdotali tā ipſe q̄ & filii eius regalia ſumerēt inſignia. Quæ res deo ꝓſꝑrāte pro voto ceſſit. Ibidē Ludouicus eius filius cunarum adhuc vtēs geſtatorio benedictione regnaturo cōgrua & regali inſignitus eſt diademate per manus venerandi Adriani antiſtitis.

PEractis aūt oībꝰ q̄ Romę agēda viſa ſunt, rex Carolꝰ cū filiis & exercitu pacifice Frāciā repetiit: filiūq; ſuū Ludouicū regē regnaturū i Aqtaniā miſit pręponēs illi baiulū Arnoldū alioſq; miniſtros ordīabiliter decēterq; cōſtituēs tutelę cōgruos puerili. Qui vſq; Aurelianā ciuitatē cunali ē euectꝰ geſtamie. Sed ibi

.cõgruẽtib⁹ eius æuo armis accinctus equo impositus in Aquitaniã est deo annuẽte transpositus. Quo dũ nõ multis moratur annis idẽ gloriosus rex Carolus assiduos durosq̃ Saxonibus inferebat referebatq̃ conflictus. Inter quos cauens ne aut Aquitanorũ populus ꝓpter ei⁹ lõgũ abscessum insolesceret aut filius in tenerioribus annis peregrinorum aliquid disceret morum quibus difficulter expeditur ętas semel imbuta, misit & accersiuit filium iam bene equitantẽ cum omni populo militari relictis tãtũ marchionibus qui fines regni tuentes omnes si forte ingruerent hostium arcerent ĩcursus. Cui filius Ludouicus pro sapere & posse obedienter parens occurrit ad patris pñtiam habitu Vasconum cum coæuis sibi pueris indut⁹: amiculo scilicet rotũdo: manicis camisiæ diffusis: cruralibus distẽtis: calcaribus caligulis insertis missile manu ferens. Hæc enĩ delectatio voluptasq̃ ordinauerat paterna. Mansit ergo cũ patre inde vsq̃ ad Herisburg cum eo vadens, vsq̃ quo sol ab alto declinãs axe ardorem æstiuum autũnali cõdescẽsione temperaret. Cuius extremo tpe licentia a patre accepta hyematum in Aquitaniã rediit. Ea tempestate Chorso dux Tholosanus dolo cuiusdam Vasconis Adelerici nomine circunuentus est & sacramẽtorum vinculis obstrictus: sicq̃ demum ab eo absolutus. Sed huius nequi vlciscẽdi gratia rex Ludouic⁹ & proceres quorum cõsilio respublica Aquitanici administrabatur regni cõuẽtum generalem constituerunt in loco Septimanię cuius vocabulũ est mors Gothorũ. Accitus autem idem Vasco cõscius facti sui venire distulit: donec obsidum interpositione fretus tandem occurrit. Sed eorũdem obsidum periculo nihil passus insuper muneribus donatus nostros reddidit: suos recepit: & ita recessit.

Carolus in Saxones.

Vasconum habitus.

Adelerici scelus.

De Adelerici exilio. Ludouici militari ensis accinctu & in Italiam profectione ac reditu. Deq̃ Pipini rebellione. De hibernis regiis. De Annona militibus negata. Albigensium a tributo leuatione. Deq̃ stipendiaria annona a Carolo inhibita. Cap.III.

Estate vero subsequẽte iussu patris Ludouicus rex Warmatiã simpliciter non expeditionaliter venit: & cum eo in hibernis perstitit vbi iam dict⁹ Adeleric⁹ ante reges dicere causam iussus atq̃ auditus, purgare obiecta volens sed non valens proscript⁹ atq̃ irreuocabili est exilio deportat⁹. Chorsone porro a ducatu tholosano ob cuius incuriam tantum dedecus regi & Francis acciderat, remoto, Wilihelmus ꝓ eo subrogatus est. Qui Vasconũ nationẽ vt sunt natura leues propter euentum supradictum valde elatos, & propter multationẽ Adelerici nimis repperit efferatos: quos tamen tam astu q̃ virib⁹ breui subegit; illiq̃ pacem imposuit nationi. Rex vero Ludouicus eodem anno Tholosę placitũ generale habuit: ibiq̃ consistenti Abutaurus Sarrhacenorum dux cum reliquis regno Aquitanico cõlimitãtibus ad eum nuntios misit pacem petens & dona regia mittens. Quib⁹ secundũ voluntatem regis acceptis nũtii ad propria sunt reuersi. Interea anno hũc sequente patri regi rex Ludouic⁹ Engelheim occurrit ĩ de Rauesbourgũ cũ eo abiit. Ibiq̃ ense iã appellens adolescentiæ tẽpora accinctus est. Ac deinde patrem in Auaros exercitũ ducentem vsq̃ ad Cuneberg comitatus iussus est reuerti & vsq̃ ad reuersionem paternam cum Fastrada manere regina. Itaq̃ cum ea hyemẽ exegit imminẽtem patre in expeditione cepta permanente. At vero ipso ab expeditione Auarica remeante accepit ab eo mandatum in Aquitaniam redeundi & fratri Pipino suppetias cum quãtis posset copiis in Italiam pergendi. Cui obediẽs ĩ Aquitaniam autũni tempore rediit: omnibusq̃ quę ad tutamẽ regni pertinent ordinatis, per montis Cinisii asperos

Adelerici exilium.

Vasconum subiectio.

& flexuosos anfractus in Italiam transuehitur: atque natalem domini Rauennæ celebrans ad fratrem venit. Cui cōiunctus iunctis viribus Beneuentanam prouinciam ingrediuntur: cu ncta obuia populantur: castro vno potiūtur.

Pipini rebellio.

Hyeme autem transacta vna ad patrem prospere regrediuntur: vno tñ auditu offuscante eorum plurimam alacritatē: eo quod compererunt fratrem suū naturalem Pipinum contra communē patrē rebellionē meditātē pluresque nobilium huius sceleris conscios atque irretitos esse pessundandos. Concite ergo pergentes ad patrem in Baioaria agentem venerunt in loco cuius est vocabulum Saltz: & ab eo gratissime sunt recepti. Quicqd autem supfuit æstatis autumni & hyemis cū patre rege rex Ludouicus exegit. magnopere em̄ curabat rex pater ne regem filium aut nutrimenta honesta laterent aut externa inhęrescentia in aliquo dehonestarēt.

Qui cum primo vere a patre dimitteretur, interrogatus est ab eo cur rex cū esset, tantæ tenuitatis eēt in re familiari vt nec benedictionē quidem nisi ex postulato sibi offerre posset: didicitque ab illo quia priuatis studēs quisque primorum negligens aut publicorum peruersa vice dum in priuata vertūtur publicæ nomine tenus dn̄s factus sit omnium pene indigus. Volens autem huic obuiare necessitati, sed cauens ne filii dilectio apud optimates aliquā pateretur iacturam, si illis aliquid per prudentiam demeret qd̄ p inscitiam cōtulerat: misit illi legatos suos Willebertum scilicet Rothomageñ. postea vrbis archiepiscopum & Richardum comitē villarum suarum prouisorem: pcipiens vt villæ quæ eatenus vsui seruierant regio obsequio restituerentur publico. Quod & factum est. Quibus receptis rex & prudētiæ suæ monstrauit continuo documentū: & misericordię, q̄ illi genuina probat, patefecit affectum. Nam ordinauit qualiter in quatuor locis hiberna trāsigeret: vt tribus annis exactis quarto demum anno hyematurum se quisque eorum susciperet locus. Theoaduadū scilicet palatium: Cassinogilum: Andiacum & Eurogilum. Quæ loca quando quartū redibatur ad annum sufficientem regio seruitio exhibebāt expensam.

Hiberna regia.

Annonę militibus negatæ.

Albigensiū a tributo leuatio.

Quibus prudentissime ordinatis inhibuit a plebeis vlterius annonas militares quas vulgo foderum vocant dari. & licet hoc viri militares ægre tulerīt tamen ille vir misericordiæ considerans & pbentium pœnuriam & exigentium crudelitatē, simul & vtrorūque perditionē, satius iudicauit de suo subministrare suis q̄ sic permittendo copiam rei frumentariæ suos irretiri periculis. Quo tempore Albigēses tributo quo in dando vino & annona grauabantur sua liberalitate relelauit. Habebat autem tunc temporis Meginariū secum missum sibi a patre virū sapientem & strenuū gnarūque vtilitatis & honestatis regiæ. Intārū aūt regi patri hæc placuisse dicuntur: vt hac imitatione stipendiariā in Francia interdiceret annonam militarem dari: & alia plurima corrigi iuberet congratulans felicibus filii pfectibus.

De legatorum auditione. Harmingardę nuptiis. De Aquitaniæ munimentis constructis. De Saxonica expeditione ad quā Ludouicus vocatus. Deque Barcinonica per Ludouicum expeditione. Oscani agri vastatiōe. Deque Saxonū subactione post. xxxiii. annorum bella. Cap. IIII.

Legati Galleciani. & bahaluc.

Sequenti porro tempore Tholosam venit rex: conuentum generalem ibidem habuit: Adefonsi Galleciarum principis legatos quos pro amicitia firmanda miserat cum donis suscepit: & pacifice remisit. Necnon & Bahaluc Sarrhacenorum ducis qui locis montuosis Aquitaniæ proximis principatum gerebat legatos pacem

petentes & dona ferentes suscepit & remisit. Quo tempore veritus ne corporis nati
uo superatus calore in multimodos luxuriæ raperetur anfractus, cum consilio suo
rum Harmingardam futuram reginam claris ortam natalibus vtpote filiã Nigran — Harmigarda ducitur.
ni comitis sibi sociauit.

Ordinauit aũt illo tẽpore in finibus Aquitanorũ circũquaq; firmissimam tutelã.
Nam ciuitatẽ Ausonã castrum Cardonam Castaserram & reliqua oppida olim de — Munimẽta
serta muniuit: habitari fecit: & Burrello comiti cum congruis auxiliis tuenda com — Aquitaniæ
misit. — constructa.

Hyeme transacta misit ad illum pater rex vt ad se cõtra Saxones euntem cum po
pulo quo posset veniret. Qui ire non differens ad eum Aquasgrani venit: & cum
ipso ad Fremersheim vbi placitum generale habuit super ripam Rheni perrexit. In — De Saxonica expeditione.
Saxonia cum patre vsq; ad festum sancti Martini perdurauit. Inde a Saxonia cum pa
tre exiit: & in Aquitaniã magna hyemis exacta parte concessit. Succedente vero ęsta
te rex Carolus ad eum misit mandans vt secum in Italiam ꝓficisceretur. Sed mutato
consilio iussus est domi manere.

REge autem Romam pergente ibidemq; infulas imperatorias suscipiẽte, rex
Ludouicus Tholosam abiit iterum: atq; inde ĩ Hispaniã cõtendit. Cui Bar
cinonæ appropinquãti Addo dux eiusdem ciuitatis iamq; subiectus occur — Expeditio
rit: nec tamen ciuitatem dedidit. Quã transgrediens rex & Ilerdę superueniens sube — Barcinonica.
git illã atq; subuertit. Qua diruta & cęteris municipiis vastatis ac incẽsis ad Oscam
vsq; processit. Cuius agros segetibus plenas manus militaris secuit: vastauit: incen — Addonis
dit: & quæcũq; extra ciuitatem sunt reperta incendio depascente sunt consumpta. — occursus.
Quibus expletis imminente iam hyeme ad propria rediit. Redeunte porro tempore — Oscani agri
æstiuo ĩperator gloriosissimus Carolus Saxoniam petiit, mandans filio vt & ipse tan — vastatio.
q̃ in eadem terra hyematurus se subsequeretur. Qđ ipse agere festinans ad Neusciã — Expeditio
venit: Rhenũ ibidem trãsiit: patri cõcurrere accelerabat. Sed anteq̃ ad eum veniret — Saxonica.
nuntio obuiauit paterno in loco cuius vocabulum est Ostfaloa cum mãdatis ne plꝰ
in ambulando fatigaretur: quin potius loco sibi opportuno castra metaretur: & se re
deuntem ibidem opperiretur. Tota eñ gente subacta Saxonum victor Carolus im — Saxonũ subactio.
perator iam redibat. Cui cum filius occurrisset multo eũ amplexatu deosculans plu
rima illum gratiarum actione & laude extulit: vtilitatemq; obsequelæ illius sępe ite — Obedientię
rando felicem se tali filio ꝑdicauit. Finito tandem diutino atq; cruẽtissimo Saxonico — bona.
bello qđ vt ferunt triginta triũ annorũ tẽpus occupauit, Ludouicus rex a pr̃e dimis — Bellũ.xxxiii
sus in regnum propriũ ad hiberna sese cum suis collegit. Hyeme porro transacta Ca — annorum.
rolus imperator tempus opportunũ nactus vtpote ab externis quiescẽs bellis cœpit
circũire loca regni sui mari contigua. Qđ dum Ludouicꝰ rex comperisset, Rhotoma
gum misso legato Hademaro, petiit eum ĩ Aquitaniã diuertere: & regnum qđ sibi de
derat inuisere: & ad locum qui Cassinogilus vocatur venire. Cuiꝰ petitionem pater
honorabiliter suscepit: & gratias filio egit: petita tamẽ negauit: & vt sibi Turonis oc
curreret mandauit. Quo filius veniens gratulabunde ab eo nimis susceptus & ĩ Frã
ciam redeuntem Vernum vsq; prosecutus est. A quo digrediens in Aquitaniam est
regressus.

De Addonis Barcinoneñ. ducis captiuitate: de Vasconum rabie & eius vin
dicta. De Barcinonæ oppugnatione a Ludouico rege. De Barcinonæ oppu
gnatione exercitu tripertito: & eius expugnatione seu captione: & Ludoui
ci ad patrẽ regressione.

Cap.V.

Addo capit.

AEstate hāc sequēte & Addo dux Barcinonensis suasus est a quodā sibi vt putabat amico Narbonam vsq; procedere. Qui cōphēsus Ludouico regi est adductus: & patri Carolo itidem perduct⁹. Ipso tempore Ludouicus rex coacto populo regni sui Tholosæ de his q̄ agenda videbantur tractans/deliberabat. Burgundione nāq; mortuo comitatus eius Fedentiacus Liuitardo est attributus. Quam rem Vascones moleste ferentes in tantam erupere petulantiam: vt etiā homines illius alios ferro perimerent: alios igni comburerent. Quo vocati cum primum venire detrectarent, quoquomodo ad causam dicendam venerunt: & pœnas debitas pro talibus ausis dederunt: ita vt quidam talionis lege igni conflagrarent.

Vasconum furor.

Mulcta.

HIs peractis succedente tempore visum est regi & consiliariis eius vt ad Barcinonam oppugnandā ire deberent. Diuisoq; in tres partes exercitu vnam quidem Rusellioni ipse permanens secum retinuit. Alteri obsidionem vrbis iniunxit: cui Rostagnus comes gerundæ pfuit. Tertiam autem ne forte obsidentes vrbem obsideretur in medio sedere pmisit. Obsessi interea intra vrbem Cordubā miserunt: auxiliumq; poposcerunt: rex vero Sarrhacenorū protinus auxiliatum eis exercitum direxit. Venientibus porro his qui missi fuerant Cæsaraugustam, relatū est eis de exercitu in via sibi obuiam constituto. Erat autem ibi Wilhelmus primus signifer, Hademarus, & cum eis validum auxilium. Q̄d illi audientes in Astures sese verterunt. Quibus recedētibus nostri ad socios vrbem obsidentes reuersi sunt. Et illis iuncti tādiu vrbem obambientes & nullum ingredi aut egredi permittētes vexarunt: donec famis acerbitate coacti sunt & vetustissima ostiis coria detrahere: et ī cibum infelicissimum vertere. Alii autem mortem infelicissimæ pponentes vitę e muris semet pcipites mittebant. Aliqui vero spe animabantur inani cogitantes q; Franci hyemis asperitate a ciuitatis cohiberentur obsidione. Sed hanc illorum spem abscīdit prudentium consilium virorum. Aduecta eīn vndecunq; materie cœperunt extruere casas veluti in hibernis ibidem mansuri. Q̄d cernentes ciuitatis habitatores ab spe deciderunt: & ad desperationem vltimam versi suum principem tradiderunt & Addonis cognatum quē pro eo cōstituerant nomine Hamur & se ac ciuitatē concessa facultate secedendi dediderunt: hoc modo. Cum enim longa fessam obsidione nostri tenerent vrbem: & iamiam capiendam aut tradendam crederēt: honesto vt dīcebat vsi consilio regem vocant vt vrbs tanti nominis gloriosum nomen regi propagaret si illam eo pñte superari contingeret. Suggestioni huic admodum honestę rex assensum pbuit. venit ergo ad exercitum suum vrbem vallantem: atq; indesinēti oppugnatione sex hebdomadibus pertinacissime perdurauit & tandem superata victori manus dedit. Tradita ergo & patefacta ciuitate primo quidem die custodes illuc rex destinauit. Ipse autem ab eius ingressu abstinuit: donec ordinaret qualiter condīgna deo gratiarum actione cupitam atq; susceptam victoriam eius nomini consecraret. Antecedentibus ergo eum in castrinum & exercitum eius sacerdotibus & clero cum solēni apparatu & laudibus hymnidicis portā ciuitatis ingressus & ad ecclesiā sanctę & victoriosissimæ crucis pro victoria sibi collata gratiarum actiōes deo acturus est progressus.

Barcinonæ oppugnatio.

Obsessio & fames dira.

Barcinonæ deditio.

POrro post hęc Bera comite ibidem ob custodiam relicto cum Gothorū auxiliis/hyemandi gratia ad propria remeauit. Cui pater comperto q̄d ei imminere videbatur a parte Sarrhacenorum periculo fratrem Carolum suffragaturum mittebat. Eiq; Lugduni agēti & ad fratris adiutorium properanti nū-

tius regis fratris occurrit: captam ciuitatem nuntiauit & ne lõgius fatigaretur edixit. Qui ab eodem loco regrediēs ad patrē est reuersus. Rege porro Ludouico in Aqtania hibernum exigente tempus, pater rex eum mandauit venire ad suum colloquium Aquasgrani in purificatione sanctæ Mariæ genitricis dei. Cui occurrens & quousq; placuit cum eo commorans quadragesimæ tempore rediit.

De Hispanica expeditione repetita: & eius spoliatione: ac Iberi & Cingę per Gallos transitu: & Maurorū per eosdem cæde. Cap. VI.

Hispaniæ vastatio.

SVccedente æstate cum quãto visum est bellico apparatu in Hispaniam pficiscitur: profectusq; per Barcinonam & veniens Tarraconã quos ibidem repperit cepit: alios fugauit: vniuersaq; loca castella municipia vsq; Tortosam vis militaris excidit & flãma vorax consumpsit. Interea in loco cuius vocabulum est sanctæ Columbę diuisit copias suas ĩ duas ptes: maiorē partē secū cõtra Tortosam ducēs: porro Hisembardū, Hademarum, Berã, Burrellum cum reliquis expeditissime ad superiora dirigens: vt Ibero flumine transito dum hostes in sedibus securi residerēt ab istis insidiis, ex improuiso eos aggrederētur: aut certe turbata regione ĩ pauorem soluerentur. Igitur rege Tortosam tendente memorati viri tãdiu ppe superiores iberi partes noctibus euntes & diebus syluarū lustra sectantes obambulauerūt vsq; quo cingã & iberū natãdo pariter trãsierūt. In quo itinere sex dies trãsigētes septima trãsmearūt. Qui vbi oēs incolumes euaserūt: terrã hostiū latissime vastauerūt: & vsq; villã eoꝝ maximã q̃ villa rubea vocat̃ peruenerūt. Vnde prędam magnã nimis sustulerūt vtpote ĩprouisis hostibus & nihil vnq̃ tale suspicantib9. Quib9 gestis, iis qui euadere potuerunt hanc plagam longe lateq; nūtiantibus, collecta est Sarrhacenorum Maurorumq; multitudo non minima: & eis obuia constitit ad ostium vallis quæ dicitur Vallis ibana. Cuius vallis natura est vt ipsa in pfundo iacēs hinc inde p̄ruptis atq; altis cingat̃ montibus. Quam nisi dei prouidētia intrare phibuisset nostri absq; pene vllo hostium labore lapidū ictibus poterant interire vel in manus inimicorum deuenire. At dum illi viam pstruunt: nostri autem aliorsum viam apertiorem planioremq; petunt: reputantes Mauri hæc nostros non ob sui tãtum custodiam sed metu potius eorum facere a tergo eos insequūtur. Porro autem nostri p̄dam post se relinquentes facies hostibus nudauerunt & acriter restiterunt: Christoq; iuuante ipsos terga vertere compulerunt. Quos autem apphenderunt necauerūt & læti ad prædam quã reliquerant redierunt. Ac tandē post dies viginti suæ digressionis ad regem alacres paucissimis suorū amissis redierunt. Rex autem Ludouicus suos lætanter recepit: & terra hostili vsquaq; vastata domum rediit.

Iberi & Cingę trãsmissio.

Vallis ibana.

De nauium contra Nortmãnos ędificatione. & Hispanicę expeditionis resumptione: Gallorum stratogemate: Iberi iterata traiectione: & subtili pfimū eqnū hostilis aduentus dephēsione: Abaidi Mauri fuga p̄cipiti & Maurorum cæde. Itē de Tortosæ vrbis deditiōe facta Ludouico regi qui tūc aderat. Cap. VII.

SEquenti vero tempore veris rex Ludouicus expeditionē in Hispaniam parauit. Sed pater ne per semetipsum illuc pergeret eum impediuit. p̄ceperat nanq; tunc temporis fabricari naues cõtra Nortmãnicas incursiones in omnibus fluminib9 quæ mari influebant. Quã curã etiã filio iniunxit super Rhodanum & Garonnã & Filidam. Attamē misit ei legatum suum Vigobertum qui filii pñtiã

Nauiū contra nortmãnos ædificatio.

ꝑferret: & vice amborũ contra hostes exercitum duceret. Rege autem in Aquitaniã
Expeditio Hispanica repetita.
remanente ob supradictam causam exercitus eius itinere prospero Barcinonam ve-
nit: ibiq; habito inter se consilio qualiter hostibus clandestina possent superuenire ir
ruptione, inuenerunt hunc modum: scilicet vt naues transuectorias fabricantes vnã
Nauiũ facilis actio.
quãq; earum in quaternas partirentur partes: quatinus pars quaterna cuiusq; duo-
bus equis vel mulis vehi posset: & ꝑparatis clauis & marculis facile coaptari vale-
rent: pice vero & cera ac stupa præparatis mox vt ad flumẽ veniretur compagum iũ
cturę obcludi possent. Sic itaq; instructi maxima pars eorum cũ ꝑdicto legato Ingo-
berto Tortosam petierat. At vero ii qui ad opus supradictum sunt deputati, Bade-
marus scilicet, Bera, & reliqui triũ dierum emẽso itinere (erant eñ sine saumariis)
Stratogema
cœlo pro tecto vtentes igni ne fumo dephenderẽtur renuntiantes syluis se die occu-
lentes nocte q̃tum posse dabat iter agentes, quarto die Ibero compactis nauibus ipsi
Iberi traiectio.
quidem sunt transpositi: equos autem natatui cõmiserunt. Q đ factum magnum vo
to eorum pepererat effectũ: nisi fuisset acerrime dephẽsum. Cũ eñ Abaidus dux Tor
tosæ transitu nostros prohibiturus litora Iberi obsideret fluminis: & illi quos supra
diximus superiora illius mõ ꝑdicto trãsmitterẽt: Maur[9] quidã lauãdi gratia flumẽ
Subtilis dephensio hostium.
ingressus, fimũ a flumine vidit ferri eqnũ. Quo viso (sicut sunt nimiæ calliditatis)
adnatãs fimũq; cõphẽdẽs & narib[9] admouẽs exclamauit. Cernite, iquiẽs, o socii mo
neo q̃ caute. Nam hoc stercus non onagri est vel cuiusq; animantis hęrbidis assuetũ
pastibus. Enimuero equina hæc esse constat egesta: quæ certum est hordeũ fuisse: &
ob hoc equorum vel mulorum pabula: ideoq; cautius vigilate. Nam in superiorib[9]
fluminis huius vt cerno nobis parantur insidiæ. Extemplo duos suorum conscensis
speculatum dirigunt equis. Qui nostris visis qđ verum erat Abaido renuntiant. At
illi timore coacti omnibus quæ castrensis habitatio habuit posthabitis atq; dimissis
Abaidi fuga.
fugę se commiserunt: omniumq; relictoꝝ nostri potiti in eoꝝ papilionibus illa sunt
nocte hospitati. Sed Abaidus collecta multa manu hostium eis postridie ꝑliaturus
occurrit. Nostri tamẽ diuino fręti auxilio licet impares multoq; numero inferiores
tamen hostes fugere compulerunt: multaq; eorum strage viam fugientium repleue
Maurorum cædes.
runt. Et eo vsq; manus ab eorum cęde non continuerũt: donec solis dieiq; lumine re
cedente & vmbra noctis terram occupante, lumina stellarum noctẽ solatura succe-
derent. His gestis Christo fauente ad suos sese magno cũ gaudio & opibus college-
runt. Diu etiã simul obsessa vrbe domum repedarunt.

POrro anno huic proximo Ludouicus rex ꝑ semetipsum Tortosam repete-
re statuit habens secũ Heribertũ, Lintardũ, Hisembardũ, validumq; Fran
ciæ supplemẽtum. Quo perueniens adeo illam arietibus mangonib[9] vineis
& cæteris instrumentis lacessiuit & protriuit muralibus: vt ciues illius a spe deci-
Infractos valde fractos.
derent: infractosq; suos aduerso marte cernentes, claues ciuitatis traderent. Quas
ipse cum multo fauore post attulit patri. Quæ res magnum Sarrhacenis & Mauris
ꝑ talibus gestis incussit metum: verentib[9] ne singulas ciuitates par sors iuolueret.
Tortosæ deditio.
Reuersus est igitur rex a ciuitate post quadraginta dies inchoatæ obsidionis: & in ꝑ
prium se contulit regnum.

De Oscę obsidione & quorũdam temerario ausu & oĩm re infecta reditu: de
Vasconũ defectione & subactione. De pyrenei iugi trãsitu. Vasconũ ꝑfidiæ
subtiliter dephẽsa. De regis Ludouici pietate & Cleri in Aquitania reforma-
tione. Monasteriorũ plurimoꝝ repatione & ædificatione. Iustitia regis Lu-
douici. & patris congratulatione. Cap. VIII.

AT post anni instãtis excursum exercitum ordinauit: & Oscam cū legato patris Heriberto mittere statuit. Quo peruenientes q̃ missi fuerant ciuitatem obsederūt: obuios quosq; aut viuos cōphẽderunt aut in fugam coactos compulerunt. Sed dum contra vrbẽ sedenres ignauiori se q̃ decuit studio resoluūt: imprudentes ac leues aliqui iuuenū propius muros accedẽtes verbis quidẽ eos qui propugnaculis p̃sidebant primum lacessere, dein missilibus incessere tẽtant.

Oscæ obsidio.

Iuuenū Gallorum audacia.

Oppidani vero cõtemnẽtes p̃ntium paucitatem, absentiū metientes p̃seram occursionem apertis p̃siliunt portis. Pugnatū hincinde est: cæsi sunt ab vtraq; parte: & tãdem illi in ciuitatem sese receperunt: isti autem ad castra mansuri redierunt. Protracta igit̃ obsidione, peracta vastatione/& quæcūq; visa sunt contra inimicos agenda ad regem sunt reuersi; qui eo tempore in syluis venationum occupabat̃ studiis. Erat enim tempus autūni perextremum. Receptis ergo suis ab expeditiõe p̃missa redeuntibus rex hyemẽ sequentem in suis consistens pacifice exegit. At succedente æstate accito populi sui generali conuentu retulit eis rumorem sibi delatum q̃ q̃dam Vasconū pars iampridem in deditionẽ suscepta nunc defectionẽ meditata in rebellionem assurgeret: ad quorum reprimendam peruicaciam ire publica vtilitas postularet.

Vasconum defectio.

Hanc regis voluntatem omnes laudib⁹ prosequunt̃: nec talia in subditis contẽnenda sed potius seuerissime resecanda testantur. Moto igitur & disposito prout oportuit exercitu Aquas villam peruenit: & vt ad se venirent qui infidelitatis insimulabantur iussit. Sed illis venire retractantibus ad eorum vicinia deuenit: cunctaq; eorū depopulari manū militarẽ p̃misit. Ad vltimum cunctis quę ad eos pertinere videbantur consumptis ipsi supplices venerunt: & tãdem veniam perditis oĩbus magno pro munere meruerunt.

Vasconum deditio.

Pyrenei transitus.

Superato autem pene difficili pyrenearū alpiū transitu Pampilonã descẽdit: & in illis q̃ diu bonum visum est moratus locis/ea quę vtilitati tam publicæ q̃ priuatæ conducerent ordinauit. Sed cum per eiusdem montis remeandum foret angustias: Vascones natiuum assuetumq; fallendi morem exercere conati mox sunt prudenti astutia deprę̄hensi, consilio capti, atq; cautela vitati.

Vasconum p̃fidia.

Vno enim eorum q̃ ad p̃uocandum p̃cesserat cōp̃henso atq; appenso reliq̃s pene omnibus vxores aut filii sunt erepti vsq; quo eo nostri peruenirent quo fraus illorum nullam regi vel exercitui posset inferre iacturam. His gestis ĩ propria rex populusq; eius deo propitio concessit. Et regis quidem ab ineunte ætate, sed tunc q̃ maxime circa diuinum cultum & sanctæ ecclesiæ exaltationẽ piissimus incitabatur animus: ita vt non modo regem sed ipsius opera potius eū vociferarent̃ sacerdotem.

Ludouici pietas.

Cleri reformatio.

Nã totius Aquitaniæ qui videbatur clerus anteq̃ ei crederet̃ vtpote sub tyrannis agẽs magis equitationi/bellicæ exercitationi/missiliū librationi/q̃ diuino cultui operam dare nouerat. Regis autem studio vndecūq; adductis magistris tam legẽdi q̃ cantãdi studium necnon diuinarum & mundanarum intelligentia literarum citi⁹ q̃ credi poterat coaluit: p̃cipue tamẽ affectu illorum ducebatur qui sua pro domini amore cuncta relinquentes contemplatiuę curabant fieri participes vitę. Nam anteq̃ Aqtania sub eo regnaret collapsus erat in ea huiuscemodi ordo. At sub eo adeo conualuit, vt etiã ipse aui fraternum Carlomanni imitari gestiens memorabile exemplum ipse quoq; theoricę cōp̃hendere niteretur culmina vitæ. Sed hui⁹ voti ne cōpos fieret obicem se p̃buit refragatio patris vel potius diuinæ nutus voluntatis; quæ tãtę pietatis virum noluit sub suę cura solius salutis delitescere. Sed potius per eum & sub eo multorum salutẽ adolescere. Et quidem mlta vt dictum est ab eo sunt in eius

Monasteria instaurata aut ædificata p Ludo. †Sabini.

ditione reparata imo ędificata monasteria: sed pcipue hęc. Monasterium sancti Filiberti. Monasterium sancti Florentii. Monasterium Karroffi. Monasterium Concas Monasterium sancti Maxentii. Monasterium Menatæ. Monasterium sancti Magniloci. Monasterium Musciacum. Monasteriũ sancti †Sauini. Monasterium Malciacum. Monasterium Nobiliacum. Monasterium sancti Theotfridi. Monasteriũ sancti Pascentii. Monasterium Dosorę. Monasterium Solẽniacum. Monasterium puellare sanctæ Mariæ. Monasterium puellare sanctæ Radegundis. Monasteriũ de Vera. Monasterium de vtera in pago Tholosano. Monasterium Vadala in Septimania. Monasterium Anianæ. Monasterium Galiinæ. Monasterium sancti Laurentii. Monasterium sanctę Mariæ quod dicitur Nirubiue. Monasterium Caunas & cætera plurima: quibus veluti quibusdam lychnis totum decoratur Aquitaniæ regnum. Hoc eius exemplum non modo episcoporum multi sed & laicorum q̃plurimi æmulati, collapsa restaurabant & noua certabant monasteria instituere. quod cernere oculis est.

Iustitiæ regis splẽdor.

In tantam denique res publica felicitatem Aquitanici profecerat regni: vt pficiscente quolibet rege vel in palatio residente vix aliquis reperiretur se conquerens aliquid iniuste ppressum. Tribus enim diebus rex per singulas hebdomadas rei iudiciariæ intererat. Nam quadam tempestate misso Archambaldo commentariẽsi imperator dum ei quædam ferenda filio referendaq; commisisset: & ille ordinationem hanc vt viderat rediens patri retulisset: adeo exultasse dicitur vt præ nimia alacritate lachrymis fluxerit: & circũstantibus O (inquit) socii victos nos gratulemur ab iuuenis hui⁹ senili sagacitate. Vnde quia seruus fuit domini fidelis in commisso: prudẽs in augmẽtando sibi tradito talento: constitutus est potestatem habens in cuncta patrisfamilias domo.

Ludouici laus.

De rerum summa per mortem fratrum ad Ludouicum spectante: quã tamẽ ne patri suspectus esset adire Ludouicus noluit. paulo post tamẽ a patre vocatus imperii insignia ab eo suscepit. Cap. IX.

Per idem autem tempus mortuo iãpridem Pipino Italiæ rege, nuperrime autem Carolo itidem fratre res humanas relinquẽte, spes vniuersitatis potiundæ in eum assurgebat. Missus eñ pro quibusdam necessariis patrẽ consultur⁹ Gerricus Capis platus cum i palatio moraretur pstolans platorum responsum: monitus est tam a Francis q̃ a Germanis vt ad patrem rex veniret: eique propi⁹ assisteret: videri sibi dicentes q cum pater iam in senilem vergeret ætatem: & acerbe ferret liberorum infortunatam defectionem: citã illius hæc portenderent corpoream solutionem. Q d Gerricus cum regi, rex vero consiliariis retulisset quibusdam & pene omnibus visum est salubre suggestum. Sed rex altiori consilio ne forte per hoc se patri suspectum redderet agere distulit. hæc tamen diuinitas p cui⁹ timore & amore facere id noluit: vt sibi moris est, amatores sui sublimius q̃ cogitari potest nobilitare, prudentius ordinauit. Pacem porro petentibus his quos bello fatigare solitus erat rex articulo duorum annorum pstituto libenter indulsit.

Ludouico defunctis fratrib⁹ rerũ summa decernitur.

Ludouici prudentia.

Interea imperator Carolus considerans suam senectutem ad finem deuexã & verens ne forte subtractus rebus humanis confusum relinqueret regnũ qđ erat deo donante nobiliter ordinatum: scilicet ne aut externis quateretur procellis aut intestinis vexaretur scissionibus: misit ad filium: eumq; ab Aquitania euocauit. Quem venientem clementer suscepit: tota æstate secum tenuit: de his quibus eum indigere putauit instruxit: qualiter videlicet sibi viuendum & ordinatum

Caroli imperatoris prudentia.

tenẽdum foret monuit. Et tandem imperiali eum diademate coronauit: & rerũ sum Ludouicus
mam penes eum futuram esse Christo fauente docuit. Et hoc peracto negotio redi- impio p̃fici-
tum ad propria concessit. Qui mense Nouembri a patre regrediens Aquitaniam re tur.
petiit.

¶De Caroli imperatoris morte & filii successione: & missis ab eo ad purgandam & puniendam infamiam sororum: quorum Warnarius ab Hodoino cæsus & Lã bertus grauiter vulneratus est. De Ludouici in imperio confirmatione. De testamento Caroli & eius executione. Mulierum exclusione. Legatorum auditione. Iustitiæ administratione. Ordinum regularium & Benedictinorum regulis. De clericis ma numittendis priusq̃ sacerdotium adeant. De sum ptib⁹ ecclesiasticorum & p̃cipue monacho rum sancti Germani: eorumq; publi- co instrumento.

Cap.X.

PAter vero veluti morti propinqu⁹ crebris & peregrinis vrgeri cœ
pit incommodis. Nam mors veluti quibusdã nuntiis aduẽtum su
um iam iamq; futurum talibus p̃nuntiabat indiciis. Tandem ita-
q; vitiis passionum inter se compugnantibus & valentiam eius i- Carolus de
pugnantib⁹ naturæ imbecillitas cessit: & lecto decubuit. Et in dies cumbit.
atq; in horas propinquior morti prout voluit suis scripto distribu Moritur.
tis diem vltimum clausit: Frãcorumq; regno pene ineluctabilem
luctum reliquit. At vero in eius successore veridica probata est scriptura: quæ in ta
libus tribulantium consolans animos dicit. Mortuus est vir iustus & quasi non est
mortuus: similem enim sibi reliquit filium hæredem. Obiit autem .V. Kal. Februa- Annus mor
rias idem piissimus imperator Carolus. Anno incarnationis domini nostri Iesu Chri tis.
sti. DCCC.XIIII. Quo in tempore Ludouicus imperator concilium populo genera
le quasi quodam indixerat p̃sagio in purificatione sanctę dei genitricis Mariæ in lo-
co cuius vocabulum est Theothuadus. Defuncto autem patre piæ recordationis
missus est Rampo ad eum ab eis qui sepulturam eius curarunt liberis scilicet & pro
ceribus palatinis: vt & mortem eius mature cognosceret: aduentumq; suum nullo
modo comperhendinaret. Qui cum Aurelianam deuenisset ad vrbem Theodulfus
eiusdẽ vrbis eps̃ vir vndecũq; doctissimus causam eius aduẽtus persensit & velocissi
me misso tabellione imperatori innotescere studuit: hoc tantummodo ei suggeren-
dum iubẽs vtrum p̃stolaretur venientem in vrbem: an in itinere aliquo sibi occurre
ret venturo ad vrbem. Quã causam ille protinus commentat⁹ agnouit: & ipsum ve
nire ad se iussit. Inde alium atq; alium huiusce rei tristes suscipiens nuntios post qn-
tum diem ab eodem loco pedẽ mouit & cũ tanto quãtum passa est angustia tp̃is po-
pulo iter arripuit. Timebat̃ eñ q̃maxime Wala summi apud Carolũ imp̃atorẽ habi
tus loci: ne forte aliq̃d sinistri circa imp̃atorẽ moliret̃. Qui tamen citissime ad eũ ve- Wala suspe-
nit: & humillima subiectiõe se eius nutui secũdũ cõsuetudinẽ Frãcorꝝ cõmẽdãs sub ctus.
didit. Post cui⁹ ad iperatorẽ aduẽtũ ęmulati eũ oẽs Frãcorꝝ p̃ceres certatĩ gregatiq;
ei obuiã ire certabãt. Tãdẽq; ad haristalliũ p̃spero p̃uenit itinere: & die tricesimo post Neu⁹.i. ma
q̃ ab Aq̃tania p̃mouit palatio feliciter Aq̃sgrani pedẽ ĩtulit. Mouerat aũt eius aĩm iã cula dom⁹
dudũ q̃q̃ natura mitissimũ illd̃ qd̃ a sororib⁹ illi⁹ ĩ cõtubernio exercebat̃ p̃sno: quo so imp̃ialis fi-
lo dom⁹ p̃sna inurebat̃ neuo. Cui mederi volẽs ĩcõmodo fil̃ & cauẽs ne qd̃ p Odilonẽ lię lasciuæ.

& Hiltrudem olim acciderat reuiuisceret scandalum: misit Walã & Warnariũ necnõ & Lãbertũ: sed & Ingobertũ: q Aq̃sgrani veniẽtes talibus ne accidere possent cautela prospicerent: & quosdam stupri immanitate & superbiæ fastu reos maiestatis caute ad aduentum vsq; suum asseruarent. Nam aliqui eorum cum supplices veniam inter iter agendum poposcissent emeruerunt. Simul & pręcipiens vt populus ibidem consistẽs absq; metu semet ibidem opperiretur ventutum. At vero Warnari⁹ comes inscio Wala & Ingoberto accito nepote Lamberto Hodoinũ iam dicto obnoxium crimini ad se venite mandauit quasi cõphendendum & regiæ vindictæ obiectãdum. Cuius ille insidias vtpote a mordente acriter conscientia monitus p̃uidit: & quia declinare detrectauit: & ipse experiri meruit: & ipsi Warnario vltimam cladem importauit. Nam ad eum sicut ille mandauerat veniens & ipsum Warnarium confecit &

Warnarii cædes.

Lambertum cruris lęsione non pauco tempore debilem reddidit: & ad vltimum ipse confossus gladio interiit. Quæ cum nuntiata imperatori fuissent, animum illius a misericordia exitium flexit amici. Intãtum vt Tullius quidam talium qui pene iam imperatoris clæmentia venia dignus videbatur, luminum amissione mulctaretur.

Ludouicus cõfirmatur in imperio. Iusta instaurãt Carolo. Testamẽti executio.

Venit ergo imperator Aquasgrani in palatium: & a propinquis atq; multis Francorum milibus cum multo fauore est receptus imperatorq; secundo declaratus. Quibus expletis, studiosis sepulturę paternæ gratias egit: ac propinquis luctus acerbitate confectis consolationis congruę contulit leuamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris promptissime suppleuit. Nam recitato paterno testamento nihil relictum est paternorum bonorum quin secundum eius partiretur præceptionem. nihil enim ab eo intestatum est relictum. Sed q̃d ecclesiis distribuendum cẽsuit metropolitanorũ subdiuisit superscriptione nominum. Quarum partes fuere viginti & vna. Quod autem ornatui conducebat regio posteriori reliquit ætati. Statuit etiam quid secũdum morem Christianorum filiis filiorumq; filiis & filiabus. Necnon & seruis an-

Mulierũ e palatio exclusio. Sorores imperatoris ad ꝓpria concedunt. Legati auditi.

cillisq; regalibus. Sed & in cõmune q̃d oibus distribueretur pauperibus. Quæ cuncta dominus imperator Ludouicus vt scripta relegit executione operis cõpleuit. His peractis imperator omnem coetum (qui permaximus erat) foemineum palatio excludi iudicauit præter paucissimas quas famulatui regali cõgruas existimauit. Sororũ autem quæq; in sua quæ a patre acceperat concessit. Quæ autem necdum tale quid consecutę erant ab imperatore meruerunt & ad imperata sese verterunt. Post hæc imperator legatos ad patrem destinatos ad se autem venientes & susceptos diligenter audiuit: dapsiliter curauit: sumptuose muneratos remisit. Eodem anno genera-

Iustitiæ administratio. Bernard⁹. Grimoald⁹ Tributũ beneuentanũ. Filiorũ dimissio. Saxonibus Frisonibusq; ius hęreditariũ restitutum.

lem conuentum Aquasgrani habuit & per vniuersas regni sui partes fideles ac creditarios a latere suo misit qui æqui iuris tenaces existentes peruersa corrigerent oībusq; congruum ius æquo libramine penderent. Bernardum etiam nepotem suum iamdudum regem Italiæ ad se euocatum & obedienter parentem amplis muneribus donatum ad proprium remisit regnum. Beneuentanorum itidem principem Grimoaldum non quidem venientem sed oratores suos mittentem pacto & sacramentis constrinxit vt singulis annis septem milia solidorum auri arcæ inferret publicæ. Eodem etiam anno duorum filiorum suorum Lotharium in Baioariam: Pipinũ vero in Aquitaniam misit; tertium vero Ludouicum puerilibus adhuc cõsistentem in annis secum detinuit. Sed hæc iam superius dicta supprimantur. Hoc etiã tẽpore Saxonibus atq; Frisonibus ius paternæ hæreditatis quod sub patre ob perfidiam legaliter perdiderant imperatoria restituit clementia. Quod alii liberalitati: alii assignabant improuidentiæ: eo q; hæ gentes naturali assuefactæ feritati talibus deberẽt ha

benis coerceri: ne scilicet effrenes in perduellionis ferrentur procacitatē. Imperator autem eos sibi arctius vinciri ratus quo eis beneficia largiretur potiora, non est spe sua deceptus. Nam post haec easdem gentes semper sibi deuotissimas habuit. Sed ea quę iam dicta sunt omittentes reliqua prosequamur. Imperator generalem habuit conuētum Aquisgrani: in quo q̄tum feruoris circa diuinum cultum pectoris gesta ret in arca toto declarauit adnisu. Congregatis enim episcopis nobilissimoq; sanctæ ecclesiæ clero fecit componi ordinariq; librum canonicęvitæ normam gestantem: in quo totius illius ordinis perfectio continetur sicut recultꝰ ipse fatetur. In quo etiam inseri iussit cibi potusq; atq; omnium necessariorum summam: vt omnes tam viri q̄ sanctimoniales sub hoc ordine Christo seruientes nullis præpediti necessitatibus libera seruitute domino omnium militare meminissent. Quem librum per om̄s ciui tates & monasteria canonici ordinis sui misit imperii per manus missorum pruden tium: qui illum in omnibus supradictis facerent transcribi locis debitaq; atq; cōscri pta exigerent stipendia ministrari. Quæ res magnum ecclesiæ contribuit exultatio nis tripudium: & piissimo imperatori debita cum laude immortale monimētum. Iti demq; constituit idem deo amabilis imperator, Benedictum abbatem & cum eo stre nuę monachos per omnia vitæ: qui per omnia monachorum euntes redeuntesq; mo nasteria vniformē cunctis traderent monasteriis tam viris q̄ sanctimonalibus fœmi nis viuendi secūdum regulam sancti Benedicti incommutabilem morem. Defuncto quoq; Irunnone Hilduinus beati Germani ecclesiæ abbas præficitur. Consyderans etiam piissimus imperator non debere Christi ministros obnoxios esse humanæ ser uituti: sed & multorum auaritia abuti ministerio ecclesiastico ad proprium quæstū studuit vt quicunq; ex seruili conditione conciliante scientia & morum probitate ad ministerium asciscerentur altaris: primum manumittantur a propriis dominis vel priuatis vel ecclesiasticis: & tunc demum gradibus initiētur altaris. Volens eti am vnamquāq; ecclesiam habere proprios sumptꝰ ne per huiuscemodi inopiam cul tus negligerentur diuini, inseruit p̄dicto edicto vt super singulas ecclesias mansus tribueretur vnus cum pensatione legitima & seruo atq; ancilla. Vt autem patescat qualiter per singula cœnobia ordinauerit stipendia monachorū, hic subdidimꝰ quo modo proprio edicto victualia cœnobitarum assignauerit sancti Parrhisiēsis germa ni. Est autem huiusmodi.

Pietatis stu dia.
Canonicoꝝ norma.
Benedicti norū regu la.
Abbates S. Germani.
Clerici ma numittēdi.

IN nomine domini dei & saluatoris nostri Iesu Christi Ludouicus & Lotha rius diuina ordinante prouidentia imperatores Augusti. Si ea quę fideles imperii nostri pro statu & vtilitate ecclesiarum ac seruorum dei fideliter ac deuote ob dei amorem in locis sibi comissis statuerūt nr̄is cōfirmamꝰ edictis: hoc no bis ꝑculdubio ad ęternam beatitudinē & totiꝰ regni a deo nobis commissi tutelam māsurū eē credimꝰ & retributorē dn̄m ī futuro hēre cōfidimꝰ. Igiť notū sit oībꝰ fide libꝰ sanctę dei eccl'ię ac nr̄is p̄n̄tibꝰ scilicet & futuris: q̄a vir venerabilis Hilduinꝰ mo nasterii sancti Vincētii ac sancti Germani abbas necnō & sacer palatii nr̄i archicapel lanus nr̄ę suggessit serenitati: q̄ ꝑ dei oīpotētis amore & futuro eiusdē cōgregatiōis cauēdo ꝑiculo ne aliq̄ successoꝝ suoꝝ negligētia aut ꝑcitate ordo futuris tp̄ibus per turbareť monasticꝰ, stipēdia eoꝝ q̄ annuatim ī cibo & potu accipe debebāt necnō & q̄sdā villas specialiter necessitatibus illoꝝ deseruiēdas cōstituisset ac deputasset atq; ꝑ lr̄aꝝ seriē & largitōis suę chartā sua alioꝝq; bonoꝝ hoīm māibꝰ roboratā eis cōces sisset ac delegasset: q̄tinus nulla occasione nec reipublicę seruitio q̄sq̄ ex successoribꝰ suis impedimētū in futuro inferre posset: pro quo a via rectitudinis & obseruatione

Dyploma donationis victus mōa choꝝ sancti Germani.

regulari oberrare necesse esset: sed deputatis sibi rebus & stipendiis contenti absq; necessitate & inopia regularem normam tenere: & sine p̄uaricatione q̄tum humana finit fragilitas obseruare quissent. Vnde humiliter petiit ac postulauit celsitudinē nostram vt pro rei firmitate super eandem constitutionem auctoritatis pręceptum nostræ pro diuino intuitu ac ipsorum sanctorum reuerentia fieri iuberemus: per quod deinceps stabilis & inuiolata permaneret. Nos vero petitioni illi⁹ (q̄a necessaria & rationabilis erat) aurem accommodantes, & qua voluntate ac ratione talia clementię nostræ suggeret perspicue intelligentes, veluti postulauerat fieri adiudicam⁹. Quapropter statuimus atq; iubemus secundum q̄d in illius ordinatione cōtinetur vt dentur eis annis singulis de tritico puro modii mille quadringenti & quadraginta: & in susceptionem hospitum modiorū mille sexcenti viginti. de vino modiorū duo milia. De legumine modiorꝫ centum octoginta. De caseo pensas centum sexaginta. De pinguedine/aut modii viginti: aut porci quinquaginta, quales meliores inuenire possunt. & cætera.

De Ludouici modestia & cleri per eum a luxu sæculari abstinentia: Abodritorum motu compresso. De Ludouici cum Iudith nuptiis: cum fratribus reconciliatione & poenitentia. Ducum ob rem in Hispania male gestam depositione: & Baldrici depssione: Berhardiq; erectione. Cap. XI.

Ludouici modestia. Cleri in cultu cōtinētia

HAec erat sancti īperatoris exercitatio: hic quotidian⁹ lud⁹: hęc palęstrica agonia spectante deo, quo ei⁹ vita in sancta doctrina & operatione clarius eniteret: qui in pomparum sublimitate constitut⁹, imitando Christum humilitate altrius eminebat. Deniq; tunc coeperunt deponi ab episcopis & clericis cingula balteis aureis & gēmeis cultris oneratæ exquisitęq; vestes: sed & calcaria talos onerātia relinqui. Monstro enim simile ducebat si ecclesiasticę deputat⁹ familię conaret̄ aspirare ad sęcular[ornamēta glorię. At vero nō tulit hāc sanctā deoq; dignā īperatoris deuotionē hūani gn̄is īimic⁹ vndiq; se īpetentē, & ab oībus eccl'ię ordinib⁹ sibimet bella īdicētē: sed coepit totis viriū copiis se expugnātē oppugnare: & p mēbra sua Christi fortissimū bellatorē vi & astu quo potuit lacessere. Nā his rite ordinatis postq̄ īperator in eodē placito filiū priogenitū Lothariū īperatorē appellari & eē voluit: & duorū filiorū suorꝫ Pipinū in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam misit: vt scilicet sciret populus cuius deberet potestati parere: statim ei Abodritorum defectio nuntiatur: qui cum filiis Godefridi amicitias iungētes Saxoniā trāsalbianā vexabant. contra quos imperator sufficientes copias dirigens, eorum motus deo fauente compssit. Verū hęc superius iam digesta lati⁹/sufficiat hic tantūmodo prelibasse.

Abodritorꝫ defectio.

EOdem itidem tpe defuncta Hirmengarde regina vt iam supra notauimus monitu suorum vxoriam meditabatur inire copulā. Timebat̄ eīn a multis ne regni vellet relinq̄re gubernacula. Tādēq; eorꝫ volūtati satisfaciēs, & vnīcūq; adductas pcerū filias inspiciēs, Iudith filiā Welponis nobilissimi cōitis in mrīmonīū duxit. Seq̄nti quoq; tpe dn̄s īpator cōuētū gn̄alē coire iussit in loco cui⁹ vocabulū ē Attiniac⁹: ī quo cōuocat[ad cōciliū epis abbatib⁹ spūalib⁹ vir[necn̄ & regni sui pcerib⁹, prioq̄dē frib⁹ recōciliari studuit quos īuitos attōderi fecerat. Deīn oīb⁹ q̄bus

Iudith ducitur a Ludo. Fratrū recōciliatio.

aliquid lęsutæ intulisse videbatur. Post hæc autem palam se errasse confessus est: & imitatus Theodosii imperatoris exemplum pœnitentiam spontaneam suscepit tam de his q̃ quæ in Bernardũ nepotem vt supra relatum est gesserat proprium: & corrigens si quid talium vel a se vel a patre suo gestum reperire alicubi potuit, eleemosynarum etiam largitione plurimarum, sed & seruorum Christi orationum instantia necnon & propria satisfactione adeo diuinitatem sibi placare studebat: quasi hęc quę legaliter super vnum quęq; decurrerant sua gesta fuerint crudelitate. Ludouici pœnitentia

Cum igitur conuentus habitus esset publicus Aquisgrani: vbi cum in aliis tum maxime feruebat res vt supradictum est in marcha hispanica nup ignominiose pacta. Qua ventilata & enucleatissime inuestigata ii reperti sunt huius culpæ auctores qui ab imperatore præfecti sunt duces. Hos ergo solummodo honoribus ademptis luere iussit imperator culpam huius ignauiæ. Itidem Baldrico duci Foroiulienst dum obiiceretur & probatum eẽt eius ignauia & incuria vastatam a Bulgaris regionem nostram, pulsus ẽ ducatu: & inter quatuor comitatus est eiusdem potestas dissecta. Et quidem imperatoris animus natura misericordissimus semper peccantibus misericordiam prorogare studuit. At vero ii quibus talia pstita sunt quomodo clementia illius abusi sunt in crudelitate post pauca patebit cum claruerit quomodo pro vitæ beneficio summam ei q̃tum in se fuit importauerint cladem. Ducũ ob rẽ male gestã depositio. Baldricus.

Statuit itaq; imperator Warmatiam ad celebrandum populi generalem conuentum mense Augusto properare: in quo conuentu comperiẽs clandestinas circa se eorum quos vitæ reseruauerat machinationes more cancri serpere: & multorum animos quasi per quosdam cuniculos sollicitare: statuit sibi contra eos quoddam propugnaculum erigere. Nam Berhardum eatenus Hispaniæ partium & limitum comitem cameræ suæ præfecit: quæ res non seminarium discordię extinxit sed potius augmentum creauit. Sed cum nec dum ii qui tali peste tabescebant vulnus suum detegere possent: vtpote quibus nulla copia ad peragendum quæ concupierant suppeteret in aliud hæc differre tempus statuerunt: imperator autẽ his vt opportunitas dictabat expliciris Rhenum trãsiit: Franconofurd villam petiit: ibiq; quãdiu bonum visum est & hyeme propinquantia frigora siuerunt venationi indulsit: ac deinde circa festum sancti Martini ad Aquasgrani se vertit. Ibiq; & ipsam festiuitatem & sancti Andreę necnõ & natiuitatis dominicę cũ reliqs vt decebat pegit celebriter. Berhardi sublimatio.

De seditiosorum in Ludouicum conspiratione: & eiusdem apud Pipinum criminatione. Iudith reginæ in monasterium intrusione. Lotharii aduentu in Franciam. Heriberti excæcatione. Odonis exilio. Hilduini abbatis eiectione. Coniuratorum mitissima animaduersione: & Iudith purgatione. Cap. XII.

Circa tempus porro quadragesimale, cum imperator loca mari circũiacentia peragraret: factionis iniquę principes vltra ferre nõ valentes occultatum diu vulnus detegunt. Nam primum inter se primores quosdam fœdere quodam coniurant. Deinde sibi minores aggregãt. Q uor ũ ps mutatiõis semp cupida more canũ auiũ q; rapaciũ alienũ detrimẽtũ sui q̃runt fieri suppletiõis augmẽtũ. Freti ergo mltitudie & assẽsu p̃imoꝝ filiũ ipator Pipinũ adeũt p̃tẽdẽtes abiectionẽ sui: berhardi isolẽtiã: hoꝝ despectionẽ & cęteroꝝ asserẽtes ẽt eũ qđ dictu nefas ẽ thori Seditiosorũ coniuratio. Suggestio fraudulẽta.

incestatorem paterni. Porro patrem adeo quibusdam elusum præstigiis vt hæc non
modo nõ vindicare, sed nec auertere posset. Oportere ergo dicebant bonũ filium indi
gne ferre dedecus paternum: restituere patrem & menti & dignitati: & hęc agentem
non solum fama prosequeretur virtutis sed etiam amplificatio regni terrestris: hoc
ꝓtexentes nomine culpam. His ergo allectus incitamẽtis iuuenis cum eis & suorum
multis copiis per Aurelianensem vrbẽ sublato inde Odone & restituto Matfrido we
rimbriam vsq; venerunt. At vero imperator vt eorum cõspirationẽ cõtra se & vxorẽ
Berhardumq; obstinatissime comperit feraliter armatam: Berhardum quidem fugę
præsidio se committere permisit. Vxorem autem Laudini esse & in monasterio san-
ctæ Mariæ consistere voluit: ipse autem Compẽdium petiit. Porro ii qui cum Pipino
werimbriam venerunt misso warino & Lamberto aliisq; q̃ plurimus Iudith reginã
ex ciuitate monasteriiq; basilica eductam ad se vsq; ꝑduci fecerũt. Quam vsq; adeo
intentata post diuersi generis pœnas morte adegere: vt promitteret se si copia daret
cum imperatore loquendi ꝑsuasuram: quatinus imperator abiectis armis comisq; re
cisis monasterio sese conferret. se etiam imposito velo capiti itidem facturam. Quam
rem q̃to plus cupiebant tanto facilius crediderunt. Missis enim cum ea suorum aliq
bus ad imperatorem vsq; deduxerunt. Cui cum ille secretius secum loquendi licenti

Iudith fit monialis. am pręstitisset: permittente illo vt mortem euadere posset ipsa velum suo capiti sup-
posuit: de attonsione porro sua imperator tempus deliberandi poposcit. Tãto enim
imperator aliis benigne semper viuens iniusto odio laborabat vt tęderet eos vitæ ipi
us cuius illi nisi beneficio viuerẽt, iuste & legaliter vita caruissent. Redeũte ergo ad
se regina aliis quidem malis temperarunt: adclamatione autem consentientis vulgi
exilio eam deportari & in monasterio sanctæ Radegundis iusserunt retrudi. Circa
Maium porro mensem filius imperatoris Lotharius ex Italia venit: eumq; Compen

Lotharii aduentus. dii repperit. Ad quem venientem tota se illa contulit factio imperatoris inimica. Ipse
tamen nihil tunc temporis patri intulisse visum est dedecoris: probauit autem quæ

Heribertus excæcatur. gesta erant. Deniq; Heribert⁹ Berhardi frater luminum amissione mulctatus est cõ-
tra votũ imꝑatoris. Odo cõsobrin⁹ illi⁹ armis ablatis exilio deportat⁹: tãq̃ eorũ quæ

Odonis exilium. Berhardo & reginæ adclamabantur consotii & fautores. In talibus ergo consistens
solo nomine imperator æstatem transegit. Cum autem instaret autũnalis temperies
ii qui imperatori contraria sentiebant alicubi in Francia conuentum fieri genera-
lem volebant. Imperator autem clanculo obtinebatur diffidens quidem Francis ma
gisq; se credens germanis. Obtinuit tamẽ sententia imperatoris vt Neomagum po
puli conuenirent. Verens porro ne multitudo contrariorum superaret paucitatem
fidelium suorum, iussit vt vnusquisq; ad idem veniens placitum simplici vteret cõ
meatu. Pręcepit etiam comitem Lambertum finium sibi deputatorum custodiam
habere. Helisachat item abbatem iustitias direxit facturum cum eo. Tandem ergo
Neomagum ventũ est: omnisq; Germania eo cõfluxit imperatori auxilio futura. Im

Hilduinus concilio eiicitur. perator autem volẽs adhuc vires aduersariorum attenuare: Hilduinũ abbatem cul
pans interrogauit cur cum simpliciter venire iussus sit hostiliter aduenerit? Qui cũ
negare neqret continuo ex palatio exire iussus est: & cũ paucissimis hominib⁹ iuxta
patris bruunam in expeditionali hyemare tabernaculo. walach abbas iussus est ad
monasterium redire Corbeiæ: ibiq; regulariter obseruari. Hæc cum hii qui impera-
tori aduersaturi erant peruiderent: ad desperationem vltimam infracti viribus sese
vertetunt. Deniq; per totã noctem coeuntes, atq; ad habitaculum Lotharii impera-

toris filii conuenientes hortabantur aut bello confligendum aut aliquo secedēdum absq imperatoris voluntate. In qua deliberatione cum totam expendissent noctem mane imperator filio mandat ne inimicis communibus credat. Sed ad se tanq̃ ad patrem filius veniat. Quibus ille auditis licet dehortantibus qui circa illum erant ad patrem venit. A quo non est aspera increpatione inuectus sed modesta lenitate correptus. Ingresso autem illo inter penetralia regiæ domus diaboli instigatione vulgus cōtra se cœpit furere: processissetq furor vsq ad mutuam cędem nisi imperatoria prospexisset prudentia. Dū enim illi inter se tumultuantes pene in vesanum ruerent furorem: imperator ad cunctorum cum filio processit aspectum. Quo facto omnis illa conquieuit feralis commotio. Imperatoria enim audita oratione omnis facessit popularis tumultus. Post hæc imperator omnes illos huius impiæ conspirationis principes sub priuata custodia pręcepit adseruari. Quos postea ad iudicium adductos cum omnes iuris censores filiiq imperatoris iudicio legali tanq̃ reos maiestatis decernerent capitali sentētia feriri: nullum ex eis permisit occidi: sed vsus vt multis visum est leniori q̃ debuit pietate sibi tamen consueto benignitatis & clementiæ more laicos quidem præcepit locis opportunis adtonderi: clericos vero in conuenientibus itidem monasteriis custodiri. His peractis ad hyemandum imparor Aquasgrani secessit. Habuit autem per idem tempus secum semper Lotharium filium suum. Misit interea in Aquitaniam: cōiugemq reuocauit: fratr isq illius Conrardum & Rodulfum iamdudum attonsos. Quam tamē coniugis honore nō est dignatus: donec se legali pręscripto modo ab obiectis purgaret. Quod postq̃ gestum est in purificatione sancta. Mariæ cunctis diiudicatis ad mortem vitam concessit. Ac Lotharium ī Italiam, Pipinum in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam ire permisit ipse vero quadragesimale tempus paschæq solennitatem in eodem loco celebrauit.

Lotharii ad patrē accessus.

Vulgi tumultus.

Aīaduersio mitis in cōiuratos.

Iudith purgatio.

De transmarinorum legatorum muneribus Berhardi purgatione & puocatione ad singulare certamen. Pipini castigatio ne a patre: & fuga eius. Baioariæ motu. Berhardi depositione. Pipini custodia & Temporis intemperie.

PAschalibus ergo peractis solēnibus ad Ingelinheim imperator perrexit. Ipso deniq tempore consuetæ non immemor misericordię q̃ sicut de se ait Iob, ab initio creuit cum illo & de vtero matris videtur cum ipso egressa: eos quos dudum exigentibus meritis per diuersa deputauerat loca, euocatos bonis propriis restituit: & si qui adtonsi fuerant vtrum sic manere an in habitum redire pristinum vellent facultatem contribuit. Dehinc imperator in ptes rumerici montis per Vosegum transiit: ibiq piscationi atq venationi q̃ diu libuit indulsit & filium Lotharium in Italiam direxit. Porro autūni tempore in Theodonis villam conuenire generaliter suum populum p̄cepit in quo loco tres legati Sarrhacenorū a transmarinis venere partib⁹. Quorum duo Sarrhaceni vnus christianus fuit: afferentes suæ grādia munera patriæ odorū scilicet diuersa genera & pānorū. Qui pace petita & accepta remissi sūt. Affuit etiā & Berhard⁹: q mō p̄dicto fugiēdo se saluās diu ī finib⁹ Hispanię exulauerat. Is ergo īpatorē adiēs modū se purgādi ab eo q̃rebat

Ablegatorū & attōsorū reuocatio.

Legatorum trāsmarinorum munera.

more Francis solito scilicet crimen obiicienti semet obiicere volens: armisque impacta diluere. Sed cum accusator licet quaesitus deesset, cessantibus armis purgatio facta est iuramentis. Praeceperat porro imperator vt huic placito filius eius interesset Pipinus: sed ille conuentui semet subtraxit: post placitum autem aduenit. Imperator autem volens & hanc inobedientiam plurimamque in eo castigare motum insolentiam secum eum morari iussit: & vsque natalem domini secum Aquisgrani tenuit. Sed ille vltra suum se velle teneri grauatus fugam capessit: & inscio patre in Aquitaniam concessit. Imperator vero in hibernis vt coeperat Aquisgrani permansit.

Pipini insolentia.

Pipini fuga

Hyemis sane rigore transacto & vernali successu reducto, nuntiatum est imperatori quosdam excitatos motus in Baioaria: ad quorum compressionem festinus abiit: ad Ansburgum vsque peruenit: insurgentia sedauit: continuo rediit: conuentumque publicum Aurelianis fieri iussit: ibique sibi Pipinum occurrere mandauit. Qui licet inuitus occurrit. Sed consyderans imperator quorundam malorum consilia hominum filii animos tam minis quam promissionibus ad deteriora festinantium peruertere: maximeque Berhardum verens cuius consilio vti tunc Pipinus dicebatur qui & ipse tunc in Aquitania morabatur. Ligeri transmeato cum commeatu suo ad Iucuntiacum venit palatium in territorio Lemouico situm. Quo ventilata vtriusque causa Berhard⁹ quidem cum insimularetur infidelitatis nec tamen vsque ad congressionem probator procedere vellet, honoribus est priuatus: Pipinum vero propter morum correptionem prauorum sub custodia priuata Treueros perduci iussit. Quo cum duceretur & indulgentius haberetur: a suis custodiae noctu subducitur: & vsque ad imperatoris ab Aquitania reditum quaqua versum valuit & voluit peruagatur. Et tunc quidem imperator inter filios suos Lotharium atque Carolum quandam diuisionem regni constituit. Quae tamen ingruentibus impedimentis quae dicenda sunt pro voto minime cessit: & opportuno tempore visum est imperatori ab Aquitania secedere. Sed post paucum tempus idem ad festum sancti Martini populum conuocauit: filiumque Pipinum fugientem ad se quoquo modo reuocare voluit. Sed illo id refugiente asperrima hyemis incubuit inclementia. Primo quidem pluuiarum inundantia plurimarum deinde humectationem terrae glaciali astringente rigore: quae adeo noxia fuit vt subtritis pedibus equinis rarus quisque foret qui vectatione equorum vteretur. Fracto ergo multo exercitu laboris incommodo et improuiso excursu Aquitanorum subinde, & moleste ferente, statuit imperator ad villam cuius vocabulum est Restis venire: ibique ligeris amne transmeato in Franciam hyematum redire. Quod & fecit licet minus honeste quam decuit.

Baioariae motus.

Berhardus imperatori suspectus.

Exauctoratur Pippin⁹ custodia tenetur.

Regni diuisio.

Hyems dura.

Filiorum Ludouici in ipsum arma: Gregorii papae in Franciam aduocatio: & aduocationis causa. Iudith exilio. Ludouici captiuitate: indicta poenitentia: in signium & armorum exutione. De Ludouici beneuolis & armis a diuersis pro eo sumptis. de eiusdem restitutione & vxoris reuersione. Cap. XIIII.

Humano porro generi pacique contrarius diabolus nequaquam ab infestatione imperatoris feriabatur: sed per satellitum suorum versutias filios sollicitabat: persuadens illis quod pater eos vltro perdere vellet non considerantes quod quanto mitior omnibus esset externis, immanis non poterat effici suis. Sed quia corrumpunt mores bonos colloquia mala: & lapidum etiam duritiam mollis aqua guttula saepius illisa terebrare solet: tandem ad id ventum est vt filios imperatoris in vnum cum copiis quibus poterant & coire faceret: Gregoriumque papam aduocarent sub ornatu quasi quod patri solus filios reconciliare deberet vt posset: rei tamen veritas post claruit. Imperator econtrario mense Maio Warmatiam

Filiorum in patrem arma.

Gregorii papae in Franciam aduocatio.

venit cum valida manu: ibiq; quid agendum sibi foret diu deliberauit. Missisq; destinatis Bernardo scilicet episcopo cum reliquis filios hortabatur ad se redeūdum. Sed & papam Romanæ sedis conueniebat: vt si more præcessorum aderat suorum cur tātas necteret moras non sibi occurrendo? Cum vero rumor vsquequaq; diffusus ferreret de cęteris qd verū erat: de papa vero Romano q ideo adesset vt tam imperatorē q̄ episcopos excōmunicationis irretire vellet vinculis: si qui inobedientes essent suæ filiorumq; imperatoris voluntati: parum quid subripuit episcopis imperatoris pręsumptio audaciæ asserentibus nullo modo se velle eius voluntati succumbere: sed si excōmunicaturus adueniret excōmunicatus abiret cum aliter se habeat antiquorum auctoritas canonum. Tandem ergo ventum est in festiuitate sancti præcursoris Christi Ioannis in locum: qui ab eo qd ibi gestum est perpetua est ignominia nominis notat⁹ vt vocetur campus mentitus. Quia enim ii qui fidem imperatori promittebant mētiti sunt, locus in quo id contigit testis nequitię in suo nomine remansit. Cum autē haud procul inde aciebus ordinatis consisterent: iamiamq; ruēdum in arma putaret nunciatum est imperatori aduenire papam Romanū. Quem venientem in ipsa acie imperator cōsistens suscepit: licet indecentius q̄ debuit: imputans ei q ipse sibi talem susceptionem præparauerit: qui inusitato modo ad se venerit. Duct⁹ autem papa in habitationem castrensem multis assertionibus perdocuit se tantum iter nō ob aliud suscepisse nisi quia dicebatur q inexorabili cōtra filios discordia laboraret: ideoq; pacem in vtramq; partem serere vellet. Audita vero parte imperatoris mansit cum eo aliquot diebus. Remissus autem ab imperatore ad filios vt pacem mutuam necteret cum pene omnis populus partim donis abstractus, partim promissis illectus, partim minis territus ad eos populumq; cum eis consistentē more torrētis deflueret: nequaq̄ vt fuerat iussus est redire permissus. Tot ergo copiis inibi adductis & iperatori subductis: adeo defectio in dies inualuit: vt i festiuitate sancti Pauli plebei cōtra imperatorem adulando filios eius irruptionem facere minarentur. Quibus imperator viribus obniti non valens filiis mandauit ne se populari exponerēt direptioni. Cui remādant: vt castris relictis ad se veniat: se autem maturrime obuiam ipsi pcessuros. Quibus altrinsecus sibimet occurrentib⁹ imperator filios admonuit equis desilientes & sibi occurrentes vt pmissionis suæ memores tam sibi q̄ filio & vxori illibata quę olim pmiserāt conseruarēt. Quos congrue respondētes osculatus est & ad castra illorū est pfectus. Quo peruenienti vxor subducit: & ad Ludouici tabernacula cōuertitur: ipsum vero Lotharius ad sua cum Carolo admodum puero deduxit: & cū paucissimis in papilione ad hoc deputato consistere fecit. Præter hæc autem iam populo iuramētis obstricto imperium inter fratres terna sectione partit. Vxor patris a Ludouico recepta exilio iterum deportat in ciuitatem Italiæ Tartonam. Gregorius papa talia cernens cum maximo mœrore romam regreditur: & duorū fratrum Pipinus in Aquitaniā, Ludouic⁹ in Baioariā reuertit. Porro Lothari⁹ patre assumpto & seorsū cum deputatis equitante atq; priuatim manente in Merlegium villam deuenit: ibiq; prout libuit commorans & quæ visa sunt ordinans ac populum absoluens, sed & conuentum populo Compendii indicens, Vosagum p Mauri monasterium transiit: & Mediomatricū qui alio nomine Metti vocant puenit. Qua vrbe relicta Viridunū appulit: & Suessionum vrbem adiit. Ibiq; in monasterio sancti Medardi patrē sub arcta custodia esse pcepit: & Carolo prunnæ commendato nec tamen attonso ipse venationi institit: donec autumni tempore id est Kal. octob. sicut constitutum erat patrē secum ducens Compendium venit. Ibiq; consistenti legatio Constantinopolitani im

Nota de regis excommunicatione.

Campus mendacii.

Aduentus papę causa.

Patris filiorumq; occursus,

Judith abducitur.

Ludouicus custoditur. Imperium diuiditur. Judith exulat.

Ludouicus sub custodia tenetur

Legatio Cōstantinopo.

peratoris Marcus archiepus Ephesi & Protospatharius imperatoris ad patrē missa
occurrit:munera sibi deputata obtulit:patri missa subtraxit.Quā ille licet ad patrē
Tragica materia. missa ad se tñ venięrē suscepit:audiuit:tragœdiāq; reportātē pene inauditā remisit.
In eodem conuentu cum multi insimularentur deuotionis in filiū quidā verbis sim
plicibus, quidam iuramentis obiecta diluerunt.Miseratio tamē huiuscemodi rei &
talis rerum permutatio exceptis auctoribus oēs habebat.vnde verentes sceleris con
spiratores inauditi ne versa vice retrolapsa ferrentur quæ gesta erant:callido vt sibi
visum est cum aliquibus episcoporum vtuntur argumento vt pro his de quibus iā
Ludouico iterum pœnitentia inducitur. pœnitudinem gesserat imperator iterum publica pœnitentia armis depositis inre
uocabiliter quodammodo ecclesiæ satisfacere iudicaretur:cum ne forenses quidem
leges contra vnam culpam semel commissam bis inueniant vindictam: & nostra lex
habeat non iudicare deū bis in idipsum.Cui iudicio pauci cōtradixere:plures assen
sum præbuere:maxima pars vt assolet in talibus ne primores offenderēt verbotenus
consensere.Adiudicatum ergo eum absentem & inauditum nec confitentē neq; con
Arma deponit. uictum ante corpus sancti Medardi confessoris & sancti Sebastiani martyris arma de
ponere & ante altare ponere cogunt:pullaq; indutum veste adhibita magna custo
dia sub tectum quoddam retrudunt.Expleto hoc negotio festo sancti Martini popu
lus licentia accepta pro talibus gestis mœstus ad propria reuertitur.Lotharius autē
patrem suum secum ducens Aquasgrani hyematum regreditur.Intra huius hye
Populi querela. mis durationem gregatim populi tam Franciæ q̃ Burgundię necnon & Aquitaniæ
sed & Germaniæ coeuntes calamitosis querelis de imperatoris infortunio quereban
Ludouico fauentes. tur:& quidā in Frāciā Eggebardus comes & Willelmus comes stabuli quos poterāt
sibi in vnione voluntatis de restituendo imperatore coadunabant. A Germania por
ro Hugo abbas in Aquitaniam missus a Ludouico & ab eis qui illuc cōfugerāt a Dro
† Guarin⁹. gone scilicet epō & reliquis Pipinū in hoc ipsū instigabat.Porro Berhardus & † Warī
nus in Burgundia cōsistentem populū Suessionis accedebāt: promissionibus allicie
bant:iuramētis astringebant:& in vnū velle fœderabant.Hyeme autem exacta & ve
re iam roseam faciem prætēdente Lotharius patre assumpto per pagum Hasbamen
sem iter arripuit:& Parrhisiorum vrbem petiit:vbi obuiam sibi fore cunctos fideles
præcepit.Cui Eggebardus comes & alii alius pagi proceres cum magna coacta ma
Armati p̄ imperatore nu obuiam pro liberatione imperatoris pugnaturi processerūt.Peruenissetq; res ad
effectum nisi piissimus imperator cauens & multorum periculū simul & proprium
ab hoc incœpto præcepto & obtestatione eos inhibuisset.Tandē ergo peruētū est ad
monasteriū sancti Dionysii martyris.Pipinus vero ab Aquitania cū maxima manu
exiens & ad sequanā vsq; veniēs cū pōtes destructi nauesq; alto demersę transitum p̄
hibuissent,substitit.Porro Warinus & Berhard⁹ comites plurimis sociorū ex Burgū
dię partib⁹ coactis ad Maternā fluuiū vsq; puenerūt & ibi partim atrocitate atq; itē
perie aeris retardati ptim p̄ colligendis sociis suspensi in villa Bonogilo & iis q̃ circū
iacent prædiis aliquot cōsedere diebus.Instabat sane sanctæ quadragesimę tempus.
Cuius hebdomada prima feria quinta missi sunt ab illis legati Rebaldus abbas &
Gautselmus comes ad Lotharium filium imperatoris postulantes vt eis absolu
tus custodiæ vinculis imperator redderetur. Quorum si pareret postulationi ipsi
quoq; ei causa apud patrem salutis & honoris olim dispositi forent.Sin aliter etiam
si necesse esset cum sui periculo eum requisituri:& resistentibus sibi in hac re cum ar
mis deo iudice essent obuiaturi. Sane huic mandato respondet Lotharius filius
imperatoris nullū mortaliū plus se vel compati paternæ calamitati vel congaudere

prosperitati: nec debere sibi imputari culpam femoratus oblati cum ipsi eum destituissent ac prodidissent: atq; carceralē nexuum iure patri inhiberi: cum cōstaret hoc actum iudicio episcopali. Cum hac ergo satisfactione prædicti remissi sunt legati ad eos qui semiserant: & præcepit vt Warinus comes & Odo necnon & Fulgo & Hugo abbates ad se venirent: quatinus cum eis deliberaretur: quomodo petitio eorum impleri posset. Præcepit etiam idem Lotharius vt missi sibi in crastinū dirigerentur qui tempus aduentus prædictorum ab eo cognoscerent virorum: & sic ad cōdictam diē sibi occurrerent de causa supradicta tractaturi. Etenim mutato cōsilio cum his qui eius fauore ducebātur relicto patre in monasterio sancti Dionysii ipse Burgundiam petiit: Viennam vsq; peruenit: ibidemq; statiua facere delegit. At vero ii qui cum imperatore remanserant eum ad recipiendas imperatorias hortabant infulas. Sed imperator q̄q; modo quo prędictum est ecclesiæ eliminatus communione nequaq̄ tamē p̄propere voluit acquiescere sentētiæ. Sed dominica quæ in crastinū aduenit in ecclesia sancti Dionysii episcopali ministerio voluit reconciliari: & per manus episcoporum armis consensit accingi. In qua re tanta exultatio excreuit populi: vt etiam ipsa elementa viderentur & iniuriam patienti compati & releuato congratulari. Etenim vsq; ad illud tempus tanta incubuerat procellarum vis, pluuiarumq; vehemētia vt extra solitum aquarum superexcresceret abundantia: flatusq; ventorum imperuiabiles redderet fluminū alueos. Sed in illius absolutione ita quodammodo coniurasse visa sunt elementa: vt mox & venti sequientes mitescerent: & cœli facies in antiquam & multo tempore inuisam serenitatem rediret. Imperator ergo ab eo loco iter cepit Sed nequaq̄ filium persequi abeuntē licet multis hortantibus voluit. Inde ergo Nāogilum, ac post venit Carisiacum villam regiam: vbi cōsistens opperiebatur filium Pipinum & eos qui trans Maternam residebant. Sed & eos qui trans rhenum ad Ludouicū filium eius confugium fecerant: sed & ipsum filium qui ad eum veniebat Ludouicum. Quo consistenti medio quadragesimę tempore arridēte etiam lętitia ipsius diei & officii, & hortante cantilena ecclesiastica ac dicente: Lętare Hierusalem & diē festū agite oēs qui diligitis eam: maxima multitudo fidelium suorum ibidem occurrit cōgratulans lętitię cōmuni. Quos imperator benigne suscipiens & pro fidei integritate gratias agens Pipinum quidem filium in Aquitaniā cum lętitia dimisit: cęteros autem ad loca sibi congrua redire lętus permisit. Ipse autem Aquasgrani peruenit: ibiq; Iudith Augustā ab Italia reducentibus Rataldo epō & Bonifacio: sed & Pipinum recepit filium. Porro Carolum iamdudum secum habebat.

Ludouicus restituitur pristinæ dignitati.

Auræ mutatio.

Iudith reuersio.

De Neustriæ. i. Normanniæ incubatoribus: & clade quā imperatoriis militibus cum Odonis cæde intulerūt. de Cabilloni munitione: obsidione, deditiōe direptione, flagratione, & basilicæ sancti Georgii miraculosa cōseruatiōe. Procerum capitali supplicio. Gerbergæ submersione. Lotharii deditione & Ludouici pietatis & iustitiæ operibus. Cap. XV.

Ibidemq; paschæ solennitatem cum solita deuotione peregit. post cuius celebritatem per Ardēnam syluam venatione sese exercuit: & post sanctæ Penthecostes festiuitatē in partes Romerici montis venationi atq; piscationi operam dedit. Sane recedente filio imperatoris Lothario a patre & in partes prædictas abeunte remanserant in Neustriæ partibus Lambertus comes & Matfridus cæteriq; q̄plurimi qui easdem partes propria vi tenere nitebātur. Quā rem ægre ferentes Odo comes & alii multi imperatoris fauentes partibus contra eos

Neustriaq; nunc Normannia est occupatores.

Odonis cædes.

Cabillonũ munitur.

Pugna acris. Cabillonũ deditur. Diripitur. Incenditur. Miraculũ de basilica B.Georgii. Proceres capite plexi. Gerberga mersa. Lotharii profectio.

Pipini aduentus.

Lotharius supplex in Italiam remittitur. Ludouici pietatis & iustitię studia.

arma corripiunt:eosq; pellere illis nitebantur locis aut certe cum eis congredi. Quę res cum segnius q̃ decuit administraretur:& minus caute circunspiceretur:non minimam eis intulit calamitatem. Dum eñ ex insperato illis hostes superuenerũt:illi autem minori q̃ res postulabat cautela vterentur:insistentibus terga hostibus nudauerunt:ibiq; & ipse Odo cum fratre interiit Willelmo plurimisq; aliis:cęteri salutem in fugę subsidio posuerunt. Quo negotio peracto hii qui victoria potiti sunt cũ neq; ibi cõsistere posse satis tutum videretur:neq; Lothario se iungere valerent:verentes ne aut ibi consistentibus imperator superueniret:aut certe ad suos properantibus in itinere obuiaret:ad Lotharium q̃tocyus mittunt:vt eis suppetias ferret quos tanti discriminis circumuallaret metus. Qui audito eo℞ periculo & rebus gestis eis deliberauit succurrere.

Qua tempestate Warinus comes cum plurimis sociis castrum Cabillonum vtcũq; communiuit:vt si quid ab aduersariorũ partiũ studiosis moliretur noui sibi suisq; foret receptaculo ac munitioni. Quod cum compertum Lothario foret,improuisus illuc aduenire disposuit:quod tamẽ facere nequiuit. Aduenit tamen & oppidum circundedit:quæ vero in circuitu ciuitatis erãt incendio consumpta sunt. Pugnatum est acriter diebus quinq; & tandem ad deditionem primum vrbs recepta est. Post autem versa vice crudelium more victorum primo quidem direptionibus ecclesiæ vastatę:thesauri deprędati:& cõmunes sunt direptæ copiæ. Ad vltimum vero ciuitas voraci depasta est incendio præter vnam basilicam paruam quę stupendo miraculo cum hincinde cincta fuerit sæuientibus & lambẽtibus flammis:tñ nõ potuit aduri. Fuit autem consecrata deo in honorem beati Georgii martyris. Nec tamen Lotharii voluntas fuit vt ciuitas succenderetur. Adclamatione porro militari post captam vrbem Gozselinus comes,itemq; Samila comes necnon & Madalelmus vassallus dñi cus capite plexi sunt. Sed & Gerberga filia quondam Willelmi comitis tanq̃ venefica aquis præfocata est. Quæ dum geruntur imperator cum filio Ludouico Lingonum ciuitatem aduenerat:in qua vrbe huiuscemodi suscepit nuntiũ qui eum valde reddidit moestum. & Lotharius quidem eius filius a Cabillono iter suscepit ad Augustidunum:indeq; Aurelianam peruenit ad vrbem:deinde in pagũ Cenomannicum in villam cuius vocabulum est Matualis deuenit. At imperator cum suis maximisq; copiis simul & Ludouico filio eum prosequitur. Quo audito Lotharius iamq; receptis suis non multo interuallo a patre castra fixit:ibiq; quatuor diebus legatis intercurrẽtibus moratum est. Quarta sane nocte Lotharius cum suis omnib⁹ referre pedem in posteriora coepit. Contra quem pater imperator compendioso itinere obambulabat vsq; quo peruentum est ad fluuium Ligerim prope castrum Blesense quo Ciza fluuius ligeri confluit. Quo positis hincinde castris occurrit etiam patri Pipinus filius cũ quanto potuit apparatu militari. Infractus ergo viribus Lotharius supplex ad patrẽ venit. Quem ille coercitum verbis & obligatum tam ipsum q̃ proceres eius quib⁹ voluit sacramẽtis,in Italiam remisit:oppilatis angustiis itinerum quæ in Italiã trãsmittunt:ne quis transire posset sine licentia custodientium. Quib⁹ peractis Aurelianos vsq; cum filio peruenit Ludouico:ibiq; tam filio q̃ aliis reditu ad ꝓpria indulto Parrhisios ipse venit. Habuit autem eo tempore circa festum sancti Martini conuentum generalẽ i Attiniaco palatio:vbi cũ multa ꝑperã molita purgare decreuisset:tam in ecclesiasticis q̃ in publicis reb⁹:tũc ꝑcipue fuerũt ista. Mãdauit filio Pipino ꝑ Hermoldum abbatem res ecclesiasticas quæ in regno eius erant quas vel ipse suis attribuerat vel ipsi sibi præripuerant absq; cunctatione ecclesiis restitui. Legatos etiam per ciui-

tates & monasteria trãsmisit: statumq; ecclesiasticum pene collapsum in antiquũ statum erigi iussit. Itemq; præcepit vt nuntii per singulos comitatus irent qui immanitatẽ prædonum atq; latronum quæ inaudita emerserant, cohiberent: & vbi eorum maior vis incubuerat etiam eorum comites vicinos & episcoporum homĩes ad tales euincendos & proterendos sibi asciscerẽt: & de his singulis sibi in proximo placito generali Warmatiam renuciarent: quod futurum transacta hyeme & suadente vernali gratia indixit. Transegit ergo imperator maximam partem hiberni tẽporis Aquisgrani. Indeq; profectus est ad Theodonis villam ante natalem domini: quam festiuitatem Mettis cum suo fratre Drogone celebrauit.

De Ebonis episcopi degradatione: & Agoberti archiepiscopi depositiõe: & plenaria Ludouici imperatoris restitutione: & cum vxore ac Wula reconciliatione: eiusq; pia in filium Lotharium vt a spoliatione ecclesiæ desisteret dehortatiõe: & procerum Lotharii per pestem absumptione. Cap. XVI.

Sane solennitatem purificationis sanctæ Mariç in eadem Theodonis villa agendam constituit: vbi etiam populus cui præceptum fuerat occurrit. Quo consistens contra quosdam episcopos de sui deiectione conquerebatur. Sed cum quidam in Italiam confugissent: quidam vocati obedire noluissent: solus Ebo eorum qui impetebantur affuit. Qui cum rationis reddendç causa super talib⁹ vrgeretur: causabatur se solum relictis omnibus in quorum præsentia hæc facta fuerant vrgeri. At vero cæteri episcopi cum obtenderent necessitatem prçsentiç, excusarent autem voluntatem innocentiç, idem Ebo tandem moleste ferens talibus extçdiari, cõsilio petito aliquorũ episcoporum, ipse in se quandam confessionem prædicauit: confirmauitq; se & indignum sacerdotio & inreuocabiliter eo abstinere iudicauit. Quod & episcopis & per eos imperatori contradidit. Quo facto Agobertus Lugdunẽsis episcopus qui euocatus ad satisfactionem venire distulit: cũ ter esset euocatus: ab ecclesiæ semotus est præsulatu: cæteris vt diximus in Italiam fugientibus. Sequenti vero dominica quæ sacræ quadragesimæ initium præcedebat, in Mettensem ciuitatem dominus imperator, sed & episcopi necnon & populus vniuersalis illius cõuentus venit, & inter missarum celebrationem septem archiepiscopi septem recõciliationis ecclesiasticæ orationes super eum cecinerũt: atq; omnes populi hoc viso pro plenaria restitutione imperatoris multas deo gratias reddiderunt. Postq; omnia Theodonis villam tam dominus imperator q̃ qui eius populus erant reuersi sunt: & dominico sacro quadragesimæ tempore inchoãte vnumquẽq; ad propria redire præcepit. Ipse autem quadragesimæ tempus ibidem exegit: sed & paschç solennitatem Mettis celebrauit.

Ebo sacerdotio abit.

Agobertus in ordinem redigitur.

Ludouicus ecclesiæ reconciliatur

Post solẽnitatẽ porro paschalẽ atq; pẽthecostes venerabilẽ diẽ, ciuitatẽ Vangionũ quæ nũc Warmatia vocatur secũdũ cõdictũ ad celebrandũ conuentũ generalẽ adiit: vbi ei etiam fili⁹ Pipinus occurrit: nec Ludouicus alter ei filius defuit. More aũt suo imperator nequaq̃ cõuẽtũ istũ a publica vtilitate vacare passus est: diligẽter nãq; in eo examinare studuit quid quiq; legatorũ in diuersas partes directi egerint. Et quia aliqui comitum in reprehensione & exterminatione latronum segnes reperti sunt, diuersis sententiis eorum segnitiem cõdigna inuectione castigauit: filiosq; opprimentes bonos & quos merito ab oppressione releuarẽt, corripiẽs interminat⁹ etiam seueriore in eos se libraturum sententiam, qui huic admonitioni non essent obtemperaturi. Cumq; ab hoc placito populum dimitteret: & sequens in Theodonis villa post

Vangiões nunc sunt warmatii.

Verbalis aïaduersio in oppressores bonorũ ac dissimulatores.

Pascha cõstituisset: ad hyemãdũ Aquasgtani se contulit: filioq; suo Lothario manda
uit vt nobiles quosq; suorũ ad eundẽ locum dirigeret: quatinꝰ recõciliatiõis mutuæ
inter se & illũ ratio inuestigaret. Augusta Iudith cũ cõsiliariis ĩperatoris cognito q;
valitudo bona (vt videbatur) imperatoris corpus mox destitueret: & mors ingrue-
ret: & sibi & Carolo filio periculũ immineret, nisi aliquẽ fratrũ sibi asciscerent: cõie-
ctantesq; nullũ filiorum imperatoris tam cõuenientẽ huic rei sicut Lothariũ: horta
ti sunt imperatorẽ vt ad eum nuntios pacificos mitteret & ad hoc ipsum inuitaret.
Qui vt paci semper studens semperq; dilector pacis atq; amator vnitatis quęrebat
non modo filios sed & inimicos sibi charitate vniri: libenter assensus est. In condicta
porro villa & in tempore pręfinito affuere missi a filio quos ipse præcepit plurimi: in
ter quos etiã Wala primus affuit. Causa autem prædicta ventilata atq; ad calcem p-

Reconciliatio Ludouici cũ coniuge. Wala. Walę mors.

ducta imperator cum coniuge reconciliari voluit: primũ ipsi Walę dimissis quæcun-
q; in eum commiserat delictis multa alacritate & benignitate cordis. Mandauitq; p
eum & cęteros filio missos vt q̃tocyus veniret. Quod si faceret consultissime sibi fu-
turum sciret. Qui redierunt & filio rem retulerunt. Sed ne mandatũ imperatoris ad
effectum perduceretur morbus febrisq; intercessit & Walam quidẽ rebꝰ humanis ab
duxit: Lothariũ vero lectulo deiiciens maximo tempore languere fecit. Imperator ve
ro clementissimus natura vt filiũ aduersa valitudine correptum audiuit per nũtios
fidelissimos scilicet Hugonem fratrem suũ sed & Adalgariũ comitem eũ visitauit:
atq; eiꝰ omnia incõmoda rescire studuit: imitatus videlicet beatũ Dauid, qui multis
inuectionibꝰ lacessitus a filio mortem tñ eiꝰ ęgerrime tulit. At vero postq̃ desæuiẽte
languore conualuit: nũciatũ est imperatori eo q; cõditiones sacramentorũ dudũ pro
missas irrũperet: maximeq; ecclesiã sancti Petri quam tam auus eius Pipinus q̃ pater
eius Carolus necnon & ipse in tutelam susceperant: homines eius crudelissima clade
vexarẽt. Quæ res animum illius mitissimum adeo exasperauit: vt quodam modo ex

Lotharium præmonet pater.

traotdinarie vt videbatur legatos dirigeret: nullum pene ad tantũ iter conficiendũ
spatium tribuens misit ad Lotharium commonens ne talia fieri permitteret: monẽs
vt memor esset: quia quando ei regnũ Italiæ donauit, etiam curam sanctæ Romanæ
ecclesię simul commisit: & quã ab aduersariis defensandã susceperat, nequaq̃ a suis di
ripi permitteret. Commonens etiam sacramentorum ab eo nuper promissorum ne
forte obliuiscens aut paruipendẽs & diuinitatem offenderet: quod sibi non impune
futurum non ignoraret. Simul & iubens parare sibi stipendiarias annonas statiuas-
q; congruas per omne iter quod Romam transmittit. dicebat enim se limina beatorũ
apostolorum inuisere velle. Quod ne fieret, irruptio Nordmãnorum in Frisiam im-
pediuit. Ad quorum insolentiam comprimendam pergens misit ad Lotharium Ful-
conẽ scilicet abbatem, & Richardum comitem: necnon & Adrebaldũ abbatẽ. Quorũ
Fulco & Richardus responsum sibi ab Lothario referrẽt: Adrebaldus porro Romam
pergeret Gregorium papam de necessariis consulturus: & voluntatem imperatoris
cęteraq; sibi iniũcta perlaturus. Sed Lotharius de his conuentus necnon & de rebus
quorũdam ecclesiarũ ablatis q̃ in Italia sunt, q̃busdã annuit: quędã se nõ posse seruare
respondit. & Fulco quidem atq; Richatdus imperatori a Frisia post fugã Nordman
norũ reuertenti talia nunciant in Franconofurd palatio: vbi ipse autumnalem exer
cens venationem hyematum Aquasgrani sese cõuertit. At vero Adrebaldus Romã
vt iussum sibi fuerat peruenit: Gregorium papam ægrotantem repperit: & maxi-
me fluxu sanguinis: qui licet sensim, continue tamen ex naribus effluebat. Sed tanta
animi alacritate & gaudio ad verba imperatoris & compassionem eius recreatus est:

vt profiteretur sepene incommoditatis propriæ oblitum. Itaq; & missum ad se opu lentissime curauit apud se consistentem: & ditissime munerauit recedentē: mittens cum eo duos episcopos Petrū Cētumcellensis vrbis, & Georgium regionarium Romanæ vrbis simul episcopum. Lotharius porro vt audiuit memoratorum episcoporum ad dominum imperatorem aduētum/misit Leonem, qui tum apud illum magni loci habebatur, Bononiam: qui magno intentato terrore vltra progredi episcopos phibuit. Adrebaldus tamē epistolam imperatori destinatam ab eis occulte suscepit: & cuidam suorum sub obtentu mendici quousq; Alpes transiret ferendam commisit: ac post imperatori porrexit. Ea tempestate quāta lues mortalis populum qui Lotharium secuti sunt inuaserit, mirabile est dictu. in breui enim, id est a Kal. Septēbribus vsq; ad festum sancti Martini hi primores eius vita excesserunt. Iesse olim Ambianēsis episcopus: Helias Trecassinæ vrbis episcopus: walo Corbiēsis monasterii abbas: Matfridus, Hugo, Lambertus, Godefridus, itemq; filius eius Godefridus, Agunbertus comes Pertensis, Borgaretus quondam præfectus venatoribus regalibus. Sed & Richardus vix euasit. Nam post non multum & ipse moritur. Hi enim erāt quorum decessu dicebāt Francia nobilitate orbata: fortitudine quasi neruis succisis eneruata: prudentia his obeuntibus euacuata. Sed illis subrutis ostendit deus q̄ salubre, q̄ laudabile sit obseruari quod ex ore eius probatur procedere. Non glorief (inquiens) sapiens in sapientia nec fortis in fortitudine sua: nec diues in diuitiis suis. Sed & imperatoris animum quis miretur digne quanta temperantia diuina gubernauerit clementia! Etenim hoc suscepto nuntio nihil in se exultauit: sed pugno pectore tonso lachrymisq; oculis oppletis deum illis propitium fieri cum ingenti gemitu precatus est. Hoc eodem tempore Britonum impetus est motus: sed tam facile conquieuit: q̄ imperator in eū spem posuit: cui veracissime dicif. Subest eñi tibi dñe cū volueris posse.

Pestis acerba.

Procerum mors.

De restitutis ecclesiæ per Pipinum per eundem ablatis. de Lugduneñ. & Viēneñ. episcoporum disceptatione. de causa Gothica nomie Berhardi & Beringarii agitata. De diri cometę apparitione: & prudenti Ludouici regis sup eo responsione. de Caroli filii Ludouici ex Iudith insignib⁹ & Neustrię adeptiōe. Berhardi accusatiōe peculat⁹. De altero comite: & Pipini obitu. Cap. XVII.

IN ipsis etiam diebus in quibus purificatio beatissimę semper virginis Mariæ celebratur: cōuentus quidam magnus sed præcipue episcoporum aquasgrani conuenit: in quo cum de aliis vtilitatib⁹ ecclesiæ necessariis tum præcipue de his rebus questū est quas Pipinus & sui multis intulerūt ecclesiis. Nam Hilduinus ibi affuit abbas vtpote sacri capellanus palatii: cōquerens de quibusdā prædiis pertinentibus ad ecclesiam sancti Parrhisiensis Germani, sitis in Aquitania: quæ Pipinus rex eidem abstulerat ecclesiæ. Ob quā rem imperialis auctoritatis commonitorium & communis ordinatur consilii: quibus commoneretur Pipinus & sui cū quanto sui periculo res ecclesiasticas peruaserint. Quæ res prosperum suscepit exitum. Nam Pipinus monita pii patris sanctorumq; virorum libenter suscipiens obediēter paruit: & inuasa restitui etiam per annuli sui scripto impressionem huiusmodi constituit.

Pipinus ecclesiæ ablata reddit.

PRoximum huic placito conuentum imperator in pago Lugdunensi habuit tempore æstiuo in loco qui vocatur Stranacus: cum Pipino & Ludouico filiis. Nam q; Lotharius non affuit inualentia ægritudinis supradictæ obstitit. In quo causam ecclesiarum Lugdunensis atq; Viennensis vacantium ventilari

Disceptatio iter Lugduneñ. & Viēnēsem ecclesias.

Causa Gothorum.

fecit eo ꝙ epi dudū illarū, Agohard⁹ iussus ad rationē nō venerat reddēdā: Bernhardus aūt Viennēsis affuerat qdē sed rursus fugā inierat. Sed hæc qdē res iperfecta remansit propter absentiam episcoporum. Sed & causa Gothorum ibidem vētilata est: quorum alii partibus Berhardi fauebāt: alii fauore ducebantur Beringarii Huronici quondam comitis filii. Sed Beringario immatura morte prærepto apud Berhardū potestas Septimaniæ ꝗ maxima remansit: legatis illuc missis qui ea quæ indigebant correptione in meliorem componerent statū. His peractis & iam filiis populoqꝫ dimissis imperator autumnali venatione peracta ad festum sancti Martini Aquasgrani rediit & hyemem ibidem exegit: natalemqꝫ domini, item paschalem solennitatem iuxta morem debitum & sibi semper familiarissimum ibidem celebrauit.

Cometes.

At vero mediante festiuitate paschali dirū semper ac triste portentū ibidē cometes sydus in signo virginis apparuit in ea parte eiusdem signi qua penulam eius subter caudam serpentis similiter coruiqꝫ confringunt. Quod, cum non more errantiū septem syderum orientem versus peteret, ꝑ viginti quinqꝫ dies (quod mirū est dictu) idem sydus & Leonis & Cancri necnon & geminorum transiens signa in capite tauri tādem sub aurigę pedes igneum globū iubarumqꝫ prolixitatē deposuit: quas vsqꝫ quaqꝫ porrexerat antea. Quā rem cū primum imperator talium studiosissimus conspexisset, constitit: & anteꝗ quieti membra cōmitteret: accitum quendam itemqꝫ me qui hæc scripsi & qui huius rei scientiam habere credebar, percontari studuit quid super ea mihi videbatur. Cui cum tempus peterem quo faciem syderis consyderarē ac per hęc rei veritatem inuestigarem: & cognitam in crastinum nuntiarem: imperator ratus (qđ erat verum) tempus me redimere velle ne cogerer triste aliquid respōdere: perge inquit in mœnia huic domui contigua & nobis quæ prospexeris nuncia. Noui enim a me hanc stellam nequaꝗ præterita vespera visam vel a te monstratam. Sed scio hoc signum cometarū esse: de quo iam pręteritis locuti sumus diebus. Quid autem tibi portēdere videatur edicito. Cumqꝫ aliqua dicerem & tacuissem. Vnu est (inquit) qđ adhuc silētio premis. Mutationem enim regni mortemqꝫ principis hoc monstrari portento dicūt. Cumqꝫ ego testimonium prophetæ in mediū protulissem quo dicitur: A signis cœli ne timueritis quæ pauēt gentes. Ille sola vsus magnanimitate & prudentia nō alium inqt timere debemus præter illū qui nostri & huius creator est syderis: sed eius clementiam non satis mirari & laudare possumus qui nostrā inertiam cum simus peccatores & impœnitentes talibus dignatur admonere indiciis. Quia ergo & me & omnes communiter hoc tangit ostentum: omnes pro posse & sapere ad meliora festinemus: ne forte misericordiam illo prærogante & nostra impœnitudine impediente nos illa inueniamur indigni. His dictis & ipse paulisper mero indulsit: & omnibus id facere iussit: & vnumquemqꝫ ad sua se colligere ꝓcepit: noctemqꝫ illam vt relatum nobis est pene peruigilem ac dei laudibus & obsecrationib⁹ oneratam luci superuenienti pręsentauit. In cuius crepusculo ministros aulicos vocauit: & eleemosynas ꝗ largissime pauperibus ac seruis dei tam monachis ꝗ canonicis porrigi iussit: missarumqꝫ solennia per quoscunqꝫ potuit celebrari fecit: non tantum sibi metuens quantū ecclesiæ sibi creditę prospiciens. Quibus rite dispositis vti ordinauerat venatum in Ardennam perrexit. Quod (vt dicebat) vltra solitum ei ꝓsperrime cessit: omniaqꝫ quæ illo tempore illi placuere prospero euentu cucurrerūt. Præterea insistente Augusta & ministris palatinis quandam partem imperator filio suo dilectissimo Carolo Aquisgrani tradidit. Sed quia inofficiosa remansit: a nobis quoqꝫ silentio premitur. Quam rem auditam cum fratres eius ægre tulissent mu-

Sapiens Ludouici sup comete dictum.

tuum iniere colloquium. Sed nil se contraire posse videntes, & coeptum dissimulantes, motũ patris qui ex hoc accidisse videbatur facillime composuere. In his imperator tota aestate consistens indixit generalem conuentum autumni temporis, id est septembrio mediante in Carisiaco. In quo loco & tempore filius eius Pipinus ab Aquitania ad eum venit: & ipsi conuentui interfuit. Vbi dominus imperator filium suum Carolum armis virilibus id est ense cinxit: corona regali caput insigniuit: partemq; regni quam homonymus eius Carolus habuit, id est Neustriam ei attribuit. Itaq; dominus imperator inter filios q̃tum sibi possibile fuit coagulo beniuolentiae firmato Pipinum in Aquitaniam, Carolum autem in portionem regni ipsi attributam dimisit: & praesentes quidem Neustriae prouinciae primores Carolo & manus dederunt & fidelitatem sacramento obstrinxerunt: absentium autem quisq; postea itidem fecit. In eodẽ loco & tempore pene omnes Septimaniae nobiles affuerunt conquerẽtes aduersus Berhardum ducem illarum partium: eo q; satellites illius tam rebus ecclesiasticis q̃ priuatis absq; vllo respectu diuino humanoq; pro libito abuterentur. Vnde petierunt vt dominus imperator sub protectionis suae eos susciperet munimine: & post hęc tales missos in eandem terram dirigeret: qui & potestate & prudẽtia de ablatis ęquo libramine penderent: & auitam eis legem conseruarent. Ad quod peragendum missi sunt secundum postulationem eorum & domini imperatoris electionem Bonifacius comes & Donatus itidem comes: sed & Adrebaldus Flammacẽsis monasterii abbas. His rite peractis ĩperator ab eo loco diuertit: & venationi autũnali iuxta morem operam dedit: & ad tempora hyemalia exigẽda se Aquasgrani collegit. Qua hyeme, id est Kalen. Ian. saeuus cometę ignis in signo apparuit Scorpii nõ multo post solis occubitum. Cuius minacem vultum non multo post excessus Pipini est subsecutus.

Carolus insignia accipit regalia. Neustriae praeficitur.

Berhardus accusatur.

Cometes. Pipini obitus.

De Lotharii in conuentũ Warmatianum aduentu & cum patre conciliatione: & de imperii diuisione ibidem facta. Cap. XVIII.

INterea Iudith Augusta consilii qđ pridem cum cõsiliariis aulicis cęterisq; regni Francorum nobilibus inierat, nequaq̃ immemor persuasit imperatori quatinus ad Lotharium filiũ suum legatos mitteret: qui eum ad patrem inuitarent: ea conditione vt si fratris sui Caroli dilector & adiutor tutorq; & protector esse vellet veniret ad patrem & sciret se ab eo omnium perperam gestorum indulgentiam adepturum: simul & medietatem imperii excepta Baioaria consecuturum. Quae res tam Lothario q̃ suis per omnia vtilis visa est. Venit ergo iuxta condictum ad Warmatiam post paschae solennitatem: quem pater cũ multa alacritate suscepit: & dapsiliter suos curare praecepit: & sicut mandauerat vniuersa peregit, intãtum vt ei datis triduo induciis vniuersum imperium suũ cũ suis ĩpe diuideret: si ita liberet: ita tamen vt partium electio penes imperatorẽ & Carolũ faciẽda maneret. Sin aliter vero: partitionẽ imperatori & Carolo faciendã relinqueret. Itaq; Lotharius cũ suis diuisionẽ regni domĩo ĩperatori ꝓ suo libitu cõmittũt: affirmãtes se hãc diuisionẽ neq̃q̃ exeq posse ꝓpter ignorãtiã locoꝝ. Igit̃ imꝑator ęquo vt suis sibiq; visum est libramine omne suũ diuisit imperiũ: p̃ter Baioariã quã Ludouico reliquit: atq; ideo in partem eorum nemini cessit. His pactis & filiis vniuersoq; ꝑplo euocatis data sibi optione Lotharius a fluuio Mosa australem sibi tenendam delegit partem: occiduam vero Carolo fratri habendam reliquit: & vt haberet coram

Lotharii ad cõuentum Warmatianũ accessus

Imperii diuisio.

cuncto populo se velle verbo signauit. Imperator ergo lętabat̃ in his: & cũctus populus talib⁹ factis applaudẽs oĩa sibi placere dicebat. At vero Ludouici animũ nõ parũ hęc gesta lęserũt. Imperator porro ꝓ his gestis gratias deo referebat: filiosq; monebat vt vnanimes essent & se mutuo tuerẽtur. Et Lotharius quidem iunioris fratris curam gereret: cuius se spiritualem esse patrem meminisse deberet. Carolus autem tanq̃ patri spirituali & fratri seniori debitum deferret honorem. Cumq; hæc tanq̃ veræ pacis peregisset amator, & inter fratres mutuam dilectionem & inter vtriusq; filii populũ quãtũ sibi posse datũ est alternũ seuisset amorem: lætus Lotharium in Italiam lætum dimisit multis ditatum muneribus: donatum benedictionibus paternis: & monitum ne obliuisceretur saltem nuper a se promissorum. Egit ergo natalis domini atq; Paschæ celeberrime solennitates.

De Ludouici iunioris ob dictam diuisionem motu bellico: & eiusdem per patrem castigatione. Aquitanorũ de principe habendo tumultu: de Ludouici iunioris in Germania contra patrem motu: de eclipsi solis maxima. Ludouici imperatoris ægritudine & piis in ea operibus: de eiusdem legationibus & memorabili trãsitu, sepultura, & tempore ac annis mũdi. de bello per eclipsim figurato inter filios Ludouici in Burgundia commisso: & Caroli Calui regni & imperii adeptione. Cap. XIX.

Ludouici cõtra ptitionẽ regni conatus.

Lvdouicus vero audiens huiusmodi patris erga fratres suos volũtatem: & regni inter eos diuisionem: nõ tulit. Ideoq; quicquid regni trans rhenum fuit sibi vindicandum statuit. Quod cum imperatori delatum esset: in trãsactam festiuitatem Paschalem differẽdum iudicauit. Qua peracta nequaq̃ procrastinandum in talibus ratus, cum multis viribus Rhenum Magontiamq; trãsiit & † Treuiros venit: ibiq; aliquandiu ob colligendum cõsedit exercitum.

†Triburas. Ludouici filii obedientia.

Quo exacto vsq; Hodonnam perrexit: ibiq; filius q̃q̃ inuitus supplex venit: & increpatus ab eo male se egisse confessus emendaturumq; se perperam gesta professus est. At imperator cõsueta & sibi semp amica vtẽs mãsuetudine: & filio indulsit, & eũ verbis primum vt dignum fuit paululum asperis increpauit: post autem lenioribus delinitum in regno reliquit: atq; in redeundo Rhenum in loco qui Confluens dicitur transmeauit: in Ardenna venationem solitam peracturus: in qua cum exerceretur nũtii ad eum certissimi venerint affirmãtes (quod verum erat) aliquos Aquitanorum suam expectare sententiam qualiter res ordinaretur Aquitanici regni: alios autem indigne ferre eoq; audierint Carolo idem a patre traditum regnum. Nam imperatore de talibus solicito Ebroinus nobilissimus Pictauẽsis episcopus Flateram aduenit: nuntians tam se q̃ cæteros primores eiusdẽ regni imperatoris expectare voluntatẽ: & imperãtis exequi velle iussionẽ. Erant enim in hac conspirantes volũtate maximi quiq; procerum: quorum eminentes erant: scilicet ipse Ebroinus venerabilis episcopus, Reginardus comes, Gerardus itidem comes & gener quõdam Pipini nec non & Rotharius similiter comes Pipini gener. Sed & alii complures horum sequentes voluntatem: & nullo poterãt pacto seiungi. At vero altera pars populi quorum vel maximus fuit Euienus quidam assumentes filium quondam Pipini regis Pipinũ itidem nomine, quaquauersum poterant vagabantur (sicut moris talibus est) prædationi atq; tyrannidi operam dantes. Precabatur ergo præfatus antistes Ebroinus

Confluens.

Aquitanorũ disceptatio.

imperatorem ne in longum differret hunc morbum serpentem: sed mature mederetur per suum aduentum incommodo tali: anteq̄ tanta lues plurimos inficere posset. Imperator porro præfatum episcopum in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remisit: dans ei regimen abbatiæ sancti Germani Parrhisiensis. Nam Hilduin⁹ abbas vita decesserat. Et quæ visa sunt suis fidelibus mandauit: & vt sibi autumni tēpore aliqui eorum Cabillonū occurrerent imperauit. Eo enim generalem indixit cōuentum. Nullus porro succenseat imperatori q̄ dictāte crudelitate nepotem suum regno priuare voluerit: cum ipse morem gentis natiuum nouerit: vtpote connutritus illis: & quia leuitatis atq̄ aliis studentes sunt vitiis: grauitati atq̄ stabilitati penitus renunciarūt: & vt talem Pipinum patrem eius facere possent, pene omnes qui ob custodelam illius missi erāt sicut sibi olim a patre Carolo dati fuerant, ab Aquitaniæ finibus eliminauerūt. Post quorum abscessum quāta & qualia emerserint malorum vitiorumq̄ monstra: & publica & priuata in eodem regno moderna quoq̄ præsentium studia repræsentant. Volebat piissimus imperator pie & rationabiliter educari puerum ne vitiis prostitutus nec sibi nec aliis præesse & prodesse postea posset: cogitans illud: q̄ quidā q̄ filiis in teneriori ætate adhuc positis tradere regnum nollet: taliter se excusasse legitur. Ego non q̄ inuideam ex me genitis honorifice eos haberi veto: sed quia noui hæc adolescentibus studia ferociæ nutrimenta suggerere. Imperator vti condixerat tempore autumnali Cabillonensem petiit vrbem: & tam ecclesiastica q̄ publica suo more disposuit. Deinde ad regni Aquitanici ordinationē sese conuertit. Mouit namq̄ ab eodem loco cum regina & filio Carolo & valida manu: & Ligeri amne transmisso Aruernorum vrbem petiit. Ibiq̄ fideles suos occurrentes benigne iuxta morem solitum suscepit: & Carolo suo filio cum solitis sacramentis commendari fecit, quosdam qui occursum debitum fidelitatemq̄ sibi impēdere denegarūt: sed insuper latrocinādo cum exercitu obambulabāt & quascūq̄ poterant prædas exercebant: comprehensos legali iussit subdere questioni. Hæc eo agēte natalis domini festiuitas rediit: eandemq̄ solennitatem Pictauis cum debito & solito celebrauit honore: ibidemq̄ moranti & quæ vtilitas poscebat disponenti nuntius illi aduenit dicens Ludouicum filium suum assumptis quibusdam Saxonibus atq̄ Thoringis secum Alemāniam inuasisse. Quæ res maximum ei peperit incommodum. Etenim cum iam senili grauaretur: ætate & phlegmatis abundantia quæ hyeme augmentatur vltra solitum pulmo eius grauaretur: pectusq̄ quateretur: accessit etiam hic tristis nuntius. Cuius relatu adeo affectus est amaritudine: q̄uis esset pene vltra humanum modum natura mitissimus: fortitudine magnanimus: pietate cautissimus vt in apostema pituita excrescens duresceret: & intra vitalia vlcus letale concresceret. Inuictus tamen eius animus dum turbari tali peste ecclesiam dei populumq̄ Christianum vexari cōperit: nec fastidio cessit: nec dolori fractus succubuit. Sed postq̄ sanctum quadragesimale ieiunium cum vxore & filio Carolo inchoauit: aduersus hanc tempestatem sedandam se obiicere tulit: & qui solitus erat hoc tempus psalmorum decantatione, orationum instantia, missarum celebratione, eleemosynarum liberalitate cum summa deuotione totum reddere solenne: vt vix vno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret: nūc propter discordiam fugandam pacemq̄ reuocandam nullum diem habere voluit feriatum. Pastoris enim boni sequens exemplum pro vtilitate gregis sibi commissi non refugiebat, etiam proprii corporis perpeti iacturam. Vnde non ambigendum est ei

Ludouici iunioris in Alemanniā motus.

p.ii.

redditum præmium:quod ita laborantibus promisit se daturum maximus pater principesq; pastorum.

Cum maxima igitur fatigatione impugnantibus valitudinem suam præmissis casibꝰ ꝑuenit imminēte sacratissima Paschali solēnitate Aquasgrani: ibiq; eam cū solita deuotiōe celebrauit. Qua explicita cœptum accelerauit explere negotium. Nam Rheno transmeato Toringiam continuato itinere petiuit: vbi Ludouicum morari per id tempus didicit. In qua cum eum conscientia morari non pateretur: vtpote iam patre propinquante: rebusq; diffideret: salutē in fugę subsidio posuit. redempto enim itinere per Sclauorum terram in propria rediit. Quo illo redeunte imperator generalem conuentum in vrbe Vangioñ. quæ nunc Warmatia dicitur, congregari pręcepit. Et quia res Ludouici taliter se habebāt: Carolus autem filius eius cum matre in Aquitania versabatur: imperator ad filium suum Lotharium in Italiam misit iubens vt eidem placito interesset: quatinus cum eo de hac re & de aliis deliberaret. Quo in tempore deliquium solis contigit tertia die letaniæ maioris insolito modo. in tantum enim lucis recessu tenebræ præualuerunt vt nihil a noctis veritate differre videretur. Stellarum namq; ratus ordo ita cernebatur vt nullum sydus hebetudinem lucis solaris pateretur: quin potius luna quæ se ei aduersam præbuerat: paulatim orientē petendo corniculatim illi lumen a parte occidentali restitueret i morem sui quando prima vel secunda cernitur: & sic per augmenta totam venustatem tota rota reciperet. Quod prodigium licet naturæ ascribatur tamen lamentabili exitu consummatum est. Portendebatur enim per hoc maximum illud lumen mortalium quod in domo dei supra candelabrum positum omnibus lucebat, piissimę recordationis imperatorem dico, maturrime rebus humanis subtrahēdum: mundumq; eius abscessu in tenebris tribulationum relinquendum. Cœpit ergo fastidio tabescere & nauseanti stomacho ad cibū potumq; intēdere: crebris suspiriis vrgeri: singultibus quati: ac per hoc virtute destitui. Natura enim suis deserta comitibus necesse est vt victa fatiscat. Quod cernens iussit sibi parari habitacula ęstiua atq; expeditionalia in insula quadam contigua Magontiæ ciuitati: ibiq; viribꝰ defertꝰ lectulo sese cōmittit. Porro qs eiꝰ explicet ꝑ ecclīę statu sollicitudinē: vel pro eiꝰ cōcussiōe mœrorē? Quis enarrare lachrymarū flumina q̄ ꝑ acceleratione diuinę fundebat clemētię? nō eñ se recessurū dolebat: sed qđ futurū nouerat gemebat dicēs: se miserū cuiꝰ extrema talibꝰ clauderent miseriis. Aderāt aūt eiꝰ cōsolatiōi venerabiles antistites & alii serui dei q̄plurimi: īter quos erāt lethi venerabilis Treuerorū archieps: Ocgariꝰ Magūtię sil̄r archieps: sed & Drogo frater dñi imperatoris Mettēsis epūs, necnō sacri palatii archicapellanus. Quē quāto sibi ꝓpinquiorē nouerat tanto ei familiariꝰ sua oia & semet credebat. ꝑ eū quidē quotidie cōfessionis suæ munus sacrificiūq; spūs cōtribulati & cordis humiliati, qđ deꝰ nō despicit, offerebat. Cibusq; eiꝰ erat solūmō ꝑ quadragita dies dominicū corpus: laudāte eo iustitiā dei & dicēte iustꝰ es dñe: vt q̄a quadragesimę tēpus nō ieiunās exegi saltē coactus idē tibi ieiuniū exsoluā. Iussit aūt eidē venerabili fratri suo Drogoni vt ministros camerę suę ante se venire faceret: & rē familiarē q̄ cōstabat in ornamētis regalibꝰ scilicet coronis & armis, vasis, libris, sacerdotalibusq; vestibꝰ, ꝑ singula describi iuberet. Cui ꝑut sibi visū fuit: qd ecclīs, qd paupibꝰ, postremo qd filiis largiri deberet edixerat: Lothario scilicet & Carolo. & Lothario qdē coronā/ensē auro gēmisq; redimitū eo tenore habēdū misit vt fidē Carolo & Iudith ſuaret: & portionē regni totā illi cōseruaret & tueret quā deo teste & ꝓceribꝰ palatii ille secū & añ se largitꝰ ei fuerat. His rite pactis gfas

Ludouici imperatoris ad pacandos Germaniæ motus studium.

Eclipsis sol' maxima.

Ludouici imperator' lectus morbꝰ.

Ludouici pia studia & opa in extremis.

Legata filiis a Ludo. imperatore

deo egit q nihil supesse propriũ cognouit. Inter hęc tã venerabilis antistes Drogo, q̃ cæteri põtifices dum in cunctis quæ agebantur deo grates psoluerẽt: vtpote quia videbant q eũ quẽ chorus virtutũ semp comitatus fuerat nũc pseuerantia subsequẽs quasi causa hostię totũ eius sacrificiũ vitę deo prorsus acceptũ reddebat: vnũ erat qđ gaudiũ eorũ obfuscabat. Verebant̃ eñ ne forte filio Ludouico implacabilis esse vellet scientes q vulnus frequẽter incisum aut cauterio adustũ acerbiorẽ sustinẽti propagaret dolorẽ: nisi tñ de eius inuicta patientia qua semp vsus est p Drogonẽ fratrẽ eius cuius verba spernere nolebat animũ eius leniter pulsant. Qui primũ quidẽ amaritudinẽ sui mõstrauit animi. At vero parũper deliberãs & viribus quãtuliscũq; collectis enumerare conabat̃ quot & quãtis ab eo afflictus sit incõmodis: & qđ contra naturã & domini præceptum talia agendo commeruerit. Sed quia ipse (inquit) ad me venire satisfacturus nequit: ego qđ meum est vobis testibus & deo omnia quę in me peccauit illi remitto. Vestrum autẽ erit illum monere vt si ego illi toties perperã gesta indulsi: ille tamẽ sui non obliuiscatur: qui canos paternos deducet cum dolore ad mortem: & in talibus cõmunis patris dei præcepta minasq; cõtempsit. His peractis & dictis (erat eñ vespere sabbati) præcepit vt ante celebraretur vigiliæ nocturnæ: & ligno sanctæ crucis pectus suum muniretur: & q̃diu valebat manu ppria tam frontẽ q̃ pectus eodẽ signaculo insignibat. Si quando autẽ lassabatur per manus fratris sui Drogonis nutu id fieri poscebat. Mãsit ergo tota illa nocte omnis virtutis corporeæ inops solius sobrietatis animi compos. Postero die q erat dominicus iussit ministeriũ altaris præparari & per officiũ Drogonis missarum officia celebrari: necnõ p manus ei⁹ iuxta morẽ cõmunionẽ sacrã sibi dari: & post hęc cuiusdã potiunculę calidę haustũ præberi. Quo paululũ prelibato precatus est fratrẽ & simul astantes vt curandis operam darent corporibus: se tandiu præstolaturum q̃ diu illi refici possent. Instante autem migrationis articulo iuncto pollice cum articulis (hoc enim facere consueuerat si quando fratrem nutu vocabat) Drogonem accersiuit. Quo veniente & reliquis sacerdotibus verbis quibus potuit & nutibus semetipsum commendans benedici petiuit: & quæ solent agi. Ingressis (sicut mihi plures retulerunt) conuersa acie in sinistram partem indignando quodãmodo virtute quãta potuit dixit his: hutz hutz quod significat foras foras. Vnde patet quia malignum spiritum vidit: cui⁹ societatem nec viuus nec moriens habere voluit. At vero eleuatis ad coelum oculis quanto huc minacius intuebatur tanto illuc lætius intendebat: ita vt nihil a ridente differre videretur. In talibus ergo vitæ præsentis terminum sortitus ad requiem feliciter (vt credimus) commigrauit: quia veraciter dictum est a veridico doctore non potest male mori qui bene vixerit. Decessit autem. XII. Kalend. Iulii anno vitæ suæ sexagesimoquarto: & Aquitaniæ quidem præfuit per annos trigintaseptem. Imperator autem viginti septem. Anima porro emissa, corpus eius Drogo frater imperatoris & episcopus Mettensis cum aliis episcopis abbatibus comitibus vassis dominicis plurimaq; frequentia tam cleri q̃ populi sumptis imperatoris reliquiis cum magno honore Mettos transportari fecit: & in basilica sancti Arnulfi quo & mater eius condita erat nobiliter sepeliuit. Obiit autem anno domini. DCCCXL. Eodem anno facta est eclipsis solis feria quarta ante ascensionem domini hora diei nona pridie Nonas Maii. Vertente autem anno in die ascensionis domini fit bellum Fontaneum in Burgundia a quatuor filiis ipsius Ludouici: Carolo scilicet, Lothario, Ludouico, & Pipino: vbi multus effusus est sanguis humanus. Ex quibus Carolus qui appellabatur Caluus regnum Francorum & postmodũ imperium Romanũ

Memorabilis Ludoui ci migratio

Anni regni Ludouici.

Locus sepulturæ.

Eclipsis sol.

Bellũ inter fres in Burgũdia gestũ

Carol⁹ Caluus rex Frãcorũ & imperator.

obtinuit. Lotharius vero partē Frāciæ sibi vendicauit quæ vsq; in hodiernū diem ex
Lotharigia ex suo nomine Lotharii regnū appellatur. Ludouicus autē Burgundiā sibi vendica
uit: vnctusq; est in regē. Pipinus autē Aquitaniam possedit.

De Nortmannorum in Parrhisiacos sæuitia & ducis eorum miraculoso per sanctum Germanum interitu. De translatione sancti Vincentii. & Georgii ac Aurelii martyrum. Cap. XX.

Nortmāno rū irruptio

ANno DCCCXLVI. gens Normannica Galliā irrumpēs Parrhisios vsq; venit: monasteriumq; beati Germani Parrhisiis depopulata est. Quorum dux Ragenarius noīe sub principe Borico hanc deuastationē peragens, dū ante principem suū dictū Boricū se iactaret opulentissimū regnū Caroli adquisisse: & monasteriū almi Germani deuastasse: & q; ibi maiorē mortui q̄ viui numerū haberent nullūq; sibi restitisse præter Germanū senē mortuum: continuo virtutem beati viri expertus concidit: ac post triduum expirauit: nec solum ipse, verum etiam & cæteri raptores & violatores sancti loci dysenteriæ morbo perierunt.

Miraculū p S. Germanū in morte Ragenarii. Translatio S. Vincētii.

Anno. DCCCLV. diuina reuelatione corpus beati Vincentii a Valentia Hispaniæ ciuitate per quendam monachum Andaldum nomine deportatum est & apud monasterium beati Benedicti quod castrum vocatur situm in pago Albiensi cōditū

Translatio Georgii & Aurelii.

Anno. DCCCLVIII. Defuncto Ebroino antistite atq; abbate successit Hilduin⁹ secundus in abbatię regimine. Cuius temporibus sanctorū martyrū Georgii & Aurelii corpora a duob⁹ monachis ecclesiæ sancti Germani delata Corduba in præfato cœnobio sancti pontificis sunt condita.

De ægritudine ac interitu Lotharii regis: & de Caroli calui ad imperiū electione cum denuntiationibus & formulis verborum ad electionem pertinentium & eiusdem Caroli coronatione. Cap. XXI.

Lotharii morbus. Lotharii mors & sepultura.

LOtharius aūt Roma lætus proueniens vsq; Lucam ciuitatē venit: vbi febre corripit. Grassante clade in suos quos sub oculis suis coaceruatim mori conspiciebat: sed iudiciū dei intelligere nolens vsq; Placentiā. VIII. Idus Augusti peruenit: ibiq; dominica die supdiurnans circa horam nonā inopinate exanimus pene effectus est: & obmutescens in crastinum hora diei secūda moritur: & a paucis suorum qui a clade remanserāt in quodam monasteriolo secus ipsam ciuitatē terrę mandat. Quod Carolus apud Siluanectē sem ciuitatē degens (vbi tā ipse q̄ vxor eius thesauros quos in quibuscunq; rebus habuerant per loca sancta in suam eleemosynam dispensantes a pistis reuersi domino de cuius manu illos acceperāt reddiderunt) nō incerto comperiens nuntio, ab ipsa ciuitate mouēs Attiniacum venit. Vbi a quibusdam episcopis & ab aliquibus primoribus regni quondam Lotharii legatos directos suscepit: vt ibi resideret & in regnū quod Lotharii fuerat nō intraret donec frater suus Ludouicus rex Germaniæ ab expeditione hostili de winidis cū quibus præsenti & præterito anno sepe cōminus sui cōgredientes aut nihil aut parū vtilitatis egerūt, & damnū maximū retulerūt, reuerteret: & in palatio Engilinheim residens ad eum nuntios suos dirigeret & ei mandaret quo & quando simul conuenirent: & de regni ipsius diuisione tractarent. Plures aūt saniore consilio illi mandauerunt: vt q̄tocyus quoquo modo posset vsq; Mettos pperare satageret: & ipsi tam in itinere q̄ ad ciuitatē ipsam ei occurrere maturarent. Quorū cōsiliū Carolus acceptabilius & sibi salubrius esse intelligēs, iuxta eorum suggestionem agere festinauit: &

veniēs vsq; Viridunū plurios de eodē regno sed & Haitonē ipsi⁹ ciuitatis epm̄ sibi se cōmendantes suscepit. Indeq; in Mettensem vrbē nonis Septēb. veniēs, Aduentiū ip sius ciuitatis episcopum & Frācone Tungrēsem psulem cū multis aliis in sua cōmē datione suscepit: sicq; V. Idus ipsius mēsis ab episcopis q affuerūt, coeuntib⁹ oībus in basilica sancti Stephani hæc quæ sequuntur denuntiata & gesta fuere hoc modo.

Anno incarnatiōis dn̄icæ. DCCCLXVIII. indictione scd̄a. V. Idus Septēb. Met tis in eccl'a sancti Stephani martyris hęc q̄ sequunt capitula Aduēti⁹ ipsi⁹ ciuitatis eps corā rege & epis q affuerūt publice populo & scripto & verbis denunciauit.

Vos scitis fratres & multis in plurimis regnis est cognitū: quantos & quales euē tus tempore senioris nostri quē hactenus habuim⁹ pro causis notissimis cōmuniter sustinuimus: & quanto dolore quantaq; angustia de illius infausta morte nuper cor dibus perculsi sumus: vnde vnicum refugium & singulariter salubre consilium rege & principe nostro destituti ac desolati nobis omnibus esse consyderauimus: vt ieiu niis & orationibus ad eum nos cōuerteremus qui est adiutor in opportunitatib⁹, in tribulatione: & cuius est consilium ac regnum: & vt scriptum est cui voluerit dabit illud: & in cuius manu corda sunt regum: & facit vnanimes habitare in domo soluēs medium parietem, & faciens vtraq; vnū: deprecātes ipsius misericordiā vt daret no bis regem ac principem secundum cor suum: qui in iudicio & iustitia nos in omni ordine ac professione regeret, saluaret, atq; defenderet, iuxta voluntatem & corda omnium nostrum vnanimiter in eum inclinaret atq; vniret: quem ipē ad salutem to tius ecclesiæ & populi prædestinatum habebat secundum misericordiam suam.

Forma denūtiationis i coetu maiorū & episcoporum.

Quia deniq; ille q voluntatem timentium se facit & deprecationes eorum exau dit, in concordi vnanimitate pelegit hunc regni hui⁹ hæredē esse legitimū: cui nos sponte commisimus: dominū videlicet præsentē hūc principem nostrum Carolum ~~vt nobis præsit & prosit videtur nobis~~ si vobis placet vt sicut post hæc vobis manife stabimus signo certissimo demonstremus: quia illum ~~a deo electum & nobis~~ datum principē: vt eidē largitori deo ex suis bn̄ficiis nō simus ingrati: sed gratiarū actiones illi referentes: quatinus & eū nobis datū principem ad salutem & defensionē suæ san ctæ ecclesiæ, & ad auxilium atq; profectum omnium nostrum cum pace & tranquilli tate nobis conseruet diutius & nos fideli deuotione illi obsequentes atq; obseruatio ne fruentes sub illius administratione in suo gubernet seruitio.

Caroli Calui electio.

At si illi placet & necessarium vobis videtur: hortamur vt ex eius ore audiamus qd̄ a Christianissimo rege fideli & vnanimo huius populi vnicuiq; in ordine suo cō uenit audire ac deuota mente suscipere.

POst hæc rex Carolus hæc quæ sequuntur per se in eadem ecclesia cunctis q̄ affuerunt denunciauit. Quia sicut isti venerabiles episcopi vni⁹ ex ipsis vo ce dixerunt: et certis indiciis ex nostra vnanimitate mōstrauerūt: et vos ac clamastis me dei electione ad vestrā saluationem & profectum atq; regimen et guber nationem huc aduenisse: sciatis me honorem et cultum dei atq; sanctarum ecclesiarū dn̄o conseruare adiuuante, et vnumquēq; vestrum secundum sui ordinis dignitatē et personā iuxta meū scire et posse honorare et saluare et honorabiliter saluatum te nere velle: et vnicuiq; in suo ordine secundū sibi cōpetētes tam ecclesiasticas q̄ mūda nas legem et iustitiam cōseruare: in hoc vt honor regius et potestas ac debita obediē tia atq; adiutoriū ad regnū mihi a deo datū cōtinendū et defendēdum ab vno quoq; vestro secūdū suū ordinem et dignitatem atq; possibilitatē mihi exhibeat: sicut ante cessores vestri iuste fideliter et rationabiliter meis antecessorib⁹ exhibuerunt.

Denuntiatio ac pmissio Caroli Calui.

At post Hincmarus Remorum archiepiscopus hæc q̃ sequunt̃ capitula iubēte ac postulāte Aduentio ipsius ciuitatis epo & cęteris epis Treuerorꝫ ꝓuinciæ Haitone scilicet ecclę Viridunēsis epo, & Arnulfo Tullēsiū ātistite cōniuētibꝰ ꝓuincię Remorū epis corā episcopis & rege cūctis q affuerūt in eadem ecclesia publice denūciauit.

Denuntiatio Hincmari epi. Remēsis & Treuerēsis episcoporū societas.

†exercere.

NE alicui forte videat̃ incongrue ac præsumptuose me ac ꝓuincię nostrę venerabiles coepiscopos facere: qm̄ de altera ꝓuīcia ordinatiōi & causis huiꝰ ꝓuincię nos immiscemꝰ: sciat nos cōtra canones sacros nō agere: qm̄ Remēsis & Treuerensis eccl'iæ in hac regione Belgica cū sibi cōmissis eccl'iis sorores & cōprouinciales habent̃ sicut auctoritas ecclesiastica & antiquissima demōstrat cōsuetudo: ac p hoc vnanimi consensu & synodalia iudicia †exerere & q̃ a sanctis patribꝰ cōstituta sunt debēt cōcorditer custodire: hac priuilegii cōditiōe seruata: vt q prior de Remensi & Treuerensi epo fuerit ordinatus prior etiā habeat̃. Et lex diuinitus instituta præcepit dicēs. Si transieris p messem amici tui colligens spicas manu confricabis ad manducandū: falce aūt nō metas. Messis est populus vt dominus monstrat in euangelio dicens. Messis quidem multa, operarii autem pauci. rogate ergo dominum messis vt mittat operarios in messem suam. Quia vos pro nobis episcopis orare debetis vt vobis digna possimus loqui. Messis amici est populus in prouincia alteri metropolitano cōmissa. Vnde vos hortādo quasi manu operis cōfricando ad dei voluntatem & vestram salutem in corpus vnitatis ecclesiæ valemus & debemus traiicere: in parochianos autem prouinciarum aliis metropolitanis commissarum falcē iudicii non mittimus: quia nec est vnde, nec nostrum esse consyderamus.

Est & alia causa: quia isti venerabiles domini & confratres nostri prouinciæ istius episcopi nō habentes metropolitanū episcopum, exiguitatem nostram sic in suis sicut & in specialibus nostris causis nos fraterna charitate iubent & commonēt agere. Est ita domini fratres? Et responderunt ipsi episcopi ita est.

PRęter ea quę dominus episcopus & frater noster Aduentius vobis ex sua & cæterorum nostrorum & suorum fratrum ac venerabilium episcoporū voce dixit: in hoc etiam animaduertere potestis voluntatem dei esse: vt p̄sens dominus & rex noster qui in partem regni quam hactenus tenet & tenuit: & nobis ac ecclesiis nostris & ppl'o sibi cōmisso vtiliter p̄est & p̄fuit & salubriter prodest & ꝓfuit: inde ad hūc locū dn̄o ducente ꝑuenerit: quo etiā & vos eiꝰ inspiratione cōfluxistis & ipsi vos sponte cōmendastis: cuius instinctu animalia oīa in arcam Noe significantē ecclesiæ vnitatem nullo cogente conuenerunt. Quia sanctæ memoriæ pater suus dominus Ludouicus pius imperator ex progenie Clodouei regis Francorum per beati Remigii catholicam prædicationē cum integra gente conuersi, & cum tribus Francorū milibꝰ exceptis paruulis & mulieribꝰ ī vigilia sancti paschę baptizatis & cœlitꝰ sumpto chrismate (Vnde adhuc habemꝰ) ꝑuncti & in regē sacrati exortus: p beatū Arnulfum cuius idem Ludouicus pius Augustus originē duxit carnis: & a Stephano papa Romano ante sanctæ dei genitricis Mariæ altare Remis in imperatorem est coronatus: & demum factione quorundam terreno imperio destitutus vnanimitate episcoporum & fidelis populi ante sepulchrum sancti Dionysii ecclesię sanctæ est redditus: & in hac domo ante hoc altare protomartyris Stephani coronatus per domini sacerdotes, acclamatione fidelis populi sicut qui affuimus vidimus, corona regni est imperio restitutus. Et quia vt in historiis sacris legimus reges quando regna obtinuerūt, singulorꝫ regnorū sibi diademata imposuerūt: nō incōgruū videt̃ si vestrę placet vnanimitati: vt ī obtētu regni vn̄ vos ad illū spōte cōuenistꝭ, sacerdotali

Clodouei citat cōuersionem.

ministerio ante hoc altare coronetur: & sacra vnctione domino consecratur. Quod si vobis placet propriis vocibus consonate. Et in hoc conclamantibus omnib⁹ dixit idē episcopus. Agamus ergo vnanimiter domino gratias decantantes: Te deum laudamus. & post hæc cum benedictione sacerdotali idem rex est coronatus. Indeq; Florikingas veniens quæ ordinanda sibi visa sunt ordinauit. Indeq; in saltū Ardennæ animalium venationi se contulit. Ludouicus autem frater eius pacem sub quodam conditione apud Winidos obtinere pcurans ad quā confirmandam filios suos cum marchionibus terræ ipsius direxerat, infirmus in Ragemsburg ciuitate remansit: & mittens missos suos ad Carolum mandauit illi de firmitatibus quæ inter eos factæ fuerunt: sed & de portione regni qu ōdam Lotharii. Vnde Carolus illi congruam respōsionem mandauit.

Coronatio Caroli calui.
Winidorū pax.
Ratispona.

De Basilio Michaelem imperatorem occidente: imperium occupante: & filiam Ludouici postulante. Deq; templi diui Michaelis in monte Gargano a Sarrhacenis direptione. Cap.XXII.

INterea Basilius quem Michael græcorum imperator sibi in consortium imperii asciuerat, eundē Michaelem dolo interfecit: & imperium sibi asciuit. Qui patriciū suum Abbarā cum.CCC.nauibus miserat & vt Ludouico contra Sarrhacenos ferret suffragiū & filiam ipsius Ludouici sibi desponsatam de Ludouico susciperet & sibi in coniugio copulandam duceret. Sed quadā occasione interueniente discōuenit Ludouico cum eodem patricio de filia ipsius. Vnde idem patricius molestus Corinthū rediit. Et reuertente Ludouico ab obsidione Sarrhacenorum de partibus Beneuentanis iidem Sarrhaceni de Baira egredientes & hostem Ludouicum post tergum sequentes plusq̄ duo milia caballorū ipsius hostis pdati sunt: & cum eisdem caballis duos ex se ipsis ordinantes cuneos ad ecclesiam sancti Michaelis in monte gargano perrexerūt: & clericos sed & multos qui ad orationē illuc conuenerant depdantes cum multa pda ad sua redierunt. Qđ valde & imperatorem atq; apostolicum sed & Romanos turbauit.

Basilius Michaelē īperatorē necat & imperat.
Templū Michaelis in Gargano a Sarrhacēis diripitur.

De Winidis victis. Rotlādi episcopi a Sarrhacenis captione: & ꝑtiosa sed dolosa quia iā mortui redemptione. Britonū cū Nortmannis adhuc impiis pactione. de apostatę supplicio. Cœnobii sancti Germani apud Parrhisios a Nortmannis direptione & incendio: & vrbium contra eos munitione.

Cap.XXIII.

LVdouicus Ludouici regis Germaniæ filius cum Saxonibus contra Winidos qui e regione Saxonum sunt bellum committēs cum multa strage hominum ex vtraq; parte quoquo modo victoriam ē adeptus: indeq; psꝑere est reuersus. Rotlandus Arelatensis archiepŝ abbatiā sancti Cæsarii apud Ludouicū īperatorē & Engilbergam nō vacua manu adept⁹, in insula Camaria nimis vndecūq; inclytissima in qua res ipsius abbatię plurimæ cōiacēt, & in qua portum Sarrhaceni habere solebant: castellum opere tumultuario de sola terra ędificās audito Sarrhacenorum aduentu in illud satis inconsulte intrauit: & applicantibus ad ipsum castellum Sarrhacenis amplius q̄ trecentis suorum interfectis ab eisdē Sarrhacenis est captus: & in eorum naues deductus est ac religatus. Vnde.CL.libris argenti &.CL.mantellis &.CL.spathis &.CL.mācipiis præter ea q̄ in placito data sunt ad redemptionem eius concessis: interea idem episcopus in nauibus moritur.XIII.

Winidi vincuntur.
Rotlandus abbatiam emit.
Rotlandus epŝ capt⁹ a Sarrhacēis.

Kal. Octobres. Sarrhaceni autem ingeniose accelerantes de redemptione illius qua si non possent ibi amplius immorari si illum vellent recipere redemptores illius redēptionē p eo dare accelerarēt edicūt. Qđ & factum est: & Sarrhaceni suscepta oī redēptione miserunt eundē episcopum sedentē in cathedra/indutum vestimētis sacerdotalibus cum quibus captus fuerat: & velut pro honore deportauerant eum e nauib⁹ in terram. Redēptores autem illius volentes eum alloqui & congratulari ei, inuenerunt eum mortuum. Quem cum maximo luctu exportātes sepelierūt eum. X. Kal. Octobres in sepulchro quod sibi ipse parauerat.

Britones cū Nortmānis paciscūtur adhuc infidelibus.

Salomon dux Britonū pacē cum Nortmānis ad Ligerim residentibus fecit: & vinum suę partis de pago Andegauēsi cū Britonibus suis collegit.

Nortmāni cæduntur. Apostatę supplicium. Sancti Ger. cœnobiū diripitur.

Hugo abbas & Gaufridus cum transsequanis confligentes cū Nortmannis ad Ligerim residentibus. LX. circiter inde interfecerunt: & capiētes quēdam apostatam monachū q relicta christianitate se ad Nortmānos cōtulerat: & christianis infestissimus erat decollari fecerūt. Ea tempestate secunda irruptione Nortmanni Parrhisios venerunt & beati Germani monasterium depopulati sunt cellarioq; fratrum igne immisso cum pđa vndecūq; adquisita redierunt.

Vrbiū contra Nortmānos munitiones.

Carol⁹ vero ciuitates trans Sequanā ab incolis firmari rogauit Cenomānos scilicet ac Turonos: vt psidio contra Nortmānos populis esse possent. Nortmanni autē hoc audientes multam summam argenti frumenti quoq; & vini ac animalium ab incolis ipsius terræ quæsierunt vt cum eis pacem facerent.

De Caroli calui concubinatu cum Richilde. De legatis Adriani papę & ei⁹ mandatis ad Carolum. De Caroli vana credulitate de ægritudine Ludouici fratris eius. Cap. XXIIII.

Hirmitrudis obitus. †nuntium. Richildis concubina.

Carolus in villa Duciaco. VII. Idus Octobris certo nūtio compiēs obiisse pridie nonas Octobris Hirmintridem vxorem suam in monasterio sancti Dionysii vbi & sepulta ē: exequēte Bosone filio Buuini quōdā comitis hoc †missaticum apud matrem & materterā suam Teubergam Lotharii regis relictam: sororē ipsi⁹ Bosonis Richildem noīe mox sibi adduci fecit: & in cōcubinam accepit. Qua de re eidem Bosoni abbatiam sancti Mauritii cum aliis honoribus dedit: & ipse Aquasgrani in palatiū eandē concubinā secum ducens festinare accelerauit: quatinus residuos illius partis homines qui Lotharii fuerāt ibi sicut ei mādauerant in sua diuisione susciperet: denūtians se abinde in palatium qđ Gundulfi villa dicitur ad festū sancti Martini venturū: vt de Prouincia & de superiorib⁹ partib⁹ Burgundiæ ad se venturos suscipiat. Veniens autem Aquasgrani nullum obtinuit quē añ nō habuit: & īde vt denūtiauerat ad Gūdulfi villā puenit: vbi legatos Adriani papę Paulū & Leonē epos suscepit cū eplis missis sibi & psulib⁹ ac regni primotib⁹ in his Galliarū ptiū regionib⁹ cōsistētibus: in quib⁹ cōtinebaī vt regnū quondā Lotharii qđ Ludouico īperatori spūali filio ei⁹ hereditario iure debebaī: & qđ ad eū post mortē ipsi⁹ Lotharii rediit: vel hoīes in eo degentes mortaliū nullus inuaderet: null⁹ cōmoueret: nullus ad se conareī inflectere. Qđ si quis psumeret: nō solū per suę auctoritatis ministeriū infirmareī: verū etiā vinculis anathematis obligat⁹ noīe Christianitatis priuat⁹ cū diabolo oīno locareī: & si qs de epīs tā nefarię temeritatis auctorē vł tacēdo fugeret vel nō resistēdo consentiret: nō iā pastoris sed mercennarii nomine se norit fore censendum. & qa iā non pertineret ad eū qcq̄ de ouib⁹: nō ptineret ad eū cōsequēter de pastoralib⁹ dignitatib⁹. Cū qbus epīs & nūti⁹ Ludouici īpatoris

Legati Adriani papę. Interminatio eiusdem

venit nomine Boderardus: de his nihilominus satagēs. Carolus autē absolutis apostolici & imperatoris legatis: pellectus vanis suasionibus falsorum nuntiorum qui ei suggerebant q̄ frater suus Ludouicus vicinissimus morti foret: iter in Elsatias partes arripuit: vt Hugonē Liutfridi filium & Bernardū & Bernardi filiū obtineret: sicut & fecit. indeq̄ Aquasgrani remeans ibidem natiuitatem domini celebrauit. Nuntii falsi de ęgritudine Ludouici.

Anno. DCCC. LXX. inde ad Rorici Nortmanni colloquium apud Nouiomagū palatiū p̄rexit: quē sibi foedere copulauit: & ī die festiuitatis septuagesimæ prædictam concubinam suam Richildem desponsatam atq̄ dotatam in coniugem sumpsit: & p̄ter spem a fratre suo Ludouico Germanię rege sibi nūtiantes legatos accepit vt si q̄ ocyssime Aquisgrani nō egrederetur: & regnum quōdam Lotharii penitus non desereret: idemq̄ regnum sicut Lotharii homines tempore obitus eius habebant, eis tenere pacifice non concederet: sine vlla retractatiōe illū bello appeteret. Vnde inter eos nuntiis discurrentibus eo vsq̄ causa perducta est vt vtrinq̄ huiusmodi sacramenta fierent. Sic promitto ex parte senioris mei Caroli q̄ senior meus fratri suo Ludouico regi talem portionem de regno Lotharii regis consentit habere: qualem aut ipsi iustiorem & æquiorem aut communes fideles eorum īter se inuenerint: nec eum in ipsa portione vel in regno qđ antea tenuit per aliquam fraudem vel subreptionem decipiet aut male consiliabit: si frater suus Ludouicus seniori meo ex sua parte quādiu vixerit inuiolabiliter seruauerit. Et hac infirma firmitate patrata Carolus Aqsgrani egrediēs vno itinere Cōpendium venit: ibiq̄ pascha domini celebrauit. Indeq̄ mense Maio ad Attiniacum palatium venit: vbi & duodecim legatos fratris Ludouici p̄ diuisione regni accepit: qui superciliose tam de sanitate corporis Ludouici q̄ de prosperitate (quia Restitiū Winidum sibi diutino tēpore infestissimum tam dolo q̄ bello captum vicerat) elati minus debito sacramenta inter eos facta duxere seruanda. Quæ diuisio multifarie multisq̄ modis hinc atq̄ illic agitata & per diuersos nuntios alterutrum directa, ad hunc finem ex Caroli mandato peruenit: vt in illud regnū qđ inter eos secūdum sacramenta præstita diuidēdum erat pacifice conuenirent: & sicut eos cum consensu & vnanimitate cōmunium fidelium ipsorum inuenirent secundum sacramenta inter eos p̄stita illud regnum diuiderent.

Foed⁹ cum Rorico nortmanno. Nuptiæ cōcubinæ. Lēę minaces Ludouici regis. Pacta regū. Legati Ludouici. Caroli de regni diuisio ne sentētia.

Interea post de multis impetitus p̄cipue autem de subiectione regiæ potestati & inobedientia erga suum archiepiscopum Hincmarus Landunensis episcopus vt se ab impetitis expediret in synodo episcoporum decem p̄uinciarum libellum propria manu subscriptum porrexit hæc continentem. Hincmari incusatio.

Ego Hincmarus ecclesiæ Landunensis episcopus amodo & deinceps domino seniori meo Carolo regi sic fidelis & obediens secundum ministeriū meum ero sicut homo suo seniori & ep̄us per rectum suo regi esse debet: ac priuilegio Hincmari Metropolitani prouinciæ Remorum ecclesiæ scđm sacros canones & decreta sedis apostolicæ ex sacris canonib⁹ p̄mulgata pro scire & posse me obediturum profiteor. Et subscripsit. Carlománus etiam regis Caroli filius, & plurimorum monasteriorum abbas reputatus qm̄ insidias erga patrem suum infideliter moliretur, abbatiis priuatus in ciuitatem Siluanecteñ est custodiæ mancipatus. Purgatio eiusdem. tius & equū Carlomān⁹ priuat abbatiis.

De legatis per quos tandem regni Lotharii diuisio facta est inter Carolū & Ludouicum: & de vtriusq̄ portione: quæ barbaris & vulgatis exprimit vocabulis. Cap. XXV.

Legati Caroli ad Ludouicū ob regni diuisionem. †frācfordiā

CArolus rex legatos suos Odonē scilicet Belgiuacoꝝ epūm & Odonem ac Harduinum comites ad fratrem suum Ludouicū ad† Frāconofurt dirigens petiit vt ad regnum Lotharii diuidēdum simul conuenirent: ipseq; Pōtigonēm petens ibidem eos legatos accepit nuntiantes vt ipse ad Heristalliū veniret & frater eius Ludouicꝰ ad Smarnam vēturus esset: & in meditullio eorūdem locorum kl. Augusti colloquerentur & vnusquisq; eorū & decem consiliarios & interministeriales & vassalos. XXX. tātūmodo ad idem colloquiū ducerēt. Quo

Ludouici casus de tabulatis.

Ludouicus pergens ad Flameresheim in pagum Ribuariū venit: et de quodā solario vetustate confecto subligis fractis cum quibusdā suoꝝ cecidit: & aliquantulum piclitatus in breui conualuit: inde Aquasgrani peruenit: & discurrētibus inter vtrosq; fratres & reges nuntiis tandem. V. kal. Augusti ad locum colloquii conuenerūt

Diuisio regni lotharii

& hoc modo regnum quondam Lotharii inter se diuiserunt. Et hęc est diuisio quam sibi Ludouicus accepit.

Portio q̄ Ludouico obuenit.

Coloniam. Treueros. Vtrecht. i. Traiectū. Straburch. i. Argētinā. Basileā. Abbatiam Suestre. Berch. Nui. Monasterium. Castellum indam. sanctum Maximinum. Ephcermacū. Horream. sanctum Gādulfum. Fauerniacū. Polemniacum. Luxouiū Literā. Balmam. Offonis villam. Meiem. Monasterium sancti Deodati. Bodonis monasterium. Stiuagium. Romerici montem. Morbachum. sancti Gregorii Mauri monasterium. Eboresheim. Homouua. Masonis monasteriū. Homburch. sancti †Stamphim. Straburch. Erostein. Sancti Vrsi in Saladoro. Gradiuallē. Altā petram. Iustiniani Vallē. Clusi castellū. Carnones. Heribodesheim. Abbatiā de Aqs. Homchirche. Augustchirche. Comitatū Testebrāt. Bauiā. Hatmarias. Mosam subteriorē de ista pte. Itē Mosam supiorē q̄tū de ista pte est. Lingas q̄tū de ista pte ē. Districtū Aquēse. Districtū Trectis. Inribuarias. Comitatꝰ. v. Mogenēsiū. Bedagouuā. Nithacouuā Sarachouuā subteriorem. Blesitchouua. Selme. Albechennam. Suentiscum. Calmōtem. Sarachouuam superiorem. Odornense qđ Bernardus habuit. Solocēse. Basiniacum. Eliscouue. warachstudingum. Emaus. Basalchouuam. In Elisano comitatꝰ. II. De Frisia duas partes: de regno quod Lotharius habuit. Super istam diuisionem ppter pacis & charitatis custodiam superaddimus istam adiectionem ciuitatem Metēsem cum abbatia sancti Petri & sancti Martini & comitatu Moslensi cū omnibꝰ villis in eo consistentibus: tam dn̄icatis q̄ etiā vassalorū. De Arduēna sicut flumē Vrca surgit inter Bislaue & Tūbas ac decurrit in Mosam: & sicut recta via pergit in Bedēsi secundum qđ cōmunes missi nostri rectiꝰ inuenerit: excepto qđ de Cōdustrio ē ad partem orientis trans Vrcam & abbatias Prannam & Stabolam & omnibꝰ villis dominicatis & vassalorum.

†Stephani.

Portio Caroli. †Bisontiū.

ET hæc est diuisio quā Carolus de eodem regno sibi accepit. Lugdunū †Vesontium. Viennam. Tungros. Tullum. Viridunum. Camaracum. Viuarias. Vzotias. Montem Falconis. Sancti Michaelis. Suldum monasteriū. Sanctam Mariam in Bisintiono. Sancti Martini in eodem loco. Sancti Augentii. Sancti Marcelli. Sancti Laurentii. Lēdensi. Sennonam. abbatiam Mellam. Molburium. Laubias. Sancti Gaugerici. Sancti Saluii. Crispinno. fossas Marilias. Humulfiurt. Sancti Seruatii. Malinas. Ledi. Suniuacum. Antoniū. Condatum. Merelecchi. Ticliuium. Luttosā. Calmontem. Sanctam Mariam in deonāt. Echam. Andanam. wasloos. Altū montē. Comitatum Texandrū. In Brachanto comitatus. IIII. Camaracensem. Hamonē. Loniensem. In Asbauio Comitatꝰ. IIII. Mosam superiorem de ista parte Mosę.

Moſau ſubteriorē: q̄tū de iſta pte ē: Lingas qđ de iſta pte ē Moſæ & ptinet ad verſatū. Scarpomuſe. Viridunēſe. Dulmēſe. Aelō. warenſe. comitatꝰ. II. Moſnunſe. Caſtriciū. Cōdruſt. De Arduēna ſicut flumē Vrca ſurgit iter Biſlane & Tōbas, ac decurrit ex hac parte in Moſam: & ſicut recta via ex hac parte occidentis pergit in Hodenſe ſecū dum ꝙ miſſi noſtri rectius inuenerint. Tullenſe aliud: Odornenſe qđ Temarus habuit. Barrenſe. Portenſe. Salmoringum. Lugdunenſe. Viennenſe. Viuarias. Vzetiū. De Friſia tertiam partem. Et poſtridie ſcilicet quarto Idus eiuſdem menſis ſimul iterum conuenerunt: & valefacientes ſe mutuo ab inuicem diſceſſerunt. Ludouicus videlicet Aquaſgrani rediens: & Carolꝰ Liptinos vxorē ſuam ſibi obuiam venire iubens partem ipſius regni quam accepit ſicut placuit ſibi diuiſit. Indeꝗ per monaſterium ſancti Quintini ad Syluacū & inde per Cariſiacum Compendium veniens autumnalem venationē ī cotia ſaltu exercuit.

De vulneris qđ ex caſu Ludouicus a cceperit difficili curatione: de legatis papæ & imperatoris ad eum miſſis & ad fratrem remiſſis: de Reſtitii winidi captiuitate & excæcatione. De filiorum Ludouici diſcordia & paciſcendi die. Cap. XXVI.

LVdouicus lęſionem contuſionis quā ex ſupradicto caſu de ſolario perpeſſus fuerat minus neceſſario curari a medicis ſuſtinens com putreſcentem ab eiſdem medicis ſecari fecit: vnde & longiori q̄ ſperauerat tempore Aquiſgrani decubuit: vbi & pene deſperatus vix mortem euaſit: ibiꝗ apoſtolici Adriani legatos Ioānem & Petrum itemꝗ Ioannem epiſcopos & Petrum cardinalem eccleſiæ Romanę preſbyterum, ſed & oratores Ludouici imperatoris Vincbodū epiſcopum & Bernardum comitem ſuſcepit ſibi denuntiantes vt de regno Lotharii nepotis ſui quod fratri ſuo Ludouico imperatori debebatur non ſe intromittere prę ſumeret: & in breui abſolutos ad fratrem ſuum Carolum eos direxit: & ipſe mox vt aliquātulum cōualuit ad Reghimſburg pergens Reſtitium winidorum regulum a Carlomāno ꝑ dolum nepotis ipſius Reſtitii captum & aliquādiu in cuſtodia detētū poſt iudicium exçęcari & in monaſterium mitti p̄cepit eiuſꝗ filios Ludouicū & Carolū ad ſe venire mādauit. Qui ſentientes ſatagēte matre īclinatiorē voluntatem patris erga Carlomānum q̄ erga ſe, ad illum venire detrectarunt.

Vulnus Ludouici exciſum.
Legati Adriani papæ & Ludouici imperatoris.
Reſtitius excęcatus intrudit monaſterio.
Filiorū Ludouici diſſēſio.

LVdouicus ad placitum ſuum quod Franconofurt condixerat ante quadrageſimæ initium venit: & ſatagentibus legatis inter eum & filios ſuos vtriꝗ factæ ſunt firmitates vt vſꝗ ad futurum Maium menſem, & ipſi ex parte patris ſecuri manere poſſent: & illi deuaſtationem regni quam inceperunt dimitterent: & pacifice vſꝗ ad idem placitum degerent. Et hoc ita patrato negotio Ludouicus ad Reghimſburg rediit.

Paciſcendi dies fratribꝰ cōdicta.

De regni Lotharii noua diſceptatiōe ꝑ legatos papę & Caroli regis. De Carlomāni e cuſtodia ereptiōe: & ſubterfugio ac ſeditiōe ī patrē. De Viēnę obſidione & captione. Carlomāni fraudulēta deditionis ſimulatiōe. De cōſciorum eius cōdēnatione: & excōicatione. De honoribꝰ in Beuſonē ſeu Boſonē fratrē Richildis impenſis. Cap. XXVII.

CArolus peracta venatione autūnali ad monaſterium ſancti Dionyſii feſtiuitatem ipſius ſancti celebraturus perrexit: vbi ipſa die īter miſſarum ſolēnia p̄fatos apoſtolici legatos cum epiſtolis ad ſe & ad epiſcopos regni ſui directis terribiliter ſibi regnum quōdam

Legatorum minę.

Lotharii quod fratri suo imperatori debebatur interdicētib⁹, moleste suscepit: & de pcantibus eisdē legatis cum quibusdam fidelibus suis Carlomānum filium suum a custodia ex Siluanectēsi ciuitate absoluit: & secum manere pcepit. Ipsos autem legatos domini apostolici & imperatoris vsq; Remos deduci fecit & vndiq; plurimos fideliū suorū illuc conuenire faciens, & per octo dies ibidē immorans eosdem absoluit: & suos oratores, Ansegisum videlicet psbyterū monasterii Sancti Michaelis abbatem & Etharium laicum Romam cum epistolis ad dominum apostolicū, sed & pannum ad altare sancti Petri de vestimentis suis aureis cōpositū, cū duab⁹ coronis aureis gēmis ornatis misit: & ipse Lugdunū vsq; puenit. Vñ Carlomān⁹ noctu a patre fugiēs ī Belgicā puinciā venit: & cōgregās secū plīmos satellites ac filios Belial tātā crudelitatē & deuastationē secūdū operationē sathanę exercuit: vt credi nō possit nisi ab ipis qui eandem depopulationem viderunt atq; sustinuerūt. Q̄d Carolus nimiū ęgre tulit: nō tñ iter suum deseruit: sed Viennam in qua Bertha vxor Gerardi erat obsessurus q̄tocyus adiit: nam Gerardus morabatur in altero castello. In qua obsidione circūiacentes regiones nimis fuere vastatæ. Carolus autem ingeniose inter eos qui in Vienna erant illam custodientes dissensionem mittens magnam partem eorum sibi conciliauit. Q̄d sentiens Bertha pro Gerardo direxit. Qui veniens Carolo ciuitatē reddidit. in quā idem rex vigilia natiuitatis dñi intrās natiuitatem domini ibidem celebrauit.

Carlomān⁹ custodia eximitur.

Legati regis

Carlomāni pfugiū & seditio.

Berthę in Vienna obsidio.

Vienna deditur.

ANno. DCCC. LXXI. Carolus Vienna in potestatē suā suscepta a Gerardo sibi obsides dari p aliis castellis suis tradendis coegit: & trib⁹ nauibus Gerardo datis per Rhodanū cū sua Bertha & mobilibus suis a Vienna pmisit abscedere & ipsam Vienā Bosoni fratri vxoris suę cōmisit. Ipseq; p Altissiodorū & Senones ad monasteriū sancti Dionysii q̄tocy⁹ potuit venire maturauit. Q̄d audiēs Carlomannus cum suis complicibus ad Mosonium perrexit: & ipsum castellum cū villis circumiacentibus deuastauit. Vnde quatuor nuntios suos ficte ad patrem suum direxit: mandans q; sine honoribus ad illum fidei suæ credens venire & deo & illi de quibus commiserat satisfacere vellet: tantum vt eos qui cum eo erant misericorditer tractaret: qualiter salui esse valerent. Non tamen a malo cœpto vel aliquātulū destitit. Carol⁹ aūt rex ad eūdē filiū suū Carlomānū cū duob⁹ ex Carlomāni nūtiis (nā alios duos secū retinuit) Gauzliū abbatem monasterii sancti Germani & Baldoinū comitē ipius Carlomāni sororiū misit: mādās illi cōuenientiā q̄ ad eū secure posset venire si vellet. Ipse aūt Carlomān⁹ dolose simulās ad patrē se vēturū: alios nūtios impossibilia q̄rētes ad eū direxit: & ipe in partes Tullenses perrexit. Carolus autem iudicium quærens de talibus qui suum filium scilicet diaconum & ecclesiæ sanctæ ministrum a se domino traditum furati fuerunt: & tanta ac talia flagitia atq; facinora & depopulationes in regno suo fecerunt post: iudicium mortis omnia quæ illorum erant infiscari præcepit: & ordinatis †scaris qui eundem Carlomannū cum suis complicib⁹ a regno propelleret: iudicium episcopale de illis expetiit: & q̄m apostolus pcipit cum huiusmodi nec cibum sumere: eosdem episcopi in quorum parochiis tanta mala cōmiserant secundum sacros canones priuarūt cōmunione: sicut in epistolis continetur quas inde iuxta sacras regulas ad alios episcopos transmiserunt. De Carlomāno autem quia diœceseos Senonensis erat diaconus: & post pstita per duas vices sacramenta periurus erat, sicut pater eius publica annuntiatione omnibus qui affuerunt intimare curauit: & tantam rebellionem & infidelitatem contra illum & tanta flagitia in regno suo commiserat: iudicium epo⁊ illius prouin-

Viēna Bosoni tradit.

Ficta Carlomāni submissio.

Cōsciorum Carlomāni cōdēnatio.

†Scaræ turmę sunt Alemannis

cię expetendum decreuit: & sic ad monasteriū sancti Dionysii imminente quadragesimali tpe vsqꝫ ad sanctum pascha ibidem immoraturus regreditur: & sabbato ante palmas illuc adueniēs ibi pascha dñi celebrauit. Post pascha obuiam Engilbergę imperatrici sicut ei per suos nūtios mādauerat ad sāctum Mauritium perrexit. Sed nō incerto compriens nuntio eandem Engilbergam apud Triectum cum Ludouico rege Germaniæ mense Maio locuturam: a condicto deflexit itinere & Syluacum venit. Ibiqꝫ Adalardus ex parte Ludouici fratris sui veniēs petiit vt cum eodem fratre suo Ludouico locutur⁹ secus Treiectum veniret: cū idem Ludouic⁹ Reghimsburg post emissam hostem cū Carlomāno filio suo aduersus Winidos Aquasgrani rediret.

Hostē copias armatas vocat.

Carolus autem filio suo Ludouico Beusonem fratrem vxoris eius camerarium & ostiariorum magistrum constituens: cui & honores Gerardi comitis Biturigensis dedit: cum Bernardo itemqꝫ Bernardo marchione in Aquitaniam misit & dispositionē ipsius regni ei commisit: Bernardo autē Tholosæ comiti post pstita sacramenta Carchasonem & Rhedas concedens Tholosam remisit.

Beusonis seu Bosonis honores.

De mutua Ludouici regis Germaniæ filiorumqꝫ circūuentiōe: de eiusdem cum Engilberga imperatrice contra Carolum factione & cōspiratione. De Synodo octaua Constantinopoli acta: & quæ in ea de imaginū adoratione discussa sint. de Ludouici coronatiōe & Engilbergæ insolētia & rebellione. De Rorici Nortmanni in Carolū fide & Adriani papæ obitu.

Ca.XXVIII.

Prædictus autem Ludouic⁹ rex Germanię filios suos Ludouicum & Carolum ad se vocans vt eos cum Carlomāno pacificaret: dolo se illis minari fecit. Sed & iidē filii sui & homines eoꝝ dolose nihilominus Ludouico sacramenta pbuerunt & volens idem Ludouic⁹ pater vt iidē filii sui cum fratre illorum Carlomāno aduersus Winidos pergerent, obtinere nō potuit: vnde hostem q̄ maximam potuit cum Carlomāno direxit: & ipse vt pdictum est apud Triectum cum Engilberga loquens partem regni Lotharii quam contra Carolum accepit neglectis sacramentis inter eos pactis sine consensu ac conscientia hominum quondam Lotharii qui se illi commendauerāt clā reddidit. vnde vtrinqꝫ sacramenta priorib⁹ sacramentis quæ cū fratre suo pepigerat diuersa & aduersa inter eos sunt facta. Quibus patratis Engilberga nuntium suum ad Carolum misit: mandans ei sicut & prius: vt ad sanctum Mauritium illi occurreret. Carol⁹ vero compertis iis quę inter eā & fratrem suum acta fuerant, noluit illuc ire: sed nuntios suos ad eam direxit qui nihil certi ab ea ei renuntiauerunt.

Mutua pris filiorūqꝫ circūuentio.

Ludouici cū Engilberga cōtra Carolum factio.

Adrianus papa secundum qꝫ Nicolaus pdecessor ei⁹ disposuerat legatos suos Donatum scilicet Hostiēsem epm & Stephanū Nepesinū epm & Martinum diaconum sanctæ Romanę ecclesiæ ad Basilium imperatorem & ad filios eius Constantinum & Leonem Augustos Constantinopolim direxit: cum quibus & Anastasius bibliothecarius Romanæ sedis vtriusqꝫ linguæ gręcæ scilicet & latinæ peritus perrexit: & synodo congregata, quā octauam vniuersalem synodum illuc conuenientes appellauerunt, exortum schisma de Ignatii depositiōe & socii ordinatione fedauerunt socium anathematizātes, & Ignatium restituētes. In qua synodo de imaginibus adorandis aliter q̄ ortodoxi doctores antea diffinierant, statue-

Legati adriani papę ad Basi. imparatorem.

Octaua synodus.

Imagines ñ adorandas sétit hic auctor.

runt: & quædam pro fauore Romani pôtificis: qui eorum votis de imaginibus adorandis annuit & quædam contra antiquos canones & contra ipsam suam synodum constituerunt: sicut qui eandem synodum legerit patenter inueniet.

Ludouici îpatoris coronatio.

Ludouicus autem imperator in vigilia Penthecostes Romam apud sanctû Petrum venit: & postridie coronat⁹ ab Adriano papa post celebrata missarum solênia vna cum eo ad Lateranense palatium cum pompa equitâdo coronatus perrexit. Et exercitu collecto Roma iterum in partes Beneuêtanas precit. Et quia primores Italiæ Engilbergam propter suam insolentiam habebant exosam î loco illius filiam Winigisi inperatori substituentes obtinuerunt apud eundem imperatorem vt nuntium ad Engilbergam mitteret quatinus in Italia degeret & post illum non pergeret. Sed eum in Italiam reuersurum expeteret. Ipsa autem nô obediês illius mandato post eum ire maturauit: & Wibodum episcopum ad Carolum quasi amicitiæ gratia misit: putans nescire Carolum quæ inter illam & Ludouicum regê Germaniæ pacta fuere. Wibodus autem ad pontem †Liadi ad Carolum venit. Nam illuc pro quibusdam in Burgundia causis componendis perrexerat, vbi ei nûtiatur ab hominibus Bernardi filii Bernardi Bernardus qui Vitell⁹ cognominabatur occisus & eius honores pdicto Bernardo sunt dati.

Engilbergæ insolentia.

†Lindi.

Carolus autem a Burgundia ad Gundulfi villam placitum illuc ântea condictum habiturus. Kal. Septembrib⁹ reuertitur: vbi aliquâtisper immorat⁹ cû q̃ sibi visa fuere disposuisset: venâdi gratia Ardênam petiit & Octobrio mêse nauigio per Mosam vsq Treiectum veniens cum Rorico & Rodulpho Nortmannis qui obuiam ei nauigio venerant locutus, Roricum sibi fidelê benigne suscepit: & Rodulfum infidelia machinantem & superflua expetêtem dimisit inanem: & contra ipsius insidias fideles suos ad munitionem parauit: indeq per Attiniacû itinere equestri reuertens natiuitatem dñi in monasterio sancti Medardi celebrauit.

Rorici nortmâni fides.

Adriani papæ obitus.

Adrianus papa defungit & Ioannes archidiacon⁹ Romanæ ecclesiæ. XIX. Kal. Ianuarias in locum illius substituitur.

De Carlomanni degradatione: perniciosa consultatione: & vt excecet sententia. Cap. XXIX.

Anno. DCCC. LXXIIII. quia mlti erant in regno Caroli & in aliis regnis qui expectabant vt per Carlomannû filiû eius adhuc rediuiua mala in sancta ecclesia iterû i regno ei⁹ & in aliis regnis reemergerêt. De quibus regio ministerio cum consilio fidelium suorum secûdum morem pdecessorum & progenitorum suorum regum leges paci ecclesiæ & regni soliditati congruas promulgauit & ab omnibus obseruari decreuit. episcopos apud Siluanectensem ciuitatem in qua idem Carlomânus morabatur côuocauit: q̃tenus secundum sacros canones a qbus nulla (vt dicit Leo) aut negligentia aut psumptione licet eis discedere episcopale ministeriû de illo exequerentur: sicut & fecerunt deponentes illum secundum sacras regulas ab omni gradu ecclesiastico: laica sibi communione seruata. Post quod factum antiquus & callidus aduersarius & illum & suos côplices ad argumêtum aliud excitauit: videlicet q liberius ad nomen & ad potentatum regium conscendere posset: quia ordinem ecclesiasticum non haberet: & qui episcoporum iudicio ecclesiasticum gradum amisit, etiam tonsuram ecclesiasticam amittere licentius posset. Vnde complices illius ardentius post depositionem eius se cœperunt iterû côiungere & alios in societatem suâ etiâ de aliis regnis quos valebât abducere: qua-

Carlomâni degradatio

Malorû cû Carlomâno côciliabula.

nus mox vt locum in uenire possent illum a custodia in qua seruabatur donec videret si se a malis suis conuertere vellet educerent: & sibi regem cōstituerent. Quapropter necesse fuit etiam de quibꝰ ab epis iudicatus non fuerat in mediū deuocare & secūdum sacrarū legum decreta ꝑ admissis suis iudicio mortis addictū mitiori sentētia vt locū & spatiū pœnitēdi haberet: & grauiora admittēdi locꝰ & spatiū sicut meditabaẗ nō daretur, luminibus acclamatiōe cūctoꝝ qui affuerūt orbari: quatenꝰ pniciosa spes pacē odiētiū de illo frustrata foret: & ecclesia dei ac christianitas ī regno eiꝰ cum infestatione paganoꝝ seditione exitiabili ꝑturbari nō posset.

Carlomānꝰ excęcari iudicaẗ.

De Diabolo qui visibiliter Carolum filium Ludouici tentauit/secutus ē & vicit: victū possedit: possessum vexauit. De Beneuentanoꝝ ad defectionē sollicitatione & insidiis Adelgiso positis. Cap.XXX.

LVdouicus Germanię rex ante natiuitatē dñi ad Frāconofurth palatiū venit: ibiq; natiuitatē celebrauit & placitū suū ibidē circiter kal'. Fe. cōdixit: quo filios suos Ludouicū & Carolū, & cū aliis suis fidelibus hoīes qui de regno quōdā Lotharii illi se cōmēdauerunt ꝑcepit venire. Et dum ibi degeret venit ad Carolum filiū eius diabolus trāsfigurās se in angelū lucis: & dixit illi ꝙ pater eius qui illum causa Carlomanni fratris sui perdere moliebaẗ deū offensum haberet: & regnū in breui amitteret: & eidē Carolo dñs illud regnum habēdū dispositum haberet qđ in ꝓximo obtineret. ipse autem Carolus timore perterritus ecclesiā est ingressus q̄ domui in qua iacebat adhęrebat. quo eū diabolꝰ est īsecutꝰ: cui iterum dixit. Cur times & fugis! nā nisi ex deo venissem tibi annūtians q̄ in ꝓximo sunt futura: in hanc domū dñi te sequēs non intrarem. His & aliis blanditiis ei ꝑsuasit vt cōmunionē a deo sibi missam vt aiebat de manu illius acciperet, sicut & fecit: & post buccellā ipse introiuit in eū Sathanas. Veniēs aūt ad patrē sui & residens in cōcilio eius cū fratre & aliis fidelibus tam epis q̄ laicis patris sui, subito inuasus surrexit & dixit quia sęculū vellet dimittere: & ꝙ vxorē suam carnali cōmertio nō cōtigerit. & discingēs se spatha cadere illam permisit: & cū vellet se balteo discingere & vestitu exuere cœpit vexari. Comp̄hēsus aūt ab ipsis & ab aliis viris turbato patre/& omnibus qui affuerunt vehementi stupore perculsis ductus est in ecclesiā: & Liutbertꝰ archiepiscopus induens se sacerdotalibus vestibus missam decātare cœpit. Cū aūt vēcum ad locū euāgelii fuit: cœpit magnis vocibꝰ patria lingua vęh clamare: & sic cōtinuis vocibꝰ vęh illud clamauit vsq; dū missa celebrata fuit. Quē pater eius epis & aliis fidelibus suis cōmittēs per sacra loca sanctorum martyrū deduci ꝑcepit: quatinus illorum meritis & orationibus a dæmone liberatus ad sanam mentē dño miserāte redire ꝓualeret. Deinde disposuit illū Romam dirigere: sed quibusdā euētibus interuenientibus iter illud dimisit.

Diaboli suggestio.

Diabolꝰ Carolum seqẗ.

Carolū possidet.

LVdouicꝰ imperator Italię in Capua residens, mortuo iam Lamberto caluo & puento patricio imperatoris græcorum cum exercitu in ciuitatem quæ Hydrontū dr̄ in auxiliū Beneuentanorum: qui cēsum quem imperatoribꝰ Franciæ eatenus dabant illi persoluturos se promittebant: quoniam aliter Adelgisum obtinere non poterat mandauit apostolico Ioāni compatri Adelgisi vt ad eum apud Capuā veniret & sibi Adelgisū recōciliaret volēs ostētare q̄si intercedēte beati Petri vicario ipsum Adelgisum reciperet: de quo iurauerat ꝙ nunq̄ de illis partibus rediturꝰ esset anteq̄ illum caperet quem reuera virtute sua obtinere non posset.

Ludouicus Capuę agit Impator gręcus Beneuē tanos tētat.

De Nortmãnis Andegauos occupãtibus: & Carlomanni cæcati ad Ludouicũ Germanię regẽ pfugio cõtra Carolũ patrẽ. De Andegauorũ obsidione. Rodulfi Nortmãni cæde. de winidorũ motu & pacatione. De Nortmannorũ cũ vrbe Andegauensi deditiõe. De hyeme niuosa: ęstate sicca: & Salomonis britonum ducis cæde. Cap. XXXI.

Nortmãni andegauos occupant. Carlomãni pfugium.

CArolus exercitũ Britãniã versus denũtiat: vt Nortmãni qui Andegauos ciuitatem occupauerant nõ autumarẽt se aduersus eos illuc iturum: nec ad alia loca in quibus ita constringi non possent aufugerent. Dum autem illuc pergeret in ipso itinere nũtiatum est ei φ factione fratris sui Ludouici Germaniæ regis Carlomãn⁹ cæcus p homines quõdã suos cõsentientibus duobus pseudo monachis de Corbeia monasterio sublatus & ad Ludouicũ fuerat cohibẽdus: ac interueniẽte Adalardo in suã cõtrarietatẽ pductus. Vñ nõ magnopere est Carolus pturbatus: sed iter cœptũ peragẽs cũ exercitu collecto ciuitatẽ Andegauẽ. in qua Nortmãni depopulatis quibusdã vrbib⁹/euersis castellis/ecclesiis & monasteriis incensis/& agris in solitudinẽ redactis iã diuturno tpe residebant/obsedit & sepe fortissima circũdedit: Salomone duce Britonũ. vltra Meduanã fluuium cum copiis Britonũ in eius auxilio residente. & dũ Carolus rex in hoc negocio occupat⁹ erat: Salomõ filiũ suũ wigonẽ noĩe ad eum cũ primoribus Britonũ misit. Qui filius eius se Carolo cõmendauit: & fidelitatẽ corã fidelibus suis illi iurauit.

Andegauorũ obsidio.

Rodulphi Nortmãni cędes.

Interea Rodulfus Nortmãnorũ dux q multa mala in regno Caroli exercuerat, in regno Ludouici cũ qngentis & eo amplius complicibus suis occisus, Carolo residente secus Andegauensem ciuitatem, non incerta relatione nuntiatur.

Multitudo aũt locustarum per Germaniã & Gallias/maxime aũt in Hispaniam adeo se effudit vt ægyptiacæ plagæ potuerit comparari.

winidorũ motus.

LVdouicus rex Germanię apud Metteñ. ciuitatẽ placitũ suũ tenere disponens nuntiũ accepit φ nisi citissime filio suo Carlomãno in marcha contra winidos subueniret, illũ vlteri⁹ nõ videret. Qui stati vers⁹ Reghimsburg pergens Carlomannũ cæcũ Liutberto archiepiscopo pascendũ in monasterio sancti Albani apud Magontiã cõmẽdauit: euidẽti demõstrãs ĩdicio qualiter illi displicuerũt mala q̃ idẽ Carlomãn⁹ ĩ sanctã dei ecclĩam & ĩ populũ Christianũ ac cõtra patrẽ suũ egit: qñcũq; vel vbicũq; pualuit. Ad Reghimsburg aũt pueniẽs p missos suos winidos sub diuersis principibus constitutos modo quo potuit sibi reconciliauit. Legatos aũt ab illis qui Behim dicunť cũ dolo missos suscipiens in carcerem misit.

winidorũ pacatio

Nortmãnorũ deditio. Conditiões pacis.

CArolus ergo viriliter ac strenue obsidionẽ Nortmãnorũ in gyro Andegauẽsis ciuitatis exeq̃ns/ adeo Nortmãnos pdomuit: vt primores illorũ ad illum venerint seseq; illi cõmẽdauerint & sacramẽta qualia iussit egerint: & obsides quot & q̃tos q̃suit illi dederint vt de ciuitate Andegauẽsi constituta die exirẽt & in regno q̃diu viuerẽt nec pdam facerẽt nec fieri cõsentirẽt: petẽtes vt eis ĩ quadã insula Ligeris fluuii vsq; ĩ mẽsem Februarium residere & mercatum habere liceret. Et in mẽse Februario quicũq; ex eis iã baptizati essent & christianitatẽ de cætero veraciter tenere vellent, ad eũ venirent: & q adhuc pagani christiani fieri vellent ipsius dispositione baptizarenť: cęteri vero ab illius regno discederẽt vlterius sicut dictum est ad illud in malũ non redituri.

Reliquiæ repositæ.

Post hęc vna cũ epĩs & populo cũ maxĩa religionis deuotione corpa sanctorũ Albini & Lizinii q̃ effossa timore Nortmãnorũ de tumulis suis fuerãt/cũ muneribus ma

gnis suis in locis restituit. Sicq; eiectis ab Andegauorum ciuitate Normãnis / cũ ac ceptis obsidib⁹ Carolus mẽse Octobrio p Cenomãnos / & Ebrocẽse oppidũ / ac sec⁹ ca stellũ nouũ apd Pistas Ambianos Kal. Noueb. puenit. Indeq; apud Audriacã villã ac circũcirca venationẽ exercẽs ad mõasteriũ sãcti Vedasti puenit: ibiq; natiuitatẽ dñi celebrauit. Anno. DCCC. LXXIIII. hyems ꝓlixa & fortis & niuis tanta fuit nimietate pfusa quãtam nemo se vidisse meminerit. Hyems & nix pluria.

Carolus in purificatione sanctæ Mariæ cum suis consiliariis placitũ in monasterio sancti Quintini tenuit: & ieiuniũ quadragesimale in monasterio sancti Dionysii peragens, ibidem pascha dominicum celebrauit.

Gñale quoq; placitũ idibus Iuñ. in villa Duziaco tenuit: vbi & annua sua dona ac cepit. Indeq; p Attiniacũ & cõsuetos mansionaticos Cõpendiũ adiit. Aestas lõga sic citatem foeni & messium inopiam reddidit. Aestas lõgã

Salomon dux Britonũ qui nuntiabatꝰ interea dubiis nũtiis quãdoq; qdẽ infirmus quandoq; autem mortuus, certa relatione Carolo apud Compendium nũtiatus est hoc ordine mortuus: videlicet insecutus a primorib⁹ Britonũ Pascuitane & Vrbane atq; Wigone filio Ruulni: necnon & Frãcis hoĩbus quos valde afflixerat: & capto ac custodię mancipato filio eius Wigone fuga lapsus in Paucherũ secessit: & quoddã monasteriolum ingressus vt se liberare valeret, circũuẽtus a suis, ꝙ a nemine Britonũ quicq̃ mali sustinere deberet / traditus est francis hoĩbus Fulgoaldo & aliis: sicq; ab iis excæcat⁹ postridie mortuus est repertus: dignam vicẽ sortitus, qui dñm suum Herispoiũ in ecclesiã eius psecutionẽ fugientem & innocãtem dominum super altare occidit. Salomonis Britonis ꝯdes.

De Ludouici & Caroli regum & fratrũ colloqo. Richildis abortiuo partu. De Ludouici imꝑatoris Italię morte: & Caroli ob id in Italiã pfectione: & filiorum Ludouici contra eũ missorũ variis conatibus. De Ludouici in fratrẽ molitione: & procerũ Francię pfidia. De Caroli a papa susceptione & coronatiõe. Bosonis ducatu & nuptiis: synodiq; indictione. Cap. XXXII.

Ludouic⁹ rex Germanię ad fratrem suum Carolum filiũ suũ Carolum cũ aliis suis missis direxit: petens vt simul loquerentꝰ sec⁹ mo sellam. Ad quod placitum cũ Carolus pergeret, ventris solutiõe detentus ad illud placitum sicut fuerat condictum puenire nõ potuit. Vnde collocutio eoꝝ Caroli scilicet & Ludouici sec⁹ Mosam apd Heristalliũ circa Kal. Deceb. fuit. De qua collocutione Carolus p monasterium sancti Quintini rediẽs natiuitatẽ dñi Compẽdii celebrauit: & Ludouicus eandem solẽnitatẽ Aqsgrani agẽs inde ad palatiũ Frãconofurd vltra Rhenũ rediit. Ludouici & Caroli colloquium.

Anno. DCCC. LXXV. Carolus circa ĩitiũ quadragesimæ monasteriũ sancti Dionysii adiit vbi & pascha dñi celebrauit & Richildis vxor eius noctu ante quartã feriam paschę aborsu filium peperit qui baptizatus mox obiit. Illaq; dies purificationis suæ post pturitionẽ in eodẽ monasterio expectãte, Carolus ad Bariuũ perrexit: inde ꝙ ad letanias celebrãdas ante ascensionem dñi ad monasteriũ sancti Dionysii rediit: & in vigilia Pentecostes Compendium venit. Aborꝰ⁹ Richildis.

Ludouic⁹ rex Germaniæ mẽse Maio in Triburis placitum suum tenuit: & q̃ ibi q̃ meditatus fuerat perficere non potuit, iterum placitum suum in mense Augusto ad eundem locum destinauit.

Carolus vero mense Augusto ad Duziacum secus ardennã puenit: vbi certo nũtio Ludouicum nepotem suũ Italię imperatorẽ obiisse cõperit. Quapropter inde mo Ludouici imꝑatoris Italiæ mors.

tiens ad Pontigonē puenit & quoscūq; potuit de vicinis suis consiliariis obuiam sibi venire pcepit: & a quibuscunq; valuit suppetias in itinere suo accepit: & inde Lingonas puenit & eos quos secum in Italiam ducere pdestinauit expectauit. Sicq; Richildem vxorē suam per ciuitatē Remensem ad Siluacū remittēs & filium suū Ludouicū in ptem regni quā post obitū Lotharii nepotis sui contra fratrem suū accepit dirigēs Kal. Septembrib⁹ iter suū īcœpit: & p sancti Mauritii monasteriū pgens mōtē Iouis transiit: & sic Italiam ingressus est.

Carolus Italiam adit.

LVdouicus rex Germaniȩ frater ei⁹ filium suū Carolū in Italiā vt fratri suo aduersaref trāsmisit. Quē Carol⁹ rex fugā arripere & īde abscedere coegit. Ludouicus aūt Germaniȩ iterū aliū filiū suum Carlomānū cū quibus potuit in aduersitatē fratris sui in Italiam direxit. Qđ pnoscens Carolus rex obuiā ei cū validiori manu prexit. Et quia Carlomānus pnouit se patruo suo nō posse resistere: pacem petens cū eo locut⁹ est: & sacramentis vtrinq; firmatis ad ppria rediit. Ludouicus ergo rex Germaniȩ psuadente Engilranno quondam Caroli regis camerario & domesticissimo sed suasione Richildis reginæ ab honoribus deiecto & a sua familiaritate abiecto cū exercitu & filio cognomine suo Ludouico vsq; ad Attiniacū venit. Ad quē obsistendum primores regni Caroli iubente Richilde regina sacramēto se confirmauerunt: quod non seruauerunt; sed ex sua parte regnū Caroli pessundātes hostili more deuastauere. Similiter & Ludouicus cū suo exercitu idem regnū pessundedit: sicq; natiuitatē dñi in Attiniaco agēs per placitamētum primorum regni Caroli qui ad eū se contulerant rediit: & per Treuerorū ciuitatē transiēs ad palatium vltra Rhenum Franconofurd puenit: ibidemq; dies quadragesimæ & pascha dñi celebrauit: vbi & certo nūtio Emmā vxorem suam apud Reghimsburg palatiū obiisse nup post natiuitatem dñi comperit. Carolus autem a quibusdā de primorib⁹ ex Italia ad se non venientibus, pluribus vero receptis, Romam inuitante papa Ioanne prexit: &. XVI. kal. Ian. ab eo cū gloria magna in ecclesia sancti Petri suscept⁹ est.

Filii Ludouici ab eo contra Carolū missi.

Ludouicus in Carolū venit.

Procerū frāciȩ perfidia.

Emma regina obit.

Carol⁹ a papa suscipit.

ANno. DCCC. LXXVI. in die natiuitatis dñi idē Carolus beato Petro multa & ptiosa munera offerens in imperatorē est vnctus & coronatus: atq; imperator Romanoꝝ est appellatus. & Nonis Ianuariis Roma exiens Papiam rediit: vbi & placitū suum habuit: & Bosone vxoris suȩ fratre duce ipsius terrȩ cōstituto & corona ducali ornato cū collegis eius quos idem dux expetiit in eodē regno relictis, per montem Iouis & per monasterium sancti Mauritii rediens, vt pascha domini apud Monasterium Sancti Dionysii celebrare valeret, iter accelerauit. Quod audiens Richildis degens apud Siluacum pridie Noñ. Mar. mox illi obuiam mouit: & cum summa festinatione p Remos Catalaunos & Lingonas vltra Vesontium in loco qui dr̄ Warnarii fōtana pridie idus Mar. venit: cū qua imp̄ator p Vesontiū ac Lingonas Catalaunos & Remos ciuitates & p Cōpēdiū palatiū trāsiēs ad mōasteriū sancti Dionysii puenit: ibiq; pascha dñi celebrauit. Quo accersiēs legatos apostolici Ioānē Tuscanensem & Ioannē Arretinū atq; Ansegisum Senensem, illoꝝ cōsilio medio futuro mense Iulio gñalem synodum auctoritate apostolica & sanctione sua apđ Pontigonē indixit, quo p Remos & Catalaunos ciuitates puenit.

Carolus imperii accipit insignia.

Boso dux Mediolanēsiū.

Synod⁹ generalis indicitur.

Boso vero postq̄ imperator ab Italia in Franciā rediit Berengarii Eurardi filii factiōe filiā Ludouici īpatoris Hyrmēgardē quȩ apđ eū morabaf īiquo cōludio ī cōiugiū sūpsit. ¶ De Synodi ī Gallia actȩ celebritate. De Ansegisi ambitiōe ad primatū fauēte īperatore Carolo. De eiusdē Caroli insolētia. De pacto cū Ludouico fratre. De formosi dānatiōe. Iterū de sup primatu Ansegisi lectis lr̄is. De Frotharii Burdegaleñ. petitione: & de imperatoris in habitu grȩcanico luxu. Cap. XXXIII.

Boso filiam īperatoris ducit.

VNdecimo kal. Iul. indictione. ix. epis & ceteris quibusque clericis vestibus ecclesiasticis indutis & domo ac sedilibus palliis ptensis atque in gremio synodi & pspectu imperialis sedis lectorio suppositis sacro sanctis euãgeliis, venit dominus impator Carolus in vestitu deaurato hitu Francisco cũ legatis apostolicę sedis in synodũ & cantoribus antiphonã Exaudi nos dñe cũ versibus & gloria patri cantãtibus: post kyrie eleison & data oratione a Ioanne Tuscanensi epo: resedit dominus imperator in synodo: & legit Ioannes Tuscanensis eps eplas a domino apostolico missas cũ quibus & legit epistolam de primatu Ansegisi senensis epi: vt quoties vtilitas ecclesiastica dictauerit siue in euocanda synodo siue in aliis negotiis exercendis per Gallias & Germanias aplica vice fruat: & decreta sedis apostolicę per ipsum episcopis manifesta efficiant: & rursus q̃ gesta fuerint eius relatione si necesse fuerit apostolicæ sedi pandantur: & maiora negocia ac difficiliora quæque suggestione ipsius a sede apostolica disponenda & enucleanda quærantur. Petẽtibus aũt epis vt eis permitteretur ipsa legi epistola quibus erat directa: non adquieuit imperator: sed responsum q̃siuit ab eis quid de his iussis apostolicis respõderẽt. Quorum respõsio talis fuit: vt seruato singulis metropolitanis iure priuilegii secundum sacros canones & iuxta decreta sedis Rõanę pontificũ ex eisdẽ sacris canonibus pmulgata dõni Ioannis papę apostolicis iussionibus obedirent. Et cum imperator & legati apostolici satagerent vt absolute archiepiscopi responderent se obedituros de primatu Ansegisi sicut apostolicus scripsit aliud nisi vt pdictum est respõsum ab eis extorquere nõ potuerunt: excepto q Frotharius Burdegalensis epus qm a Burdegala ad Pictauos indeque ad Bituricum fauore principis cõtra regulas se cõtulit, per adulationẽ respõdit quod imperatori placere cognouit. Tũc motus imperator dixit: q domnus apostolicus ei suas vices cõmisit in synodo & qd isdem pcepit ille exequi studeret: & accepit ipsam epistolam inuolutam vna cum Ioanne Tuscanensi & Ioanne Arretino: & dedit illã Ansegiso: & iussit sellã plectilẽ poni añ oms episcopos Cisalpini regni sui iuxta Ioannẽ Tuscanẽsem q ad dexteram illius sedebat: & pcepit Ansegiso vt supergrederet omnes ante se ordinatos & sederet in eadem sella: Remorum archiepiscopo reclamante: audiẽtibus omnibus hoc factum sacris regulis obuiare. Imperator tamen in sententia sua pmansit & petentibus epis vt liceret eis vel exẽplar sibi de epla directa sumere: nec hoc vllo modo impetrauere: & sic soluta est synodus in die illa.

Synodal' celebritas.

Ansegisi in primatu ambitio.

Caroli imperatoris insolẽtia in synodo.

Decimo kal. pfati Mensis iterũ cõuenerũt epi in quo cõuentu lectę sunt eplę a domino apostolico laicis missę & lecta est electio domni imperatoris ab epis & cæteris Italici regni firmata: sed & capitula q̃ in palatio Ticinensi cõstituit ab omnibus cõfirmari fecit: q̃ & epis Cisalpinis cõfirmare pcepit. & sic soluta est synod⁹ in illa die.

Lectę lrę cõfirmationis imperatoris.

Quinto Noñ. Iulii conuenerunt iterũ episcopi sine imperatore: & habitę sunt cõtentiones de psbyteris ex diuersis parochiis clamantibus ad legatos apostolici. & sic soluta est synodus in hac die.

Quarto. Noñ. eiusdẽ mẽsis iterũ conuenerũt epi: & imperator in synodo residẽs audiuit oratores fratris sui Ludouici regis, Willebertũ archiepm Colonię, & Adalardum ac Menigardum comites: p quos petiit partẽ de regno Ludouici imperatoris filii Lotharii fratris eorum sicut ei competeret ex hereditate & illi firmatũ erat sacramento. & legit Ioannes Tuscanensis eplam a Ioãne papa epis regni Ludouici directã & dedit exemplar Willeberto archiepiscopo vt deferret illud pfatis epis & sic soluta est prefata synodus in illa die.

Pactũ cũ Ludouico rege Almaniæ.

Sexto idus Iulii conuenerunt epi: & circa horam nonam venerunt legati domini apostolici. Leo epus & apocrisarius ac nepos apostolici atq; Petrus forisempronii eps deferentes epistolas imperatori & imperatrici & salutatiões apostolici ad epos: & sic soluta est synodus in illa die.

Formosi dãnatio recitatur.

Sexto Idus Iulii conuenientibus epis lecta est epl'a apostolici de damnatione Formosi epi, Gregorii nomẽclatoris, & consentientiũ eis: & p̃sentata sunt imperatori ab apostolico missa dona inter quæ fuerunt præcipua sceptrum & baculus aureus. Sed & imperatrici dona sunt ab eo missa pallia & armillę cum gemmis. & sic soluta ẽ synodus in illa die.

Respõsio de primatu ansegisi.

Frotharii petitio.

Impator in vestitu grę canico.

Pridie Idus Iulii conuenerunt episcopi: & misit imperator vicarios apostolici increpare durius archiepõs & epõs qui pridie non venerant sicut p̃cepit. Illis autem canonice rationabilẽ reddẽtib⁹ rõnẽ sopita est increpatio. Et lecta est a Ioãne Tuscanensi iterum epistola iubente imperatore pro primatu Ansegisi: & q̃sita est ab episcopis denuo inde responsio. Et respondentibus singulis archiepiscopis q; veluti sui antecessores illius antecessoribus regulariter obedierũt: ita eius decretis vellẽt obedire: tunc facilius est illorum admissa responsio q̃ fuerat in imperatoris p̃ntia: & sic iterũ post multas contentiones de p̃sbyteris diuersarũ parochiarum reclamantibus ad legatos apostolici lecta est p̃clamatio Frotharii Burdegalensis archiepiscopi: q̃a nõ poterat consistere propter infestationẽ paganoꝝ in ciuitate sua: vt liceret ei Bituricensem metropolim occupare. Cui⁹ petionibus vnanimitas episcoporum nullaten⁹ adquieuit. Et iubẽtibus legatis apostolici vt. XVII. Kal'. Augusti conuenirent epi mane & circa horam nonam venit imperator græcanico more paratus & coronatus deducentibus eum apostolicę sedis legatis more Romano vestitis ad epos ecclesiasticis vestimentis indutos & cæteris secundum modum primæ horæ diei quando inchoata ẽ synodus p̃paratis vt prius: cantata antiphona. Exaudi nos domine: cum versibus & gloria post kyrie eleison data oratione a Leone episcopo resederunt oẽs: & legit Ioãnes Arretin⁹ quãdã scedulã ratione & auctoritate carẽtẽ. Post quã legit Odo Belgiuagoꝝ eps quędam capitula a legatis apostolici & ab Ansegiso & eodem Odone sine conscientia synodi dictata inter se dissona & nullam vtilitatem habentia: vere & ratiõe & auctoritate carẽtia & ideo hic non habentur subiuncta. Iterũ mota est interrogatio de primatu Ansegisi: & post multas ab imperatore & legatis apostolici cõtra epos q̃rimonias habitas tm̃ in nouissimo q̃tum & in principio synodi exinde Ansegisus obtinuit. Post hęc perrexit Petrus epus Forisempronii & Ioãnes Tuscanensis ad cubiculum imperatoris: et adduxerunt imperatricem Richildem coronatam i synodum: & stãte illa iuxta imperatorem surrexerunt omnes & stantes quiq; in gradu suo incœperũt laudes Leo episcopus & Ioannes Tuscanensis epus: & post laudes actas in dñm apl'icũ & dominũ imperatorẽ & imperatricẽ & cęteros iuxta morẽ: data oratione a Leone Gaumensi epo soluta est synodus. Postea imperator legatos muneratos apl'icos Leonẽ & Petrũ remisit Romam & cum eis Ansegisum Senẽsem epm & Adalgarium Augustidunensem episcopum.

Interea baptizati sunt quidam Normanni ab Hugone abbate & marchione: & p̃pter hoc ad imperatorem adducti: & munerati ad suos redierũt & vt ante ita & postmodum vt Normanni more pagano peregerunt.

At imperator. V. kal'. Augusti mouit a Pontigone & III. Kal'. venit catalaunos: ibiq; propter quãdam molestiam corporalem moratus est vsq; Idus Augusti.

De Ludouici regis Alemannorum obitu: Normannorũ ad Sequanã gras

satiõe. De Ludouici iunioris, hoc ẽ filii Ludouici defuncti religioso aĩo / & noua iudi
cii forma. de impatoris ĩ eũ dolo. De ĩpatoris fuga / & militũ ac pcerũ eius cęde aut ca
ptiuitate & spoliatiõe turpi qdẽ sed ob pfidiã prĩcipis merita. De Richildis in fuga p
tu. De impatoris donatõibus ĩpiis: qb⁹ abbatias dedit. & filii eius ac Richildis morte
De abbatiæ sancti Germani longa per comites Parrhisieñ. peculatiõe. Ca. XXXIIII.

Ecimonono Kal'. Septembris venit Remos: indeq; recto itinere ve
nit ad Siluacum: &. V. Kal'. Septembres misit legatos apostolici Ioã
nẽ iteq; Ioãnem & Odonẽ epm cum aliis nũtiis suis ad fratrem suũ
Ludouicum & filios eius ac epos atq; primores regni sui. Quibus
missis in via & imperatori Carisiaci nuntiatum est pfatum Ludo
uicum regem in Franconofurd palatio. V. Kal'. Septembres obiis-
se: & . IIII. kal'. eiusdem mensis in monasterio sancti Nazarii sepultũ
fuisse. Imperator autem directis oratorib⁹ suis ad primores regni quondam fratris
sui Carisiaco mouit: & ad Sathanacum villam peruenit: dispositum habens Metten
sem ciuitatem adire: & episcopos ac primores regni quondã fratris sui ad se veniẽtes
recipere, & repente mutato cõsilio perrexit Aquasgrani: indeq; Coloniã venit: & apo
stolici legati cum eo: prædantibus oĩbus sine vllo diuino respectu qui cum illo ibãt.

Ludouici re
gis Alemã-
noꝝ obit⁹.

Nortmanni vero cum centum circiter nauibus magnis quas nostrates barcas vo
cant. XVI. kal'. Octobris Sequanam intrauerunt. Quod cum apud Coloniam impe
ratori nuntiatum fuisset nihil pro hoc a negotio qd̃ coeperat ĩmutauit.

Nortmãni
sequanã in-
trant.

Ludouicus autem nepos eius cum Saxonibus & Thoringis ex altera parte
Rheni fluminis contra eum venit: & oratoribus ad patruum suum impera
torẽ directis benignitatem eius expetiit: quam non ĩpetrauit. Tunc ipse ac
comites eius ieiuniis & letaniis mĩam domini petierunt irridẽtibus eos illis q erant
cum imperatore. Ludouicus autem Ludouici regis filius decem homines cum aqua
calida & decem cũ ferro calido & decẽ cũ aqua frigida ad iudiciũ misit coram eis qui
cũ illo erãt petẽtib⁹ oĩbus vt de⁹ in illo iudicio declararet si p ius & ęquũ ille hẽe debe
ret portionẽ de regno quã pr̃ suus illi dimisit ex ea pte quã cũ fratre suo Carolo p cõ-
sensionẽ illi⁹ & p sacramẽtũ accepit. Qui oẽs illęsi reperti sunt. Tũc ipe Ludouic⁹ cũ
suis ad Andranacũ castrũ Rhenũ trãsiuit. Qd̃ cũ impatori nũtiatũ fuisset: Richildẽ
impatricẽ cũ Hilduino abbate & Frãcone epo ad Haristalliũ misit: ipse aũt secus Rhe
nũ hostiliter cõtra nepotẽ suũ pcexit: pmittẽs ad eũ nũtios vt quosdã de suis cõsilia
riis obuiã cõsiliariis suis mitteret & tractaret de pace iter eos hñda. Qd̃ Ludouicus
humiliter & obediẽter suscipiẽs secur⁹ mãsit q bello aggredi nõ deberet / donec ipsa
cõuẽtio finiret. Impator vero nonis Octobrib⁹ dispositis copiis suis noctu surrexit &
vexillis leuatis pstrictas & arduas vias qn poti⁹ inuias sup nepotẽ ac sup eos qui cũ
illo erãt subito irruere moliẽs secus Andranacũ puenit: fatigatis hoĩb⁹ & eqs de gra
ui & stricto itinere & pluuia q sup eos nocte tota effluxit. Et ecce subito nũtiatũ ẽ Lu
douico & suis impatorẽ cũ valida manu hostiliter sup eũ venire: ipe aũt cũ eis quos se
cũ habuit e regiõe stetit. & irruẽtib⁹ ĩpatoris cuneis sup eos & illis fortiter resistẽtib⁹
exercit⁹ impatoris terga vertit: & fugiẽdo sup impatorẽ venit. Sed ĩperator cũ paucis
vix fuga lapsus euasit. Multi aũt q effugere poterãt impediti sunt: qm̃ oẽs † saugiæ
ĩpatoris & alioꝝ q cũ eo erãt sed & mercatores & q scuta vẽdẽtes ĩpatorẽ & exercitũ
seqbant: ĩ angusto itinere fugientib⁹ viã clauserũt. Fuerũt aũt in ipa cõgressiõe occi
si Ragenari⁹ & Hieronym⁹ comites & mlti alii. Capti aũt in eodẽ cãpo & silua vicina
fuerũt Ottulfus eps. Gauzlin⁹ abbas. Aledrann⁹ comes. Bernard⁹ co. Adalard⁹ co.
Ebroin⁹ co. & plẽs alii. Oẽs ãt † saugias & ea q mercatores portabãt exercit⁹ Ludouici

Ludouici iu
nioris reli-
giositas.
Iudicii no-
ua forma.

Impatoris
dolus.

Impatoris
fuga.
† sarcinæ.
Occisi & ca
pti a Ludo-
uico.
† sarcinas.

q.iiii.

accepit: & impleto dicto qđ ait propheta: Vę qui pdaris nā & ipse prędaberis:omnia quæ prædatores/qui erant cum imperatore habuerunt: sed & ipsi præda fuerunt: adeo vt qui adminiculo equorum effugere potuerunt animas suas haberent p spolio. Cæteri autem ita sunt a villanis despoliati vt fœno & stramine inuoluti verenda celarent & nudi profugerent: quos insequentes occidere voluerunt. & facta est plaga magna in populo pdatore. Richildis vero audiens. VII. Idus Octobris de fuga exercitus imperialis & ipsius imperatoris, ab Heristallio mouit: & fugiēs subsequēti nocte galli cantu in via peperit filium: quem post partum homo suus ante se portans fugiē do vsq ad Antennacū detulit. Imperator aūt. VII. Idus Octobris vesperi ad monasterium sancti Lamberti peruenit. Ad quē Franco & Hilduinus abbas a Richilde. VI. Idus redierunt: & cum eo fuerunt vsq dum post Richilden ad Antēnacum puenit. Inde Duziacum adiit: vnde ad Antennacum rediit: & placitum suū in Salmōtiaco. XV. die post festum sancti Martini condixit.

Richildis fuga. In fuga partus.

Ludouicus Ludouici regis quōdā filius de Andrunaco p Sintiacū Aquasgrani rediit ibiq tribus dieb⁹ stetit: indeq obuiam fratri suo Carolo apud confluentem venit: vbi simul locuti Carol⁹ versus Mettos indeq in Alemanniā infirmus rediit: Ludouicus vero vltra Rhenum perrexit. Carlomānus frater eorum nec ad eos nec ad patruū suū Carolū imperatorē sicut mandauerat venit occupatus in belligeratione contra Winidos.

Carolus imperator Conradum & alios primores ad Nortmannos qui in Sequanam venerant misit: vt quocunq modo possent fœd⁹ cum eis ferirent & ad cōdictū placitum ei renuntiarent.

Dominus imperator Carolus ad placitum suum in Salmontiacum sicut cōdixerat venit: ibiq homines de parte regni quondam Lotharii quam frater suus Ludouicus cōtra eū acceperat, ad se post fugam de Andrunaco venientes suscepit: & qbusdam abbatiolas sicut erant integras dedit: quibusdā de abbatia Martiniana quam diuiserat beneficiola donauit: & sic ad se venire permisit. Copias quoq cōtra Nortmānos secus Sequanam vt in procinctu essent disposuit: ipse autē ad Vizinniacū villā veniens grauiter passione pleuresis est infirmat⁹ adeo vt viuere desperaret. Ibiq natalem domini celebrauit.

Abbatię dono datæ.

Anno incarnationis dñicæ. DCCC. LXXXVII. conualescēs ex infirmitate Carolus per Carisiacum Compendium venit. Vbi dum moraretur filius eius qui anteq Richildis ad Antennacum veniret in via natus fuerat infirmatus, & a Bosone auunculo suo de fonte suscept⁹ Carolus noīatus, defungitur: & ad monasteriū sancti Dionysii sepeliendus defertur.

Richildis filii mors.

EA tempestate Gauzlinus abbas cœnobii sancti Vincētii sanctiq Germani dām adiit imperatorē: petēs qtinus stipēdia monachoꝝ sub eo degētiū per priuilegii sui auctoritatē disponeret ne p succedētia tpa auaritia abbatū de his q auctoritas regia statuerat aliqđ mutilaret. Qđ quis simplici animo egerit: cupiditas tñ principū Frācoꝝ subseqntiū i hac ordinatiōe ocłm apuit. Nā qm prudētissimus abbas Irmino oīm redhibitiones villarū sancti Germani videlicet vsq ad vnū ouū ac pullū vel etiā scindulā scripto sub vno cōphendit: & qtū monachi in pprios vsus haberēt qtūq abbas ad exercitū regis vel ī ppriū sibi vēdicaret disposuit. Vigore decedēte regū Robert⁹ comes Parrhisioꝝ q marchio Frācoꝝ vocabaī frater videlicet Odonis regis, necnō Hugomann⁹, qn etiā vsq ad tpa Roberti regis ea quę abbates accipiebāt sibi addixerūt: & statuētes decanos monachis/sibi nomē abbatis vsur

Comites Parrhisień. redditus abbatiæ sancti Germāi surripuerūt.

pauerunt. Ea vero quæ tunc sibi ex rebus ecclesiasticis vendicarunt propriis militibus distribuerunt & iuri ecclesiastico subtraxerunt.

Est autem priuilegium huiusmodi. In nomine sanctæ & indiuiduę trinitatis Carolus dei gratia rex. Si ea quæ prædecessores nostri. &c.

De Caroli imperatoris a summo pontifice Romam accitu. Tributi exactione. Caroli in Italiam profectione: & synodica electionis eiusdem in imperatorem confirmatione. De Carlomanni motu in patruum. Procerum in imperatorem coniuratione: ac eius fuga. De Caroli imperatoris per iudęum intoxicatione: morte/sepultura/translatione. ac Carlomãni ægritudine. Cap. XXXV.

Carolus igitur imperator Compendii vbi quadragesimam peregerat pascha domini celebrauit: & legatos apostolici Ioannis, Petrum episcopum Forisempronii, & Petrum episcopum Senogalliæ suscepit: per quos tam verbis q̃ literis eum apostolicus Ioannes Romã vocauit: quatin⁹ sicut promiserat sanctam Romanam ecclesiam a paganis quib⁹ infestabatur eriperet atq; defenderet. Kal. igit Maii episcopos Remensis prouinciæ, sed & aliarum prouinciarum Cõpendium cõuocauit: & ecclesiam quam in eodem oratorio construxerat cum multo apparatu in sua & legatorũ apostolicę sedis præsentia ab eisdem episcopis consecrari fecit. Inde placitũ generale Kal. Iunii habuit: vbi per capitula qualiter regnũ Frãciæ filius suus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret, vsq; dum ipse Roma rediret, ordinauit: & quomodo tributum de parte regni Francię quã ante mortem Lotharii habuit, sed & de Burgundia exigeret disposuit: scilicet vt de mãsis indñicatis solidus vn⁹: de vnoquoq; manso ingenuo quatuor denarii de censu dominico: & quatuor de facultate Mansuarii: de manso vero seruili duo denarii de censu dominico & duo de facultate Mansuarii. Et vnusquisq; episcopus de presbyteris suæ parochiæ secũdum q̃ cuiq; possibile erat, a quo plurimum quinq; solidos, a quo minimum quatuor denarios episcopi de singulis presbyteris acciperent & nuntiis dominicis redderent: sed & de ecclesiarũ thesauris prout quãtitas extitit loci, ad idẽ tributum exoluendum acceptum fuit. Summa vero tributi fuerunt quinq; milia libræ argenti ad pensam. Illi vero tam episcopi q̃ & alii qui trãs Sequanã sunt de Neustria tributum illis Normãnis qui in Ligeri erant secundum q̃ sibi ab eis fuit impositum vndecunq; valuerũt reddere procurarunt. Dominus aũt imperator Carolus de Carisiaco Compẽdium: indeq; per Suessionas ad Remensem ciuitatem & sic iter suum per Catalaunos & Pontigonem atq; Lingonas peragẽs, cum vxore & maxima auri & argenti caballorumq; ac facultatũ aliarum copia de Francia Italiam petiit: & veniens vltra Lirim vsq; ad vrbem obuium habuit Adalgarium episcopum: quem mense Februario Romam direxerat pro agenda synodo a papa Ioanne. Cui⁹ exẽplar idem Adalgarius pro munere magno imperatori detulit. Summa vero eiusdem synodi post multas & multiplices laudes imperatoris hæc est: vt electio & promotio ad imperialia sceptra anno præterito Romæ celebrata extunc & nũc & in perpetuum firma & stabilis maneat. Quam siquis perturbare aut violare tentauerit: cuiuscũq; sit ordinis, dignitatis, aut professionis, anathemate vsq; ad satisfactionem teneat omni tempore adnoxius. Patratores & incitatores hui⁹ cõsilii si quidem clerici fuerint deponantur. Laici vero & monachi perpetuo anathemate feriãtur: vt quia synodus anno præterito apud Pontigonem hinc habita secus Andranacum nil profuit, vsq; quaq; ista debeat præualere. Nuntiauit etiam inter alia idem Adalgari⁹ imperatori

Carolus imperator Romã accitur

Tributi exactio.

Tributum Normannis pensum

Carolus in Italiam proficiscitur.

Synodica cõfirmatio electionis Caroli Ipe.

quoniam Ioannes papa obuiam illi Papiam veniret. Quapropter præmisit Odracũ
secundi scrinii notarium: Goiramnum comitem & Pipinum atq; Heribertum, ad p
curanda ipsius papæ seruitia. Ipse autem festinato perrexit ire ad eum. Quem obuiã
habuit apud Vercellas ciuitatem: & recepto eo cũ honore maximo prexit simul vsq;
Papiam: vbi eis nunciatum est non incerta relatione Carlomãnum Ludouici fratris
Carlomãni motus in patruum. sui filium cum maxima multitudine bellatorum super eos venire. Quapropter reli-
quentes Papiam venerunt ad Tardunam: & consecrata Richildis a papa Ioanne in
imperatricem mox retrorsum fugam arripuit cum thesauro versus Moriẽnam. Im-
perator autem aliquandiu vna cum papa Ioanne in eisdem locis immorans expecta-
Procerum i imperatorẽ coniuratio. uit primores regni sui Hugonem abbatem, Bosonem, Bernardum Aruernum comi-
tem, itemq; Bernardum Gothię marchionẽ quos secũ ire iusserat. Qui vna cum aliis
regni primoribus exceptis paucis, & episcopis aduersus eum conspirantes coniura-
Imperator[fuga. uerant. & comperiens eos non venturos: vbiq; audierũt ipse & papa Ioannes appro
pinquare Carlomãnum, imperator post Richildem fugam arripuit: & papa Ioannes
versus Romam concite festinauit. per quem Carolus imperator imaginem saluato-
ris in cruce fixam ex auro multi ponderis fabrefactam & gemmis preciosis ornatam
Carlomãni stulta fuga. sancto Petro direxit. Carlomãnus vero mendaci nuntio audiens q; imperator & pa-
pa Ioãnes sup eũ cũ multitudĩe maxima bellatorũ venirent, & ipse fugã arripuit p viã
qua venerat: sicq; deus more misericordiæ suæ conuentum illum dissoluit.

Imperatorẽ Iudęus veneno inficit CArolus autem imperator febre correptus puluerẽ bibit quem sibi nimium
dilectus ac creditus medicus suus Iudęus noĩe Sedechias trãsmisit vt ea po
tione a febre liberaretur. Insanabili veneno hausto inter manus portantiũ
transito monte Cinisio perueniens ad locum qui Brios dicitur misit pro Richilde q̃
Caroli ĩperator[mors erat apud Moriennam: vt ad eũ veniret: sicut & fecit. Et vndecimo die post venenũ
haustum mortuus est pridie Noñ. Octobres. Quem aperientes qui cum eo erant ab-
latis interaneis & infuso vino ac aromatibus quibus poterant, impositum locello
Sepultura. Tralatio. cœperũt ferre versus monasterium sancti Dionysii vbi sepeliri se postulauerat. Quẽ
præ odore non valentes portare sepelierũt eum in basilica beati Eusebii martyris in
ciuitate Vercellensi. vbi requieuit annis septẽ. Post hæc autem per visionem delatũ
est corpus eius in Franciam & honorifice sepultũ in basilica beati Dionysii martyris
Carlomãni infirmitas. apud parrhisios. Carlomannus vero pene vsq; ad mortem infirmatus & lectica dela-
tus ad propria per annum ita iacuit vt a multis fuerit desperatus.

De Ludouici iunioris qui Caroli erat filius ambitione & ambitu. De Richildis in Francia rapinis: de regni insignibus ab Ludouico receptis & coronatione eiusdem. Cap. XXXVI.

Ludouici Caroli filii ambitio. LVdouicus autem accepto nuntio ĩ Audriaca villa de morte pa-
tris sui Caroli quos potuit conciliauit sibi, dans eis abbatias &
comitatus ac villas secundum vniuscuiusq; postulationẽ. Et iter
agens per Carisiacum & Compendium vsq; Aruernum quate-
nus ad sepulturam patris sui vt putabat apud monasterium san-
cti Dionysii martyris perueniret: vbi audiuit patrem suum Ver
cellis sepultum: & regni primores tam abbates q̃ comites indigna
tos quia quibusdam honores dederat sine illorum consensu: & ob id aduersum se cõ
spirasse: repetito itinere reuersus est Compẽdium. Ipsi autẽ primores cum Richilde

diripientes omnia quæ in via illorum erant vsq; ad Auennacum monasterium per-uenerunt: & conuentũ suum vsq; ad montem Witmarium condixerunt: indeq; legatos suos ad Ludouicum direxerunt. Sed & Ludouicus legatos suos ad eos direxit: & discurrentibus inter eos nuntiis ad hoc peruentum est, vt Richildis & ipsi primores ad eum Compendium venirent. & suum conuentum ad Casinũ in Cotia condixere. Richildis Compendium ad Ludouicum veniens in festo sancti Andreæ attulit ei p̄ceptum per quod pater su⁹ illi regnum ante mortem suam tradiderat: & spatham q̄ vocatur sancti Petri: per quā eum de regno inuestiret: sed & regium vestimentum & coronam ac fustem ex auro & gemmis. Et discurrẽtibus legatis inter Ludouicum & regni primores & pactis honoribus singulis quos petierunt. VI. Idus Decemb. cõsensu omniũ tam episcoporũ & abbatũ q̄ regni primorum cæterorũq; qui affuerunt cõsecratus & coronatus est in regem Ludouicus ab Hincmaro Remorum episcopo. & episcopi se suasq; ecclesias illi ad debitam defensionem & debita priuilegia sibi seruãda commendauerunt: profitentes secundum suũ scire & posse & iuxta suũ ministerium cõsilio & auxilio illi fideles fore. Abbates etiam & regni primores ac vassi regii se illi commendauerũt: & sacramento secundum morem fidelitatem promiserunt.

Richildis & procerũ rapinæ.

Ludouicus accipit regni isignia.

Ludouicus coronatur. Accipit fuę fidei cõmẽdantes.

Anno. DCCCLXXVIII. Ludouicus rex secus Suessionas in monasterio sancti Medardi natiuitatem domini celebrauit: indeq; ad Adriacam villam perrexit: & pascha domini in monasterio sancti Dionysii celebrãs suadente Hugone abbate & marchione perrexit vltra Sequanam tam pro auxilio Hugonis cõtra Normanos: q̄ eo q; filii Gozfridi castellum & honores filii Odonis quõdam comitis inuaserunt: & Immo frater Bernardi Marchionis Ebroicensẽ ciuitatẽ vsurpans multas depredationes circumcirca in illis regionibus exercebat. Insuper & Eiricum more Normannico depredari presumpsit. Et veniens Ludouicus vsq; Turonos infirmatus est vsq; ad desperationem vitæ: sed miserante domino aliquantulum conualescens satagentibus quibusdã consiliariis suis & amicis Gozfridi venit ad eũ iste Gozfridus adducens secum filios suos ea conditione vt castellum & honores quos inuaserant Ludouico regi redderent: & postea per concessionẽ illius haberẽt. Tunc Gozfrid⁹ partẽ de Britonib⁹ ad regis fidelitatẽ cõuertit: sed ipsi demũ fecerũt vt Britões.

Britonum fidẽ notat.

De Ioannis papę in Franciã Trecas vsq; profugio: & synodo per eum conuocata: & iis quæ in ea fuerunt agitata: & de Bosonis filia Carlomanno nubente. Cap. XXXVII.

Ioannes Papa irascens contra Lambertũ & Adalbertum comites quia villas et ciuitatẽ ei⁹ deprędati sunt, vbi eos horribiliter excõmunicauit Roma exiit ferens secum preciosissimas reliquias: et cum Formoso episcopo Portuensi nauigio Arelatum in die sanctę Pentecostes appulit: suosq; nuntios ad Bosonem comitem misit: et per eius auxilium vsq; Lugdunum venit. & inde legatos suos ad regem Ludouicum Turonos misit: mandans vt ei obuiam veniret quo sibi commodum foret. Ludouicus autẽ mittens obuiam ei quosdam episcopos petiit vt vsq; Trecas veniret: ibiq; ab episcopis istius regni stipẽdia sibi dari fecit. Et quia propter suam infirmitatem ante non potuit Kalendis Septẽbribus apud Trecas ad eum venit.

Ioannis papæ Franciã Trecas vsq; pfugium.

Interea Ioannes papa generalem synodum cum episcopis Galliarũ et Belgicarum prouinciarum agens: qualiter Lambertũ et Adalbertum, Formosum quoq; et Gregorium nomenclatorem ac complices illorum Romæ ex-

In synodo recitanť ex cõicationis psecutorũ papę literæ

communicauerit: relegi fecit in ſynodo, & conſenſum epiſcoporum in eadem excommunicatione quæſiuit: vnde qui affuerunt epiſcopi petierunt vt ſicut ipſe excommunicationem quam fecerat per ſcripturæ lectionem recitari fecit in ſynodo: ita & eis concederet: vt per ſcripturam illi ſuã cõſenſionem proferrent. & concedente ita fieri papa Ioãne in craſtinũ epiſcopi hoc qđ ſequetur diploma papæ in ſynodo porrexerũt.

Reſponſio epõꝝ Galliæ ad poſtulata papæ.

DOmine ſanctiſſime ac reuerendiſſime pater patrum Ioannes catholicæ atq; apoſtolicæ eccleſiæ ſanctæ videlicet Romanæ primæ ſedis papa: nos filii, famuli, ac diſcipuli veſtræ auctoritatis Galliarum & belgicarum epiſcopi his quæ ſuper vulnera dolorum veſtrorum maligni homines ac miniſtri diaboli addentes in ſanctam matrem noſtram ac magiſtram omniũ eccleſiarum commiſerũt: compatimur: & dolori veſtro conſlentes condolemus: atq; iudicium veſtræ auctoritatis qđ priuilegio beati Petri & ſedis apoſtolicæ in eos & complices eorum iuxta ſacros canones ſpiritu dei conditos, & totius mundi reuerentia cõſecratos, ac ſecundũ eiuſdem ſanctæ Romanæ ſedis pontificum prædeceſſorum veſtrorũ decreta protuliſtis: voto/voce/& vnanimitate noſtra atq; auctoritate ſancti ſpiritus cuius gratia in epiſcopali ordine ſum⁹ conſecrati/gladio ſpiritus ſancti quod eſt verbum dei, eos interimentes perſequimur: ſcilicet quos ſicut prædixim⁹ excõmunicaſtis, excõmunicatos tenemus: quos ab eccleſia abieciſtis abiicim⁹: quos anathematizaſtis, anathematizatos eſſe iudicamus: & quos regulariter ſatiſfaciẽtes veſtra auctoritas & apoſtolica ſedes receperit recipiemus. Sed vt in ſacra hiſtoria de plaga Aegyptiaca digne a deo illata legimus: q; non erat domus in qua non iaceret mortuus: & non erat qui alium conſolaret: qm̃ i domo ſua vnuſquiſq; qđ lugeret habebat: nos in noſtris quoq; eccleſiis lugẽda lugem⁹: & ideo veſtra auctoritate nobis ſubueniri cũ omni mẽtis humilitate depoſcimus: petentes vt ꝓmulgetis capitulũ veſtræ auctoritatis qualiter nos erga eccleſiarũ noſtrarum peruaſores agere debeamus: vt cenſura apoſtolicæ ſedis muniti robuſtiores ac promptiores domino opem ferente contra ꝑuerſos eccleſiaſticarũ rerum ac facultatum raptores ac vaſtatores ſacriq; miniſterii epiſcopalis cõtemptores, nos ſucceſſoreſq; noſtri perſiſtere concordi ſententia valeamus: vt iuxta egregii prædicatoris vocem & veſtræ auctoritatis promulgationem traditi Sathanæ ſpiritu ſalui fiant: in die domini noſtri Ieſu Chriſti.

Quod diploma Ioannes papa ſuæ excõicationi aſcribi fecit: & ſua manu cõfirmãs ab omnibus epiſcopis in ſynodo ſubſcribi fecit. Deinde ipſo iubẽte lecti ſunt in ſynodo canones Sardicenſis concilii & decretum papæ Leonis de epiſcopis ſedes ſuas mutantibus: ſed & Aphricani canones vt non fiant epiſcoporum trãſlationes ſicut nec rebaptizationes, vel reordinationes pro Frothario Burdegalẽſi epiſcopo: qui a Burdegala Pictauos indeq; ad Bituricenſem ciuitatem exiliiſſe dicebatur. Et poſt hæc coronatus Ludouicus a papa Ioanne. VII. Idus Septemb. inuitauit eundẽ papam in domum ſuã: & opipare paſcẽs honorauit eũ multis donis ipſe & vxor ſua: & remiſit ad Trecas ciuitatẽ. & poſtea per oratores ſuos orauit eundem papam vt vxorem illius in reginam coronaret: ſed obtinere non potuit. Frotharius autem & Adalgarius epiſcopi attulerunt in conuentũ epiſcoporum papæ Ioanni præceptũ per qđ pater ſuus Ludouico regnum tradiderat: petẽtes ex ipſius parte vt priuilegio ſuo ipſum præceptum confirmaret. Tunc papa Ioannes ꝓtulit exemplar quaſi facti præcepti a Carolo imperatore de donanda abbatia ſancti Dionyſii Romanæ eccleſiæ. Quod compilatum conſilio præfatorum epiſcoporum & aliorum conſiliariorum Ludouici regis a plurimis credebatur: vt a Gozlino ipſam abbatiam velut ex ratione tollere & ſibi ha

Conciliorũ ſtatuta i ſynodo lecta.

Ludouici coronatio.

De legato Caroli.

Fictitiũ legatũ & donatio ſãcti Dionyſii.

bere posset.& dicebat papa Ioānes vt si vellet Ludouicus rex vt super illius pręceptū priuilegium faceret,suo præcepto illud patris sui præceptum firmaret. Quod argumentum sicut factio & non ratio imperfectum remansit.Quarto idus deniq; præfati mensis Ludouicus rex quorundam primorum compulsus petitionibus venit ad apostolici mansionem:& cum eo familiariter locutus vna cum illo reuersus est ad cōuentum episcoporum in hexedram iuxta mansionē apostolici.Et post excōmunicationem Hugonis Lotharii filii & Limnonis ac complicum eorum:id facientib⁹ quibusdam episcopis & consentiente rege:dixit papa Ioannes vt Hedenulfus sua auctoritate ordinatus episcopus sedem suam teneret:& episcopale ministeriū ageret:& †Hicmarus cęcus si vellet missam cantaret & partem de rebus episcopi Laudunensis haberet.Et cum Hedenulfus apud eundem papam peteret vt eum ab illa sede absolueret dicens se esse infirmum & velle intrare monasterium:obtinere non potuit:sed præceptum est illi ab eo consentiente rege atq; episcopis † Hicmari fautoribus vt sedē suā teneret & episcopale ministerium ageret. Qui fautores Hicmari audientes qđ papa Ioannes dixerit vt si vellet Hicmarus cęcus missam cantaret:& rex consenserit:vt partem de episcopio Laudunēsi haberet insperate: aliarum prouinciarum episcopi sed & aliarum regionum metropolitani sine præceptione papæ Hicmarum vestimentis sacerdotalibus indutum in præsentiam ipsius papę adduxerunt:indeq; sublatum cantantes in ecclesiam illum duxerunt:& signum benedictionis super populum dari fecerunt.Sicq; synodus illa soluta est.

Hedenulf⁹ inuitus pſi cit episcopatui.
†Hicmar⁹.
†Hincmari

In crastino Ludouicus rex inuitatus a Bosone ad domum illius perrexit.Cum quibusdam primoribus consiliariis suis.& pastus ac honoratus ab illo sed & ab vxore ipsius desponsauit filiam Bosonis Carlomanno filio suo:& cum consilio ipsorum consiliariorū suorū dispertitus est honores Bernardi Gothiæ marchionis:p Theodericū Camerarium & Bernardum comitē Aruernicū & p alios fecerat dispositos. Papa vero Ioannes Trecis mouens Cabillonū petiit:indeq; per Moriennā iter agens per claustra montis Cinisii Italiam a Bosone & vxore illius deductus introiuit.

Bosonis filia nubit Carlomanno.
Ioannes papa i Italiam pficiscitur.

De pace inter Ludouicum regem & Ludouicum consobrinum eius/& de pactionibus seu conditionibus pacis firmioris sanciendæ. Cap.XXXVIII.

Ludouicus rex a Trecis Compendium reuersus audita renunciatione legatorum suorum quos ad consobrinum suum Ludouicū pro pace inter se obtinenda direxerat:cum quibusdam consiliariis suis venit vsq; ad Heristallium: & kal'.Nouemb.simul conuenientes apud Marsuam vtrinq; pax firmata est inter eos:& cōdixerunt placitū in purificatione sanctę Marię vt simul iterum conuenirēt. Ludouicus Caroli filius ad Gundulfi villam,& Ludouici filius circa eundem locum in commoditate sua.In ipso quidem placito hęc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt.

Pax Ludouici regi cū Ludouico consobrino eius.

Conuentio quæ inter gloriosos reges Ludouicū filium Caroli imperatoris:itēq; Ludouicum filium Ludouici regis in loco qui vocatur Furoni kal'.Nouēb.ipsis & cōmunibus fidelium ipsorum fauentibus & consentientibus facta est.

Pacta regū.

Anno.DCCCLXXIX.indictione duodecima sicut inter patrem meum Carolū & patrem vestrum Ludouicum regnum Lotharii diuisum fuit:volumus vt ita consistat:& si aliquis nostrorum fideliū de regno patris sui purprisam habet iussu nostro illud dimittatur . De regno vero qđ Ludouic⁹ imperator in Italia habuit quia nōdū ex illo aliqua diuisio facta est:quicunq; modo illud tenet ita teneat donec domino vo-

lente ſimul venientes cum cōmunibus fidelibus noſtris inueniamus & definiamus qđ ex hoc meli⁹ & iuſtius viſum fuerit. De regno Italiæ quia modo nulla ratio eē poteſt: omnes ſciant quia partem noſtram de illo regno & requiſiuimus & requirimus: & domino auxiliante requiremus. Iſta die ſequenti ſtatura ſunt.

Vt autem quia firmitas amicitiæ & coniunctionis noſtrę modo qbuſdam prępedientibus cauſis eſſe non potuit: vſq; ad illud placitum quo ſimul vt coueniamus ſtatutum habemus, talis amicitia inter nos maneat dño auxiliante de corde puro/& cōſcientia bona/& fide nō ficta: vt nemo ſuo pari vitam/regnū/aut fideles ſuos/vel aliqd qđ ad ſalutē ſiue proſperitatem ac honorē regni pertinet diſcupiat aut male cōſiliet.

Vt ſi in alterutrius noſtrum regnum Pagani ſiue pſeudo Chriſtiani inſurrexerint: vterq; veraciter ſuū parē vbicūq; neceſſitas fuerit ſi ipſe rationabiliter potuerit aut ꝑ ſemetipm̄ aut ꝑ ſuos fideles & cōſilio & auxilio vt optime poſſit adiuuet.

Vt ſi ego vobis ſuperſtes fuero, filium veſtrū Ludouicū adhuc paruulū & alios filios vr̄os quos dominus vobis donauerit: vt regnum paternū hæreditario iure quiete tenere poſſint: & cōſilio & auxilio prout melius potuero adiuuabo. ſi autē vos mihi ſuperſtites fueritis filios meos Ludouicū & Carlomannū & alios quos mihi diuina pietas donare voluerit: vt regnum paternum quiete tenere poſſint: ſimiliter & cōſilio & auxilio q̄ optime potueritis adiuuetis.

Vt ſi aliqui ſuſurrones detractores & q paci noſtrę inuidēt, & quietū regnum eſſe nō permittūt, inter nos lites & cōtētiōes & diſcordias ſeminare voluerint: neuter noſtrū recipiat aut libēter acceptet. niſi forte hoc ad rationē corā nobis vtriſq; & fidelibus nr̄is ꝑducere voluerit. Si vero hoc noluerit cū neutro noſtrū aliquā ſocietatē habeat: ſed vterq; illū ſicut mēdacē & falſariū & īter fr̄es volētē ſemiare diſcordias communiter a nobis abiiciam⁹: ne de cętero qſq; talia mēdacia aurib⁹ nr̄is īſerere audeat.

Vt cōmuniter quo citius potuerimus legatos noſtros ad Carlomannū & Carolū glorioſos reges dirigamus: qui eos ad placitū qđ. VIII. idus Februa. ſtatutū habem⁹, intuitent: & vt nullatenus venire differant: obſecrent. & ſi ſecundum qđ optamus venire voluerint: cōmuniter nos ad dei volūtatē & ſanctę eccl'ię ſaluationē ac cōmunē honorē noſtrū & ꝑfectū ac ſaluamētū totius ppl'i Chriſtiani nobis cōmiſſi dño cooperāte ita cōiungam⁹ vt de cętero in eo qui vn⁹ eſt, vnū ſim⁹ & vnū velim⁹ & idipſum dicamus ſecundum apoſtolum: & faciamus oēs: & non ſint in nobis vlla ſchiſmata.

Si aūt illi obſecratione noſtra vocitati & inuitati aut legati eorum ad præfatū placitū venire diſtulerint: nos ſecundum qđ ſtatutum habem⁹, illuc omnino venire: & nos ſecundum dei volūtatem coniungere omni modo nō omittam⁹: niſi forte ineuitabilis neceſſitas euenerit pro qua id fieri nullatenus poſſit. & ſi hoc acciderit ad tempus vterq; pari ſuo hoc reſcire faciat: et propterea amicitia noſtra nec minuatur nec immutetur, donec domino volente congruo tempore perfecte confirmetur.

Vt res eccleſiarum in cuiuſcunq; regno caput fuerit tam de epiſcopatibus q̄ de abbatiis ſine vlla contradictione rectores ipſarum eccleſiarum illas poſſideant: et ſi aliquid ibi iniuſtum factum a quoq̄ eſt: in cuiuſcunq; regno illę res conſiſtunt legaliter exinde ſecundum iuſtitiam reddere faciant.

Et quia ꝑ vagos et in tyrānica cōſuetudine irreuerētes hoīes pax et quies regni ꝑturbari ſolēt: volum⁹ vt ad quēcūq; nr̄m talis venerit: vt de his q̄ egit rōnē et iuſtitiā ſubtfugere poſſit: neuter nr̄m illū ad aliđ recipiat vl' retineat q̄ vt ad rectā rōnē et debitā emēdationē ꝑducat. et ſi rationē rectā ſubterfugiat: vterq; i cōe i cui⁹ regnū venerit illū ꝑſequamur donec aut ad rationē ꝑducatur aut de regno expellatur vel deleatur.

Volumus vt ii qui merito proprietatē suā in regno nostro perdiderint, ita inducentur sicuti temporibus antecessorum nostrorum inuentum fuit. Qui vero dicunt se iniuste proprietatem suam perdidisse: veniant in nostram præsentiam: & sicut iustum est ita illis iudicemus / & sua recipiant.

De obitu Ludouici filii Caroli: de concordia facta inter Bosonem & Theodericū: de fraudulentis conatibus Goslini abbatis Ludo. ger. in Franciam concitantis. de oblatis eidem Ludouico causa pacis. & eorū acceptatione ac reditu Ludouici in patriā. De Goslini Conradiq; grassatione: & filiorū Ludouici coronatione. De vxoris Bosonis ambitione & eius coronatione: & de Hugone Lotharii filio regnum paternum attentante. Ca. XXXIX.

Sicq; Ludouicus Ludouici fili⁹ ad sua reuersus est: & Ludouicus Caroli filius p Ardennā veniens. DCCCLXXIX. anno incarnationis dñicæ in Longlaro natiuitatem domini celebrauit: & aliquādiu in Ardenna demorans, indeq; iter agens circa purificationem sanctæ Mariæ ad Pontigonem venit: & volens ire Augustidunum ad comprimendam rebellionem Bernardi Marchionis vsq; ad Trecas perrexit. Sed quia ingrauescēte infirmitate sua (dicebat eñ veneno infectus) longius ire non potuit: filium cognominem sibi Ludouicum baiulationi Bernardi comitis Aruernici specialiter committens / Hugonem abbatem & Bosonem & præfatum Bernardum cum filio suo, sed & Theodericū cum sociis suis Augustidunū misit: quatinus ipsum comitatū ad opus Theoderici cui antea illud dederat eum ditarēt. Ipse autem cum magna difficultate per Adiodrū monasterium Cōpendium venit: & sentiens se ab infirmitate liberari nō posse per Odonem † Belgiuagensem episcopum & Albuinum comitem coronam & spatham ac reliquum regiū apparatum filio suo Ludouico misit: mandans illis qui cū eo erant vt eum in regē sacrari ac coronari facerēt. Ipse autem. IIII. idus Aprilis in die parasceue iā vesperi obiit & in crastina scilicet in vigilia Paschę in ecclesia sanctæ Mariæ sepultus fuit. Audiētes autē Odo & Albuinus illum esse defunctum: quę portauerant Theoderico camerario dederūt & cū festinatione reuersi sunt. Illi autem qui cum Ludouico filio regis erant audita morte patris ipsius infantis mandauerunt primoribus qui in illis regionibus erant: vt apud Meldensem ciuitatem conuenirent obuiam eis: & ibi tractarent quid de cætero agere deberent.

† Bellouacēsem.

Ludouici filii Caroli obitus.

Inter Bosonem autem & Theodericum mediante Hugone abbate conuentū est vt Boso comitatum Augustidunensem haberet: & Theodericus abbatias quas Boso in istis partibus habebat in commutationem acciperet.

Pactio Bosonis cum Theoderico.

Goslinus autem abbas memor insidiarum ac iniuriarum suarū quas a suis æmulis tempore precedenti sustinuerat: fisus de familiaritate quam cum Ludouico Germanię rege & cū vxore illius atq; cum primoribus illius terræ quandō captus in bello apud Andrunacum & trans Rhenum ductus fuerat obtinuit / cœpit cogitare qualiter talionem suis aduersariis redderet: & Conradū Parrhisiaci territorii comitē spe falsa de precellenti potestate deludens & quędā subtilia media qualiter id exequi posset enarrans, sibi coniunxit: & anteq̄ illi qui cum filio regis erant ad condictum placitum apud Meldos venirent accelerauerūt quoscunq; poterant episcopos & abbates atq; potentes homines ad conuentum vocare: vbi Thara Naram influit: eo sub obtētu vt quia rex defunctus erat vnanimiter tractarent de regni pace atq; vtilitate. His autem qui conuenerūt persuaserunt vt Ludouicum regem Germaniæ in hoc regnū

Goslini abbatis conatus dolosus.

Thara. Nara fluuii.

conuocarent: & eius largitione honores quos hactenus obtinere non potuerant sine vlla dubitatione haberent. Et miserunt nuntios suos ad prædictum Ludouicũ & ad vxorem eius mandantes vt vsq; Mettas venire accelerarent: & illuc oẽs episcopos & abbates ac primores hui⁹ regni obuiam ei adducerẽt. Sicq; per Siluacũ & secus Axonam multas deprędationes ac rapinas facientes vsq; ad Viridunum venerunt. Veniente autẽ Ludouico Mettas ad illum iterum legatos miserunt: vt vsq; ad Viridunum veniret: quatinus cõmodius populum ipsi⁹ regni ad illũ perducere possent. Veniens aũt Ludouicus vsq; ad Viridunum, tanta mala exercitus eius in omnibus nequitiis egit vt Sarracenorum mala facta illorũ vincere viderenẽ. Audientes aũt Hugo & Boso ac Theodoricus et illorum socii quæ Goslinus & Conradus cum suis cõplicibus machinabantur, miserũt Galtherum episcopũ Aurelianẽsem & Goirannũ ac Anscherum comites ad Ludouicũ apud Viridunum, vt ei offerrent partem de regno Lotharii iunioris: quam Carolus circa fratrẽ suum Ludouicum ipsius Ludouici patrem acceperat: vt accepta illa portione regni in regnũ suũ rediret: & quod reliquum de regno patris sui Caroli Ludouicus habuit eius filios possidere consentiret.

Ludouicus Germaniæ rex Viridunum venit. Exercitus Germanici insolentia. Oblata Ludouico ger.

Ludouicus itaq; & sui acceptam habentes talem oblationẽ cum dedecore Goslinum & Conradum ac complices illorum reiecerunt: & accepta regni parte sibi oblata Ludouicus ad palatium suũ Franconofurth rediit. Audiens aũt hæc vxor illius satis moleste tulit: dicens q; si ille eo venisset totum hoc regnũ haberet. Angustiãtes autem Goslinus & Conradus ad ipsam reginã fecerunt confugium: querimoniã agentes qualiter essent decepti. Et acceptis nuntiis ad socios suos qui eos de parte Ludouici cõfortarẽt: sed & ad alios: quasi obsides reuersi sunt rapinas & deprędationes faciẽtes quocunq; peruenire potuerunt: renuntiantes sociis suis Ludouicũ q̃primũ cum exercitu magno venturum quoniam ad præsens venire non poterat: quia nuntiatũ est ei non incerta relatione fratrẽ suum Carlomannũ paralysi percussum: & iam morti vicinum cũ abiret decessisse: suumq; filium ex cõcubina nomine Arnulfum partẽ regni illius occupasse: & ideo in illas partes festin⁹ pgeret: sicut & fecit. sopita vero sicut potuit in illis partibus cõmotione reuersus est ad vxorem suam.

Ludouicus ad sua redit

Goslini & Conradi grassatio.

Audientes vero Hugo abbas & cæteri primores qui cum filiis quõdam senioris sui agebãt, Ludouicũ cum vxore sua in has partes venturũ: quosdã epos miserũt ad Ferrarias monasteriũ: & ibi eos consecrari ac coronari in reges fecerunt.

Coronatio filiorũ Ludouici.

Interea Boso persuadente vxore sua quæ nolle se viuere dicebat si filia imperatoris Italiæ & despõsata ĩperatori Græciæ mari tũ suũ regẽ nõ faceret: partim cõminatiõe cõstrictis partim cupiditate illectis pro abbatiis & villis eis pmissis & postea datis episcopis illarũ partiũ persuasit vt se in regem vngerent & coronarent.

Muliebris ambitio. Boso coronatur.

Hugo etiam filius iunioris Lotharii ex Waldrada collecta prędonum multitudie regnum patris sui est molitus inuadere.

Hugo Lotharii fili⁹ regnũ tẽtat

De Carolo Ludo. ger. regis regnum Langobardorum obtinente. Nortmãnorum strage. Ludo. ger. regis in Franciam aduentu. de altera Nortmannorũ clade & vice quam rependerunt. de regni Francorũ inter hæredes diuisione de motu eorum & Ludo. germa. in Hugonem Lotharii filium & in Bosonẽ. de Viennę obsidione & Caroli in imperatorem coronatione. de Ludouici in Nortmannos victoria & subsequente eiusdem fuga. de Ludouici filii regis Ger. & Ludouici regis Francorum morte. Cap. XL.

CArolus Ludouici quondam regis Germaniæ filius in Longobardiam p̃rexit: & ipſum regnum obtinuit. Cum quo apud Vrbam anteq̃ montem Iouis tranſiret, Ludouicus & Carlomannus loqui ꝑrexerunt. Et illo eunte in Longobardiam ipſiſq; reuerſis ab eodem itinere nuntiatum eſt eis ꝙ Nortmanni qui erãt in Ligeri terreno itinere terras illas deprædabantur. Et ſtatim moti in illas partes in die feſtiuitatis ſancti Andreæ eos inuenientes multi ex Nortmannis occiſi & plures in Vigenna fluuio abſorpti perierunt: & exercitus illorum deo volente cum victoria incolumis remeauit.

Carol⁹ Lu. Ger. fili⁹ Lãgobardiæ regnum obtinet.

Nortmãnorũ ſtrages.

Anno. DCCCLXXX. incarnationis dominicæ Ludouicus rex Germaniæ vna cum vxore ſua ab Aquiſgrani in has partes iter arripuit: & vſq; ad Cluziacum venit vbi Goſlin⁹ & Cõradus illi obuiã venerũt q̃plurimis iã de illoꝝ cõplicib⁹ ab illoꝝ ſocietate retractis. Indeq; Ludouic⁹ & vxor ſua ad Attiniacũ: indeq; ad Hercuriacũ: & ſic vſq; ad Ribodi montem peruenerũt. Et videntes ꝙ Goſlinus & Conradus quod ei polliciti fuerant preſtare nequiuerunt: & ipſe ac vxor ſua quæ ſperauerunt obtinere non poſſent: pactis amicitiis cum filiis Ludouici regis Francorum & condicto placito futuro menſe Iunio ad Gundulfi villam, reuerſi ſunt in patriam ſuam: & in itinere inueniens Ludouicus Nortmannos domino opem ferente magnam partem eorum cum exercitu ſuo occidit: ſed in Saxonia magnum damnum in fidelibus ſuis per Nortmannos ſuſtinuit.

Ludo. Ger. in Galliam venit.

Nortmãni rurſum ex ſi vicem rependunt.

FIlii autem Ludouici quondam regis Francorum profecti ſunt Ambianos: & ſicut fideles illorum inuenerunt regnum paternum inter ſe diuiſerunt: id eſt vt Ludouicus quod de Francia reſiduum erat ex paterno regno, ſed & Neuſtriam cum marchiis ſuis haberet: & Carlomannus Burgundiam & Aquitaniam cum marchiis ſuis obtineret: & quiſq; de primoribus ſecundum conuenientiam in cuius diuiſione honores habuerunt illi ſe commendarent. Inde Compendium remeantes ibi paſcha celebrauerũt: & poſt hæc per Remos & Catalaunos ad placitum condictũ mediante Iunio apud Gundulfi villam obuiam ſuis conſobrinis venerũt: quo Ludouicus infirmitate detentus venire non potuit ſed pro ſe legatos ſuos direxit. Carolus autem a Longobardia rediens illuc venit. In quo placito communi conſenſu inuentũ eſt: vt ipſi reges Ludouici quõdã filii ad Attiniacũ redirẽt cũ exercitu Ludouici Germaniæ regis: & Hugonem Lotharii iunioris filium impeterent. Quo venientes quia Hugonem non inuenerunt ſororium illi⁹ Theobaldum bello aggreſſi ſunt: & multis interfectis eum in fugam verterunt: indeq; cum exercitu ex regnis ſuis vna cum prædictis copiis Ludouici regis Germaniæ prædicti reges ordinatis qui regnum ſuum contra Nortmannos in Gantoreſidẽtes cuſtodirent: in Burgundiam verſus Boſonem per menſem Iulium a Trecarum ciuitate perrexerunt: Carolo rege illuc cum exercitu ſuo in Boſonem venturo. In quo itinere eiectis de caſtro Matiſchano Boſonis hominibus ipſum caſtellum ceperunt: & eum comitatum Bernardo cognomento plantæ piloſæ dederũt: perrexerũtq; ſimul Carolus Ludouicus & Carlomannus ad obſidendam Viennam. in qua Boſo vxorem ſuam cum filia & magnam partem de ſuis hominibus relinquens, fugam ad montana quædam arripuit.

Regni diuiſio.

Ludouici portio.

Carlomanni pars.

Mot⁹ ĩ Hugonem Lothari filiũ.

Viennæ obſidio.

Carolus autem qui ſe vna cum conſobrinis ſuis Viennam obſeſſurum promiſerat: mox vt quædam ſacramenta vtrinq; inter eos facta fuerunt illis vale dicens ab ipſa obſidione receſſit: & in Italiam perrexit: indeq; citato itinere Romam

Obſidio ꝑtum ſoluit.

Carolus fit imperator.

veniens a Ioanne papa in die natiuitatis domini in imperatorem vngi obtinuit.

Nortmāni grassantes cæduntur. Ludouici post victoriam fuga.

ANno incarnationis dominicę. DCCCLXXXI. remanente Carlomanno cū suis circa Bosonis seditionem Ludouicus frater eius reuersus est in partem regni sui contra Nortmannos: qui vastantes omnia in suo itinere Corbeiū monasterium & Ambianensem vrbem aliaq; sancta loca occupauerunt: de quibus nō modicam partem occisis cæterisq; fugatis & ipse Ludouicus vna cum suis retrorsum nemine hostium persequente fugam arripuit diuino manifestante iudicio quia quod in Nortmannos fuerat actum non humana sed diuina virtute patratum extiterit.

Castellum inutile.

Iterum namq; Nortmannis regredientibus in partem regni sui idem Ludouicus cum quibus potuit copiis eis obuiā ire perrexit & castellū materia lignea quorundā consiliariorum suorum hortatu in loco qui dicitur Stromus clausit. quod magis ad munimen Paganorum q̃ ad auxilium Christianorum factum fuit quoniam ipse rex Ludouicus inuenire non potuit cui id castellum ad custodiēdum committere posset

Ludouici filii Lu. Ger. mors.

Indeq; reuersus anno. DCCCLXXXII. apud Compendium natiuitatem domini sed & sanctum Pascha celebrauit: vbi nuntiatum est ei q consobrinus suus Ludouicus Ludouici regis Germaniæ filius inutiliter sibi & ecclesiæ ac regno viuens morti subcubuit. Veniētes aūt primores partis illius regni quæ ipsi Ludouico in Lotharingia data fuerat quatenus quæ pater & auus illorū habuerunt eis concederet: voluerunt se illi commendare: sed consilio primorum suorum propter sacramenta quæ inter eum & Carolum facta fuerunt non eos in commendationem recepit: sed & turmam hostilem / cui præfecit Theodericum comitem / quasi in adiutorium illorū contra Nortmannos disposuit: & ipse vltra Sequanam perinde ac si recepturus Britonum principes & bellatores cōtra Nortmannos vsq; Turonos perrexit. Vir plen⁹ omnibus immunditiis & vanitatibus infirmatus est corpore: & lectica deportatus vsq; ad monasterium sancti Dionysii mense Augusto ibi mortuus est & sepultus.

Ludouicus Francorū rex quē sugillat moritur.

De Nortmannorum circa Coloniam grassatione. Viennæ deditione. Nortmannorum ad maritima receptione. Caroli imperatoris in eos & præcipue in Sigefridum profuga largitione. Parrhisiorum a Nortmannis obsidione: eorūdem repulsione: & templi sancti Germani per eosdem violatione: & eorum Laudunum vsq; & Remos grassatione. Hincmari seu Higmari cum reliquis fuga. Remorum miraculosa conseruatione: & Nortmānorum partim occisione, partim elapsu & sæuitia. Cap. XLI.

PRimores autem regni expeditum nuntium miserunt ad Carlomānum: mandantes vt relictis qui Viennam obsiderent & seditionī Bosonis resisterent ipse q̃ ocyssime ad eos venire festinaret: quoniam ipsi hostiliter præparati erant in occursum Nortmannorum qui ciuitates Coloniam & Treueros cū monasteriis sibi contiguis iam incensas & monasteria sancti Lamberti in †Leudica & proxime & inde Aquigranense etiam palatium omniaq; monasteria Parrochiarum Tangrensis videlicet, Ambianeñ. Cameracensis, & parte Remensis parochię suę ditioni addicta & parte cum castello Mosouiensi incensa, & Walam Metrensem episcopum contra sacramētum / auctoritatem / & episcopale ministerium armatum & bellantem occisum & sociis eius fugatis habebant. Ipsi autem parati erant illi commendare: sicut & fecerunt. Dum autem in eodem procincto degeret, mense se

Nortmannorū grassatio.

†Leodio.

ptembrio nuntiatum eſt illi certo nuntio quia capta Vienna vxorem Boſonis & filiam eius Richardus frater ipſius Boſonis ad comitatum ſuum Auguſtidunenſem adductam habebat. Sed et Aſting⁹ & complices illius Nortmãni a Ligeri egreſſi partes maritimas petierunt.

Vienna capitur.
Nortmãni maritima petunt.

CArolus autem nomine imperator contra Nortmãnos venit cum multo exercitu vſq; ad illorum firmitatem. Quo veniens concidit cor eius: vt placitamento Godefridum cum ſuis ad baptiſmum ſuſciperet: & Friſiam alioſq; honores quos Roricus habuerat exciperet: interueniente quorũdam obtẽtu. Sigefrido etiam & Wrmoni illorumq; cõplicibus plura milia argenti & auri quæ de theſauro ſancti Stephani Mettenſis aliorumq; ſanctorum locis arripuit dedit: & ad deuaſtationem ſui regni atq; conſobrini ſui partim ſicut & antea fecerant reſidere permiſit. Idem namq; Sigefridus cum quadraginta milibus Nortmannorum Parrhiſianã vrbem obſederat. Sed reſiſtente Goſlino prædicto præſule ipſius vrbis, & abbate cœnobii ſancti Germani, necnon Hugone tunc comite poſtea Francorum rege, meritis ſanctæ dei genitricis Mariæ almiq; Germani ſuffragiis prędictis principibus opẽ ferentibus vrbem iam dictam non valentes accipere abſceſſerũt. Tunc etiam corpus beatiſſimi Germani in arciſteriũ eiuſdem ſancti pontificis in ciuitate prędicta ſitum a monachis delatum fuit. Eccleſiam vero eius in ſuburbio poſitam pagani omnibus complentes ſpurcitiis deuaſtauerũt: & plurimis ipſorum virtute ſancti præſulis extinctis confuſi abierunt. Vnde prædictus Odo gauiſus miraculis quæ in prædicta obſidione a compræſule Germano patrata viderat adeptus culmine regio vaſculum in quo nunc ſanctiſſima pontificis membra deo diſponente requieſcunt auro & gemmis honorifice componi fecit.

Caroli ĩperatoris in Nortmannos profuſa largitio.
Sigefridus Parrhiſios obſidet.
Nortmãni repelluntur.
Tẽplũ S. Germani violatur.
Feretrum S. Germani exornatur.

CArolus autẽ Hugoni Lotharii iunioris filio facultates eccleſiaſticas Mettẽſis epĩ quas ſacri canones futuro epiſcopo reſeruari præcipiũt ad cõſumendum commiſit. Angilbergam vero Ludouici Italiæ imperatoris vxorem quam in Alemanniam traduxerat per Leudardum vercellenſem Ioanni papæ ſicut potuerat Romam remiſit: & ſic reuerſus Warmariam placitum ſuum Kalend. Nouemb. habiturus a Nortmannis receſſit. Ad quod placitum Hugo abbas quibuſdã ſociis ſecum aſſumptis profectus Carolum adiit pro petitione partis regni quam frater ſuus Ludouicus in locariũ acceperat: vt ſicut ipſe Carolus olim promiſerat Carlomanno reſtitueret. Vnde nil certi obtinuit: ſed abſentia illius in regno magnum detrimentum fecit: quia Carlomannus nõ habuit, quibuſdam regni primoribus ab ipſius auxilio ſe retrahentib⁹, vnde Nortmãnis poſſet reſiſtere. Quapropter vſq; Laudunum caſtellum venerunt: & quæ in agro ipſius caſtelli erant deprædati ſunt: & incenderunt: diſponentes Remos venire: indeq; per Sueſſionas & Nouiomagum pergentes ad præfatum caſtellum expugnãdum redire: & regnum ſibi ſubiicere. Quod pro certo audiens Hincmarus epiſcopus cuius homines de poteſtate Remenſis epiſcopii cum Carlomanno erant, vix noctu cum corpore ſancti Remigii & ornamentis Remenſis eccleſiæ ſicut infirmitas corporis eius poſcebat ſella geſtatoria deportatus & canonicis ac monachis atq; ſanctimonialibus hac illacq; diſperſis vltra Matronam in quãdam villã quæ Sparnacus nominatur vix fuga elapſus peruenit. Turma aũt Nortmannorũ plenum exercitum præueniens vſq; Remẽſem portam peruenit

Eccliaſtica prophanis dantur.
Nortmãni Laudunum vſq; graſſantur
Hincmari fuga.

Remorũ miraculosa protectio.
Nortmãnorum cędes.

Quæ ea quæ extra ciuitatem inuenit deprædata/villulas quasdam incendit: sed ciuitatem quam nec murus nec humana manus defendit: dei potentia & sanctorum merita ne illam ingrederentur defenderunt. Carlomannus autem aduentum Nortmãnorum audiens cum quibus potuit copiis eos aggressus magnã partẽ de iis qui prædam ducebant occidit: sed et partim in Axona necati sunt: maxime autem ex illis qui Remos adierant volentibus ad socios suos redire prædam excussit. Maior vero & fortior pars de Nortmannis in quadam villa quę vocatur Auallis se reclusit. vbi eos illi qui erant cum Carlomãno sine periculo suo aggredi nequiuerunt. vnde circa vesperam pedetentim retro reuersi in vicinis villis se collocauerunt. Nortmanni vero mox vt luna eis alluxit ab ipsa villa egressi itinere quo venerant redierunt.

Nortmãnorũ elapsio.
Nortmannorũ sęuitia
Reliquiarũ tralatio.

EA tempestate Astingo cum Nortmannis vbiq; sęuiente multa corpora sanctorum a propriis locis in Franciã delata sunt. Tunc etiam corpus beatissimi Leutfridi abbatis a Nortmannia in quibusdam partib⁹ Franciæ circunquaq; delatum ad vltimum vna cum ossibus beati Goffridi fratris sui necnon & corpore sanctissimi Turiani Dolensis ecclesiæ archipręsulis apud monasterium sancti Germani in suburbium Parrhisiense vbi deo disponente adhuc requiescunt translata sunt.

De Ludouici regis filii Carlomãni ignauia: coniugioq; sacrilego. Danorum in Neustriam aduentu: & effero proposito: eorundemq; per Hugonem abbatem insigni clade. De abbatibus sancti Germani. Caroli simplicis infantia. Odonis Andegaui in tuenda & gubernãda eiusdem infantili ætate egregie nauata opera. & Caroli regno. De Nortmannorum a Burgundia per Richardum ducem expulsione. Terræ motu. Nortmannorum a Carnoto non sine magna cæde depulsiõe. Comete: & fame valida. Prodigiosis in cœlo aciebus. Discordiaq; Caroli simplicis cum primoribus Francorum. De Richardi Burgundi morte. Roberto abbate diui Germani. Abbatiisq; beneficio Caroli regis cœnobio. S. Germani addictis. Cap. XLI.

Ludouicus ignauus.
Dani tertiã Neustrię infligunt cladem.
Danorum strages.
Ebolus ĩ locum Gosliní sufficit.
Carol⁹ simplex adhuc infans.

VErum Carlomanno rebus humanis exempto filius eius Ludouicus successit: qui nil fecisse prænomen sortitus est: siue q; regno potitus nil strenue gessit: seu q; sancti monialem quandam sicuti a maioribus accepimus Kale monasterio puellarum abstractam coniugio copulans suo peccatum quo nullum maius esse noscitur, perpetrarit. Huius in dieb⁹ effera memoratorũ natio Danorum Neustriis tertiam inflictura cladem aduenit: intulissetq; maiorem superioribus cladem ni Hugo supradictus per Gallias abbatis honore præditus eorum compescuisset temerarios ausus. Siquidem parua manu innumeras hostium phalanges ita fudit vt vix nuntius superuiueret. Qua plaga humiliati Dani Gallias per aliquot spatium temporis quietas reliquerunt.

Ea tempestate Goslino episcopo & abbate defuncto Ebolus nepos eius abbatiæ suscepit regimen.

At Hugone vltimos vitę suę claudẽte soles, Ludouicoq; prĩcipe post administratum regnum per aliquot temporis spatium diem obeũte Carolus filius eius qui simplex postea dictus est in cunis æuum agens patre orbatus remansit. Cuius ætatem Franciæ primores incongruam (vt erat) exercendæ dominationi arbitrati: maxime cum iam recidiui Nortmannorum nuntiarentur motus: consilium de summis ineunt rebus.

Supererant autem duo filii Roberti comitis Andegauorũ qui fuit Saxonici gñis vir: senior ex his Odo dicebatur: Robertus alter patrem nomine referens. Ex his maiorem natu Odonem Franci Burgundiones Aquitanienſesq; proceres congregati in vnum licet reluctantem tutorem Caroli pueri regniq; elegere gubernatorem: quem vnxit Galtherius archiepũs Senonũ. Qui mente benignus & reipublicę hostes arcẽdo strenue prefuit: paruulũ optime fouit: eiq; semp extitit fidelis. Quo obeunte recepit regnum Carolus puer qui vocabatur simplex filius Ludouici.

Odo Andegau⁹ fit Caroli tutor fidelis & strenuus.

Carol⁹ simplex regnat

Sub ipso tempore venerũt Nortmanni in Burgundiam ad sanctum Florentinũ. occurrit autem illis Richardus dux Burgundiæ cum suo exercitu in territorio Tronoderensi: irruẽsq; in eos percussit multitudinẽ ex eis in ore gladii & reliqui fugerũt.

Nortmãni a Burgundia repellũt

Tempore illo factus est terrę motus circa coenobium sanctæ Columbæ virginis quinto idus Ianua. Itemq; obsidentibus Nortmannis Carnotinam ciuitatem prænominatus Richardus & Robertus princeps frater Odonis regis irruerunt in eos: peremptisq; ex Paganis sex milibus octingentis a paucis qui remanserunt obsides ceperunt. XIII. Kalen. Augusti in sabbato: auxiliante illis superna clementia per intercessionem sanctæ dei genitricis Mariæ.

Terręmot⁹.

Nortmãni Carnoto cũ multa cęde depellunt.

Post hæc autem mediante mense Martio apparuit stella a parte circii emittens radium magnum fere diebus quatuordecim. Sequenti autem anno fuit fames magna per totam Galliam.

Cometes.

Fames.

Deinde post quinq; fere annos Kalend. Februa. igneæ acies visæ sunt in coelo diuersorum colorum, quod mirum fuit, alternatim se insequentes. In ipo anno fuit magna dissensio inter regem & principes ei⁹. Ob hanc causam plurimę strages perpetratæ sunt Christiani populi: sed fauente deo omnis illa contradictio cessauit.

Prodigia acierum in coelo visarũ.

Discordia regis cum principib⁹.

Tertio autem anno post hanc persecutionem defunctus est Richardus dux Burgundiæ Kalendis Septemb. sepultusq; in basilica sanctæ Columbæ virginis in oratorio sancti Symphoriani martyris.

Richardi Burgundi mors.

Post hæc defuncto Ebolo abbate Robertus supradictus princeps cupiditate magis ductus q̃ cura animarum sollicitus abbatiam sancti Germani accepit: seq; abbatem post supradictum Hugonem abbatem vocitari fecit. Itaq; defuncto Hucboldo qui post Ebolum in regimine successerat: idem Robertus comes vt dictum est abbatis nomen assumpsit: statuẽs decanos qui curam haberent monachorum. Quorum primus nomine Remigius extitit. Quo obeunte Abbo successit: ipsoq; decedẽte Gosmarus archiclauis decaniam habuit.

Robertus abbatiæ regimen suscepit.

Prædictus itaq; Robertus comes & abbas Carolum regem adiit petens quatinus abbatiam sanctæ Crucis sanctiq; Audoeni quam beatus Leutfridus rexerat cui⁹ sacratissima membra apud monasterium sancti Germani quiescebant, ipsam videlicet abbatiam iam dictam coenobio sancti Germani addiceret regali priuilegio. Cuius petitionibus rex annuens Carolus eandem abbatiam regali præcepto gratia beati Leutfridi coenobio addixit sancti Germani.

Abbatiæ S. Germano addictæ.

De Roberti principis rebellione: tyrannide: & cæde. Sociorumq; eius peruicacia. De Caroli simplicis regis captiuitate & in carcere obitu. De Ludouico rege ex Angla nato in Angliam cum matre profugiẽte. De Hugone Magno & Rodulfo Burgundo. Ludouici regis reuocatione: & coronatione: & prodigiis coelestibus. Cap.XLII.

Roberti principis rebellio.
Eiuſdem tyrannis.

MOrtuo autem prædicto duce Richardo ſecundo anno poſt mortē eius rebellauit Robertus princeps contra Carolū ſimplicē: & quia pars ei regiminis quam germanus ſuus Odo Francorum rex tenuit non redhibebatur palam tyrannidem inuaſit. Qui magis cupiens eandem tyrannidem exercere, a quibuſdam epiſcopis diademate ſe regio coronari ac ſceptro regni inſigniri / ac inungi partim blanditiis partim minis extorſit. Sed nequaq̃ huius præſumptionis lætos habuit exitus. Nec dum enim expleto anno factum eſt bellū apud Sueſſionenſem ciuitatem inter Carolum ſimplicem & ipſum Robertum: vbi ipſe Robertus a ducibus Caroli interfectus eſt. licet exercitus eius victoriam obtinuerit: ipſe tamen nefariæ temeritatis pretium luit. Nec tamen ſocii defectionis eius territi perfidiç deſeruere cōtumaciam. Carolo itaq; a cæde reuertente occurrit ei Herbertus comes Virmandēſis iniquorum nequiſſimus: & fictæ pacis ſimulatione deceptum in †Parronanſe caſtrum hoſpitādi gratia compulit: & ſic eum dolo captum tenuit vinculiſq; irretitum tenebroſo domicilio recluſit. Habebat enim idem Robertus ſupradictus ſororem huius Herberti: de qua natus eſt Hugo Magnus. Et quia ſtatus regni ſine principe agebatur in incertum: ideo Carolus poſitus in cuſtodia Rodulfum filium Richardi ducis Burgundionū quē de ſacro fonte ſuſceperat cum cōſilio Hugonis magni filii ſupradicti Roberti & procerum Francorum in regem ordinari præcepit: vnctuſq; eſt in regem Rodulfus Sueſſionis. Carolus autē poſt longam carceris macerationē defunctus eſt in ipſa cuſtodia: & ſepultus in baſilica ſancti Furſei: relinquens filium Ludouicum ex Headhgina Anglorum regis filia ſuſceptum. Qui calamitatis paternæ procella ſemet inuolui metuens, ad Anglos Saxones maternæ affinitatis inuitatus gratia ſe cōtulit: arbitratus ſe tutiorem manere in tranſmarinis regionibus q̃ inter ſuos ſodales. Regnauit autem prædictus Carolus ſimplex annos vigintiſeptem.

Cædes.
Herberti fraus.
†Peronēſe.
Caroli captiuitas.
Hugo magnus.
Rodulfus Burgūdus regni ſuſcipit īſignia.
Carol⁹ ſimplex ī carcere diē obit.
Ludouicus ex angla natus.
Ad Anglos confugit.

Rodulfo autem regnante Pagani iterum Burgundiam vaſtauerunt. Factūq; eſt bellum inter Chriſtianos & Paganos in Kalomonte: peremptis a Paganis ex Chriſtianis multis milibus. Sub hoc etiā rege Rodulfo Hugo magnus abbatis nomē poſt obitum patris ſui Roberti ſupradicti ſumpſit: & ſub eo per ſucceſſiones hi fuerunt monaſterii ſancti Germani decani: videlicet Armarus: quo obeūte ſucceſſit Goſbertus deinde Abbo. Ii ergo fuere regnante Rodulfo ſub Hugone magno Francorum duce & monaſterii ſancti Germani abbate.

Chriſtianorū ſtrages ī Burgūdia.
Hugo Magn⁹ abbatiſ nomē ſumit

Rodulfo autem rege defuncto qui .xii. annis gubernauit Franciç ſceptrum & valde ſeuerus extitit in coercendis ſanctç dei eccleſiç prędonib⁹: & magna ex parte fecit manere quietos proteruos impetus Danorum: ſepultus eſt in baſilica ſanctæ Columbæ virginis.

Rodulfi ſtrenuitas & mors.

POſt cuius obitum Hugo magnus vna cum Francis accerſēs Guillermum archiepiſcopum Senonum miſit illum ad Headhginam vxorē iam dicti Caroli ſimplicis quæ fugerat ad patrem ſuum regem Anglorū: q; ſub ſacramēti titulo datis obſidibus reduxit eam in Franciam vna cum filio. Igitur .XIII. kalen. Iul'. vnctus eſt in regem Ludouicus filius Caroli ſimplicis apud Laudunum.

Ludouicus ſimplicis fili⁹ coronat.

Secundo autem anno poſt hæc .XVI. kalen. Martias circa gallorum cātum vſq; ad illuceſcentem diem ſanguineæ acies per totam cœli faciem apparuerunt. Sequenti autem menſe .IX. kalen. April'. Hungari adhuc Pagani Franciam Burgundiam atq; Aquitaniam ferro & igne depopulari cœperunt.

Prodigioſæ acies in cœlo.
Hūgarorū irruptio.

De Hugonis magni rebellatione. Caritate annonę. Ludouici captiuitate & morte: Lotharii coronatione. De Hugonis a Pictauis reiectione ope diui Hilarii: & eiusdem morte. de ducib⁹ Burgundię. de Hugone altero duce Francorū. de Ansegili episcopi eiectione. de Othone primo cū Saxonib⁹ Trecas obsidente & Saxonū strage. de Helponis vanitate: & Brunonis eius socii ad suos reditu. Cap.XLIIII.

Post hęc rebellauerunt Francorum proceres contra Ludouicum regem: super omnes autē Hugo Magnus. In ipso anno facta est fames valida per totum regnum Francorum ita vt modius frumenti venundaretur viginti quatuor solidis. Cuius tempore fuerunt hi decani monasterii sancti Germani sub abbate Hugone: Herricus videlicet ac deinde Hubertus. Inde nō post multos dies captus ē idem Ludouicus rex filius Caroli simplicis dolo in Baioarensi ciuitate a Normānis multis Francorum interfectis consentiente Hugone magno. — Hugonis magni rebellio. Caritas annonæ. Ludouici captiuitas

Post hæc Maio mense feria sexta pluit sanguis super operarios. Et in ipso anno mense septembrio Ludouicus rex totum tempus vitæ suæ plenum ducens angustiarum & tribulationum diem clausit extremū: sepultusq; est Remis in basilica sancti Remigii relictis duobus liberis superstitib⁹ Lothario atq; Carolo: quos ei Gitberga soror Othonis Romanorum postea imperatoris genuerat. Regnauit autem annis sexdecim. — Sanguine pluit. Ludouici mors.

Sequenti quoq; mense pridie idus Nouemb. Lotharius filius eius iam iuuenis vnctus est in regem Remis: & Hugo Magnus factus est dux Francorum. Carolus vero frater Lotharii ęuo iunior priuatus in rebus senuit. — Lotharius coronatur.

Secundo anno post hæc mēse Augusto obsedit supradictus Hugo Magnus Pictauos: sed nihil ei profuit. dum enim obsideret eādem vrbem quadam die intonuit dn̄s terrore magno: dirrupitq; turbo papilionē eius a summo vsq; deorsum: stuporq; magnus inuasit illum cum exercitu suo ita vt vix euaderent: Itaq; in fugam versi recesserunt ab vrbis obsidione. Fecit autem hoc dominus per intercessionem beati Hilarii qui semper tutor & defensor est illius vrbis. — Hugoni Pictauos obsidenti B. Hilari⁹ terrorē incussit.

In ipso anno defunct⁹ est Gislebert⁹ dux Burgundię relinquēs ducatū Othoni filio Hugonis magni. habebat nāq; Otho filiam illius Gisleberti in coniugio. — Duces Burgundiæ.

Secundo anno obiit Hugo Magnus dux Francorum apud Dordingam villam. XVI. Kalen. Iul. sepultusq; est in basilica beati Dyonisii martyris Parrhisiis. Cui successerunt filii eius: Hugo videlicet Otho & Henricus nati ex filia Othonis regis Saxonum. Hugo effectus est dux Francorum: & Otho dux Burgundionum. Defuncto Othone duce Burgūdionum successit Henricus frater eius. — Hugonis magni obitus. Hugo minor dux Frācorum.

Sub ipso tempore oritur contentio inter Ansegisum ep̄m Trecarum & Robertū comitem. Eiectus vero de ciuitate episcopus Ansegisus a Roberto comite perrexit in Saxoniam ad Othonem imperatorē adducēsq; Saxones mense Octobrio obsedit Trecas ciuitatem longo tempore. Venientes autem cōtra predictos Senones occurrerūt illis Archembaldus archieps & Ramardus comes vetulus cū exercitu maximo in loco q vocat Villare. interfectisq; Saxōib⁹ cū duce suo Helpone noīe Senonēses extiterūt victores. Dixerat enī Helpo incēsurū se eccl'ias & villas q̄ sunt sup† Nenā fluuiū vsq; ad ciuitatem: infixurūq; lanceā suam in portam sancti Leonis. Interfectus aūt cū populo suo a Senonensib⁹, deportat⁹ est in in patriā suā Ardennā a seruis suis: sic enim iusserat mater ipsi⁹ Helponis noīe Warna. Planxerūt aūtē planctū magno Raimardus comes & Archembaldus archiepiscopus: consanguineus enim illorum erat. — Ansegisi epi eiectio. Otho.i. & Saxōes Trecas obsidēt. cędunt a Senonibus. †Venenā. Helponis vanitas.

Brunonis ad suos reditus.

Videns aũt Bruno dux socius eiusdē Helponis q obsederat Trecas quod mortuus esset Helpo socius suus, cum suis reuersus est in patriam suam.

De Lotharii regis strenuitate in repellēdo Othone ab Aquisgrani: seu Aquisgranis. De Othonis a Parrisiis expulsu & exercitus ei⁹ submersione & strage. De Lotharii cum Othone pace non approbanda. De rectoribus & abbatibus sancti Germani. De Lotharii obitu & filii eius Caroli qui vltim⁹ de stirpe Caroli magni breui regno. De Hugone qui rex inungitur Francorum. & de abbatib⁹ sancti Germani. Cap. XLV.

Lotharii re gis strenuitas.

Aquęgrani diripiũtur Othone fugiente.

Deinde post non multos dies Lotharius rex congregans exercitum copiosum valde renouauit in ditiōe sua Lotharii regnũ: veniensque ad palatium quod vocant Aquasgrani vbi commanebat Otho imperator cum vxore sua hora prandendi: ingressusque palatium nemine contradicente comederunt & biberunt quicquid illi ad vsus suos parauerant. Otho vero imperator cum vxore sua & populo fugiens reliquit palatium. Deprædato itaque Lotharius rex palatio & tota prouincia reuersus est in Franciam cum pace nemine persequente.

Otho Parrhisios adoritur.

Post hæc Otho imperator congregans exercitum suum venit Parrhisios: vbi interfectus est nepos ipsius Othonis cum aliis pluribus ad portã ciuitatis incenso suburbio illius. Iactauerat namque se extollendo dicens quod lanceam suam infigeret in portam ciuitatis Parrhisiorum. Conuocans igitur Lotharius rex Hugonē ducem Francorum & Henricum ducem Burgundionum, irruensque in eos fugientibus illis persecutus est vsque ad Suessionensem ciuitatem. Illi aũt ingressi fluminis alueum quod dicitur Axona, nescientesque vadũ plurimi ibi absorpti flumine perierunt: & multo plures consumpsit aqua q̃ gladius vorasset: vt etiam aqua redũdaret cadaueribus mortuorum. Aqua enim impleuerat ripas suas. Lotharius vero rex constanter persequēs illos tribus diebus & tribus noctibus vsque ad fluuium quod fluit iuxta Ardennam siue Argonam interfecit ex hostibus maximã multitudinē. Desinens autem persequi illos Lotharius rex reuersus est in Franciam cum magna victoria. Otho autem imperator cum his qui euaserant cum magna confusione reuersus est ad propria. Post hæc non apposuit vltra Otho rex vt veniret aut ipse vel exercitus eius in Franciam.

Alemãnorum submersio & in fuga strages.

Lotharii pax cum Othone cõtra volũtatē procerũ.

In ipso anno pacificatus est Lotharius rex cum Othone rege Remis contra voluntatem Hugonis & Henrici fratris sui: contraque voluntatem exercitus sui. dedit autem Lotharius rex Othoni regi in beneficio Lotharium regnum: quę causa magis contristauit corda principum Francorum.

De rectoribus sancti Germani.

Anno quarto Lotharii regis sub abbate Hugone & duce Francorum Galtheri⁹ archicustos extitit decanus cœnobii sancti Germani. Quo decedente Albertus successit: inde Hugo dux ad maiora animum applicans nutu diuino dimissa sancti Germani abbatia quia iam pene ad nihilum (dum nõ esset qui curam eius tam exterius q̃ interius ageret) redacta fuerat: summis precib⁹ tam regis Lotharii q̃ prædicti Hugonis Francorũ ducis constituerunt venerabilem Gualonem abbatem: qui inter cætera quæ eidem ecclesiæ contulit bona, pratum sub ipso monasterio situm a dominatione sancti Germani alienatum cupiditate prædictorum ducum & abbatum prædictæ ecclesiæ restituit: & ab omni inquietudine tam regum q̃ omnium mortalium immunem reddidit.

Gualo abbas.

Lotharii obitus.

Anno. DCCCCLXXVI. obiit Lotharius senex plen⁹ dierum: sepultusque est in basilica beati Remigii Remis. Cui successit Ludouicus filius eius iuuenis.

Ludouici filii Lotharii obitus.

Anno. DCCCCLXXXV. obiit Ludouic⁹ rex iuuenis q regnauit ĩ Frãcia ãnis.

ix.Sepult⁹ vero est in basilica beati Cornelii martyris Cōpēdii.Cui successit Carol⁹ frater eius filius Lotharii regis.

Carolus fi. Lotharii regnat vltim⁹ de sanguīe Caroli magni.

EOdē anno rebellauit cōtra Carolū Hugo dux Frācoꝝ eo ꝙ accepisset Carolus filiā Herberti comitꝭ Trecarū.Collecto igit̄ Hugo exercitu copioso valde obsedit Laudunū vbi cōmanebat Carolus cū vxore sua.Exiēs vero Carolus de ciuitate fugauit Hugonē cū exercitu suo; incēditq; hospitia vbi manebāt hostes.Cernēs itaq; Hugo dux ꝙ minime posset Carolū vīcere: cōsiliū habuit cū Ascelino traditore vetulo q erat eṗs Lauduni & cōsiliari⁹ Caroli.Itaq; tradēs Ascelinus eṗus Laudunū quadā nocte qescētib⁹ cūctis Hugoni duci Francoꝝ, vinctus est Carolus cum vxore sua & ductus in custodiam Aurelianos .Nondū autem ipse Carolus erat vnctus in regem:resistente duce.Manens vero Carolus in custodia Aurelianis in turri genuit illi vxor sua duos filios Ludouicum & Carolum.

Carolus ob fidē Lauduni. Laudunum cū rege dolo Ascelini capitur.

Eodē anno vnctus est in regē ī Remēsi ciuitate Hugo dux & in ipso āno Robert⁹ filius eius rex ordinatus est.Hic deficit regnū Caroli magni.

Hugo dux insigit̄ rex Frācorum.

Abbate aūt Gualone defūcto tpe supradicti Lotharii regis Albericus secūd⁹ successit ꝑdurans vsq; in tertiū annū ordinatiōis duoꝝ regū Hugonis videlicet ac Roberti.Cui successit piæ memoriæ dominus abbas Morardus.

Abbates.S. Germani.

De Arnulfi Remeñ.eṗi ab Hugone ꝑsecutiōe:degradatiōe:&Geberti,Gaguino Gelberti,ꝑhi in ei⁹ locū suffectione.de Seguini eṗi Senoneñ fortitudine & magnanimitate.Arnulfi ex pulsione & restitutione:Geberti depositione:& post ad papatum vsq; assumptiōe.Hugonis regis obitu.Roberti regno.Seguini pietate & Renardi cuiusdam obitu. Cap.XLVI.

IN illis diebus in Remēsiū ciuitate erat archiepiscopus vir bonus & modestus frater Lotharii regis ex cōcubina noīe Arnulfus.Hugo aūt rex inuidebat ei volēs exterminare ꝓgeniē Lotharii regis. Cōgregāsq; in vrbe Remēsi synodū ī eū locū idē Hugo rex inuitauit archieṗm senonicę vrbis noīe Seguinū cū suffraganeis suis.in quo cōcilio fecit degradare dn̄m Arnulfum archieṗm Remorum dolo nepotis sui:quē tenebat in carcere:dicens nō debere eē eṗum natū ex cōcubina.In loco vero eius cōsecrari fecit domnū Gebertū monachū ꝑhm. Qui Gebertus magister fuit Roberti regis filii istius Hugonis & domini Leutherici archieṗi successoris venerabilis Seguini. Arnulfum aūt fecit mācipari custodię in Aureliana ciuitate.Venerabilis āt Seguin⁹ archieṗs nō cōsensit in degradationē Arnulfi neq; in ordinationē Geberti.iussio aūt regis vrgebat.Alii vero eṗi licet inuiti tm̄ ꝓpter timorē regis degradauerūt Arnulfum & ordinauerūt Gebertum.Seguinus aūt plus timēs deū q̄ terrenū regē noluit cōsentire neqtię regis:sed magis q̄tum potuit redarguit ipm̄ regē.Propter quā causam ira regis cōtra eū efferbuit.Cū magno itaq; dedecore expelli iussit Arnulfum de ecclesia beatę genitricis marię Remēsis & sic alligatū retrudi in carcerē.Alligatus aūt in carcere Aurelianæ ciuitatis vbi detinebat̄ nepos eius Carolus,māsit ibi annis tribus.Nuntiantur hęc oīa ꝑsuli Rōano.Qui valde indignatus sup hoc facto interdixit sacris oībus eṗis q Arnulfum deiecerant & Gebertū ordinauerāt.Misit quoq; Leonē abbatē a sede apostolica ad dominū Seguinū archieṗm vrbis Senonicæ q vice sua in vrbē Remēsem synodū cōgregaret:mandans illi vt sine dilatione reuocaret de carcere Arnulfum & degradaret Gebertū.Collecto igit̄ cōcilio iterū in vrbe Remēsi ex iussione apl̄ici reuocatus est Arnulfus de custodia & cū honore magno receptus in ꝓpria sede.Gebertus aūt in-

Arnulfi eṗi Remeñ. ab Hugone ꝑsecutio. Degradatio. Gebertus ꝑhs fit eṗs. Seguini eṗi fortitudo. Arnulfi expulsio. Epis interdictum est sacris. Arnulfi restitutio. Geberti depositio.

telligens ꝙ iniuste pōtificalē suscepisset dignitatē pœnitētia duct⁹ est. Altercationē vero Geberti pōtificis & Leonis abbatis valde vtilem plenius inuenies in gestis pontificum Remorum.

Gebert⁹ fit ep̄s Rauēnę & deiñ papa.

Post hęc domnus Gebert⁹ electus est pōtifex in vrbe Rauenna ab Othone imperatore & a pp̄l'o eiusdē vrbis. Residenteq; eo in eadem vrbe pōtifice q̄plurimos annos, defunctus est papa vrbis Romæ. Statimq; om̄is populus Roman⁹ sibi dari adclamat domnū Gebertū: assumpt⁹ itaq; de vrbe Rauēna ordinatus ē pōtifex in vrbe Roma.

Hugonis regis obitus. Robert⁹ regnat.

Anno ab incarnatione dñi. dcccc. xcviii. obiit Hugo rex: sepultusq; est in basilica beati Dionysii martyris Parrhisiis. Cui successit Robert⁹ filius eius regū piissimus & maxime modestus.

Seguin⁹ .S. Petri cœnobiū istaurat Milidunū recipit.

Anno dñi. dcccc. xcix. venerabilis Seguin⁹ archiep̄s ab imo cœpit restaurare cœnobiū sācti Petri Milidunēsis: & mōachos ibi mittēs abbatē eis p̄fecit Galteriū noīe.

Galtherius suspēditur. Renardi cōitis obitus.

IN ipso anno tradidit Galtheri⁹ miles & vxor eius castellū Milidunū Odoni comiti. Cōgregās vero Robertus rex exercitū copiosū valde, & Burchardus comes ad quē castrū ptinebat: cōuocāsq; siliter Nortmānos cum duce suo Richardo, obsedit castrū Milidunū. Capto igit castro suspēsus ē Galterius & ei⁹ vxor ī patibulo. Burchardus aūt comes recepit castrū Milidunū sicuti ante possederat. At Renardus comes vetulus Senonū post mlta perpetrata mala defunctus est & sepultus in basilica sanctæ Colūbæ virginis cui successit Fromundus filius eius: habens in coniugio filiam Rainaldi comitis Remorum.

De Seguini trāsitu. Leotherici episcopatu. Hērici Burgūdi obitu: Burgūdico bello. De Ramardo p̄secutore ecclesiæ. Abbatibus .S. Germani: & de genealogia multorum nobilium. Cap. XLVII.

Seguini transitus.

ANno dñi. M. indictione. xiii. xvi. kal. Nouēb. trāsiit ad Christū venerabilis Seguinus Metropolitanus ep̄s. Post trāsitū vero ei⁹ stetit ecclesia Senonica siue benedictiōe sacerdotali anno vno. Adclamabat aūt ōis pp̄l's sibi ordinari dñm Leothericum nobilissimis ortū natalibus tūc archidiaconū oīm bonitate conspicuū: sed resistebāt q̄ plurimi clerici cupiētes ep̄alem cōscēdere gradū. p̄cipue vero Fromundus comes filius Renardi vetuli natus ex mala radice hoc nō pmittebat fieri eo ꝙ haberet filiū clericū noīe Brunonē: volēs eū facere ep̄m. Dei āt nutu cōgregati suffraganei ep̄i senonicę ecc'ię cū volūtate & auctoritate apostolica sublato oī timore humano solēniter ordinauerunt domnū Leothericum in sede pontificali vt pręesset ecclesiæ Senonensi.

Leotheric⁹ fit senoneñ. Metropolitanus.

Hērici Burgūdi obitus

Burgūdus Altissiodorū inuadit.

Anno. M. I. obiit Hēric⁹ dux Burgūdię sine filiis: rebellaueruntq; Burgūdiōes cōtra regē Robertū nolētes eū recipe. Ingress⁹ itaq; Lādric⁹ comes autissiodoꝝ tenuit ciui (tatē.

Burgūdicū bellum. Auallon capitur.

Anno dñi. M. III. Robert⁹ rex assūpt[Nortmānis cū duce suo Richardo & exercitu copioso valde vastauit Burgūdiā obsidēs Autissiodoꝝ mltis dieb⁹. Burgūdiones aūt nullo modo ei se subdere volētes vnanimiter ei resistebāt. Obsedit etiam Auallonē castrum tribus fere mēsibus: & famis necessitate illud cœpit: tūcq; reuersus est in Franciam.

Comites Senonum. Ramardus p̄secutor ecclesię.

Mortuo aūt Fromundo comite Senonū successit ei Ramardus filius ei⁹ infideliū neqssimus. Hic p̄secutionē intulit ecclesiis Christi & fidelibus eius q̄ta nō est audita a tēpore paganoꝝ vsq; in hodiernū diē. Archiep̄us aūt Leothericus nimis angustiatus p hac re quo se verteret oīno nesciebat. Totū vero se dño cōmittēs in orationib⁹ & vigiliis orabat Christum vt sibi superna pietas dignaretur auxiliari.

AGit anno a passione dñi millesimo.xv.indictione decimatertia.x.Kal.Maii
capta est ciuitas Senoñ ab archiepõ Leotherico p cõsiliũ Rainaldi Parrhisiẽ Senones capti.
sis epi:& regi tradita Roberto.Ramard⁹ aũt comes fugiẽs nud⁹ euasit.Fro
mundus vero frater eius & cęteri milites de ciuitate ingressi in turrim q̃ est in ciui-
tate obtinuerũt eã.Rex ãt oppugnãs eã dieb⁹ mltis cepit eã & fratrẽ Ramardi comi Ramardi fuga.
tis Fromundum:quem duxit in carcerem Aurelianæ ciuitatis vbi & defunctus est.

ANno dñi.M.XIIII.obiit Morardus pię abbas mẽorię:qui ecclĩam beati Ger Templũ. S. Germani reparatur.
mani a paganis ter incensam euertẽs a fundamẽtis nouã reædificauit: tur
rim quoq̃ cũ signo multaq̃ alia ibi cõstruxit.Cui successit Ingo magnę no
bilitatis in sæculo.Qui post annũ decedens.xii.dũ monachi sæpefati cœnobii sæcu- Abbates. S. Germani.
lari mõ vitã ducerẽt,piissimus Robertus rex vna cũ sua vxore videlicet Cõstãtia re
gina accersens dñm Guillermũ abbatẽ Diuionẽsis cœnobii ei abbatiam dedit beati
Germani:q eã regulariter instituẽs,anno dñi.M.XXX.vita decessit. Post quẽ pdi
ctus rex cũ regina Adraldũ abbatẽ cõstituit.In tpe regis Roberti Bema fuit de domi
nio sancti Germani. Ipse firmauit Mõtifortẽ & Sparnomũ.Quandã quoq̃ dñam de
Nouigento habuit vxorẽ:de qua vnum filium habuit nuncupatũ Amalricũ.Idẽ A
malricus duos filios habuit scilicet Simonẽ & Amalricũ.Simon procreauit Amalri
cũ de Mõteforti & Bertradã comitissam Andegauẽsem.Amalricus genuit Simonẽ Genealogiã regũ Hierosolymitanorum.
comitẽ Mõtisfortis & filiã quãdã comitissam de Mellẽto.Bertrada habuit filiũ Ful
conẽ comitẽ Andegauẽsem,postea Hierosolymitanũ regẽ.De Fulcone pcreati sunt.
Balduin⁹ rex Hierosolymitan⁹:& Amalricus post eũ rex Hierosolymitan⁹:& Gau
fridus comes Andegauensis:& vxor Terrici comitis Flandrẽsis.Gaufridus genuit
Hẽricũ Anglo℞ regẽ.Soror eius comitissa habuit duos filios Philippũ scilicet comi Comites Flandriæ.
tem Flãdrẽsem & Mattheum comitẽ Boloniẽsem:& vxorẽ Hugonis de Bosaio. Tẽ
pore Roberti regis Theobaldus cognomine Filans stuppas Forestarius eius firma-
uit montẽ Lethericũ.Ipse habuit vnũ filiũ noĩatũ Guidonẽ:q accepit in vxorẽ dñam Theobald⁹ filãs stupas.
de Feritate & de Gõmet. idẽ Guido genuit ex ea Milonẽ de Brayo: & Guidonẽ Ru-
beum:comitissam quoq̃ Reiteste & Bonãuicinã de Põtibus: Helisabeth etiã vxorẽ
Ioscelini de Cortinaco:isup dñam de Pinsat:& dñam de sacto Galerico.Milo genuit
Guidonẽ Trossellũ:Theobaldũ Labose;& Milonẽ quẽ Hugo de Creteyo furtim strã
gulauit.Ramaldũ epm Trecẽsem ,matrẽ Simonis de Breiis.matrẽ Guidonis de do
mina Petra.Matrẽ Hugonis de Planceyo.Matrẽ Milonis de Erueio.Matrẽ Salonis
vicecomitis Senonẽsis.Guido genuit Hugonẽ de Creteyo & Biotam. Matrẽ wasti
nẽsis vicecomitis Guidonis,Matrẽ Heruberti de Belion.vxorẽ Ansellí de Garlãda,
Beatricem de Petrafonte.

Tẽpore Roberti regis Atho fili⁹ cuiusdã Gastellarii de castro Ramardo militari
honore se fecit sublimari.ipse firmauit castrũ Cortinaci.Idẽ accipiẽs i vxorẽ quãdã
nobilẽ dñam genuit ex ea Ioscelinũ de Cortunaco.Ioscelinus desponsauit filiã comi-
tis Gaufridi Foerole:ex q̃ genuit vnã filiã q̃ duos filios habuit Guidonẽ, & Ramar-
dũ comitẽ de Iohegneio.Post mortẽ vxoris suæ idem Ioscelinus accepit Helisabeth
filiã Milõis de mõte Letherico.de qua habuit Milonẽ de Cortunaco. Ioscelinũ comi
tẽ Edessæ.Gaufridũ Chapalii.Milo genuit de sorore comitis Niuernẽsis willermũ,
Ioscelinũ, & Ramãdũ. Ramandus genuit vxorem Petri fratr[domni regis & vxorẽ
Aualonis de Seluiaco.

De Roberti regis obitu & prole.Parrhisianæ vrbis conflagratione.De Philippo
rege:& nuptiis eius cũ Bertha Flandrensi.De abbatib us.S.Germani & cœnobio

sancti Martini de campis. Cap.XLVIII.

Roberti regis obitus. Proles eiusdem. Henricus rex. Parrhisianę vrbis cōflagratio.

ANno.M.XXXI.incarnationis dominicę obiit Robertus rex: qui dum viueret in sęculo genuit tres filios & vnā filiā: scilicet Henricum qui post eū vnctus est in regē: & Robertū ducē Burgūdię atq; Hugonē Autissiodorēsem epm: Adalaidem etiā Rainaldi comitis Niuernēsis vxorē. Tertio vero anno Hērici regis &.M.xxxiiii. dominicę incarnationis vrbs Parrhisiaca flagrauit incēdio. Idem rex Henricus neptē Henrici Alemānoꝝ imꝑatoris duxit in vxorem: ex qua filiam vnā ꝓcreauit q̄ infra lustrū defuncta est matre eius paulopost subseq̄nte. Post cuius obitum rex sibi quęrens coniugii solatiū ad Rutenorū regem Galtherū cognomine Saueir Meldensem epm direxit postulās vt ei suā mitteret filiam Qđ & factū est. Huius nomē erat anna. Conuocata igit̄ regni sui ꝓcerū multitudine sicut decebat tātū virū illā celebriter duxit in vxorē.

Aedes diuo Vicētio Siluanecti ędificatur. Hugo magnus. Fames.vii. annorum. Philippus rex.

Hęc aūt deo deuota plꝰ de futuris q̄ de p̄ntibus cogitās, in ęterna vita mutuū multipliciter recipe credens apud Siluanectum ecclesiā in honore sancti Vincētii cōstruxit. Cū qua rex feliciter viuēs ex ea genuit tres filios Philippū videlicet Robertū & Hugonē cognoīe magnū. Iste Hugo genuit Rodulfum Viromādoꝝ comitē. Procedente vero tpe anno.M.xlii.fames valida cœpit q̄.vii.annis durauit. Philippus aūt maior regis filius viuēte pře & iubēte, anno dñi.M.lix.vnctus est in regem. Rex aūt Henricus anno seq̄nte obiit.

Bertę Flandreñ nuptiæ. † guastinēsium.

Igit̄ rex magnificꝰ Philippꝰ cui tpe suo multa adrisit ꝓsperitas: accepit sibi vxorē Bertā Balduini comitis Hollādę filiā: Roberti vero comitis Flādrēsis sororē. Genuit aūt ex ea Ludouicū & Cōstātiā Boamūdi Antiochiæ pricipis vxorē. Rex aūt vidēs dñiū suū ꝑ insolētiā ꝑdecessorū suoꝝ eē diminutū & fere adnihilatū: cupiēsq; illđ re augere: a quodā milite Harpino noīe emit Bituricas ꝑ̄tio sexagīta miliū solidorum. Postea vero motū ē bellū inter Gaufridu barbatū Andegauēsiū comitē & fratrē eiꝰ Fulconē Rechin comitē † wastinēsiū. Cōgrēs siqdē ꝑdictus Fulco de frē suo sup eo ꝙ ei ꝑuā terræ partem dedisset: regē adiit & fideliter cōpromisit ꝙ totū wastinense ei relinqueret si de bello sibi non noceret. Rex aūt sup hoc accepto cōsilio qđ petebat cōcessit. Inuadēs igit̄ Fulco fratrē suū ꝑ auxiliū Andegauēsiū & Turonēsiū baronū hominum multa strage facta eū in campo deuicit: cepit: & vsq; ad finē vitæ suę in carcere tenuit. Qua peracta expeditione wastinēse sicut ꝓmiserat regi cōtulit. Rex autē iurauit se seruaturū cōsuetudines terrę illiꝰ. Aliter eñ nolebāt milites ei facere sua † hominia.

† homagia.

Postea aliquot intercu rrētibus annis malitia crescēte, cōcupiscētia inualescente rex Vilcassinū occupauit suo illud adiūgēs dñio. Firmauit etiā contra Hugonē domni Martini comitem castrum quod dicitur Mōmeliandum.

Abbates. S. Germani. Cometes. Mortmannus Anglū petit.

Anno.M.LXI.obiit Adrialdꝰ abbas: suscepitq; Hubertus post eū abbatiam. Qui post quinquēniū decedēs hoc est anno dñi millesimo.lxvi. Roberto abbati quōdā sancti Gandregisili abbatiam reliquit. Quo etiā anno.vii.kal. Maii cometes apparuit fere diebus.v. magnū iubar emittēs circa occidētē. Nec multo post in ipso videlicet anno die festo Michaelis comes Nortmānoꝝ willermus mare transiit & angloꝝ regnum inuasit.

Abbates. S. Germani. Monachi S. Martini de campis instituuntur.

Anno dñi.M.lxxii.obiit Robertus abbas cui successit Petrus regis Philippi cancellarius natiōe Appulus: q anno domini.M.lxxxii.decedēs domno Isembardo abbatiam dimisit.

Illo in tpe rex ammonitus diuina inspiratione ab ecclesia beati Martini de campis clericos deo & altari minus honeste ibi seruientes remouit: & eundem locū iuri-

ditioni monasterii sancti Petri Cluniacensis tribuens ibidē monachos instituit sancto Hugone p̄fatum monasterium Cluniacense videlicet regente. Hugo Cluniacensis.

De Vrbano papa q in Claromōtēsi cōcilio expeditionē Hierosolymitanam psuasit: & de eius expeditionis ducibus: felicique exitu. Cap. XLIX.

ANno incarnatiōis dñicæ. M.XCV. felicis mēoriæ papa Vrban⁹ vir deuot⁹ deo, vita & morib⁹ egregi⁹, ad ptes gallicanas descēdit & in Aruernia apud Clarimōtē cōciliū coadunari fecit: in quo assistentibus trecentis decē tam epis q̄ abbatibus ipse sicut erat vir magnæ eloquentiæ quomodo se deberent habere & subditos regere eos plene instruens & de pace p puincias eorꝫ reformāda & tenēda ammonēs desolationē terrę dei orientalis scilicet plagę in q̄ saluator noster natus est & passus sicut a multis vera relatione cognouerat lachrymabiliter manifestauit: & vt christianitati quā turci gens scilicet psica deuastabant suc curreretur suspirando pdicauit. Q d verbū audiētiū cordibus diuinit⁹ intimatum plurimū inualuit. Podiēsis enim epūs Annar⁹ amore diuino succensus crucē dñi accipiēs ad ptes illas ire decreuit: & cū illo mlti baronū: scilicet Hugo magn⁹ regis Philippi frater: Boamūdus appulus Roberti Guischardi filius natiōe tñ Nortmann⁹: Godefridus regni Lothariēsis dux: Raimūd⁹ comes puincialiū. Robertus Nortmānorꝫ comes filius Guillermi Anglorū regis. Stephanus comes Blesensis. Robertus comes Flādrēsium. & cum eis multitudo maxima equitū & peditū. Deus aūt vidēs voluntatē eorū bonā, suā eis largitus est gratiā. Post multa eñ picula & post multos labores quos p eius amore libenter sufferebant terram Turcorum intrantes & eos valde debellantes Antiochiam Hierusalem & multas alias ciuitates & castra ceperunt: & sepulchrū dñi ab impiis q illud inhoneste tractabāt liberauerūt. Quo pacto quidā nostrorū ad sua sunt reuersi: quidā in partibus illis ad populū dei tuēdū remāserūt. Illi vero qui in itinere vl' in bello mortui sunt sanctis angelis dei sociati creatori suo insatiabiliter gratias referunt qm̄ digni inuenti fuerunt pro nomine Christi mortem pati.

Vrbanus papa Galliā visit. Concilium Claromōtense. adhortatio Vrbani de expeditione Hierosolymitana. Duces expeditionis. Godefridus Comes Flādrēn. Antiochia Hierosolymæ cū aliis a christianis receptę.

De Berthę a Philippo repudio. alienæ raptu. Philippi excōicatiōe. resipiscētia. obitu. sepultura. de abbatib⁹ S. Germani. De Ludouici reg coronatiōe contentiosa. Victoria in Hannonē variam vaccam: & in Aruernos ac Aquitanos. Cap. L.

PRocedente vero tpe idē rex Philipp⁹ suggestiōe diabolica Berthā reginā repudiauit: & ei subtrahēs sui pñtiam ad castrū qd dicitur mōsteriolū supra mare situ quo illā dotauerat eā destinauit. & qd turpe ē dicere: turpi⁹ āt facere: nec ad tātū ptinet virū: libidini deseruiens Fulconi Rechin Andegauēsiū comiti suā abstulit vxorē noīe Bertrardam. cū qua pluribus annis adulterans genuit ex ea duos filios & vnā filiam Philippū scilicet & Florum & comitissam tripolitanā. Cū igit hoc nefandissimo more vitā suā duceret & nullius ammonitione ab eo desistere vellet: dñspapa eius saluti puidēs & timēs ne aīam eiusdē saluator exigeret, ipsum & totā terrā ipsi ⁹anathematis vinculo obligauit. Quā sententiā rex motus diuina gratia timēs & ad terminū vitę suę propinquans resipuit veniamque postulans eam dimisit.

Isembardus autem abbas āno. M.ciii. ab hac vita discessit. Cuius ī loco Rainald⁹ substitutus est nepos eiusdem videlicet.

Berthæ repudium. Raptus alienæ. Philippus rex anathemate ferif. Resipiscit. Abbates. S. Germani.

Philippi obitus. Exequiæ.

Rex vero Philippus cum fere sexagenarius esset: apud Milidunum castrum su-
per fluuium Sequanæ pñte domno Ludouico ei⁹ filio Anno domini millesimo.cvi.
vniuersę carnis debitum soluens extremum diem clausit. Cuius nobilibus exequiis
interfuerũt viri venerabiles Walo Parrhisiẽsis episcopus: Siluanectẽsis: Aurelianen
sis: & alii viri religiosi complures: qui nobile regiæ maiestatis cadauer ad ecclesiam
beatæ Marię pferentes celebrãtes ei exequias ibidẽ pnoctauerũt. Sequẽte vero mane
lecticam palliis & quocunq; funebri ornatu decenter ornatam ceruicib⁹ seruorum
suorum maior imposuit filius: & filiali affectu quẽadmodum decebat modo pedes
modo eques cum iis quos habebat baronibus lecticam flendo adiutare studebat.

Sepultura.

Cum autem ad nobile monasterium beati Benedicti super ligerim fluuium multo
comitatu deportassent: quoniam ibidem se deuouerat: in eodem monasterio ante al
tare positum prout decentius potuerunt hymnis & pcibus animam dño commen-
dantes corpus honorifice sepelierunt.

Ludouicus rex.

Ludouicus autem pfati regis Philippi fili⁹ quoniam in adolescentia ecclesiæ ami
citiam liberali defensione promeruerat: pauperum & orphanorum causam sustenta
uerat: tyrannos potenti virtute perdomuerat: deo annuente ad regni fastigia sicut
bonorum voto asciscitur: sic malorum & impiorum votiua machinatiõe si fieri pos
set excluderetur. Consulti ergo proceres & potissimum dictante venerabili & sapiẽ
tissimo Iuone Carnotensi epo vt ad refellẽdam impiorum machinationem citissime
Aurelianos conueniãt: eiusq; exaltationi operam dare mature festinent. Senonensis
igitur archiepiscopus Dembertus inuitatus cum cõprouincialibus videlicet Walo
ne Parrhisiensi episcopo, Manasse Meldensi, Ioanne Aurelianensi, Iuone Carnotensi
Hugone Niuernensi, Hymbaldo Altissiodoreñ accessit. Qui in die inuentionis san
cti protomartyris *Stephani* sacratissimæ vnctiõis liquore delibutum regem: & mis
sas gratiarum agens: abiectoq; sæcularis militiæ gladio, ecclesiastico ad vindictã ma

Cõsecratio & coronatio regis Aurelię facta.

lefactorum eum accingens, diademate regni gratanter coronauit: necnon & sceptrũ
& virgam & per hæc ecclesiarum & pauperum defensionem & quæcunq; regni insi
gnia approbante clero & populo deuotissime contradidit. Necdum post celebratio-
nem diuinorum festiuas deposuerat exuuias: cum subito mali nuntii baiulatores a
Remensi ecclesia assistunt literas contradictorias deferentes: & auctoritate apostoli
ca si tempestiue venissent ne regia fieret vnctio interminantes. Dicebãt siquidem pri

Remeñ. epi sup coronatione & iunctione regis contentio.

mæ regis coronæ primitias ad ius ecclesiæ Remensis pertinere: & a primo rege Frã-
corum (quẽ baptizauit beatus Remigius) Clodoueo hanc pogatiuam illibatam &
inconuulsam obtinere. siquis eam temerario ausu violare tẽtauerit, anathemati per
petuo subiacere. Ea siquidem occasione archiepiscopo suo venerabili & emerito viro
viridi Rodulfo qui domini regis eo q; absq; eius assensu electus & intronizat⁹ fuerat
sede Remensi, grauissimas & periculosas incurrerat inimicitias pacem impetrare
aut regem non coronari sperabant. Qui quia intempestiue venerũt: ibi muti, ad p-
pria loquaces redierunt: aut si quid dixerũt nihil tamen vtile retulerunt.

NE igitur quacunq; terrarum parte locorum angustiis virt⁹ regia coarcta
ri videatur: scitur enim longas regibus esse manus: accelerat ad eum de
finibus Bituricẽsiũ vir peritus linguaq; venalis Alardus Willebaldi: q sa-
tis rhetorice priuigni sui q̃relã deponẽs dño regi humillime supplicat: rogans qua

Hãno varia vacca.

tinus nobilem baronẽ Hannonẽ nomine, variam vaccam cognomine, Burbonẽsem
dñm iustitiam recusantem imperialiter in ius traheret: nepotẽ maioris fratris Her

chenilbaldi.f.filium exheredantē tam ꝑsumptuosa audacia cōpesceret: & Francorū iudicio eorum quis quid habere debeat determinaret. Rex itaqꝫ tam amore iustitiæ ꝙ ecclesiarū & miseratione pauperū ne hac occasione bellorū malitia pullulante pau peres deuexati alienę supbiæ luerēt pœnam: cū ꝑfatū Hānonē frustra in causam vo cari fecisset. Recusabat em̄ de iustitia diffidēs. nulla remissus voluptate aut pigri tia ad partes Bituricensium cū exercitu multo tetendit: Germiniacū eiusdē Hāno nis munitissimum castrum diuertēs multo conflictu impugnare contendit. Vidēs aūt ꝑfatus Hāno nullo modo se posse resistere: iam & ꝑsonæ & castri spe sublata: hāc solam salutis suæ reperiens viam pedibus dn̄i regis prostratus & multorū ammira tione sępius reuolutus vt in se misericorditer ageret eff lagitās, castrū reddit: seipm̄ regiæ maiestatis arbitrio totum exponit: & ꝙto supbius se subduxerat, tanto humi lius his edoctus iustitiæ se reduxit. Rex vero retento castro & eodē Hannone in Frā ciam litis causa reducto: Francorū iudicio aut concordia auunculi & nepotis litem tam iustissime ꝙ piissime diremit: multorūqꝫ oppꝛessiones & labores sumptuoso sudo re consumpsit. Hęc & his similia in partibus illis crebro clemētissime ꝑ quiete eccle siarū & pauperum patrare consueuit: quæ quia si stilo traderent tędiū generarēt su persedere dignum duximus. — Expeditio I hānonem. — Hanno se dedit.

Ea etiam tempestatis tempꝛe Aruernoꝝ pontifex Claromontensis vir honestę vi tæ & defensor ecclīæ illustris/& pulsatus & pulsus Aruernoꝝ supbia noua & antiꝗ ꝙ eis ascribitur hoc versu Aruerniqꝫ ausi latios se fingere fratres: ad dn̄m regē cōfu giens ꝗrelam ecclīæ lachrymabilem deponit: comitē Aruernēsem ciuitatē occupas se: ecclesiam beatę mariæ ep̄alem decani sui fraude multa tyrannide muniuisse. Re nitentis etiā pedib⁹ ꝓuolut⁹ ancillatā ecclesiā exancillari: tyrānū effrenatū cōprimi regiæ maiestatis gladio suppliciter efflagitat. Rex aūt vt consueuerat ecclesiis pm̄a ptissime opitulari, causam dei gratāter assumēs sumptuoseqꝫ cū verbis & maiesta tis suæ sigillo tyrannū corrigere nō valet, facto maturās militares colligit vires: mo uetqꝫ in Aruerniā recalcitrantē copiosum Frācorū exercitū. Cui Bituricas aduētā ti regni optimates Carolus comes bellicosus Andegauēsis: Fulco comes potentissi mus Britāniç: Conan⁹ comes egregi⁹ Niuernēsis m̄ltiqꝫ alii regni peeres manu ma gna militari regni debitores occurrūt ī Aruernos iīuriā ecclīæ & regni vlcisci festi nātes. Terrā itaqꝫ hostiū depopulātes cū ciuitati Claromōtensi ꝑpinquarēt: Aruer ni ꝑsidio ciuitatis ꝗ ꝙ optime erat munita relictis montanis acutissimis castellis se cōmiserunt. Vnde Franci consulte eoꝝ deridētes simplicitatē & ad vrbē tēdere dis ferentes vt aut ciuitatē dimitterēt ne castella amitterent aut si remanerent victua lia interim consumerent: ad castrū optimū Pōtū noīe sup fluuium Hilerim diuerte runt. vbi circūquaqꝫ tentoria figentes quæ plana & ardua diripiunt gigantea auda cia in cœlum tendere nisi: dum minutissima montium cacumina ꝑripiunt: ꝑdas nō tātum pecoꝝ sed et pecoralium hoīm supfluo etiā educunt: instrumenta impugna toria turri eiusdē castelli applicantes saxorū molariū impetu, sagittarūqꝫ impluuio multa eos strage ad deditionem compellunt. Quo audito qui ciuitatem tenebant timore pculsi simile aut grauius quid expectantes fugam parant: ciuitatem exeunt: eamqꝫ regis arbitrio relinquunt. Rex autem & deo ecclesiam: & clero turres: & ep̄o ciuitatem pace inter eos & comitē & sacramentis & obsidum multiplicitate firma ta, victor in omnibus restituit. Verū temporum lustro pacto cum Aruernorū comi tum perfidia /leuitate solueretur recidiua: ep̄i & ecclīę calamitatis recidiuam repor tat ꝗrimoniam. Qui se casso labore adeo defatigatum dedignans collecto multo ma — Expeditio I Claromōtē — Claromons deditur. — Rebellio Aruernoꝝ.

iore exercitu terrã repetit Aruernorũ.iamq; grauis corpore & carneæ ſpiſſitudinis
Expeditio altera.
mole ponderoſus cum alius q̃ libet paup etiã/tanta corporis periculoſi incõmodita-
te equitare nec vellet nec poſſet:ipſe cõtra multoꝝ amicoꝝ diſſuaſionẽ mira aĩoſita-
te rapiebať:& qđ ipſi etiã iuuenes horrebãt ęſtiuos Iunii & Auguſti tolerãs calores,
impatientes caloris deridet:cum ſępius eũ anguſtis paludum locis/fortiſſimis ſuo-
rũ lacertis ſuſtentari oporteret.Erant in eius expeditione comes ꝑpotens Flandren/
ſis Carolus comes Andegauenſis.Fulco comes Britanniæ tributarius regis anglici
Flandreñ. comes.
Henrici:de Nortmãnia exercitus barones & regni optimates cõplures q etiã Hiſpa
niam ꝑdomare ſufficerẽt.Trãſiens itaq; difficiles Aruernoꝝ ingreſſus & obuiantia
caſtella Claromõtem ꝑuenit.Cũ aũt abortiuo & oppoſito ciuitati caſtro montis Fer
rãni exercitũ applicaret:milites q caſtrum defendere habebant Francoꝝ mirabilem
In Mõtẽfer-rãnum.
exercitũ ſuis diſſimilẽ formidãtes loricarũ & galearũ repercuſſarũ ſole ſplendorẽ ad
†defenſionẽ
mirãtes ſolo viſu hærent:& exteriorẽ refutãtes† immunitatẽ in turre & turris ꝑcin
†defenſiõis.
ctu vix etiã ſeſe contulerunt.Applicitus aũt † immunitatis relictæ domib⁹ flãmiuo
mis ignis quicquid erat ꝑter turrim & ꝑcinctum eius in cineres diſſoluit.Et prima
quidem die ꝑpter æſtuantem incendio ſubito villam extra eam tentoria fixerunt:ſe
quente intro ſopitis flammis reportauerunt. Rex vero ſummo mane hoc vno facto
& eos contriſtauit & ſuos ex hilarauit.qm̃ cum tentoria Francoꝝ vna de parte turri
ꝓpinquiora multo bello multis ſagittarũ & iaculoꝝ emiſſionibus ita vt etiam ꝑmiſ
ſis inter Francos & hoſtes armatoꝝ pſidiis Francos clypeis operiri oporteret:laceſſe
re tota nocte non deſiſterẽt:ſignificauit militari viro & egregio baroni Amalrico de
Monteforti vt eis ex obliquo inſidias ponẽs ne ꝑcinctum impune egrederenť proui
dear.Qui talibus callẽs intẽtamẽtis,ſumit arma:eoſq; equoꝝ velocitate ex obliquo
Pugnos.ſ. dexteros in ſiniſtris.
Francis impediẽtibus inopinate quoſdã intercipit:regiq; celeriter remittit.Qui cũ
redimi ſe multo auro rogarẽt:imperat eos emancari:mãcos aũt & pugnos in pugnis
referentes intro ad ſocios remitti.Quibus cæteri territi deinceps Francos quietos
ſinebant.Cũq; machinarũ & inſtrumentoꝝ ſtructura demorante tota Aruernia vo
wilhelmus aqtanię dux fruſtra in regẽ mouet.
luntati & arbitrio exercitus pateret:dux Aquitaniæ Willermus exercitu Aquitano
rum fretus aduenit.quem cum in montanis caſtrametatus in plano Francoꝝ intue
retur rutilare phalanges,admiratum exercitus tanti magnitudinẽ pœnituit ꝑ im-
Oratio Aqtani.
potentia ad naufragandum veniſſe:mittenſq; pacificos regi nuntios vt ei tanq̃ dño
ſuo loquatur aſſiſtit orans hoc modo.Dux tuus Aquitaniæ dñe rex mľta te ſalute
omniq; optat potiri honore.Nõ dedignetur regiæ maieſtatis celſitudo ducis Aqui
taniæ ſeruitium ſuſcipere:ius ſuum ei cõſeruare:quia ſicut iuſtitia exigit ſeruitiũ:
ſic & iuſtum exigit dñium.Aruerneñ.comes quia Aruerniam a me quã ego a vobis
habeo,habet:ſi quid cõmiſit:curiæ veſtræ veſtro habeo iudicio repñtare.hoc nunq̃
prohibuimus:hoc etiam modo offerimus:& vt ſuſcipiatis ſuppliciter efflagitam⁹:
& ne ſuper his celſitudo veſtra dubitare dignetur:multos & ſufficientes obſides da
re parati ſumus & paratos habemus.Si ſic iudicauerint regni optimates,fiat.Sin a-
liter:ſicut ſuꝑ his iudicabunt.Igitur rex cum optimatibus regni conſultãs dictante
iuſtitia fidẽ iuramentum obſidũq; ſufficientiã ſuſcipit:Aurelianis pacem patriæ &
eccleſiis reſtituit:diem inter eos pñte duce Aquitaniæ ſuꝑ agendis Aurelianis(qđ
huc vſq; renuerat)ſtatuit:exercitũq; glorioſe reducens in Franciã victor remeauit.

De Caroli comitis Flãdrię ſtrenua rerũ adminiſtratione & cęteris virtutibus:de
eiuſdẽ nephãdiſſima apud Brugas cęde:& cędis clariſſima p Ludouicũ regẽ vltione:
de Wilhelmi comitis Flãdrię ſuſceptione & abbatibus.S.Germani. Cap.L.

EGregium Ludouici regis factū & quo nobilius ab adolescentia vsq ad vitæ limitem nullū ꝑpetrauit: vitando fastidiū cū mlta egeat narratione breui memorare nō quō sed quid fecerit significātes ꝓposuimus. Famosus comes vir potētissimus Carolus de amita domini regis Ludouici Danoꝝ regis fili⁹ cū successisset iure cōsanguinitatis fortissimo comiti Balduino Hierosolymitani Roberti filio Flandriç: terrā valde populosam tā strenue q̄ diligēter administrabat ecclīæ dei illustris defensor: eleemosynarū liberalitate cōspicuus: iustitiæ tutor insignis. Qui cū debito honoris adepti potētes quosdā gn̄e hūiles/opib⁹ elatos/dn̄io eius lineā cōsanguinitatis absentare supbe innitentes (erant em̄ de fece cōditionis seruilis) iudicio curiæ cōuenienter satis repeteret: ip̄e videlicet Brugēsis ecclīæ pręposit⁹ & eius viri superbissimi & famosi ꝓditores crudelissime ei insidiabant. Cū igitur quadā die Brugas venisset: summo mane ecclīç dei assistens pauimēto ꝓstrat⁹ librū orōnū manu tenēs orabat: cū subito Burchard⁹ quidā nepos p̄positi p̄fati satelles truculentus cū aliis de eadē sceleratissima radice & aliis traditionis pessimę cōplicib⁹ orāti/immo deo loquēti/tacite retrocedit & caute gladio euaginato collū terræ ꝓstrati comitis leuissime tangens vt paululū erectū ferientis gladio se inopinate dirigeret: ensem ei applicās vno ictu ipius piū seruus dn̄m sceleratissime detrūcat. Qui aūt astabāt necis impię cooperatores sanguinē eius sitiētes tanq̄ canes in relicta cadauera debacchātes innocētē laniare gaudebāt: summope gloriantes ꝙ ope cōplere potuerāt quē conceperāt dolorē/& quā pepererant iniquitatē: vtpote malitia sua excæcati quoscūq castellanos quoscūq nobiliores comitis baronos siue in eadē ecclīa siue in castro offendere poterāt: infelicissimo miserę mortis genere impatos nec confessos trucidabāt. Quibus tn̄ valde ꝓdesse arbitramur ꝙ ꝓ fidelitate dn̄i sui taliter mactati in ecclīa orātes sunt repti: cū scriptū sit vbi te inuenero ibi te iudicabo. Comitem vero truces in ecclīa ipsa tumulantes ne honorifice extra deplangeret & sepeliretur: & ꝓ gloriosa vita & gloriosiore morte deuot⁹ populus in eius vltionē incitaretur: ecclīam ip̄am speluncā latronū statuētes tam ip̄am q̄ comitis domū ecclīç inhærentē muniuerūt: & q̄buscūq patis victualiū alimētis & seipsos exinde ꝓtegere & comitatū sibi addicere summa supbia deliberant. Tanti igit̄ & tā scelerati horrore facti attoniti q his non cōsenserant Flandriæ barones lachrymabiles exequias ꝑsoluentes notam ꝓditionis euitant: dū hoc dn̄o regi Ludouico nec ei tātum sed fama volante ꝑ vniuersum orbem denuntiāt. Rex aūt & amore iustitiæ & cōsanguinitatis affectu in vltionē tantę ꝓditionis excitatus: nec regis anglici/nec comitis Theobaldi bello detētus Flandriā aīosus intrat: vt neq̄ssimos atrocissime ꝑdat toto aī & opis nisu exęstuat. Comitē Flādrię wilhelmū Nortmānū filiū Roberti Hierosolymitāi Nortmāniæ comitis (ad eū em̄ iure cōsanguinitat[is] spectabat) cōstituit. Vt aūt brugas descēdit: nō verit⁹ terrę barbariē nec fœdā ꝓditorię cōsāguinitatis lineā ip̄os ꝓditores in ecclīa & turre obsessos coarctat. victualia p̄terea quæ diuino nutu eoꝝ etiā vsui iportuna repugnabāt, ꝓhibet. Vt aūt fame peste & gladio aliquātisp eos cōtriuit: ecclesiā relinquētes turrim tātum vt eos turris saluaret retinuerunt. Iam vero de vita eis desperātib⁹ cū in luctū verteret cithara eoꝝ: & organū eoꝝ in vocē flentiū: neq̄ssimus Burchardus cōsensu sotioꝝ fuga elapsus Flādriā exire volens nec valēs sola iniquitate ꝓpria ꝓhibēte: infirmitate cuiusdā amici & familiaris reuersus interceptus regis impio exq̄sito miseræ mortis gn̄e alta rota supligat⁹ coruoꝝ & alituū rapacitati expositus desup oculis defossus & tota facie dilaceratus inferius sagittis & lanceis

Carolus comes Flādrię Danoꝝ regis filius.

Caroli virtutes.

Burchardi scelus quē Guaguin⁹ Brochardū vocat.

Wilhelmus comes Flandriæ.

Burchardi Caroli interfectoris dirū supplicium.

Berthold⁹ capit̃ quem Gag. Bertodũ vocat.

Bertholdi supplicium

& iaculis milies pforat⁹ miserrime interfectus in cloacã piectus est. Berthold⁹ vero caput iniqtatis cũ similiter effugere decreuisset cũ huc illucq̧ satis licenter deambulasset sola supbia reuersus (Dicebat eñ suis qs ego aut quid ego feci?) etiã capit̃ & regis arbitrio expositus merita & miserrima morte est damnatus. furcis enim cum cane suspensus quoties canis pcutiebat̃ in eũ iram retorquẽs totã faciẽ eius morsicãdo deuorabat. Aliqñ etiã in eã, qđ horribile dictu est, stercorabat: sicq̧ miserã vitã miserior miserrimo morte ppetua terminauit. Quos aũt in turri incluserat multis angustiis ad deditionẽ cogẽs sigillatim vnũ post aliũ coram suis fractis ceruicibus deiecit.

Reliquorũ pricidarũ supplicia.

Quẽdam etiã eorꝝ noie Isaac in monasterio quodã timore mortis tõsoratum demonachatũ patibulo affixit. Potitus itaq̧ Brugensi victoria rex cũ suis Ipras optimum castrũ contra Wilhelmũ bastardũ pditionis fautorem / vt etiam in eum vlciscatur ire accelerat. Brugenses tam minis q̃ blanditiis directis ad eos nuntiis in societatẽ allicit.

Ipræ captæ. guilhielm⁹ nothus exulat.

Dũq̧ Wilhelmũ cũ trecẽtis militib⁹ obuiũ haberet: altera ps regalis exercit⁹ i eũ irruit: altera ex obliquo alia porta audacter castellũ occupat: eoq̧ retẽto Wilhelmum a tota Flandria exhęredatum exterminat: et qa pditione ad possidendã Flãdriã aspirauerat merito in tota Flandria nihil obtinuit. His ergo & diuersis vltionũ modis & sanguinis multi effusione lota & quasi rebaptizata Flandria Wilhelmo Nortmanno comite cõstituto rex in Franciã deo auxiliante victor remeauit.

Abbates. S. Germani Rainald⁹ & guilhielm⁹

Anno incarnationis dñicę. M.CVIII. Rainaldus monasterii sancti Germani abbas p̃ simplicitate abbatiã dimisit & loco eius Guillermus ẽ substitut⁹ q duobus ãnis monasteriũ rexit: sed prauo cõsilio deceptus ad epm Parrhisieñ pergẽs & ei pfessionẽ faciẽs benedictionẽ ab eo accepit. Qđ audiẽtes p̃fati monasterii fratres timẽtes ne p hoc ecclię suę minueret̃ libertas reuertentẽ a pfessione noluerũt recipere. Sed clausis ianuis valide resistẽtes eũ ab abbatię dignitate penit⁹ remouerũt; pdictumq̧ Rainaldum reuocantes eum iterum sibi p̃fecerunt abbatem.

Hugo.

Qui anno. M.CXVI. obiit. ei successit Hugo sancti Dionysii monachus: p quem libertas ecclesiæ p̃nominatæ restituta est: ordo reformatus: veterata domus renouata. Cum Christo sit ei locus æternæ requiei.

De Ludouici grossi regis ple numerosa / & obiter de bono prolis cuius carẽtia ĩperatoria domus & Anglicana graue detrimentum accepit: deq̧ Lotharii ĩperatoris p̃claris facinoribus. De Ludouici iunioris cũ Alienori de Guilhelmi Aquitaniæ ducis filia matrimonio. Cap. LII.

Ludouici regis ples. Philippus primus filius ĩ regni ptem ascit⁹ ab equo per porcũ consternato op p̃ss⁹ periit. Innocenti⁹ papa altissiodori habitans.

REx ãt Ludouic⁹ duxit vxorẽ Adalaidẽ filiã Humberti comitis de Moriana. de qua genuit. vi. filios & vnã filiã. Philippũ q vnctus est in regẽ: de quo cõtigit singulare & vlteri⁹ inauditũ Francię regni infortuniũ. Cũ eñ ipse floridus & amœn⁹ puer bonorꝝ spes timorq̧ malorꝝ quadã die p ciuitatis Parrhisieñ suburbiũ eqtaret, obuio porco diabolico offensus equ⁹ grauissime cecidit: sessorẽq̧ suum nobilissimũ puerũ silice cõsternatũ mole põderis sui conculcatũ cõtriuit. Quo dolore ciuitas & quicũq̧ audierũt cõsternati sunt (ea siqdẽ die exercitum ad expeditionem asciuerat) vociferabantur: flebant: & eiulabãt: tenerrimũq̧ colligentes puerũ pene extinctum in proximam domum reportant. Nocte vero instante prohdolor spm exhalauit. Illo in tempore morabat̃ Altissiodori papa Innocentius: quẽ vt patrem suũ spũalẽ petiit rex piissimus / vt aliũ filiũ suum Ludouicum inungeret & coronaret. Conuocata igitur procerum regni & cleri multitudine vir piæ recordatiõis Innocẽtius summ⁹ põtifex Remos accessit: & Ludouicũ adolescẽtẽ

piũ & modeſtũ vnxit in regẽ & coronauit. Tertiꝰ aũt regis filius Henricus eſt appellatus: poſtea Remeñ archieps ordinatus. Quartus vero Robertus comes Droceñſiũ. Quintus Philippus clericus. Sextus Petrus qui duxit vxorẽ filiã Rainaldi de Cortenaico: & terrã ipſius habuit cũ ea: qꝛ nõ erat alius hęres ſupſtes. Soror aũt iſtoꝝ regis filia fuit Cõſtãtia vxor Raimũdi comitis ſancti Aegidii. ꝑ quã in regno Frãcoꝝ multa facta ẽ ſtrages hoĩm. Cũ eñ Henricꝰ rex Angloꝝ ei & viro ſuo pfato comiti vellet auferre Tholoſam: rex Ludouicus Ludouici regis filius ei valde reſiſtẽs mltos de ſuis amiſit: ſed de parte aduerſa plurimis ĩterfectis ſemp glorioſe triũphauit. Nũc aũt ad hiſtoriã reuertẽtes & de pſe rege loqntes ad laudẽ ipſiꝰ pclara eius opa huic ſcripto breuiter ĩſeramus. Debellãs igiẽ Hugonẽ de Puteolo, q cõtra eũ ĩſurrexerat, Puteolum cepit & ſubuertit & Iãuillam firmauit ne aliqñ ſucceſſiõe tempoꝝ ſibi vel hæredibus ſuis dñs de Puteolo vel aliqs de ptibus illis poſſet reſiſtere. firmauit etiã mõtẽ Caluulũ & Lorretz & Gres. Moretũ vero & caſtellariũ Boiſſas Eurã & Cãbim a Fulcone vicecomite waſtineñſi emit. Corbiolũ quoq & Firmitas, mons Lethericus, & caſtrum forte accesserunt ei. Hæc eñ oppida aſſiduis bellis perurgentibus ſuis rectoribus deſtituta fuerant. His & aliis plurimis dñium ſuũ augẽs pacẽ circũquaq ſupbos debellãdo reformãs. XXX. annis regnũ Frãcię viriliter rexit. Trigeſimo igitur vnctionis ſuæ anno: ætatis vero. LX. incarnationis autẽ dominicæ. M.C.XXXVI. Parrhiſiis feliciter obiit.

Henricꝰ tertius filius Remeñ fit epiſcopus.
Robertꝰ qrtus filiꝰ co. Droceñ.
Philipp. V. clericus.
Petrus. VI. Cortenaici dñs.
Cõſtantia filia comes. ſ. Aegidii.
Anglorum irruptio & cædes.

Igiẽ glorioſus glorioſi regis filiꝰ Ludouici Ludouicꝰ lugubri tãti patris demigratiõe celerrimo cõperta nũtio, ducatu Aquitanię conſulte tutoq locato, anticipare feſtinãs q regibꝰ decedẽtibꝰ cõſueuerũt emergere: rapinas: ſcãdala: & motiões: celeriter in Aurelianẽſem regreſſus ciuitatẽ cũ ibidẽ cõperiſſet occaſiõe cõmuniõis quorũdã ſtultoꝝ inſaniã cõtra regiã moliri maieſtatẽ: cõpeſcuit audacter nõ ſine quorũdã lęſiõe: indeq Parrhiſianã tãq ad ꝓpria remeãs ſedẽ (eã eñ ſicut in antiqs legiẽ geſtis reges Frãcorũ regiã habere cõſueuerũt) de regni adminiſtratiõe & eccliẽ defenſione ꝓ ętate, ꝓ tpe, glioſe diſponebat. Felicẽ ſe fore tota exiſtimabat pria eo qꝛ tãtę ſint reliquię hoĩ pacifico nobiliſſimo pri: ſiqdẽ ad robuſtiſſimã totiꝰ regni defẽſionẽ nobiliſſima ꝓles ſuccederet: pios foueret: impios abdicaret. Imperiũ ſiqdẽ Romanoꝝ, regnũ ẽt Angloꝝ in defectu ſucceſſiuę ꝓlis multa incõmoda fere vſq ad ſtatus ſui ruinã ſuſtinuiſſe cõſpicãtes: qꝛtũ dictoꝝ regnoꝝ ĩdigenas ſup his dolere audiebãt: tãtũ regni & regl ſucceſſibꝰ oĩm & ſinguloꝝ cõmoditatibus applaudebãt. Defũcto etenĩ abſq hęrede ĩpatore Romanoꝝ Henrico in ea q maxĩa & gñalis eſt habita Maguntię curia fere. LX. militum tanta emerſit hac occaſione controuerſia: vt cum dux Alemannię Federicus, eo qꝛ defuncti imperatoris Henrici nepos eſſet, regnum obtinere nitebatur: in ſcandalo & diuiſiõe regni Maguntinus & Coloniẽſis archiepiſcopi & ſuperior pars optimatum & procerum regni eum reiicerẽt: & ad ducẽ Saxonię Lothariũ ſe cõuertẽtes regio eũ diademate Aqſgrani cũ ſũma cleri & ppłi exultatiõe coronarẽt. Qđ & ſi nobile factũ nõ ſine lęſiõe multoꝝ cõſtitit: cũ ipſe pfatꝰ dux Federicus ſolio regni depulſus cũ Cõrardo fratre q tñ pfato Lothario decedẽti ĩ regnũ ſucceſſit, cũ parẽtibꝰ & reliquis fautoribꝰ ſuis multa diſpẽdia, bella, incẽdia, pauperũ depredatiões, ecclĩaꝝ deſtructiões, dãna innumera ſimilia ꝑpeſſus ei intulerit. Qui pręfatꝰ Lothariꝰ cũ multa egregie geſſerit, tñ hoc ſupremũ & dignũ laude atq admiratiõe magnanimitati eiꝰ aſſignatꝛ: qꝛ regnũ Alemãnorũ nullo hęreditatis iure ſortitus ſtrenue adminiſtrauerit. Italiã poteſtati ſuę ſubiugauit: Romani coronã imperii ab Innocẽtio papa Romę repugnãtibꝰ Romanis aſſumpſit: Capuanã & Beneuẽtanam ꝑtranſiẽs ꝓuinciã, Apuliã in ore gladii ꝑdomuit: regẽ Siculũ fugauit: Barẽſem ciui

Ludouicus rex parcit Puteolos capit
Ludouici groſſi obitꝰ.
Ludouici iunior gesta.
Hęredũ penuria ſgnorũ pnicies.
Henrici imperatoris mors.
Lothariꝰ Saxo fit ĩpator.
Lotharii Saxonis pclara facinora.

tatẽ & circũiacentẽ patriã occupauit: plenoq̧ potit⁹ tropheo a ptib⁹ illis rediẽs mor te cõi ꝑuentus ad natiuũ solũ & ꝓprios ducatus Saxonię penates relatus tãtis laboribus finẽ egregiũ destinauit. Nec minus infauste de regno Anglorum hac eadẽ occasione contigisse meminimus cũ defuncto strenuo & famosissimo rege Henrico ga hęrede mare carebat Boloniẽsis comes Stephanus nepos eius frater iunior palatini cõitis Theobaldi ex insperato regnũ ingressus nõ reputãs ꝙ comes Andegauensis filiã ꝓfati regis Henrici auũculi sui q̃ & impatrix Romanorum fuerat cõiũgẽ & ex ea filios habuerat, coronã ei⁹ assumpsit. Quę pniciosa factio zelo & diuersitate baronũ comitũ atq̧ optimatũ regni tanta terrã copiosam & fructiferã a malitia inhabitãtiũ in ea calamitate extinxit: vt terrã vastitate/ꝓda/rapinis, hoies mortib⁹ fere ad tertiam vt aiunt ptẽ circũquaq̧ ꝑ totum regnũ exterminaret. Quę quidẽ picula Francorum solatia exhibebãt/cũ illi ex defectu hoc sustinerẽt: Frãci vero tãtę & tam egregię plis successione cõgratularent & cõgauderẽt. Sed vt ad ꝓpositũ redeamus: regis Ludouici circiter .xiiii. aut .xv. ãnorum ab adolescẽtia tã natura q̃ idustria de die in diẽ ꝑficiebat.

Anglorum ob carẽtiam regiæ plis incommoda. Stephanus Bolonieñ. Angliam occupat.

Ea tẽpestate wilhelmus dux Aquitaniæ ad sanctũ Iacobũ pegre ꝓfectus molestia corporis ibi correptus viam vniuersę carnis ingressus est. Ipse duas filias tantũ habebat: quarũ altera vocata fuit Alienor: altera Aaliz. Terra aũt Aqtanię dño suo destituta, absq̧ hærede mare remãsit. Idcirco rex Ludouicus totã Aqtaniã in manu sua tenuit. Alterãq̧ de duabus ꝓdictis sororib⁹ scilicet Alienoridẽ natu maiorẽ mrimonio sibi sociauit. Alterã vero videlicet Aaliz iuniorẽ Radulfo comiti Viromãdẽsi in vxorẽ donauit. Rex aũt vnã filiã ex Alienoride coniuge sua suscepit: noie Mariam.

Guilhelmi Aqtani obitus. Alienor. Ludo. Alienoridẽ ducit.

Porro euoluto non longo dierũ curriculo Gautherius de Montegaio supbia diaboli inflatus aduersus regem insurgere tẽtauit: terrãq̧ ipsius non tñ impune ꝑsumptuose inquietare conat⁹ est. Qđ rex vtpote magnanimus nõ ęquo aĩo ꝑferẽs exercitu vndiq̧ adunato aduers⁹ mõtẽgaiũ cõuolauit castrũq̧ cũ oi municipio destruxit.

Monsgaius capitur.

Anno ab incarnatione dñi nostri Iesu Christi .M.C.XLV. felicis memorię Hugo abbas sancti Germani Parrhisieñ q prius monachus sancti Dionysii extiterat dominica de ramis palmarũ de ꝓsenti sæculo migrauit. huic successit Gillo eiusdem ecclesiæ monachus.

Abbates .S. Germani Hugo & Gillo.

¶ De Cruce ab Ludouico iuniore cũ proceribus & epis assumpta ob calamitatẽ quã res Christiana accepat capta Edessa. Deq̧ Conrardo ipatore etiam crucem assumente. & quãto tpe Ludouic⁹ crucẽ tulerit: & qñ Hierusalẽ adiit ac rediit. Cap. LIII.

Edessa capta a pthis.

Eodem anno graue infortuniũ quoddã in Hierosolymitanis partibus christianis cõtigit. Nã pthi diabolico inflati spũ Edessam vrbẽ valido bellorũ impulsu aggrediẽtes nõ sine magna strage suorũ cã ceperunt. de qua expugnatione miniũ intumescẽtes oẽs christianos illius regionis se vastaturos esse cõminati fuerũt. Cuius infortunii fama postq̃ ad aures piissimi reg Ludouici ꝑuenit zelo sancti spiritus imbutus ad pietatẽ cõmotus est. Qua de causa in paschali solẽnitate eiusdẽ anni apud Vizeliacũ magnũ colloquiũ tenuit vbi archiepos epos abbates quoq̧ plures etiã optimates & barones sui regni cõgregari fecit. Inter quos fuit Bernard⁹ abbas Clareuallẽsis. itaq̧ ipse & põtifices ibidẽ in cõsistorio assistẽtes ꝓdicauerũt de terra in qua dñs noster Iesus Christus corporaliter cõuersatus ꝑ redemptione gñis hũani passionẽ crucis sustinuit. Quorum ꝓdicationibus, & ammonitionibus rex Ludouicus diuina inspirante gratia inflãmatus crucem accepit & post eũ Alienor vxor eius. Qđ vidẽtes optimates ibidem adstãtes postea crucẽ accepũt

Bernardus abbas S. Ludouicus crucẽ assumit in Parthos cũ regina epis & ꝓceribus.

Simon Nouiomẽsis eps/Godefridus Lingonẽsis eps/Arnulfus Luxouiẽsis eps/Herbertus abbas sancti Petri Viui Senonẽsis. Theobaldus abbas sanctæ Colũbę. Anfulsus comes sancti Aegidii. Terricus comes Flãdrẽsis. Henricus filius comitis Blesensis palatini Theobaldi qui tũc tpis viuebat. wilhelmus comes Niuernẽsis. Reinald⁹ frater eius comes Tornodorẽsis. Robertus comes frater regis. Iuo comes Suessionis. Guido comes de Pontino. wilhelmus comes de Garenna. Archembaudus de Borbonio. Ingerrãnus de Cotcio. Gaufridus de Rancono. Hugo Lizenanto. wilhelmus de Cortiniaco. Rainaldus de Monteargiso. Iterius de Toreio. Gautherius de Montegaio. Eurard⁹ de Britolio. Droco de Mõceio. Manasses de Bugliis. Ansellus de Triegnello. Guarin⁹ frater eius. wilhelmus Buticularius. wilhelm⁹/Anguillõ de Triea & plures alii equites. infinita etiã multitudo peditũ. Eodẽ quoq; tpe Conrardus imperator Alemãnię audita christianorũ desolatione crucem accepit: & Ferricus dux Saxoniæ nepos eius postea imperator. Amatus etiã comes Morianę auunculus regis Ludouici. in quorũ comitatu missi fuerũt. Porro Põti⁹ venerabilis Vizeliacẽsis abbas propter reuerẽtiã sanctę crucis quã rex cũ sociis accepit in loco quodã videlicet in decliuo montis in quo cõsistorii pdicatio fuit, hoc est inter Escuanũ & Vizeliacũ ecclesiã in honore sanctæ crucis construxit. in quã populo recta fide conueniente dñs multa miracula operatus est.

Conrardus Alemãnus imperator crucem accipit

Interim rex Ludouicus toto anno a paschali solẽnitate qua crucẽ accepit vsq; ad aliud pascha & insup vsq; ad pentecostẽ anteq̃ ad Hierosolymitanas ptes pficisceretur cum cruce suscepta in regno suo commoratus est.

Rex ãnũ añ expeditionẽ crucẽ tulit.

Cũ vero hæc ita agerent Senonẽsis ciuitatis burgẽses aduersus abbatẽ sancti Petri viui Herbertũ in irã concitati qa cõmuniã eorũ dissolui fecerat/eũ truculẽter necauerunt. Ob cuius vltionẽ rex quosdã homicidarũ illorũ de turre Senonensi pcipitari fecit: quosdam autem Parrhisiis detruncari.

Herbert⁹ abbas obit.

Abbas aũt Gillo ecclesiã sancti Germani Parrhisien̄ illo ãno integro rexit: post cuius anni cõpletionẽ qm̃ tanti regiminis oneri nõ sufficiebat pastoralẽ curã dimisit. in cuius loco Hugo Crispeiensis sustitutus est.

Gillo abbas officio abit. Hugo defũgitur.

ANno ab incarnatione dñi. M.C.XLVI. gloriosus rex Ludouic⁹ regio comitatu vt decebat honorificẽtissime circũdat⁹ iter qđ vouerat pagere cupiẽs septimana post pentecosten de Parrhisiensi ciuitate egressus est. vnde profectus in itinere multos labores sustinuit: & tãdẽ Hierosolymã puenit. postq̃ autem ad sepulchrũ dñi orationes cõpleuit & cũ debita reuerentia Crucẽ dñicã adorauit de partibus illis regrediens sanus & icolumis ad ppria remeauit. Deniq; post illã regressionẽ ipse genuit vnã filiã ex Alienoride coniuge sua nomine Aaliz.

Rex Ludouic⁹ Hierosolymam petit.

De Nortmãnia p Ludouicũ Henrico Anglorũ regi restituta: & eiusdẽ Henrici ingratitudie. De diuortio Ludouici cũ Alienoride ob cõsãguinitatẽ: & mrimonio eius dẽ cũ Hẽrico Anglo. Itẽ de matrimonio eiusdẽ Ludouici cũ Cõstantia hispana: & filię eius Margaritę cũ Hẽrico filio Henrici Angli. De interitu Cõstantiæ in partu: & tertiis nuptiis Ludouici cũ Ala Blesen̄. comitis filia. Cap. LIIII.

PRocedẽte aũt nõ longo temporis spatio Gaufridus comes Andegauorũ & Henricus filius eius qui postea regnum Anglorum obtinuit/regem Ludouicum adierunt: & ei de Stephano Anglorum rege conquerentes monstrauerunt: q ipse eis iniuste iura sua auferebat videlicet regnũ Angliæ & ducatũ Nortmãnię. Vnde rex volens oẽs iuste ac rationabiliter sicut regiã maiestatẽ cõ

Nortmãniã Anglo restituit.

decet manu tenere: & vnicuiq; ius suum conseruare: cum magno exercitu Normãniam aggrediens manuforti eam cepit: quã Hẽrico filio comitis Andegauorum reddidit: & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit. Ille itaq; ꝓ collato sibi adiutorio Gaufrido patre suo concedente Vilcassinũ Normannũ qđ est inter ista & Andeglam regi Ludouico totum immune dedit. In qua terra continenť hæc castella & firmitates. Gisortium. Neelfa. Stripiniacũ. Dangutiũ. Gamachie. Harachiuilla Castrũ nouum. Baudemont. Braium. Tronutium. Buschalia. Nogẽtum super Audelam & quędam alia. Hoc modo quo ꝑdictum est adquisiuit & restituit perfido Hẽ

Henrici Angli ꝑfidia.

rico Normanniam rex Ludouicus non ꝑuidens perfidiam, quã postea ille cõtra ipm machinatus est. Nam post modicum tempus cõtigit qđ vulgari prouerbio dicitur: quia quanto magis exaltatur iniquus: tanto amplius aduersus benefactorem suum se extollit. Siquidem Henricus Normanniæ per manum regis dux effectus vltra modum superbiens ante dominum regem suum Ludouicum defecit a iustitia. Quã obrem rex ad iram nimirum concitatus tantam indignationem grauiter sustinens cum magno exercitu in Mouium profectus est: paucisq; diebus in obsidione morat⁹.

Rex Ludo. Anglo castella dẽnit

potenti virtute castrum illud cepit. aliud quoq; castrum scilicet Nominmarcheium similiter captum ei abstulit. Porro videns versutus ille Henricus dux Normannorum ꝙ potentissimo regi Ludouico nullatenus resistere posset, ad similitudinem dolosę vulpis conuertit se ad refugium dolosæ fraudis solitę. siquidem fingens se humiliatum esse vt quoquo mõ amissa recuperaret falso asserebat ꝙ contra dominum suũ regem superbiæ calcaneum deinceps non eleuaret. Cuius falsis assertionibus rex Ludouicus deceptus sicut semper benignissimus extitit etiam tunc benignitatem suam ei exhibuit. Nam duo prędicta castella quæ illi abstulerat eidem restituit.

Reddit.

Sequenti tempore præterita non longa annorum euolutione accesserunt ad regem Ludouicum quidam propinqui & consanguinei sui. & conuenerũt cum dicentes ꝙ inter ipsum & regnum Alienoridem coniugem suam linea consanguinitatis erat. qđ etiam iuramẽto firmare promiserunt. Audiens hoc rex noluit eam contra

Diuortium Alienoridis ob cõsãguinitatem.

legem catholicam vlterius vxorem habere. Proinde Hugo Senonensis archiepiscopus conuocauit vtrũq; videlicet regem Ludouicum & reginam Alienoridem ante ꝑsentiã suam apud Baugentiacum. Qui cõuenerũt eo ex ꝑcepto ipsi⁹ die veneris ante dominicã de ramis palmarũ. vbi etiã interfuerũt Samson Remẽsis, Hugo Rothomageñ, & cuius nomẽ nõ teneo Burdegaleñ archiepiscopi: quidã quoq; suffraganeí ipsoꝝ necnõ optimatũ & baronũ regni Frãcię nõ minima pars. Quibus cõgregatis in castro supramemorato prædicti consanguinei regis iuramentum quod facturos se fore ꝓmiserãt exequuti sunt: videlicet ꝙ rex & regina Alienor| sicut supra taxatũ est affinitate consanguinitatis propinqui erãt. & sic inter eos matrimonii copula soluta est.

Anno incarnatiõis dñicę. M.C.LIII. dimisit abbatiã Hugo Crispeiẽsis: q̃ vno anno

Gaufridus abbas & Theobald⁹.

sine pastore fuit. Quo cõpleto Gaufridus abbas substitutus est. Qui post duos fere annos curã pastoralẽ reliq̃t ęgritudine cogente. cui successit Theobaldus.

Alienoris repudiata ab Anglo ducitur.

Quo pacto Alienoris terrã suã Aquitaniã celeriter regsiuit. Quã sine mora Henricus dux Normãnię q postea in regẽ Angloꝝ sublimatus fuit vxorẽ sibi accepit. rex aũt Ludouicus duas filias quas de Alienoride susceperat maritis despõsauit. primam scilicet Mariam Henrico comiti Palatino Trecensi: iuniorem vero videlicet Aaliz fratri eius Theobaldo comiti Blesensi.

PRoinde rex volens secundum diuinam legem viuere quæ præcepit: vt vir adhæreat vxori suæ: & sint duo in carne vna: propter spem successiuę prolis quæ post ipsum regnum Franciæ regeret, Constantiam filiam imperatoris Hispaniæ coniugio sibi iunxit: & Hugo Senonensis archiepiscopus Aurelianis eam in reginam inunxit: & cum ipsa regem coronauit. Qui postq̃ per aliquod tempus pariter permanserunt rex genuit ex ea vnam filiam nomine Margaritam. Dispositione vero Romanæ ecclesiæ eadem Margarita sotiata fuit matrimonio Henrico filio Henrici regis Anglorum, & Alienoridis vxoris suæ, qui postea in solio regni Angliæ sublimatus fuit. Vilcassinensem autem terram dedit rex Margaritæ filiæ suę in matrimonio: quam Henricus rex anglorum pater illius Henrici ipsi immunem concesserat.

rex Ludouicus Cōstantiā Hispanā ducit.

Margarita ex Cōstātia nata Henrico Anglo nubit.

EOdem tempore Gaucfridus de Giemaco quandam filiam suam Stephano de Sancero in vxorem dedit. Quod astuto cōsilio fecit. Opinabatur etenim ꝙ ipse eum ab infestatione Niuernensis comitis tutari posset. Quinetiam ipse Gautfridus eidem filiæ suæ Giemacum in matrimonio donauit. Quod videns Heruеus filius eiusdem Gautfridi castrum quod sibi hæreditario iure contingebat taliter donari prohibuit. Quam ipsius prohibitionem pater suus irritam faciēs Stephanum de Sancerro prędicto castro inuestiuit. Ea propter Herucus regem adiit: & ei super patre suo conquestus est eo ꝙ ita eum exhæredabat. proclamabat etiam de Stephano qui prædictum castrum quod ad ipsius hæreditatem spectabat contra suam voluntatem susceperat: atq; illud sine suo assensu tenebat. Rex igitur hoc audiens sicut semper fuit amator iuris & æqui tantam iniuriam fieri, Heruеum ꝙ suo iure destitui diutius sustinere non potuit. Enimuero exercitu collecto aduersus Giemacum conuolauit: quod Stephanus de Sancero militibus munierat: sed seipsum absentauerat. denique rex cum militia sua castrum viriliter assiliens absq; mora illud cepit: atq; Herueo reddidit. Quo completo vnus quisq; ad propria remeauit.

Deinde rex genuit vnam filiam de Constantia regina quæ nominata fuit Adelaidis: in cuius partu dum laboraret in ipsa hora diem extremum clausit. vnde rex nimium cum omni regno suo contristatus est.

Regina Cōstātia dolore partus interiit.

POstq̃ vero ꝑ solatia optimatū suoꝝ tristitiā aliquātulū obliuiōi tradidit cōsilio & monitu archiepōrū & epoꝝ aliorūq; sui regni Baronū vxorē desponsare disposuit. Siqdē mēte assidue habebat illud scriptū: qa meliꝰ est nubere q̃ vri. p̄terea timebat ne regnū Frācię ab hęrede q de semine suo egrederet̃ gubernari desisteret. Igitur tā saluti suę q̃ protectioni reipublicę in posterū prouidens Alā filiā Theobaldi Palatini comitis Blesensis in matrimoniū sibi asciuit. Idem Theobaldus ab hac vita iam decesserat: de cuius semine superstites erant quatuor filii & quinq; filiæ. Henricus videlicet comes Palatinus Trecensis: & Theobaldus comes Blesensis: Stephanus comes de Sancero: willermus archiepiscopus Senonēsis: ducissa Burgūdię, comitissa Barri, vxor willermi Goiet q̃ priꝰ fuerat ducissa Apulię: comitissa Pertici: postremo Ala natu minima quā dn̄s noster adeo sublimauit ꝙ sup fratres suos & sorores suas dn̄atū obtineret: q̃ subiecta ipsis antea fuerat. Ipsa autē tam natura q̃ industria laudabilis extitit. Nam sapientiæ fulgore irradiauit, elegantia corporis præpolluit, mūdicia castitatis emicuit, & quia tot virtutū floribus decorata fuit: tanto honore meruit sublimari. Sicut enī prædictū est serenissimo regi Ludouico maritali

Alā filiam Theobaldi Blesen̄. comitis rex Lud. ducit.

Theobaldi Blesen̄. proles nūerosa.

Alæ excellentia.

Regis & re gię inúctio.

lege solenniter fuit sociata. Et Hugo Senonensis archiepiscopus ad festũ sancti Brixii Parrhisiis in ecclesia beatæ Mariæ virginis eam inunxit: regẽq; cum ipsa coronauit: missam etiam eodem die ibidem celebrauit. Stephanus Senonensis canonicus, qui postea fuit Meldensis episcopus, epistolam legit: & Guilhelmus Senonensis archidiaconus postea Altissiodorensis episcopus euangelium. Matthęus præcentor Senonensis & Albertus cantor Parrhisiensis chorum tenuerunt & cantum in processione imposuerumt.

De discordia generorum Drogonis Monceiani. de schismate inter Alexandrum tertiũ & Victorẽ seu Octauianũ antipapam: quem Federicus imperator impie defendit cum multo malo suo. Cap. LV.

Controuersia generoꝝ Drogonis de Mõceio.

HIs peractis euoluto longo tẽporis interuallo crescente de die in diẽ malitia & inualescente cupiditate Miulo de Petraforti, & Drogo de Merloto qui duas filias Drogonis de Monceio vxores habebãt, discordiã inter se cõceperũt. Miulo nãq; de Petraforti Drogoni de Merloto medietatẽ Mõceii q̃ ex matrimonio mulieris eı⁹ illi cõtingebat iniuste abstulit. Vnde ille regi Ludouico querimoniã faciẽs vt de tãta iniuria vltor esse dignaretꝰ suppliciter rogauit. Petitiõe cuius exaudita rex volẽs oẽs tam fortes q̃ debiles ęquanimiter in iustitia tenere, exercitu congregato aduersus Monceium castrum profectus est. Quod manu belligera cepit, turremq; cum omni municipio dirui fecit: & Drogoni de Merloto medietatẽ castri quæ iuris illius erat restituit. Deinde paucis diebus transactis Miulo defunct⁹ est: vxorem cuius rex Ingerranno de Triea maritauit: & dimidiam partem Monceii cum eadem coniuge ei donauit.

De schisma te Ro. ecclię Alex. III. pa. Victor anti papa.

EA tẽpestate horribile schisma ortũ est in Romana ecclia. Quę cũ suo pontifice viduata esset, diuina cooperante gratia cardinales vnanimiter elegerũt in antistitẽ bonę memorię Alexandrũ tertiũ. Porro Victor q & ipse Octauianus appellatus fuit, arrogantia plenus atq; terrenis honorib⁹ admodũ inhiãs, sine catholica electiõe Romanę ecclię põtificiũ sibi psumptuose voluit vsurpare. Nã clerici ei⁹ fautores ipsi⁹ abusiuę electiõis tantũmõ extiterũt: verũ cardinaliũ seu epoꝝ duobus exceptis consortio & suffragio caruit. Oẽs eñ tã cardinales q̃ episcopi dño papę Alexãdro ęquanimiter cõsenserũt. Proinde venerabilis papa Alexander ad Gallicanas partes proficiscens, apud Montem Pessulanum transmeauit. Cuius aduentum postq̃ ad aures domini Ludouici regis fama detulit, consilio quid super hoc faceret exquisito, memorandus rex dominumm Theobaldum abbate sancti Germani Parrhisiẽsis ad ipsum destinauit. Deniq; negotio dñi regis peracto cũ gratia dñi papę totiusq; Romanę curię remeare disposuit. Dumq; in itinere regressiõis esset apud Claromontẽ graui molestia corporis correptus est. Ipse vero in extera regiõe morari diutius nolẽs vt erat ęgrotus ad Vizeliacũ festinauit: & in ecclesia beatę marię Magdalenę in qua ab adolescentia alitus fuerat & habitũ religionis susceperat: & professionem fecerat: tertia die ante festum eius sanctę Marię venit.

Alex. III. in montẽ pessulanũ migrat.

Anno igitur ab incarnatione domini. MCLXII. infirmitate ingrauescente abbas Theobaldus postridie festiuitatis sanctę mariæ Magdalenę in eadem ecclesia migrauit a sæculo: in cuius locum Hugo monachus sanctæ Mariæ Vizeliacensis substitutus est.

Abbates S. Germani.

EIsdē diebꝰ Ludouicꝰ rex Alexandrū papā in pastorē cū oī regno Frācię suscepit. Cuiꝰ rei fama circūquaq; regiões ꝑuolāte Cōstātinopolitanus & Hispanꝰ īpatores, rex Anglię, rex Hierosolymitanꝰ, rex Sicilię, rex Hūgarię, oēsq; reges Christianoꝝ sequētes regis Ludouici exēplū cū debita reuerētia eūdē susceperūt: excepto Federico alemānię īpatore: q cōsueta tyrānide furēs ꝑdictū schismaticū Octauianū cōtra leges & iura manu tenuit: & oī vita illiꝰ sicut papā eū habuit. Quo defūcto Guidonē Cremonēsē vnū scilicet de duobꝰ cardinalibꝰ eidē schismatico adhęrētibꝰ nefandus ille impator successorē eiꝰ subrogauit. Cuiꝰ inhortationibꝰ idē īperator Romā vt eā ꝑderet ꝓfectus est: vbi maxima strages suoꝝ vi Romanorū nec aliorū mortaliū, sed sola diuina vltione facta est. Mirabile dictu. cōtigit ꝙ dn̄s sup exercitū eiusdē nefandissimi tyranni manū vltiōis extēdēs, ꝑ aeris corruptionē feruētē pluuiā sup ipsos effudit: vn̄ infinita multitudo tā equitū q̄ peditū inexpugnabili gladio diuinę virtutis ꝑculsi morte miserabili vitā finierūt. Inter quos filiꝰ Cōradi impatoris interiit & Rainaldus Coloniēsis archieps̄: cuiꝰ corpus frustatim diuisum & in feruēti aqua decoctū saleq; cōditū Coloniā vsq; sui deportauerūt. Impator vero p̄ timore flagelli diuini ab eadē obsidione recedēs in Tusciam fugitiuꝰ ꝑuenit. Vn̄ egrediēs & Lōbardiā ptrāsiēs ab incolis eiusdē regiōis viriliter fugatꝰ ad Susam festinauit. Exinde cū paucis sociis furtiue fugiēs Alpes transmeauit. Siqdē amissa multitudine in eadem obsidione ep̄orū & baronū suorū ita perterritus & cōfusus extitit: ꝙ vlterius ibi morari non audens miserabili fuga Alemanniam repetiuerit.

Alex.III. ab Ludouico rege suscipit & fere a cæteris regibus. Octauianꝰ seu Victor a Federico suscipitur. Guido Cremoneñ. Antipapa. Strages ob schisma. Federici imperatoris fuga.

De grassatoribus & ꝑsecutoribꝰ ecclesiarū & pauperū ab Ludouico subactis: & pace ecclesiis & monachis per eum non semel restituta. Cap.LVI.

QVoniā ī dies crescit malitia: regiā celsitudinē decet regno ꝓuidere & ab impugnatoribꝰ subiectos sibi ꝓtegere. Nisi eñ regia ptās protectioni reipub. attentiꝰ inuigilaret fortiores vltra modū impotētes opprimerēt. Qd̄ etiā eodē tp̄e cōtigisse vera enarratio manifestū est. Nā Claromōteñ. comes & nepos eiꝰ comes Podiēsis Guilhelmꝰ atq; vicecomes de Polinato instinctu diaboli exagitati rapinis miserā vitā agere cōsueuerāt. depopulabant̄ etē eccl'ias: pegrinos impediebāt: pauperes opprimebāt. Quā coꝝ tyrānidē Claromonteñ. & Podiensis ep̄i & abbates ꝓuincię illiꝰ diutius sustinere nō valētes, qm̄ ipsis resistēdi p se vel p suos vim nō habebāt, prudēti vsi cōsilio regē Ludouicū adierūt: cui querelā sup eisdē tyrannis deponētes crudeles eccl'iis illatas iniurias īsinuauerūt: & eū piissimis ꝑcibꝰ ad vindictā pauperū & captiuoꝝ exhortati sunt. Vn̄ piissimꝰ rex audita tyrānorū ꝑdicta nequitia sine mora cōgregauit exercitū: & in virga vltionis ad quā nō erat difficilis aduersus illos aduersarios militauit. Cū qbꝰ manu belligera cōprediēs (factū regia maiestate dignū) ī ore gladii eos expugnauit: & expugnatos cepit: captos ēt secū abduxit. quos captiuos tādiu tenuit quoadusq; firma fide promisserūt ꝙ ab inquietatione ecclesiarum pauperum & peregrinorum deinceps perpetuo cessarent.

Claromonteñ. & Podieñ. comitū grassatio. Captiuitas & subactio.

EXpleto hoc insigni opere nō lōgo tp̄e post, quoddā execrabile factū & nr̄is tēporibꝰ inauditū p diuersas regiões circūquaq; diuulgatū est. Etenī Guilhelmꝰ comes Cabilloneñ. diaboli vestigia sequēs q dn̄m tētare ꝑsūpsit eccl'iam Cluniacēsē atrociter ꝑseqbat̄. Ip̄e siqdē īfinitos ꝑdōes vulgo dictos brabātiōes q nec deū diligūt nec viā veritatꝭ cognoscere volūt, ad crudelitatē suæ tyrānidis explendā colligēs: sceleratis satellitibꝰ fretꝰ aduersus prędictā ecclesiā vt eā deprędaret̄ ꝑdo ꝓfectus est. Monachi vero in eadē eccl'ia deo seruiētes nō ferro aut clypeo ꝓtecti, sed so

Guilhelmi Cabillonēsis ī Cluniaceñ. iniuria Brabātiōes

lū diuinis armis & eccl'iasticis vestimētis induti cū sanctorū reliquiis & crucibus ty-
rāno obuiā cū magna mltitudie ppl'i ꝓcesserūt. Illa aūt satellitū p̄dictoꝝ pessima tur
ba monachos sacris vestimētis spoliauerūt: & more feraꝝ q̄ fame vrgēte ad cadauera
cōcurrūt: quingētos & eo ampli⁹ burgēsiū Cluniacēsiū atrociter sicut oues macta-
uerūt. Fama vero illi⁹ inauditi sceleris diuersas regiōes circūlustrās ad notitiā piissi
mi regis Ludouici puenit: q tātū flagellū in sanctā ecclesiā grauissime ferēs ad vltionē
nefandissimę cladis exuberāti feruore sancti sp̄us aīatus est. Quid plura? bellicosorū
frācigenaꝝ fortissimas phalāges ad se regali edicto cōuocauit. Quib⁹ fulcit⁹ aduer-
sus p̄dictū tyrānū ad ei⁹ exterminationē festinauit. Idē aūt nequissim⁹ comes Cabillo
nēsis cognito regis aduentu p̄ntiam ipsi⁹ nō audēs expectare, relicta terra sua ꝓfug⁹
abiit. Dū vero rex gressu cōcito ꝑ ptes Cluniacēsis ꝓuincię trāsmearet: mulieres viris
suis viduatę, virgīes & nati patrib⁹ orbati obuiā ei ꝓcesserūt. Cui⁹ pedib⁹ prouoluti
flētes & eiulātes lugubri clamore ærūnas suas ei ostēderūt: & piissimis p̄cibus regiā
maiestatē exorātes vt eis manū consilii & auxilii misericorditer porrigeret, piissimū
regē totūq̧ exercitū eorū calamitatib⁹ fere vsq̧ ad lachrymas cōpatiētes magis ac ma
gis ad ꝑditionē scelerate gētis aīauere. Nec mirū. videres enī ibi pupillos adhuc pen-
dentes ad vbera matrū: virgūculas plorātes & paterno solatio se destitutas miserabi
liter clamātes. Audires totū aerē vagitib⁹ infantū resonātē. Sed ne lōgi⁹ verba ptra
hant rex ꝓpositū ꝑagere satagens cū exercitu suo terrā nefandi comitis Cabillonēsis
nullo ꝑpedit⁹ obstaculo audacter ītrauit: atq̧ Cabillonēsem ciuitatē & montē sancti
Vincētii, insup oēm illi⁹ tyrāni terrā in ore gladii ꝑdomitā cepit: & eiusdē terrę me-
diā partē duci Burgūdię donauit: reliquā ptē comiti Niuernēsi cōtradidit. Quoscū
q̧ aūt ex supradictis brabātionib⁹ diuinā volūtatē cōtēnentib⁹ diaboliq̧ sequacib⁹,
capere potuit, in vindictā ecclesię dei furcis suspendi fecit. Quorū vn⁹ vitā suā redi-
mere īfinita pecunia volēs nō impetrauit: sed eadē poena plexus est. Peracta deniq̧ cō
digna vltiōe nefandissimę stragis & ꝑsecutiōis q̄ sanctę dei ecclię Cluniacēsi infereba
tur: rex tanto potitus tropheo cum gaudio remeauit.

Cabillonēn territoriū vastat & vicinis donat

Igit q̄a regię maiestati cōgruit ecclesias dei cōtra quoslibet ꝑsecutores protectiōis
clypeo defensare: benignissim⁹ rex nolēs eas iustitia ꝑ negligētiā suā deficiēte a rapto
rib⁹ deuastari: egregie vindicatis Cluniacēsis ecclię iniuriis Vizeliacēsem nihilomi
nus ecclīam ab impugnationib⁹ aduersariorū liberauit. Cōtigit enī q̧ Vizeliacēses
burgēses cōmuniā ac seditionē inter se faciētes aduersus, dn̄m suū abbatē & mona-
chos supbia inflati insurrexerūt: eosq̧ diutissime infestatiōe maxima afflixerūt. Coi-
ter siqdē cōiurauerāt: q̧ ecclię dn̄o vlteri⁹ nō subiacerēt. Qd qdē assensu & cōsilio co
mitis Niuernēsis fecerāt: q eidē ecclię aduersabat. Abbas vero & monachi acerrimis
infestationib⁹ burgēsiū coacti turres monasterii ad suā defensionē munierūt: impios
burgēses foris stātes pluuia sagittaꝝ & īmissiōe ballistaꝝ assidue ꝓurgebāt: & tādiu
inclusos armata manu tenuerūt: q̧ carētes panis edulio tātūmō carnib⁹ vitā suā su-
stentabāt. pars quoq̧ monachoꝝ excubiis noctis insistebat: pars lassata mēbra sopore
aliquātulū recreabat. Cūq̧ tāta vexatiōe coarctarent: abbas vidēs q̧ iniq hoīes ab im
pietate sua nullaten⁹ desistētes magis ac magis eos assiliebāt: ꝑ quorūdā amicoꝝ suo
rū cōductū clā mōasteriū exiuit: & regē Ludouicū Corbeię demorātē celeriter adiit.
Cui q̄relā suā deponēs sup iniusta inquietatiōe Vizeliacēsis cōmunię ei ꝓclamauit.
Quo ꝑ insinuationē abbatis agnito rex semp ꝓ̄ptus ad ecclesiarū ꝓtectionē Lingo-
nēsem ep̄m ad comitē Niuernēsē q p̄dictā cōmuniā manutenebat destinauit: & manda
uit ei q̧ pacē ecclię reformaret: & Cōmuniā dissipari faceret. Comes vero regio māda

Dura monachorum obsidio.

to obtéperare negligés ĩ sua puersitate hoĩes Vizeliacẽses ꝑdurare nõ ꝓhibuit. Cui⁹ cõtumacia aurib⁹ regis relata ipe tãtã indignationẽ cõprimere digne cogitãs exercitũ cõgregauit. Quo adunato aduersus ꝑdictũ comitẽ eq̃tabat. Quod ille audiẽs epm̃ Altissiodorensẽ ad regẽ dirigẽs mãdauit ei ꝙ scḋm volũtatẽ de ꝑdicta cõmunia faceret. Deĩde ipe apḋ castrũ Moretũ regi obuiã veniẽs ei fidutiauit ꝙ cõmuniȩ deĩceps nõ cõsẽtiret: sed eã penit⁹ dissiparet. Vñ rex fidutia comit꜐ accepta & exercitu dimisso Altissiodorũ cũ eodẽ comite venit. vbi Vizeliacẽses burgẽses cõuocati iuramẽto affirmauerũt ꝙ ad volũtatẽ Põtii abbatis successoꝝq; ei⁹ se haberẽt: cõmuniãq; relĩquerẽt: & eã deinceps nõ iterarent. Proinde regis decreto iidẽ burgẽses Põtio abbati quadraginta milia solidorũ donauerunt: & ita pax ecclesiȩ restituta est.

EXpleto deinde paucoꝝ annoꝝ curriculo Wilhelm⁹ comes Niuernẽsis eidẽ ecclĩȩ aduersari cœpit. Nã quasdã ĩdebitas cõsuetudĩes ĩ ea clamabat: quas Wilhelm⁹ comes Vizeliacẽsis & monachi se debere ei ĩficiabãt. Vñ comes postposita dei reuerẽtia monachis alimẽta subtraxit. Illi aũt victualib⁹ carẽtes regẽ Ludouicũ pedestres adiert & ei Parrhisiis occurrẽtes solo ten⁹ ꝓstrati lachrymis obortis q̃relã suã sup ĩiuriis a ꝑfato comite sibi illat꜐ ei deposuert. Idcirco rex cõpatiẽs monachis lachrymabiliter cõquerẽtib⁹ Vizeliacẽsi ecclĩȩ firmissimã pacẽ restitui fecit.

De ꝑmio a deo ob tãta merita Ludouico collato: vtpote Philippo filio. de cui⁹ gr̃ationẽ: natiuitate: & regeneratione agitur: capite vltimo quod est. Cap. LVII.

IGit ꝓpter hȩc & alia multa opa iustitiȩ q̃ piissim⁹ rex Ludouic⁹ ꝑdictȩ ecclĩȩ & ꝑlibus aliis ĩtuitu diuinȩ maiestatis exhibuit: necnõ ꝓpt vltionẽ quã ĩ hostes dictȩ ecclĩȩ & pluriũ aliaꝝ ecclĩaꝝ multoties exercuit: diuĩa bõitas tot bonoꝝ opeꝝ remũeratione cõdignã ei cõtulit. diuiȩ ei gr̃a largitate ex Ala nobilissĩa regia filiũ genuit. Anno ĩcarnatiõis dñicȩ. MCLXV. sabbato ĩ octaua assumptionis B. Mariȩ virginis nocte dũ matutĩa synaxis celebrarẽt: hȩc nobilissima ꝓles ꝓcessit ad ortũ. Cui⁹ natiuitatis gaudiũ deferẽs nũti⁹ ad sctm̃ Germanũ de pratis veniẽs hos felices rumores enarrauit: hora eadẽ qua mõachi ĩcipiebãt cãtare ꝓpheticũ cãticũ. Bñdict⁹ dñs de⁹ Israel: q̃a visitauit & fecit redẽptionẽ plebis suȩ. Q ḋ diuino oraculo cõtigisse manifestis indiciis cõiici põt. Fama vero tã desyderatȩ ꝓlis circũquaq; ꝑcurrẽs oẽs Frãcigenas maxĩo gaudio expleuit. Quippe q̃ successionẽ masculini sexus de semine regis Ludouici ꝓcedentẽ diu multũq; desyderauerant: qui post gl'iosi pr̃is decessum soliũ regiȩ maiestatis obtineret. Q ḋ desyderiũ attulit eis dñs: nec sunt fraudati a desyderio suo. Itaq; regia ꝓle exorta postridie ort⁹ sui hoc est die dñica / pr̃ ei⁹ rex Ludouic⁹ filiũ suũ baptismatis sacramẽto cõfirmari fecit. Ad qḋ exequẽdum Mauriti⁹ Parrhisiẽsis eps̃ mãdato regis sacerdotalib⁹ vestimẽtis se induit: & regiã sobolẽ in ecclĩa sancti Michaelis de platea solẽniter baptismate regenerauit. Hugo etiã abbas S. Germani Parrhisiẽsis patrin⁹ puerũ sup sõtẽ baptismatis ĩ vlnis suis tenuit. Herueus quoq; abbas S. Victoris & Odo quõdã abbas sãctȩ Genouefȩ patrini extiterunt. Constantia soror regis Ludouici vxor Reimundi comitis sancti Egidii & duȩ viduȩ parrhisienses matrinȩ extiterunt.

Philippus gignitur.

Quo anno & qua hora nat⁹ sit Philipp⁹ q̃ post patrem regnauit.

Philippus baptizatur

Finis historiaꝝ Francoꝝ regũ vsq; ad natiuitatẽ Philippi Augusti q̃ in cathalogo regũ quadragesimus primus recẽsẽt: collectaꝝ / ꝓ bona qdẽ parte / ab Annonio monacho (vt opinor) diui Germani in suburbio Parrhisieñ. pro minori aũt a diuersis eiusdẽ cœnobii monachis: vnde plus fidei q̃ eloquentiȩ venditare possunt. Impressȩ aũt sunt opera Ascensiana ad Idus Augusti. MDXIIII.